DR. P. MALAKAUSKIS

MOTERYSTĖS TEISĖS

ANTRASIS LEIDIMAS

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO
TEOLOGIJOS-FILOSOFIJOS FAKULTETO LEIDINYS

KAUNAS — — — — — 1932 — — — — — METAI

IMPRIMATUR

Nr. 2862

Datum Kaunae, die 3 decembri 1932.

C. Šaulys,
Vicar. Generalis,
(L. S.) Praelatus S. S.

„Šviesos“ spaustuvė Kaune, Jakšto g. 2 Nr.

TURINYS

I skyrius.

Bendrieji dalykai.

1—3	I. Moterystės apibrėžimas	3—4
4—7	II. Moterystės kilimas	4—6
8—12	III. Moterystė sakramentas	6—10
13—18	IV. Moterystės tikslas	10—14
19—29	V. Moterystės savumai	14—24
20—22	1. Monogamija	14—17
23—29	2. Nesuardomumas	17—24
30—	VI. Moterystės padalinimas	24—30
31—39	VII. Moterystės tvarkymas	30—41
40—50	VIII. Susižiedavimas	41—47
51—53	IX. Pamokymas žmonių	48—

II skyrius.

Prieš jungtuves atliktini dalykai.

54—80	I. Tyrimas de statu libero	49—72
55—62	1. Klebono tyrimas	50—59
63—65	2. Krikšto metrikos	50—61
66—80	3. Užsakai	61—72
81—83	II. Jungtuvių dokumentai	73—74
84—93	III. Tam tikri atvejai	74—79
84—86	1. Atradimas kliūčių	74—76
87—89	2. Perėjūnų ir emigrantų jungtuvės .	76—78
90—93	3. Tėvų sutikimas	78—79
94—97	IV. Smulkmenos	79—81

III skyrius.

Moterystės kliūtys in genere.

98—101	I. Kliūčių apibrėžimas ir padalinimas .	82—88
102—107	II. Kliūčių išleidimas, atšaukimas ir t.t. .	88—91
108—174	III. Moterystės dispensos	91—150
108—113	1. Bendrieji dalykai	91—95
114—128	2. Galia dispensuoti	95—111
116—118	1) Šventasis Sostas	96—98
119—123	2) Vietos ordinaras	98—106

124—128	3) Klebonas, nuodėmklausis ir kiti kunigai	107—111
129—132	3. Dispensos pažymėjimas	111—112
133—141	4. Dispensavimo galios vartojimas .	113—117
142—145	5. Kai kurių dispensų padariniai . .	117—119
146—151	6. Dispensų priežastys	119—128
152—162	7. Dispensos prašymas	128—137
163—169	8. Dispensavimas ir dispensos vykdymas	137—146
170—174	9. Dispensų taksos	147—150
175—180	IV. Draudimas	150—152

III bis skyrius.

Draudžiamosios kliūtys.

181	Apskritai	153—
182—186	I. Paprastieji apžadai	154—158
187—192	II. Legalinė gentystė	158—161
193—205	III. Mišri tikyba	161—169
206—209	IV. Nevertumas	169—172

IV skyrius.

Suardomosios kliūtys.

210—	Apskritai	173—
211—219	I. Amžius	173—177
220—237	II. Negalia	177—190
238—248	III. Ryšys	190—197
249—259	IV. Kulto skirtumas	197—204
260—271	V. Aukštieji šventimai	204—213
272—280	VI. Iškilmingieji apžadai	214—216
281—290	VII. Pagrobimas	216—220
291—304	VIII. Nusikaltimas	220—233
305—319	IX. Gentystė	233—247
320—332	X. Svainystė	247—254
333—343	XI. Viešas padorumas	254—260
344—355	XII. Dvasinė gentystė	260—265
356—358	XIII. Legalinė gentystė	265—

V skyrius.

Moterystės sutikimas.

359—364	I. Moterystės sutikimas	266—270
365—392	II. Moterystės sutikimo trūkumai . . .	270—292
367—369	1. Proto ir supratimo trūkumas . .	271—273

370—379		2. Klaida	273—282
380—383		3. Veidmainingas sutikimas . . .	282—284
384—392		4. Baimė ir prievarta	284—292
393—398	III.	Moterystės sutikimo pareiškimas . .	293—295
399—410	IV.	Sąlyginis moterystės sutikimas . .	295—306
411—413	V.	Moterystės sutikimo tęsimasis . . .	306—

VI skyrius.

Jungtuvių forma.

414—417	I.	Apskritai	307—313
418—433	II.	Kas gali tikrai tuokti	313—329
420—422		1. Paprastasis tuokėjas	314—321
423—430		2. Įgaliotas tuokėjas	321—327
431—433		3. Liudytojai	327—329
434—442	III.	Kas gali leistinai tuokti	329—336
443—449	IV.	Nepaprastieji atvejai	336—340
450—453	V.	Pasyvūs jungtuvių formos subjektai	340—342
454—457	VI.	Liturginė jungtuvių forma	342—346
458—462	VII.	Mišrių jungtuvių forma	346—348
463—469	VIII.	Jungtuvių metrikos	348—355
470—472	IX.	Klebono atpildas	355—356

VII skyrius.

Sąžinės moterystė.

473—476		Sąžinės moterystė	357—358

VIII skyrius.

Jungtuvių metas ir vieta.

478—489		1. Jungtuvių metas	359—362
485—488		2. Jungtuvių vieta	362—364

IX skyrius.

Moterystės padariniai.

489—499		Moterystės padariniai	365—377

X skyrius.

Išskyrimas.

500—504	I.	Apskritai	378—379
505—525	II.	Moterystės ryšio panaikinimas . .	380—392

506—507	1. Nepanaikinamos ir panaikinamos moterystės	380—381
508—510	2. Iškilmingieji vienuolių apžadai ir nepavartota moterystė	381—382
511—514	3. Šv. tėvo dispensa nuo nepavartotos moterystės	382—384
515—525	4. Povilo privilegija	384—392
526—534	III. Išsiskyrimas	393—399

XI skyrius.

Moterystės pataisymas.

535—	Apskritai	401—
536—542	I. Paprastasis pataisymas	401—404
543—549	II. Pataisymas iš šaknų	404—409

XII skyrius.

Naujos jungtuvės.

550—555	Naujos jungtuvės	410—413

XIII skyrius.

Moterystės bylos.

556—560	I. Apskritai	414—416
561—565	II. Teismo kompetencija	416—420
566—596	III. Tribunolo sąstatas	420—423
570—576	IV. Moterystės skundimas ir prašymas dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės	423—426
577—584	V. Įrodymai	426—430
579—581	1. Liudytojai	426—427
582—584	2. Kūno apžiūrėjimas	427—430
585—589	VI. Proceso paskelbimas, bylos uždarymas ir sprendimas	430—431
590—598	VII. Apelacija	431—435
599—605	VIII. Išimties atvejai	435—438
606—611	IX. Sakramentų kongregacijos istrukcijos ir t.t.	439—487

XIV skyrius.

Civiliškos jungtuvės.

612—618	Civiliškos jungtuvės	488—493

XV skyrius.

Prašymų pavyzdžiai ir t.t.

619—636	Prašymų pavyzdžiai	494—504
	Generalinė kanonų rodyklė	505—506
	Alfabetinė rodyklė	507—511

„Moterystės teisės" skiriamos vadovėliu Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-Filosofijos Fakulteto, Teologijos Skyriaus studentams, bažnytinių teisių specialistams. Knyga, mano išmanymu, gali būti naudinga taip pat kunigams.

Autorius.

Kaunas,
1932-XII-1.

LITERATŪRA.

1) Aichner S., Compendium iuris ecceliastici[10], Brixinae 1905.

2) Antonelli J., Medicina pastoralis, Romae 1920.

3) Allègre G., Impedimentorum matrimonialium synopsis, Paris 1886.

4) Arendt G., Circa controversam validitatem matrimonii feminae recisae, Romae 1923.

5) Badii C., Institutiones iuris canonici[2], Florentiae 1922, II.

6) Ballet, Dissertatio canonica de potestate Ecclesiae in statuendis matrimonii impedimentis, Argentorati 1785.

7) Bargilliat M., Praelectiones iuris canonici[34], Parisiis 1921, II.

8) Benedictus XIV, De Synodo dioecesana, Venetiis 1787.

Benedictus XIV, Institutiones ecclesiasticae, Romae 1750.

9) Bevilacqua A., De episcopi seu ordinarii ex novo Codice canonico iuribus et obligationibus, Romae 1921.

10) Billot L., De Ecclesiae sacramentis[4], Romae 1907, II.

11) Billuart, Tractatus de matrimonio.

12) Blat Alb., Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, Romae 1920, III.

13) Cathrein V., Moralphilosophie[5], Freiburg im Br. 1911, II.

Cathrein V., Die Einheit des sittlichen Bewussteins der Menschheit, Freiburg im Br. 1914, III.

14) Cappello F M., Tractatus canonico-civilis de sacramentis iuxta Codicem Iuris Canonici, Taurinorum Augustae 1923, III: De matrimonio.

15) Cavagnis F., Institutiones iuris publici ecclesiastici[2], Romae 1889.

16) Cerato Pr., Matrimonium a Codice Iuris Canonici integre desumptum cum adnotationibus[3], Patavii 1920.

17) Chelodi I., Ius matrimoniale iuxta Codicem Iuris Canonici[3], Tridenti 1921.

18) Cocchi G., Commentarium in Codicem Iuris Canonici ad usum scholarum, Taurinorum-Augustae 1922, II.

19) Devoti J., Institutionum canonicarum libr. IV, Romae 1829, II.

20) De Angelis Ph., Praelectiones iuris canonici, Romae 1880, III.

21) D'Annibale J., Summula theologiae moralis, Reate 1874.

22) De Becker, J., De matrimonio praelectiones canonicae[2], Louvain 1931.

23) De Brabandere-Van Coilie, Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium[4], Brugis 1882.

24) De Dominis, De respublica christiana, 1617.

25) De Luca M., Summa praelectionum in libros Decretalium: in librum IV seu de sponsalibus et matrimonio, Prati 1904.

26) De Smet Al., De sponsalibus et matrimonii tractatus canonius et theologicus necnon historicus ac iuridico-civilis[3], Brugis 1920, I-II.

27) Eichmann Ed., Lehrbuch des Kirchenrechts, Paderborn 1923.

Eichmann, Ed., Das Processrecht des Codex Iuris Canonici, Paderborn 1921.

28) Ferrugia N., De matrimonio et causis matrimonialibus, Romae 1924.

29) Ferraris F. L., Bibliotheca canonica, moralis, theologica necnon ascetica, polemica, rubristica, historica, Romae 1889, V.

30) Ferreres J., Institutiones canonicae, Barcinonae 1920, I.

31) Freisen I., Geschichte des canonischen Eherechts, Tübingen 1888.

32) Gasparri P., Tractatus de matrimonio christiano[3], Parisiis 1904, I-II.

33) Gennari C., Consultazioni morali, canoniche, liturgiche[3], Roma 1913, I.

34) Gougnard A., Tractatus de matrimonio, Mechliniae 1931.

35) Hergenröthers-Hollweck Ph., Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts[2], Freiburg im Br. 1905.

36) Knecht A., Grundriss des Eherechts, Freiburg i. Br. 1918.

37) Lehmkuhl A., Theologia moralis[12], II.

38) Leitner M., Handbuch des katholischen Kirchenrechts[2], Regensburg 1922, II.

Leitner M., Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], Paderborn 1920.

39) Leske und Loewenfeld, Das Eherecht der europäischen Staaten und ihrer Kolonien, Berlin 1904.

40) Maroto Th., Institutiones iuris canonici, Matriti 1919, I.

41) Mazza, L'istituto dell'adozione secondo le principali legislationi, Napoli 1886.

42) Noldin H., De sexto praecepto et de usu matrimonii[18], Oeniponte 1921.

Noldin H., De sacramentis[13], Oeniponte 1920.

43) Noval P., Commentarium Codicis Iuris Canonici, Liber IV: De processibus, Augustae Taurinorum-Romae 1920.

44) Ojetti B., Synopsis rerum moralium et iuris pontificii, alfhabetico ordine digesta et novissimis SS. RR. Congregationum decretis aucta, in subsidium praesertim sacerdotum[3], Romae 1914.

Ojetti B., In ius antepianum et pianum ex decreto „Ne temere" S. C. C., 2 aug. 1907, de forma celebrationis sponsalium et matrimonii commentarii, Romae 1908.

45) Olfers E. W. M., Pastoralmedicin[3], Freiburg im Br. 1911.

46) Pelczar X. J., Prawo malženskie katolickie[3], Krakow 1890.

47) Perrone J., De matrimonio christiano, Leodii 1861.

48) Pesch Chr., Praelectiones dogmaticae, Freiburgi Bresgoviae 1920, VII[5].

49) Pighi J., De sacramento matrimonii[2], Veronae 1921.

50) Raia S., De matrimonio, Napoli 1918.

51) Reiffenstuel An., Ius canonicum universum, Romae 1833, IV.

52) Resemans, De competentia civili in vinculum coniugale infidelium, Romae 1887.

53) Sabetti Al., Compendium theologiae moralis[20], Ratisbonae 1906.

54) Sanchez Th., De sancto matrimonii sacramento, Lugduni 1654.

55) Santi Fr., Praelectiones iuris canonici, Rastibonae 1898.

56) Schäfer T., Das Eherecht[9], Paderborn 1924.

57) Scherer R., Handbuch des Kirchenrechts, Gratz 1886.

58) Schmalzgrueber Fr., Ius ecclesiacticum universum, IV.

59) Schupfer, La famiglia secondo il diritto romano, Padova 1876.

60) Sebastianelli G., Praelectiones iuris canonici: De rebus[2], Romae 1905.

61) Šaulys K., Kanoniškojo proceso teisė, Kaunas 1927.

62) Toso Alb., Ius Ponificium, fasc. I (Romae 1922).

63) Vermeersch A. et Creusen I., Epitome iuris

canonici cum commentariis ad scholas et ad usum privatum, Mechlinae-Romae 1922, II.

64) Vermeersch A., De castitate et de vitiis contrariis tractatus docrinalis et moralis[2], Romae 1921.

„ , Theologiae moralis principia-responsa-consilia, Romae 1921, III.

„ , De forma sponsalium ac matrimonii post decretum „Ne temere" 2 aug. 1907, Brugis 1908.

65) Vidal P., Institutiones iuris civilis romani, Prati 1917.

66) Viscont A., Tractatus canonicus de matrimonio rato et non consummato, Romae 1928.

67) Vlaming Th. M., Praelectiones iuris matrimonii ad normam Codicis Iuris Canonici[3], Bussum in Hollandia, 1919, I-II.

68) Vromant G., De matrimonio, Louvain 1931.

69) Wernz Fr., Ius decretalium, Prati 1911, IV[2].

70) Fr. Wernz-Vidal P., Ius canonicum, Romae 1928, V-VI.

71) Zetta C., Il matrimonio, contrato naturale, sacramentale, giurdico secondo il Nuovo Codice di Diritto Canonico, Torino-Roma 1920.

Atitaisymai:

Psl.	Strof.	Eil.	Išspausdinta	Turi būti
11	6	4	by	kad
13	1	5	vaikai	vaikus
14	9	1	ristrikcijos	restrikcijos
14	11	2	monuomija	monogamija
15	2	5	kliudoma	kliudomi
19	2	3	pirmykščioms	pirmykštėms
82	5	2	ta pati	patį
84	4	2	vetum	vetitum
207	5	2	, tai	. Tai
377	8	7	spendimas	sprendimas
440	pask.	2	congnoscere	cognoscere
442	6	5	adiucto	adiunctis
443	2	1	accepte	accepto
443	2	2	annuendus	annuendum
443	3	4	minitsros	ministros
444	5	2	instuctio	instructio
444	5	4	dabet	debet
445	3	2	diocesiam	dioecesim
447	1	2	conficendis	conficiendis
447	6	2	copletur	completur
452	4	4	constetatione	contestatione
452	4	5	soiuge	coniuge
455	6	7	allud	illud
481	5	3	aetestationes	attestationes

I SKYRIUS.

BENDRIEJI DALYKAI

(kan. 1012-1018).

I. MOTERYSTĖS APIBRĖŽIMAS.

1. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas ir 2. Palyginimas.

2. Apibrėžimas. — Moterystė[1]) galima ir reikia skirti dvejopai: a) veiksmas, arba pats suėjimas į moterystę (in fieri, causaliter), kurį mes vadiname jungtuvėmis, ir b) padėtis (in facto esse, formaliter) — iš to suėjimo kilęs nuolatinis ryšys, t. y. jau sueita vyro ir žmonos moterystės draugija, šeima.

Pirmuoju atžvilgiu moterystė galima apibrėžti štai kaip: teisus ir individuališkas vyriškio ir moteriškės ėjimas į sutartį vaikams gimdyti, auginti ir auklėti. Jei prie to pridėsime dar „į sutartį, suteikiančią dvasios malonių", tai bus moterystės sakramento apibrėžimas. Antruoju atžvilgiu moterystę apibrėžti galime: teisus ir individualinis vyro ir žmonos jau įvykęs susibūrimas vaikams gimdyti, auginti ir auklėti.

Moterystė yra:

1) Tikra abišalė sutartis. Nes ji turi visus esencialinius tokių sutarčių elementus: subjektus, objektą ir sutikimą, kur kyla abiejų šalių suskirstomojo teisingumo priedermė savo srity. Moterystės subjektai — sužieduotiniai. Materialinis moterystės objektas yra susituokiančiųjų kūnai, formalinis objektas—naudojimasis moteryste, t. y. bendra ir išimtina teisė naudotis viens antro kūnu vaikų gimdymo srity[2]). Moterystę padaro vien sutikimas, ir iš jo kyla abiejų šalių lygi priedermė ir teisė naudotis viens antro kūnu vaikų gimdymo srity.

Tą dalyką, kad moterystė yra sutartis, patvirtina taip pat bažnytinių teisių šaltiniai: c. 26, X, *de sponsalibus et matri-*

---

[1]) Žodis „moterystė" yra kilęs iš žodžio „moteris". Iš jos, ne iš kur kitur, pav., vyro, tėvo, moterystė yra gavusi vardą dėl to, kad moteris labiausiai dalyvauja vaikų gimdyme ir auginime.

[2]) Daikto pilnumui reikalingas taip pat lovos (thori), stalo (mensae) ir gyvenimo (habitationis) bendrumas. Sutarimas ir turtų bendrumas nėra moterystės objektas. Tai tik padeda lengviau pasiekti moterystės tikslą.

monio, IV, 1; šv. tėvas Leonas XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880; Kodekso I. C. kan. 1012 ir t.t.

2) Teisi sutartis, nes tvarkoma yra įstatymais (įgimtąja teise, pozityvinėmis Dievo teisėmis ir Bažnyčios įstatymais), tik ne atskirų žmonių valia.

3) Individualinė. Vadinasi, moterystė abiejose šalyse yra tikra ar netikra ir niekada negali vieną katrą šalį tesaistyti, arba, kaip sako, „claudicare", kaip kitose sutartyse atsitinka: saisto abi šalis ar niekatrą.

4) Vyriškio ir moteriškės. Tai rodo, jog ši sutartis yra savotiška, t. y. į ją sueiti tegali du ir tai įvairios lyties asmens. — Pasakyta vyriškio ir moteriškės vienskaitoj, kad būtų parodyta, jog moterystė yra monogamija (vienpatystė).

5) Vaikams gimdyti, auginti ir auklėti. Tuo išreiškiama moterystės sutarties rūšis ir vyriausias tikslas.

3. Palyginimas. — Nors moterystė yra tikra sutartis, bet daug kuo skiriasi nuo kitų sutarčių. Viena, ji labai skiriasi tuo, kad tegali būti tarp vieno vyriškio ir vienos moteriškės (Todėl moterystė ir vadinama monogamija). To negalima pasakyti apie kitas sutartis. Antra, skiriasi objektu, nes kitų sutarčių objektai gali būti bet kurs teisėmis nedraudžiamas daiktas, o moterystės objektas — sužieduotinių kūnai ir t.t. Trečia, moterystė yra nesuardoma, o kitose sutartyse galimas taikinti pradas: kaip padaryta, taip pat galima panaikinti. Gali panaikinti abi šalys susitarusios, valdžia, užsigyvenimu ir t.t. Ketvirta, moterystė, net padėjus į šalį jos sakramentalumą, yra šventa ir religinė[1]). Nes jos tikslas yra vaikai ne tik gimdyti, bet ir išauginti dorovingais žmonėmis — žmonėmis, vertais amžinosios laimės. Tikslas šventas — pats daiktas laikytinas šventu. Moterystės šventumą net senovės filosofai buvo pastebėję[2]).

II. MOTERYSTĖS KILIMAS.

4. Medžiaga. — 1. Moterystė ir įgimtoji teisė, 2. Moterystė ir Šv. Rašto S. Įstatymas ir 3. Moterystės ir Kristus.

5. Moterystė ir įgimtoji teisė. — Moterystė yra įgimtosios teisės kilimo[3]).

Tai įrodo štai kas:

---

[1]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.

[2]) Pav., Seneca, Fr. Agam. 80, 155. — Viduriniais amžiais daugely kraštų buvo tas įprotis, kad buvo dovanojama mirties bausmė tam, už kurį laisvai sutiko tekėti mergaitė.

[3]) V. Cathrein, Moralphilosophie[5], Freiburg im Breisgau 1911, II 404—409.

1) Žmonijai palaikyti reikia vyriškio ir moteriškės lyties santykių. Tam ir sutvertos dvi lytys — galia gimdyti, ir katrai įpilti labai smarkūs geiduliai.

2) Neužtenka žmogus pagimdyti. Dar reikia auginti ir auklėti. Auginti jo silpnutis kūnas ilgus ilgus metus. Auklėti jo minkštutė dvasia, kad įgytų sveiką protą ir stiprią valią, taptų tikru žmogumi. Žmogui fiziškai ir morališkai išauginti, apskritai, reikia abiejų gimdytojų rankų. Vieno katro neužtenka. Dar reikia artimiausio, individuališko ir nuolatinio jųdviejų bendravimo[1]). Tokia yra moterystė.

3) Moteriškei su daugeliu vyriškių lytiškai santykiaujant, pats vaikų gimdymas kliudomas ar bent į pavojų statomas.

4) Moterystė buvo ir yra visose tautose[2]).

6. Moterystė ir Šv. Rašto S. Įstatymas. — Įgimtosios teisės moterystę Dievas dar patvirtino Rojuj. Tai padarė, kai sutvėrė pirmąją moteriškę Ievą, ją pristatė Adomui ir Adomo lūpomis pasakė: „Štai dabar yra kaulas iš mano kaulų ir kūnas iš mano kūno! Ji vadinsis žmona, nes iš žmogaus paimta. Todėl žmogus paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie savo moters: ir bus du vienas kūnas"[3]). Tada Dievas dar palaimino pirmąją žmonių porą, pirmąją moterystę ir pasakė, kuriam tikslui iš-

---

1) Šv. Tomas, Contra Gentiles, L. III c. 122, coll. 2, 2 q. 154 a. 2: „Manifestum est, quod in specie humana femina minime sufficeret sola ad prolis educationem, cum necessitas humanae vitae multa requirat, quae per unum solum parari non possunt... Rursus considerandum est, quod in specie humana prolis non indiget sola nutritione, quantum ad corpus, ut in animalibus, sed etiam instructione, quantum ad animam; nam alia animalia naturaliter habent suas prudentias, quibus sibi providere possint; homo autem ratione vivit, quem per longi temporis experimentum ad prudentiam pervenire oportet: unde necesse est, ut filii a parentibus quasi jam expertis instruantur, nec huius instructionis sunt capaces mox geniti, sed post longum tempus et praecipue cum ad annos discretionis pervenerint. Ad hanc etiam instructionem longum tempus requiritur, et tunc etiam propter impetus passionum, quibus corrumpitur aestimatio prudentiae, indiget non solum instructione, sed etiam repressione. Ad hoc autem mulier sola non sufficit, sed magis in hoc requiritur opus maris, in quo est et ratio profectior ad instruendum, et virtus potentior ad castigandum. Oportet igitur in specie humana non parvum tempus insistere promotioni prolis, sicut in avibus, sed per magnum spatium vitae. Unde, cum necessarium sit marem feminae commanere in omnibus animalibus, quousque opus patris necessarium est proli, naturale est homini, quod non ad modicum tempus, sed diuturnam societatem habeat vir ad determinatam mulierem. Hanc autem societatem matrimonium vocamus."

2) V. Cathrein, Die Einheit des sittlichen Bewusstseins der Menschheit, Freiburg im Breisgau 1914, III 565. — Pačia įgimtąja teise draudžiama ne moterystėj tenkinti lyties geiduliai, pav.: poliucija, homoseksualizmas, kekšavimas, konkubinatas, vadinamoji „laisva meilė"; kurią V. Cathrein, Moralphilosophie[5], II 46, teisingai vadina: „eine verschleierte Prostitution".

3) Prad. 2, 23—24

leido moterystę, sakydamas: „Veiskitės ir dauginkitės ir pripildykite žemę"[1]).

7. Moterystė ir Kristus. — J. Kristus moterystę padarė sakramentu: norėjo, kad ji duotų susituokiantiems dvasinę malonę. Tai darydamas, Kristus nepakeitė moterystės įgimties, tik ją pakėlė į antagamtinę sferą. Be to, Kristus sakramentu padarė ne vien įgimtosios teisės ar pozityvinių Dievo teisių ar civilinę, bet kanoniškąją moterystės sutartį. Ne pirmąją ir ne atrąją — toj supozicijoj moterystė, sueita su suardomąja bažnytine kliūtimi, būtų tikra. Ne trečiąją, nes krikščionių moteryščių tikrumas ir netikrumas ar leistinumas nepareina nuo pasaulinių įstatymų.

III. MOTERYSTĖ SAKRAMENTAS.

8. Medžiaga. — 1. Pakrikštytųjų moterystė, 2. Nekrikštytųjų moterystė, 3. Krikščionies ir nekrikščionies moterystė ir 4. Moterystės medžiaga, forma ir administratorius.

9. Pakrikštytųjų moterystė. — 1. Pakrikštytųjų moterystė, suėjimas į ją, jungtuvės (in fieri) yra sutartis ir drauge sakramentas. Atbulai, nesakramentas — pati moterystė, arba sueita moterystės sutartis (in facto esse). Nes „sakramentai yra regimieji Kristaus įstatytieji ženklai, Dievo malonei įgyti"[2]). Tai tetinka moterystei in fieri arba jungtuvėms.

Pakrikštytųjų moterystės sakramentalumą įrodo štai kas:

1) Po IV amž. gimusios katalikų Bažnyčios sektos, būtent, graikai ortodoksai, koptai, armėnai ir nestorijonys, moterystę laiko sakramentu. Vadinasi, nuo senų senovės Bažnyčioj yra kalbamasis mokslas.

2) Šv. Tėvai ir Bažnyčios rašytojai skelbia, kad pakrikštytųjų moterystė yra sakramentas. Jiems teatstovauja: Ignotas K. (apie 107 m.)[3]), Klemensas Aleksandrietis (gim. apie 150 m.)[4]), Tertulijonas (160 m.)[5]), Origenas (253 m.)[6]), Ambroziejus (397)[7]), šv. tėvas Siricijus (398 m.)[8]), šv. tėvas Inocen-

---

[1]) Prad. 1, 28.

[2]) Katalikų tikybos katekizmas, patvirtintas Žemaičių Vyskupystei, Kaunas 1918, kl. 386.

[3]) Ad Polyc., c. V, plg. Al. De Smet, De sponsalibus et matrimonio³, Brugis 1920, I 165.

[4]) Stromat., L. III c. 12, vz. Migne, Patrologiae cursus completus, VII 1186.

[5]) Ad uxorem L. VI c. 8, plg. Al. De Smet, t. p.

[6]) Comment. in Math., XIV n. 16, vz. Migne, t. p.; XIII 1230:

[7]) De Abraham, L. I c. 7, vz. Migne, t. p., XIV 443.

[8]) Epist. I ad Himerium Ep., c. 4, vz. Migne, t. p., VIII 1136.

tas I (mirė 417 m.)[1]), Epifanas (mirė 403)[2]), Kyrilius Aleks. (mirė 444 m.)[3]), Augustinas[4]) ir k.

3) Visuotiniai Bažnyčios susirinkimai aiškiai moko, jog moterystė yra sakramentas, pav., Veronos (1164 m.), Florencijos (1439-1445 m.), Tridento (1545-1563 m.)[5]) ir k.

4) Kalbamąją tiesą kartkartėmis kartoja šv. tėvai, pav., Pijus IX[6]), Leonas XIII[7]) ir t.t.

5) Kodeksas I. C., kan. 1012, § 1, rašo: „Viešpats Kristus pakrikštytųjų moterystės sutartį pakėlė į sakramentus".

6) Nuo XIII amž. visi katalikų teologai tvirtina, jog pakrikštytųjų moterystė yra sakramentas[8]).

7) Daugelis cituoja šv. Povilo žodžius: „Todėl žmogus paliks savo tėvą ir motiną ir laikysis savo moters, ir du bus vienas kūnas. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia"[9]).

Platesnių pakrikštytųjų moterystės sakramentalumo įrodymų ieškok pas dogmatistus[10]).

Pastebėjimas. — Protestantai nepripažįsta moterystės sakramento.

2. Tarp pakrikštytųjų moterystės sutarties ir sakramento nėra jokio reališko skirtumo. Todėl nieku būdu negalima tikrai išskirti moterystės sutarties ir moterystės sakramento. Tam dalykui įrodyti užteks priminti tai, kad Kristus tik pačią moterystės sutartį yra padaręs sakramentu. Be to, Kodeksas I. C. sako: „Taigi, negali būti tikros pakrikštytųjų moterystės sutarties, kad tuo pačiu nebūtų sakramento" — kan. 1012, § 2.

---

[1]) Epist. XXXVI ad Probum, vz. Migne, Patrologiae cursus completus, XX 602.

[2]) Haeres. L. I. n. 30, vz. Migne, t. p., XLI 942.

[3]) In Joann., L. II 1—4, vz. Migne, t. p., LXXIII 223.

[4]) In Joann., tr. IX n. 2, vz. Migne, t. p., XXXIV 1459.

[5]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 1: „Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis, a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, necque gratiam conferre, anathema sit".

[6]) Syllabus errorum, prop. 66, 73; ep. „La lettera", 9 sept. 1852.

[7]) Ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1888 ir t.t.

[8]) Daugelis XII amž. kanonistų tvirtino, jog moterystė nesanti sakramentas. Bet su Petru Lombardu ir Durandu paėmė viršų tikrasis mokslas. Prie jo prisidėjo Bažnyčios susirinkimai. — Buvo kai kurių manoma, jog Durandus neigęs moterystės sakramentą. Bet tai netiesa, kaip aiškiai įrodo Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, Freiburgi Brisgoviae 1920, VII[5] n. 710.

[9]) Efez. 5, 31, 32. Bet arkivysk. J. Skvireckas, Šventasis Raštas, VI, cituotojo lotin. teksto žodį „sacramentum" išvertė „paslaptis" ir, jo nuomone, čia nekalbama apie moterystės sakramentą.

[10]) Pav.: Chr. Pesch, t. p.; L. Billot, De Ecclesiae sacramentis[4], Romae 1907.

Tarp pakrikštytųjų moterystės sutarties ir sakramento tegali būti atžvilgio skirtumas (distinctio rationis)[1]), būtent, galime moterystę nagrinėti sutarties ar sakramento atžvilgiu skyrium.

10. Nekrikštytųjų moterystė ir sakramentas.—1. Jei tuokiasi du nekrikščionys, tai jųdviejų moterystė nėra sakramentas, nes nekrikščionys negali būti gyvojo sakramento dalyviai, juo labiau negali būti sakramento administratoriai (ministri). Be to, kan 1012, § tepasakyta, jog pakrikštytųjų moterystės sutartis esanti sakramentas.

2. Jei abi šalys nekrikščionys atvirsta, tai ginčijamasi, ar jųdviejų moterystė tampanti sakramentu. Vieni sako, jog kalbamoji tikra moterystė pačiu įvykiu tampanti sakramentu[2]). Tai bendresnė nuomonė. Jos įrodymai yra šie: 1) Tikra nekrikščionių moterystė ir po jų krikšto nesiliauja buvusi tikra. O kiekviena tikra moterystė yra sakramentas. *2)* Šv. Tomas sako, jog nekrikščionių moterystė esanti „aliquo modo habitualiter sacramentum, quamvis non est actualiter, eo quod non contrahunt in fide Ecclesiae". Atsieit, jų moterystė yra lyg sakramentas in potentia; o paskum, po krikšto, virsta sakramentu in actu. *3)* Moterystės sutartį ir sakramentą padaro sutikimas. Moterystei tapti sakramentu kliudė krikšto nebuvimas. Nūn ta kliūtis pašalinta. Sutikimas virtuališkai tebėra ir niekas, net norėdamas, neturi teisės ir negali atšaukti moterystės: tikra moterystė nesuardoma. Taigi tas sutikimas pačiu abiejų šalių krikšto įvykiu tampa sakramento ženklu — moterystė tampa sakramentu. 4) Analogija — moterystės pataisymas iš šaknų (sanatio in radice). Nes tada atgyja ir moterystės sakramentas. Tas pats pasakytina ir apie sąlyginę moterystę, išsipildžius sąlygai. 5) Bažnyčios praktika. Bažnyčia niekada nereikalauja[3]), net draudžia reikalauti[4]), kad neofitai atnaujintų tikros moterystės sutikimą. Be to, ragina juos eiti iškilmingojo moterystės palaiminimo (sollemnis benedictio nuptialis). Jei neofitų moterystė nebūtų sakramentas, tai vargu Bažnyčia rūpintųsi uždėti ant jos tą iškilmingų jungtuvių antspaudą — antspaudą tokį pat, kaip ir krikščionių moterystėj.

---

[1]) Acta Apostolicae Sedis, II (1910) 933.

[2]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, Lugduni 1654, II disp. 9; J. Perrone, De matrimonio christiano, Leodii 1861, II 298; Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, VII[5] n. 727; L. Billot, De Ecclesiae sacramentis[4], II 347; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], Parisiis 1904, n. 229; Fr. Wernz, Ius decretalium, Prati 1911, IV[2] n. 43; Al. De Smet, De sponsalibus[3], n. 178; J. Chelodi, Ius matrimoniale[3], Tridenti 1921, n. 6; A. Vermeersch et J. Creusen, Epitome, Iuris canonici, Mechliniae-Romae 1922, II n. 276.

[3]) S. C. Inqu., 20 sept. 1848.

[4]) P. Gasparri, t. p.

Kiti tvirtina, jog krikščionių atvirtėlių moterystė tetampanti sakramentu, po krikšto expresse ar tacite atnaujinus moterystės sutikimą[1]). Ta nuomonė yra neteisinga. Tai sako ką tik kalbėtieji įrodymai. Bepridėsiu tai, kad moterystės sutikimo atnaujinimas čia būtų bergždžias: jis negali bepadaryti naujos moterystės sutarties ir tuo pačiu sakramento ženklo, o iš naujo tuoktis negalima.

Treti sako, jog nekrikščionių tikrai sueita moterystė niekada netampanti sakramentu[2]). Tą nuomonę Fr. Wernz vadino neapytikre ir laikė „visai pamestina"[3]). Šiandien, mano išmanymu, ji yra stačiai neteisinga. Nes jau kan. 1012, § 2 aiškiai sako, jog „negali būti tikros pakrikštytųjų moterystės sutarties, kad tuo pačiu nebūtų sakramento".

11. Krikščionies ir nekrikščionies moterystė. — Jei tik viena šalis tikrai susituokusių nekrikščionių teatvirstų arba jei krikščionis sueitų į moterystę su nekrikščioniu, dispensavus Bažnyčiai, tai abiejais atvejais nei krikščionies nei nekrikščionies moterystė nebūtų sakramentas. Tai tik natūrališkas ryšys, kilęs iš paprastos moterystės sutarties. Tos nuomonės laikosi daugelis teologų ir kanonistų[4]). Kiti sako, jog abiejais kalbamaisiais atvejais krikščionies moterystė esanti sakramentas, o nekrikščionies ne. Tos nuomonės vadai yra Dom. Scoto ir Catharinus.

Pirmoji nuomonė, mano galva, yra teisinga. Nes: 1) Abiejų šalių moterystės ryšys turi būti vienodas. Jei, antrąja nuomone, krikščioniui moterystė būtų sakramentas, tai dėl sakramento krikščionies moterystės ryšys būtų stipresnis, nekaip nekrikščionies. 2) Moterystėj, individualinėj sutarty, abiejų šalių padėtis turi būti lygi. Taigi reikia ar abiem, t. y. krikščioniui ir nekrikščioniui, gauti ar niekatram negauti sakramento. Bet nekrikščionis negali būti gyvųjų sakramentų dalyvis. Taigi reikia priimti antroji supozicija, t. y. kad niekatras negali gauti sakramento. 3) Moterystės sakramento administratoriai (ministri) yra patys moterystės subjektai. Priėmus antrąją nuomonę, išeitų, kad moterystės sakramentą administruoti gali nekrikščionys.

---

[1]) Pav.: Bellarminus, Laymann, Schmier, vz. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 43.

[2]) Pav.: Vasquez, Wiestner, Schmalzgrueber, Billuart, Carrière.

[3]) T. p.

[4]) Pav.: Billuart, Tractatus de matrimonio, dis. I art. V; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 306; L. Billot, De Ecclesiae sacramentis, 353; H. Hurter, Compendium theologiae dogmaticae in usum studiosorum theologiae¹², Oeniponte 1908, III 526; t. p. n. 44; A. Vermeersch et Creusen, Eptiome, II n. 276; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 179; J. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 6.

12. Moterystės medžiaga, forma ir administratorius. — Moterystės sakramento medžiaga ir forma yra abiejų moterystės subjektų sutikimas, išreikštas žodžiais ar kitais pajaučiamais ženklais, ir tai kiek reiškia davimą kūnų, arba teisės į kūnus, yra medžiaga, o kiek reiškia abišalės teisės priėmimą, yra forma.

Moterystės sakramento administratoriai arba ministrai (ministri) yra patys sužieduotiniai. Nes: 1) Krikščionių moterystės sutartis reališkai nesiskiria nuo sakramento. Todėl sužieduotiniai, sudarydami moterystės sutartį, kartu padaro ir sakramentą — moterystės sakramento administratoriai. 2) Kan. 1098 išimties atvejais tikrai sueita moterystė yra sutartis ir sakramentas. O tais atvejais kunigas — nebūtina sąlyga. 3) Klebonas tėra moterystės apeigų atlikėjas (minister) ir autorizuotas liudytojas (kan. 1094). Taigi, kas kitas begali būti moterystės sakramento administratorius, jei ne šalys.

Pažymėtina, kad sužieduotiniai eina moterystės sakramento administratorių pareigas, ne duodami moterystės medžiagą, bet atlikdami jos formą. Tik nebūtinai tereikia, kad moterystės forma ir medžiaga įvyktų dviejais formališkai atskirais veiksmais: formališkame abiejų šalių moterystės sutarties kūnų davime virtuališkai glūdi jų priėmimas. Kas sako noris būti tos ir tos vyras, tuo pačiu pasako noris su ja susituokti ir t.t.

Kalbėtasis moterystės medžiagos, formos ir administratorių mokslas jau seniau buvo bendra nuomonė. Šiandien ji yra visuotinė. Ji griežtai skiriasi nuo Guillelmo Paryžiečio nuomonės, kurią XVI amž. atnaujino Melkijoras Canus. Ta nuomone, moterystės sakramento administratorius esąs kunigas, forma — palaiminimas, medžiaga — sužieduotinių sutartis. Dar šv. tėvas Benediktas XIV ją vadino labai apytikre[1]).

IV. MOTERYSTĖS TIKSLAS.

13. Medžiaga. — 1. Objektyvinis tikslas, 2. Subjektyvinis tikslas, 3. Moterystės leistinumas, 4. Įsakymas tuoktis ir 5. Mergystė yra vertesnė už moterystę.

14. Objektyvinis tikslas. — 1. Objektyvinis ar daikto (operis) moterystės tikslas yra dvejopas: vyriausias ir antraeilis. „Vyriausias moterystės tikslas yra gimdyti, auginti ir auklėti vaikai; antraeilis — abišalė pagalba ir lyties geidulių patenkinimas" — kan. 1013, § 1.

2. Vyriausį moterystės tikslą yra paskelbęs pats Dievas Rojuj: „Veiskitės ir dauginkitės". Jį rodo anatomiškas lyčių skirtumas, būtinai reikalaujamas tuokiantis ir Bažnyčios

[1]) De synodo dioecesana, Venetiis 1787, VIII 13.

draudimas eiti į moterystę lytiškai negalingiems, pav., eunuchams ir t.t.

Apie antraeilį moterystės tikslą, abišalę pagalbą, V. Cathrein taip kalba: „Diesem Zweck dient tatsächlich die Ehe ihre Natur nach, indem die beiden Geschlechter sich gegenseitig zum vollkommen menschlichen Leben ergänzen. Die Schwächen des einen Geschlechts werden durch die Vorzüge des andern gehoben, und seine Tugenden erhalten durch die Schwächen des andern Veranlassung zur Enthaltung"[1]). Ne be reikalo ir Šv. Rašte pasakyta: „Viešpats Dievas taip tarė: Negera žmogui būti vienam. Padarykime jį jį panašią"[2]).

O apie geidulių patenkinimą moterystėj štai kas pasakytina: Lyties geiduliai yra stipriausi. Todėl labai lengva perimti jų saikas. Tai negera. Moterystė kaip tik yra regulatorius jiems protingai patenkinti. Kalbamąjį moterystės tikslą teologai jau seniai išskaito šv. Povilo žodžiuose: „Bet paleistuvystei išvengti tegul kiekvienas turi savo moterį, ir kiekviena tegul turi savo vyrą"[3]), ir „Bet, jei negali susilaikyti, teeina moterystėn; nes geriau yra ištekėti, kaip gašlumu degti"[4]).

3. Vyriausias moterystės tikslas yra substancialinis. Todėl, jei kas tuokdamasi jį pozityviškai atmestų, tai moterystė būtų netikra. Sakau pozityviškai, nes negatyviškai atmesti jis nėra jokių juridiškų padarinių. Kitais žodžiais tariant, negalima tikrai susituokti, manant negimdyti ar neauginti vaikų; atbulai, moterystė yra tikra, jei tokios intencijos pozityviškai nei turima nei neturima[5]).

Antraeilis moterystės tikslas yra atsitiktinis (accidens) ir iš esmės tarnauja vyriausiam moterystės tikslui. Jis net pozityviškai atmesti nenaikina moterystės tikrumo.

15. Subjektyvinis tikslas. — Subjektyvinių moterystės tikslų gali būti įvairių, padorių ir nepadorių, pav.: turtas, asmens gražumas, apgaulė ir t.t. Jei kas tuoktųsi nepadoriu tikslu, tai moterystė būtų draudžiama, bet vis dėlto tikra, by tik pozityviškai nebūtų atmestas vyriausias jos tikslas. Jei tai kas darytų padoriu tikslu, pozityviškai neatmesdamas vyriausio tikslo, tai moterystė būtų tikra ir nedraudžiama.

16. Moterystės leistinumas. — Moterystė yra padorus ir nedraudžiamas dalykas.Nes: 1) Moterystė—Dievo padaras.Die-

---

[1]) V. Cathrein, Moralphilosophie[5], II 408.
[2]) Prad. 2, 18.
[3]) 1 Kor. 7. 2.
[4]) 1 Kor. 7, 9.
[5]) Plg. Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 86; A. Vermeersch, De castitate et de vitiis contrariis tractatus doctrinalis et moralis[2], Romae 1921, n. 62.

vas negali būti nuodėmės ar neteisingo ryšio autorius. 2) Moterystė yra šventa (n. 2). Ji kelia visuomenės dorovę ir naikina paleistuvavimą. 3) J. Kristus gerbia moterystę: ją pakėlė į sakramentus ir pats dalyvavo Kanos vestuvėse. 4) Šv. Povilas stačiai sako: „Moterystė tebūna visų gerbiama"[1]); „Kas leidžia savo mergaitę už vyro, gerai daro"[2]) ir t.t. 5) Šv. Tėvai uoliai gynė moterystę prieš eustafijonis, priscilijonis, gnostikus, manichiejus ir kitus eretikus, niekinusius moterystę. 6) Bažnyčia moterystę net laimina.

17. Įsakymas tuoktis. — 1. Nors moterystė yra reikalinga žmonijai palaikyti, bet savaime ir amžinai ar nuolat nėra, apskritai, įsakyta nei visai žmonijai nei atskiriems asmenims. Nėra įsakyta nei bažnytiniais įstatymais, nei pozityvinėmis Dievo arba apreikštosiomis teisėmis, nei įgimtąja teise.

Aiškiausia, kad moterystė savaime nėra įsakyta nei šiaip žmogui nei atskiriems asmenims bažnytiniais įstatymais ir apreikštosiomis teisėmis — nėra tokio įstatymo ir teisės.

Moterystė taip pat nėra savaime įsakyta visai žmonijai įgimtąja teise. Nes žmonės, apskritai, yra palinkę tuoktis. Todėl žmonijai palaikyti įsakymas tuoktis būtų nereikalingas, bergždžias dalykas. Įvairūs maltužistai net būkštauja, kad žmonija per daug nepasidaugintų, ir siūlo sumažinti moterystę ar veisimąsi.

Įgimtąja teise taip pat savaime neįsakyta tuoktis atskiriems asmenims. Nes: 1) Jei to dalyko neįsakyta visai žmonijai, tai juo labiau negali būti įsakyta atskiriems asmenims. 2) Moterystė yra visos žmonijos ar visuomenės reikalas. Niekas nėra įrodęs, kad kiekvienas atskiras žmogus turėtų rūpintis visais žmonijos reikalais. Tokia priedermė būtų nepakeliama našta. 3) Yra naudingų visuomenės pareigų, kurios, išsižadėjus moterystės, galimos lengviau ir tobuliau eiti, pav., kunigystė. Taigi pati visuomenės gerovė kartais pageidauja atsisakyti nuo teisės tuoktis. Todėl klysta tie, kurie prieš kalba[3]).

2. Protestantai kiša Šv. Rašto žodžius: „Veiskitės ir dauginkitės"[4]). Tuo Dievas esąs įsakęs tuoktis. Atsakymas trumpas: anie žodžiai, apskritai, tėra moterystės tikslo pareiškimas ir palaiminimas, nes ir į gyvulius panašiai pasakyta: „Veiskitės ir dauginkitės"[5]). Daugiausia, norėdami anuos žodžius laikyti įsakymu tuoktis, tegalime taikinti senovės mūsų tėvų tėvams.

3. Moterystė tegali būti netiesiog ar atsitiktinai įsakyta visai žmonijai ir atskiriems asmenims. Buvo įsakyta, pav.,

[1]) Žyd. 13, 4.
[2]) 1 Kor. 7, 38.
[3]) Pav.: V. Cathrein, Moralphilosophie[5], II 409; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 93.
[4]) Prad. 1, 28.
[5]) Prad. 1, 22.

pirmiesiems mūsų tėvams: kitaip Dievo sustatytasis planas paplatinti žmoniją būtų galėjęs pasilikti neįvykdytas. O atskiriems asmenims įsakyta šiais atvejais: 1) pavojuj nesusitūrėti, 2) reikale atlyginti mergaitei skriaudą, 3) reikale legalizuoti vaikai ir 4) reikale įvykdyti priežadai eiti į moterystę ir t.t. Tai įsakyta teisingumo ar artimo meilės dėsniais.

4. Moterystė kartais vis dėlto gali būti patariama. Pav., erotiško temperamento asmenims gal sveikiau (kūnui ir sielai) susituokti, nekaip gašlumu degti.

5. Visai negalima tvirtinti, jog neiti į moterystę esą prieš gamtą ar bent nenatūrališka. Tai norėtų vienas kitas išvesti iš žmogaus galios ir palinkimo vaisintis. Bet vien dėl žmogaus galių dar negalima sakyti, jog tai ir tai jau kas turįs daryti. Daugelis gali ir yra palinkęs į inžineriją, mediciną ir t.t. Ar tai reiškia, kad jis, netapęs inžinierium, gydytoju ir t.t., eitų prieš gamtą ir nenatūrališkai elgtųsi. Ne. Taigi žmogaus galia ir palinkimas vaisintis terodo ką kita, būtent, kad kiekvienas turi teisę tuoktis. Priešintis pajautimams taip pat nėra prieš gamtą. Tai daugiausia galima pasakyti tėra „prieš pajautimus". Būtų prieš gamtą, jei būtų prieš sveiką protą. Nes žmogus, protinga esybė, tada tegali tenkinti savo pajautimų palinkimus, kai sveikas protas leidžia. O protas sako, jog moterystės nėra, apskritai, įsakyta. Todėl nuo jos atsisakyti nėra prieš sveiką protą. Pridėsime dar tai, kad ir susituokę pačioj moterystėj turi laikytis mato ir saiko.

Taip pat negalima tvirtinti, jog nesituokti esą nesveika: nes celibatas lytiškai normališkam žmogui nekenkia[1]).

18. Mergystė yra vertesnė už moterystę. — Moterystė yra geras dalykas. Bet vis dėlto yra menkesnės vertės už mergystę ar celibatą. Taip moterystė, taip mergystė ar celibatas čia suprantami „sicut status secundum se et secundum ea, quae utrique statui sunt propria". Secundum se reiškia, kad čia kalbama ne apie atskirus asmenis ar atskirus atvejus. Nes ir šv. Tomas rašo: „Licet virginitas sit melior, quam continentia coniugalis, potest tamen coniugatus melior esse, quam virgo et quidem ex parte ipsius castitatis, si scienter ille, qui est coniugatus habeat animum magis paratum ad virginitatem servandam, si oporteret, quam ille, qui est actu virgo. Unde Augustinus instruit virginem... ut dicat: ego non sum melior, quam Abraham, sed melior est castitas celibum, quam castitas nuptiarum"[2]). Pats vertumas imamas antagamtiniu arba tikslo atžvilgiu.

---

[1]) J. Antonelli, Medicina pastoralis, Romae 1920, nn. 367—368; Féré, L'instinct sexuel, 25-30, 315-320; Moll, Handbuch der Sexualwissenschaften, 887.

[2]) 2, 2 q. 152 a. 4 ad II; coll. Contra gentiles, 2 III c. 138.

Tas dalykas, kad kalbamoji mergystė ar celibatas yra vertesnis dalykas už moterystę, įrodymai yra tie:

1) Kristaus pavyzdys.

2) Šv. Povilas sako: „Aš gi noriu, kad jūs būtumėte be rūpesnio. Kas nevedęs, tas rūpinasi Viešpaties dalykais, kaip įtiktų Dievui. O kas vedęs, tas rūpinasi pasaulio dalykais, kaip jis įtiktų pačiai ir yra pasidalinęs. Taip pat netekėjusi moteriškė ir mergaitė mąsto apie Viešpaties dalykus, kad būtų šventa kūnu ir dvasia; o ištekėjusi mąsto apie pasaulio dalykus, kaip ji įtiktų vyrui"[1]); „Taigi, ir kas leidžia savo mergaitę už vyro, gerai daro, ir kas neleidžia, geriau daro"[2]).

3) Sveikas protas rodo, kad Dievui daugiau patinka tas, kurs dėl jo išsižada pasaulinių dalykų, ir šiaip jau lengviau Dievui tarnauti, kai širdis nėra supainiota šeimos reikalais ir t.t.

4) Tridento susirinkimas pasmerkė protestantų mokslą, kad „statum coniugalem antiponendum esse statui virginitatis vel coelibatus, et non esse melius ac beatius permanere in virginitate aut coelibatu, quam iungi matrimonio, anathema sit"[3]).

V. MOTERYSTĖS SAVUMAI.

19. Apskritai.—Esencialiniai moterystės savumai yra du, būtent, monogamija (unitas) ir nesuardomumas (indissolubilitas — kan. 1013, § 2).

Moterystės monogamija tuo pačiu metu teleidžia tikrai susituokti ir gyventi moterystėj tik vienam vyriškiui su viena moteriške.

Monogamija skirstoma tikrąja ir netikrąja prasme (perfecta et imperfecta). Pirmoji yra tada, kai susituokiama pirmą kartą. Antroji yra našlių moterystė.

Monogamija be ristrikcijos suprantama pirmąja prasme. Antroji, kaip matome, net sunku pavadinti monogamija.

Monogamijai prieštarauja poligamija. Jei vyras turi daug pačių, tai poligamija yra vadinama poliginija arba poligamija tikrąja prasme. Jei, atbulai, viena moteriškė turi daug vyrų, tai poligamija yra vadinama poliandrija. Jei pirmajai šaliai tebesant gyvai, tuokiamasi su kitu asmeniu, tai bigamija. Jei tai daroma, tebegyvenant dviem antrosioms šalims, tai trigamija. Jei tuokiamasi, tebegyvenant trims antrosioms šalims, tai tetragamija ir t.t.

1. Monogamija.

20. Medžiaga. — 1. Monogamija ir įgimtoji teisė ir 2. Monuomija ir pozityvinės Dievo teisės.

---

[1]) 1 Kor. 7, 32—34.
[2]) 1 Kor. 7, 38.
[3]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 10.

21. Monogamija ir įgimtoji teisė. — Poligamija griežtai draudžiama įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis.

Poliandrija prieštarauja pirmykščiams įgimtosios teisės įsakymams[1]). Nes ji labai įžeidžia vyriausį moterystės tikslą, būtent: 1) Daugeliui vyriškių lytiškai santykiaujant su viena moteriške, rečiau tepastojama — kliudoma gimti naujai kartai. 2) Visai kliudoma auginti vaikai. Nes tam sunkiam darbui reikia tėvo ir motinos rankų. Bet kas kieno tėvas, poliandrijoj nesuieškosi.

Be to, įgimtąja teise poliandrija ne tik draudžiama, bet dar naikinami visi jos moterysčių ryšiai: kitaip įgimtosios teisės draudimas būtų bergždžias — ne visi jo laikytųsi.

Poliginija prieštarauja antrykščiams įgimtosios teisės įsakymams[2]). Nes: 1) Poliginija griauja antraeilį moterystės tikslą — abišalę pagalbą: vyras neįstengs mylėti ir patenkinti visų žmonų. Kas nežino, kad poliginijoj žmonos yra laikomos tarnaitėmis ir vergėmis. 2) Neigiamai veikia auginimą ir auklėjimą vaikų. 3) Nėra tarp vyro ir žmonos lygybės, kuri savaime išplaukia iš moterystės sutarties: žmona visa yra vieno vyro, o šis yra daugelio moterų. Taigi žmona neturi visos teisės į savo vyrą, o šis į ją turi. 4) Visam pasauly abiejų lyčių yra mažne tiek pat. Tai ne be tikslo.

Poligamija, kaip ir poliandrija, įgimtąja teise ne tik draudžiama, bet dar naikinami nauji moterystės ryšiai. Tą dalyką mini S. C. S. Officii instrukcija, 1866 m. 20 birž. Be to, kitaip įgimtosios teisės draudimas būtų bergždžias, kaip aukščiau.

22. Monogamija ir pozityvinės Dievo teisės.—1. Poligamija visada buvo ir yra draudžiama pozityvinėmis Dievo teisėmis.

Jau moterystės išleidimo dieną Dievas įsakė monogamiją. Tai matome iš vieno vyriškio ir vienos moteriškės sutvėrimo fakto ir Dievo žodžių, kur Adomo lūpomis pasakyta: „Todėl žmogus paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie savo moters, ir bus du vienas kūnas"[3]). Nepasakyta „trys ar daugelis", bet „du"; nepasakyta „glausis prie moterų", bet „glausis prie moters". Taip šiuos Šv. Rašto žodžius aiškina ir šv. tėvas Inocentas III[4]). Be to, Tridento susirinkimas sako: „Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et coniungi

---

[1]) Plg. „Draugija", nn. 7-8 (1920) 305: P. Malakauskis, Prigimties įstatymas; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 303; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], Bussum 1919, I 19; H. Noldin, De sacramentis[13], Oeniponte 1920, n. 516.

[2]) Plg. „Draugija", nn. 7-8 (1920) 305: P. Malakauskis, t. p.; Al. De Smet, t. p., n. 304; Th. M. Vlaming, t. p., n. 20; H. Noldin, t. p.

[3]) Prad. 2, 24.

[4]) C. 8, X, *de divortiis*, IV, 19.

Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tamquam a Deo prolata referrens, dixit: itaque iam non sunt duo, sed una caro"[1]).

Po Adomo ilgai ilgai viešpatavo monogamija. Pirmasis iš tiesų ją sulaužė L a m e c h, vesdamas dvi žmonas[2]). Bet nėra žinoma, kad poligamija būtų buvusi leista prieš Visuotinįjį Tvaną. Tik paskiau, bent nuo senesnių patriarchų, t. y. Abraomo ir t.t., leista „išrinktajai tautai" tam tikra moderuota poligamija[3]). Tai buvo Dievo dispensa, duota tam, kad greičiau pasidaugintų žmonės. Moizės įstatymuose jau atvirai minima ir leidžiama poligamija[4]).

Leidus vesti daug pačių „teisingiesiems", tuo pačiu netiesiog leista poligamija ir stabmeldžiams[5]). Prie tos išvados veda mus tai, kad kitaip stabmeldžiai nedraudžiamu būtų laikę tai, ką darė „teisingieji" — būtų maudęsi materialiniame konkubinate. To dalyko Dievas negalėjo leisti. Be to, Dievas, tenorėdamas aną privilegiją duoti „išrinktiesiems", būtų pažymėtai pasakęs. Todėl ir žydė Esther susituokė su vedusiu stabmeldžiu.

Poliandrijos Dievas niekada nėra buvęs leidęs.

2. Prieš Kristui gimsiant, poligamijos iš tiesų jau nebebuvo nei žyduose, nei graikuose, nei romėnuose. Paskutiniuosiuose net valstybės įstatymais buvo draudžiama. J. Kristus juridiškai atnaujino pirmutinę monogamiją ir griežtai ją įsakė liepiamuoju ir naikinamuoju įsakymu. Tai liudija štai kas: 1) Šv. Raštas: „Aš gi jums sakau: kiekvienas, kurs paleidžia savo pačią, atskyrus svetimoterystės priežastį, daro, jog ji svetimoteriauja, ir, kas paleistąją veda, svetimoteriauja"[6]); „Kas tik paleidžia savo pačią ir kitą veda, daro link jos sve-

[1]) Sess. XXIV, *de matrimonio;* Catechismus Conc. Trid., II c. VIII 19.

[2]) Prad. 4, 19.

[3]) Prad. 16, 1-16; c. 8, X, *de divortiis,* IV, 19. Autorius Suppl. q. LXV a. 2 rašo: „Lex autem de unitate uxoris non est humanitus, sed divinitus instituta, nec umquam verbo aut litteris tradita, sed cordi impressa, sicut et allia, quae ad legem naturae qualitercumque pertinent; et ideo in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quae quidem principaliter patribus facta est, et per eorum exempla ad alios derivata est."

[4]) Pav.: Prad. 29. 30-31; Rūt. 4, 1-17; Atk. 24, 1-4; 25, 5-10; 21, 15-17: „Jei kurs žmogus turėtų dvi moteri, vieną mylimą, o antrą nemylimą, ir juodviem pagimdžius iš jo vaikų, nemylimosios sūnus būtų pirmgimis, norėdamas padalinti tarp sūnų lobį, jis negalės mylimosios sūnaus padaryti pirmgimiu ir pastatyti jo aukščiau už mylimosios sūnų, bet pripažins pirmgimiu nemylimosios sūnų ir jam duos iš visų dalykų, kuriuos turi, dvigubai; nes tasai pirmasis tarp jo vaikų ir jam pridera pirmgimystės teisės." — Anų pačių tarpe viena buvo laikoma vyresniąja; kitos buvo žemesnės ir buvo vadinamos sugulovėmis (konkubinos). Tik negražusis tas vardas reiškė ne tų pačių neteisumą — reiškė tai, kad jos neturėjo lygių teisių su vyresniąja pačia.

[5]) B e l l a r m i n u s, De matrimonio, c. 11; A l. D e S m e t, De sponsalibus[3], I n. 306; L. B i l l o t, De Ecclesiae sacramentis, 372.

[6]) Mat. 5,32.

timoterystę. Ir, jei pati skiriasi nuo savo vyro ir už kito teka, ji svetimoteriauja"[1]); „Kiekvienas, kurs paleidžia savo pačią ir kitą veda, svetimoteriauja, ir, kas vyro paleistąją veda, svetimoteriauja"[2]) ir t.t. Vadinasi, padaro svetimoterystę tas, kurs, tebesant gyvai savo žmonai, kitą veda. Taigi poligamija draudžiama taip pat, kaip svetimoterystė. 2) Šv. Tėvai ir Bažnyčios rašytojai, pav.: Athenagoras[3]), Teofilis Ant.[4]), Klemensas Aleks.[5]), Ambroziejus[6]) ir k. 3) C. S. S Officii instrukcijoj, 1860 m. 28 kovo, pasakyta: „Tikriausia, kad poligamija visai draudžiama Evangelija". 4) Tridento susirinkimas anatematizuoja tvirtinančius, kad „nedraudžiama yra krikščionims turėti daug žmonų, nedraudžiama jokiu Dievo įstatymu"[7]).

J. Kristaus atnaujintoji monogamija saisto ne tik pakrikštytuosius, bet taip pat nekrikščionis — žydus, stabmeldžius ir t.t. Nes: 1) Ką tik minėtose Šv. Rašto vietose, t. y. Mat. 5, 32, Mork. 10, 11 ir t.t., absoliutiškai pasakyta: „kiekvienas", „kas tik"... 2) Įgimtosios teisės moterystė, įsukta Kristaus atgal į tikrąsias vėžes, vėl saisto visą žmoniją. 3) Poligamijos dispensa tiesiog tebuvo duota „išrinktajai tautai", o kitus telietė netiesiog, „per quamdam concomitantiam". Tiesioginė dispensa atšaukta. Tuo pačiu atšaukta ir netiesioginė dispensa.

Magometonai ir daug stabmeldžių tebegyvena poliginijoj. Tik daugelis jų ir anoj anomalijoj nenoromis artinasi prie monogamijos. Nes viena žmona laikoma vyresniąja ir teturi teisios žmonos teises; kiekviena žmona gyvena skyrium ir sudaro lyg atskirą šeimelę ir t.t.

Pastebėjimas. — Bet kurioj poligamijoj pirmoji moterystė tėra tikra.

2. Nesuardomumas.

23. Medžiaga. — 1. Moterystės nesuardomumo apibrėžimas, 2. Moterystės nesuardomumas ir įgimtoji teisė, 3. Moterystės nesuardomumas ir pozityvinės Dievo teisės, 4. Svetimoterystė ir moterystės nesuardomumas ir 5. Išorinis moterystės nesuardomumas.

---

[1]) Mork. 10, 11.
[2]) Luk. 16, 18.
[3]) Legatio pro Christ., n. 33, vz. Migne, Patrologae cursus completus, VI 967.
[4]) Ad Antolyc., L. III n. 5, vz. Migne, t. p., VI 1142.
[5]) Stromat., L. III c. 12, vz. Migne, t. p., VIII 1183.
[6]) De Abraham, L. I c. 7, vz. Migne, t. p., XIV 442.
[7]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 2: „Si quis dixerit, licere Christianis plures simul nubere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit".

24. Moterystės nesuardomumo apibrėžimas. — Moterystės nesuardomumas yra tai, kad tikrai sueita moterystė turi galią iki pat antrosios šalies gyvos galvos ir niekas negali atrišti jos ryšio.

Tikros moterystės suardyti negali pačios šalys. Tai išvidinis moterystės nesuardomumas. To padaryti negali nė kas kitas, t. y. kuri valdžia. Tai išorinis moterystės nesuardomumas. Be to, jei tikra moterystė būtų kada galima suardyti iš vidaus ar iš lauko, tai būtų savivališkas moterystės suardomumas. Jei tai būtų galima padaryti tik kai kuriais atvejais, tai būtų apribotas moterystės suardomumas.

25. Moterystės nesuardomumas ir įgimtoji teisė. — Moterystė yra nesuardoma jau įgimtąja teise. Nes:

1) Moterystės ardymas prieštarauja vyriausiam moterystės tikslui — auginimui ir auklėjimui vaikų. Ir tai. mažiems vaikams padaroma skriauda auklėjimo atžvilgiu. Jei jie būtų jau paaukterėję, tai kas parūpins jiems materialinę ateitį. Jei vaikai ir visai būtų užaugę ir išauklėti, tai jiems dažnai atsitiktų kištis į tėvų išsiskyrimo ginčus ir nekartą, palaikydami vieną gimdytoją, užsitrauktų antrosios šalies neapykantą ir t.t. Jei kas ir neturėtų vaikų, tai, labiausiai šiek tiek nesutariant, tyčia vengtų vaikų, kad paskum būtų lengviau galima išsiskirti.

2) Moterystės ardymas taip pat prieštarauja antraeiliams moterystės tikslams, būtent, abišaliai pagalbai. Nes: a) Galint suardyti moterystės ryšį, maža kas tuokdamasis mąstytų ir todėl nelaimingų moteryščių būtų virtinėmis. b) Naikintų šalių kantrumą ir savęs išsižadėjimą, be ko sunku su kitais sugyventi. c) Žmona bebūtų menka draugė ir nebegalėtų tinkamai mylėti ir gerbti vyro. d) Suardžius moterystės ryšį, moteriškės padėtis būtų blogesnė už vyro. Nes vyras visada ras sau kitą žmoną ir išgalės gyventi. To dalyko ne visada tegalima pasakyti apie moteriškę, labiausiai šiek tiek senterėjusią ar išpylusią nemaža jėgų ir energijos vaikams gimdyti ir auginti.

3) Moterystės ardymas ne tik negali protingai patenkinti lyties geidulių, bet, galima sakyti, dar daugiau juos sujaudina ir atidaro duris svetimoteriauti.

4) Moterystės ardymas ardo visuomenės gerovę; nes griauja pačią valstybę, kurios pamatas yra moterystė. Be to, sėja nesutarimus ir ginčus šalių ir jų genčių tarpe, kelia dažnas ir dideles bylas ir t.t.

5) Jei moterystė būtų suardoma, tai nebebūtų jokio skirtumo tarp konkubinato ir moterystės. O šį visos tautos uja.

6) P i j u s IX pasmerkė Ivis Nep. Nuytz propoziciją: „Moterystės ryšys įgimtąja teise nėra nesuardomas ir įvai-

riais atvejais valstybė gali jį anuliuoti"[1]).

Savivališkas moterystės ardymas prieštarauja pirmykščioms įgimtosioms teisėms: eina prieš vyriausį moterystės tikslą. Nes vaikams auginti ir auklėti reikia nuolatinio ir bendro abiejų tėvų darbo. Todėl reikia, kad moterystė būtų bent nuolatinė ir patvari. Be to, išardžius moterystės pilį, visai sunaikinama yra visuomenės gerovė.

Apribotas moterystės ardymas draudžiamas antrykštėmis įgimtosiomis teisėmis; nes tai nors visai ir nesuardo, bet vis dėlto, apskritai, labai apardo moterystę ir visuomenės tvarką.

Įgimtąja teise ne tik griežtai draudžiama taip savivališkas, taip apribotas moterystės ardymas, bet dar naikinamas priešingas veiksmas — ardymas yra netikras; nes kitaip kalbamasis įgimtosios teisės draudimas būtų bergždžias.

26. Moterystės nesuardomumas ir pozityvinės Dievo teisės. — 1. Pozityvinėmis Dievo teisėmis moterystė taip pat yra nesuardoma.

Jau S. Įstatyme moterystė buvo nesuardoma. Tai liudija Prad. 2, 24: „Todėl žmogus paliks savo tėvą ir motiną ir glausis prie savo moters; ir bus du vienas kūnas". O tą dalyką, kad šie žodžiai iš tiesų reiškia moterystės nesuardomumą, tai rodo štai kas: 1) Šv. Rašto tekstas. 2) Taip anuos žodžius aiškina J. Kristus, sakydamas: „Ar neskaitėte, kad tas, kuris pradžioje sutvėrė žmogų, padarė juos kaipo vyrą ir moterį ir tarė: Todėl žmogus paliks tėvą ir motiną ir laikysis savo pačios, ir du bus vienas kūnas. Ką tat Dievas sujungė, žmogus teneperskiria"[2]). Kitoj vietoj Jis sako: „Moizė leido jums paleisti savo pačias dėliai jūsų širdies kietumo; pradžioje gi taip nebuvo"[3]). 3) Tuos žodžius taip pat aiškina Tridento susirinkimas, kuris sako: „Pirmasis žmonių tėvas, įkvėptas Šv. Dvasios, paskelbė amžiną ir nesuardomą moterystės ryšį, sakydamas: Štai dabar yra kaulas iš mano kaulų ir kūnas iš mano kūno! Todėl žmogus paliks tėvą ir motiną ir laikysis savo pačios, ir du bus vienas kūnas"[4]).

2. Moterystė taip pat nesuardoma N. Įstatyme. Tai rodo: 1) Ką tik cituotieji Kristaus žodžiai. Kitoj vietoj Kristus dar kalba šiaip: „Kiekvienas, kurs paleidžia savo pačią ir ki-

---

[1]) Syllabas errorum, prop. 67: „Iure naturae matrimonii vinculum non est indissolubile, et in variis casibus divortium proprie dictum auctoritate civili sanciri potest."

[2]) Mat. 19, 4—6.

[3]) Mat. 19, 8.

[4]) Sess. XXIV, *de matrimonio:* „Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronuntiavit cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro, de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una."

tą veda, svetimoteriauja, ir kas vyro paleistąją veda, svetimoteriauja"[1]). Vadinasi, joks išsiskyrimas nenaikina moterystės.

2) Šv. Povilas kartkartėmis primena, jog moterystė tesibaigianti, mirus vienai šaliai. „Ištekėjusi moteriškė", sako jis: „yra surišta įstatymu, kol vyras yra gyvas; bet jei vyras miršta, ji yra laisva nuo vyro įstatymo. Taigi vyrui gyvam tebesant, ji vadinsis svetimoterė, jei bus su kitu vyru; bet jei jos vyras miršta, ji yra laisva nuo vyro įstatymo ir nebebus svetimoterė, jei bus su kitu vyru"[2]); „Tiems, kurie yra surišti, įsakau ne aš, bet Viešpats, kad moteris nesiskirtų nuo vyro; o jei atsiskirtų, kad pasiliktų netekėjusi, ar susitaikintų su savo vyru. Taip pat vyras tenepaleidžia savo pačios"[3]).

3) Kalbamąjį dalyką liudija padavimas. Pav., šv. Augustinas šiaip sako: „Tas sakramentas (moterystės) turi tą savumą, kad susituokęs vyras ir moteriškė yra neišskiriami, kolei gyvena... Kristus ir Bažnyčia padarė taip, kad gyvas niekada nebūtų išskiriamas nuo gyvo. Kalbamojo sakramento dalyko laikomasi šventame Jo kalne (ps. 47, 2), t. y. Kristaus Bažnyčioj... kad vaikams gimdyti teka moteriškės ar veda vyriškiai ir negalima mesti nevaisingos antrosios šalies kitai vaisingai vesti. Jei tą dalyką kas padarytų, tai būtų svetimoteris ne šio pasaulio įstatymais, tik evangelija"[4]).

27. Svetimoterystė ir moterystės nesuardomumas. — Protestantai, kalvynai ir graikai atskalūnai sako, jog, padarius vienai šaliai svetimoterystę, esą galima suardyti moterystę. Tai jie įrodinėja Kristaus žodžiais: „Aš gi jums sakau: Kiekvienas, kuris paleidžia savo pačią, išskyrus svetimoterystės priežastį, daro, kad ji svetimoteriauja, ir kas paleistąją veda, svetimoteriauja"[5]); „Taigi, aš jums sakau: Kas nors paleidžia savo pačią, jei ne dėl svetimoterystės, ir kitą vedą, svetimoteriauja"[6]). Be to, kalbamąsias Šv. Rašto vietas jie remia kai kuriais Šv. Tėvais, pasauliniais įstatymais ir kai kuriais bažnytiniais susirinkimais.

Atbulai, katalikų Bažnyčia nuolat mokė ir moko, jog dėl svetimoterystės negalima suardyti moterystės. Tik vieni teologai tvirtina, jog čia esąs dogmatas[7]), kiti — „proximum fi-

[1]) Luk. 16, 18; plg. Mork. 10, 11—12.
[2]) Rom. 7, 2—3.
[3]) I Kor. 7, 10—11; plg. Efez. 5, 32.
[4]) De nuptiis et concupiscentia, c. 10: „Huius procul dubio sacramenti est, ut mas et femina conubio copulati, quamdiu vivant, inseparabiliter perseverent... Hoc enim custoditur in Christo et Ecclesia, ut vivens cum vivente nullo divortio separetur. Cuius sacramenti tanta observantia est in civitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est in Ecclesia Christi, ...ut, cum filiorum procreandorum causa vel nubant feminae vel ducantur uxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, ut alia fecunda ducatur..."
[5]) Mat. 5, 32.
[6]) Mat. 19, 9.
[7]) Pav., Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, VII² 2 nn. 776—784.

dei"[1]). Tridento susirinkimas sako: „Jei kas sakytų, jog Bažnyčia klystanti, mokiusi ir mokydama pagal evangeliją ir apaštalų mokslą, kad moterystės ryšio negalima suardyti dėl bet katros šalies svetimoterystės ir niekatras ar net nekaltoji šalis, kuri nėra svetimoterystės priežastis, negali sueiti į kitą moterystę, tebegyvenant antrajai šaliai, ir kad svetimoteriauja tas, kas, metęs svetimoterę, kitą vestų ar, metusi svetimoterį, už kito tekėtų, tebūna anatema"[2]).

Tą dalyką, kad dėl svetimoterystės neišnyksta moterystės ryšys ir negalima jo suardyti, įrodo štai kas:

1) Priešai neteisingai supranta savo vartojamą Šv. Rašto tekstą; nes ten aiškiai pasakyta, jog kas, metęs savo pačią, vestų kitą, tai svetimoteriautų, ir kas pamestąją vestų, taip pat svetimoteriautų. Svetimoterystė yra tada, kai moterystės ryšys tebeturi galią.

2) Kristus daug kartų kalbėjo, jog moterystė yra nesuardoma. Griežtai kalbėjo (n. 26). Todėl Jo mokiniai net nustebo ir neiškentėjo nepasakę: „Jei toks vyro dalykas su pačia, tai neverta vesti"[3]).

3) Šv. Povilas, kalbėdamas apie moterystės nesuardomumą, niekur nemini, jog dėl svetimoterystės būtų galima suardyti pati moterystė, kaip matėme aukščiau (n. 26). Toliau, atsimintini šv. Povilo žodžiai: „Tiems, kurie yra surišti moteryste, įsakau ne aš, bet Viešpats, kad moteris nesiskirtų nuo vyro; o jei atsiskirtų, kad pasiliktų netekėjusi, ar susitaikintų su savo vyru. Taip pat vyras tenepaleidžia savo pačios"[4]). Čia apaštalas kalba apie teisingą išsiskyrimą. Kitaip nebūtų leidžiama pagal norą išsiskirti ar grįžti pas vyrą. Teisingai išsiskirti reikia tam tikros priežasties, į kurių kategoriją labiausiai įeina svetimoterystė. Dar toliau, čia, išsiskyrus dėl teisingos priežasties, taigi ir dėl svetimoterystės, įsakoma susitūrėti ar grįžti pas savo vyrą. Todėl nauja moterystė laikytina draudžiama. Taigi ir, išsiskyrus dėl svetimoterystės, negalima eiti į kitą moterystę.

4) Kristus sakosi atėjęs reformuoti Moizės Įstatymą. Priešų supozicijoj Jis čia nieko daugiau nebūtų pasakęs, kaip

---

[1]) Pav., H. Hurter, Medulla teologiae dogmaticae[8], Oeniponte 1908, n. 1207.

[2]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii,* can. 5: „Si quis dixerit, Ecclesiam errare cum docuit et docet iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere; mecharique eum qui, dimiso adultera aliam duxerit, et eam quae, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit."

[3]) Mat. 19, 10.

[4]) 1 Kor. 7, 10—11.

pirma jau mokė griežtesnė rabinų Schammai mokykla, kuri, griežtai laikydamasi Atk. 24, 1, tik dėl svetimoterystės teleisdavo pamesti žmoną. Net, galima sakyti, Kristus būtų esąs dar toliau nužengęs. Nes S. Įstatyme tik vyras tegalėjo mesti žmoną, o Kristus tai būtų leidęs net moterims ir drauge būtų patiesęs kuo plačiausią kelią svetimoteriauti.

5) Kristus atkartojo moterystės nesuardomumą dėl to, kad to ryšio autorius yra pats Dievas. Nes Jis yra pasakęs: „Ką Dievas sujungė, žmogus neatriš". Todėl Kristus net negalėjo leisti svetimoteriams to, kas draudžiama net šiaipjau žmonėms.

6) Priešų supozicijos svetimoteris būtų privilegijuotesnis, nekaip ištikimas moterystei. Nesąmonė!

7) Taip moko Šv. Tėvai. Pav., Jeronimas sako: „Taigi apaštalas (šv. Povilas)... aiškiausiai nutarė, jog moterys svetimoteriauja, jei, tebesant gyvam vyrui, ištekėtų už kito... Tebesant gyvam vyrui, nors jis būtų svetimoteris, sodomistas, visai ištvirkęs ir dėl tų nusikaltimų pamestas pačios, draudžiama jai tekėti už kito. Tai apaštalas nutarė ne savo, tik Kristaus vardu pagal Kristaus evangelijos žodžius Mat. 5, 32"[1]).

8) Priešų įrodymų silpnumas. Nes, kaip jau matėme, Kristaus žodžių, kuriuos jie cituoja savo manymui paremti, taip suprasti negalima. Toliau, daugelis Šv. Tėvų raštų, kuriuos priešai cituoja, yra apokrifai; kiti jų kalba daugiau už Bažnyčios mokslą, nekaip už priešų nuomonę. Dar toliau, pasauliniai įstatymai čia ne įrodymas; nes niekas nėra girdėjęs, kad jie galėtų būti krikščioniškos tradicijos liudytojai. Galop, tiesa, yra mums neprielankių bažnytinių kanonų ir neaiškių statutų. Bet jie tėra mažos vertės, daugiausia dalinės teisės ir tos pačios ne kas kita, kaip piktanaudojimas.

Pastebėjimas. — Tridento susirinkimas išleido štai kurią ekskomuniką: „Jei kas sakytų, jog galimas esąs suardyti moterystės ryšys dėl erezijos ar esant sunku sugyventi arba tyčia negyvenant su antrąja šalim, tebūna anatema"[2]).

28. Išorinis moterystės nesuardomumas. — Kadangi moterystės nesuardomumas yra Dievo padaras, tai Jis vienas

---

[1]) Ep. 55 ad Amand., n. 3, vz. Migne, P. L., XX 562: „Apostolus... apertissime definivit, vivente viro, adulteram esse mulierem, si alteri nupserit... Quam diu vivit vir, licet adulter sit, licet sodomista, licet flagitiis omnibus coopertus et ab uxore propter haec scelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum virum accipere non licet."

[2]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 7: „Si quis dixerit, propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a coniuge, dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit."

tegali jį suardyti ar nuo jo dispensuoti. Tai Jis gali taip betarpiškai, arba pats, taip tarpiškai, duodamas galią kam kitam.

Pats Dievas yra leidęs S. Įstatyme pamesti žmoną dėl tam tikros priežasties, kas Šv. Rašte aprašyta šiaip: „Jei žmogus vestų pačią ir su ja gyventų, o ji nerastų jo akyse malonės dėl kokio nors bjaurumo, jis parašys išsiskyrimo raštą, duos jai į rankas ir paleis ją iš savo namų. Jei ji išėjusi ištekėtų už kito vyro, ir taipogi tasai imtų jos neapkęsti, duotų jai išsiskyrimo raštą ir paleistų iš savo namų, arba rasi pats numirtų, — pirmasis vyras nebegalės jos imti atgal į pačią, nes ji yra sutepta ir tapo pasibjaurėtina Viešpaties akivaizdoj; neleisk įvykti tokiai moterystei savo žemėj, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti"[1]).

Seniau ir šiandien ginčijamasi, ką čia reiškiąs žodis „bjaurumas". Žydų Schammai mokykla sako, jog jis reiškiąs svetimoterystę. Kita žydų mokykla, būtent, Hillel, čion įima net bet kokį mažesnį trūkumą, pav., jei pati sudegintų vyrui valgį. O A q u i b a R a b b i įima net tą atvejį, kai vyras pamato gražesnę kitą moteriškę. Ginčijasi ir krikščionys. Be kitko, kai kurie sako, jog pats anas žodis „rodo kokią nors svarbią priežastį"[2]).

Kalbamasis išsiskyrimo raštas jau pirmiau buvo duodamas įpročiu. Moizės teisėmis tik leista jam toliau egzistuoti dėl izraelitų širdies kietumo, kaip yra paaiškinęs pats Kristus, sugrąžindamas pirmykštį moterystės nesuardomumą[3]); nes tos tautos vyrai buvo linkę užmušinėti savo žmonas[4]).

Senovės išsiskyrimo raštas, bendresne ir apytikresne nuomone, visai suardydavo moterystės ryšį[5]).

N. Įstatyme Dievas yra davęs Bažnyčiai galią panaikinti moterystę kai kuriais atvejais. Apie tai kalbėsime žemiau. Niekam kitam Dievas nėra davęs tokios galios. Todėl jos neturi nė valstybė.

29. Teisių prielankumas moterystei. — Moterystei yra prielankios teisės: „Matrimonium gaudet favore iuris..." — kan. 1014. Tas savumas gina moterystę nuo visų pasikėsinimų ant juridiškos jos padėties, arba tikrumo. Čion įeina du dalykai: 1) Jei žinomas yra jungtuvių įvykis, tai moterystė visada laikoma tikra, iki bus visai įrodyta priešinga. „Todėl abejojant reikia laikytis moterystės tikrumo, iki priešinga bus įrodyta", taip priduria cituotas kan. 1014. 2) Nors ir nežinoma jungtuvių įvykio, bet jei moterystė turi „possessionem",

---

[1]) Atk. 24, 1—4.
[2]) Pav., arkivysk. J. S k v i r e c k a s, Šventasis Raštas, I 708.
[3]) Mat. 19, 2; arkivysk. J. S k v i r e c k a s, t. p.
[4]) C. 7, C. XXXI, qu. 1.
[5]) Chr. P e s c h, Praelectiones dogmaticae, VII[5] 2 n. 774.

tai laikytinasi tos pat taisyklės. Net jei viena ar abi šalys žinotų moterystės netikrumą, arba nors mala fide abiejų netikrai būtų sueita arba kėsintasi sueiti į moterystę, išorinėj srity vis dėlto reikia visai ir juridiškai įrodyti netikrumas. Kitaip niekatras negali eiti į naują moterystę.

Teisės tėra prielankios toms moterystėms, kurios turi moterystės išvaizdą.

Kalbamosios taisyklės tėra viena išimtis: „Abejojant teisės yra prielankios tikėjimo privilegijai" — kan. 1127, t. y. neofitų moterystė gali būti paskelbta netikra, jei protingai abejojama prieš krikštą jų sueitos moterystės tikrumu. Kalbamoji moterystės privilegija išleista dėl moterystės didelio vertumo ir nesuardomumo.

VI. MOTERYSTĖS PADALINIMAS.

30. Moterystės padalinimas. — Moterystė skirstoma šiaip:

1) T i k r a (validum) ir n e t i k r a (invalidum), žiūrint į tai, ar jos ryšys iš tiesų egzistuoja ar ne.

2) N e d r a u d ž i a m a (licitum) ir d r a u d ž i a m a (illicitum). Čia žiūrima į tai, ar teisiai susituokta ar ne.

Kai kurie kanonistai sako: „Moterystė yra tikra, į kurią suteita be jokios suardomosios kliūties, nors ir būtų draudžiamoji kliūtis. Paskutiniuoju atveju yra tikra, tik draudžiama; galop, jei jokios draudžiamosios kliūties nėra, tai yra vadinama tikra ir nedraudžiama. Netikra yra ta moterystė, į kurią sueita su kuria suardomąja kliūtimi"[1]). Taip galima buvo kalbėti prieš Kodeksą I. C. Šiandien to pasakyti negalima. Nes ne visa tai, kas pirma buvo vadinama kliūtimi, dabar tuo vardu bevadinama, o nepaisius vienos ar kitos seniau vadintos kliūties, pav., jungtuvių formos, moterystė vis dėlto yra netikra.

3) T v i r t a (ratum) — pakrikštytųjų tikra moterystė, iki pavartojama (kan. 1015, § 1). Nesakome k r i k š č i o n i ų, bet p a k r i k š t y t ų j ų. Vadinasi, kas yra pakrikštytas, nors visai nebūtų niekada išpažinęs ar praktikavęs krikščionių tikybos, ar jau seniai metęs krikščionybę, to tikra moterystė vis dėlto yra vadinama tvirta. Kai kurie kanonistai sako, jog krikščionies ir nekrikščionies moterystė, bent sueita su dispensa nuo kulto skirtumo kliūties, apytikrai taip pat esanti tvirta[2]).

Moterystė vadinama „tvirta" dėl to, kad turi tikrą ryšį.

4) T v i r t a i r p a v a r t o t a (ratum et consummatum), „jei susituokę (suprask, kaip aukščiau, pakrikštytieji) padarė

---

[1]) Pav., Th. M. V l a m i n g, Praelectiones iuris matrimonii[3], l. n. 56.
[2]) Pav., Al. D e S m e t, De sponsalibus[3], l. n. 157.

tą veiksmą, kuriam savo įgimtimi skiriama moterystės sutartis ir kuriuo tampa vienu kūnu" — kan. 1015, § 1. Tik ginčijamasi, ko reikią, kad moterystė galutinai būtų pavartota. Yra net keturios nuomonės.

Vieni sako, jog moterystė tepavartojama tada, kai iš lyties santykio pasidaranti „conceptio". Ta nuomonė yra visai neteisinga. Nes: 1) Išorinėj srity, tiesa, „conceptione secuta matrimonium consummatum censetur". Bet teisme „conceptio non est semper ac necessario argumentum peremtorium consummationis matrimonii", kaip rodo S. R. Rotos praktika. 2) Kitoj supozicijoj „steriles nunquam matrimonium consummarent", kas būtų netiesa ir prieštarautų Bažnyčios praktikai. 3) Kodekse I. C. moterystei pavartoti ne tik nereikalaujama „conceptio", bet ji net išskiriama, pav., kan. 1015, § 2 ir 1975—1982. 4) Tai prieštarauja nuolatiniai S. C. Concilii ir S. R. Rotos jurisprudencijai.

Kiti „tenent non requiri conceptionem, sed solum copulam ita peractam, ut concursus seminis virilis cum ovulo mulieris, inspecta constitutione utriusque personae, haberi possit"[1]). Ši nuomonė taip pat negali pasigirti tiesa, nes „generalis possibilitas generationis nihil efficit reipsa ad praesentem consummationem et matrimonium consummari non posset per copulam a sterilibus peractam".

Treti mano, jog „ad matrimonii consummationem requiri et sufficere, ut semen virile quacumque arte vel matrice feminea illud attrahente in vas femineum subintret"[2]). Čia nereikalaujama jokios „copula" — užtenką „artificialis prodigiosa etc. introductio seminis mariti in vas uxoris". Ši nuomonė taip pat atmestina. Nes: 1) „excludit necessitatem copulae: siquidem modus a natura institutus consummationis seminum est coniunctio carnalis seu copula", ir 2) šiandien niekas jos nebesilaiko.

Ketvirti tvirtina, jog „requiri et sufficere copulam perfectam, sc. effusionem veri seminis in vase mulieris modo naturali factam"[3]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: 1) „Vir et mulier efficiuntur in carnali copula

---

[1]) Pav., I. Bucceroni, Theologia moralis, IV 496.

[2]) Pav., Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 64 n. 15.

[3]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] nn. 29, 347 ir 427; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II nn. 1064—1065; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2696; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 157; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 131; I. Chelodi, Ius matrimoniale[5], nn. 8 ir 70; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 512; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 277; A. Vermeersch, De castitate, n. 83; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 380; N. Farrugia, De matrimonio, nn. 13—14; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V nn. 22 ir 231.

una caro per commixtionem seminum[1]). Ideo commixtio carnalis debito modo facta, sine respectu actuali ad prolem, satis est; mulier vero, etiam defficientibus ovariis, semen adhuc habet, quod per glandulas vulvo vaginales emittitur". 2) „Difficultates evitantur, quae adduntur contra alias sententias". 3) Tai bendriausia nuomonė.

Ketvirtosios nuomonės moterystės pavartojimui vis dėlto reikia dviejų dalykų, būtent, „penetratio vaginae et seminatio intra eam". Pirmasis tų dviejų dalykų reiškia „aliqua introductio membri virilis in vaginam mulieris" — „completa perforatio vaginae" nereikia. Atbulai, neužtenka „artificialis fecundatio proprie dicta (kas kita su fecundatio artificialis inproprie dicta)", juo labiau „penetratio vaginae absque seminatione aut cum seminatione extra vas", arba onanistiško ar sodomiško lyties santykio. Tik, pasak šv. Alfonso, „si vir coierit et dubitat, an seminaverit vel an intra vas, copula praesumitur perfecta"[2]).

Kad moterystei pavartoti reikia „penetratio vaginae", štai įrodymai: 1) „Coniuges fieri debent una caro non quocumque modo, sed eo tantum modo, quem natura ipsa instituit et praecipit seu per copulam ad quam matrimonium ordinatur. Ad copulam autem requiritur et sufficit aliqua introductio membri virilis et seminatio in vaginam". 2) Kodekse I. C. pasakyta, jog moterystė pavartojama, „si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo coniuges fiunt una caro" — kan. 1015, § 1. „Atqui actus coniugalis, ad quem natura sua ordinatur matrimonium et quo coniuges fiunt una caro, est vera et perfecta copula. Ergo". 3) Moterystės pavartojimas yra išorinis įvykis, kurs turi būti juridiškai įrodytas, kaip žinome iš Bažnyčios praktikos ir Kodekso I. C. (kan. 1976 ir t.t.). Todėl moterystė turi būti pavartota taip, kad tai išorinėj srity būtų galima sužinoti. Taigi moterystė tegalima natūrališkai pavartoti, t. y. pavartojimo būdas turi būti „ab ipsa natura institutus, ordinatus ad obtinendum de se finem essentialem matrimonii et ordinarius, sc. iuxta leges ordinarias seu consuetas". 4) „Sine completa perforatione semen in vaginam mulieris effundi et plena voluptas carnalis perfici potest. Praeterea ex doctrina phisiologicorum quaelibet perforatio membri virilis attento motu spermatozoidorum et vi attractiva vaginae sufficiens est per se ad generationem".

Antrasis dalykas reiškia, kad „semen debet esse verum et non humor quicumque prout haberi potest etiam in eunuchis". Be to, reikia „seminis effusio", nes kitaip nebus „una caro", tik „tactus impudici".

[1]) Plg. 1 Kor. 6,16.
[2]) Theologia moralis VI n 1075.

Moterystė vadinama tvirta ir pavartota net tada, kai vyras lytiškai santykiavo su žmona, prieštaraujant jai, nesutinkant, nežinant, miegant, priverstinai ir t.t. Moterystė turi būti pavartojama po jungtuvių. Atbulai, lyties santykiai prieš jungtuves mūsų klausime nieko nereiškia. Jei susituokę po jungtuvių drauge gyveno, tai spėjama, kad moterystė esanti pavartota, iki priešinga įrodoma (kan. 1015, § 2). Spėjimas tėra teisių (praesumptio iuris). To paragrafo pamatas yra praktika ir lyties palinkimas: susituokusių drauge pabūvota — lytiškai santykiauta. Draugė reiškia „tokioj vietoj ir tokį laiką" prabūti, jog užtektų lytiškai susieiti.

5) Teisi (legitimum). Teisi moterystė literališkai reiškia moterystę, į kurią sueita moterystės įstatymais. Bet tuo vardu nūn yra tam tikrai vadinama nekrikštytųjų tikra moterystė (kan. 1015, § 3), pav., žydų, stabmeldžių ir t.t. Jei abu nekrikščionys pakrikštijami, tai jųdviejų moterystė pačiu įvykiu pasidaro tvirta. Kai juodu po krikšto lytiškai susieina, tai moterystė pasidaro tvirta ir pavartota. Jei viena šalis teatvirsta, tai moterystė tebėra teisi, ne tvirta. Juo labiau jos negalima pavadinti tvirta ir pavartota.

6) Manoma (putativum) ir pasikėsinta (attentatum), turinti moterystės išvaizdą (speciem seu figuram gerens matrimonii) ir neturinti moterystės išvaizdos. Tai netikros moterystės rūšys.

„Netikra moterystė yra vadinama manoma, jei bent viena šalis susituokė in bona fide, iki abi šalys sužinos jos netikrumą" — kan. 1015, § 4. Manomai moterystei nesvarbu, ar ji yra netikra dėl formos trūkumo ar dėl suardomosios kliūties. Tik reikia, kad netikrumo nežinotų abi ar bent viena katra šalis[1]). Net abejojant moterystės netikrumu, vadinama manoma[2]). Seniau manomai moterystei dar reikėjo to, kad moterystė būtų sueita „coram Ecclesia"[3]). Kodeksas I. C. apie tai tyli. Todėl tai, mano nuomone, atšaukta.

Netikra moterystė vadinama pasikėsinta, jei bent viena šalis susituokė in mala fide.

Jei viena šalis netikrai susituokė in bona fide, antra — in mala fide, tai moterystė pirmajam yra manoma, antrajam pasikėsinta.

Turinti moterystės išvaizdą yra ta netikra moterystė, kur sutikimas išreikštas substancialine teisia forma,

[1]) G. Sebastianelli, Praelectiones iuris canonici: De rebus[2], Romae 1905, n. 9.

[2]) A. Vermeersch, Theologiae moralis principia — responsa — consilia. Romae 1921, III n. 686.

[3]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 29; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici ad usum cleri ac praesertim per imperium Austriacum in cura animarum laborantium[10], Brixinae 1905, § 158; J. Devoti, Institutionum canonicarum libr. IV, Romae 1829, II 105

nors būtų įsibrovęs esencialinis trūkumas, pav., klebono nekompetencija. Teisi jungtuvių forma yra ta, kurios kam reikalauja katalikų Bažnyčia. Taigi kita bus nekrikščionių, kita krikščionių, dar kita katalikų; viena jungtuvių forma buvo Tridentiškėj, kita dekreto „Ne temere" eroj, dar kita yra šiandien. Todėl norint sužinoti, ar kuri netikra moterystė turi moterystės išvaizdą ar ne, reikia veizėti, kaip, kieno ir kada susituokta. Šiandien galima pasakyta štai kas: a) Jei tuokiamasi substancialine Kodekso I. C. jungtuvių forma, tai netikra moterystė visada turi moterystės išvaizdą. Tai be skirtumo jungtuvių formos subjektų. b) Netikra katalikų ir tų nekatalikų, kurie turi laikytis Kodekso I. C. jungtuvių formos, moterystė teturi moterystės išvaizdą tada, kai sutikimas išreikštas substancialine Kodekso I. C. jungtuvių forma. Atbulai, civiliškos jungtuvės neturi moterystės išvaizdos. Visų kitų netikros moterystės turi moterystės išvaizdą, jei susituokta substancialine įgimtosios teisės jungtuvių forma[1]), pav., pas valstybės atstovą, notarą, liudytojus, popą, pastorių, rabiną ir t.t.

Kongregacijos S. Officii instrukcija, 1824 m. 16 rugs., turinti moterystės išvaizdą laikoma taip pat ta netikra moterystė, į kurią nekrikščionis ar eretikas yra suėjęs su kataliku ar pakrikštytu nekataliku nekrikščionių ar eretikų kraštų įpročių jungtuvių forma, ir kuri ten laikoma teisia.

Moterystė, turinti moterystės išvaizdą, gali būti manoma ir pasikėsinti.

Moterystės, turinčios moterystės išvaizdą, visa svarba yra ta, kad jai prielankios yra teisės ir Bažnyčia lengviau taiso ją iš šaknų. Atbulai, neturinti moterystės išvaizdos netikra moterystė Bažnyčios akyse neturi jokios juridiškos vertės ir padarinio: visai neegzistuoja ir nereikia nė išorinėj srity paskelbti jos netikrumo.

7) Įgimtosios teisės, kur tuokiamasi vien įgimtąja teise. Bažnytinė arba kanoniška, kur tuokiamasi Bažnyčios įstatymais. Civilišką, kur tuokiamasi vien pasauliniais įstatymais ir pas civilinį valdininką ir t.t.

8) Viešą (publicum), kai viešai arba „in facie Ecclesiae" tuokiamasi, t. y. išėjus užsakams arba teisiai gavus nuo jų dispensą, pas kleboną ir liudytojus. Jei dar yra atsitktinių jungtuvių iškilmių, tai moterystė vadinama iškilminga (sollemne). Praleidus tai, kas sudaro moterystės viešumą, ji bus privatinė. Geriausias jos pavyzdys gali būti kan. 1098 išimties atvejai.

Slapta (secretum) arba sąžinės (conscientiae), kur tuokiamasi be užsakų ir slapta kan. 1105—1107.

---

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 29 išn. 11; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 158; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus², n. 9; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 56.

Su slapta moteryste nereikia sumaišyti senovės „matrimonium clandestinum". Paskutinioji senų senovėj reiškė tokią moterystę, į kurią buvo sueita be jokio liudytojo ar bent be iškilmių, po Laterano IV susir. — be užsakų, po Tridento susir. dekreto „Tametsi" — tikrai sueitą moterystę ne Tridentiškio dekreto vietose ar nuo jo laisvų asmenų.

Kadangi šiandien nebėra „Tridentiškio dekreto vietų" ir Kodekso I. C. jungtuvių forma turi galią visur, tai „clandestinum" moteryste begalima vadinti daugiausia tų nekatalikų, kurie susituokia kan. 1099, § 2. Tik paties žodžio „clandestinum" visai nebėra Kodekse I. C.

9) A p a r a g i u m", jei susituokiama lygios padėties ir turto. Atbulai — „disparagium". Paskutiniosios rūšies yra „morganaticum" ar „salicum" arba, kaip dar vadinama „ad manum sinistram" moterystė. Tuo vardu vadinama ta moterystė, kur aukščiausio kilimo vyriškis veda žemesnio už save kilimo ar šiaipjau paprastą moterį ta sąlyga, kad ji ir iš jos gimę vaikai neturės vyro ar tėvo dignitatės, titulų ir civilinių teisių ir turtų tegaus tiek, kiek jis pasižada duoti jungtuvių sutartimi. Tai yra kai kurių valstybių speciališka privilegija, kurią turi pažymėtos šeimos. Tokių moterysčių seniau buvo daug. Šiandien jų begalima rasti kame-ne-kame.

„Morganaticum" moterystę Bažnyčia laiko tikra.

10) S p ė j a m a (praesumptum). Tai ta senovės moterystė, kuri tam tikrais įvykiais teisėmis buvo laikoma tikra.

Spėjama moterystė buvo keturių rūšių: a) jei kanoniškai tikrai ir visai susižiedavę sužieduotiniai laisvai lytiškai santykiavo[1]); b) jei sužieduotiniai, susituokę su sąlyga de futuro contingenti, lytiškai santykiavo prieš įvyksiant sąlygai[2]); c) jei nepribrendę (impuberes) dėl mažo savo amžiaus netikrai sueitą moterystę paskiau pribrendę patvirtino, lytiškai susieidami ar kaip kitaip, pav., pasibučiuodami, apsikabindami, gyvendami drauge ir t.t.[3]), ir d) kai dėl klaidos ar baimės po netikros moterystės lytiškai susieita[4]). Visa tai buvo teisių ir teisėmis spėjimas (praesumptio iuris et de iure). Buvo spėjama, kad lytiškai santykiauta ne paleistuvingai, tik lyg vyro su pačia, ir tai buvo laisvo ir absoliutiško moterystės sutikimo išreiškimo ženklas. Dekretas „Tametsi" atšaukė spėjamas moterystes visose „Tridentiškėse vietose". L e o n a s XIII konstitucija „Consensus", 1892 m. 15 vas., ir ne „Tridentiškėse vietose" atšaukė spėjamą lyties santykių moterystę. Kanonistai

---

[1]) C. 15, 30, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1.

[2]) C. 6, X, *de conditionibus appositis in desponsatione vel in aliis contractibus*, IV, 5.

[3]) C. un., *de desponsatione impuberum*, IV, 2, in VI°.

[4]) C. 4, X, *qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari*, IV, 18.

ginčijasi, ar ta konstitucija taip pat atšauktos kitos spėjamos moterystės rūšys. Tai vieni teigė[1]), kiti neigė[2]). Bet tas klausimas šiandien nebėra aktuališkas, nes spėjamų moterysčių visai nebėra Kodekse I. C.

VII. MOTERYSTĖS TVARKYMAS (REGIMEN).

31. Medžiaga. — 1. Moterystės tvarkymo sąvoka, 2. Istorija, 3. Bet kurios moterystės tvarkymas, 4. Tolesnis klausimo pastatymas, 5. Pakrikštytųjų moterystės tvarkymas, 6. Valstybės pakrikštytųjų moterystės kompetencija, 7. Nekrikštytųjų moterystės tvarkymas ir 8. Krikščionies ir nekrikščionies moterystės tvarkymas.

32. Moterystės tvarkymo sąvoka. — Į moterystės tvarkymą įeina įstatymų leidyba, teismas ir bausmės.

Moterystės įstatymų leidybos objektas — moterystės sutarties forma, kliūtys, išsiskyrimo priežastys ir t.t. Moterystės teismo objektas — bylos, būtent, moterystės tikrumo ir netikrumo paskelbimas, išskyrimas, šalių priedermių ir teisių klausimai ir t.t. Moterystė bausmės savaime aiškios.

33. Istorija. — 1. Pakrikštytųjų moterystės tvarkymo istorija prasideda nuo Kristaus: Jis atnaujino moterystės monogamijos nesuardomumą.

Kai ką išleido apaštalai. Taip, šv. Povilas paskelbė tikėjimo privilegiją[3]), pasmerkė korintiečių pasielgimą: „kad vienas turi savo tėvo moterį"[4]), t. y. vienas asmuo buvo susituokęs su savo pamote, tebesant gyvam tėvui[5]); įsako Viešpaties vardu, „kad moteris nuo vyro nesiskirtų; o jei atsiskirtų, kad pasiliktų netekėjusi arba susitaikintų su savo vyru. Ir vyras teneatleidžia savo pačios"[6]).

Bažnyčia iš Moizės teisių paėmė tai, kas nebuvo priešinga krikščionių tikybai. Taip padaryta bent iš žydų atvirtusiems krikščionims[7]). Paimta dar daug iš romėnų teisių ir šis tas iš vidurinių amžių germanų įpročių. Bet Bažnyčia neužmiršo leisti ir savo moterystės įstatymų ir įsakymų[8]).

---

[1]) G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 11.
[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 29 išn. 12.
[3]) 1 Kor. 7, 10—16.
[4]) 1 Kor. 5, 1.
[5]) Arkivysk. J. Skvireckas, Šventasis Raštas, VI 97 išn. 1.
[6]) 1 Kor. 7, 10—11.
[7]) Fr. Wernz, t. p., n. 30.
[8]) To pėdsakus randame jau pas šv. Justiną in dialog. cum Tryph., c. 141, vz. Migne, Patrologia Graeca, VI 798; Athenagora, Legatio pro christianis, c. 33, vz. Migne, t. p., VI 365; Klemensą Aleks., Strom., L. II c. 23, vz. Migne, t. p., VIII 1085: Labiausiai paminėtini daliniai bažnytiniai susirinkimai: Illibertanum (300—306), c. 61; Neocaesar. (314—324), c. 2; Agath. (506), c. 61; Epaon. (517); Arvernense, (535), c. 11 ir k. Be to, skaityk kliūčių istoriją.

Neveizint į tai, pasauliniai valdovai kėsinasi kištis į krikščionių moterystės tvarkymą.

Viduriniais amžiais moterystėj paima viršų kanonų teisės ir Bažnyčia ilgai ilgai ne tik de iure, bet ir de facto viena be išimčių tvarkė visą pakrikštytųjų moterystę.

XVI amž. reformatoriai pirmieji teoretiškai užpuolė Bažnyčios moterysčių kompetenciją. Jie atmetė pakrikštytųjų moterystės sakramentą ir konsekventiškai Bažnyčios tvarkymą. Paskutiniąją teisę, labiausiai teisę leisti kliūtis, priskyrė pasauliniams valdovams. Klaidingą tą mokslą pasmerkė Tridento susirinkimas[1]).

XVI ir XVIII amž. Bažnyčios moterystės tvarkymą užpuola vadinamieji civilistai ir regalistai. Jie skelbė, jog tarp moterystės sutarties ir sakramento esąs tikras ir reališkas skirtumas. Taigi moterystės sutarties tvarkymas esąs vien pasaulinės valdžios, šiaipjau sutarčių tvarkytojos, dalykas. Bažnyčiai paliktas vien moterystės sakramentas. Ką iki šiolei Bažnyčia dariusi moterystės sutarties tvarkyme, tai buvęs piktanaudojimas ar bent pasaulinės valdžios įgaliojimas. Didžiausi kalbamosios teorijos platintojai buvo apostatas De Dominis[2]) ir J. Launoy[3]). Su tuo dalyku Bažnyčia kariavo iki pat XIX amž.[4])

Negana to, kai kurie teologai ir kanonistai katalikai ima įvairiai kalbėti apie pakrikštytųjų moterystės tvarkymą. Vieni jų pripažįsta galią leisti kliūtis pasauliniams valdovams greta Bažnyčios[5]); kiti Bažnyčiai tepripažįsta galią leisti visai draudžiamąsias kliūtis[6]); treti, nors ir pripažįsta vienai Bažnyčiai krikščionių moterysčių tvarkymo kompetenciją, bet sako, jog tai Bažnyčia pati sau esanti rezervavusi[7]). Tos nuomonės atsimušė į vis naujus ir naujus Apaštališkojo Sosto pareiškimus, jog krikščionių moterystės tvarkymas be išimties esąs Bažnyčios dalykas, ir savaime išnyko[8]).

---

[1]) Sess. XXIV, *de matrimonio*, c. 4 ir 12.

[2]) De republica christiana, 1617.

[3]) Regia in motrimonium potestas vel tractatus de iure saecularium principum in sanciendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Parisiis 1674.

[4]) Benedictus XIV, ep. „Singulari", 9 febr. 1749; Pius VI, ep. (ad Ep. Motulen.), 16 sept. 1788; const. „Auctorem fidei", 28 aug. 1794; Syllabus errorum, prop. 65, 66, 73.

[5]) Pav.: M. Gerbais, Traité pacifique du pouvoir de l'église et des princes sur les empechements du mariage, Paris 1690, 2-10; Ballet, Dissertatio canonica de patestate Ecclesiae in statuendis matrimonii impedimentis, Argentorati 1785, 13—24.

[6]) Pav.: J. Perrone, De matrimonio christiano, 1861; Ph. De Angelis, Praelectiones iuris canonici, Romae 1880, III.

[7]) Pav., Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 3 n. 2, ir kiti Fr. Wernz'o cituoti (Ius decretalium, IV² n. 56).

[8]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880 ir k.

2. Iki XVIII amž. galo visi, galima sakyti, mokslininkai tvirtino, jog nekrikštytųjų moterystės tvarkyti esąs valstybės dalykas. XIX amž. paėmė viršų priešingas mokslas. Paskutinių laikų teologai ir kanonistai, apskritai, grįžo prie senojo mokslo.

34. Bet kurios moterystės tvarkymas. — Visos, t. y. krikščionių ir nekrikščionių, moterystės tvarkomos visų pirma įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis, nes moterystė yra Dievo teisių padaras.

Niekas negali atšaukti ar dispensuoti nuo įgimtosios ir pozityvinių Dievo teisių moterystės dalykų. To negali padaryti nė Bažnyčia. Išimtis — jei ką Jai Dievas yra leidęs daryti. Taip, Bažnyčia gali autentiškai aiškinti kalbamąsias teises (potestas magisterii)[1]).

35. Tolesnio klausimo pastatymas. — Įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis ne visa moterystė tėra sutvarkyta. Reikia papildyti trūkumai, užkaišyti spragos. Tai padaryti tegali teisi visuomenės valdžia, nes moterystė, kaip rodo jos tikslas, yra visuomeninis dalykas.

Visuomeniniais dalykais rūpinasi dvi valdžios, būtent, Bažnyčia ir valstybė. Kurie moterystės dalykai katrai valdžiai pridera, yra labai aštrus ir gyvas klausimas, į kurį ne visi tinkamai atsako. Čia reikia skirti keletas dalykėlių.

Visų pirma, reikia skirti dvejopa moterystės jurisdikcijos medžiaga, būtent, dalykai, kurie liečia moterystės substanciją, arba jos ryšį, ir dalykai, kurie liečia kai kuriuos ryšio padarinius, galimus išskirti su pačiu ryšiu ir vadinamus civiliniais moterystės padariniais. Pirmieji yra tie dalykai, kurie liečia moterystės ryšio tikrumą ar leistinumą jau prieš jungtuves, pav., susižiedavimo tikrumas ar netikrumas, jungiantis, pav., kliūtys, sutikimo tikrumas ir jungtuvių forma, ir po jungtuvių, pav., priedermė drauge gyventi, vaikų teisumas, ryšio ardymas. Tai savo įgimtimi ir tam tikru būdu iš vidaus (intrinsece) yra susiję su pačiu ryšiu. Antrieji yra tie, kurie labiau iš lauko (extrinsece), nekaip iš vidaus, yra susiję su moterystės ryšiu. Todėl jie neliečia nei jo tikrumo nei, bent savaime, leistinumo. Tie civiliniai moterystės padariniai, kurie tiesiog ir betarpiškai liečia visai pasaulinius ir valstybės dalykus, yra vadinami visai civiliniais moterystės padariniais. Jų pavyzdžiai: dalis arba kraitis, paveldėjimo teisė, turtų valdymas ir t.t. Kai kalbama apie moterystės dalykus, tai visada suprantami pirmieji, t. y. ne civiliniai padariniai. Jei kalbama apie antruosius, arba civilinius padarinius, tai reikia tam tikrai pažymėti.

---

[1]) Kan. 1038, § 1; 1322, § 1.

Be to, reikia skirti pakrikštytųjų ir nekrikštytųjų moterystės.

36. Pakrikštytųjų moterystės tvarkymas. — 1. Pakrikštytųjų moterystė tvarkyti yra vien Bažnyčios dalykas. Tai Bažnyčia daryti gali savomis Dievo teisėmis.

2. Tą dalyką, kad pakrikštytųjų moterystės tvarkyti yra Bažnyčios dalykas, įrodo štai kas:

1) Pakrikštytųjų moterystė yra sakramentas. Niekaip nepaliesi pakrikštytųjų moterystės sutarties, kad tuo pačiu nepaliestumei jos sakramento. O sakramentus tvarko Bažnyčia: „Dievo tvarka apie sakramentus", sako šv. tėvas Leonas XIII: „spręsti ir ką įsakyti tegali ir turi Bažnyčia, ir aiški būtų nesąmonė norėti pripažinti pasauliniams valdovams net mažiausia dalelė jų galios"[1]).

2) Moterystė savo įgimtimi yra šventa. Todėl, pasak šv. tėvo Leono XIII, „sutinka su sveiku protu, kad ją tvarkytų ne (pasaulinių) valdovų, tik Dievo Bažnyčios valdžia, Kuriai vienai tėra duota šventų dalykų magisterija"[2]). Čia kas gali prikišti tai, jog moterystė, pastūmus į šalį jos sakramentalumą, savo pasauliniu atžvilgiu taip pat galinti eiti pasaulinės valdžios tvarkymo objektu. Tai netiesa. Nes valstybė negali paliesti moterystės sutarties, tuo pačiu nepalietusi moterystės sakramento. Tai viena. Antra, valstybės teisės, susibėgusios prie vieno objekto su Bažnyčios teisėmis, turi užleisti vietą vyresnėms teisėms — Bažnyčiai. Nes negalima, kad ta pati ir individualinė moterystė būtų nepriklausomai tvarkoma dviejų valdžių. Kitaip ta pati moterystė galėtų būti tikra ir netikra, tie patys asmens vienos srities teisėjo būtų laikomi susituokusiais ir jiems būtų įsakyta gyventi drauge, tuo tarpu kitos srities teisėjas laikytų juos konkubinais ir lieptų išsiskirti. Chaosas!

3) Bažnyčia nuo pat pirmųjų amžių leidžia moterystės įstatymus ir sprendžia jos bylas, kaip žemiau pamatysime. Bažnyčia negali klysti tokiuose dalykuose.

4) Bažnyčia nekartą autentiškai yra pareiškusi, jog Jos dalykas esąs tvarkyti pakrikštytųjų moterystę. Pav., Tridento susirinkimas sako: „Jei kas sakytų, jog Bažnyčia negalinti leisti suardomųjų moterystės kliūčių ar, jas leisdama,

---

[1]) Ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880: „De sacramentis autem statuere ac praecipere, ita ex voluntate Christi sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis eius vel minimam partem ad gubernatores rei civilis velle esse translatam."

[2]) Ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880: „Consentaneum est, ut regatur ac temperetur non principum imperio, sed divina auctoritate Ecclesiae, quae rerum sacrarum sola habet magisterium."

klystanti, tebūna anatematizuotas"[1]); „Jei kas sakytų, jog moterystės bylos esančios ne bažnytinio teisėjo dalykas, tebūna anatematizuotas"[2]). Šv. tėvas Leonas XIII enciklikoj „Arcanum" ne tik sako, jog pakrikštytųjų moterystė tvarkyti esąs Bažnyčios dalykas, bet tai tvirčiausiais argumentais įrodinėja. Kan. 1016: „Pakrikštytųjų moterystė tvarkoma ne tik Dievo, bet taip pat kanonų teisėmis".

5) Visiems žinoma taisyklė: kieno dalykas yra leisti įstatymai, to taip pat dalykas yra teisti. Kadangi pakrikštytųjų moterystės įstatymai leisti yra Bažnyčios dalykas, tai Jos dalykas būtinai turi būti taip pat spręsti tų įstatymų laikymosi abejojimai — teisti. Tai skyrium rodo, kad pakrikštytųjų moterystės bylos spręsti yra Bažnyčios dalykas.

6) Prie moterystės bausmių skyrium tik tai bepridėsiu, jog pakrikštytųjų moterystės bausmės jau savaime yra Bažnyčios dalykas: bausmės yra natūrališkas įstatymų leidybos ir teismo papildymas arba vainikas — kitaip visa įstatymų leidyba nueitų vėjais.

3. Pakrikštytųjų moterystes Bažnyčia gali tvarkyti savomis Dievo teisėmis. Savomis reiškia, kad tai ne valstybių ar kieno kito įgaliota ar duota teisė, bet yra Bažnyčios pačios nuosavybė. Dievo teisėmis — tas teises Bažnyčiai davė pats Dievas.

Kalbamąjį dalyką įrodo:

1) Moterystės sakramentalumas. Teisę tvarkyti sakramentus Bažnyčia yra gavusi iš Dievo.

2) Bažnyčios praktika. Bažnyčia jau nuo senų senovės tvarko pakrikštytųjų moterystę. Iš kur ta galia? Kai kurie sako, jog tą teisę Bažnyčia esanti gavusi iš pasaulinės valdžios. Bet teparodo kas bent vieną tą pasaulinį valdovą ar valdžią, kuri būtų davusi Bažnyčiai teisę ar galią leisti moterystės įstatymus, spręsti jos bylas ir t.t. Sako: pasaulinė valdžia įsaistytai davusi Bažnyčiai anas teises. Bet kaip tai galėjo padaryti taip svarbioj medžiagoj ir visi pasauliniai valdovai, iš kurių ne vienas, beieškodamas daugiau dar teisių, dažnai nesidrovėdavo net atvirai pulti Bažnyčią ir užgrobti Jos teisių. Su pačių pasaulinių valdovų moteryste Bažnyčia elgdavosi ir elgiasi taip pat, kaip ir su kitų savo valdinių — kaip jų vyresnysis, ne kaip koks įgaliotinis ar kaip kitaip pasakysime. Pav.: šv. tėvas Vigilius (537—555) panaikino Rytų Galų karaliaus Teodoberto moterystę, sueitą su savo

[1]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, c. 12: „Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit."

[2]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, c. 12: „Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiaticos anathema sit."

brolio našle; šv. tėvas Leonas III (795—816) Castello karaliaus Henriko moterystę paskelbė netikra dėl gentystės kliūties; šv. tėvas Grigalius V (998) paskyrė apgailą Prancūzijos karaliui Robertui už susituokimą su savo gentimi Berta ir panaikino pačią moterystę. Prancūzijos karalius prašė Tridento susirinkimą išleisti „clandestinitatis" ir tėvų sutikimo moterystės kliūtis. Susirinkimas pirmąjį prašymą patenkino, antrąjį atmetė. Net patys pasauliniai valdovai nekartą yra atvirai prisipažinę ir pareiškę, jog pakrikštytųjų moterystė tvarkyti esąs Bažnyčios dalykas. Taip yra padarę, pav.: Honorius, Teodosius Jaun., Justinianus[1]), Karolius Did., Prancūzijos karalius Henrikas IV ir d. k.

3) Bažnyčios pareiškimai. Be kitų, šv. tėvas Leonas XIII sako, jog Bažnyčia pakrikštytųjų moterystę tvarkanti sava teise, duota ne žmonių, tik Dievo[2]). Priešingą mokslą pasmerkė šv. tėvas Pijus IX 69 propozicija[3]). O apie moterystės bylas kan. 1960 pasakyta: „Pakrikštytųjų moteryščių bylos spręsti sava ir išimtina teise yra Bažnyčios dalykas"[4]).

4. Pakrikštytųjų moterystės tvarkyti be išimčių yra vien Bažnyčios dalykas. Atsieit, negali jos tvarkyti jokia pasaulinė valdžia nei skyrium nei greta Bažnyčios. Tai aišku iš aukščiau minėtojo teologinio argumento — moterystės sakramentalumo. Sakramentai tvarkyti be išimties yra Bažnyčios dalykas[5]). Be to, Bažnyčia visada neigė tą galią pasaulinei valdžiai ir pasaulinius moterystės įstatymus laikė jokiais. Pav., šv. tėvas Grigalius Did. atmetė pasaulinių įstatymų leistas seserėnų (consobrinorum) jungtuves; šv. tėvas Urbonas VIII ir Pijus VII paskelbė, jog suardomoji tėvų sutikimo pasaulinė kliūtis neturinti jokios galios sąžinės srity.

Jei kartais pasaulinė valdžia kišosi į pakrikštytųjų moterystės tvarkymą, tai buvo dažniausiai piktanaudojimas. Pasaulinės valdžios moterystės tegalėjo ką reikšti tik šiais atvejais: 1) kai pasaulinė valdžia ką paėmė iš Bažnyčios įstatymų ir pati paskelbė; 2) kai Bažnyčia patvirtino pasaulinį kurį dalyką ir tuo davė jam Bažnyčios srity juridišką galią, ir 3) visai civiliniai moterystės padarinių dalykai.

5. Aktyvus pakrikštytųjų moterystės tvarkymo subjektas Bažnyčioj yra:

1) Vyriausias tvarkytojas — šv. tėvas. Jis leidžia draudžiamąsias ir suardomąsias kliūtis (kan. 1038, § 2)[6]), gali bet

---

[1]) Vz. Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.
[2]) Ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.
[3]) Syllabus errorum, prop. 69.
[4]) Plg. Tridento susirink., ses. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 12; Pius VI, ep. (ad Ep. Motulensem), 16 sept. 1788.
[5]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.
[6]) Tą pat gali daryti visuotinis susirinkimas.

kam uždrausti tuoktis su panaikinamąja klauzule (kan. 1039, § 2), teisia ir baudžia vyriausius valstybių valdovus (kan. 1557, § 1, n. 1) ir d. k.

Tvarkyti pakrikštytųjų moterystę šv. tėvui padeda kai kurios Romos kongregacijos ir tribūnolai, būtent: Rytų Apeigų moterystę tvarko Rytų Apeigų kongregacija; Povilo privilegiją, kulto skirtumo ir mišrios tikybos kliūtis — kongregacija S. Officii; kitus reikalus: administratyvinėj ir mokslo srityse — Sakramentų kongregacija, teismo srity — Romos Rota, išėmus tvirtos ir nepavartotos moterystės klausimus, kurie pridera Sakramentų kongregacijai; visus sąžinės srities klausimus — Šv. Penitenciarija.

2) Vietos ordinarai gali spręsti pakrikštytųjų šiaipjau ir kriminalinės moterystės bylas. Išimtys — valstybių vyriausių valdovų, Povilo privilegijos, mišrios tikybos ir kulto skirtumo moterystės bylos. Be to, vietos ordinarai gali laikinai uždrausti tuoktis be panaikinamosios klauzulės (kan. 1039, §§ 1-2). Atbulai, vietos ordinarai negali leisti ir atšaukti jokių moterystės kliūčių ir t.t. (kan. 1028, § 2 ir 1040).

3) Arkivyskupai turi antrosios instancijos moterystės bylų teisę savo sufraganijose (kan. 174, n. 7 ir kan. 1594, plg. kan. 1986).

4) Klebonai negali leisti jokių moterystės įstatymų, teisti ir bausti. Jie tegali kartais laikinai uždrausti tuoktis.

6. Tiesioginiai moterystės Bažnyčios tvarkymo pasyvūs subjektai yra bet kurie pakrikštytieji (katalikai, eretikai, atskalūnai ir k.). Nes kiekvienas pakrikštytas yra amžinas Bažnyčios narys arba valdinys ir todėl juos liečia Bažnyčios įstatymai. Nuo savo įstatymų Bažnyčia gali paleisti savo valdinius. Tik nuo moterystės įstatymų, apskritai, niekas nėra paleistas. Atbulai, Bažnyčia pažymėtai reikalauja, kad nekatalikai, tikrai pakrikštyti, laikytųsi jos moterystės įstatymų. Pav., šv. tėvas Benediktas XIV įsakė pataisyti moterystę, į kurią buvo suėjęs žydas su protestante. Nes ji buvo visai netikra dėl suardomosios kulto skirtumo kliūties, kuri yra bažnytinė kliūtis[1]). Kongregacija S. Officii 1860 m. 20 kovo pareiškė, jog nekrikštytieji turi laikytis įgimtosios teisės, eretikai — taip pat katalikų Bažnyčios kliūčių[2]).

Pasakiau apskritai, nes yra viena išimtis, būtent, Kodekso I. C. jungtuvių forma kan. 1099 nesaisto tų eretikų, kurie nėra pakrikštyti katalikų Bažnyčioj ar po krikšto nuo

---

[1]) Ep. „Singulari", 9 febr. 1749.

[2]) Šv. tėvas Aleksandras VII 1663 m. Mecklenburgo kunigaikščio Kristijono ir Mecklenburgo kunigaikštytės Kristijonos moterystę paskelbė netikra dėl gentystės kliūties, ir atvirtusiam kunigaikščiui leido eiti į kitą moterystę.

pat mažens yra išaugę erezijoj ar be jokio tikėjimo ir visai niekada nebuvo atvirtę[1]). Bet išimtis patvirtina taisyklę.

Pastebėjimas. — Joks nežinojimas panaikinamųjų ar suardomųjų moterystės įstatymų (leges iritantes et dirrimentes), pav., suardomųjų kliūčių, nepaleidžia nuo jų pakrikštytųjų, nes tokių įstatymų nežinojimas savaime niekada nepateisina nežinančių (kan. 16).

37. Valstybės pakrikštytųjų moterystės kompetencija. — 1. Visai civiliniai krikščionių moterystės padariniai tvarkyti yra valstybės dalykas. Čia ji gali leisti įstatymus, teisti ir bausti. Tai nebe Bažnyčios kompetencija. Išimtis: jei visai civilinių moterystės padarinių bylos sprendžiamos atsitiktinai ir lyg priedas (incidenter et accessorie), tai taip pat gali sava galia nagrinėti ir išspręsti bažnytinis teisėjas (kan. 1961). Paskutiniuoju atveju klausimas yra mišrūsis. Todėl čia veikia vadinamasis „ius praeventionis" (kan. 1553, § 2).

2. Iš to, kas aukščiau pasakyta apie pakrikštytųjų moterystės tvarkymą, savaime išplaukia štai kas:

1) Valstybė jokiu išvidiniu (intrinseco), t. y. iš pačios moterystės kylančiu, titulu negali tvarkyti to, kas tiesiog liečia pakrikštytųjų moterystės substanciją. Todėl negali leisti draudžiamųjų ir suardomųjų pakrikštytųjų moterystės kliūčių. Negali įsakyti jų jungtuvių formos ir net jokių sąlygų. Tai būtų ne kas kita, kaip tikros kliūtys. Negali išleisti išskyrimų priežasčių. Negali nagrinėti ir spręsti kalbamosios moterystės bylų: netikrumo, išsiskyrimo, ryšio panaikinimo ir t.t. Negali bausti krikščionių už susituokimą prieš pasaulinius įstatymus. Nes tas tegali bausti, kas gali įsakyti ar uždrausti. Čia ne valstybės įstatymų leidyba. Todėl ne jos teismas ir bausmės.

Atbulai, valstybė gali tvarkyti savo kompetencijos sritį tai, kas netiesiog užstoja kelią tuoktis krikščioniui ar krikščionis iš tiesų būtų išskiriamas lovos ir gyvenimo atžvilgiais. Pav.: gali įvykdyti mirties ar kalėjimo bausmę, nors pasmerktasis būtų pasirengęs tuoj tuoktis, ir todėl nebeįvyktų jungtuvių; gali išsiųsti kareivį į karo frontą pačią jungtuvių dieną ir t.t. Be to, valstybė gali paliesti pakrikštytųjų moterystę išoriniu (extrinseco), t. y. ne iš moterystės kylančiu, titulu, pav., sutarties (pactionis) ir bausmės (vindictae) titulais. Pirmasis atvejis yra tada, kai prie kurios laisvos profesijos, pav., policijos, rašytojo ir t.t., prijungiama sąlyga nesituokti. Tik valstybė negali uždrausti priverstiniams kareiviams vesti prieš ar kariuomenės tarnybos metu. Tai būtų tiesioginė kliū-

[1]) Kodekso I. C. jungtuvių forma neliečia Rytų Apeigų Bažnyčios narių.

tis. Antrasis atvejis — bendrieji nusikaltimai, t. y. tie moterystės nusikaltimai, kurie ardo visuomenės tvarką ir gerovę, pav., svetimoteriavimas, nužudymas vyro ar pačios ir t.t. Tik čia dalykas tegalimas liesti bausmės atžvilgiu — to daryti negalima civiliniu atžvilgiu, pav., išskirti šalys. Pirmoji antrojo atvejo dalis yra mišrūsis dalykas; antroji to paties atvejo dalis yra visai Bažnyčios dalykas.

2) Jei kurs moterystės įstatymas nesutiktų su valstybės reikalais ar vietos visuomenės gerove, tai valstybė gali kreiptis į Bažnyčią ir prašyti, kad Ji atšauktų ar pakeistų. Bažnyčia galėdama tikrame reikale neatsakys malonės[1]).

3) Valstybė turi pripažinti visus Bažnyčios pakrikštytųjų moterystės įstatymus, įsakymus ir kanoniškai tikrai sueitas moterystes teisiomis ir tikromis. Joms turi pripažinti savo srity visus kanoniškus, konatūrališkus ir neišskiriamai su ryšiu susijusius padarinius. Net visai civilinių padarinių, kuriuos, kaip matėme, gali tvarkyti, tegali pripažinti tik kanoniškai tikroms moterystėms[2]). Iš kitos pusės valstybė negali pripažinti tų pakrikštytųjų vyriškio ir moteriškės susibūrimų, kurių Bažnyčia nepripažįsta tikromis moterystėmis.

4) Kadangi valstybė kanonišką moterystę turi laikyti tikra ir neatsakyti jai savo srity padarinių, tai gali tirti jos įvykį ir reikalauti registracijos. Tik registracija turi būti po jungtuvių, ne prieš. Jei kas nevykdo registracijos įsakymo ar vilkina jos terminą, valstybė gali teisingai bausti. Jei valstybės moterystės registracija yra įsakyta, pakrikštytųjų moterystė vis dėlto turi galią nuo savo pradžios įvykio, o ne nuo pasaulinės registracijos dienos[3]).

5) Valstybė turi padėti Bažnyčiai tvarkyti moterystę. To reikalauja visuomenės gerovė.

6) Moterystės tvarkymo ribos galutinai pažymėti ar Bažnyčios ir valstybės ginčas spręsti yra Bažnyčios dalykas, nes Jai iš esmės, taigi ir principališkai, pridera tas šventas dalykas tvarkyti[4]).

38. Nekrikštytųjų moterystės tvarkymas. — Nekrikštytųjų moterystė, kaip jau kalbėjome, visų pirma, tvarkoma įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis. Kadangi vienų šių teisių moterystei vis dėlto neužtenka, tai visas kitas nekrikštytųjų moterystės tvarkymas pridera pasaulinei valdžiai. Čia

---

[1]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.

[2]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880; litt. „Il divisamento", 8 febr. 1893.

[3]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 83; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 428.

[4]) F. Cavagnis, Institutiones iuris publici ecclesiastici², Romae 1889, nn. 195—6; P. Malakauskis, Viešosios bažnytinės teisės, Kaunas 1931, n. 116.

valstybė gali leisti savo įstatymus, draudžiamąsias ir suardomąsias kliūtis, jungtuvių formą; gali teisti, bausti ir t.t.

Tą dalyką, kad nekrikštytųjų moterystė tvarkyti yra valstybės dalykas, rodo šie argumentai:

1) Reikia tvarkyti moterystė. Šiaipjau žmonių ar šeimos neužtenka. Bažnyčia neturi jokios jurisdikcijos nekrikštytųjų atžvilgiu. Kito kurio teisaus religinio autoriteto nėra. Taigi bėra viena valstybė, kuri galėtų tvarkyti šį visuomenės dalyką, arba nekrikštytųjų moterystę.

Sakysi, jog moterystė esanti šventa. Taip. Bet tai nėra savaime (ratione intrinsecae suae naturae). Tai tėra išorinio savo paskyrimo atžvilgiu (ratione extrinsecae ordinationis). Moterystė savo paskyrimu taip pat ir visai teisingai galima vadinti pasauliniu ir valstybės dalyku, nes betarpiškai liečia visuomenės ir valstybės gerovę. Taigi valstybė turi įgimtą nekrikščionių moterystės tvarkymo titulą, ir čia nieko nekliudo vyresnių kurių teisių susibėgimas, kaip yra pakrikštytųjų moterystėj.

2) Tas tėra kompetentingas leisti įstatymus, teisti ir bausti, kieno subjektai yra valdiniai ir kam pridera pats objektas. Mūsų klausime kaip tik ir subjektai yra valstybės valdiniai ir pati medžiaga, natūrališka sutartis, nepakelta į sakramentus, yra jos galioj.

3) Tokia yra misijonierių praktika.

4) Tokią nuomonę nekartą yra pareiškęs Šv. Sostas. Pav., Propagandos kongregacija 1631 m. 8 spalio instrukcijoj Indijos misijonieriams sako: „Tie poligamai indai, kurie atvirsta ir pakrikštijami su visomis savo pačiomis, turi pamesti visas žmonas, išskyrus pirmąją, kuri viena tėra tikra žmona, jei su ja susituokta be jokios įgimtosios teisės ar savo valdovo išleisto įstatymo kliūties". Ta pati kongregacija 1820 m. 26 birž. išleido dekretą, kuriuo netikra paskelbė moterystę, sueitą dviejų nekrikščionių be tų apeigų, kurių nesilaikymas Tunkino (Tong-king) įstatymais laikomas suardomąja kliūtimi, ir leista eiti į naują moterystę. 1821 m. ji išleido instrukciją, kurioj pasakyta, jog pasauliniai valdovai, krikščionys ir nekrikščionys, turį visų savo nekrikščionių valdinių moterystės valdžią. Taigi, norint išspręsti nekrikštytųjų (žydų, stabmeldžių ir kitų) moterystės tikrumą ar leistinumą, reikia veizėti į įgimtąją ir pozityvines Dievo teises ir atskiros valstybės moterystės įstatymus: ar visais įstatymais susituokta.

39. Krikščionies ir nekrikščionies moterystės tvarkymas. — 1. Krikščionies ir nekrikščionies moterystė tvarkyti yra Bažnyčios dalykas. Nes abi šalys turi galėti tuoktis (kan. 1036, § 3). Todėl bet kuris negalėjimas, kurs tiesiog liečia vieną šalį, netiesiog paliečia taip pat antrąją šalį. Pav., krikš-

čionis negali vesti genties iki trečiosios šalutinės linijos kartos. Tuo įsakymu tiesiog liečiamas krikščionis. Bet ir nekrikščionis negali tuoktis su jokiu krikščioniu gentimi iki trečiosios šalutinės linijos kartos. Čia jau netiesiog liečiamas nekrikštytasis.

2. Atvirtęs nekrikščionis tampa net tiesioginiu pasyviu Bažnyčios valdžios subjektu. Tik gali būti vienas keblumas, būtent, tos bažnytinės kliūtys, kurių šaknys siekia prieš krikšto laikus. Čia pasakytina štai kas: 1) turi galią visos tos suardomosios bažnytinės kliūtys, kurios yra kilusios jau prieš krikštą iš įgimto ar pasaulinių įstatymų tam tikro santykio, pav., gentystė, legalinė gentystė (cognatio legalis) ir t.t. 2) Neturi galios tos kliūtys, kurios yra kilusios prieš krikštą iš bažnytinių teisių tam tikro santykio, pav., viešas padorumas (publica honestas), nusikaltimas (crimen), svainystė[1]), dvasinė gentystė (cognatio spiritualis) ir t.t.

Pastebėjimas. — Kadangi Bažnyčia yra autentiška įgimtųjų ir pozityvinių Dievo teisių aiškintoja, tai Jos aiškinimas kalbamųjų teisių tiesiog saisto net nekrikščionis (kan. 1038, § 1).

3. Ar krikščionies ir nekrikščionies moterystę tvarkyti tegali viena Bažnyčia, ginčijamasi.

Vieni sako, jog visai taip, ir tai vien į bažnytines kliūtis tesą veizėtina, o pasaulinės kliūtys tuokiantis savaime nustojančios galios[2]). Tos nuomonės argumentai: 1) Moterystė yra šventa. Todėl nieko kito negalinti priklausyti. Tai objekto kompetencija. 2) Tas gali tvarkyti dalyką, kam pridera objektas ir subjektas yra valdinys. Visai negalima esą būti, kad tą pačią ir individualinę moterystę nepriklausomai tvarkytų dvi suvereniškos valdžios. Todėl dviejų valdžių teisėms susibėgus į krūvą, tuo atveju pasaulinės teisės turinčios nusileisti vyresnėms Bažnyčios teisėms — pasaulinė valdžia nustojanti visų teisių tvarkyti moterystę. 3) Apaštališkojo Sosto praktika ir jurisprudencija: niekada nesą veizima į pasaulinių įstatymų kliūtis ir įsakymus, dispensuojama vien nuo savo kliūčių, pačių vienų teisiama ir t.t. 4) Šv. tėvas Benediktas XIV pasakęs, jog imperatoriaus Teodosijo įstatymas, drau-

---

[1]) Svainystės kliūties nėra tada, kai susituokia su dispensa nuo kulto skirtumo kliūties.

[2]) Pav.: Resemans, De competentia civili in vinculum coniugale infidelium, Romae 1887, 2; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 60, schol.; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio³, Parisiis 1904, n. 306, kurs pirmajame ir antrajame leidime buvo priešingos nuomonės; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 438; J. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 12 ir k.

džiąs krikščionies ir žydės moterystę, stačiai (simpliciter) esąs joks[1]).

Kitų nuomone, krikščionies ir nekrikščionies moterystę Bažnyčia ne viena tegalinti tvarkyti, būtent, nekrikščionies moterystės dalykai priderą valstybei. Todėl nuo pasaulinių kliūčių reikią valstybės dispensos[2]). Tos nuomonės įrodymai: 1) Abi šalys turi galėti tuoktis. Nekrikštytoji šalis, kurią saisto pasaulinė kliūtis, kaip tik negali tuoktis. Ergo. 2) Pasaulinė kliūtis tiesiog liečia nekrikštytąją šalį, o pakrikštytąją teliečia netiesiog. Taigi čia negalima esą įrodyti jokios net netiesioginės Bažnyčios valdžios nekrikštytojo atžvilgiu ir konsekventiškai Bažnyčia negalinti pašalinti ano negalėjimo tuoktis. 3) Pasaulinė valdžia gali leisti nekrikštytųjų moterystės kliūtis. Todėl ji pati tegalinti panaikinti šiuos ryšius ir t.t.

Antroji nuomonė, kaip ir jos įrodymai, sukasi aplink moterystės kliūtis. Kliūtyse kaip tik ir gali būti nemaža jos tiesos. Nes pirmojoj nuomonėj sunku išaiškinti tai, kaip gali savaime išnykti juridinis pasaulinių įstatymų ryšys. Pav., pakrikštytąją šalį saisto bažnytinė gentystės kliūtis, o nekrikštytąją — civilinė gentystė. Bažnyčia dispensuoja nuo savo kliūties — to ryšio nebėra. Bet dar yra pasaulinis ryšys. Taigi. Kitais atvejais, aišku, krikščionies ir nekrikščionies moterystę tvarkyti tegali vien Bažnyčia, nes Ji turi netiesoginę valdžią nekrikštytųjų moterystės atžvilgiu.

VIII. SUSIŽIEDAVIMAS.

40. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Pasyvus subjektas, 5. Sutikimas, 6. Forma, 7. Padariniai, 8. Kadencija, 9. Užstatai, bausmės ir dovanos ir 10. Pakeitimai.

41. Apibrėžimas. — 1. Susižiedavimas lotyniškai yra vadinamas „sponsalitia". Prieš Kodeksą I. C. buvo vadinamas „sponsalia"[3]). Susižiedavimas yra vyriškio ir moteriškės pažadėjimas ar teisi sutartis tuoktis su vienas antru.

---

[1]) Ep. „Singulari", 9 febr. 1749.

[2]) Pav.: D'Annibale, Summula, III n. 294; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 53 ir 195; J. De Becker, De sponsalibus et matrimonio praelectiones canonicae[3], Lovanii 1903, 44.

[3]) Lotyniškas terminas „sponsalitia" yra kilęs iš žodžio „spondeo" (pažadu). Nes romėnuose jaunikis iškilmingai klausdavo jaunosios tėvą ar globėją: „Ar pažadi?". Šis atsakydavo: „Pažadu". Todėl pažadėtoji buvo vadinama „sponsa"; kam pažadėta — „sponsus"; kas pažadėjo — „sponsor"; pažadėjimo diena — „sponsalis"; visas veiksmas arba pažadėjimo sutartis — „sponsalia".

Susižiedavimo sutartis yra abišalė (bilateralis).
Susižiedavimo subjektai yra vyriškis ir moteriškė.
Susižiedavimo objektas yra būsianti moterystė.

2. Nuo susižiedavimo skiriasi vienašalis pažadėjimas tuoktis (unilateralis promissio matrimonii) — kai viena tik šalis kam pažada su ja tuoktis. Jos priedermė savaime tėra ištikimumo. Teisingumo priedermei čia reikia speciališkos intencijos. Bet ji vis dėlto suponuojama, kai pažadama teisia susižiedavimo forma.

42. Padalinimas. — Susižiedavimas skirstomas:
1) Absoliutinis ir sąlyginis.
2) Paprastas ir sutvirtintas, veizint į tai, ar prie pažadėjimo pridėta priesaika, bausmės, užstatai ir t.t., ar tik vien pažadėta.
3) Kanoniškas ir nekanoniškas. Pirmasis yra tada, kai susižieduojama bažnytinėmis teisėmis. Antrasis yra tada, kai susižieduojama ne pagal bažnytines teises[1]).

Pastebėjimas. — Susižiedavimas nėra įsakytas nei įgimtąja teise, nei pozityvinėmis Dievo teisėmis, nei Bažnyčios įstatymais. Jis vis dėlto yra naudingas: užstojamas kelias nelaimingiems pasikarščiavimams, geriau užtikrinama susižiedavusių padėtis, padedama geriau pažinti vienas antrą.

43. Istorija. — Susižiedavimas buvo jau S. Įstatyme[2]), romėnuose, graikuose ir pirmuosiuose krikščionyse. Viduriniais amžiais išleista suardomoji susižiedavimo kliūtis, kuri buvo prišlieta prie viešo padorumo kliūties ir draudė tuoktis su antrosios šalies gentimis. Senovės dekretalių teisės susižiedavimo kliūtį paplėtė iki ketvirtosios kartos. Nesvarbu, buvo, ar susižiedavimas buvo tikras ar ne. Tik tas netikrumas neturėjo būti kilęs iš sutikimo trūkumo[3]). Tridento susirinkimas nutarė, jog susižiedavimo kliūtis tekylanti iš tikro

---

[1]) Senovėj buvo sponsalia de futuro ir sponsalia de praesenti. Pirmasis buvo susižiedavimo sutartis, antrasis — moterystės sutartis. Nes senovėj taip susižiedavusi, taip ištekėjusi moteriškė, iki pavartosiant moterystę, be skirtumo buvo vadinama „sponsa", ir nepavartota moterystė buvo vadinama taip pat „sponsalia". Idejų maišačiai išvengti XII amž. imta vartoti „sponsalia de futuro" ir „sponsalia de praesenti". Tai buvo iki Tridento susirinkimo. Paskiau ta terminologija bevartota rečiau. Be to, susižiedavimas buvo skirstomas iškilmingas ir privatinis, viešas ir slaptas. Pirmasis buvo tas, kurs įvykdavo tarpininkaujant valdžiai; antrasis — be jokios valdžios atstovo, pav., vien tarp savęs, prie privatinių liudytojų, privatiniu raštu; tretysis — jei sueita taip, jog išorinėj srity būtų galima įrodyti; ketvirtasis — jei išorinėj srity negalima tikrai įrodyti. Šiandien kalbamojo susižiedavimo padalinimo nebėra.

[2]) Prad. 22, 24.

[3]) C. un., *de sponsalibus et matrimonio*, IV, 1, in VI°.

susižiedavimo, ir kliūtį atitraukė iki pirmosios kartos[1]). Prieš Kodeksą I. C. susižiedavimas dar buvo draudžiamoji kliūtis, kuri draudė tuoktis su kitu asmeniu, ir turėjo galią iki tolei, kolei teisiai buvo atšaukiamas pats susižiedavimas.

Ilgai visuotinėmis teisėmis susižiedavimo tikrumui nereikėjo jokių formalumų. Todėl ir slaptas susižiedavimas buvo tikras. 1804 m. Ispanijoj pasauliniais įstatymais išleista susižiedavimo forma. Iš čia Ispanijoj kilo įprotis laikytis tam tikros susižiedavimo formos bažnytinėj srity. Ispanijos įprotį patvirtino kongregacija Concilii ir 1900 m. 1 saus. kongregacija pro Neg. Eccles. Extraordin. jį išleido visoj lotyniškoj Amerikoj. Galop, 1907 m. 2 rugp. kongregacija Concilii paskelbė dekretą „Ne temere", kurs nuo 1908 m. 19 bal. įsakė substancialinę susižiedavimo formą. Tik ta forma nelietė eretikų ir atskalūnų, susižieduojant su kits kitu.

Dekreto „Ne temere" susižiedavimas mažne visas įdėtas I. C. Kodekse, kan. 1017. Paskutinysis šiaip skamba: § 1. Moterystės pažadėjimas, taip vienašalis, taip abišalis arba susižiedavimas, yra netikras abiejose srityse, jei nėra padarytas raštu, pasirašytu abiejų šalių ir klebono ar vietos ordinaro arba bent dviejų liudytojų. — § 2. Jei abi ar viena katra šalis pasirašyti nemokėtų, tai susižiedavimo tikrumui tebūna pažymima pačiame rašte ir pridėtas kitas liudytojas, kurs su klebonu ar vietos ordinaru arba dviem liudytojais, apie kuriuos § 1, tepasirašo rašte. — § 3. Moterystės pažadėjimas, nors būtų tikras ir nebūtų jokios teisios priežasties nuo jo atsimesti, neduoda jokios teisės reikalauti tuoktis; tik galima reikalauti atlyginti kalti nuostoliai".

44. Subjektas. — Visi, apskritai, gali susižieduoti. Negali tik tie, kuri neturi proto ir supratimo ir kuriems teisėmis draudžiama tuoktis.

Kadangi susižiedavimo objektas yra tas pats, kur ir pačios moterystės, tai, mano nuomone, susižieduojant reikia turėti tiek pat proto ir tiek pat suprasti susižiedavimo priedermes, kiek ir susituokiant. Todėl susižieduoti tegali to pat amžiaus, kur ir tuoktis tegali, t. y. mergaitės 14 metų ir vyriškiai 16 metų. Tik galima nesilaikyti leistinumo amžiaus normų, kur kan. 1067 įsakyta atitraukti nuo jungtuvių krašto įpročiais. negalį tuoktis be tam tikro amžiaus; nes čia nėra pamato. Kai kurie vis dėlto priešingai mano[2]).

Be to, negali leistinai ir tikrai susižieduoti tie, kurie negali leistinai ir tikrai tuoktis, t. y. kurie turi draudžiamąją ar suardomąją kurią kliūtį, savaime amžiną ir sužieduotinių ne-

[1]) Sess. XXIV, *de ref. matr.*, can. 3.
[2]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 38.

priklausomą, ar sutikimo trūkumą. Nes niekas negali tikrai ir leistinai pažadėti to, kas uždrausta. Jei kliūtis ar sutikimo trūkumas tebūtų laikinis ar dispensuojamas, tai susižieduoti galima su sąlyga „praslinkus kliūčiai", „dispensavus" ir t.t.[1])

Susižieduoti reikia tėvų sutikimo. Jei tėvai protingai prieštarautų, tai susižiedavimas būtų neleistinas, bet vis dėlto tikras.

45. Sutikimas. — Susižiedavimo sutikimas turi būti tikras, apgalvotas, laisvas ir užtektinai pareikštas ir t.t., kaip tuokiantis.

Susižiedavimas, padarytas iš absoliutiškai didelės prievartos ar baimės, yra netikras (plg. kan. 103, § 1).

Susižiedavimas, padarytas iš didelės ir neteisingos prievartos ar baimės ir apgaulės, yra tikras. Tik jis galimas atšaukti kompetentingos valdžios (plg. kan. 103, § 2).

Suklydus susižieduojant, laikytinasi paprastųjų klaidų principų, apie kuriuos kalbama kan. 104. Išimtis tėra „conditio servilis", kuri yra paimtina iš moterystės teisių.

46. Forma. — 1. Kanoniškam susižiedavimui reikia šių esminių dalykų:

1) Susižieduoti reikia raštu.

2) Susižiedavimo raštą turi pasirašyti abu sužieduotiniai ir klebonas ar vietos ordinaras arba du liudytojai. Jie visi turi būti kartu[2]). Klebonas ir vietos ordinaras negali kitą įgalioti pasirašyti[3]).

Jei sužieduotiniai nemokėtų pasirašyti, tai pažymėtina rašte ir už juos turi pasirašyti jų prašytas kitas asmuo. Tas pat pasakytina apie pasirašyti negalinčius sužieduotinius. Tai teisių analogija.

Be to, dekreto „Ne temere" eroj griežtai buvo įsakyta susižiedavimo rašte pažymėti metai, mėnuo ir diena ir apytikriau vieta. Šiandien to dalyko nebereikia veiksmo tikrumui, neesminis dalykas, nes jo neminima kan. 1017[4]).

2. Sužieduotiniai gali sueiti į susižiedavimo sutartį net per prokūratorių. Tik reikia tam tikrai įgalioti. Jei sudarant prokūratoriui susižiedavimo sutartį, įgaliotojai būtų nustoję proto ar atšaukę įgaliojimą, tai susižiedavimas būtų netikras.

---

[1]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 30; A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 775. Prieš Kodeksą susižiedavimas su dispensos sąlyga apytikriai buvo netikras. Plg. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 95.

[2]) S. C. C., 27 iun. 1908.

[3]) S. C. C., 28 mart. 1908; „Il monitore" 3 (1912), 520; A. Vermeersch et J. Creusen, Epitome, II n. 231.

[4]) Kai kurie, pav., Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 28, ir Fr. Wernz-Vidal P., Ius matrimoniale[2], Romae 1928, 89, susižiedavimo datos ir vietos tebereikalauja veiksmo tikrumui.

47. Padariniai. — 1. Kanoniško tikro susižiedavimo padariniai yra šie:

1) Sąžinės srity yra didelė teisingumo priedermė tuoktis paskirtu ar protingai spėtinu terminu, nė su kuo kitu negalima leistinai tuoktis ir tikrai susižieduoti, laikytis susižiedavimo ištikimumo. Paskutinysis dalykas draudžia daryti tai, kas pažadėtąją moterystę padarytų mažiau pageidaujamą, pav., negalima tyčia labai susižeisti, išaikvoti turto, su kitais lytiškai santykiauti, meilautis, bučiuotis ir t.t. Nes sužieduotiniai, teisiai susižieduodami, įgyja ius ad rem į vienas antrą.

2) Išorinėj srity kiekvieno tikro susižiedavimo, net prieškodeksinio, padarinys tėra vienas, būtent, galima kelti nuostolių ieškinys[1]). Nuostoliai čia suprantami labiausiai materialiniai. Galima reikalauti atsiimti visos tos išlaidos, kurios kilo iš susižiedavimo ar jo proga. Be to, galima reikalauti atlyginti nustota nauda, pav., kai kas, vildamasis jungtuvių, būtų atsisakęs nuo savo pareigų. Nuostolius atlyginti turi tas, katras neteisiai atsimetė ar buvo priežastis teisiai atsimesti antrajai šaliai nuo susižiedavimo. Jų atlyginimas yra mišrūsis klausimas. Tik, deja, ne visų valstybių įstatymais tepripažįstama susižiedavimo sutartis.

Negalint atlyginti nuostolių, vis dėlto negalima nė trumpai sulaikyti ar atidėti jungtuvių[2]).

2. Atbulai, nekanoniškas ir netikras kanoniškas susižiedavimas ir vienašalis pažadėjimas tuoktis neturi jokios juridiškos galios nei sąžinės nei išorinėj srityse. Todėl nėra teisingumo priedermės jo laikytis niekatroj srity. Kalbamojo susižiedavimo kai kurios priedermės begali kilti iš kur kitur. Tokių priedermių pavyzdžiai: 1) Jei susižieduota iš didelės neteisingos prievartos ar baimės ar apgaulės, tai galimos reikalauti atlyginti skriaudos. 2) Jei yra artimiausias pavojus nesusitūrėti, tai reikia tuoktis. 3) Jei lytiškai santykiauta ir būtų skriauda, tai reikia tuoktis ar atlyginti skriauda ir t.t. Tai morališkos ir labiau sąžinės srities priedermės ir t.t. Tai moralistų sritis.

48. Kadencija. — Susižiedavimas gali ar savaime visai pasibaigti ar pasidaryti panaikinamas.

Susižiedavimas savaime baigiasi štai kada: 1) mirus vienai šaliai; 2) paprastai ar tolygiai atsisakius nuo sutarties abiem sužieduotiniams ar vienam vienašalio pažadėjimo priėmėjui, nors pažadėjimas būtų net priesaika sutvirtintas ir

---

[1]) Pontificia Commisio ad Codicis canones authentice interpretandos, 2—3 iun. 1918, vz. Acta A. S., X (1918) 346.

[2]) Pontificia Commisio ad Codicis canones authentice interpretandos, 2—3 iun. 1918, vz. Acta A. S., X (1918) 345.

nebūtų jokios priežasties[1]); 3) įvykus naujai amžinai ar bent sunkiai tedispensuojamai moterystės kliūčiai; 4) Apaštališkojo Sosto dispensa, ir 5) praslinkus teisiam terminui, įvykus sustabdomajai ar neįvykus panaikinamajai sąlygai, bent vienam katram įstojus į vienuolyną ar vienuolių kongregaciją, padarius amžinos skaistybės apžadus ar stoti į vienuolyną ar tapti kunigu, abiem visai nusidėjus VI Dievo įsakymui su kitais ir t.t.

Kartais susižiedavimas liaujasi saistęs vieną šalį, ir ji gali atšaukti sutartį. Tai yra šiais atvejais: 1) Jei vięna šalis pažymėtai ar tolygiai atsisakė nuo susižiedavimo, pav.: suėjo su kitu į susižiedavimo sutartį ar moterystę, iškeliavo kur toli, per daug vilkina jungtuves, lytiškai santykiavo su kitu ir t.t. 2) Jei antroji šalis daug pakitėjo ar sužinoti dideli neigiami dalykai. Paskutinieji gali būti kūno, sielos ir turto. Kūno, pav.: nesveikata, liga, didelis kūno trūkumas, didelis negražumas ir t.t. Sielos: erezija, atskala, bedievybė, nuožmumas, girtuokliavimas, paleistuvavimas ir t.t. Turto: sužinota, kad antrasis esąs ar tapęs beturčiu, prasiskolinęs ir t.t. 3) Jei matoma, jog moterystė bus nelaiminga.

49. Užstatai, bausmės ir dovanos. — Susižiedavimo užstatais (arrhae) vadinami tie daiktai, kuriuos sužieduotiniai (ar jų vietoj tėvai) duoda vienas antram susižiedavimui išreikšti ar jungtuvėms apdrausti su ta sąlyga, kad neteisingai atsimetęs nuo susižiedavimo nebegaus įduotojo daikto ir sugrąžins gautąjį.

Susižiedavimo bausmės yra tos, kurias sužieduotiniai nutaria už atsimetimą nuo susižiedavimo sutarties.

Susižiedavimo dovanomis suprantama visa tai, ką sužieduotiniai duoda vienas antram meilei ir prielankumui parodyti.

Jei nekanoniškai susižieduota, tai susižiedavimo užstatai, bausmės ir dovanos nieko nereiškia nei sąžinės nei išorinėj srityse, t. y. nors ir neįvyktų jungtuvių, nėra priedermės jų grąžinti ar duoti. Nes kanoniškas susižiedavimas ar vienašalis pažadėjimas tuoktis teturi galią. Konsekventiškai tada teturi galią ir tų pažadėjimų priedai.

Jei susižiedavimas ar vienašalis pažadėjimas yra tikras, kanoniškas, tai jo užstatų, bausmių ir dovanų klausimas reikia svarstyti skyrium. Ir tai:

1) Susižiedavimo užstatai duoti nedraudžiami nei įgimtąja teise nei bažnytiniais įstatymais. Jie taip pat galimi atsiimti po jungtuvių. Teisingai atsimetusiam nuo susižiedavimo, užstatus reikia grąžinti abiem šalims. Neteisingai atsitraukus ar buvus neteisinga priežastimi antrajai šaliai teisingai atsi-

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 110.

mesti nuo susižiedavimo, pirmasis turi juos sugrąžinti, antrasis ne.

2) Draudžiama yra skirti absoliutiškų susižiedavimo bausmių, t. y. už teisingą ar neteisingą atsimetimą nuo susižiedavimo. Nes jos liestų net teisingai atsisakančius nuo susižiedavimo sutarties, kas prieštarauja įgimtam teisingumui (naturali aequitati) ir moterystės laisvei.

Bausmės skirti už neteisingą atsimetimą nuo susižiedavimo, vienų nuomone, nedraudžiamos[1]); kitų galva, draudžiamos ir konsekventiškai nevykdytinos[2]). Paskutinioji nuomonė yra teisinga. Ją patvirtina šv. tėvo Grigaliaus IX sprendimas c. 29, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1, jog negalima esą reikalauti sukalbėtų bausmių už atsisakymą nuo susižiedavimo sutarties. Kalbama, tiesa, apie vaikų susižiedavimo bausmes. Bet tai nepakeičia dalykų esmės, nes tas pat yra pamatas, būtent, moterystės laisvė. Be to, neskiriama, ar teisingai ar neteisingai atsisakoma. Todėl nė mums nėra ko skirti.

Duoti susižiedavimo užstatai nedraudžiami, o skirti bausmės draudžiamos dėl to, kad pirmieji įprastai yra mažesni už antrąsias.

3) Susižiedavimo dovanos duoti, žinoma, galimos. Jei jos yra mažos, tai galimos laikyti visai duotomis, ir todėl neįsakytos grąžinti. Jei dovanos yra brangios, nors reliatyviškai, tai laikomos duotomis su sąlyga „jei susituoksime". Jei šiuo atveju iš tikrųjų susituokta, tai nereikia grąžinti; jei nesusituokiama, tai abi šalys turi sugrąžinti. Išimtis — jei dovanos galimos pasilikti teisingiems nuostoliams atlyginti.

50. Pakeitimai. — Kodeksas I. C. atšaukė suardomąją susižiedavimo „viešo padorumo" ir draudžiamąją kliūtį, su susižiedavimu sulygino vienašalį pažadėjimą tuoktis ir išleido susižiedavimo formą, kuri liečia visus katalikus, eretikus ir atskalūnus. Išimtis — Rytų Apeigų Bažnyčios ir nekrikštytieji asmens. Pirmieji eina savo įpročiais ir įstatymais; antrieji — įgimtąja teise ir pasauliniais įstatymais.

---

[1]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit., I n. 138; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I nn. 59—61; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 22; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 282 ir k.

[2]) Pav.: Fr. Santi, Praelectiones iuris canonici, Ratisbonae 1898, IV n. 28; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 29; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 99; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 159; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 108; J. Chelodi. Ius matrimoniale[3], 19 ir k.

IX. PAMOKYMAS ŽMONIŲ.

51. Medžiaga. — 1. Pamokymo žmonių sąvoka ir 2. Viešasis pamokymas.

52. Pamokymo žmonių sąvoka. — Žmonės reikia pamokyti moterystės dalykų. Kalbamasis pamokymas skirstomas viešasis ir privatinis. Pirmasis yra ne kas kita, kaip pamokslai. Antrasis yra pamokymas sužieduotinių prieš jungtuves. Dėl moterystės svarbumo juodu yra labai naudingi ir reikalingi. Todėl ir kan. 1018 ir 1033 juodu įsakyti.

53. Viešasis pamokymas. — Čia pakalbėsime apie viešąjį moterystės pamokymą žmonių. Apie jį kan. 1018 pasakyta: „Klebonas tenepraleidžia išmintingai pamokyti žmones apie moterystės sakramentą ir jos kliūtis".

Viešo moterystės pamokymo objektas yra moterystės įgimtis (autorius, sakramentalumas, tvarkymas ir t.t.), vertumas, savumai, civiliškos jungtuvės, susituokusių priedermės ir t.t. Kalbamieji pamokslai turi būti i š m i n t i n g a i, arba atsargiai sakomi, nes įvairūs yra klausytojai: gali kas pasipiktinti. Tik tas atsargumas neturi prieiti iki tiek, kad nieko nebūtų pasakoma.

II SKYRIUS.

PRIEŠ JUNGTUVES ATLIKTINI DALYKAI

(*kan. 1019–1034*).

I. TYRIMAS „DE STATU LIBERO".

54. Apskritai. — 1. „Status liber" yra tai, kad nėra nieko, kas draustų leistinai ir tikrai tuoktis, labiausiai jokių moterystės kliūčių. Jis ištirti griežtai įsakytas prieš kiekvienas jungtuves: „Prieš jungtuves reikia sužinoti, kad niekas nekliudo tikrai ir leistinai joms įvykti" — kan. 1019, § 1. Tas pat įsakoma Sakramentų kongregacijos instrukcija, 1921 m. 4 liepos: „Ordinarai tepasistengia priminti klebonams, jog jiems draudžiama tuokti ..., iki teisiai sužinos sužieduotinių liberum statum"[1]).

2. Ištirti „de statu libero" visada reikia. Išimtis — mirties pavojus. Apie jį kan. 1019, § 2 taip parašyta: „Mirties pavojuj, jei nebūtų galima turėti kitų įrodymų, užtenka, nebent jei būtų priešingos indicijos, sužieduotinių tvirtinimo su priesaika, jog jie esą pakrikštyti ir neturį jokios kliūties". Jei iš kur kitur žinomas krikšto įvykis, tai užtenka vieno kvalifikuoto tvirtinimo, jog nesą moterystės kliūčių, ir atbulai. Taip galima daryti taip pat tada, kai esantieji krikšto įvykio ar kliūčių nebuvimo įrodymai yra neužtektini. Mirties pavojus yra tada, kai žmogus apytikrai gali numirti, gali ir išlikti gyvas. Pavojus gali kilti iš ligos ar išorinės kurios priežasties, pav., operacijos, karo mūšio ir t.t.[2]) Atbulai, čia nereikia mirties valandos, t. y. kai žmogus jau miršta. Tada juo labiau galima praleisti tyrimas „de statu libero".

3. Į tyrimą „de statu libero" įeina klebono tyrimas, krikšto metrikos ir užsakai.

---

[1]) Acta A. S., XIII (1921) 348: „Ganytojas", n. 8 (1921). Tos instrukcijos paaiškinimą vz. „Ganytojas", n. 12 (1921) 360—363: P. Malakauskis, Sakramentų kongregacijos instrukcijos „Iterum", 1921 m. 4 liepos, paaiškinimas.

[2]) Kitką vz. kan. 1043, 1044 ir 1098.

1. Klebono tyrimas.

55. Medžiaga. — 1. Istorija, 2. Teisės, 3. Klebonas tyrėjas, 4. Objektas, 5. Pasyvus subjektas, 6. Metas ir 7. Diecezalinės normos.

56. Istorija. — Pirmieji krikščionys tesituokdavo, sutinkant vyskupui. Todėl galima tvirtinti, jog senų senovėj prieš jungtuves sužieduotiniai būdavo tam tikrai tyriami[1]). Ištirti „de statu libero" dvasiškiui pažymėtai (expresse) įsakyta c. 3, X, *de clandestina desponsatione,* IV, 3, ir dar aiškiau įsakyta klebonams Rituale Romanum[2]).

57. Teisės. — Kan. 1020 pasakyta: „§ 1. Klebonas, kurs turi teisę tuokti, tinkamu metu gerai teištiria, ar niekas nekliudo moterystei. — § 2. Sužieduotinį ir sužieduotinę, net skyrium ir atsargiai, teišklausinėja, ar neturį kurios kliūties, ar laisvai, labiausiai moteriškė, sutinkanti, ir ar užtektinai žino krikščionių tikybos mokslą, nebent jei paskutinysis dalykas dėl asmenų savumų būtų nereikalingas. — § 3. Vietos ordinaras gali išleisti tam tikras kalbamojo klebono tyrimo normas".

58. Klebonas tyrėjas. — 1. Sužieduotinius tiria tas klebonas, kurs turi teisę juos tuokti, t. y. buveinės, lyg buveinės ar servatis servandis mėnesinio sustojimo. Jei sužieduotiniai turi katras kitą savą kleboną, tai juodu abu tiria sužieduotinės klebonas (plg. kan. 1097, § 2). Tai visuotinės teisės.

2. Kai kurių kraštų dalinėmis teisėmis katrą sužieduotinį tiria savas klebonas. Tas įprotis geras tuo atžvilgiu, kad savas klebonas geriau ir sėkmingiau gali ištirti moterystės kandidatus. Lietuvoj savas klebonas egzaminuoja bent iš tikybos. Tų vietos įpročių, mano išmanymu, nėra ko smerkti. Nes: 1) cituotame kan. 1097, § 1 griežtai neįsakyta anos normos, 2) net vargu yra tikra priedermė ir 3) bent kiekviena teisinga priežastis pateisina nesilaikyti kalbamosios normos.

3. Sužieduotiniai ištirti yra klebono priedermė. Todėl tai jis pats turi atlikti. Bet klebonas dėl teisingos priežasties, pav., nesveikatos, gali įgalioti kitą kunigą.

59. Objektas. — Klebonas, tirdamas sužieduotinius, turi padaryti štai ką:

1) Ištirti savo kompetenciją, t. y. ar gali tikrai ir leistinai tuokti. Todėl turi veizėti, ar sužieduotiniai yra jo valdiniai, t. y. ar juodu turi jo parapijoj buveinę, lyg buveinę, mėnesinį sustojimą ar aktuališkai yra sustoję jo teritorijoj.

---

[1]) Plg. Ignatius, Epistola ad Polycarpum, c. 5; Tertulianus, De pudicit., c. 4.

[2]) Tit. VII, *de sacramento matrimonii.*

2) Išklausinėti, ar sužieduotiniai pribrendę nėra kur gyvenę ilgiau už šešis mėnesius. Tada reikės sakyti ten užsakai kan. 1023.

3) Ištirti, ar sužieduotiniai yra savarankiški (sui iuris), kur nepilnamečiai negali tuoktis be tėvų ar teisių globėjų žinios ar jiems protingai prieštaraujant kan. 1034; ar abu yra katalikai; ar nėra apostatai arba įsirašę į pasmerktąsias draugijas kan. 1065; ar nėra vieši nusidėjėliai ir t.t. kan. 1066; ar nėra perėjūnai, emigrantai ir t.t.

4) Paklausti, labiausiai sužieduotinę, ar laisvai tuokiasi.

5) Ištirti, ar nėra draudžiamųjų ir suardomųjų kliūčių, pav., gentystės, ryšio ir t.t. Generalinė taisyklė: klausinėti ir tirti tos kliūtys, kurios dažniau atsitinka. Kitos teklaustinos tam tikrose aplinkybėse. Pav., apie skaistybės apžadus teklaustina įtariant, kad tai iš tiesų galėjo būti padaryta, pav., mergaitė labai dievobaimingai gyveno ir šalinosi nuo pasaulio. Nusikaltimo kliūties išorinėj srity, apskritai, nereikia tyrinėti. Apie ją klausti ir tirti tereikia tada, kai išorinėj srity įtarti spiria tam tikros aplinkybės. Pav., jei našlys norėtų vesti moteriškę, su kuria, sergant žmonai velionei, arti gyveno ar santykiavo, klebonas turėtų paklausti, ar sužieduotinis, tebegyvenant velionei, nesąs lytiškai santykiavęs su sužieduotine ir pažadėjęs ją vesti.

6) Paegzaminuoti sužieduotinius, ar užtektinai žino katalikų tikybos mokslą.

Tikybos žinojimas ir egzaminas arba vadinamieji „poteriai" yra senas dalykas. Jau šv. tėvas Inocentas XII 1697 m. uždraudė užsakyti moterystę asmenų, kurie randami neužtektinai žiną tikybos tiesų[1]). Tai paskiau atkartojo šv. tėvai Klemensas XI[2]) ir Benediktas XIV[3]).

„Poterių" tikslas yra tas, kad šalys gerai pasiruoštų eiti moterystės sakramento ir būsiantieji tėvai mokėtų eiti svarbias savo pareigas ir atlikti priedermes — vaikus išauklėti gerus katalikus.

Minimumas tikybos žinojimo yra šis: kas reikalingas „necessitate medii", Tėve mūsų, Sveika Marija, Tikiu, 10 Dievo, 5 Bažnyčios įsakymai ir kas gaunama iš moterystės sakramento. Tai sužieduotiniai nebūtinai turi mokėti atmintinai ar žodis į žodį ir įprasta tvarka. Užtenka atsakyti į atskirų tiesų klausimus „quoad rei substantiam". Atmintinai mokėtina nebent Tėve mūsų, Sveika Marija ir Tikiu.

Bendra taisyklė — „poterių" klausti reikia visada. Tik nereikia per daug klausinėti. Kitaip žmonėms pasunkės pats

[1]) Benedictus XIV, De synodo, VIII c. 14 n. 6.
[2]) Const. „Etsi minime", 7 febr. 1742.
[3]) T. p.

moterystės sakramentas. Našliai galimi lengviau praleisti. Net visai galima neklausti tų, kurie klausinėti dėl asmens savumų būtų nenaudinga (kan. 1020, § 2). Tai yra tada, kai žinoma sužieduotinius mokant tikybą, ar kurių padėtis rodo, jog ją moka. Nes čia „poterių" egzaminas nustoja savo tikslo ir galimi įžeisti sužieduotiniai.

Jei kas nė minimumo tikybos nemokėtų, tai reikia išmokyti[1]). Jei kas yra visai be atminties (hebes), tai reikia bent šiek tiek įpasakoti keliais atvejais. Jei visai nieko negalima išmokyti ar kas atsisakytų mokytis „poterių", vis dėlto negalima netuokti ir reikia taikinti kan. 1099 [1]).

Kaip matome, senovės sužieduotinių „poterių" įstatymas šiandien yra labai suminkštintas.

60. Pasyvus subjektas. — 1. „Poterių" klausinėjama, aišku, patys sužieduotiniai. Bet ir dėl kitų dalykų jie pirmutiniai tyrinėjami. Nes jie geriau žino tai, kas kliudo tikrai ir leistinai tuoktis. Yra ir tokių dalykų, pav., sutikimo laisvumas, apie kuriuos sužieduotiniai vieni težino.

Vienų dalykų klausinėjami abu sužieduotiniai drauge, kitų skyrium. Abu klausinėjami apie viešąsias kliūtis ir tai, kas nėra nešlovinga, negėdinga. Liudytojų nereikia. Paskiau katras sužieduotinis klausinėjamas skyrium apie slaptąsias kliūtis ir tai, kas nešlovinga, gėdinga ar baiminga, pav., apie nusikaltimo ir apžadų kliūtis, ar laisvai, labiausiai moteriškė, tuokiasi ir t.t.

Kartais gali reikėti papildomai patyrinėti kiti asmens apie sužieduotinius, pav., dėl tolimesnės gentystės kartos dažniausiai reikia kreiptis į gentis ar kitus.

2. Klausinėti reikia atsargiai, t. y. mandagiai ir tinkamais žodžiais, kad niekas nebūtų įžeistas ar papiktintas.

61. Metas. — 1. Visas klebono tyrimas su tikybos egzaminu įimtinai turi įvykti „oportuno ante tempore" — kan. 1020, § 1, atsieit, prieš užsakus. Nes to reikalauja pati dalykų eilė, o, atidėjus „poterius", šalys gali pritrūkti laiko išmokti ir kilti nesusipratimų.

2. Jei susižiedavimas yra kanoniškas ir jame dalyvautų klebonas, tai jau prieš jį ištirtini bent bendrieji dalykai „de statu libero". Tik jei praslinktų šeši mėnesiai, tai prieš jungtuves visa dar reikėtų iš naujo pertirti.

62. Diecezalinės normos. — Vietos ordinaras gali išleisti klebono tyrimo normas. Jų, žinoma, taip pat griežtai reikia laikytis. Tokių normų yra išleidęs Kauno Metropolijos ordinaras „Instrukcija jaunikių kvotimui ir pamokymui prieš jung-

[1]) Pontificia Commisio ad Codicis canones authentice interpretandos, 2—3 iun. 1918, ad III, vz. Acta A. S., X (1918) 345.

tuves”, 1926 m. 22 gruod., n. 4151 (vz. „Tiesos Kelias” [ofic. dalis], n. 1 [1924] 1-7). Jos tekstas:

„Kanonų Teisės Kodeksas deda klebonams pareigą, prieš leidžiant daryti jungtuves, įsitikrinti, kad nėra jokių kliūčių moterystės sakramentui leistinai ir galiojamai priimti. Tuo tikslu klebonas ar jo pavaduotojas daro jaunikių kvotimą bei klausinėjimą (examen sponsorum, investigatio nupturientium), iš kurio turi paaiškėti d u d a l y k u: laisvas stovis (status liber) ir krikščioniškojo mokslo tiesų žinojimas (instructio in doctrina christiana), išskiriant mirties pavojaus atsikimą, kuomet, nesant kitų įrodymų liberi status, reikia tenkintis prisaikintų jaunikių pareiškimu, kad juodu yra pakrikštytu ir kad nėra kliūčių jų sutuoktuvėms (affirmatio iurata contrahentium se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento. Can. 1019. Priesaikos formula randasi žemiau po 16 klausimu).

Ordinariatai duoda ypatingų nurodymų jaunikių kvotimui daryti (can. 1020, § 3).

Vykindami tą Kanonų liepimą, leidžiame GG. Arkivyskupijos Dvasiškijai šią i n s t r u k c i j ą jaunikių apklausinėjimo ir pamokinimo reikalu.

I. J a u n i k i ų k v o t i m a s.

Kuomet atvykęs asmuo pareiškia esąs pasiryžęs netrukus eiti moterystėn, klebonas ar jo pavaduotojas (vikaras) ar kitas klebono deleguotas kunigas stato asmeniui klausimus:

1. K i e k t u r i a m ž i a u s?
(Can. 1067).

2. A r, k i e n o i r k a d a e s i p a k r i k š t y t a s?

Jei asmuo krikštytas ne toje pat parapijoje, reikia jam paaiškinti, kad pasirūpintų gauti ir pateiktų savo krikšto metriką.

Jei asmuo yra pakrikštytas tos pat vyskupijos ribose gana yra metrikos, išduotos su parašu ir antspauda klebono tos parapijos, kur yra įvykęs krikštas.

Jei asmuo krikštytas svetimoje vyskupijoje, reikalaujama, kad klebono parašas po jo išduotąja metrika, kaip anksčiau nurodyta, būtų svetimosios vyskupijos Kūrijos patikrintas.

Kada yra reikalas su bemoksliais ar mažamoksliais, kas parapijose dažniausiai atsitinka, kunigas pasirūpins aiškiai išdėstyti ir nurodyti visus reikalingus žygius metrikai išgauti; pageidaujama, kad tokiais atsitikimais klebonai patys apsiimtų, iš meilės, parūpinti metrikas savo mažamoksliams parapijonams, kuriems patiems sunku atlikti susirašinėjimo formalumus ir tam išlaidas pakelti.

Rekalinga, kad krikšto metrika ar ištrauka būtų išduota jungtuvių tikslui, tai yra, su 470-jo kanono (resp. decreto „Ne

temere 1908) pažymėjimais (adnotatio marginalis de confirmatione, matrimonio, subdiaconatu vel professione religiosa).

Galima reikalauti krikšto dokumento ir iš nekatalikiškosios šalies, jei būtų reikalo, gavus atatinkamą dispensą, leisti mišriąsias jungtuves.

3. Ar esi atlikęs pirmąją Komuniją ir ar priiminėji kitus sakramentus?

Nors ir labai yra pageidaujama, idant visi, kurie artinasi prie moterystės sakramento, būtų priėmę pirmąją Komuniją, atlikę atgailos sakramentą ir būtų Dievo malonėje, tačiau pranokiamasis (preventyvinis) tų sakramentų priėmimas prieš jungtuves nėra būtina galiojančių jungtuvių sąlyga.

Jei viena ir antra šalis nebūtų atlikusi atgailos sakramento, klebonas rūpinsis, kiek tai galima, paveikti, kad tasai religijos aktas būtų atliktas pirm jungtuvių.

Jei tai negalima, klebonas pasitenkins paprastu pasižadėjimu, kad tas religijos aktas bus atliktas ateityje.

Jeigu negalima gauti, o kartais ir mėginti reikalauti tokio pasižadėjimo, klebonas ir tuo atveju galės jungtuves leisti.

Can. 1033 statuit; „Eosdemque (sponsos) vehementer adhortetur (parochus), ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur et Sanctissimam Eucharistiam pie recipiant". Quod praecipi tamen vel exigi a parocho non potest, quia Codex dicit tantum „vehementer adhortetur" et quia agitur de re fori interni, excepto casu publici peccatoris, quem parochus deferre debet Ordinario (Capp. Me matr. n. 185; Chelodi, Ius matr. n. 23).

4. Ar esi priėmęs sutvirtinimo sakramentą?

Sutvirtinimas nėra būtina sąlyga priimti galiojamai ar leistinai moterystės sakramentą, tačiau pageidaujama ir kanonai liepia, kad nesutvirtintieji katalikai pasirūpintų priimti tą sakramentą pirm jungtuvių, jei tai gali įvykti be didelio nepatogumo (can. 1021).

5. Ar esi patenkinamai pažinęs krikščioniškojo tikėjimo tiesas ar šeimynoje, ar mokykloje, ar iš katekizmo pamokų bažnyčioje?

Klebonas turi naudotis jungtuvių proga ir priminti jaunikiams, kuriuos žino religijos tiesų nemokant, reikalą tas tiesas pažinti. Klebonas daro visas pastangas, kad jaunikiai, kurie tikėtinųjų dalykų nežino, pažintų pamatines tikėjimo tiesas, illa scilicet quae cognoscenda sunt de neccessitate medii et neccessitate praecepti; symbolum, decalogum cum praeceptis Ecclesiae, tria sacramenta necessaria: baptismatis, Eucha-

ristiae, poenitentiae; orationem Dominicam, salutationem angelicam, actus fidei, spei, caritatis. „Generatim non requiritur ut ea verbatenus vel eo ordine quo proponuntur memoriter addiscant, nec ut distinctam habeant mysteriorum cognitionem; satis est ut de singulis veritatibus interrogati recte respondeant quoad rei substantiam" (Collat. Gand., 1913).

Tikėjimo pamokinimo pareigą atlieka klebonas pats asmeniškai ar parapijos vikaras; reikalui esant, galima naudotis pagelba Krikščioniškojo Mokslo Brolijos narių, jei atsirastų vietoje tam tinkąs asmuo, kuriam tas pamokinimo darbas galėtų būti pavedamas kiekvienam atskiram atsitikimui.

Quodsi sponsus vel sponsa inveniantur ignari doctrinae christianae et docere nequeant vel ob pravam voluntatem renuant sibi comparare cognitionem doctrinae christianae, „non est locus eos respuendi a matrimonio, ad norman can. 1066" (Pontif. Comm., 2—3 iun. 1918).

6. Ar tamsta esi linkęs (-usi daryti) tas jungtuves savo laisvu noru, be jokios prievartos fizinės ar moralinės?

Tas klausimas ypač tinka dukterims ar jaunesnėms moterims.

Jei iš gautųjų atsakymų ar iš kur kitur paaiškėtų esant vartojamą prievartą, klebonas paaiškins priverčiamajam imti moterystę asmeniui Bažnyčios įstatymus tam dalykui. Jungtuvių sutikimas turi būti laisvai duodamas ir išreiškiamas (can. 1020, § 2; 1081—1093).

7. Ar esi kada buvęs (-usi) susituokęs (-usi) moterystėn katalikų Bažnyčioje?

Darydamas jaunikių kvotimą, klebonas neapleidžia nieko, kad paaiškėtų būsimųjų jaunavedžių laisvas stovis (status liber).

Jei yra reikalas su asmeniu, kurs jau yra buvęs susituokęs, klebonas rūpinasi susekti, kuriuo būdu yra žinomas ar konstatuotas antrosios šalies mirties įvykis. Pats nežinia kur dingimo faktas ar ilgametis neatsiliepimas ne visada dar yra ganėtinas pamatas naujoms jungtuvėms kelti (can. 1069, § 2; 2356).

8. Ar nesi padaręs (-iusi) skaistybės (virginitas aut castitas) įžadų visam amžiui ar kuriam laikui, kurs dar nėra pasibaigęs?

Ar nesi daręs (-ius) įžadų visai neiti moterystėn?

Ar nesi daręs įžadų priimti kunigiškuosius šventimus ar į vienuoliją įstoti?

Canones 1058—1066; 309; 1313.

9. Ar nesi buvęs priėmęs kunigiškųjų šventimų aukštesniųjų laipsnių?

Ar nesi padaręs kurios nors vienuolijos ar kongregacijos įžadų?

Dėl kliūčių, galinčių paaiškėti iš atsakymų į tuos klausimus, reikia vadovautis kanonais 1072, 1073, 1058, § 2 ir 2388, § 1 nurodymais.

10. Ar nesi tamsta giminė asmeniui, su kuriuo ketini susituokti? Kuriame laipsnyje giminystės (consanguinitas) ar svainystės (švogerystės, affinitas)?

Kunigas duoda, reikalui esant (cum prudentia et discretione), atatinkamų paaiškinimų apie tos rūšies kliūtis, kad iš gautųjų atsakymų galėtų spręsti tų kliūčių buvimą ar nebuvimą. Kanonai 96, 97, 1076, 1077, 1052.

11. Ar nesi savo sužieduotiniui (-ei) artimas(-a) iš įsūninimo (adopcijos) įstatymo?

Sprendžiant kilusios iš adopcijos legalinės giminybės kliūties klausimą (cognatio legatis ex adoptione orta), reikia vadovautis savo krašto įstatymais (cann. 1059, 1080). Arkivyskupijos teritorijoje veikiantieji įstatymai adopcijos nelaiko jungtuvių kliūtimi.

Vokietijos įstatymai, kurie veikia Klaipėdos krašte, adopciją laiko draudžiančia kliūtimi (impedimentum prohibens), kuri savaime išnyksta, jei kliudomieji asmenys susituokia (civilinėmis) jungtuvėmis (B. G. B. §§ 1311, 1330, 1353).

12. Ar nesi krikštijęs asmens, su kuriuo ketini susituokti? Ar nesi jo krikšto tėvas (motina)?

Negalioja jungtuvės pakrikštytojo asmens su jo krikšto tėvu, respective motina, ir su krikštytoju (kan. 768 ir 1079).

13. Ar dabar tamsta išpažįsti katalikų tikėjimą?

Ar nesi įsirašęs į kurią nors Bažnyčios pasmerktą slaptą Draugiją (masonų ar kitų)?

Negana klebonui sužinoti, kad asmuo yra buvęs katalikiškai pakrikštytas. Reikia dar būti tikram, kad tas asmuo nėra atsitraukęs nuo katalikų tikėjimo ir įkritęs į apostaziją ir tuo būdu užsitraukęs draudimą (interdiktą) priimti moterystės sakramentą. Interdiktui nuimti reikia vietos Ordinaro valdžios.

Apostatu yra laikomas kas viešai yra katalikų religijos išsižadėjęs (qui notorie catholicam fidem abiecerunt Can. 1065. § 1).

Išsprendimas klausimo, ar leisti apostatui arba pasmerktos slaptos draugijos nariui imti moterystės sakramentą, priklauso vietos Ordinariatui, į kurį ir reikia kreiptis kiekvienu atskiru atsitikimu (kan. 1065, § 2).

14. Ar nesi tamsta užsitraukęs bausmių ar cenzūrų, kurias Bažnyčios valdžia būtų tamistai pritaikius?

Klebonas vadovaujasi 1066 kanono nurodymais.

15. Nuo kurio laiko gyveni šioje parapijoje? Ar gyveni čia nuolat ar tik laikinai?

Kunigas čia vadovaujasi 1097 kanono nurodymais de praestanda licita assistentia matrimoniis.

16. Ar esi Tamista, pabaigęs 16 metų (ar pabaigusi 14 metų) amžiaus, gyvenęs (-usi) ir kiek laiko, kuriose aplinkybėse kitur ar kitose parapijose, ne kame dabar gyveni?

Iš gautųjų atsakymų matys klebonas, ar yra reikalo kreiptis į savo Ordinariatą dėl užsakų skelbimo svetur, be dabar gyvenamosios nupturiento vietos, kaip tat nurodyta kan. 1023, §§ 2 ir 3.

Kuomet yra reikalas su asmeniu, kurs jau būdamas subrendusiame amžiuje (po 16, resp. 14 metų) yra gyvenęs ilgiau kaip šešis mėnesius tolimoje šalyje, iš kur, kad gavus reikalaujamą laisvo stovio liudymą, reikėtų daug laiko, ypač jei jungtuvės turi įvykti greičiau, klebonas kreipiasi į Ordinariatą. Ordinaras, apsvarstęs dalykų padėtį, gali testimonium liberi status pakeisti priesaika, kurią atlieka prašytojas prie vieno-kito liudytojo, buvusio drauge su juo aname svetimame krašte, arba prie kitos poros liudytojų. Vieton tos priesaikos (iuramentum suppletorium), Ordinaras gali tenkintis ir kitais būdais laisvam asmens stoviui įrodyti (Pontif. Comm., 2—3 iunii 1918. A. A. S. 1 aug. 1918 p. 345).

Pavedama naudotis šia priesaikos apeiga:

MODUS SERVANDUS IN PRAESTATIONE IURAMENTI SUPPLETORII SPONSORUM.

Orator (oratrix), coram duobus testibus, manu dextera Evangelio apposita ac genuflexus ante imaginen Crucifixi, mediam inter duos cereos accensos, iusiurandum emittet his similibusve verbis:

„Visagalio Dievo akivaizdoje prisiekiu, kad aš jokiais moterystės ryšiais nesu suvaržytas(a) ir, kiek man žinoma, nėra tarp mudviejų jokių kliūčių vedyboms. Taip tepadeda man Dievas ir Jo šventos Evangelijos“.

Antequam autem iuramentum emittat orator (oratrix), eum (eam) moneat parochus de gravitate actus praestandi et

rite instruat de nullitate matrimonii cum impedimento dirimento dirimenti contracti; praeterea, iuxta iniunctum S. Officii, ipsi notas faciat poenas ecclesiasticas, ut infamiae, excommunicationis, interdicti contra polygamos a sacris canonibus statutas aut ab Ordinario infligendas, ad normam can. 2356.

17. Kada ketinate kelti jūsų jungtuves?

Kunigas vadovaujasi 1108 kanono taisyklėmis, kurios leidžia moterystės sakramentą imti bet kuriuo metų laiku, bet draudžia Gavėnioj ir advente kelti iškilmingas jungtuves be Ordinariato dispensos.

18. Kurioje bažnyčioje norite atlikti jūsų jungtuves?

Vadovaujamasi 1109 kanonu de loco celebrationis matrimonii.

Bendra pastaba.

Visai nereikalaujama, kad klebonas statytų visiems atskiriems asmenims, kurie kreipiasi prie jo savo jungtuvių reikalu, visus aukščiau sužymėtuosius klausimus. Klebonas gali apleisti: 1) kiekvieną klausimą, kurs tame ar kitame atsitikime būtų bereikalingas ir pasiliktų benaudis; 2) apleidžia tuos visus klausimus, į kuriuos tikrai ir neabejojamai žino, koks bus gautas atsakymas.

Bet esant abejojimui, kad ir mažiausiam, dėl laukiamojo atsakymo, klausimas reikia statyti, kad tikrai paaiškėtų, ar nėra kurių nors kliūčių, draudžiančių ar ardančių, būsimųjų jungtuvių sudarymui.

II. Jaunikių pamokinimas.

Klebonas ar jo pavaduotojas baigia kanoniškąjį jaunikių egzaminą duodamas jiems, pagal reikalą, atatinkamą pamokinimą, kad jungtuvės yra sakramentas, kad moterystė antdeda jaunavedžiam svarbias šeimyninio gyvenimo savitarpines pareigas ir gimdytojų prievoles kūdikių atžvilgiu, kaip liepia 1033-sis kanonas: „Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem".

To pamokinimo tikslas yra dvejopas: a) kaip jaunikiai turi tinkamai pasiruošti moterystės Sakramentą maldingai priimti; b) kaip moterystėje doringai ir krikščioniškai gyventi. Šitą jaunikio ir nuotakos pamokinimo pareigą atlieka jų savasis klebonas (parochus proprius), kiek tai galima, o ne tos bažnyčios kunigas, kur įvyksta jungtuvės.

Pamokinime klebonas primena jaunavedžių prievoles: 1) savitarpinę meilę, kuria vyras ir žmona viens antrą apsiau-

čia, būtent, šventą ir viršprigimtinę meilę, kurią ne tiek kūno ypatybės palaiko, kiek tikėjimo dvasia gaivina; 2) reikalą viens antro silpnybes ir ydas pakęsti, trūkumus atleisti, krikščionišką kantrybę turėti; 3) griežčiausio ir švenčiausio vienas kitam ištikimumo būtinumą.

Mūsų brangiausio Išganytojo valia išaukštino jungtuves į sakramento kilnumą; nėra tarp pakrikštytųjų asmenų jungtuvių, kurios nebūtų sakramentalinės. Kaip visus kitus sakramentus, taip ir jungtuvių bei moterystės reikalus tvarko išimtinai Bažnyčia. Tos tik jungtuvės galioja ir yra tikros, kurios įvyksta Bažnyčios įstatymų priimta forma, t. y. kada jaunikiai prie klebonaujančiojo kunigo ir ne mažiau kaip prie dviejų liudytojų sakramentališkai pasižada susijungti moterystėn. Taip vadinamos civilinės jungtuvės, jei jas darytų katalikiškai pakrikštytieji žmonės, būtų niekinos ir neturėtų jokios tikros, teisėtų jungtuvių reikšmės Bažnyčiai.

Tikrai įvykusių jungtuvių ryšys yra nepertraukiamas ir jokia valdžia ar teismas negali jo panaikinti; vien tik mirtis nutraukia galiojančios moterystės sakramentalinį ryšį.

Kartais yra svarbu, kad klebonas rimtais žodžiais: a) primintų būsiantiems vyrui ir žmonai krikščioniškosios doros mokslo tiesas, jog vyras yra šeimos galva ir savo žmonos globėjas, žmona gi reiškia savo pasidavimą vyrui; b) nurodytų gimdytojų prievoles jų kūdikių atžvilgiu, ypač neatidėlioti kūdikių krikšto, nuo mažens juos katalikiškai auklėti, tinkamai rūpinti vaikų moralinius ir fizinius reikalus.

„Haec instructio diligenter fieri debet, at summa prudentia, ne verbum ullum ex ore parochi excidat, quod fidelium auribus indignum esse videatur aut pias mentes quoquo modo laedat. Hinc non obiter et perfunctorie, nec seorsim atque ad aurem, ut dicitur, sive sponsum sive sponsam parochus instruat et adhortetur, sed g e n e r a t i m u t r u m q u e s i m u l vel, praesertim ad sponsam quod spectat, saltem aliis praesentibus et audientibus". (Capp., de matrim., n. 184).

Jaunavedžių pamokinimai turėtų būti daromi nesykiu su jų egzamenu, o kitą sykį, prieš ar netrukus po jungtuvių."

2. Krikšto metrikos.

63. Medžiaga. — 1. Istorija, ir 2. Pačios krikšto metrikos.

64. Istorija. — Krikšto metrikų tuokiant jau reikalauja kongregacija Concilii 1662 m. 6 birž. Kodekso I. C. kan. 1021, § 1 tuo klausimu pasakyta taip: „Jei krikštas nebūtų įvykęs toj pačioj teritorijoj, tai klebonas tereikalauja krikšto liudijimo iš abiejų šalių arba iš vieno kataliko, jei būtų tuokiamasi su dispensa nuo kulto skirtumo kliūties". Sakramentų kongre-

gacija instrukcijoj „Iterum" 1921 m. 4 liepos taip pat primena priedermę tuokiant reikalauti krikšto metrikų kan. 1021.

65. Pačios krikšto metrikos. — 1. Krikšto metrikos tuokiant reikalaujamos tam, kad būtų atidengtos kai kurios viešosios kliūtys, būtent: kulto skirtumas, ryšys, šventimai, iškilmingieji apžadai. Be to, krikšto metrikos padeda neiškraipytai parašyti šalių vardai ir pavardės[1]).

2. Krikšto metrikos reikalaujamos iš visų katalikų ir pakrikštytųjų — iš jaunikaičių ir našlių. Tik jei toj pačioj bažnyčioj krikštyta, tai užtenka ir reikia pažvelgti vietoj į krikšto metrikų knygas. Atbulai, visai nereikia nekrikštytųjų krikšto metrikų ar kitų kurių liudijimų.

3. Kai kuriomis dalinėmis teisėmis reikalaujamos ištisos krikšto metrikos. Lietuvoj užtenka metrikos ištraukos ir „gali būti be žyminio mokesnio, tik su pažymėjimu, jog išduota piliečių registracijos ar kariuomenėn stojimo reikalais"[2]).

Krikšto metrika turi būti su metrikų knygų notomis, kur pažymima, susituokus, įsišventinus subdiakonu, padarius iškilminguosius apžadus kan. 470, § 2, teismui paskelbus netikrą moterystę kan. 1988 ir t.t.

Katalikų krikšto metrika turi būti nesena ir tam tikrai parašyta. Tai reikalaujama dėl to, kad nebūtų praleistos metrikos notos ir su jomis apsilenkta. Tik visuotinėmis teisėmis nėra matematiškai nutarta, kurio senumo krikšto metrika nebetinka. Metz'o vyskupijoj teturi galią iki trijų, Romoj — šešių mėnesių. Lietuvoj neturime tokių įstatymų. Krikšto metrika vis dėlto neturi būti senesnė už šešis mėnesius. Tai išvedama iš kan. 1030, § 2, kur įsakomi atkartoti užsakai, neįvykus per šešis mėnesius jungtuvėms. Užsakų pamatas yra tas pats, kur ir krikšto metrikos reikalavimo. Todėl galima sakyti, jog pats Kodeksas I. C. mažne įsaistytai (implicite) reikalauja tokio termino.

Atbulai, nekatalikų krikšto metrikos, mano išmanymu, gali būti bet kurio senumo, nes jose nėra jokių notų ir teliudija krikšto įvykį.

4. Sakramentų kongregacijos instrukcija „Iterum", 1921 m. 4 liep., krikšto metrikos jungtuvėms reikia prašyti ir siųsti per vyskupijos kūriją. Tai, manau, teliečia kitos vyskupijos krikštus, kaip kalbėsime žemiau[3]).

5. Jei niekaip negalima gauti krikšto metrikos ir nėra iš kur kitur žinoma, kad sužieduotinis yra pakrikštytas, tai

---

[1]) Plg. Žemaičių Vyskupijos instrukcija apie metrikas 1921 m. 25 rugs. n. 3004, vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 4 (1921) 66.

[2]) T. p.

[3]) „Ganytojas", n. 12 (1921) 362: P. Malakauskis, Sakramentų kongregacijos instrukcijos „Iterum", 1921 m. 4 liepos, paaiškinimas.

reikia taikinti kan. 779, t. y. turi patvirtinti bent vienas tikėtinas liudytojas arba užaugęs pakrikštytas pats prisiekti, jog esąs pakrikštytas.

Pastebėjimas. — Kan. 1021, § 2: „Katalikai, kurie nėra buvę sutvirtinimo sakramento, teina jo prieš jungtuves, jei tai ne labai sunkiai būtų galima padaryti". Todėl klebonas turi paklausti, ar sužieduotiniai yra sutvirtinti. Jei nėra, tai paraginti ir priminti jų priedermę susitvirtinti, „jei tai ne labai sunkiai būtų galima padaryti". Tik nėra įsakyta reikalauti sutvirtinimo liudijimo. To daryti net negalima. Pagaliau, sutvirtinimo sakramentas yra pažymėtas krikšto metrikoj kan. 470, § 2.

3. Užsakai.

66. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Tikslas, 4. Įsakymas, 5. Sakytojas, 6. Įgaliotas sakytojas, 7. Išimtys, 8. Metas, 9. Vieta, 10. Forma, 11. Draudimas, 12. Pranešimas kliūčių, 13. Dispensa ir 14. Žemaičių vyskupijos ordinaro įgaliojimas.

67. Apibrėžimas. — Užsakai (banna, proclamationes matrimoniales) yra viešas paskelbimas būsiančių jungtuvių.

68. Istorija. — Jungtuvės užsakinėti pirmiausia imtos Prancūzijoj įpročiu ir daliniais įstatymais. Trikarčius užsakus išleido Paryžiaus vyskupas Odo de Soliaco 1198 m.[1])

Iš Prancūzijos užsakai ima plisti kitur. Pav., Londono sinodas 1200 m. uždraudžia tuokti be trikarčių užsakų bažnyčioj.

Laterano IV susirinkimas (1215 m.) visur įsakė sakyti jungtuvių užsakus. Juos sakyti turėjo kunigas viešai bažnyčioj[2]). Tik kadangi nebuvo smulkiau determinuota užsakų forma, tai ilgainiui šis reikalas vietomis visai išnyko, vietomis labai pakitėjo.

Tridento susirinkimas atnaujino ir papildė Laterano IV susirinkimo jungtuvių užsakų įstatymą. Jungtuvių užsakai įsakyti viešai sakyti savam sužieduotinių klebonui tris kartus šventadieniais bažnyčioj per iškilmingas mišias[3]). Prieš Kodeksą I. C. Tridento susirinkimo užsakų įstatymas beturėjo galią ten, kur viešpatavo dekretas „Tametsi". O kitur saistė Laterano IV susirinkimo įstatymas ir dalinės teisės.

---

[1]) C. 27, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1; c. 6, X, *qui matrimonium accusare possunt*, IV, 19.

[2]) C. 3. X, *de clandestina desponsatione*, IV, 3.

[3]) Sess. XXIV, *de ref. matrimon.*, can. 1.

Kodeksas I. C. Tridento užsakų įstatymą papildė ir paskelbė visai Vakarų Apeigų Bažnyčiai. Apie užsakus kalbama kan. 1022—1028.

69. Tikslas. — Vyriausias užsakų tikslas yra atidengti tos moterystės kliūtys, kurių patys sužieduotiniai gal nežino ar slepia. Be to, užsakų tikslas yra padaryti moterystę viešu veiksmu ir pranešti ją suinteresuotiems asmenims, pav., tėvams, kitiems sužieduotiniams ir t.t. Galop, užsakai padeda geriau apsigalvoti ir pasiruošti naujam gyvenimui.

70. Įsakymas. — 1. Kan. 1022: „Savas klebonas viešai teužsako, kas tuokiasi".

Jungtuvių užsakai sakyti yra griežtai įsakyti — didelė priedermė. Tai rodo jų tikslo svarbumas. Todėl praleisti užsakai būtų nuodėmė. Jos didumas yra toks: praleisti visi trys užsakai — didelė; praleisti vienas ar tą pačią dieną pasakyti du — maža nuodėmė. Net apytikrai nėra didelės nuodėmės praleisti du užsakai, jei pašalintas glūdinčios kliūties pavojus, pav., lūkterėjant kelioliką dienų po pirmojo užsako[1]).

Priedermė sakyti jungtuvių užsakai liečia tiesiog sužieduotinių kleboną arba vietos ordinarą, netiesiog taip pat sužieduotinius.

Užsakų įstatymo reikia laikytis net šiais atvejais: 1) nors sutuoktuvės būtų viešai žinomos. 2) nors sužieduotinių niekas nepažintų toj vietoj ir 3) nors tikriausiai būtų žinoma, jog nėra jokios kliūties. Nes: „Tie įstatymai, kurie yra išleisti bendram pavojui užbėgti už akių, turi galią, nors atskiru atveju nebūtų pavojaus" — kan. 21.

Jungtuvių užsakų įstatymas nesaisto tik šių asmenų:

1) Karalių ir vyriausių kunigaikščių. Tai sena ir Kodekso I. C. neatšaukta privilegija. Pamatas yra tas, kad kalbamieji asmens visiems gerai žinomi. Todėl ir be užsakų lengva sužinoti jų kliūtys.

2) Dideliame reikale, kai nebegalima nei užsakų užsakyti nei gauti nuo jų dispensos. Tada užtenka prisiekti, jog nesą jokios kliūties. Tik toks reikalas, galima sakyti, tegali būti mirties pavojuj.

3) Kai taisoma (convalidatur) moterystė, sueita vieša jungtuvių forma (taigi su užsakais) ir netikra dėl savo įgimtimi viešos, tik iš tiesų slaptos kliūties (plg. kan. 1135, §§ 2-3).

4) Mišrios ir kulto skirtumo moteryščių.

5) Kan. 1098 išimties atvejais.

2. Valstybės jungtuvių užsakai negali atstoti Bažnyčios užsakų. Nes: 1) Tai yra pareiškusi kongregacija S. Officii,

---

[1]) H. Noldin, De sacramentis[18], n. 541.

1881 m. 12 saus. 2) Kodeksas I. C. užsakus sakyti įsako bažnyčioj ir t.t. 3) Jų vienų savaime neužtektų, nes pasauliniais įstatymais ne visada tepripažįstamos visos bažnytinės kliūtys ir t.t.

3. Priedermėj sakyti užsakai glūdi dvi teisės. Viena — klebono, kuria jis gali sakyti užsakus ir už juos imti atpildą vyskupijos įstatymais ar teisiais vietos įpročiais. Antra — katalikų, kurie turi teisę reikalauti iš klebono užsakų ir, neteisingai atsisakius klebonui juos sakyti, gali skųstis vietos ordinarui.

71. Sakytojas. — „Moterystės užsakus turi sakyti savas klebonas" — kan. 1023, § 1.

Kan. 94, savas klebonas yra tas, kur kas turi parapinę buveinę ar lyg buveinę. Perėjūno savas klebonas yra tas, kur perėjūnas yra sustojęs. Jei teturima vyskupijos buveinė ar lyg buveinė, tai savas klebonas taip pat yra tas, kur asmuo jungtuvių metu gyvena. Todėl kiek turima atskirų buveinių ir lyg buveinių, tiek reikia sakyti atskirų užsakų: kiekvienas jų klebonas yra savas klebonas. Taigi: 1) jei abi šalys turi buveinę vienoj parapijoj, tai ten tereikia užsakyti; 2) jei katras buveinę turi kitoj parapijoj, tai reikia užsakyti abiejose tose parapijose; 3) jei kas turi dvi buveines, tai reikia užsakyti abiejose; 4) jei kas turi buveinę ir lyg buveinę, taip pat reikia užsakyti jose abiejose, ir 5) jei turimos dvi lyg buveinės, t. y. viena laisva, antra legalinė (nes dviejų laisvų lyg buveinių kartu turėti negalima)[1]), vėl abiejose. Atbulai, gimtojoj vietoj savaime nereikia sakyti užsakų.

Jei pakeičiama buveinė ar lyg buveinė, tai senojoj vietoj nebesakoma užsakų. Tik reikia žiūrėti, ar ten negyventa ilgiau už šešis mėnesius. Paskutiniuoju atveju taikintinas kan. 1023, §§ 2-3. Naujojoj vietoj reikia sakyti užsakai, nors visai neseniai atsikelta. Tai daryti reikia net tada, kai iš senosios vietos išsikelta, ką tik išėjus užsakams. Naujojoj vietoj nebereikia užsakų tik tada, kai atsikelta, tebeinant užsakams ir senojoj vietoj jie jau išėjo. Tai turi galią iki šešių mėnesių.

Perėjūnų jungtuves užsako vietos klebonas. Tik, žinoma, pirma reikia įvykdyti kan. 1032. Jei perėjūnai neturėtų laiko laukti užsakų, tai vietos ordinaras nuo jų gali dispensuoti. Tik tada reikia kaip kitaip sužinoti, jog jie neturi kliūčių, ir visada dar reikia laikytis 1023, §§ 2-3.

Diecezalinės buveinės ir lyg buveinės asmenis užsako taip pat vietos klebonas. Tik jei jie kitoj parapijoj (ar kitos ar tos pačios vyskupijos) yra gyvenę ilgiau už šešis mėnesius, tai reikia kreiptis į vietos ordinarą kan. 1023, §§ 2-3.

[1]) „Ganytojas", n. 4 (1922) 97: P. Malakauskis, Kodekso buveinė ir lyg-buveinė.

Mėnesinio sustojimo asmenų savaime negali užsakyti vietos klebonas, nes jie nėra vietos parapijonys.

Kalbėtosiomis normomis tvarkomi taip pat karių jungtuvių užsakai.

72. Įgaliotas sakytojas. — Klebonas jungtuvių užsakus sakyti gali įgalioti kitą dvasiškį. Nes jis gali įgalioti kitą tuokti. O pagal 54 teisių regulą: „Kas gali daryti daugiau, tas juo labiau gali daryti mažiau"[1]).

Įgalioti galimas bet kuris dvasiškis, būtent, kunigas, diakonas, subdiakonas, minoritas ir net tonsūratas. To dalyko teisėmis pažymėtai neuždrausta ir nėra tvirto argumento prieš. Tik kadangi Lietuvoj užsakai sakomi per pamokslą, tai natūrališka konsekvencija kalbamasis dvasiškis turi būti vietos ordinaro patvirtintas pamokslams ar pamokslui sakyti kan. 1342, § 1. Jei užsakai būtų sakomi ne per pamokslą, tai paskutinioji restrikcija atkristų.

Atbulai, savaime nepritinka įgalioti jungtuvių užsakus sakyti pasaulininkas ir netonsūruotas klierikas[2]). Nes užsakai yra viešos pareigos ir sakomi per viešas pamaldas. Pas mus pasaulininkui leisti sakyti užsakai dar būtų žmonių papiktinimas ar bent stebėjimasis. Tik reikale pasaulininkas ar netonsūruotas klierikas savaime būtų galimas įgalioti jungtuvių užsakus sakyti ne per pamokslą ir ne per viešas pamaldas[3]). Kai kurių nuomone, pasaulininkas galimas esąs įgalioti sakyti jungtuvių užsakus ten, kur toks esąs įprotis, pav., Ispanijoj[4]). Dar kiti tvirtina, jog tame dalyke reikią atsižvelgti į girtinus vietos įpročius ir provincialinius susirinkimų statutus[5]).

73. Išimtys. — Dvi yra išimtys, kai net svetimoj parapijoj reikia sakyti užsakai, būtent:

1) „Jei viena šalis būtų gyvenusi kitoj vietoj šešis mėnesius po pribrendimo, tai klebonas teišdėsto dalyką ordinarui, kurs, savo nuožiūra, ar tereikalauja užsakyti ten užsakus, ar teisako surinkti kitų įrodymų ar konjektūrų apie laisvą padėtį (super status libertate)" — kan. 1023, § 2.

2) „Jei būtų įtariama kuri kliūtis, tai klebonas ir iš trumpesnio gyvenimo teatsiklausia ordinaro, kurs teneleidžia tuokti

---

[1]) Reg. 53, R. I., in VI°: „Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus".

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 136; B. Ojetti, Synopsis rerum moralium et iuris pontificii, alfhabetico ordine digesta et novissimis SS. RR. Congregationum decretis aucta, in subsidium praesertim sacerdotum³, Romae 1914, n. 485.

[3]) Plg. Fr. Wernz, t. p.

[4]) Pav., H. Noldin, De sacramentis¹³, n. 552.

[5]) Pav., B. Ojetti, t. p.

tolei, kolei pirmiau nebus pašalintas įtarimas § 2" — kan. 1023, § 3.

Juridiškai pribrendęs yra vaikinas 14 m., mergaitė 12 m. amžiaus. K i t o j v i e t o j iš konteksto suprastina kitoj parapijoj ar lyg parapijoj. O r d i n a r a s iš konteksto čia suprantamas klebono vietos ordinaras.

Kalbamųjų išimčių atvejais vietos ordinaras sprendžia, ko reikia ir užtenka kuriose aplinkybėse, būtent, ar užsakų ar kitų įrodymų, jog nėra kliūčių. Pav., jei sužieduotiniai daugely vietų būtų gyvenę po šešis mėnesius ar būtų būvoję tolimuose kraštuose, o čia būtų greitas reikalas tuoktis, tai nejaugi nebūtų geriau ir protingiau pasitenkinti vien kitais įrodymais „de statu libero", nekaip reikalauti ten užsakų!

Vietos ordinaras, pasirinkęs užsakus, savo vyskupijoj stačiai įsako juos sakyti, o svetimoj vyskupijoj užsakyti prašo pats ar sužieduotiniai ar savas jų klebonas. Prašomas vietos klebonas.

Vietos ordinaras, pasirinkęs antrąjį kelią, įsako, pav., kad du ar bent vienas tikėtinas asmuo, gyvenęs ten drauge su sužieduotiniais, ar anos vietos klebonas paliudytų ar, esant tam tikroms konjektūroms, patys sužieduotiniai papildomai prisiektų, jog anose vietose neužsitraukę jokios kliūties[1]).

Kalbamųjų šešių mėnesių klausimu į vietos ordinarą kreiptis reikia atskirais atvejais. Tik ordinaras iš anksto gali bendrai išleisti visą procedūrą kai kuriems pažymėtiems atvejams ar net apskritai šiam galui[2]).

74. Metas. — Kan. 1024: „Užsakai tebūna sakomi tris sekmadienius ar kitus įsakytus šventadienius po kits kito bažnyčioj per iškilmingas mišias ar kitas dvasines pamaldas, į kurias susirenka daug žmonių".

Taigi užsakai sakomi tris sekmadienius ar kitus įsakytus šventadienius. Paskutinieji suprastini yra įsakyti visuotinėmis ar dalinėmis teisėmis: kanonas be restrikcijos kalba. Kadangi Lietuvoj vietos įsakytų šventadienių nėra, tai mums bereikia turėti reikalas su visuotinių teisių šventadieniais. Tokie, be sekmadienių, yra: pirma Kalėdų diena, Nauji Metai, Trys Karaliai, Šeštinės, Dievo Kūnas, Nekaltas Pradėjimas, Žolinė (į Dangų Ėmimas), šv. Juozapas (19 kovo), šv. Petras ir Povilas ir Visų Šventė (kan. 1247).

[1]) A. B e v i l a c q u a, De episcopi seu ordinarii ex novo Codice canonico iuribus et obligationibus, Romae 1921, n. 285; Th. M. V l a m i n g, Praelectiones[3], I n. 171.

[2]) Plg. Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 2—3 iun. 1918 (Acta A. S., X [1918] 344; Alb. T o s o, Ius Pontificium, ephemeris iuridica, fasc. I (Romae 1922) 25—26.

Jei kuri šiandienykštė visuotinė šventė yra teisiai atšaukta, tai žiūrėtina, ar laikomos pamaldos ir susirenka daug žmonių ar ne. Neigiamuoju atveju visi sutinka, kad niekada negalima sakyti užsakų. Teigiamuoju atveju klausimas yra komplikuotesnis. Prieš Kodeksą I. C., vienų nuomone, šiuo atveju vietos ordinaras galįs net įstatymu leisti sakyti užsakus[1]). Kitų galva, užsakai tada galimi esą sakyti be jokio vietos ordinaro leidimo[2]). Po Kodekso I. C. taip pat ginčijamasi. Vieni leidžia visada sakyti[3]). Kiti tvirtina, jog kalbamieji užsakai galimi esą sakyti ten, kur toks esąs įprotis[4]). Prieškodeksinė teigiamoji nuomonė buvo pamatuota tuo, kad Tridento susirinkimas buvo įsakęs užsakus sakyti „diebus festivis" (šventadieniais), o šventadienis visaip galimas suprasti. Šiandien Kodekse I. C. aiškiai pasakyta, jog užsakai sakyti reikia sekmadieniais ir kitais įsakytais šventadieniais. Todėl, mano nuomone, anuo teigiamuoju atveju, t. y. atšauktais visuotiniais šventadieniais, nors ir būtų laikomos pamaldos ir susirinktų daug žmonių, vis dėlto negalima sakyti užsakų jokia hipoteze ir vietos ordinaras to daryti negali leisti įstatymo keliu. Tik atskirais atvejais vietos ordinaras gali leisti užsakyti. Bet tai yra ne kas kita, kaip dispensa ir todėl dispensų modeliu ir reguliuotina.

Todėl šiandien užsakų sakyti negalima per šiaipjau vietos atlaidus, antrą Velykų dieną, antrą Sekminių dieną, antrą Kalėdų dieną, per Šv. P. Marijos Užgimimą, per šv. Simoną ir Judą ar šv. Mykolą ir t.t., nors iškilmingiausiai būtų keliami ir daug žmonių dalyvautų ir t.t.

Žemaičių vyskupijos ordinaras raštu „De festis Patronorum", 1922 m. 1 kovo, n. 853, paskelbė, jog Lietuvoj šv. Juozapas (19 kovo) nesąs įsakytas švęsti ir vyskupijos globėjas šv. Kazimieras ir šv. Jono Krikštytojo Užgimimas perkeliami į tam tikrą sekmadienį[5]). Todėl pripuolamomis tų šventųjų dienomis taip pat nebegalima sakyti užsakų. Tas pat pasakytina net tada, kai jų iškilmės, kaip leista anuo raštu, po senovei yra švenčiamos ir daug žmonių susirenka.

Užsakai sakyti galimi net Advente ir Gavėnioj. Nes tada galima bent privatiškai tuoktis[6]); jei galima daryti daugiau, tai juo labiau galima daryti mažiau. Jei šiuo metu kas tuokiasi, tai ne tik galima, bet dar reikia užsakai sakyti.

---

[1]) Pav., Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 138, išn. 24.

[2]) Pav.: A. Lehmkuhl, Theologia moralis[12], II n. 862; Al. Sabetti, Compendium theologiae moralis[20], Ratisbonae 1906, n. 845.

[3]) Pav., Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 54.

[4]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 290.

[5]) Vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 3 (1922) 109.

[6]) Kan. 1108; „Ganytojas", n. 3 (1922) 74-75: P. Malakauskis, Jungtuvių laikas.

Užsakų dienos turi eiti betarpiškai po kita kitos, t. y. negalima įleisti į tarpą jokio sekmadienio ir šventadienio be užsakų. Tai įsakyta dėl to, kad žmonės visada žinotų, kada užsakai baigsis, ir galėtų pranešti kliūtis. Praleidus kurį sekmadienį ar šventadienį, pamanytų, jog sužieduotiniai suskydo — nebepraneš kliūčių. Jei kartais kurią dieną užsakai būtų praleisti, pav., užmiršus, nesant kunigo namie, tai reikia sakyti kitą šventadienį ir t.t.

Supuolus greta dviem ar net trims šventadieniams, užsakai sakyti galimi visomis tomis dienomis, pav., pirmą Kalėdų dieną šeštadienį ar pirmadienį ir sekmadienį ir t.t. Taip ir seniau buvo. Tik seniau kanonistai patardavo užsakų nesakyti visomis dienomis, supuolus greta trims šventadieniams[1]). Šis klausimas Lietuvoj nebeturi tikros vertės — nebeatsitinka tokių dienų.

Seniau užsakai sakyti reikėjo per iškilmingas mišias, arba sumą, ar bent per pamokslą, prieš ar po sumos[2]). Tik dėl protingos priežasties vietos ordinaras galėjo dispensuoti ir leisti sakyti per giedotinius šventadienio mišparus[3]). Šiandien užsakai sakyti galimi per iškilmingas mišias ir kitas pamaldas. Tik mišios turi būti giedotinės (suma ir t.t.). Per privatines mišias tegalima sakyti dėl skubotos priežasties ar kai per jas visada sakoma ir nemaža žmonių susirenka. Pamaldos suprantamos kan. 2256, n. 1, pav., per mišparus, aušrinę (matutinum), per pamokslą, procesiją ir t.t. Būtina sąlyga — jei susirenka daug žmonių.

75. Vieta. — Kan. 1024 užsakų vieta — bažnyčia. Čia ji suprantama parapijos bažnyčia. Kitose bažnyčiose užsakai tegalimi sakyti dėl tam tikros priežasties. Pati bažnyčia turi būti užsakų parapijos teritorijoj, ten turi būti bažnytinės iškilmės ir susirinkę daug žmonių[4]). Atbulai, užsakų sakyti visai negalima viešose, pusiauviešėse ir privatinėse koplyčiose. Išimtis — jei jos laikinai eitų parapijos bažnyčia ir ten būtų laikomos pamaldos.

76. Forma. — 1. Visuotinėmis teisėmis tiek tėra jungtuvių formos įsakyta, kad reikia sakytinai sakyti arba skaitytinai skaityti. Tik, savaime numanu, užsakams vis dėlto

---

[1]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 128; S. Aichner, Compendium iuris eccl.[10], § 164; M. De Luca, Summa praelectionum in libros Decretalium: In librum IV seu de sponsalibus et matrimonio, Prati 1904, n. 201.

[2]) S. Aichner, t. p.

[3]) S. C. C., *Avenionen*, 25 oct. 1586.

[4]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 50; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 482.

reikia tai, be ko negalima aiškiai sužinoti, kas tuokiasi. Todėl jungtuvių užsakai reikia sakyti klausytojų kalba (sermone vulgari), aiškiai, garsingai; pasakyti sužieduotinių vardas, pavardė, kurios yra parapijos, iš kurio kaimo, ar jaunikaitis, mergaitė ar našlys-lė. Užsakant našlę, reikia pridėti vyro velionies vardas. Reikia pasakyti, kelintas užsakas. Jei būtų dispensa nuo viešos kliūties, kitų užsakų (vieno ar dviejų) ar tvirtos ir nepavartotos moterystės, ar pirmesnė moterystė būtų paskelbta netikra, tai taip pat reikia pasakyti. Be to, reikia priminti krikščionių priedermė pranešti kliūtis[1]). Atbulai, užsakant reikia vengti viso tai, kas sužieduotinius pažemintų, įžeistų ir t.t. Pav., negalima sakyti, jog sužieduotinis esąs benkartas, ar konkubina vadinti našle ir t.t.

2. Dar yra nepaprasta užsakų forma. Apie ją kan. 1021 pasakyta: „Vietos ordinaras gali savo teritorijos užsakus pakeisti viešu sužieduotinių vardų iškabinimu prie parapijos ar kitos bažnyčios durų bent per aštuonias dienas; tik į tarpą turi įeiti du įsakyti šventadieniai". Tai daryti Apaštališkasis Sostas 1908 m. 28 kovo buvo leidęs Paryžiaus arkivyskupui tose parapijose, kurios buvo didesnės už 10 000 gyv.

77. Draudimas. — Negalima užsakų sakyti tada, kai tuokiasi katalikas su šiaipjau krikščioniu, pav., liuteroniu, pravoslavu, ar su visai nekrikštytu asmeniu, pav., žydu ir t.t. Tai pasakytina net tada, kai yra gauta dispensa nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo kliūties. Čia norima pašalinti žmonių papiktinimas ar nustebimas ir parodyti Bažnyčios neapkentimas tokių peiktinų moterysčių[2]). Kalbamuosius jungtuvių užsakus sakyti tegali leisti vietos ordinaras dėl tam tikrų priežasčių, pav., kad nesusierzintų nekatalikai, įtariant kurią kliūtį ir negalint klebonui jos kitaip susekti ir t.t. Tik neturi būti papiktinimo, pirma reikia gauti dispensa nuo moterystės kliūties ir užsakuose neminėti nekataliko tikybos (kan. 1026).

78. Pranešimas kliūčių. — 1. „Visi tikintieji turi prieš jungtuves pranešti žinomas kliūtis klebonui ar vietos ordinarui" — kan. 1027.

Priedermė pranešti kliūtis savaime yra didelė. Prieš jungtuves pranešti įsakyta bažnytinėmis teisėmis (kan. 1027) ir meilės įsakymų. Po jungtuvių tėra meilės įsakymas[3]). Paskutinysis yra įgimtosios teisės.

Pranešimas moterystės kliūčių apsaugoja moterystės sakramento vertumą ir garbę, pašalina sužieduotinius nuo ar-

---

[1]) Rituale Romanum, tit. VII, c. 1, *de sacramento matrimonii.*
[2]) Pius VI, rescript. ad Card. Archiep. Mechlinien., 13 iul. 1782.
[3]) A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 690.

čiausio pavojaus nusidėti ir apsaugoja visuomenę nuo netikrų moterysčių.

Bažnytinių teisių priedermė pranešti kliūtis saisto visus pakrikštytuosius su pačiais sužieduotiniais įimtinai, neveizint į jų lytį, amžių, parapiją, vyskupiją ir t.t. Meilės įsakymo priedermė pranešti kliūtis saisto net nekrikščionis.

Reikia pranešti visos žinomos apytikrai teisingos kliūtys, net slaptos ir apšlovinančios. Visi sutinka, kad reikia pranešti ir tos kliūtys, kurios žinomos natūraliniu ar privatiškai įsakytu sekretu, nors prie to dar būtų pradėta priesaika. Nes tų sekretų laikytis nėra priedermės, kybant viršuj kito asmens ar visuomenės galvų didelei skriaudai.

Pranešti reikia kuo greičiausiai ir prieš jungtuves. Kitaip kartais galima gauti dispensa nuo vieno ar antro užsako — nebebus laiko pranešti, ir patiems sužieduotiniams svarbu tai, kad kuo anksčiausiai būtų pranešta — galės liautis rengęsi jungtuvių ir, be reikalo negaišdami, pasirūpinti reikalinga dispensa.

Kliūtys pranešti įprastai reikia tam klebonui (arba vietos ordinarui), kuris sako jungtuvių užsakus. Jei kliūtis būtų apšlovinanti, tai pirmiausia reikia įspėti sužieduotiniai, kad jie patys pataisytų dalyką, būtent, prašytų dispensos nuo kliūties ar liautųsi tuokęsi. Jos stačiai praneštinos klebonui tada, kai nebėra laiko ar numatoma, kad įspėjimas bus bergždžias.

2. Moterystės kliūčių gali nepranešti štai kas:

1) Kas kliūtį žino iš išpažinties, pav., nuodėmklausis, išpažinties vertikas, nugirdęs per išpažintį ir t.t. Jei žinoma iš išpažinties ir iš kur kitur, tai galimos vartoti antrosios žinios. Tik tai daryti tegalima labai atsargiai, nes gali kilti pavojus sulaužyti išpažinties sekretą ar bent tuo įtarti.

2) Jei, pranešant kliūtį, būtų didelė turtų, šlovės ar garbės skriauda ar jos pavojus sau, saviesiems, Bažnyčiai ar visuomenei, pav., didelis papiktinimas. Tik skriaudų didumas turi būti dar proporcingas kliūčių didumui. Čia reikia kreipti akis į suardomąsias ir draudžiamąsias kliūtis. Dar reikia skirti kliūtis nuo kliūties. Pav., lengviau pateisinama nuo pranešimo bažnytinių, nekaip nuo įgimtosios teisės kliūčių; lengviau — nuo antrosios, nekaip nuo pirmosios gentystės kartos ir t.t. Tik ir nuo pranešimo didžiausios ar nešlovingiausios moterystės kliūties kartais pateisinama. Taip, kartais galima nutylėti tikro brolio ir sesers arba tėvo ir dukters kliūtis, jei to nebūtų galima pranešti klebonui ar sužieduotiniams be didelio paniekinimo savęs ar nešlovės[1]).

[1]) Neturi pranešti kliūtį asmuo, girdėjęs ją iš kito asmens, jei jai įrodyti reikėtų kreiptis į tą kitą asmenį ir šiam grūmotų didelė skriauda, kaip aukščiau.

Kalbamųjų dalykų pamatas yra tas, kad bažnytiniai įstatymai ir meilės įsakymai nesaisto su didele skriauda.

Atbulai, nepateisina nuo pranešimo kliūčių net didžiausia pačių sužieduotinių ar kitų asmenų skriauda. Kitaip pats įsakymas pranešti kliūtis nueitų vėjais.

3) Jei pranešimas būtų bergždžias, pav., girdėta iš nebeatmenamo ir netikėtino asmens. Tada tik patariama pranešti, nes tai gali sustiprinti kitus įrodymus. Taip pat nebereikia pranešti tada, kai tikrai žinoma, kad kliūtis yra užtektinai žinoma ar pranešta klebonui.

4) Jei žinoma, kad jau gauta ar bent prašyta dispensa nuo kliūties. Tai pasakytina tik tada, kai kliūtis ir dispensa yra slaptos ar abi viešos. Jei kliūtis yra vieša ir dispensa slapta, tada vis dėlto reikia pranešti.

5) Jei kas kliūtį sužinojo, eidamas tam tikras viešas pareigas, pav., klebonas, gydytojas, advokatas, priėmėja ir t.t. Sužinojo iš to, kad buvo į jį kreiptasi patarti. Tai profesijos pareigos. Nes: 1) Pati visuomenės gerovė reikalauja laikytis profesijos dekreto — kitaip žmonės bijotųsi kreiptis su kai kuriais savo reikalais į anuos asmenis. 2) Kan. 1755, § 2, n. 1 analogija, kur kalbamieji asmens negali liudyti teisme. 3) Net valstybių įstatymais draudžiama išreikšti profesijos sekretas.

6) Jei kliūtis privatiškai sužinota, klausiant patarimo ar prašant padėti. To dalyko pamatas yra maždaug tas pats, kur ir profesijos sekreto — šio sekreto laikytis reikalauja visuomenės gerovė.

Tais atvejais, kur nėra priedermės pranešti kliūtis Bažnyčiai, vis dėlto reikia įspėti patys sužieduotiniai, kad pasirūpintų pašalinti kliūtį ar atsisakytų nuo tolimesnių žingsnių. Išimtis — išpažinties paslaptis ir didelė skriauda ar jos pavojus sau, saviesiems, Bažnyčiai ar visuomenei.

3. Prieš jungtuves moterystei sustabdyti užtenka vieno tikėtino liudytojo, jog esanti kliūtis. Po jungtuvių, apskritai, tik du tikėtini liudytojai teturi juridišką vertę. Vieno liudytojo kalba tereiškia tada, kai jis prisiekia, jog kliūtį tesužinojęs po jungtuvių arba nežinojęs pačių jungtuvių ir dabar nebloga valia kliūtį pranešąs[1]). Tas pats pasakytina apie tą pranešėją, kurs tikrai įrodo, jog nė žinote negalėjęs žinoti užsakų ir jungtuvių, pav., tada buvęs toli, sirgęs tokia liga, kuri buvo suparaližavusi arba atėmusi jam protą ar atmintį.

79. Dispensa. — 1. Nuo jungtuvių užsakų dispensuoti gali Apaštališkasis Sostas. Be to, „Savas vietos ordinaras, protinga savo nuožiūra, dėl teisios priežasties gali dispensuoti nuo

[1]) C. 6, X, *qui matrimonium accurare possunt, vel contra illud testificari*, IV, 18.

užsakų, sakytinų net kitose vyskupijose" — kan. 1028, § 1. Kitose vyskupijose sakytini užsakai suprantami kan. 1023, § 2 atveju, būtent, kai sužieduotiniai pribrendę yra kur gyvenę ilgiau už šešis mėnesius.

Jei savi ordinarai yra keli, tai dispensuoti gali tas, kurio vyskupijoj tuokiamasi. Antroji šalis gali būti visai kitos vyskupijos.

Jei tuokiamasi svetimoj vyskupijoj, t. y. kai ji nėra sava niekatrai šaliai, tai nuo užsakų dispensuoti tegali bet katros šalies savas vietos ordinaras. Atbulai, to padaryti negali nesavas jungtuvių vietos ordinaras (kan. 1028, § 2). Pav., jei Telšių ar Panevėžio vyskupijos katalikas tuoktųsi Vilkaviškio vyskupijoj, tai nuo jungtuvių užsakų dispensuoti galėtų ne Vilkaviškio, bet Telšių ar respective Panevėžio vietos ordinaras.

2. Šv. tėvas nuo užsakų tikrai gali dispensuoti be jokios priežasties. O vietos ordinaro dispensa be priežasties būtų neleistina ir netikra. Tai rodo kan. 84. Todėl klysta tie, kurie sako, jog teisios priežasties vietos ordinaro dispensoms nuo užsakų tereikią leistinumui[1]). Taip pat neteisingai kalba tie, kurie vietos ordinaro dispensoms nuo užsakų tereikalauja teisingos priežasties[2]).

Apskritai, juo nuo daugiau užsakų dispensuojama, juo didesnė turi būti priežastis. Pasak D'Annibale, galima dispensuoti: nuo vieno užsako — dėl teisingos priežasties (iusta causa); nuo dviejų — dėl didelės; nuo visų — greičiausiame reikale; tik visais tais atvejais neturi būti jokio apytikrio kliūties buvimo įtarimo[3]).

In specie, teisios priežastys dispensuoti nuo užsakų yra šios: 1) Nuo visų trijų užsakų dispensuoti: labai greitas reikalas tuoktis, pav., ištikus mirties pavojui; nenumatytas reikalas tuoj vykti į tolimus kraštus; sąžinės moterystė; įtariant, kad apytikrai bus bloga valia trukdoma tuoktis; iš užsakų kylsianti gėda ar nešlovė sužieduotiniams, pav., jei kas turėtų vesti dėl apšlovinančių priežasčių; jei sužieduotiniai būtų visų laikomi susituokusiais ir t.t. 2) Nuo vieno ar greitesniame reikale net nuo dviejų užsakų dispensuoti: sielos pavojus, pav., pavojus nusidėti VI Dievo įsakymui; didelis pavojus turėti daug materialinių nuostolių; sužieduotinių nešlovė, pav., artimas moteriškės gimdymas; jei dėl nelygaus amžiaus ar padėties sužieduotiniai galėtų būti pašiepiami; jei sužieduotiniai, negavę dispensos, labai griaužtųsi ir iš kur kitur būtų žinoma, kad nėra kliūčių; jei baigtųsi iškilmingų jungtuvių metas. 3) Jei

---

[1]) Pav., Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 19.
[2]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], n. 553.
[3]) Summala, III 344.

sužieduotiniai yra labai daug gera padarę Bažnyčiai. Tai malonės dispensa.

Atbulai, neteisios priežastys yra: paprastas nemalonumas, didesnė iškilmė ir t.t.

Visos kalbamosios priežastys yra netaksatyviškos, tik pavyzdžiui.

Priežasties buvimas ir jos teisumas tiriamas paprastu patikrinimo keliu. Tai tiria klebonas. Jis už jas ir atsako.

Dėl vienų priežasčių būtinai reikia, dėl kitų tik galima dispensuoti nuo užsakų. Pirmasis atvejis yra tada, kai priežastys yra tikros, kur nedispensavus būtų didelė dvasinė ar materialinė skriauda sužieduotiniams ar kitų papiktinimas. Antrasis atvejis — malonės dispensos.

80. Žemaičių vyskupijos ordinaro įgaliojimas. — Žemaičių vyskupijos ordinaras 1921 m. 28 gruod. išleido šį raštą: „Labai Gerb. V. Vicarii foranei, arba Dekanai, pagal K. I. C. kan. 199 normą, yra įgalioti dėl protingos priežasties (?) dispensuoti nuo vieno, dviejų ir net trijų jungtuvių užsakų. Trumpas duotų dispensų konspektas bent kartą per metus, patogiu metu, siunčiamas vyskupo raštinei kartu su gautais mokesčiais"[1]).

Taigi buv. Žemaičių vyskupijos dekanai įgaliojami dispensuoti nuo visų užsakų. Tas įgaliojimas yra „ad universitatem negotiorum" ir galimas subdeleguoti atskirais atvejais. Paskutinysis kitų subdeleguoti begali tada, kai dekanas tai daryti pažymėtai (expresse) leido (plg. kan. 199, §§ 3 ir 5).

Palyginus kan. 1028, §§ 1-2 ir Žemaičių vyskupijos ordinaro įgaliojimo tekstą, aišku, kad dekanai tegali dispensuoti nuo užsakų tuos sužieduotinius, kurių jis yra savas (proprius) dekanas, ir tik nuo tų užsakų, kurie yra sakytini jo dekanato parapijose. Atbulai, jie negali dispensuoti nuo jungtuvių užsakų, kurie yra sakytini svetimuose dekanatuose. Taigi, jei viena šalis yra vieno dekanato, antroji kito, tai katram reikia savo dekano dispensos.

Kalbamieji dekanai leistinai ir tikrai dispensuoti nuo užsakų tegali dėl teisios priežasties (plg. kan. 84 ir 1028, § 1). Tiesa, Žemaičių vyskupijos įgaliojimo rašte pasakyta, jog jie gali dispensuoti, „esant protingai priežasčiai" (accidente rationabili causa). Bet tai įsibrovusi klaida[2]).

[1]) Litterae circulares „De iurisdictione delegata", 1921 m. 28 gruodžio, n. 4074, vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 1 (1922) 103: „AA. RR. DD. Vicariis foraneis, seu Decanis, concessa est, ad normam canonis 199 C I. C., potestas delegata dispensandi, accedente rationabili causa, ab una, duobus vel etiam tribus publicationibus matrimonialibus, servata debita forma recepta consuetudine. — Brevis conspectus concessarum dispensationum saltem semel in anno, pro temporis opportunitate, transmittitur, Cancellariae Episcopali una cum praestationibus acceptis".

[2]) Kur kalbamasis įgaliojimas beturi galią, reikia žiūrėti į atskiras buv. Žemaičių vyskupijos diecezijas. Be kitko, jis atšauktas Telšių vyskupijoj.

II. JUNGTUVIŲ DOKUMENTAI.

81. Medžiaga. — 1. Siuntimas ir 2. Patys dokumentai.

82. Siuntimas. — „Jei kitas klebonas ištirtų ar užsakytų užsakus, tai tuoj oficiališku raštu teprane̊ša tam klebonui, kurs turi tuokti" — kan. 1029. Čia kalbama apie tą atveji, kai kitur tiriama „de statu libero" ir t.t.

Prašyti ar siųsti dokumentai „de statu libero" kur kitur Sakramentų kongregacijos instrukcija „Iterum", 1921 m. 4 liep., įsakyta per vietos ordinaro raštinę. Taigi, reikia krikšto metrikos iš svetimos vietos, t. y. parapijos; reikia svetimoj vietoj ištirti sužieduotiniai ar užsakai sakyti, tai instrukcija „Iterum" reikia prašyti per savą vietos ordinarą. Tai savas ordinaras pasiųs toliau: jei adresuotasis yra jo vyskupijoj, tai stačiai; jei svetimoj, tai per anos vietos ordinarą. Siunčiant krikšto metriką, liudijimą „de statu libero" ar užsakus, taip pat reikia siųsti tokiu pat keliu, kaip prašant. Tada vietos ordinaras dar turi patvirtinti siuntėjo parašo autentiškumą. Jei jau eina raštas per antro ordinaro rankas, kaip turi būti, siunčiant iš svetimos vyskupijos, tai paskutinysis visa dar patvirtina (revisit).

Tai visuotinių teisių reikalavimas. Tik, mano nuomone, kalbamoji procedūra tėra būtinai vykdytina tada, kai reikalas yra su svetima vyskupija. Atbulai, toj pačioj vyskupijoj visa galima betarpiškai atlikti — klebonas rašo stačiai klebonui. Nes: 1) Tai manyta bent kai kurių kanonistų po Sakramentų kongregacijos 1911 m. 6 kovo instrukcijos, kuria remiasi instrukcija „Iterum". 2) Instrukcija „Iterum" labiausiai liečia ateivių ir perėjūnų moterystę. 3) Jei visada reikėtų kreiptis į ordinarą, tai būtų mažutė nesąmonė, būtent, tada net dviem tos pačios vyskupijos parapijoms, artimiausioms kaimynėms, reikėtų rašyti viena antrai per vietos ordinarą ir kolei tu gausi atsakymą ir ar tai bus „securius", ko norima instr. „Iterum". 4) Visa rašant net savo vyskupijoj per ordinarą, vietos ordinarams reikėtų įkurti ištisas naujas departamentas[1]).

Cituotame kan. 1029 pasakyta o f i c i a l i š k u r a š t u. Tai reiškia savo ranka pasirašytu ir pridėjus bažnyčios antspaudą. Be to, pasakyta t u o j. Tai po užsakų galima suprasti „kiek ten lūkterėjus", pav., 24 val., kad žmonės suskubtų pranešti kliūtis.

83. Patys dokumentai. — „Ištyrus ir išėjus užsakams, klebonas tenetuokia tolei, kolei pirma negaus visų reikalingų dokumentų" — kan. 1030, § 1.

---

[1]) „Ganytojas", n. 12 (1921) 362: P. M a l a k a u s k i s, Sakramentų kongregacijos instrukcijos „Iterum", 1921 m. 4 liepos, paaiškinimas.

Apie kai kuriuos tuos dokumentus jau kalbėjome aukščiau. Tai: 1) krikšto metrikos (kan. 1021), oficiališkas kito klebono tyrimo ar užsakų raštas (kan. 1029) ir 3) nuo užsakų dispensos reskriptas.

Be to, dar reikia šių dokumentų: 1) antrosios šalies mirimo liudijimas (kan. 1069, § 2), 2) nuo kliūties dispensos reskriptas, pav., nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, šventimų, iškilmingųjų apžadų ir t.t., 3) galutinis moterystės ar šventimų ryšio netikrumo sprendimas, panaikinimas apžadų, 4) Povilo privilegijos nutarimas, 5) vietos ordinaro leidimas tuokti perėjūnus (kan. 1032), 6) atšaukimas draudimo (kan. 1039) ir t.t. Tai įvairių atvejų dokumentai.

Pastebėjimas I. — „Ir, be to, nebent jei protinga priežastis kitko reikalautų", klebonas negali tuokti tolei, kolei „nepraeis trys dienos po paskutinio užsako" — kan. 1030, § 1. Vadinasi, negalima tuokti tolei, kolei po paskutinio užsako neužstos ketvirta diena (kan. 34, § 3, n. 3). Pav., jei paskutinis užsakas išėjo sekmadienį, tai tegalima tuokti ketvirtadienį. Tai reikalaujama dėl to, kad būtų galima sulaukti pranešant visas kliūtis.

Jei būtų protinga priežastis, tai pats klebonas gali sutrumpinti tą terminą ir tuokti, pav., trečią, antrą, pirmą ar net tą pačią dieną. Tik juo anksčiau tuokiama, juo didesnės reikia priežasties.

Pastebėjimas II. — „Jei per šešis mėnesius nebūtų susituokta", tai užsakai reikia atkartoti, „nebent jei vietos ordinarui kitaip rodytųsi" — kan. 1030, § 2. Prieš Kodeksą I. C. Rituale Romanum buvo įsakyti užsakai atkartoti po dviejų mėnesių[1]). Šiandien visuotinėmis teisėmis terminas pratęstas iki šešių mėnesių.

Po šešių mėnesių reikia ir naujos krikšto metrikos, kaip kalbėjome aukščiau.

Kalbamaisiais atvejais vietos ordinaras gali dispensuoti nuo vieno ar net visų užsakų ir naujos metrikos. Net priežasties nereikia.

Pažymėtina dar tai, jog visa tai taikintina tada, kai tie patys sužieduotiniai tuokiasi.

III. TAM TIKRI ATVEJAI.

1. Atradimas kliūčių.

84. Medžiaga. — 1. Abejojama kliūtis ir 2. Aiški kliūtis.

85. Abejojama kliūtis. — Jei klebonas, tirdamas „de sta-

[1]) Tit. VI, *de sacramento matrimonii*, n. 12.
[2]) Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 525.

tu libero" ar sakydamas užsakus, ar iš kur kitur sužinotų abejotiną kliūtį, tai turi, kiek galėdamas, pasistengti susekti tiesą. Tam tikslui jis iš naujo tiria: 1) Turi paklausti bent du prisiekusius ir tikėtinus liudytojus ir reikale pačias šalis. 2) Jei nebūtų liudytojų ar kliūtis apšlovintų sužieduotinius liudytojų akyse, tai reikia paklausti patys sužieduotiniai. Tik ir jie turi prisiekti, jog teisingai kalbėsią ar kalbėję (kan. 1031, § 1, n. 1). Sužieduotiniai klausiami turi teisingai pasakyti. Kitaip turi atsisakyti nuo jungtuvių be tolesnės procedūros.

Jei po gilesnio kliūties tyrimo tebebūtų protingai abejojama, tai klebonas tuokėjas turi atsiklausti vietos ordinarą ir eiti jo nurodymu. O vietos ordinaras įvykio abejojime gali dispensuoti atsargai (ad cautelam), jei nuo to šv. tėvas įprastai dispensuoja (plg. kan. 15)[1]). Teisių abejojime gali pareikšti, jog kliūtis esanti abejotinė — jokia kliūtis.

„Teužsako ar baigia sakyti užsakus, jei būtų imta abejoti, prieš pradedant ar baigiant užsakus" — kan. 1031, § 1, n. 2.

86. Aiški kliūtis. — Jei iškyla aiški kliūtis, tai reikia skirti vieša ir slapta kliūtis (kan. 1031, § 2). Ir tai:

1) Jei atrasta slapta ir nedispensuojama kliūtis, tai visa baigta — nebegalima sakyti užsakų ir tuokti. Jei ji slapta ir dispensuojama, tai klebonas turi priimti ir pradėti užsakus ir jau pradėtus baigti. Kitaip galimas įžeisti sužieduotinių vardas.

Klebonas, užsakų sakytojas, radęs aiškią slaptą kliūtį, turi ją pranešti jungtuvių klebonui. O šis visas slaptas ir dispensuojamas kliūtis (ir kito klebono praneštąsias ir savo paties sužinotąsias), nutylėjęs sužieduotinių vardus ir pavardes, praneša vietos ordinarui ar Šv. Penitenciarijai ir prašo dispensos sąžinės srity. Tik, žinoma, reikia turėti teisią priežastį.

Tai visa taikintina, kai kliūtis žinoma nesakramentalinėj srity. Jei kliūtis sužinota iš išpažinties, tai reikia sužieduotiniai įspėti, kad prašytų dispensos. Jei neklauso, negalima atleisti nuodėmių.

Jei kliūtis žinoma iš išpažinties ir paskum viešai prašoma tuokti, tai negalima atsisakyti. Jei prašoma slapta, negalima tuokti. Nes negalima atsakyti sakramentų slaptiems nevertėliams, viešai prašantiems. Kas kita, slapta prašant. Kitą vertus, tuokti visada viešai prašoma.

2) Jei kliūtis yra vieša ir nedispensuojama, tai negalima nei pradėti nei baigti užsakų. Kitaip galimi apšlovinti sužieduotiniai. Jei vieša ir dispensuojama kliūtis sužinota prieš užsakus, tai negalima toliau žengti, iki ji nebus pašalinta. Tai

[1]) S. C. S. Off., instr. (ad Ep. S. Alberti), 9 dec. 1874; S. C. C., 18 sept. 1852; plg. C. Gennari, Consulazioni morali, canoniche, liturgiche[3], Roma 1913, I n. 391.

pasakytina net tada, kai žinoma, jog sąžinės srity gauta dispensa (kan. 1031, § 2, n. 2). Jei kalbamoji kliūtis sužinota po pirmo ar antro užsako, tai užsakai sakyti reikia iki galo ir nejungtuvių klebonas turi pranešti visą dalyką klebonui tuokėjui. O šis praneštąją ir sužinotąsias kliūtis praneša vietos ordinarui, kaip aukščiau. Vietos ordinaras galėdamas dispensuoja. Tik jei pirma slapta buvo gauta dispensa nuo tos kliūties ir tai būtų pažymėta slaptame kūrinijos archyve kan. 1047, tai jis vien pasako, jog galima esą tuokti. Paskutinįjį tvirtinimą remiu tuo, kad kan. 1047 Šv. Penitenciarijos dispensa nesakramentalinėj sąžinės srity turi galią taip pat išorinėj srity — tas pats taikintina ir mūsų atvejui, t. y. kan. 1031, § 2, n. 2.

Pastebėjimas. — Jei neatidengta jokios (nei abejojamos nei aiškios) kliūties, tai, išėjus užsakams, klebonas turi tuokti sužieduotinius (kan. 1031, § 2, n. 3). Tas pats pasakytina tada, kai kliūtis pašalinta, pav., nuo jos dispensuota ir t.t.

2. Perėjūnų ir emigrantų jungtuvės.

87. Medžiaga. 1. Perėjūnų jungtuvės ir 2. Emigrantų jungtuvės.

88. Perėjūnų jungtuvės. — 1. Labai atsargiai reikia tuokti perėjūnai. Kitaip galima sutuokti su kliūtimis, labiausiai su ryšio, ir konsekventiškai netikrai. Todėl kan. 1032 draudžiami tuokti perėjūnai be vietos ordinaro leidimo: „Klebonas niekada nereikale tenetuokia tų perėjūnų, apie kuriuos kalbama kan. 91, iki, pranešęs vietos ordinarui ar jo įgaliotam kunigui, negaus leidimą tuokti".

Perėjūnai čia suprantami tikrąja prasme, arba kan. 91. Taigi jie yra visi tie, kurie niekur neturi nei parapinės nei diecezalinės buveinės ar lyg buveinės.

Perėjūnų jungtuvėms visada reikia leidimo — ar abu ar vienas sužieduotinis yra perėjūnas.

Kai kurie sako, jog kiekvienas vietos klebonas be vietos ordinaro leidimo galįs tuokti aktualinius ar laikinius perėjūnus[1]). Dar kiti tai daryti leidžia tada, kai kalbamieji asmens esą atlikę pas pirmosios buveinės kleboną sužieduotinių tyrimą, įteikę jam reikalingus dokumentus ir esą išėję užsakai[2]).

Kalbamosios nuomonės yra neteisingos. Nes: 1) Kodekse I. C. nėra aktualinių ir laikinių perėjūnų. Kan. 1032 net tyčia siunčia į kan. 91, kaip suprasti perejūnai. 2) Sakramentų kon-

[1]) Pav., Wernz-Vidal, Ius matrimoniale[3], 133.

[2]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], n. 648. — Aktualiniais ir laikiniais vadinami tie perėjūnai, kurie ką tik, visai neseniai, yra turėję buveinę ar lyg buveinę ir greit iš naujo turės kitą.

gregacijos instrukcija „Iterum" net emigrantų jungtuvėms reikalaujamas vietos ordinaro leidimas. Paskutinysis atvejis mažiau svarbus. Todėl mūsų atveju juo labiau reikia vietos ordinaro leidimo — svarbesnis dalykas.

2. Prieš Kodeksą I. C. buvo ginčijamasi, ar mėnesinio sustojimo gyventojai laikytini esą perėjūnais ar ne, ir konsekventiškai, ar klebonas galįs tikrai tuokti tuos, kurie jo parapijoj tėra išgyvenę mėnesį. Tai vieni neigė[1]), kiti tvirtino[2]). Kodėl, nesako. Kodeksas I. C. išsprendė senovės ginčą, jog mėnesinio sustojimo jungtuvėms neužtenką — tai perėjūnai ir juos saisto perėjūnų jungtuvių kan. 1032. Tą dalyką įrodo tai, kad kan. 1032 minimas kan. 91: rodyte nurodyta, kaip čia suprasti perėjūnai. Be to, Sakramentų kongregacijos instrukcija „Iterum" net emigrantams tuokti reikalaujamas vietos ordinaro leidimas ir t.t.

Kan. 1097, § 1, n. 1, tiesa, minimas mėnesinis gyvenimas, kur klebonas galįs leistinai tuokti. Tik čia suponuojama, kad jau atliktas yra kan. 1032 — gautas vietos ordinaro leidimas tuokti.

3. Klebonas, tuokdamas perėjūnus, pirma turi ištirti visa „de statu libero", kaip aukščiau. Paskum visa išdėsto vietos ordinarui ir prašo leidimo tuokti. Tai atlikti galima prieš užsakus.

Nuo priedermės kreiptis į vietos ordinarą dėl perėjūnų jungtuvių klebonai tėra laisvi didžiausiame reikale, kai nebėra laiko kreiptis. Tik toks reikalas, galima sakyti, tegali būti mirštant. Tada klebonas vis dėlto turi, kiek galėdamas, ištirti „de statu libero" ir morališkai įsitikrinti, jog nėra kliūčių. Jei kito įrodymo nėra, tai, nesant priešingų indicijų, užtenka sužieduotiniams prisiekti, jog esą pakrikštyti ir neturį jokios kliūties (kan. 1019).

89. Emigrantų jungtuvės. — Apie emigrantų jungtuves Sakramentų kongregacija štai ką rašo: „Klebonai gerai teatsimena, kad kai kurių darbininkų emigrantų moterystės laikytinos tokiomis pat, kaip ir perėjūnų, kurių kan. 1032 klebonas negali tuokti, nebent jei būtų gavęs reikalingą vietos ordinaro leidimą. Jei ir nebūtų jie perėjūnai, vis dėlto sunku neabejoti, kad ir kiti emigrantai neturėtų kliūčių, ir todėl kan. 1031, § 1, n. 3, klebonas negali tuokti, neatsiklausęs vietos ordinarą; reikia atsiminti taip pat kan. 1023, § 2 įsakymas. To visa dėliai

---

[1]) Pav., B. Ojetti, In ius antepianum et pianum ex decreto „Ne temere" S. C. C. 2 aug. 1907 de forma celebrationis sponsalium et matrimonii commentarii, Romae 1908, n. 110.

[2]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 188; A. Vermeersch, De forma sponsalium ac matrimonii post decretum „Ne temere", n. 63; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 175.

šventa kongregacija įsako, kad klebonai, nepasitarę su vietos ordinaru, netuoktų tų tikinčiųjų, apie kuriuos kalbama šioj instrukcijoj. Išimtis — reikale arba, geriau sakant, mirimo pavojuj"[1]).

Kreipiantis į vietos ordinarą dėl emigrantų jungtuvių ar to padaryti negalint, laikytinasi tos pat procedūros, kur ir perėjūnus tuokiant.

3. Tėvų sutikimas.

90. Medžiaga. — 1. Istorija, 2. Bendroji taisyklė ir 3. Nepilnamečių jungtuvės.

91. Istorija. — „Išrinktoji" tauta senovėj mergaičių jungtuves be tėvų sutikimo laikydavo netikromis. Romėnų teisėmis nepilnamečių jungtuvės be tėvų sutikimo buvo net netikros. Germanų teisėmis „sub mundio" asmenų jungtuvės buvo draudžiamos ir nebuvo pripažįstama joms visų civilinių padarinių.

Bažnyčia visada draudė tuoktis ir tuokti be tėvų sutikimo. Vietomis tėvų sutikimas buvo net suardomoji kliūtis. Ji atmesta dekretalių teisėmis[2]). Tridento susirinkimas atmetė Prancūzijos karaliaus ir kai kurių kitų reikalavimą išleisti tėvų sutikimo kliūtį ir anatematizuoja tuos, „kurie klaidingai tvirtina, jog be tėvų sutikimo sueitos moterystės esančios jokios ir tėvai jas galį patvirtinti ar suardyti"[3]).

92. Bendroji taisyklė. — 1. Šiandien tėvų sutikimas ar nesutikimas nėra moterystės kliūtis. Tai matome iš kan. 1034.

Neveizint į tai, pati vaikų pagarba ir priklausomumas tėvų verčia vaikus neužmiršti tokiu svarbiu momentu atsiklausti tėvus, kurie yra įgimti tarėjai. Jei vaikai to dalyko nepadarytų, būtų didelis paženiminas tėvų. Todėl labai nusidėtų.

---

[1]) Instr. „Iterum", 4 iul. 1921: „Id autem perpendant parochi oportet, aliqua huiusmodi opificum emigrantium matrimonia, quasi vagorum matrimonia habenda esse, quibus iuxta can. 1032, *parochus assistere non debet nisi debitam licentiam* assistendi ab Ordinario loci obtinuerit. Quod si de vagis non agatur, tamen difficulter quoad alios emigrantes *abest dubium de existentia impedimenti,* ideoque, iuxta can. 1031, § 1, n. 3, parochus *eorum matrimonio assistere nequit inconsulto Ordinario;* habito etiam prae oculis praescripto can. 1023, § 2. Hisce de causis haec sacra Congregatio iubet et mandat ut parochi matrimoniis fidelium de quibus agitur in hac Instructione non assistant, excepto casu necessitatis seu potissimum periculo mortis, inconnulto Ordinario loci".

[2]) C. 1, X, *de coniugio servorum,* IV, 9; c. 14, X, *de sponsalibus et matrimoniis,* IV, 1; c. 3, 5, X, *de sponsa duorum,* IV, 4 ir t.t.

[3]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.,* c. 1: „qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facerę possę"; Benedictus XIV, De synodo, IX c. 11 n. 5.

Tėvų neatsiklausus, tegalima tuoktis šiais atvejais: 1) jei tėvai yra labai toli ir sunku į juos kreiptis; 2) jei žinoma, kad jie sutinka, ir 3) jei protingai bijomasi, kad tėvai neteisingai kliudys tuoktis.

Be to, tėvų patarimo tuokiantis reikia klausyti. Jei tėvai protingai ar dėl teisingos ir didelės priežasties prieštarautų vaiko jungtuvėms, tai vaikai, jų neklausydami, taip pat labai nusidėtų. Protingai, pav., prieštaraujama, jei iš jungtuvių numatoma didelė šeimos nešlovė ar papiktinimas, didelis šalių nesutikimas ir kita didelė skriauda. Prieštarauti tik dėl turto ar padėties nelygumo ne labai galima laikyti protinga. Atbulai, jei tėvai neprieštarauja ar neprotingai prieštarauja, tai vaikai visai gali tuoktis[1]). Abejojant tėvų prieštaravimo teisingumu, reikia laikytis tėvų pusės.

2. Tėvai negali versti vaikų ir neprotingai drausti jiems tuoktis. Tai prieštarauja įgimtai žmogaus laisvei tuoktis.

3. Jei vaikai tuokdamiesi teisiai neatsiklausė ar nepaklausė tėvų, tai paskutinieji už tai neturi teisės jų bausti, pav., negali nieko nepalikti ir t.t. Atbulai, jei vaikai tai neteisiai padarė, tai tėvai iš tiesų jiems gali nieko nepalikti ir t.t. Išimtis — jei kartais vaikai neturėtų iš ko gyventi, tai jau įgimtąja teise negalima jų visai apleisti.

4. Kalbamosios visos taisyklės taikintinos yra bet kuriems vaikams, t. y. be amžiaus skirtumo.

93. Nepilnamečių jungtuvės. — Kan. 1034: „Klebonas labai teragina nepilnamečius nesituokti, nežinant ar protingai nesutinkant tėvams; jei jie neklausytų, tai, nepasitaręs su vietos ordinaru, jų tenetuokia".

Nepilnamečiais vadinami nesukakę 21 metus.

Kalbamasis kanonas liečia visus nepilnamečius. Išimtys — tie atvejai, kur pilnamečiai gali tuoktis, neatsiklausę ar neklausydami tėvų. Taigi, nepilnamečiai, kaip ir kiti, tuokdamiesi savaime turi atsiklausti tėvus. Jei jie neteisiai neatsiklausė ar neklauso tėvų, tai klabonas tuokėjas turi raginti ar įkalbinėti juos padaryti, atsieit, atsiklausti ar paklausyti. Gali net pačius tėvus įkalbėti, kad leistų tuoktis. Jei tai nieko nepadėtų, tai klebonas turi kreiptis į vietos ordinarą. Paskutinysis sprendžia, ar tėvai būtinai reikia atsiklausti arba ar teisingai jie prieštarauja. Teigiamu atveju tik reikale, būtent, didelei negerovei išvengti, vietos ordinaras gali leisti tuokti.

IV. SMULKMENOS.

94. Medžiaga. — 1. Pamokymas sužieduotinių, 2. Išpažintis ir 3. Komunija.

---

[1]) Atsimintina, kad vaikai, įvertindami tėvų prieštaravimą, ne labai tėra objektingi.

95. Pamokymas sužieduotinių. — Kan. 1033 įsakyta prieš jungtuves privatiškai pamokyti sužieduotiniai. To dalyko objektas — moterystės sakramento šventumas, šalių priedermės ir moterystės nuodėmės (pav., onanizmas), vaikų krikštas reikale ir t.t.

Sužieduotinius pamokyti turi klebonas. Tai jis padaryti turi pats, nes daugiau turi autoriteto ir praktikos, nekaip, pav., vikaras.

Juo sužieduotiniai mažiau žino apie moterystę, juo didesnė yra priedermė pamokyti. Metas pamokyti nepaskirtas. Todėl tai atlikti galima drauge su tikybos egzaminu. Tik praktiškiausia ir geriausia tai padaryti kelios dienos prieš jungtuves.

96. Išpažintis. — 1. Moterystė yra gyvųjų sakramentas. Todėl negalima tuoktis su didele nuodėme. Kitaip šalys labai nusidėtų.

Pateisinamajai Dievo malonei įgyti paprasčiausia priemonė — išpažintis. Todėl jau Tridento susirinkimas ragina sužieduotinius atlikti jungtuvių išpažintį[1]). Tą pat daro Rituale Romanum[2]). Kan. 1033 įsakyta klebonams „labai raginti juos (sužieduotinius), kad prieš jungtuves širdingai išpažintų savo nuodėmes".

Kaip matome, jungtuvių išpažintis tėra patarimas, ne įsakymas. Nėra įsakyta štai dėlko: 1) Kiekvienas katalikas suponuojamas turįs pateisinamąją Dievo malonę. 2) Pati Dievo malonė galima įgyti ir be išpažinties — tobulu gailesčiu „cum voto seu proposito saltem implicito confitendi" (bent įsaistytai pasižadant išpažinti nuodėmes). 3) Dievo malonė — išvidinis žmogaus dalykas. Apie jį spręsti išorinėj srity Bažnyčia atsisako.

2. Jungtuvių išpažintis tėra atsitiktinai įsakyta. Sąžinės srity tai yra tada, kai sužieduotinis neturi pateisinamosios Dievo malonės ir negali padaryti tobulo gailesčio. Išorinėj srity — trimis atvejais: 1) jei sužieduotinis yra viešas ar žinomas (publicus vel notorius) nusidėjėlis, pav., gyventų viešame konkubinate, būtų nebuvęs velykinės komunijos ir t.t.; 2) jei sužieduotinis viešai atsisakytų eiti jungtuvių išpažinties iš paniekos ar neapykantos Bažnyčios, ir 3) jei, tuokiant be išpažinties, būtų didelis papiktinimas[3]).

Jei šiais atvejais kas atsisakytų eiti išpažinties, tai negalima tuokti. Pamatas yra tas, kad viešų nusidėjėlių nega-

---

[1]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 1.

[2]) Tit. VII, c. 1, *de sacramento matrimonii*, n. 17.

[3]) S. C. C., *Moguntina*, 28 aug. 1852; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 182; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 191 išn. 4.

lima leisti eiti sakramentų. Jei šalys neteisiai atsisakytų eiti jungtuvių išpažinties, tai reikia atsiklauti vietos ordinaras (plg. kan. 1066).

3. Jungtuvių išpažinties meto visuotinėmis teisėmis nenutarta. Būtų gera atlikti vieną kartą anksčiau, pav., su pirmu užsaku. Tada, susekus kurią slaptą kliūtį, būtų laiko gauti dispensa. Paskiau dar atlikti prieš pat jungtuves, t. y. tą pačią dieną ar viena, dvi dienos prieš.

97. Komunija. — Taip pat labai patartina yra jungtuvių komunija — ji Dievo malonių šaltinis. Todėl, nors Kodekse l. C. ir neįsakyta jungtuvių komunijos, bet klebonai turi labai raginti sužieduotinius, kad „pamaldžiai eitų Švenčiausios Eucharistijos" — kan. 1033. Jos galima eiti tuo pačiu metu, kai einama jungtuvių išpažinties.

Pastebėjimas. — Iš to, ką pasakėme apie jungtuvių išpažintį ir komuniją, galima spręsti, kiek klebonas gali reikalauti iš sužieduotinių liudijimo, jog yra buvę jungtuvių išpažinties ir t.t.: kai išpažintis įsakyta išorinėj srity, tai galima reikalauti; kitaip ne.

III SKYRIUS.

MOTERYSTĖS KLIŪTYS IN GENERE

(*kan. 1035—1057*).

I. KLIŪČIŲ APIBRĖŽIMAS IR PADALINIMAS.

98. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas ir 3. Istorija.

99. Apibrėžimas. — 1. „Gali tuoktis visi tie, kuriems teisėmis nedraudžiama" — kan. 1035.

Visi, galima sakyti, gali tuoktis. Tai leidžiama pačia įgimtąja teise. Tik kartais trūksta tam tikrų savumų tam, kad būtų galima tinkamai susituokti, eiti moterystės pareigos, atlikti jos priedermės, ar kas stačiai yra nevertas moterystės. Tada draudžiama tuoktis tai įgimtąja teise, tai pozityvinėmis Dievo teisėmis, tai bažnytiniais įstatymais. Kalbamieji draudimai, jei tiesiog liečia asmenį, vadinami yra kliūtimis; jei liečia ne patį asmenį, tik moterystės sutikimą, pav., klaida, prievarta ir baimė, formą, pav., klebono asistencija, ar ką kitą, pav., užsakai, tai šiandien nebevadinami moterystės kliūtimis. Jie yra vadinami trūkumais. Todėl Kodekse I. C. skyrium kalbama apie moterystės kliūtis ir trūkumus, t. y. apie kliūtis II skyriuj, apie sutikimą — V skyriuj, apie formą — VI skyriuj, apie užsakus — I skyriuj. Kai kurie kanonistai jau prieš Kodeksą I. C. skyrė moterystės kliūtis ir trūkumus[1]).

2. Kodekso I. C. moterystės kliūčių sąvoka yra labai tiksli; nes tikrai ir leistinai formališkai tekliudo tik tai, kas bažnytiniais įstatymais prikišama pačiam asmeniui. Atbulai, jei pats asmuo nenori ar negali tuoktis arba nenori ar negali laikytis įsakytos jungtuvių formos, tai joks formališkas kliudymas.

3. Moterystės kliūtis pagal Kodeksą I. C. galima apibrėžti šiaip: moterystės kliūtis yra ta pati asmenį liečianti sąlyga arba dalykas, dėl kurio Dievo teisėmis ar bažnytiniais įstatymais draudžiama jam tikrai ar leistinai sueiti į moterystės sutartį.

---

[1]) Pav.: R. Scherer, Handbuch des Kirchenrechts, Gratz 1886; G. Allègre, Impedimentorum matrimonialium synopsis, Paris 1886; J. D. Annibale, Summula; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii ir k.

Pasakyta:

1) Sąlyga arba dalykas, t. y. savumas, trūkumas, faktas, santykis.

2) Patį asmenį liečianti. Atsieit, tiesiog neliečia jungtuvių sutikimo, formos ir t.t., kaip ką tik kalbėjome.

3) Dievo teisėmis ar bažnytiniais įstatymais. Tuo kliūtys skiriamos nuo draudimo (vetum).

4) Tikrai ar leistinai. Tuo išreiškiamos moterystės kliūčių rūšys, būtent, vienos kliūtys draudžia leistinai, kitos tikrai tuoktis.

5) Sueiti į moterystės sutartį. Vadinasi, moterystės kliūtys tiesiog draudžia eiti į moterystės sutartį, ne į moterystės sakramentą. Todėl moterystės sakramento trūkūmai, pav., neturėjimas intencijos eiti sakramento, didelė nuodėmė, nėra vadinami moterystės kliūtimis.

100. Padalinimas. — Moterystės kliūtys skirstomos štai kaip:

1) Įgimtosios teisės, pozityvinių Dievo teisių, bažnytinės ir civilinės, veizint į tai, kas jas išleido. Pav.: įgimtosios teisės yra negalia arba bejėgiškumas (impotentia) ir tiesiosios linijos gentystė pirmojoj kartoj; pozityvinių Dievo teisių — ryšys; bažnytinės — dvasinė gentystė ir mišri tikyba; civilinės — valstybės kliūtys.

2) Draudžiamoji (impedimentum impediens) ir suardomoji (i. dirimens)[1]). Pirmoji yra ta, kuri griežtai draudžia tuoktis, tik paties moterystės tikrumo neardo (kan. 1036, § 1). Antroji yra ta, kuri ne tik griežtai draudžia, bet pačią moterystę dar naikina (kan. 1036, § 2). Kitais žodžiais kalbant, draudžiamosios kliūtys jungtuves daro draudžiamas, suardomosios — netikras.

Pažymėtina, kad, nors viena šalis teturi moterystės kliūtį, vis dėlto moterystė yra draudžiama ar netikra (kan. 1036, § 3). Nes moterystė yra abišalė sutartis. Todėl abi šalys turi įvykdyti visas sąlygas.

3) Absoliutinė, kuri draudžia tikrai ar leistinai tuoktis su bet kuo, pav., apžadai, ryšys, amžius, absoliutinė negalia, aukštieji šventimai, ir relatyvinė, kuri tedraudžia tuoktis su kai kuriais asmenimis, pav., gentystė, svainystė, nu-

---

[1]) Lotynų žodis „dirimere" etimologiškai reiškia suardyti jau egzistuojąs ryšys. To apie jokią moterystės kliūtį pasakyti negalima — moterystės ryšys nesuardomas. Moterystės teisėse terminas „dirimere" prigijo ta prasme, kad kliudo tikrai sueiti į moterystę.

Sueita moterystė su suardomąja kliūtimi yra vadinama netikra (invalidum), jokia (nullum), panaikinta (irritum), ir Kodekse I. C. jau nebeatsižvelgiama į seniau kartais vartojamą skirtumą, kur moterystė vadinta „nullum", jei buvo netikra dėl substancialinės formos trūkumo, ir „irritum", jei dėl ko kita buvo netikra.

sikaltimas, kulto skirtumas, viešas padorumas, relatyvinė negalia.

4) Amžina (perpetuum) ir laikinė (temporaneum). Pirmoji yra tada, kai draudžia tuoktis visai amžinai, pav., absoliutinė ir amžina negalia, ar savaime, t. y. be dispensos, pav., tolimesnė kuri šalutinės linijos gentystė. Antroji yra tada, kai kliūtis ilgainiui pati išnyksta, pav., amžius ir relatyvinė negalia, ar gali paliauti buvusi tam tikru atveju, pav., pagrobimas (kan. 1074, § 2).

5) Priešbuvė (praecedens) ir sekanti (subsequens), veizint į tai, ar prieš jungtuves ar po jungtuvių gimė.

6) Viešа (publicum), kai „galima įrodyti išorinėj srity; kitaip yra slapta (occultum)" — kan. 1037. Išorinėj srity kliūtis įrodyti galima dviem tikėtinais liudytojais „de propria scientia", teisiais dokumentais ir t.t. Taigi čia viešumą ir slaptumą sudaro ne tiek daugelio žmonių žinojimas, kiek galėjimas įrodyti[1]). Įrodyti užtenka net neteismo keliu.

Kliūtis yra vieša net tada, kai materiališkai yra vieša, t. y. kai viešas yra tas įvykis, iš kurio kyla kliūtis. Atbulai, nereikia formališko viešumo, t. y. pačios kliūties viešumo. Pav., jei žinomai užmušta žmona, tik nežinoma iš šio užmušimo kylančios nusikaltimo kliūties, tai kliūtis yra vieša. Jei kalbamąjį užmušimą visi laikytų netyčia padarytu, tai kliūtis būtų slapta[2]).

Viešos ir slaptos kliūtys skirstomos iš tiesų (de facto) ir savaime arba įgimtimi viešos ar slaptos (plg. kan. 1971, § 2, n. 2).

Iš tiesų vieša vadinama yra ta kliūtis, kurią žino daugelis ar, dar labiau, yra žinoma (notorium — kan. 2197). Prieš Kodeksą I. C. kliūtis iš tiesų slapta vadinama buvo ta, kurią težinojo šeši-aštuoni asmens ir nebuvo apytikrio pavojaus jai paplisti[3]). Šiandien pagal Kodeksą I. C. žiūrima, ar kliūtis galima įrodyti ar ne, ir paskutiniuoju atveju yra slapta. Tai rodo kan. 1037 šaltinis, t. y. S. C. C., *Mohiloven. seu Tiraspolen.*, 9 iul., 10 sept. 1881.

Savaime arba įgimtimi vieša yra ta kliūtis, kuri kyla iš savaime viešo fakto. Čion įeina šios kliūtys: a) kurios kyla iš fakto, įvykusio Bažnyčios ar kurios tikinčiųjų bendruomenės akyse, pav., dvasiškių aukštieji šventimai ar vienuolių viešieji apžadai; b) kurios kyla iš fakto, įrašyto oficialiniuose raštuose,

---

[1]) Taigi kliūčių viešumas ir slaptumas trupučiuką skiriasi nuo nusikaltimo viešumo ar slaptumo (plg. kan. 2197).

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 216 išn. 10; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 251; Benedictus XIV, Institutiones ecclesiasticae, Romae 1750, n. 48.

[3]) P. Gasparri, t. p., n. 252; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 41.

pav., amžius, teisi gentystė, viešas padorumas, dvasinė gentystė, legalinė gentystė, mišri tikyba, kulto skirtumas, ir c) kurios kyla iš fakto, galimo įrodyti kvalifikuotu ar dviem tikėtinais liudytojais „de scientia propria", pav., moterystės ryšys. Įgimtimi slapta yra ta kliūtis, kuri kyla iš paženiminančio (todėl ir slapto) fakto, pav., nužudymas vyro, negalia, neteisi gentystė.

Taigi, kliūtis, kuri savo įgimtimi yra vieša, tik iš tiesų tėra slapta, visada laikytina vieša — galima įrodyti išorinėj srity. Jei kliūtis vienur yra vieša, o kitur slapta, tai vis dėlto laikytina vieša. Kai viešos kliūties nebegalima įrodyti išorinėj srity, tai pasidaro slapta.

Kiti viešų ir slaptų kliūčių padalinimai po Kodekso I. C. nebeturi vertės, pav., visai slapta ir stačiai (simpliciter) slapta, „imp. famosum, manifestum, notorium" ir t.t.[1])

7) Išorinės srities (fori externi) ir sąžinės srities (fori interni), žiūrint į tai, ar nuo jų dispensuojama išorinėj ar sąžinės srity. Prie pirmųjų pridera iš tiesų ar įgimtimi viešos; prie antrųjų — iš tiesų ir įgimtimi drauge slaptos.

8) Aiški (certum) ir abejotinė (dubium). Pirmoji yra tada, kai žinoma kliūties įstatymas ir faktas. Antroji yra, kai nežinoma kliūties įstatymo ar fakto. Jei tikrai nežinoma įstatymo, tai vadinama teisių abejojimu abejotine (dubium dubio iuris). Jei tikrai nežinoma fakto, tai vadinama fakto abejojimu abejotine (dubium dubio facti). Jei tikrai nežinoma nei įstatymo nei fakto, tai vadinama teisių ir fakto abejojimu abejotine (dubium dubio iuris et facti).

Iškilus kliūties abejojimui, pirma pats dalykas reikia gerokai panagrinėti. Jei ir tada tebėra pozityviškas ir apytikris abejojimas, tai įvairiais atvejais įvairiai elgtinasi.

Jei teisių abejojimu ar fakto abejojimu abejotinė kliūtis yra draudžiamoji, tai galima tuoktis. Tai pasakytina apie bet kurias kliūtis: įgimtosios teisės, pozityvinių Dievo teisių, bažnytines ir civilines.

Jei abejotinė kliūtis yra suardomoji, tai reikia skirti įgimtosios teisės, pozityvinių Dievo teisių ir bažnytinės kliūtys.

Galima tuoktis su teisių abejojimu abejotine suardomąja bažnytine kliūtimi. Nes abejotinieji bažnytiniai įstatymai nesaisto žmogaus kan. 15, kur pasakyta: „Leges enim etiam irritantes et inhabilitantes in dubio iuris non urgent" ir Bažnyčia papildo dalyką. Todėl ir sakoma: abejotinė kliūtis — jokia kliūtis. Tik kai kurie kanonistai dėl teisių abejojimu abejotinių su-

[1]) Benedictus XIV, Institutiones, n. 87.

ardomųjų kliūčių reikalauja kreiptis į vietos ordinarą, kurs sunkesniais atvejais pats turįs kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[1]).

Jei susituokta su teisių abejojimu abejotine suardomąja bažnytine kliūtimi, tai ir, sužinojus teisybę, yra tikra.

Draudžiama tuoktis su fakto abejojimu abejotine suardomąja kliūtimi ir, po jungtuvių sužinojus teisybę, moterystė laikoma netikra. Tas pats pasakytina apie aiškią kliūtį, kur tik abejojama, ar gauta dispensa. Kalbamųjų dalykų pamatas yra tas, kad čia Bažnyčia nepapildo dalyko.

Nuo fakto abejojimu abejotinės suardomosios bažnytinės kliūties gali atsargai (ad cautelam) dispensuoti vietos ordinaras kan. 15, kuriame pasakyta: „In dubio enim facti potest Ordinarius in legibus etiam irritantibus et inhabilitantibus dispensare". Tik čia vis dėlto negalima dispensuoti nuo tų kliūčių, nuo kurių nė šv. tėvas įprastai nedispensuoja (plg. kan. 15). Jei po atsargos dispensos ir sužinota kliūtis, tai moterystei nieko nebereikia — buvo ir yra tikra.

Nedraudžiama tuoktis su teisių ar fakto abejojimu abejotine bažnytine kliūtimi.

Draudžiama tuoktis su teisių ar fakto abejojimais abejotine įgimtosios ar pozityvinių Dievo teisių suardomąja kliūtimi[2]). Nes čia Bažnyčia nepapildo ir negali papildyti dalyko ir konsekventiškai moterystė būtų išstatyta pavojuj būti netikra. Todėl kan. 1076, § 3 pasakyta: „Niekada negalima tuoktis abejojant, ar šalys nesančios gentys kurioj tiesiosios linijos ar pirmojoj šalutinės linijos kartoj". Išimtis — galima tuoktis su įgimtosios teisės ar pozityvinių Dievo teisių kliūtimi tada, kai ji yra a b s o l i u t i n ė. Nes tada ima viršų įgimta kiekvieno teisė tuoktis. Todėl galima tuoktis su abejotine absoliutine negalios kliūtimi (plg. kan. 1068, § 2, 1069, § 2 ir 1076, § 3). Tik ir absoliutinėse kliūtyse reikia atsiminti kitų teisė (ius tertii). Todėl mūsų išimties negalima taikinti moterystės ryšio kliūčiai, t. y. negalima tuoktis abejojant, ar pirmesnė moterystė esanti tikra, ar mirusi antroji šalis — čia

---

[1]) Pav., Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 741.

[2]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 472; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 216 išn. 13; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 557; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2311; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 261. Kai kurie kanonistai, pav.: G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 41; A. Vermeersch et J. Creusen, Epitome, II n. 279; C. Badii, Institutiones iuris canonici[2], Florentiae 1922, II n. 413, skiria teisių abejojimu abejotines ir fakto abejojimu abejotines Dievo teisių kliūtis. Su pirmosiomis tuoktis esą nedraudžiama, o su antrosiomis draudžiama. Tas skirstymas neturi didelės vertės, nes praktikoj ir kalbamosios abejotinės kliūtys tikrai saisto kitomis teisėmis, būtent, pakrikštytuosius — bažnytinėmis, nekrikštytuosius pasaulinėmis, nes jos yra išleistos taip pat Bažnyčios ir valstybių.

saugojama kito asmens arba kitos moterystės antrosios šalies apytikrė teisė.

Susituokus su abejotine įgimtosios teisės ar pozityvinių Dievo teisių suardomąja kliūtimi, moterystė, iki tebeabejojama, laikytina tikra; nes moterystei yra prielankios teisės (kan. 1014). Kai iš tikrųjų sužinotas kliūties buvimas, tai visas dalykas įžengia į realybės sferą, būtent, moterystė nebetikra, nebegalima laikyti tikra.

9) Dispensuojama (dispensabile) ir nedispensuojama (indispensabile). Pirmosios yra tos kliūtys, nuo kurių Bažnyčia gali dispensuoti ir įprastai dispensuoja. Tai mažne visos visai bažnytinės kliūtys. Antrosios yra tos kliūtys, nuo kurių Bažnyčia negali dispensuoti ar įprastai nedispensuoja. Tai įgimtosios teisės, pozityvinių Dievo teisių ir kai kurios bažnytinės kliūtys.

10) Žemesniojo laipsnio (minoris gradus) ir aukštesniojo laipsnio (maioris gradus—kan. 1042, § 1).

Kan. 1042, § 2: „Žemesniojo laipsnio kliūtys yra:

1°. Trečiojoj šalutinės linijos kartoj gentystė;

2°. Antrojoj šalutinės linijos kartoj svainystė;

3°. Viešas padorumas antrojoj kartoj;

4°. Dvasinė gentystė;

5°. Svetimoteriavimo nusikaltimas, pažadant ar kėsinantis, nors civiliškai, tuoktis.

§ 3. Aukštesniojo laipsnio yra visos kitos kliūtys".

Pirmąją kartą moterystės kliūtis padalino į aukštesniojo ir žemesniojo laipsnio šv. tėvas Pijus X[1]). Padalinimas svarbus, dispensuojant nuo kliūčių (vz. kan. 1054). Tik, deja, trupučiuką neaišku, ar čion įeina suardomosios ar taip pat draudžiamosios kliūtys. Čia daugumas kanonistų tyli[2]). Kiti lyg linksta į tai, kad teįeinančios suardomosios kliūtys[3]). Treti tvirtina, jog įeinančios suardomosios ir draudžiamosios kliūtys[4]).

Paskutinioji nuomonė yra teisinga. Nes kadangi Kodeksas I. C. čia kliūčių neskiria, tai nė mums nėra ko skirti:

---

[1]) Ordo servandus in S. Congregationibus, Tribunalibus, Officiis Romanae Curiae, 29 sept. 1908, Pars II: Normae peculiares, c. VII. a. III, n. 16.

[2]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 185; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 35; A. Vermeersch, Epitome, II n. 344; M. Bargialliat, Praelectiones iuris canonici[34], Parisiis 1921, II n. 1007; C. Badii, Institutiones[2], II n. 413 ir k.

[3]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 464 išn. 4; Fr. Wernz-Vidal P., Ius matrimoniale[2], n. 147.

[4]) Pav.: Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 541; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 218; T. Schäfer, Das Eherecht[8], 91.

į „kliūtis" be restrikcijos įeina suardomosios ir draudžiamosios. Todėl aukštesniojo laipsnio yra kan. 1042, § 2 neįrašytosios suardomosios ir visos draudžiamosios kliūtys.

101. Istorija. — Moterystės kliūtis mini IV ir V amž. bažnytiniai susirinkimai[1]). Tik ilgai griežtai neskirta suardomųjų ir draudžiamųjų kliūčių, ir tos pačios kliūtys vienur buvo suardomosios, kitur draudžiamosios. Įvairi taip pat buvo suardomosios ir draudžiamosios kliūties terminologija. Pats terminas „kliūtis" (impedimentum) bendrai teprigijo po šv. tėvo Aleksandro III (Rolandus)[2]).

Be to, pirmaisiais amžiais ilgai nebuvo tobulo moterystės kliūčių katalogo — kliūtys buvo pakraikomis išmėtytos. Pirmuosius nepilno kliūčių katalogo pėdsakus randame šv. tėvo Grigaliaus II anatemose, paskelbtose 721 m. Romos synode. Tobulesnį katalogą turi Petro ekscepcijos ir Petras Lombardus[3]).

Iki pat Kodekso I. C. nei kanonistai nei teologai nesutiko su kits kitu, skaičiuodami moterystės kliūtis. Senovės rašytojai suardomųjų kliūčių dažniausiai priskaitydavo 14 (pav., Rufinus), kiti — 11 (pav., Rolandus), dar kiti — 16, 17, 19, net 20-24, o draudžiamųjų kliūčių — vieni tik 2, kiti — 4, 5, 6, 9, 11.

II. KLIŪČIŲ IŠLEIDIMAS, ATŠAUKIMAS IR T.T.

102. Medžiaga. — 1. Istorija, 2. Dievo teisių kliūčių aiškinimas, 3. Kliūčių išleidimas ir atšaukimas, 4. Kliūčių jurisdikcijos ribos ir 5. Pasyvūs kliūčių subjektai.

103. Istorija. — Seniau vyskupai galėjo leisti draudžiamąsias ir suardomąsias moterystės kliūtis[4]). Šv. tėvas Grigalius IX rezervavo sau teisę leisti suardomąsias kliūtis. Paskiau iš vyskupų atimta taip pat teisė leisti draudžiamąsias kliūtis. Vyskupai begalėjo uždrausti tuoktis Advente ir Gavėnioj, vakarais ir privatiniuose namuose. Šiandien vietos ordinarai begali dėl teisingos priežasties atskirais atvejais laikinai uždrausti tuoktis (kan. 1039).

Be to, seniau teisus įprotis galėjo padaryti moterystės kliūtis.

---

[1]) Pav.: Synod. Agathensis (506), c. 61; Syn. Epaon. (517) — c. 5, C. XXV, qu. 2—3.

[2]) C. 4, 6, X, *qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt*, IV, 6; c. 1, *de cognatione spirituali*, IV, 3, in VI°; c. un., *de voto et voti redemptione*, tit. VI, in Extravag. Joan. XXII; Conc. Trident. sess. XXIV, *de ref. matrim.*

[3]) Lib. IV dist. 34.

[4]) Plg. c. 1, X, *de cognatione spirituali*, IV, 11.

Seniau kanonistai, pav., Schmalzgrueber, Pichler ir k., tvirtino, jog Bažnyčios moterystės įstatymai nesaistą eretikų. Tą mokslą apgriovė šv. tėvas Benediktas XIV[1]) ir visai suardė Kodeksas I. C., kan. 1098 ir 1099.

Pastebėjimas. — Prieš Kodeksą I. C. sueitosios moterystės sprendžiamos ano laiko įstatymais.

104. Dievo teisių kliūčių aiškinimas. — Kan. 1038, § 1: „Tik vyriausia Bažnyčios valdžia tegali autentiškai deklaruoti, kada Dievo teisėmis draudžiama ar ardoma moterystė". Todėl įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių moterystės kliūtis autentiškai aiškinti tegali šv. tėvas ir visuotinis Bažnyčios susirinkimas. Tų aiškinimų turi laikytis taip krikščionys, taip nekrikščionys, nes Dievo teisės visus saisto.

105. Kliūčių išleidimas ir atšaukimas. — 1. Aukščiau kalbėjome, kad Bažnyčia gali leisti pakrikštytųjų moterystės įstatymus. Matėme, kas yra pakrikštytųjų moterystės įstatymų leidėjas. Belieka skyrium pakalbėti, kas gali išleisti bažnytines kliūtis. Apie tai kan. 1038, § *2* taip pasakyta: „Ta pati vyriausia valdžia (t. y. šv. tėvas ir visuotinis susirinkimas) išimtinai viena gali leisti kitas (t. y. bažnytines) draudžiamąsias ir suardomąsias pakrikštytųjų moterystės kliūtis visuotinio ir dalinio įstatymo keliais". Atbulai, jų leisti negali kas kitas, pav., vietos ordinarai, valstybė ir t.t.

Tame cituotame kan. 1038, § *2* netiesiog pasakyta, jog pakrikštytųjų moterystės kliūties negali padaryti nė įpročio teisė. Tik bet kuriam nesusipratimui išvengti kan. 1041 dar skyrium pareikšta: „Smerkiamas tas įprotis, kurs padaro naują kliūtį arba yra priešingas esančioms kliūtims". Taigi, moterystės kliūčių nebegali padaryti nei dalinis nei visuotinis įprotis. Taip pat atšauktos yra visos tos įpročių kliūtys, kurių nėra paminėta arba įdėta Kodekse I. C. Tai pasakytina net apie nebeatmenamus įpročius.

2. Kan. 1040: „Išskyrus šv. tėvą, niekas negali atšaukti ar pakeisti draudžiamųjų ar suardomųjų bažnytinių kliūčių". Nes kieno yra dalykas leisti įstatymas, to taip pat dalykas yra jis atšaukti ir pakeisti. O pakrikštytųjų moterystės kliūtis tegali leisti šv. tėvas.

106. Kliūčių jurisdikcijos ribos. — Bažnyčia tegali išleisti pakrikštytųjų moterystės kliūtis visuomenės gerovei. Tik nesvarbu, ar gerovė yra dvasinė ar materialinė, bažnytinė ar pasaulinė ir t.t. Taigi Bažnyčia gali leisti amžiaus, gentystės,

---

[1]) Ep. encycl. „Matrimonii", 4 apr. 1741; ep. „Singulari", 9 febr. 1749 ir k.

svainystės ir k. kliūtis net tada, kai to tereikalauja, pav., sveikata, ekonominė padėtis ir t.t. Nes pakrikštytųjų moterystė yra vien Bažnyčios dalykas.

Be to, Bažnyčia negali atšaukti ar pakeisti įgimtosios ir pozityvinių Dievo teisių kliūčių, turi atsižvelgti į visų įgimtą teisę tuoktis ir dvasinį sielos reikalą, kur kartais reikia tuoktis. Todėl Bažnyčia, apskritai, negali išleisti absoliutinių kliūčių. Išimtys tėra dvi: 1) Bažnyčia gali kurią draudžiamąją ar suardomąją kliūtį prijungti prie laisvos profesijos ar luomo, pav., kunigystės. 2) Gali kam uždrausti tuoktis dėl labai didelės priežasties. Tai gali reikale apginti kito asmens gyvybė, teisės, bendra visuomenės gerovė ar nubausti jos įžeidėjai.

Kito asmens gyvybei ir teisėms apginti Bažnyčia gali uždrausti tuoktis tiems, kurie serga limpamosiomis biauriomis ligomis, pav., raupais ar sifiliu, tebesant artimam pavojui antrajai šaliai užsikrėsti. Nesant ar praslinkus tam pavojui, to padaryti negalima; nes trūksta užtektinos priežasties atimti įgimta teisė tuoktis.

Kito asmens gyvybės ir teisių apgynimo dėsnio vis dėlto negalima taikinti būsiantiems vaikams. Todėl negalima uždrausti tuoktis silpniems, invalidams, su fiziniais ar įgimtais trūkumai, su nelimpamosiomis ligomis arba nebeužkrečiamoj stadijoj tam, kad iš jų moterystės negimtų į juos panašūs vaikai. Nes dar neegzistuojąs asmuo nėra teisių subjektas ir jam geriau egzistuoti, nekaip ne.

Bažnyčia neišleido limpamųjų ligų moterystės jokios kliūties. Bet net nereikėjo, nes ir be to sifilitikas ar limpamąja liga sergąs užkrečiamojoj stadijoj neturi teisės tuoktis — padarytų skriaudą kitam. Tai draudžiamoji įgimtosios teisės kliūtis.

Kalbamajai limpamosios ligos įgimtosios teisės kliūčiai sužinoti Apaštališkasis Sostas ar vietos ordinaras gali įsakyti sužieduotiniams pristatyti gydytojų liudijimą.

Bendrai visuomenės gerovei apginti Bažnyčia tegali visai uždrausti tuoktis, arba išleisti absoliutinę moterystės kliūtį tada, kai kurios moterystės išstatytų pavojuj visą žmoniją ar bent kurią tautą, kraštą, pav., labai daug būtų išsigimėlių ir su blogais palinkimais: jų vaikai gimsta į juos panašūs. Tik vargu gali būti tiek daug kūno ir dvasios degeneratų, jog jų moterystės nustumtų į pavojų visą visuomenę ir t.t. Nes ir išsigimėliai ne visada gimdo išsigimėlius, o įgimtas palinkimas į bloga galimas pašalinti auklėjant — įskiepijama gera.

Bažnyčia, bausdama už visuomenės gerovės įžeidimą, gali uždrausti tuoktis kai kuriems asmenims ar už labai didelius moterystės nusikaltimus net ištisai asmenų kategorijai. Nes tai padės nubaidyti žmones nuo tų nusikaltimų ir privers laikytis moterystės įstatymų. Tik vis dėlto geriau kaip kitaip

bausti anie nusikaltėliai ir atitaisyti suardyta visuomenės tvarka. Kitaip gali pakenkti sieloms.

Pastebėjimas. — Tose pat ribose tegali leisti moterystės kliūtis ir valstybė nekrikštytiesiems. Bepridėtina tai, kad valstybė gali reikalauti iš nekrikštytųjų sužieduotinių tam tikro sveikatos liudijimo. Iš pakrikštytųjų tokio liudijimo tegali reikalauti, leidus ar sutikus šv. tėvui ar bent vietos ordinarui, nes pakrikštytųjų moterystė tvarkyti yra Bažnyčios dalykas[1]).

107. Pasyvus kliūčių subjektas. — 1. Įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių moterystės kliūtys saisto visus žmones, taip pakrikštytuosius, taip nekrikštytuosius.

Bažnytinės kliūtys saisto visus pakrikštytuosius, pav., katalikus, eretikus, atskalūnus ir t.t. Nes kiekvienas krikštijamas tampa Bažnyčios nariu, valdiniu. O kan. 12 ir 87 pakrikštytieji turi klausyti Bažnyčios įstatymų. Moterystės kliūtys — įstatymai. Taigi. Be to, kan. 1038, § 2 pasakyta, jog Bažnyčia gali leisti kliūtis visiems pakrikštytiesiems. Galop, kan. 1099 pažymėtai leidžiama kai kuriems pakrikštytiesiems nekatalikams nesilaikyti Kodekso I. C. jungtuvių formos. Tuo pačiu parodyta, kad kiti Bažnyčios moterystės įstatymai, taigi ir kliūtys, saisto eretikus, atskalūnus ir t.t.

2. Kliūčių nežinojimas nepateisina nei katalikų, nei šiaipjau krikščionių, nei kitų (plg. kan. 16 ir n. 32).

III. MOTERYSTĖS DISPENSOS.

1. Bendrieji dalykai.

108. Medžiaga. — 1. Moterystės kliūčių kadencija, 2. Moterystės dispensos apibrėžimas, 3. Padalinimas, 4. Istorija ir 5. Pamatas.

109. Moterystės kliūčių kadencija. — Moterystės kliūtys baigiasi štai kaip:

1) Pašalinus ar išnykus kliūčiai arba šakniai, iš kur yra kilusi pati kliūtis, pav.: mišri tikyba — atvirtus eretikui ar atskalūnui, pagrobimas — atgabenus pagrobtąją moteriškę į laisvą vietą, ryšys — mirus antrajai šaliai ir t.t.

2) Praėjus metui. Tai pasakytina apie amžiaus kliūtį.

3) Dispensa. Ji yra paprasčiausias būdas moterystės kliūtims pašalinti. Apie moterystės dispensas čia ir kalbėsime.

---

[1]) Iš to visa matome, kaip toli yra nužengusios nuo savo kompetencijos kai kurios Š. Amerikos J. Valstybės, būtent: Michigan ir Utah Valstybėse sifilitikų moterystė laikoma netikra; Indiana, Minnesota, New-Iersey ir Ohio Valst. neleidžiama tuoktis epilektikams ir silpno proto asmenims; Kansas ir Utah epileptikai ir silpno proto asmenys tegali vesti 45 metų moteriškę.

110. Moterystės dispensos apibrėžimas. — Dispensa yra įstatymo atšaukimas tam tikru atveju dėl teisios ir teisingos priežasties (plg. kan. 80 ir 84). Todėl moterystės dispensa, apskritai, yra bet kurio moterystės įstatymo atšaukimas tam tikru atveju, k. a., užsakų, jungtuvių formos ir kliūčių. Kadangi moterystės teisėse dažniausiai susitinkame su dispensomis nuo kliūčių, tai šios dispensos apibrėžtinos skyrium. Ir tai, dispensa nuo moterystės kliūties yra teisus kompetentingo vyresniojo veiksmas, kuriuo atšaukiama moterystės kliūtis tam tikru atveju dėl teisios ir teisingos priežasties.

111. Padalinimas. — Moterystės dispensos skirstomos šiaip:

1) Dispensos tuoktis (ad matrimonium contrahendum) ir dispensos netikrai moterystei pataisyti (ad matrimonium convalidandum). Apie paskutiniąsias dar kalbėsime žemiau, nagrinėdami kan. 1133-1141.

2) Išorinės srities (fori externi) ir sąžinės srities (fori interni), veizint į tai, katroj srity dispensuojama. Prie pirmosios srities pridera tos kliūtys, kurios yra viešos įgimtimi ar bent įvykiu; prie antrosios — kliūtys, kurios yra slaptos įgimtimi ir įvykiu drauge. Jei viena kliūtis yra slapta, kita vieša, tai kiekviena savo srity dispensuojama. Jei abejojama, prie katros srities prideranti kliūtis, dispensuotina išorinėj srity.

Be to, sąžinės srities dispensos skirstomos sakramentalinės srities (fori interni sacramentalis), nuo kurių dispensuojama išpažinties srity, ir nesakramentalinės srities (fori interni non sacramentalis), nuo kurių dispensuojama anapus išpažinties.

3) Apaštališkojo Sosto (d. apostolica), vietos ordinaro (ordinarii loci), klebono ir nuodėmklausio, veizint į tai, kas dispensuoja.

4) In forma gratiosa ir in forma commissoria. Pirmoji yra, kai dispensatorius dispensuoja pats ir betarpiškai įteikia dispensą prašytojui. Antroji yra, kai dispensuoja ar dispensą įvykdo kitas asmuo[1]).

5) Paprastosios formos (in forma communi), beturčių formos (in forma pauperum), lyg beturčių formos (in forma quasi pauperum) ir turtuolių formos (in forma nobilium). To padalinimo pagrindas —

[1]) Jei įgaliotinis tik įvykdo dispensą, tai yra vadinamas „executor necessarius"; jei jam duota pati galia dispensuoti, tai — „executor voluntarius".

taksos, kurios dispensuojant mokamos pagal prašytojo turtingumą.

6) Visai neduodamos, neįprastos duoti, retai duodamos, įprastai duodamos.

7) Pažymėtai (expresse) ir įsaistytai (implicite) duodamos. Paskutiniosios dispensos pavyzdžiu gali eiti kan. 1053, kuris skamba šiaip: „Šventojo Sosto duotoj dispensoj nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės ar, leidus eiti į kitą moterystę dėl spėjamo antrosios šalies mirimo, visada reikale glūdi dispensa nuo kliūties, kuri kyla iš svetimoteriavimo, pažadant ar kėsinantis tuoktis".

8) Būtina (debita), jei yra didelė priežastis, pav., aiškus reikalas ar nauda; nedraudžiama (permissa), jei, išmintinga vyresniojo nuožiūra, galima dispensuoti ir nedispensuoti, ir draudžiama (prohibita), jei nėra teisingos priežasties.

9) Nuo žemesniojo ir nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių.

112. Istorija. — Pirmaisiais krikščionijos amžiais nerandame dispensų nuo moterystės kliūčių prieš jungtuves. Jų net nereikėjo, nes anais laikais maža tebuvo moterystės kliūčių. Kartais minimos senovės dispensos yra ne kas kita, kaip privilegijos, duotos atskiroms tautoms. Pav., šv. tėvas Grigalius Did. leido tuoktis anglams gentims trečiojoj ir ketvirtojoj šalutinės linijos kartose[1]) ir šv. tėvas Grigalius II davė panašią malonę germanams[2]). Be to, senovėj kartais būdavo disimiliuojama, susituokus su kliūtimi. Taip, pav., darė kai kurie bažnytiniai susirinkimai[3]). Todėl ir šv. tėvas Zacharijas, paklaustas šv. Bonifaco, kuo remiąsis gandas, kad šv. tėvas Grigalius III esąs dispensavęs nuo tam tikros moterystės kliūties, 743 m. atsakė, jog tokios dispensos, prieštaraujančios bažnytiniams įstatymams, nesą duota[4]).

Tikrai dispensuoti atskirais atvejais pradėta tik XI amžiuj. Pirma tai daryta susituokus, negalint išsiskirti[5]). Paskiau imta dispensuoti net prieš jungtuves. Pirmąja tokia dispensa laikoma ta, kuri XII amž. duota Anglijos karaliaus Henriko sūnui Jonui vesti gentį. Ar šiaip ar taip, dispensa, duota Germanijos karaliui Otonui IV, jau iš tikrųjų yra tikra moterystės dispensa.

---

[1]) C. 20, C. XXXV, qu. 2, 3.

[2]) Plg. conc. Roman. (743), c. 15, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, III² 517.

[3]) Pav.: conc. Epaon. (517), c. 30, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, II² 685; conc. Aurel (538), c. 10, vz. C. Hefele, t. p., 776; conc. Vermer. (753), c. 1, vz. C. I. Hefele, t. p., III² 575.

[4]) Pas Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 610.

[5]) Pav., Nicolaus II (1058-1061) ir Paschalis (1099-1118).

Kadangi seniau nė šv. tėvas nedispensuodavo nuo moterystės kliūčių prieš jungtuves, juo labiau to nedarydavo vyskupai. Tik paskutinieji, viešųjų apgailų moderatoriai, galėjo leisti tuoktis kai kuriems nusidėjėliams, kuriems buvo draudžiama eiti į moterystę apgailos metu, pav., pagrobėjams, svetimoteriams, vyro ar žmonos nužudytojams ir t.t.

Kartais nuo moterystės kliūčių dispensuodavo daliniai bažnytiniai susirinkimai. Tik tos dispensos buvo nuo dalinių teisių kliūčių.

Baigiantis viduriniams amžiams, moterystės dispensos taip paplito, jog Tridento susirinkimas gavo išleisti štai kokį įstatymą: „Prieš jungtuves visai tenebūna dispensuojama ar retai dėl priežasties, veltui"[1]). Neveizint į tai, paskiau vėl imta dažnai dispensuoti.

XVI amž. imta laikinai davinėti kuo plačiausios galios dispensuoti nuo moterystės kliūčių misionieriams. XVII amž. tokios pat nepaprastos galios pradėtos davinėti vyskupams. Iš čia kilo dešimties metų galios (facultates quinquennales) išorinėj srity ir trejų metų galios (faculates triennales) sąžinės srity.

Galikonys, febronionys ir pistorionys tvirtino, jog vyskupai turį savą galią dispensuoti moterystės srity. Jiems nuolat prieštaravo Apaštališkasis Sostas[2]).

Vatikano susirinkime daugelis vyskupų prašė „platesnių galių" dispensuoti nuo moterystės kliūčių. Todėl S. C. Inquisitionis 1888 m. 20 vas. vyskupams davė galią dispensuoti didžiausiame mirties pavojuj gyvenančius konkubinate ar civiliškoj moterystėj, nebesant laiko kreiptis į Apaštališkąjį Sostą, nuo visų suardomųjų bažnytinių kliūčių, išskyrus kunigystę ir svainystę, kylančią iš nedraudžiamo lyties santykiavimo. S. C. S. Officii 1889 m. 9 saus. paaiškino, jog ta galia nuolat įgalioti tegalimi klebonai. Paskiau kalbamuoju atveju leista dispensuoti bet kurie ligonys[3]). Sakramentų kongregacija 1909 m. 14 geg. net kunigams davė galią dispensuoti, positis ponendis, greitame mirties pavojuj. Ne mirties pavojuj, bendrąja nuomone, vyskupai galėjo dispensuoti nuo slaptų kliūčių sąžinės srity greičiausiame reikale prieš jungtuves ir po, esant sunku kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[4]). Be to, vietos ordinaras galėjo dispensuoti nuo slaptų kliūčių įvykio abejojime[5]).

---

[1]) Sess. XXIV, *de reform. matr.*, c. 5: „In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, et gratis concedatur".

[2]) Plg. Benedictus XIV, De synodo, IX cap. 2.

[3]) Plg. Sakramentų kongregacijos, 1909 m. 14 rugp. deklaracija.

[4]) Benedictus XIV, t. p., n. 1; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 619.

[5]) Fr. Wernz, t. p., n. 620.

Prieš Romos Kūrijos reformą, būtent, 1908 m. 3 lapkr., nuo moterystės kliūčių dispensuodavo štai kas: 1) Apaštališkoji Datarija — nuo viešųjų kliūčių, jei prašytojas nebuvo beturtis ar lyg beturtis (pauper vel quasi pauper); Portugalijoj ir Ispanijoj — nors prašytojai buvo beturčiai ar lyg beturčiai; kitur — beturčius ir lyg beturčius, jei nebuvo ordinaro neturto liudijimo ir buvo mokėtina daugiau už Šv. Penitenciarijos taksą. 2) S. C. S. Officii — mišriose moterystėse, kaip ir dabar, tik „non iure exclusivo". 3) Šv. Penitenciarija: paprastąja galia — bet ką sąžinės srity ir įgaliotąja galia (nuo 1798 m.) — beturčius ir lyg beturčius išorinėj srity. 4) Brevių sekretoriatas — kunigaikščius ir karalius. 5) Nepaprastųjų Bažnytinių reikalų kongregacija — nepaprastais atvejais savaime galėjo dispensuoti nuo bet kurių kliūčių, tik iš tiesų teduodavo indultus dispensuoti savo kraštuose[1]), atskirais atvejais atsiklausdama šv. tėvą, išskyrus tam tikrus generalinius prašymus, pav., nuo kulto skirtumo, mišrios tikybos, iškilmingųjų apžadų ir aukštųjų šventimų, kas priderėjo S. C. S. Officii. 6) Propagandos kongregacija — atskirais atvejais misijų kraštuose nuo bet kurių kliūčių, o kituose kraštuose, išskyrus Rusiją, duodavo indultus dispensuoti nuo mišrios tikybos.

Kodeksas I. C. sumažino skaičių pačių moterystės kliūčių ir davė kuo plačiausių galių dispensuoti vietos ordinarams, klebonams, nuodėmklausiams ir kunigams, kurie tuokia kan. 1098, n. 2.

113. Moterystės dispensų pamatas. — Moterystės dispensų pamatas yra tas pats, kur ir kitų dispensų, būtent: atsitinka, kad kurs moterystės įstatymas, išleistas visiems, netinka kuriam atskiram asmeniui, kas, užuot gera, padaro bloga — pats išmintingas dalykų tvarkymas reikalauja šiuo atveju paleisti aną asmenį nuo įstatymo.

2. Galia dispensuoti.

114. Medžiaga. — 1. Aktyvus moterystės dispensų subjektas, 2. Šventasis Sostas: a) šv. tėvas ir dispensos nuo Dievo teisių moterystės kliūčių, b) šv. tėvo galia dispensuoti nuo bažnytinių moterystės kliūčių ir c) kongregacijų galia, 3) Vietos ordinaras: a) apskritai, b) paprastoji galia, c) įgaliotosios galios, d) pasyvūs subjektai ir e) galių įgimtis, 4) Klebonas, nuodėmklausis ir kiti kunigai: a) apskritai, b) paprastoji galia, c) įgaliotosios galios, d) pasyvūs subjektai ir e) galių įgimtis.

115. Aktyvus moterystės dispensų subjektas. — Kadangi dispensa yra tam tikras įstatymo atšaukimas (sustabdymas —

[1]) Pav., L. Amerika, Rusija, Portugalijos karaliaus patronato teisių teritorijos Azijoj ir Afrikoj ir t.t.

relaxatio), tai vien įstatymų leidėjas ir teisus jo įpėdinis ar įgaliotinis tegali dispensuoti nuo moterystės įstatymų. Todėl nuo įgimtosios ir pozityvinių Dievo teisių moterystės dalykų tegali dispensuoti Dievas, nuo bažnytinių — Bažnyčia, nuo civilinių — valstybė.

Kadangi bažnytinės moterystės kliūtys yra visuotinės teisės, tai nuo jų dispensuoti tegali šv. tėvas. Kitiems reikia jo įgaliojimo, kas duodama kartais pačiomis teisėmis ir dažniau tam tikrais Apaštališkojo Sosto indultais. Nes kan. 1040 pasakyta: „Išskyrus šv. tėvą, niekas kitas negali... nuo jų (moterystės kliūčių) dispensuoti, kam tos galios neduota visuotinėmis teisėmis ar tam tikru Apaštališkojo Sosto indultu".

1) Šventasis Sostas.

116. Šv. tėvas ir dispensos nuo Dievo teisių moterystės kliūčių. — Šv. tėvas visai negali dispensuoti nuo absoliutinių ir nuo žmogaus valios nepareinančių įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių kliūčių, pav., nuo gentystės pirmojoj tiesiosios linijos kartoj, negalios, tvirtos ir pavartotos moterystės. Nuo tų moterystės kliūčių, kurios yra sąlygiškų Dievo teisių, būtent, kurios kyla iš žmogaus valios, šv. tėvas gali dispensuoti tam tikra prasme, pav., nuo apžadų ar tvirtos ir nepavartotos moterystės. Tik ir čia jis nestačiai dispensuoja — pašalinamas tik objektas, iš kurio yra kilusi kliūtis, ar paaiškinama, jog teisė nebeturinti galios. Tai viena. Antra, tai šv. tėvas daro ne savo, tik vikarine galia (potestas vicaria), arba Dievo vardu.

117. Šv. tėvo galia dispensuoti nuo bažnytinių moterystės kliūčių. — Šv. tėvas gali dispensuoti nuo visų bažnytinių kliūčių[1]). Tai jis gali tikrai visada ir leistinai dėl teisingos priežasties.

Iš tiesų šv. tėvas ne nuo visų bažnytinių moterystės kliūčių lygiai tedispensuoja. Taip, nuo vienų kliūčių niekada nedispensuoja, būtent, nuo vyskupystės ir, nesant mirties pavojaus, nuo nusikaltimo, kurs kyla iš viešo vyro ar žmonos nužudymo. Taip pat niekada nedispensuoja nuo tų kliūčių, kur abejojama, ar jos nesančios įgimtosios teisės, k. a., nuo gentystės antrojoj, trečiojoj ir t.t. tiesiosios linijos ir pirmojoj šalutinės linijos kartose. Labai retai ir tik dėl didžiausios priežasties tedispensuoja nuo tiesiosios linijos svainystės pirmojoj kartoj, pagrobimo ir kunigystės. Retai ir tik dėl didelės priežasties dispensuoja nuo gentystės antrojoj ir trečiojoj ša-

---

[1]) Nors tai taip pat gali daryti visuotinis Bažnyčios susirinkimas (kan. 228, § 1), tik iš tiesų nedispensuoja.

lutinės linijos kartose, liečiant pirmąją kartą; nuo nusikaltimo, kurs kyla iš slapto vyro ar žmonos nužudymo; nuo kulto skirtumo civilizuotuose kraštuose, amžiaus, aukštųjų šventimų ir iškilmingųjų apžadų. Nuo kitų bažnytinių kliūčių dispensuojama dėl teisingos ir kanoniškos priežasties.

118. Kongregacijų galia. — 1. Šv. tėvas nuo moterystės kliūčių dispensuoja ne pats. Tą galią jis yra davęs kai kurioms Romos Kūrijos dikasterijoms. Ir tai:

1) Išorinėj srity dispensuoja:

a) S. C. S. Officii — nuo mišrios tikybos, kulto skirtumo ir tų kliūčių, kurios drauge yra susibėgusios su bet katra anų dviejų kliūčių. Dispensuoja taip Rytų, taip Vakarų Apeigų asmenis, neveizint į tai, ar kraštas yra misijų ar ne[1]).

b) Sakramentų kongregacija (S. Congregatio de disciplina Sacramentorum) — nuo visų kitų moterystės kliūčių visoj Bažnyčioj, išskyrus S. C. S. Officii kalbėtuosius atvejus ir Rytų Apeigų asmenis. Ji taip pat nagrinėja tvirtos ir nepavartotos moterystės įvykį ir tiria tos dispensos priežastis[2]).

c) Rytų Bažnyčios kongregacija (S. Congregatio pro Ecclesia Orientali) — nuo visų kliūčių Rytų Apeigų asmenis, net esant antrajai šaliai Vakarų Apeigų, išskyrus S. C. S. Officii teisę[3]).

d) Vienuolių kongregacija (S. Congregatio de Religiosis) — paprastųjų ir iškilmingųjų apžadų vienuolius ir tuos, kurie vienuoliškai ir bendrai gyvena kan. 673[4]).

2) Sąžinės srity dispensuoja:

Šv. Penitenciarija (S. Poenitenciaria) — nuo visų slaptų kliūčių taip sakramentalinėj, taip nesakramentalinėj srity bet kurių Apeigų asmenis[5]).

Jei viena kliūtis yra vieša, antra slapta, tai nuo pirmosios dispensuoja respekt. kongregacija, nuo antrosios — Šv. Penitenciarija[6]).

Pastebėjimas. — Propagandos kraštuose moterystės dispensos pridera ne S. Congregatio de Prop. Fide, tik toms pat kongregacijoms, kur ir kitais atvejais (kan. 252, § 4).

---

[1]) Kan. 247, § 3, plg. kan. 25, § 2.
[2]) Kan. 249 §§ 2-3.
[3]) Kan. 257.
[4]) Kan. 251, § 3.
[5]) Kan. 258, § 1.
[6]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I. n. 327; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 633; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 40; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 227.

2. Vakuojant Apaštališkajam Sostui, Šv. Penitenciarija turi kuo plačiausią galią dispensuoti nuo moterystės įstatymų. Nes gali dispensuoti net nuo tų kliūčių, nuo kurių „Sede plena" negali[1]). Tik čia reikia laikytis tam tikrų sąlygų[2]). Atbulai, S. C. S. Officii, Sakramentų ir Rytų Bažnyčios kongregacijos tada tegali dispensuoti paprastais atvejais ir nuo mažesnių kliūčių. Tik čia dar išskiriami tie atvejai, kur pridėtos klauzulės: „facto verbo cum Sanctissimo", „ex audientia Ssmi" ar „vigore specialium et extraordinariarum facultatum"[3]). O svarbesniais atvejais, jei galima, dalykas atidedamas būsiančiam šv. tėvui; jei nieku būdu negalima laukti, tai Šv. Kardinolų Kolegija gali dalyką pavesti tos kongregacijos prefektui ir keliems jos kardinolams, kur ir šv. tėvas apytikriau būtų pavedęs, ir dispensuojama provizoriškai, būtent, iki šv. tėvas bus išrinktas[4]).

Kai kurie kanonistai sako: „Nors kliūtys, kurios galimos įrodyti išorinėj srity, yra vadinamos viešomis (kan. 1037), vis dėlto, rodos, nėra pakitėjęs Šv. Penitenciarijos kompetencijos plotis. Todėl, iki priešinga autentiškai bus paaiškinta, ji gali dispensuoti: 1) prieš jungtuves — nuo nusikaltimo, apžadų ir gentystės, kilusios iš draudžiamo lyties santykio; 2) po jungtuvių — be to, nuo antrosios ir trečiosios gentystės kartų (taip pat kilusios iš slapto ir draudžiamo lyties santykio) ir nuo vien antrosios kartos, jei kliūtis bent per dešimtį metų buvo slapta ir prašytojai viešai susituokė, moterystėj gyveno ir buvo laikomi teisiai susituokusiais; 3) po jungtuvių — nuo slaptos dvasinės gentystės"[5]). Čia, mano išmanymu, pasakytina atbulai, būtent, iki autentiškai bus paaiškinta ar praktikoj paaiškės visa tiesa, kalbamoji Šv. Penitenciarijos galia laikytina atšaukta. Nes prieš Kodeksą I. C. ji turėta dėl to, kad kalbėtosios kliūtys anais laikais iš tikrųjų buvo slaptos. Šiandien slaptų kliūčių sąvoka pakeista, o Šv. Penitenciarijai kan. 258 ir konstitucija „Sapienti Consilii" tepridera galia dispensuoti nuo slaptų kliūčių. Taigi ir veizėtina, kuri kliūtis yra slapta, kuri vieša šiandienykštėmis teisėmis, t. y. kan. 1037.

2) Vietos ordinaras.

119. Apskritai. — 1. Vietos ordinarais, nesant ko kita pažymėtai pasakyta, yra vadinami: rezidencialinis vyskupas,

[1]) Pius X, conct. „Vacante Sede Apostolica", 25 dec. 1904.

[2]) Kalbamosios sąlygos yra: 1) Turi būti didelis ir greitas reikalas; 2) reikalą sprendžia Signatūra; 3) jei Didysis Penitenciaras yra konklavoj, tai reikia jo aprobatos, ir prašytojai per mėnesį (jei ko kita nereikalautų pati daiktų įgimtis) turi kreiptis į naująjį šv. tėvą.

[3]) Pius X, const. „Vacante Sede Apostolica", 25 dec. 1904.

[4]) Pius X, const. „Vacante Sede Apostolica", 25 dec. 1904.

[5]) I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 40; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 227.

abatas ar pralotas nullius ir jų generaliniai vikarai, apaštališkasis administratorius, vikaras ir prefektas ir tie, kurie jų pareigas eina teisėmis ar konstitucijomis (kan. 198, § 1, plg. § 2), pav., kapitula ar kapitularinis vikaras, vakuojant vyskupo sostui, ir t.t.

2. Vietos ordinaras negali dispensuoti nuo tų moterystės kliūčių, nuo kurių negali nė pats šv. tėvas. Tai savaime aišku.

Be to, vietos ordinaras neturi paprastosios savos galios (potestas ordinaria propria) dispensuoti ir nuo bet kurių kitų moterystės kliūčių. Išimtis — dalinių teisių draudimas, jei jį čia pridėsime prie kliūčių. Nes moterystės kliūtys yra visuotinės teisės, nuo ko ordinarai savaime net atskirais atvejais negali dispensuoti (kan. 81, plg. kan. 1040).

Vietos ordinarai tegali dispensuoti tik nuo tų moterystės kliūčių, kur pačiomis teisėmis jiems duota galia jų pareigoms ar turima įgaliota galia. „Išskyrus šv. tėvą", pasakyta kan. 1040: „niekas kitas negali visai atšaukti ar pakeisti bažnytinių moterystės kliūčių, taip draudžiamųjų, taip suardomųjų; taip pat negali nuo jų dispensuoti tas, kam tos galios neduota visuotinėmis teisėmis ar tam tikru Apaštališkojo Sosto indultu".

120. Paprastoji galia. — Paprastąja galia vietos ordinaras gali dispensuoti nuo moterystės kliūčių ir kitų moterystės įstatymų štai kada:

1) Nuo užsakų.

2) Nuo kliūčių įvykio abejonėj (in dubio facti), jei tik kliūtis yra tokia, nuo kurios šv. tėvas įprastai dispensuoja (kan. 15).

3) Nuo paprastųjų apžadų pačių, ne kliūties, kaip kalbėsime žemiau.

4) „Grūmojančiame mirties pavojuj vietos ordinarai sąžinei patenkinti ar reikale vaikams legalizuoti gali dispensuoti taip nuo jungtuvių formos, taip nuo visų bet kurių bažnytinių kliūčių, viešų ar slaptų, net dauglypių, išskyrus kunigystę ir, pavartojus moterystę, tiesiosios linijos svainystę, savo valdinius, bet kur gyvenančius, ir kitus, kurie iš tiesų yra jų teritorijoj, pašalinus papiktinimą ir jei dispensuojama nuo kulto skirtumo ar mišrios tikybos, pirma padarius įprastas kaucijas" — kan. 1043.

Kalbamosios dispensos sąlygos, kaip matome, yra šios:

a) Grūmojąs mirties pavojus. Mirties pavojus reiškia tokią padėtį, kur galima numirti, galima išgyti ar išlikti gyvas. Grūmojąs pavojus — kai abu tuodu dalykai (mirimas ir gyvybė) yra lygiai apytikriai. Kas kita yra pats mirimas, mirimo valanda, t. y. kai žmogus jau miršta. Mirties pavojus gali kilti taip iš vidaus, pav., ligos, taip iš lauko, pav., ope-

racijos, karo mūšio, pavojingos kelionės, jūros audros, potvynio, „ex partu valde difficili" ir t.t.

b) Reikalas nuraminti sąžinė ar legalizuoti vaikai. Užtenka net bet katro įtvieju; nes kanono 1043 žodžiai „ad consulendum conscietiae, et si causas ferat, legitimationi prolis" imtini yra disiunctive. Tai rodo šalutinis sakinys: „si casus ferat".

Reikalas nuraminti sąžinė reiškia sąžinės priedermę tuoktis, nesant kito išėjimo, pav.: jei kitaip negalima pašalinti paleistuvavimo ar artimiausio jo pavojaus arba didelių pagundų; kai vyriškis nusidėjo su moteriške, pažadėdamas ją vesti, ar kai be moterystės negalima apsaugoti katro įtvieju šlovės.

Daugelis kanonistų po senovei sako, jog čia taip pat galima esą dispensuoti dėl to, kad būtų atlyginta materialinė skriauda antrajai šaliai ar kad būtų išdildyti įsisenėję dideli šeimų kivirčiai ir t.t.[1]) Bet, mano išmanymu, to dalyko negalima įterpti į Kodeksą I. C., nes čia nėra priedermės tuoktis.

Vaikų legalizavimas suprantamas taip gimsiančių, taip gimusių. Tik turi būti toks atvejis, kur paprasta dispensa legalizuojasi vaikai kan. 1051 ir 1116. Todėl iš čia reikia išmesti svetimoteriautieji ir šventvagiškieji vaikai (proles adulterina et sacrilega) — jiems legalizuoti reikia tam tikro Apaštališkojo Sosto reskripto.

Sąžinės nuraminimas ir vaikų legalizavimas yra dispensos tikrumo dalykas. Tai bendra kanonistų nuomonė[2]).

c) Turi būti pašalintas papiktinimas. Čia veizėtina į atskirus atvejus. Ir tai, jei kliūtis yra slapta, tai dispensuojama sąžinės srity. Jei kliūtis yra vieša, tai reikia pasakyti liudytojams, jog dispensuota dėl tam tikrų priežasčių. Jei būtų dispensuojamas diakonas, subdiakonas ar iškilmingųjų apžadų vienuolis, tai įkalbėtinas, kad išgijęs išvyktų ten, kur jo nepažįsta. Jei to dalyko padaryti būtų negalima, tai įsakytina yra apgaila, dvasinės pratybos ir krikščioniškai gyventi[3]).

Pašalinti papiktinimas tėra dispensos leistinumo dalykas.

d) Jei dispensuojama nuo kulto skirtumo ar mišrios tikybos, tai padarytinos įprastos kaucijos. Jei jų padaryti nebūtų

---

[1]) Pav.: I. Pighi, De sacramento matrimonii², n. 90; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, II n. 401; Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 348; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 232; T. Schäfer, Das Eherecht nach dem Codex Iuris Canonici, Münster i. W. 1924, 101, ir t.t.

[2]) Vz. F. M. Cappello, t. p.; T. Schäfer, t. p.

[3]) S. C. S. Off., litt. encycl. 20 febr. 1888. — Prieš Kodeksą I. C. dar buvo įsakyta, kad apie kalbamąjį diakoną, subdiakoną ir iškilmingųjų apžadų vienuolį vyskupas praneštų S. C. S. Officii. Tai atšaukta.

galima raštu, pav., ligonis jau miršta, tai užtenka nerašytinių kaucijų, pav., vien pažadant žodžiu, priesaika ir t.t. Tik dispensatorius turi būti morališkai įsitikrinęs, kad pažadėjimas bus įvykdytas. Ar kalbamųjų kaucijų reikia dispensos tikrumui, ginčijamasi. Tai vieni teigia. Tik reikalauja, kad būtų įvykdytos Dievo teisių sąlygos[1]). Kiti neigia[2]). Pirmieji savo nuomonę įrodinėja tuo, kad mirties pavojuj Bažnyčia taip griežtai nereikalaujanti laikytis bažnytinių įstatymų, nes būtų didžiausia skriauda. Antroji nuomonė, mano išmanymu, yra apytikresnė. Nes kan. 1061, § 1 ir 1071 pasakyta, jog Bažnyčia be kaucijų nedispensuojanti nuo mišrios tikybos ir kulto skirtumo. Išimčių nedaroma. Todėl nė čia jų daryti negalima. Be to, mūsų kan. 1043 kaucijos reikalaujamos be jokios restrikcijos. Todėl nė mes negalime daryti išimčių.

Grūmuojančio mirties pavojaus galios platumas yra šis:

a) Galima dispensuoti nuo jungtuvių formos, t. y. kompetentingo dvasiškio ar vieno arba net abiejų liudytojų dalyvavimo. Taip pat galima dispensuoti nuo bet kurių bažnytinių kliūčių. Nesvarbu, ar jos yra draudžiamosios ar suardomosios, viešos ar privatinės, paprastos ar dauglypės, įprastos dispensuoti ar ne, prieš jungtuves ar po. Išimtis — kunigystė ir juo labiau vyskupystė; tiesosios linijos svainystė, pavartojus moterystę; abejojant, ar šalys nesančios gentys bet kurioj tiesiosios linijos ar pirmojoj šalutinės linijos kartoj (plg. kan. 1076, § 3); moterystės pataisymas iš šaknų (plg. kan. 1141) ir moterystės sutikimo trūkumai (plg. kan. 1082-1092). Dar labiau negalima dispensuoti nuo Dievo teisių moterystės kliūčių.

b) Dispensai nereikia tokio atvejo, kur nebėra laiko kreiptis į Apaštališkąjį Sostą; nes kan. 1043 nėra senovės klauzulės: „kai nebėra laiko kreipti į Šv. Sostą"[3]). Taigi nebereikalaujama konkubinato ar civiliškos moterystės, kaip buvo seniau.

c) Dispensuoti galima net tarpiškai, būtent, kai serga ne tas, kurį betarpiškai liečia moterystės kliūtis, pav., mergaitė, kuri gyvena konkubinate su sveiku iškilmingųjų apžadų asmeniu"[4]).

5) Greitame reikale, apie kurį kalbama kan. 1045. Jame pasakyta: „§ 1. Vietos ordinarai, laikydamiesi klauzulių, ku-

---

[1]) Pav.: I. Pighi, De sacramento matrimonii, n. 90; Pr. Cerato, Matrimonium, n. 35; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 232.

[2]) Pav.: A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 348; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 41; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 608.

[3]) S. C. S. Off., litt. encycl. 20 febr. 1888.

[4]) S. C. S. Off., 1 iul. 1891.

rios įsakytos kan. 1043 gale, gali dispensuoti nuo visų kliūčių, apie kurias kalbama cituotame kan. 1043, tais atvejais, kai kliūtis surasta, jau visa parengus jungtuvėms, ir be apytikrio didelės negerovės pavojaus negalima jungtuvių atidėti, iki bus gauta Apaštališkojo Sosto dispensa. — § 2. Tokia pat galia turima taip pat, taisant moterystę, jei toks pat pavojus čia pat būtų ir nebebūtų laiko kreiptis į Šventąjį Sostą".

Tai senovės „casus perplexus"[1]).

Tas atvejis galimas pavadinti tam tikru generalinio kan. 81 atžvilgiu. O kan. 81 pasakyta: „Jei sunku kreiptis į Šv. Sostą ir taip pat čia pat būtų pavojus turėti didelę skriaudą, o dispensa yra tokia, kurią Šv. Sostas įprastai duoda", tai vietos ordinarai gali dispensuoti nuo visuotinių bažnytinių įstatymų. Tik moterystės teisėse, mano išmanymu, labiausiai laikytinasi yra specialinio kan. 1045, ne generalinio kan. 81; nes kitaip net nebūtų reikėję mūsų kan. 1045. Be to, kan. 1045 taip yra platus, jog moterystės teisėse vargu begalimas plačiau išplėsti pats generalinis kan. 81. Kai kurie kanonistai vis dėlto sako, jog moterystės teisėse galima esą laikytis taip greito reikalo kan. 1045, taip generalinio kan. 81 [2]). Tik jie kalba be įrodymų.

Greito reikalo atvejo sąlygos yra šios:

a) Kliūtis turi būti sužinota prieš jungtuves, kai visa jau parengta vestuvėms, atsieit, kai jau parengta visa, ko reikalaujama bažnytinėmis teisėmis, t. y. ištirti sužieduotiniai (klebono tyrimas), išėjo užsakai, turimi visi jungtuvių dokumentai ir t.t. Atbulai, neužtenka ir nieko nereiškia, kai vien pasirengta vestuvėms.

Kliūtis sužinota reiškia tai, kad ją sužinojo vietos ordinaras ar klebonas[3]). Nesvarbu, ar pirma sužieduotiniai ją žinojo ar ne, ar bona ar mala fide iki šiolei nepasakyta. Nes Kodekse I. C. neskiriama dalyko ir kalbamojo įstatymo tikslas yra ne tik šalių gerovė, bet taip pat išvengti visuomenės negerovės, papiktinimo ir t.t. Tik jei sužieduotiniai mala fide tylėjo, tai vietos ordinaras gali nedispensuoti; nes jie yra neverti[4]).

---

[1]) Kalbamąjį atvejį kai kurie kanonistai ir šiandien tebevadina tuo vardu, pav.: Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 350; Ed. Eichmann, Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici, Paderborn 1923, § 142; T. Schäfer, Das Eherecht, 104 ir t.t.

[2]) Pav.: A. Vermeersch et I. Creusen, t. p., n. 351; T. Schäfer, t. p., 106.

[3]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 1 mart. 1921, ad IV (acta A. S., XIII [1921] 176).

[4]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 233; A. Vermeersch et I. Creusen, t. p., n. 350.

b) Jungtuvės ar moterystės pataisymo negalima atidėti be apytikrio pavojaus turėti didelę negerovę. Negalima atidėti, iki bus kreiptasi ir gauta bent raštu Apaštališkojo Sosto atsakymas. Tik nesvarbu, ar visai negalima ar labai sunku kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[1]). Telegrafas ar telefonas neįeina[2]).

Negerovė čia suprantama taip materialinė, taip dvasinė; nes Kodekse I. C. neskiriama dalyko. Pirmosios negerovės pavyzdys — papiktinimas, nešlovė, išpažinties ar šiaipjau paslapties sulaužymas, konkubinatas, dideli barniai, šalių nesusitūrėjimas ir negalėjimas nors laikinai išsiskirti be nešlovės ar didelės skriaudos, bausmės ir t.t. Antrosios — visa parengta vestuvėms ir negalima atidėti jungtuvių.

Kalbamosios negerovės didumas nėra determinuotas. Tai nutarti palikta dispensatoriui.

Negerovė gali liesti abi ar vieną šalį arba net kitus, pav., tėvus, gentis ir t.t. Tik ji turėtų įvykti, kreipusis į Apaštališkąjį Sostą ir laukiant atsakymo.

c) Pašalintas papiktinimas ir, dispensuojant nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo, padarytos įprastos kaucijos, kaip aukščiau.

Greito reikalo atvejo platumas yra šis:

a) Galima dispensuoti nuo visų bažnytinių kliūčių, kaip aukščiau, sub 4.

b) Galima dispensuoti taip prieš jungtuves, taip taisant moterystę (convalidando), iškyrus pataisymą iš šaknų (sanatio in radice — plg. kan. 1141).

c) Negalima dispensuoti nuo kunigystės, vyskupystės, tiesiosios linijos svainystės po moterystės pavartojimo, Dievo teisių kliūčių, sutikimo trūkumų ir abejojant, ar šalys nesančios gentys bet kurioj tiesiosios linijos kartoj, kaip aukščiau, sub 4.

d) Negalima dispensuoti nuo jungtuvių formos. Nes kan. 1043 minimos moterystės kliūtys ir jungtuvių forma. O mūsų kan. 1045 tekalbama apie moterystės kliūtis. Taigi į mūsų atvejį negalima įtraukti jungtuvių formos. Be to, jungtuvių forma nebevadinama kliūtimi. Dar toliau, pačios atvejo aplinkybės neleidžia įimti jungtuvių formos. Nes čia dispensuoti tegalima tada, kai visa parengta jungtuvėms — kai jau turimi ir liudytojai ir tuokėjas ir t.t. Taigi. Galop, taip mano mažne visi kanonistai[3]).

---

[1]) Plg. S. C. Consist., 25 apr. 1918; 2 aug. 1918; 8 aug. 1918.

[2]) Plg. Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 12 nov. 1922, ad V (Acta A. S., XIV [1922] 662—663).

[3]) Pav.: Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 73; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 41; A. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 546; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 350, ir t.t.

e) Tegalima dispensuoti tada, kai visai nebėra laiko ar labai sunku bent raštu kreiptis į Apaštališkąjį Sostą ir laukti jo atsakymo. Telegrafas ir telefonas neįeina, kaip aukščiau. Kalbamojo laiko ilgumas pridera nuo kelybos tolumo. Italijoj įprastai reikia 15 dienų, kitiems Europos kraštams — 20-30 dienų, o kitoms pasaulio dalims — 40-50 dienų.

f) Jei kreipusis į Apaštališkąjį Sostą dispensos nuo kurios moterystės kliūties, ištiktų greitas reikalas, tai vis dėlto galima taikinti mūsų atvejis, nelaukiant šv. tėvo dispensos. Tik paskum tai reikia pranešti Apaštališkajam Sostui (plg. kan. 204, § 2).

121. Įgaliotosios galios. — 1. Prieš Kodeksą I. C. vietos ordinarams buvo duodamos galios dispensuoti nuo moterystės kliūčių trejus, ketverius metus ir t.t. Kodeksas I. C. taip paplatino paprastąją vietos ordinarų galią, jog įgaliotųjų galių ne labai bereikia. Todėl S. C. Consistorialis 1918 m. 25 bal. atšaukė visas įgaliotąsias išorinės srities galias. Tas dekretas įgijo galią nuo 1918 m. 19 geg.[1]) Tik nepaliesta sąžinės srities galių, kurias buvo davusi Šv. Penitenciarija. Išorinėj srity bepaliktos šios išimtys:

1) Penkerius metus nuo 1918 m. 18 geg. vietos ordinarų galia dispensuoti nuo žemesniojo laipsnio kliūčių ir iš šaknų taisyti moterystes, netikras dėl tų pačių kliūčių, Amerikoj, Filipinų salose, Rytų Indijoj, Afrikoj (kraštuose, kurie šiek tiek atsčiau stovi nuo Vidužemio jūros) ir Rusijoj.

2) Tų pačių vietos ordinarų galia taip pat penkerius metus dispensuoti nuo aukštesniojo laipsnio bažnytinių kliūčių, taip viešų, taip slaptų, net dauglypių (išskyrus tiesiosios linijos svainystę, pavartojus moterystę, ir kunigystę) ir nuo mišrios tikybos, jei paprašius Apaštališkąjį Sostą dispensos ir dar negavus atsakymo, ištiktų greitas reikalas.

3) Prancūzijos, Anglijos, Vokietijos, Austrijos, Vengrijos ir Lenkijos vietos ordinarai, iki Pasaulinio karo galo, numatant, kad sunku ar negalima būsią kreiptis į Apaštališkąjį Sostą bent per mėnesį, gali vartoti tas pačias galias, kur sub 1 ir 2[2]).

4) 1918 m. 2 rugp. duota vietos ordinarams sub 1 tokia pat galia, kur sub 2 ordinarams, su sąlyga sub 3[3]).

1919 m. 4 kovo S. C. Consistorialis pailgino galias sub 3 ir 4 šešis mėnesius nuo pasirašymo Pasaulinio karo taikos[4]). 1921 m. 7 kovo ta pati kongregacija atšaukė 1919 m. 4 kovo dekretą ir pailgino 1918 m. 25 bal. ir 2 rugp. dekretus, iki

---

[1]) Acta A. S., X (1918) 190.
[2]) S. C. Consist., 25 apr. 1918 (Acta A. S., X [1918] 190).
[3]) Acta A. S., X (1918) 363.
[4]) Acta A. S., XI (1919) 120.

būsianti sustatyta ir paskelbta galutinė galių taisyklė[1]). 1921 m. toks dispensų formularas paskelbtas misijų kraštams ir t.t.

2. Kurias kitas įgaliotąsias galias dispensuoti nuo moterystės kliūčių turi vietos ordinarai, tai vietos klausimas. Taip, Žemaičių vyskupijos ordinaras 1923 m. 18 geg. gavo iš Sakramentų kongregacijos šias galias:

1) Dispensuoti dėl teisingos ir protingos priežasties nuo žemesniojo laipsnio moterystės kliūčių, įvardytų kan. 1042, ir nuo draudžiamųjų kliūčių, apie kurias kalbama kan. 1058, tik prieš jungtuves.

2) Dispensuoti dėl didelės ir greitos priežasties, kai grūmoja pavojus ir jungtuvių negalima atidėti, iki bus gauta Apaštališkojo Sosto dispensa nuo šių aukštesniojo laipsnio kliūčių:

a) gentystės antrojoj ar trečiojoj šalutinės linijos kartoj, liečiant pirmąją kartą, jei tik iš to nėra jokio papiktinimo;

b) gentystės antrojoj šalutinės linijos kartoj;

c) svainystės pirmojoj lygioj šalutinės linijos kartoj ir antrojoj tos pat linijos kartoj, liečiant pirmąją kartą;

d) viešo padorumo pirmojoj kartoj, jei tik visai neabejojama, kad viena šalis nėra antrosios šalies vaikas.

3) Dispensuoti, vizituojant vyskupiją ar darant misijas, nuo visų aukščiau minėtųjų moterystės kliūčių konkubinus.

4) Pataisyti iš šaknų moterystes, netikrai sueitas dėl kurios žemesniojo laipsnio kliūties, kai labai nepatogu (magnum incommodum) reikalauti, kad kliūties nežinančioji šalis atkartotų moterystės sutikimą, jei tik pirmesnis sutikimas tebėra ir nėra pavojaus pamesti; tik tai reikia kliūtį žinančiajai šaliai pranešti ir pats pataisymas pažymėti jungtuvių knygose. — Kalbamasis ordinaras, vartodamas aukščiau įvardytąsias galias, turi laikytis kan. 1048-1054. Be to, turi pasirūpinti, kad išsigalintieji duotų Apaštališkajam Sostui teisingą auką. Galop, tas pats ordinaras metų gale turi pranešti Sakramentų kongregacijai, kiek ir nuo kurios kliūties dispensavo pagal tą indultą, ir nusiųsti gautąsias aukas, neliečiant kan. 1056 įsakymo[2]).

122. Pasyvūs subjektai. — Vietos ordinaras taip paprastąja, taip įgaliotąja galia savaime ir betarpiškai tegali dispensuoti savo valdinius (kan. 201, § 1), t. y. tuos, kurie jo vyskupijoj turi parapinę ar bent diecezalinę buveinę ar lyg buveinę ar, būdami perėjūnai, joj iš tiesų gyvena (actu commorantur).

Jei dispensuojamos šalys būtų skirtingų vyskupijų, tai veizėtina yra į kliūties ryšį. Ir tai, jei kliūtis yra bendra arba

---

[1]) Acta A. S., XIII (1921) 134.

[2]) Ordiniatus Žemaitensis, litt. circ. „De facultatibus matrimonialibus, 20 iun. 1923, n. 2041 („Ganytojas“ [ofic. dal.], n. 6 [1923] 214—215).

korelatyvinė, pav., gentystė, svainystė, dvasinė gentystė, tai gali dispensuoti bet katros šalies vietos ordinaras. Nes čia betarpiškai pašalinamas savo valdinio ryšys ir tuo pačiu arba tarpiškai pašalinamas taip pat antrosios šalies ryšys. Tik pritinka, kad ir nuo korelatyvinės kliūties dispensuotų sužieduotinės savas vietos ordinaras. Dar kai kur įprasta pirma reikalauti antrosios šalies vietos ordinaro sutikimo[1]). Be to, mišrios tikybos ir kulto skirtumo dispensuoti tegali kataliko vietos ordinaras. Nes čia dispensa stačiai tegali liesti kataliką ir tik per jį nekataliką[2]). Jei kliūtis yra asmeninė, t. y. kuri tesaisto vieną šalį, pav., apžadai, tai dispensuoti tegali tos šalies savas vietos ordinaras; nes čia ryšys tegalimas stačiai atrišti.

Dispensuojamasis asmuo turi būti dispensatoriaus valdinys tada, kai dispensuojama. Paskiau, pav., įteikiant dispensą, tai nebesvarbu.

Išimtys: 1) Grūmojančiame mirties pavojuj vietos ordinaras gali dispensuoti nuo tam tikrų moterystės kliūčių ir jungtuvių formos tuos savo valdinius ir net nevaldinius, kurie jo teritorijoj iš tiesų yra. 2) Vietos ordinaras gali dispensuoti nuo nerezervuotųjų apžadų savo valdinius ir keleivius (kan. 1313, § 1). 3) Kai įgaliotojoj galioj pažymėtai pasakyta, jog galima esą dispensuoti bet kurie katalikai ir t.t.

Vietos ordinarai taip paprastąja, taip įgaliotąja galia (jei nėra ko kita pažymėta) gali dispensuoti savo valdinius, nors jie iš tiesų nebūtų jo teritorijoj. O kitus tegali dispensuoti, kai jie iš tiesų yra jo teritorijoj. Tas pat pasakytina apie perėjūnus; nes jie tada ir tėra vietos ordinaro valdiniai, kai iš tiesų yra jo teritorijoj.

Vietos ordinaras paprastąja ir įgaliotąja galia gali dispensuoti, būdamas savo ir svetimoj vyskupijoj (plg. kan. 201, § 3).

123. Galių įgimtis. — Paprastosios vietos ordinarų galios, apie kurias kalbėjome aukščiau, galimos vartoti taip išorinėj, taip sąžinės srity. O sąžinės srity galimos vartoti sakramentalinėj ir nesakramentalinėj srityse.

Tas pat pasakytina apie įgaliotąsias vietos ordinaro galias, jei ko kita nėra pažymėtai pasakyta.

Be to, paprastąja vietos ordinaro galia galima įgalioti atskirais atvejais ir net nuolat (habitualiter). Tas pat pasakytina apie galias, įgaliotas Apaštališkojo Sosto, išskyrus atvejį, kai subdeleguoti pažymėtai draudžiama ar yra „electa industria personae". Kitose įgaliotosiose vietos ordinaro galiose taikintinos paprastosios subdelegavimo normos.

---

[1]) Dispensos nuo užsakų eina savo taisyklėmis.
[2]) Plg. S. C. S. Off., 30 iun. 1890.

3) Klebonas, nuodėmklausis ir kiti kunigai.

124. Apskritai. — 1. Klebonais čia suprantami taip tikrieji klebonai, taip tie, kurie yra tuo vardu vadinami teisėse, būtent, kan. 451, §§ 1-2, plg. kan. 471-475, apie ką plačiau kalbėsime žemiau.

Nuodėmklausiu paprastais atvejais yra vadinamas kunigas, kurs yra aprobuotas klausyti išpažinčių, o mirties pavojuj — bet kurs kunigas (plg. kan. 882).

2. Klebonai savaime negali dispensuoti nuo jokių moterystės įstatymų ir kliūčių. Tam reikia tam tikros galios. Juo labiau tai pasakytina apie kitus kunigus. Klebonams ir kitiems kunigams galios dispensuoti duodamos kartais pačiomis teisėmis, kartais įgaliojamos. Pirmosios yra paprastosios, antrosios — įgaliotosios galios.

125. Paprastoji galia. — Klebonai, nuodėmklausiai ir šiaipjau kunigai, kurie tuokia kan. 1098, n. 2 paprastąja galia, gali dispensuoti nuo moterystės įstatymų štai kada:

1) Grūmojančiame mirties pavojuj. Apie tai kan. 1044 pasakyta: „Tose pat aplinkybėse, kaip ir kan. 1043, ir kai nė vietos ordinaro negalima pasiekti, turi tokią pat galią dispensuoti taip klebonas, taip kunigas, kurs tuokia kan. 1098, n. 2, taip nuodėmklausis, tik šis sąžinės srity per išpažintį".

Plačiau kalbant, čia pasakytina štai kas:

a) Grūmojąs mirties pavojus suprantamas taip pat, kaip aukščiau (n. 120, 4).

b) Galima dispensuoti nuo jungtuvių formos, būtent, nuo vieno ar net abiejų liudytojų dalyvavimo, ir nuo bet kurių moterystės kliūčių. Išimtis — Dievo teisių kliūtys, kunigystė, vyskupystė, tiesiosios linijos svainystė po moterystės pavartojimo, sutikimo trūkumai, moterystės pataisymas iš šaknų ir abejojant, ar šalys nesančios gentys bet kurioj tiesiosios linijos ar pirmojoj šalutinės linijos kartoj, kaip aukščiau (n. 120, 4).

c) Tegalima dispensuoti reikale patenkinti sąžinė ar legalizuoti vaikai, kaip aukščiau (n. 120, 4).

d) Klebonas ir kunigas, kurs tuokia kan. 1098, gali dispensuoti taip nuo viešų, taip nuo slaptų kliūčių, išorinėj ir sąžinės srityse, prieš jungtuves ir taisydamas moterystę.

e) Nuodėmklausis tegali dispensuoti tik sakramentalinėj sąžinės srity, arba per išpažintį. Dispensa yra tikra, nors pati išpažintis būtų netikra[1]).

Ginčijamasi, ar nuodėmklausis galįs dispensuoti nuo viešų moterystės kliūčių. Vieni sako, jog jis galįs dispensuoti

---

[1]) Plg. S. Poenit., 19 maii 1834; 4 ian. 1839.

nuo taip įgimtimi, taip įvykiu viešų kliūčių[1]). Kiti — nuo slaptų įvykiu, nors įgimtimi būtų viešos[2]). Treti — jei kliūtis esanti vieša ir galimas esąs pasiekti klebonas, tai į jį esą kreiptinasi dispensos leistinumui[3]). Ketvirti — nuodėmklausis tegalįs dispensuoti nuo tų moterystės kliūčių, kurios esančios slaptos taip įvykiu, taip įgimtimi[4]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: Viena, tai rodo kan. 1044 žodžiai: „tik šis sąžinės srity per išpažintį". O čia tegalima dispensuoti nuo įvykiu ir įgimtimi drauge slaptų kliūčių. Antra, įgimtimi viešoms kliūtims reikia dispensos ne tik sąžinės, bet taip pat išorinėj srity; nes jos tik atsitiktinai tėra slaptos ir todėl visada gali pasidaryti viešos įvykiu. O sakramentalinėj sąžinės srity duota dispensa neturi galios išorinėj srity (kan. 1047). Trečia, priėmus priešingas nuomones, galėtų kilti daug didžiausių negerovių, būtent, tikros moterystės sąžinės srity galėtų būti paskelbtos netikromis išorinėj srity.

Kai kurie sako, jog nuodėmklausis galįs reikalauti, kad penitentas leistų jam slapta pranešti savo dispensą vietos ordinarui ar Šv. Penitenciarijai. Nesutinkant penitentui, jis galįs neatleisti nuodėmių ir nedispensuoti. Taip išnyksiąs ar bent sumažėsiąs pavojus kilti konfliktui tarp sąžinės ir išorinės sričių[5]). Tai ne tiesa; nes negalima reikalauti, kad penitentas leistų nuodėmklausiui pasakyti kitiems tai, ką yra girdėjęs per išpažintį — išpažinties paslapties sulaužymas. Be to, nuodėmklausio kalba neturi ir negali turėti jokios juridiškos vertės išorinėj srity (plg. kan. 1757, § 3, n. 2). Todėl jei nuodėmklausis per išpažintį sužinotų viešą kliūtį, tai penitentą turi siųsti pas kleboną ar, pasakius ir leidus ne per išpažintį penitentui, gali pats pavartoti savo galią išorinėj srity. Čia jis dispensuoja ne nuodėmklausio, tik klebono ar kan. 1098 kunigo galiomis.

f) Jei dispensuojama nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo, tai reikia pirma padaryti įprastos kaucijos, kaip aukščiau (n. 120, 4).

g) Reikia pašalinti papiktinimas, kaip aukščiau (n. 120, 4).

h) Tegalima dispensuoti, kai prašytojas raštu ar pats negali kreiptis į Apaštališkąjį Sostą ar bent vietos ordinarą arba

---

[1]) Pav.: B. Kurtscheid, Das neue Kirchenrecht², Paderborn 1921, 131, ir A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 354. — Paskutinysis reikalauja dėl viešos kliūties po jungtuvių kreiptis į vietos ordinarą ar kleboną, kaip galima.

[2]) Pav., B. Rasche, Der Spender des Busssakramentes, 79.

[3]) A. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 546.

[4]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus³, II n. 794; T. Schäfer, Das Eherecht, 111.

[5]) Pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 44 išn. 3.

jų įgaliotinį be didelės negerovės (sine gravi incommodo)[1]), pav., kai bijomasi, kad ligonis nenumirtų ar nenustotų sąmonės. Atbulai, jei subjektyviškai ar objektyviškai tikrai būtų žinoma, kad galima kreiptis į vietos ordinarą, tai kalbamoji dispensa būtų netikra. Tik telefonas ir telegrafas nieko nereiškia[2]), ir nuodėmklausis gali dispensuoti, nors būtų galima kreiptis į kleboną.

2) Greitame reikale. Apie tai kalbama kan. 1045, § 3, kurs skamba šiaip: „Tose pat aplinkybėse (kaip kan. 1045, §§ 1-2) tokią pat galią turi visi, apie kuriuos kalbama kan. 1044, tik slaptais atvejais, kai nė į vietos ordinarą negalima kreiptis ar tai tegalima, pastatant į pavojų sulaužyti paslaptį".

Greitame reikale klebonas ir kan. 1098 tuokėjas gali dispensuoti štai kada ir kaip:

a) Jei tuokiantis iškiltų kliūtis, kai jau visa parengta jungtuvėms ar jau susituokta ir jungtuvių ar moterystės pataisymo negalima atidėti, iki bus gauta vietos ordinaro dispensa, be apytikrio pavojaus turėti didelę negrovę ar sulaužyti paslaptį, kaip aukščiau (n. 120, 5).

b) Galima dispensuoti nuo visų kliūčių, išskyrus Dievo teisių kliūtis, kunigystę, vyskupystę ir, pavartojus moterystę, tiesiosios linijos svainystę, sutikimo trūkumus, moterystės pataisymą iš šaknų ir t.t., kaip aukščiau (n. 120, 5).

c) Kliūtys turi būti slaptos įgimtimi ir įvykiu drauge ar bent įvykiu[3]).

d) Tegalima dispensuoti, kai paprastu būdu, t. y. bent raštu, negalima kreiptis į Apaštališkąjį Sostą ar vietos ordinarą arba jų įgaliotinį. Atbulai, čion neįeina nepaprasti būdai, pav., telefonas, telegrafas[1]), automobilis, motociklas, traukinys ir t.t. Net nieko nereiškią, jei atskirais atvejais, pav., esant netoli ar dėl tam tikros prašytojo padėties, anie nepaprastieji būdai būtų paprasti. Nes įstatyme težiūrima į tai, kas įprastai ir apskritai atsitinka (communiter contigentia). Tik, žinoma, norint, galimi vartoti ir nepaprasti būdai.

Taip pat galima dispensuoti, kai Apaštališkasis Sostas ar vietos ordinaras arba jų įgaliotinis tegalimas pasiekti su pavoju sulaužyti paslaptį. Paslaptis čia suprantama bet kuri — išpažinties, pareigų, natūralinė ir t.t. Čion įeina net tos paslaptys, kurios dėl didžiausios priežasties slepiamos nuo patties vietos ordinaro, pav., jei sužieduotiniai būtų jo gentys ar

---

[1]) Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I nn. 412—413.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 12 nov. 1922, ad V (Acta A. S., XIV [1922] 662—663).

[3]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 28 dec. 1927, ad III (Acta A. S., XX [1928] 61).

[4]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 12 nov. 1922, ad V (Acta A. S., XIV [1922] 662—663).

svainiai ir kliūtis įžeistų gerą jų vardą; nes Kodekse I. C. neskiriama dalyko ir tokia yra Šv. Penitenciarijos praktika.

e) Klebonas ir kan. 1098 kunigas gali dispensuoti taip sakramentalinėj, taip nesakramentalinėj sąžinės srity. Atbulai, nuodėmklausis dispensuoti tegali sakramentalinėj sąžinės srity. Nes čia kan. 1045, § 3 pripažįstama tokia pat galia, kaip ir kan. 1044, kur kaip tik nuodėmklausis tegali dispensuoti per išpažintį. Todėl neteisingai kalba tie, kurie sako, jog nuodėmklausis čia galįs dispensuoti taip pat nesakramentalinėj sąžinės srity[1]).

126. Įgaliotosios galios. — Klebonai ir kiti dvasiškiai kartais turi įgaliotųjų galių dispensuoti nuo moterystės įstatymų ar kliūčių. Čia žiūrėtina į atskirus įgaliojimus. Dažnai tokių ga'ių duodama nuodėmklausiams aprobatose.

127. Pasyvūs subjektai. — Klebonas paprastąja galia gali dispensuoti nuo moterystės kliūčių savo parapijonis, t. y. kurie jo parapijoj turi parapinę buveinę ar lyg buveinę, nors jie kur kitur būtų. Tai daryti jis gali, net būdamas svetimoj parapijoj. Kitų parapijų ir diecezalinės buveinės ar lyg buveinės asmenis klebonas tegali dispensuoti tada, kai jie iš tiesų yra jo parapijoj.

Nuodėmklausis tegali dispensuoti tuos penitentus, kurių klauso išpažinties.

Jei kas kitas būtų įgaliotas dispensuoti, tai veizėtina į patį įgaliojimą.

128. Galių įgimtis. — 1. Klebonas gali kitą įgalioti paprastąja sava galia dispensuoti nuo moterystės kliūčių atskirais atvejais, tam tikram atvejų skaičiui ir net nuolat. Jo įgaliotinis „ad universalitatem negotiorum" gali subdeleguoti kitą atskirais atvejais. Jei jis tėra įgaliotas tam tikru atveju ir t.t., tai kito subdeleguoti negali. Tam dalykui reikia klebono tam tikro leidimo (plg. kan. 199, §§ 3-4). Subdeleguotasis taip pat nebegali kito subdeleguoti. Tam dalykui reikia taip pat klebono pažymėto leidimo (plg. kan. 199, § 5).

Jei klebonas ką įgalioja tuokti, tai šis tuo pačiu laikomas įgaliotas kan. 1045, § 3 galia (plg. kan. 200, § 1).

Kan. 1098, n. 2 kunigo galia, kuri turima kan. 1045, § 3, tėra teisių įgaliotoji galia atskirais atvejais, tik ne paprastoji galia. Nes kunigystė nėra pareigos, prie kurių prijungiamos paprastosios galios. Todėl kalbamąja kunigo galia kitas negali būti įgaliotas ar, teisingiau išsireiškiant, subdeleguotas. Be to, kan. 1098 atveju kiekvienas kunigas gali tuokti. Todėl čia nėra nė pamato kitas įgalioti, arba subdeleguoti — jis pats gali dispensuoti.

---

[1]) Pav., M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts², Paderborn 1920, 336.

Nuodėmklausio galios, sakramentalinės srities galios, visai negalima įgalioti.

Kitų įgaliotosios galios subdelegavimo klausime veizėtina į paties įgaliojimo rūšį ir raštą ir taikintinos bendrosios įgaliojimų taisyklės, apie kurias kalbama kan. 199.

2. Dispensa, duota išorinėj srity paprastąja ar įgaliotąja galia, taip pat turi galią sąžinės srity (plg. kan. 202, § 1). Taip pat nesakramentalinės sąžinės srities dispensa turi galią išorinėj srity. Atbulai, sakramentalinės srities dispensa visai neturi galios išorinėj srity (plg. kan. 1047). Jei turiama galia dispensuoti sąžinės srity, tai galima dispensuoti taip sakramentalinėj, taip nesakramentalinėj srity. Išimtis — jei savaime reikalaujama sakramentalinės srities. Jei gauta galia dispensuoti ir nepažymėta srities, tai suprantamos abi sritys, nebent jei pati daiktų įgimtis ko kita reikalautų (plg. kan. 202, §§ 2-3).

Pastebėjimas. — Nuncijai, internuncijai ir apaštališkieji delegatai savo teritorijoj gali dispensuoti nuo draudžiamųjų moterystės kliūčių pagal tam tikras normas. Be to, jiems duodama įgaliotoji galia tam tikram atvejų skaičiui: 1) dispensuoti nuo bet kurių suardomųjų kliūčių (išskyrus tiesiosios linijos svainystę po moterystės pavartojimo, aukštuosius šventimus ir iškilminguosius apžadus) ir 2) taisyti moterystės iš šaknų[1]).

3. Dispensos pažymėjimas.

129. Medžiaga. — 1. Išorinės srities, 2. Nesakramentalinės sąžinės srities ir 3. Sakramentalinės srities.

130. Išorinės srities. — Kiekviena išorinės srities dispensa, apskritai, turi būti pažymėta tam tikrose vyskupijos kūrijos knygose ir jungtuvių metrikoj.

In specie: „Klebonas ar kunigas, apie kuriuos kalbama kan. 1044, dispensavęs tuoj tepraneša vietos ordinarui ir taip pat tebūna pažymėta jungtuvių knygose" — kan. 1046. Taigi kalbamasis klebonas ir kunigas tuoj turi pranešti vietos ordinarui: ką, kada, dėlko ir nuo kurios kliūties dispensavo. Tai dispensos leistinumui.

T u o j čia reiškia per 2-3 dienas. Išimtis — dėl teisingos priežasties galima ilgiau lūkterėti.

Vietos ordinaras turi perveizėti pranešimą, arba dispensos teisumą, ir įrašyti į tam tikras vyskupijos dispensų knygas.

Be to, kalbamoji dispensa pažymėtina parapijos ir vyskupijos jungtuvių knygose. Krikšto knygose pažymėti nereikia.

[1]) Vz. A. V e r m e e r s c h et I. C r e u s e n, Epitome, I appendix cap. III nn. 29—31.

Parapijos knygose įrašyti turi vietos klebonas ar kas rašo parapijos metrikas. Apie dispensavimą jam turi pranešti tuokėjas ar pagal Kodekso I. C. kontekstą vietos ordinaras. Nesant tam tikros vietos ordinaro instrukcijos, galima laikytis pirmosios supozicijos.

Mūsų supozicijoj vyskupijos kūrijos metrikų skyriui praneša klebonas, pažymėjusysis dispensą savo bažnyčios jungtuvių knygose.

131. Nesakramentalinės sąžinės srities. — Kan. 1047: „Jei ko kita nėra pasakyta Šv. Penitenciarijos reskripte, dispensavus nesakramentalinėj sąžinės srity nuo slaptos kliūties, tebūna pažymėta knygose, kurios turi būti uoliai saugojamos kūrijos archyve kan. 379, ir nebereikia kitos dispensos išorinėj srity, nors slapta kliūtis paskum pasidarytų vieša". Čion įeina taip Šv. Penitenciarijos, taip vietos ordinaro, taip klebono ir kan. 1098 kunigo dispensa. Nes: 1) Juridiškai nėra skirtumo tarp Šv. Penitenciarijos ir kitų dispensų. Taigi kan. 1047 pamatas, kuris pridera Šv. Penitenciarijos dispensoms, taip pat kalba už kitas dispensas nesakramentalinėj srity. Tai argumentas a pari (plg. kan. 20). 2) Įstatymų leidėjas čia nori, kad, kiek galint, būtų išvengtas konfliktas tarp išorinės ir sąžinės sričių ir tuo būdu būtų užkirstas kelias daugeliui negerovių. O atmetus mūsų supoziciją, aniems konfliktams nebūtų galo. Taigi.

Nesakramentalinės sąžinės srities dispensa pažymėtina ne paprastose dispensų ir jungtuvių, tik tam tikrose knygose, kurios laikytinos slaptame vyskupijos kūrijos archyve. Tik Šv. Penitenciarija kartais kalbamąsias dispensas pažymi savo slaptose knygose. Tai pasakoma dispensos reskripte. Taip daroma, kai dispensa dėl tam tikrų priežasčių slepiama nuo vietos ordinaro. Tada nebereikia pažymėti slaptame vyskupijos kūrijos archyve.

Nesakramentalinės sąžinės srities dispensos pažymimos yra tam, kad, slaptai kliūčiai pasidarius viešai, nebereikėtų naujos dispensos. Tada reikale užtenka pasakyti, jog esą dispensuota; nes šios srities dispensa turi galią taip pat išorinėj srity.

132. Sakramentalinės srities. — Kai vietos ordinaras, klebonas ar kas kitas dispensuoja sakramentalinėj srity, tai tos dispensos nereikia ir negalima pranešti ir niekur nereikia įrašyti ar pažymėti — išpažinties paslaptis.

Kalbamoji dispensa teduodama sąžinės sričiai. Todėl, kliūčiai pasidarius viešai, reikia naujos dispensos išorinėj srity.

4. Dispensavimo galios vartojimas.

133. Medžiaga. — 1. Paprastosios galios įgijimas, sustojimas ir kadencija, 2. Įgaliotosios galios įgijimas ir t.t., 3. Nuolatinės galios, 4. Dispensavimo galios papildymas, 5. Kas gliūdi galioj dispensuoti?, 6. Dispensatorių precedencija, 7. Kelių kliūčių susibėgimas ir 8. Dispensavimo galios aiškinimas.

134. Paprastosios galios įgijimas, sustojimas ir kadencija. — 1. Paprastoji vietos ordinaro ir klebono galia dispensuoti nuo moterystės įstatymų ar kliūčių yra sujungta su jų pareigomis — realinė (ius reale), ne asmeninė teisė (ius personale). Ji įgyjama, teisiai apimant pareigas.

2. Jei vietos ordinaras ar klebonas įkristų į ekskomuniką, tai „Taip išorinės, taip sąžinės srities jurisdikcijos veiksmas, padarytas ekskomunikuoto, yra neleistinas ir po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo net netikras, neliečiant kan. 2261, § 3 įsakymo; kitaip yra tikras ir net leistinas, jei tikinčiųjų būtų prašyta kan. 2261, § 2 norma" — kan. 2264. O vietos ordinarui ar klebonui įkritus į oficijos ar jurisdikcijos suspensos cenzūrą, įgudviejų veiksmas būtų netikras, „jei būtų padarytas pasmerkiamasis ar paskelbiamasis sprendimas ar vyresnysis pažymėtai būtų pasakęs, jog jis atšaukiąs juridikcijos galią; kitaip tėra neleistinas, nebent jei būtų prašomas tikinčiųjų minėta kan. 2261, § 2 norma" — kan. 2284[1]).

3. Vietos ordinaras ar klebonas nustoja paprastosios savo galios dispensuoti, nustodamas pačios oficijos, kas įvyksta, atsisakant, atimant, pašalinant, perkeliant ir praslinkus paskirtam metui (plg. kan. 209 ir 183). Atbulai, nenustojama, pasibaigus ar nustojus teisės tam asmeniui, iš kurio gauta oficija, su kuria yra susijusi paprastoji galia dispensuoti (plg. kan. 208).

135. Įgaliotosios galios įgijimas ir t.t. — 1. Įgaliojimo reskriptas savo galią įgyja nuo datos. Net ne sau prašytas indultas galią įgyja nuo reskripto datos. Išimtis — jei kas kita pasakyta rašte. Tik veiksmo leistinumui pirma reikia gauti pats reskriptas ar autentiška žinia (plg. kan. 37-38).

2. Jei įgaliotojo galia sustabdoma, pav., jis įkrinta į ekskomuniką ar oficijos arba jurisdikcijos suspensą, tai įgaliotinio galia tesustoja, kai tėra duota tam tikram atvejui ir dalykas tebėra nepradėtas.

---

[1]) Kan. 2261, § 2 skamba šiaip: „Tikintieji, neliečiant § 3 įsakymo, dėl bet kurios teisingos priežasties gali prašyti ekskomunikuotą sakramentų ir sakramentalijų, labiausiai, kai nėra kitų administratorių; tada tai galima duoti ekskomunikuotas prašomas ir nėra jokios priedermės klausti, dėlko prašoma". O § 3 sako: „Tik vengtini ir po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo ekskomunikuotą tikintieji mirties pavojuj tegali prašyti taip sakramentalinės absoliucijos kan. 882 ir 2252, taip, esant kitų administratorių, kitų sakramentų ir sakramentalijų".

3. Įgaliotoji galia baigiasi tada, kai įgaliotinis miršta, praėjus metui, pabaigus paskirtą skaičių atvejų, išnykus įgaliojimo tikslui ar priežasčiai, atšaukus galią ir tai stačiai pranešus įgaliotiniui, atsisakius įgaliotiniui ir tai priėmus vyresniajam. Atbulai, nesibaigia, pasibaigus įgaliotojo teisėms, išskyrus atvejį, kai įgaliota, iki baigsis įgaliotojo galia, ar įgaliojimas yra dalinis dispensuoti tam tikrą asmenį ir dalykas tebėra nepradėtas (plg. kan. 207, § 1 ir 61). Tik jei kas įgaliotas sąžinės srity, pasibaigus metui ar pabaigus skaičių atvejų, dispensuotų, neatkreipdamas į tai akies, tai dispensa vis dėlto būtų tikra (plg. kan. 207, § 2). Be to, visada tikrai dispensuojama, nors galia yra pasibaigusi, jei „res non est amplius integra", t. y. kai pradėtas nagrinėti priežasčių tikrumas ar atlikti kiti kurie jurisdikcijos veiksmai.

4. Tas pat pasakytina apie subdeleguotą dispensatoriaus galią subdeleguotojo ar net įgaliotojo atžvilgiu.

136. Nuolatinės galios. — Nuolatinės galios (facultates habituales), kurios amžinai ar laikinai arba tam tikram skaičiui atvejų Apaštališkojo Sosto duodamos vyskupui ir kitiems kan. 198, § 1, nesibaigia, pasibaigus jų teisėms, nors jos nebūtų pradėtos vykdyti, ir pereina į tų ordinarų rankas, kurie teisiai užima jų vietą. O galios, duotos vyskupui, pridera taip pat generaliniam jo vikarui. Išimtis — kai išrinkta „industria personae" ar kas kita pažymėtai pasakyta indulte (plg. kan. 66, §§ 1-2).

137. Dispensavimo galios papildymas. — Jei būtų bendra klaida ar pozityviškai ar apytikrai būtų abejojama, tai dispensa, duota taip paprastąja, taip įgaliotąja galia išorinėj ar sąžinės srity, yra tikra; nes čia Bažnyčia papildo jurisdikciją (plg. kan. 209). Tada dispensa dažniausiai yra net leistina[1]).

138. Kas glūdi galioj dispensuoti? — Kan. 66, § 3: „Gautoj galioj glūdi taip pat kitos galios, kurių reikia tai galiai vartoti. Todėl galioj dispensuoti glūdi taip pat galia atleisti bažnytines bausmes, kurios kartais kliudo malonei gauti; tai tik dispensai gauti".

139. Dispensatorių precedencija. — 1. Kan. 1048: „Jei išsiųstas dispensos prašymas Apaštališkajam Sostui, tai vietos ordinaras tevartoja savo galias tik kan. 204, § 2". O kan. 204, § 2 pasakyta: „Jei kreiptasi į aukštesnį vyresnįjį, tai žemesnysis tenebeliečia dalyko, išskyrus didelį ir greitą reikalą; tik ir tada tuoj tepraneša apie tai aukštesniajam". Toks atvejis

[1]) Vz. „Ganytojas", n. 8 (1924) 185-189: P. Malakauskis, Kuomet Bažnyčia papildo jurisdikciją?

moterystės teisėse yra kan. 1043 ir 1045. Bet tai tėra veiksmo leistinumui — žemesniojo asmens dispensa vis dėlto būtų tikra.

Kas čia paskyta apie vietos ordinarą, tas pat pasakytina ir apie kitus dispensatorius, pav., dekanus, klebonus ir t.t., kurie turi paprastąją ar įgaliotąją galią dispensuoti. Vadinasi, jie nebegali leistinai dispensuoti, jei dėl tos dispensos kreiptasi į Apaštališkąjį Sostą ar vietos ordinarą. Išimtis — didelis ir greitas kan. 1044-1045 reikalas, kaip aukščiau.

2. Jei kuri kongregacija nedispensuotų, tai nuo tos kliūties nebegali tikrai dispensuoti nei vietos ordinaras nei kas kitas. Čia pirma reikia gauti anos kongregacijos leidimas. Išimtis — šv. tėvas ir Šv. Penitenciarija. Juo labiau tai pasakytina, jei pats šv. tėvas būtų nedispensavęs (plg. kan. 43). Atbulai, nedispensavus vietos ordinarui ar kam kitam, kongregacijos gali tikrai ir leistinai dispensuoti nuo tos kliūties. Tam dalykui nereikia jokio sutikimo ir pažymėjimo, kad esąs atmestas prašymas. Tik praktikoj Apaštališkasis Sostas niekada nedispensuoja be vietos ordinaro nuomonės ir, kur dispensuoti gali vietos ordinaras, tai įprastai į jį liepiama kreiptis.

Jei nedispensavo savas ordinaras, tai, kreipiantis į svetimą ordinarą, reikia pažymėti. Šis ordinaras tegali dispensuoti, sužinojęs iš pirmesnio ordinaro, kodėl nepatenkinta prašymo. Tai veiksmo leistinumui. Atbulai, jei pirma kreiptasi į svetimą ordinarą ir paskum į savą, tai paskutinysis tikrai ir leistinai gali dispensuoti be jokių sąlygų. Tik kalbamosios taisyklės vis dėlto nesaisto, jei pirma kreiptasi į pirmataką ir paskum į jo įpėdinį. Nes kan. 44, § 1 teliečiamas vietos ordinaro sostas, ne asmuo. Tas pats dispensatorius, vieną kartą atmetęs prašymą, taip pat laisvai gali dispensuoti kitą kartą.

Nedispensavus generaliniam vikarui ir to dalyko nepažymėjus prašyme, vyskupo dispensa yra netikra. Jei vyskupas būtų nedispensavęs, tai, nors ir būtų pažymėta prašyme, generalinis vikaras nebegali tikrai dispensuoti nuo tos kliūties be vyskupo sutikimo (plg. kan. 44).

Kas čia pasakyta apie vietos ordinarus, tas pat pasakytina ir apie kitus tolygius ar žemesnius dispensatorius. O kas pasakyta apie vyskupo ir generalinio vikaro dispensas, tas pat pasakyta ir apie bet kuriuos kitus tolygius ar žemesnius dispensatorius, iš kurių vienas yra aukštesnis, antras žemesnis. Nes tas pats yra pamatas, būtent, kad dispensatoriai nebūtų apgaudinėjami ir būtų užkirstas kelias kalboms: „anas nedispensavo, o aš vis dėlto gavau dispensą".

140. Kelių kliūčių susibėgimas. — 1. Kan. 1049: „§ 1. Kas turi generalinį indultą dispensuoti nuo kurios kliūties prieš jungtuves ar po, tas gali nuo jos dispensuoti, nors kliūtis būtų

dauglypė, nebent jei pačiame indulte kas kita pažymėtai būtų pasakyta. — § 2. Kas turi generalinį indultą dispensuoti nuo daugelio įvairių rūšių kliūčių, suardomųjų ir draudžiamųjų, tas gali dispensuoti nuo tų kliūčių, net viešų, susibėgus joms kartu". Kas kita, jei indultas yra dalinis[1]).

Seniau, susibėgus įvairioms kliūtims, reikėjo tam tikro indulto. Taip buvo net tada, kai buvo turima galia dispensuoti nuo jų visų skyrium[2]). Trupučiuką vėliau buvo leista dispensuoti, jei viena kliūtis buvo įgimtimi vieša, kita slapta[3]). Kalbamojo dalyko pamatas buvo tas, kad tuoktis su daugeliu kliūčių buvo laikoma nepadoriu dalyku ir todėl suponuojama, ne labai norint Bažnyčią, kad nuo jų būtų dispensuojama. Šiandien pasikeitė žmonių manymas — atšauktas ir įstatymas.

2. Kan. 1050: „Jei kartais vieša kliūtis ar kliūtys, nuo kurių dispensatorius galėtų dispensuoti indultu, susibėgtų su tokia kliūtimi, nuo kurios jis negalėtų dispensuoti, tai dėl visų kliūčių reikia kreiptis į Apaštališkąjį Sostą; tik jei kliūtis ar kliūtys, nuo kurių jis gali dispensuoti, būtų sužinotos, gavus Šv. Sosto dispensą, tai galimos vartoti savo galios".

Ką tik cituotajame kanone tekalbama apie viešas kliūtis. Todėl jei kas turi galią dispensuoti nuo slaptų kliūčių ir su jomis susibėgtų viešos kliūtys, nuo kurių jis negali dispensuoti, tai į Apaštališkąjį Sostą kreiptis užtenka dėl anų viešųjų kliūčių, o nuo slaptųjų kliūčių vis dėlto galima dispensuoti.

Be to, čia kalbama apie atvejį, kai kliūtys susibėga prie įgaliotosios galios. Tik pats įgaliojimo indultas suprantamas taip dalinis, taip generalinis. Taigi, jei susibėgtų viešos kliūtys, kur dispensatorius nuo vienų gali dispensuoti paprastąja galia, pav., vietos ordinaras nuo nerezervuotųjų apžadų ar įvykio abejonėj, nuo kitų — įgaliotąja galia, nuo trečių visai negali dispensuoti, tai gali dispensuoti nuo tų kliūčių, nuo kurių galima paprastąja galia, o dėl kitų reikia kreiptis į Apaštališkąjį Sostą. Grūmojančio mirties pavojaus ir greito reikalo nėra ko nė minėti, nes tada, kaip žinome, dispensuojama paprastąja galia.

3. Jei gavus Apaštališkojo Sosto dispensą nuo viešų kliūčių, nuo kurių dispensatorius negali dispensuoti, iškiltų kliūtys, nuo kurių jis gali dispensuoti bet kuria galia, tai gali

---

[1]) Indultai dispensuoti skirstomi yra į dalinius ir generalinius. Pirmieji yra, kai duodama galia dispensuoti vieną kitą atvejį ar keletą tam tikrų asmenų, pav., X ir Y. Kitaip yra generalinis indultas. Paskutinysis gali būti net laikinis, jei yra duotas nuo tam tikros kliūties, pav., penkerius metus nuo gentystės ir t.t. — Nuolatinės galios dispensuoti tam tikram skaičiui atvejų yra lygios generaliniam indultui. Tai rodo kan. 66, § 1.

[2]) S. C. Inqu., 18 maii 1869; 12 sept. 1866; 18 aug. 1879 ir t.t.

[3]) S. C. Inqu., 18 aug. 1897.

vartoti savo galią. Tai visai pasakytina, kai Apaštališkojo Sosto reskriptas yra in forma gratiosa. Atbulai, jei reskriptas yra in forma commissoria, tai veizėtina, kada sužinota kitos dispensuojamos kliūtys. Jei jos sužinotos prieš reskripto pavartojimą, tai saisto pirmoji kan. 1050 dalis; jei paskiau, tai galima dispensuoti. Tik s u ž i n o t a čia suprastina: sužinota ne sužieduotinių, klebono ar kieno kito, bet dispensatoriaus. Kalbamasis dalykas taikintinas yra taip vietos ordinarams, taip kitiems įgaliotiems dispensatoriams[1]).

141. Dispensavimo galios aiškinimas. — Paprastoji, nuolatinė ir tam tikram skaičiui atvejų ad universalitatem causarum įgaliotoji galios plačiai aiškintinos. Atbulai, suglaustai aiškintinos tos galios, kurios duotos tam tikram atvejui, eina prieš teises ar įžeidžia kito teises (plg. kan. 68 ir 50).

5. Kai kurių dispensų padariniai (effectus).

142. Medžiaga. — 1. Legalizavimas vaikų, 2. Klaida ir tiesos nutylėjimas dispensos prašyme ir 3. Įsaistyta dispensa.

143. Legalizavimas vaikų. — 1. Kan. 1051: „Jei dispensuojama paprastąja ar įgaliotąja galia, duota generaliniu indultu, ne reskriptu atskiriems atvejams, nuo suardomosios kliūties, tai tuo pačiu legalizuojami vaikai, jau gimę ar pradėti dispensuojamųjų asmenų, išskyrus svetimoteriautuosius ir šventvagiškuosius vaikus".

Prieš Kodeksą I. C. jokia dispensa savaime nelegalizuodavo vaikų. Tam dalykui reikėjo atskiros galios ir atskiro veiksmo[2]).

Dabar pačiu įvykiu legalizuojami gimę ir pradėti vaikai, kai jų tėvus nuo kurios suardomosios kliūties dispensuoja Apaštališkasis Sostas, vietos ordinaras ir kiti paprastąja galia, pav., klebonas greitame reikale, ir įgaliotiniai generaliniu indultu. Tas pat pasakytina, kai dispensuoja subdeleguotas generaliniu indultu.

Kalbamajam legalizavimui nereikia jokio atskiro veiksmo, jokio prašymo ir jokios intencijos ar atkreipti akis. Net nežinant ir nenorint, legalizuojami vaikai.

Atbulai, nelegalizuojama vaikų, kai įgaliotinis dispensuoja daliniu indultu atskiriems atvejams. Juo labiau jų nelegalizuojama, dispensuojant kalbamojo įgaliotinio subdeleguotam asmeniui. Nes ko neturi dispensatorius pats, to negali duoti nė kitam — subdeleguotam. Tam dalykui, kad, dispensuojant

---

[1]) P r. C e r a t o, De matrimonio[3], n. 43, sako, jog galima esą dispensuoti įgaliotąja galia, kai dispensuojamoji kliūtis sužinota, išsiuntus prašymą Apaštališkajam Sostui ir dar negauta atsakymo. Taip pritinkąs aiškinti dalykas. Bet tai neįrodyta.

[2]) Plg. S. C. de Sacramentis, 29 ian. 1909; B. O j e t t i, Synopsis[3], n. 2373.

atskirų atvejų įgaliotiniui, būtų legalizuoti vaikai, reikia tam tikros Apaštališkojo Sosto galios.

2. Pasyvūs kalbamojo legalizavimo subjektai yra dispensuojamųjų asmenų vaikai, kurie jau yra gimę ar pradėti. Išimtys yra šios: 1) Svetimoteriautieji ir šventvagiškieji vaikai. Čia jie išskiriami dėl to, kad būtų parodyta, jog Bažnyčia biaurisi nuodėmėmis, iš kurių yra kilę anie vaikai. 2) „Proles nefaria" — gimę iš genčių tiesiojoj linijoj, ir „proles incestuosa" — gimę iš genčių pirmojoj šalutinės linijos kartoj. Kodekse I. C., tiesa, nepasakyta apie šias išimtis. Bet pasakyti net nereikėjo, nes nuo anų gentystės kartų Bažnyčia niekada nedispensuoja. Todėl tie vaikai laikomi įsaistytai (implicite) išimti[1]). — Jiems legalizuoti reikia tam tikro Apaštališkojo Sosto dekreto ar įgaliojimo.

144. Klaida ir tiesos nutylėjimas dispensos prašyme. — 1. Kan. 1052: „Dispensa nuo gentystės ar svainystės kliūties kurioj kartoj yra tikra, nors prašant ar dispensuojant, įsibrautų kartos klaida, jei tik tikroji karta yra žemesnė, arba nors būtų nutylėta bet kuri tos pačios rūšies kliūtis lygioj ar žemesnėj kartoj". Pav., dispensa yra tikra, jei apsirikta dėl trečiosios gentystės kartos ir dispensuota nuo antrosios kartos arba nutylėta dauglypė svainystės kliūtis ir dispensuota tik nuo vientisos kalbamosios kliūties. Atbulai, dispensa yra netikra, jei apsirikta dėl gentystės ir prašyta nuo svainystės. Paskutiniuoju atveju galima prašyti Apaštališkąjį Sostą indulto „Perinde valere", kuriuo duotoji dispensa įskaitoma vietoj apsiriktosios kliūties.

Žodis „įsibrautų" rodo, kad klaida turi būti padaryta bona fide. Tai kan. 40 išimtis, kur pasakyta: „Visuose reskriptuose numanoma sąlyga, nors nebūtų pažymėta: jei prašymas yra teisingas". Nes pagal 34 teisių taisyklę: „Generi per speciem derogatur"[2]). Be to, žodžiai „nors būtų nutylėta" reiškia taip netyčia, tai tyčia nutylėjimą, kas sudaro kan. 42 išimtį, kur pasakyta: „jei tik yra pažymėta, kas Kūrijos stilium yra pažymėtina tikrumui".

2. Senovės teisėse kitaip buvo, būtent: 1) Jei prašyme buvo pažymėta artimesnė karta vietoj tolimesnės, pav., trečioji karta vietoj ketvirtosios, tai Šv. Penitenciarijos, S. C. S. Officii ir S. C. de Propaganda Fide dispensos buvo netikros, o Datarijos — tikros. Tai buvo iki 1908 m. 3 lapkr. Nuo tos dienos taip pat Sakramentų kongregacijos kalbamosios dispensos buvo tikros. 2) Nuo 1901 m. Datarijos dispensose

[1]) Kiti genčių bet kurioj šalutinės linijos kartoj vaikai, dispensuojant nuo suardomosios kliūties, pačiu įvykiu yra legalizuojami; nes jų neišskirta Kodekse I. C. ir nėra pamato išskirti.

[2]) Reg. 34, R. I., in VI°.

būdavo pridedama klauzulė: „ac aliis (impedimentis), bona fide forsan reticitis", kas praktikoj teturėjo galią trečiojoj ir ketvirtojoj kartose, dispensuojant nuo antrosios kartos. Kitų Romos dikasterijų dispensų reskriptuose tos klauzulės nebūdavo. 3) Jei dispensa, praleidus prašyme kurią kliūtį, būdavo netikra, tai buvo prašomas reskriptas „Perinde valere", kas neprašant tik Šv. Penitenciarijos reskriptuose būdavo pridedama.

145. Įsaistyta dispensa. — Kan. 1053: „Šv. Sosto dispensoj nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės ir leidime eiti į kitą moterystę dėl spėjamo antrosios šalies mirimo visada reikale glūdi dispensa nuo kliūties, kuri kyla iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo tuoktis, išskyrus kliūtį, apie kurią kalbama kan. 1075, nn. 2-3".

Įsaistyta dispensa nuo nusikaltimo kliūties jau duodama nuo 1912 m. 3 birž. Tada pataisytos visos moterystės, į kurias iki tolei netikrai buvo sueita dėl anos kliūties[1]).

Įsaistytą dispensą teturi Apaštališkojo Sosto dispensos. Atbulai, jos neturi kitų, pav., vietos ordinaro, dispensos. Todėl, leidus vietos ordinarui kam eiti į kitą moterystę dėl spėjamo antrosios šalies mirimo, reikia pažymėtos dispensos nuo bet kurios nusikaltimo kliūties.

6. Dispensų priežastys.

146. Medžiaga. — 1. Priežasties reikalingumas, 2. Padalinimas, 3. Depozityviniai kanoniškų priežasčių šaltiniai, 4. Bendrosios ir svarbesnės priežastys ir 5. Kitos priežastys.

147. Priežasties reikalingumas. — Kiekviena dispensa yra įstatymo žaizda. Todėl ir dispensai nuo moterystės įstatymų ar kliūčių visada reikia priežasties.

Moterystės dispensų priežastis turi būti teisinga ir tinkama, t. y. užtektina ir sutikti su įstatymo ar kliūties didumu ir svarbumu. Tik nereikia, kad ji būtų taip didelė, jog savaime paleistų nuo įstatymo.

Teisingos ir tinkamos priežasties reikia dispensuojant taip nuo svetimųjų, taip nuo savųjų įstatymų. Kitaip dispensa yra pirmuoju atveju draudžiama ir netikra, o antruoju atveju, nors ir tikra, bet vis dėlto draudžiama (plg. kan. 84, § 1). Jei dispensuojama, abejojant priežasties užtektinumu, tai dispensa yra tikra ir nedraudžiama ir paskum, sužinojus visą realybę, nebereikia naujos dispensos (plg. kan. 84, § 2).

Kalbamosios taisyklės saisto taip šv. tėvą, taip vietos ordinarą, taip visus kitus, kurie dispensuoja paprastąja ar įga-

---

[1]) S. C. de Sacramentis, 3 iun. 1912.

liotąja galia. Taip, jei šv. tėvas be teisingos priežasties dispensuotų nuo įgimtosios ar pozityvinių Dievo teisių kliūties, tai dispensa būtų netikra; jei jis taip dispensuotų nuo bažnytinių kliūčių, tai būtų draudžiama. Vietos ordinaro ir kitų dispensos nuo moterystės įstatymų ar kliūčių be teisingos ir tinkamos priežasties visada yra neleistinos ir netikros, nes tai svetimi įstatymai. Išimtis — jų pačių draudimai.

Dar reikia pažymėti tai, kad Bažnyčia, nors dėl teisingų ir tinkamų priežasčių dispensuoja nuo moterystės įstatymų ar kliūčių, tai nenoromis daro ir trokšta, kad tos priemonės tereikėtų kuo rečiausiai[1]).

148. Padalinimas. — Moterystės dispensų priežastys skirstomos šiaip:

1) Motyvinė arba tikslo (causa motiva seu finalis) ir impulsyvinė (c. impulsiva). Pirmoji yra ta, dėl kurios dispensuojama. Antroji ta, kuri pastūmėja dispensuoti ar dėl kurios lengviau dispensuojama. Kelios impulsyvinės priežastys gali sudaryti vieną motyvinę. Taigi, motyvinė priežastis pridera prie dispensos substancijos, o impulsyvinė — prie jos būdo.

Kurios priežastys iš tiesų yra motyvinės, kurios impulsyvinės, veizėtina yra į Romos Kūrijos stilių.

Motyvinės priežastys dar skirstomos didesnės arba visai didelės (c. graviores seu omnino graves) ir mažesnės arba stačiai didelės (leviores seu graves simpliciter, minus graves). Kurios priežastys in specie yra didesnės, kurios mažesnės, tai pridera nuo atskiro įvykio savumų.

2) Užtektina (sufficiens) ir neužtektina (insufficiens), veizint į tai, ar ji viena savaime gali eiti teisingu ir proporcingu motyvu teisiai dispensuoti ar ne. Todėl neužtektinos yra tos priežastys, kurios neturi jokios juridiškos vertės ar savaime tėra impulsyvinės.

Kai kurie kanonistai moterystės dispensų priežasčių neskirsto į užtektinas ir neužtektinas. Jie sako, jog tas padalinimas mažne niekuo nesiskiriąs nuo padalinimo sub 1 [2]). Tai, mano išmanymu, netiesa. Nes pačios motyvinės ir impulsyvinės priežastys yra daugiau subjektyviškas dalykas — dėlko iš tiesų dispensuojama, o jų užtektinumas ir neužtektinumas yra daugiau objektyviškas dalykas — dėlko galima dispensuoti de iure.

3) Kanoniškos ir nekanoniškos (c. canonicae et non canonicae). Pirmosiomis vadinamos tos priežastys, kurios teisėmis ar įpročiu ir Romos Kūrijos stilium

[1]) Conc. Trid., sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 5.
[2]) Pav., Fr. Cappello, De matrimonio, n. 257.

pažymėtai ir specifikiškai laikomos paprastomis motyvinėmis priežastimis dispensuoti in casu nuo moterystės įstatymų. Kitaip jos yra nekanoniškos. Jei paskutinės turi šiokios tokios vertės, tai vadinamos protingomis (rationabiles). Kartais ir dėl jų dispensuojama. Tokia dispensa kartais vadinama „sine causa".

Savaime aišku, kad ne kiekviena kanoniška priežastis gali tarnauti kiekvienai dispensai. Ne; juo labiau įžeidžiamas yra įstatymas, juo svarbesnės ir didesnės priežasties reikia. Priežasties proporcingumui nutarti atskirais atvejais kriterijumu eina: 1) Pati kliūtis ir jos didumas. Nes juo svarbesnė yra kliūtis[1]), artimesnė karta, didesnis skaičius kliūčių tuo pačiu atveju, juo didesnės priežasties reikia (plg. kan. 84, § 1). Pav., didesnės reikia priežasties aukštesniojo, nekaip žemesniojo laipsnio kliūtims, kur užtenka net protingos priežasties; mišriai tikybai ir kulto skirtumui visai neužtenka paprastų priežasčių; tikrai didelės ar dideliausios arba daug didelių priežasčių reikia amžiui, nusikaltimui (kurs kyla iš abiejų ar vienos šalies veiksmo), antrajai gentystės kartai (labiausiai, liečiant pirmąją kartą) ir įprastai, kai liečiama pirmoji karta. 2) Prašytojo padėtis ir savumai. Pav., lengviau dispensuojama, kur gali būti naudos Bažnyčiai; kas tinka mergaitėms, kartais visai netinka vyriškiams ir t.t. 3) Skaičius priežasčių. Nes kur vienos priežasties neužtenka, ten kartais galima dispensuoti, kai jų daug susibėga.

4) „Honestae sive non infamantes" ir „infamantes seu inhonestae". Pirmosios yra tos, kurios kyla ne iš nusikaltimo ar neįžeidžia šalių šlovės, pav., vietos ankštumas, perauges amžius ir t.t. Antrosios yra tos, kurios kyla iš nusikaltimo ar bent gali įžeisti šalių šlovę, pav., vaiko legalizavimas, įtartini santykiai ir t.t. Dispensos atžvilgiu „causae infamantes" yra svarbesnės, nekaip „causae honestae".

5) P r i v a t i n ė (c. privata) ir v i s u o m e n i n ė (c. publica), veizint į jos įgimtį.

149. Dabartiniai kanoniškų priežasčių šaltiniai. — Kurios moterystės dispensų priežastys yra kanoniškos, Kodekse I. C. taksatyviškai nepasakyta. Jos galimos rasti kur kitur, būtent: 1) S. C. de Propaganda Fide instrukcijoj, 1877 m. 9 geg.; 2) Apaštališkos Datarijos 1901 m. formulėse, ir 3) Apaštališkojo Sosto praktikoj, kuri yra paskelbta 1902 m.

150. Bendrosios ir svarbesnės priežastys. — Pagal S. C. de Propaganda Fide instrukciją, 1877 m. 9 geg., bendresnės

[1]) Kitiems dalykams esant lygiems, viešas padorumas yra mažesnė kliūtis už svainystę, svainystė — už gentystę, teisi gentystė ir svainystė — už neteisią gentystę ir svainystę.

ir svarbesnės (communiores potioresque) moterystės dispensų priežastys yra šios:

1) „Vietos ankštumas (angustia loci), taip absoliutiškas, taip relatyviškas, t. y. kai gimtojoj vietoj ar net buveinėj taip yra paplitusi giminė, jog moteriškė lygios padėties vyrą tegali rasti gentį ar svainį, o iš tėviškės išsikelti būtų jai sunku".

Vietos ankštumas laikomas kanoniška priežastimi dėl to, kad dorovingoms moteriškėms, kilusioms ar nuolat gyvenančioms, kur maža gyventojų, nereikėtų likti neištekėjusioms. Nes kitaip joms reikėtų ar tekėti už ne sau lygaus asmens, kas būtų prieš moterystės laisvę, ar mesti savo tėviškė, kas dažnai yra labai sunku.

Vieta čia suprantama miestas, miestelis, kaimas, kuris stovi nuo kitos vietos 1500 metrų atstumo[1]) ar yra vadinamas skirtingu vardu. Priemiesčiai taip pat galimi laikyti atskiromis vietomis, jei yra vadinami atskirais vardais ir nuo miesto stovi tokio pat tolumo, kaip aukščiau.

Vieta vadinama ankšta, kur moteriškė negali rasti svetimo sau lygaus vyro. Ji skirstoma absoliutiškai ir relatyviškai ankšta. Pirmoji yra ta, kur nėra daugiau už 300 šeimų arba 1500 gyventojų[2]). Čion įskaitomi abiejų lyčių bet kurio amžiaus ir padėties asmens ir apytikriau tik katalikai, nors būtų atvėsę. Antroji yra, kur kitais atvejais moteriškė negali rasti sau lygaus vyro gimtojoj ar buveinės vietoj.

Vietos ankštumas teturi vertės gimtojoj vietoj ir buveinėj. Vienos įdviejų ankštumas vadinamas stačiai „angustia loci" arba „angustia loci, ubi oratrix habitat", „angustia loci, ubi oratrix habet domicilium". Jei vietos ankštumas yra taip gimtojoj vietoj, taip buveinėj, tai vadinama „angustia locorum". Be to, jei vieta yra ankšta abiem šalims, tai vadinama „angustia loci, ubi oratores nati sunt" ar „angustia locorum, ubi oratores nati sunt", arba „angustia locorum, ubi oratores habent domicilium" ir t.t.

Kai kurie dar sako, jog, neturint buveinės ar joj negyvenant, užtenką net lyg buveinės ankštumo[3]). Tai, mano išmanymu, yra netiesa. Nes tada sąlyga: „o iš tėviškės išsikelti būtų jai sunku" nustotų prasmės.

Jau iš kalbamosios priežasties pamato aišku, kad vietos ankštumas įprastai tetarnauja moteriškėms. Vyriškiams jis įprastai tegali eiti impulsyvine priežastimi. Nes vyriškiai ir kitur gali pasiieškoti žmoną ir nesunku jiems mesti savo gyvenamoji vieta.

---

[1]) Net mažiau užtenka, jei kelyba labai bloga. Plg. S. C. C., *Valven.*, 18 mart. 1884.

[2]) Dataria Apostolica, 30 aug. 1847.

[3]) Pav.: A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 260; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 423.

Moteriškė turi būti gero vardo ir dorovingos šeimos (honestae fimiliae), nes kitokioms lengviau rasti lygios padėties vyras ir netaip sunku mesti gimtoji vietelė.

Lyg padėtis vietos ankštume suprantama plačiąja prasme, būtent, turto, amžiaus, proto, mokslo, tikybos, gero vardo, sveikatos ir kitais atžvilgiais.

Negali rasti reiškia, kad niekas lygios padėties per daug metų nesipiršo. Tik ir tai imtina morališkai. Todėl jei du ar trys lygios padėties vyriškiai ir būtų buvę, bet jie nepatiko moteriškei, vis dėlto vieta galima vadinti ankšta: nepatiko — matyt, būta priežasties. Tas pat pasakytina tada, kai atsitiko jaunikis, tik atsisakė čia pasilikti ar persikelti į gimtąją moteriškės vietą ar buveinę.

Vietos ankštumas tetarnauja dispensoms nuo gentystės ir svainystės kliūčių.

Vietų ankštumas yra svarbesnė priežastis, nekaip tik vietos ankštumas. Jei kur kitur ištekėti moteriškei būtų tam tikrai sunku, pav., kad ji neturi užtektinai dalies ar turėtų gyventi nekatalikiškame krašte ir t.t., tai būtų dar svarbesnė priežastis. Todėl vietos ankštumas, esant kitoms priežastims ar ką tik kalbėtosioms aplinkybėms, gali tarnauti dispensai net nuo artimesnių kalbėtųjų kliūčių kartų.

Vietos ankštumą prilygsta ir kiti sunkumai, ieškant moteriškei vyro, pav., karas, maras ir t.t. Tas dalykas nuspręsti palikta vietos ordinarui.

2) „Perauges moteriškės amžius (aetas feminae superadulta), būtent, jei moteriškė, sukakusi 24 metų amžiaus, iki šiolei neranda lygios padėties vyriškio, už kurio galėtų tekėti Tik ta priežastis netarnauja našlei, kuri norėtų iš naujo tuoktis".

Kalbamosios priežasties pamatas yra tas, kad moteriškės nebūtų verčiamos pasilikti neištekėjusios ir todėl nebūtų pastatytos į pavojų nesusitūrėti.

Metai turi būti pabaigti. Kitaip, pav., vietos ordinaro, dispensa būtų netikra. Jei moteriškė yra arti 24 metų amžiaus, pav., jau juos baigia ar būtų 23 metų, tai tėra impulsyvinė priežastis.

Lygi būklė suprantama taip pat, kaip aukščiau, sub 1.

Dispensai užtenka, kad, sukakus 24 metus amžiaus, nerasta lygios padėties vyro. Atbulai, čion neįeina tai, kas buvo prieš 24 metus sukankant[1]). Tik dispensa yra tikra net tada, kai pirma tyčia atsisakyta tekėti, kad paskum galėtų ištekėti su dispensa už genties.

Nors dispensai užtenka 24 metų amžiaus, bet juo augesnio amžiaus esama, juo pati priežastis pasidaro svarbesnė. Tik po 40 metų amžiaus ji visai nustoja savo vertės. Be to,

[1]) Plg. S. Poenit., 5 apr. 1902.

perauges amžius yra juo didesnė priežastis, juo didesnis yra moteriškei pavojus nesusitūrėti ar būti priverstai ištekėti už sau nelygaus vyriškio. Ji dar yra svarbesnė, jei mergaitė nebeturi tėvo; dar didesnė, jei neturi motinos, ir dar didesnė, jei nebeturi nei tėvo nei motinos.

3) „Dalies neturėjimas ar neužtektinumas, t. y. jei moteriškė iš tiesų neturėtų tiek dalies, kad gyvenamojoj vietoj galėtų ištekėti už lygios padėties svetimo asmens, kuris jai nebūtų nei gentis nei svainis. Ta priežastis dar daugiau reiškia, jei moteriškė visai neturi dalies, o gentis ar svainis būtų pasiryžęs ją vesti ar bent pakankamai duoti dalies".

Dalis čia suprantama plačiąja prasme, t. y. bet kurs turtas, kurį mergaitės tekėdamos įprastai turi. Dalies neturėti ar neužtektinai turėti reiškia iš tiesų (actu) neturėti. Dalis nelaikoma turima iš tiesų, kai vilamasi paskiau gauti turtas, nors viltis būtų pamatuota, pav., tėvai žadėtų duoti, tik dar neduoda; arba kas nors pažadėjo duoti, tik juridiškai negalima priversti. Net nieko nereiškia, jei pirmiau moteriškė pati atsisakė dėl kurios priežasties nuo savo dalies — jei tik dabar jos neturima. Atbulai, dalis laikoma turima iš tiesų, jei turimas tvirtas teisių titulas paskum gauti turtus, pav., teisia sutartimi ar įstatymais galima priverstinai išreikalauti.

Sprendžiant dalies užtektinumo klausimą, reikia atsižvelgti į šeimos ir pačios mergaitės savumus. Pav., jei mergaitė yra negraži ir blogo vardo ir todėl be didesnės dalies negalėtų ištekėti už lygios padėties vyriškio, tai yra tikras dalies neužteknumas. Tas pat pasakytina tada, kai mergaitė su turima dalimi šiaip jau negalėtų tinkamai ištekėti gyvenamojoj vietoj, nors kur kitur tai būtų galima.

Dalies neturėjimas ar neužtektinumas tetarnauja dispensoms nuo gentystės ir svainystės kliūčių.

Jei kas nori vesti gentį be užtektinos dalies, tai seniau buvo dispensuojama nuo paprastos ketvirtosios ir nuo ketvirtosios šalutinės linijos gentystės kartų, liečiant pirmąją kartą. Dabar, atšaukus ketvirtąją šalutinės linijos gentystės kartą, tas pats pasakytina apie trečiąją šalutinės linijos gentystės kartą. Jei kas padidintų neužtektiną dalį, tai taip pat galima dispensuoti nuo trečiosios paprastos ir nuo trečiosios šalutinės linijos gentystės kartų, liečiant pirmąją kartą. Jei kas veda moteriškę visai be tinkamos dalies, tai galima dispensuoti net nuo antrosios ir trečiosios šalutinės gentystės kartų.

Skirtumas tarp dalies neturėjimo ir neužtenkinumo tėra impulsyvinė priežastis. Todėl jei mergaitė neturėtų užtektinai dalies ir „sine dolo" sakytųsi stačiai (simpliciter) jos neturinti, tai dispensa vis dėlto būtų tikra[1]). Atbulai, jei ji tyčia saky-

[1]) A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 263.

tąsi visai neturinti dalies, tai dispensa seniau buvo laikoma netikra. Šiandien ji yra tikra, jei dispensuojama nuo žemesniojo laipsnio kliūčių. Jei dispensuojama nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių, yra abejojama. Tik po jungtuvių moterystė laikytina tikra.

4) „Iškilęs ginčas dėl turtų įpėdinystės ar didelis esąs ar tykojąs toks pavojus. Jei moteriškė iškeltų bylą dėl labai didelių turtų įpėdinystės ir nebūtų kas ją veda savo lėšomis, tai padaryti sutinkąs galimas dispensuoti. Nes visuomenei svarbu, kad nebūtų ginčų. Į tai panaši yra kita priežastis, būtent, ginčijama dalis, t. y. jei moteriškė neturi kito vyriškio, kurs jai padėtų atimti savo dalį. Tik paskutinioji priežastis tetarnauja tolimesnėms kartoms". Tik reikia veizėti, ar dispensuojamojo vyriškio iš tikrųjų reikia aniems moteriškės reikalams ir ar jis tai supranta ir gali padaryti.

5) „Našlės neturtas (paupertas viduae), kuri turi daug vaikų ir vyriškis žada juos maitinti. Bet iš tiesų ir tokia moteriškė kartais tedispensuojama tik dėl savo jaunumo ir pavojaus nesusitūrėti".

Ta priežastis netarnauja mergaitėms, nors jos turėtų vaikų. Ji savaime yra svarbi. Tam tikros aplinkybės dar labiau gali ją padidinti, pav., jei našlė yra labai neturtinga, ligota, visai jauna, neturi tėvų, reikia gyventi su tuo pačiu asmeniu po vienu stogu ir negalima išsikelti kur kitur be didelės skriaudos.

Kad našlės neturtas būtų kanoniška priežastis, reikia turėti bent tris-keturis vaikus. Bet padidinančiose aplinkybėse gali užtekti ir mažiau, net vieno vaiko. Vaikai turi būti nepaaugę.

Dėl našlės neturtingumo dispensuojama nuo trečiosios šalutinės linijos gentystės kartos, liečiant pirmąją kartą, ir net nuo pirmosios šalutinės linijos svainystės kartos, labiausiai, kai yra padidinančių aplinkybių, kaip aukščiau.

Mūsų laikais dėl neturto Apaštališkasis Sostas dažnai dispensuoja taip pat našlius ir net su vienu vaiku. Tik turi būti tokios pat sąlygos, kaip aukščiau.

6) „Santaika (bonum pacis). Tai ne tik valstybių ir pasaulinių valdovų sutaikinimas, bet taip pat privatinių asmenų didelių nesutikimų, barnių ir neapykantos naikinimas. Tos priežasties pamatas yra tas, kad būtų išnaikinti dideli nesutikimai genčių ar svainių tarpe. Ji turi galią taip pat tada, kai tuokiantis galima labai sustiprinti genčių ar svainių santaika, pirma buvus jų tarpe dideliems nesutikimams ir susitaikius".

Juo didvaldiškesni yra asmens, juo daugiau vertės turi kalbamoji priežastis. Dėl jos galima dispensuoti net pavojui kilti dideliems nesutikimams ar barniams.

Jei nesantaika yra visuomeninė, tai dėl jos galima dispensuoti net nuo artimesnių gentystės ir svainystės kartų. Šiaip jau tegalima dispensuoti tik nuo tolimesnių kartų.

2) „Per didelis, įtariamas ir pavojingas familiariškumas (nimia, suspecta, periculosa familiaritas) ir gyvenimas drauge po vienu stogu, ko negalima lengvai pašalinti".

Čia pamatas yra tas, kad būtų pašalintas papiktinimas. Dėl tos priežasties tegalima dispensuoti, jei dėl vyriškio ir moteriškės familiariškumo ir gyvenimo po vienu stogu įtariama, kai juodu nepadoriai santykiauja.

Šios priežasties teužtenka dispensai nuo tolimesnių kartų.

8) „Copula cum consanguinea vel affini vel alia persona impedimento laboranti praehabita, et praegnantia, ideoque legitimatio prolis, ut nempe consulatur bono prolis ipsius et honori mulieris, quae secus inupta maneret. Haec profecto una est ex urgentioribus causis, ob quam etiam plebeis dari solet dispensatio.

Copula debet esse publica seu notoria, i. e. vel iam divulgata vel facile divulganda. Etiam periculum copulae potest esse causa plus vel minus gravis dispensationis.

Copula occulta utiliter quandoque allegari potest ad corroborandum periculum incontinentiae, publici scandali ect. At ubi agitur de dispensatione in foro externo petenda, nonnisi de consensu oratorum exprimatur, et quidem maxima cum prudentia et discretione.

Si copula habita fuerit sub spe facilius obtinendi dispensationem, haec circumstantia non est in supplicatione exprimenda et hoc non habet influxum in validitatem dispensationis[1]), nisi S. Sedes rescriptum illius absentiam non exigat per particulam si, dumodo vel aliam eiusdem significationis.

Si ex copula secuta sit praegnantia et maxime si proles iam nata ideoque per matrimonium legitimanda sit, causa dispensationis gravior est. At praegnantia non requiritur — sola copula sufficit".

Dėl kalbamosios priežasties galima dispensuoti net nuo artimesnių šalutinės linijos gentystės ir svainystės kartų.

9) „Moteriškės garbės nustojimas (infamia mulieris), kur kyla iš įtarimo, kad ji, arti gyvendama su gentimi ar svainiu, lytiškai santykiavusi, nors įtarimas būtų neteisingas, kur moteriškė, nesueidama į moterystę, visai nustotų šlovės ar paliktų neištekėjusi, ar turėtų ištekėti už nelygios padėties vyriškio ar kiltų didelė skriauda".

Čia norima apsaugoti geras moteriškės vardas ir pašalinti tie padariniai, kurie kyla, jo nustojus.

Įvykiai, iš kurių kyla „suspitio copulae", turi būti vieši.

---

[1]) Plg. S. C. S. Off., decr. 21 iun. 1885; decl. 18 mart. 1891.

10) Pataisymas moterystės, netikrai sueitos bona ar mala fide, teisia jungtuvių forma, kur išsiskirti negalima be papiktinimo ar didelės vaikų arba šalių skriaudos.

11) „Pavojus sueiti į mišrią moterystę ar nekatalikiškai".

12) „Periculum incestuosi concubinatus".

13) „Pavojus civiliškai susituokti". Pavojus turi būti apytikris. Todėl neužtenka vien šalių grąsinimo. Dalykas spręstinas yra iš aplinkybių, pav., šalių savumų ir t.t.

14) „Didelių papiktinimų pašalinimas" (remotio gravium scandalorum), pav., konkubinato, paleistuvavimo, barnių, neapykantos ir kitų didelių nuodėmių.

15) „Viešo konkubinato pašalinimas" (cessatio publici concubinatus). Ši priežastis yra didesnė už pavojų gyventi konkubinate. Dispensuojama net tada, kai konkubinatas yra slaptas.

16) „Dideli nuopelnai (excellentia meritorum) — kai kas yra padaręs labai daug gera Bažnyčiai aukomis, mokslu, dorove, kovodamas su katalikų priešais ir t.t.".

Nuopelnai turi būti pačių prašytojų. Tėvų nuopelnai tėra impulsyvinė priežastis.

Nuopelnai turi būti dideli, ir juo jie yra didesni, juo didėja pati priežastis.

151. Kitos priežastys. — 1. Be n. 150 įvardytųjų priežasčių, dar yra kitų, dėl kurių galima dispensuoti nuo moterystės įstatymų ar kliūčių. Tai įsaistytai (implicite) pasakyta aukščiau kalbėtojoj S. C. de Propaganda Fide instrukcijoj žodžiais: „communiores potioresque".

Depozityvinis kalbamųjų priežasčių šaltinis yra Apaštališkosios Datarijos formulės ir Šv. Sosto praktika.

Kalbamosios priežastys skirstomos yra r e t a i a t s i t i n k a n č i o s ir m e n k e s n ė s v e r t ė s. Prie pirmųjų pridera, pav., „dignitas regia, praerogativa principis, conservatio familiae illustris in eodem sanguine, conservatio bonorum in illustri familia, periculum vitae oratoribus imminens". Antrosios yra: 1) jei prašytojas nebeturi vieno katro ar abiejų tėvų; 2) jei prašytojas yra neteisiai gimęs; 3) jei prašytojas yra nesveikas, labai negražus ar turi kitą kurį trūkumą; 4) jei moteriškė „iam ab alio sit deflorata"; 5) jei našlys turi vaikų, kuriems auginti reikia geros motinos; 6) jei vyriškiui ar moteriškei reikia pagalbos, pav., ūkiui vesti; 7) jei visa jau parengta vestuvėms; 8) paplitusi žinia, kad tuokiamasi; 9) abiejų prašytojų dorovingumas; 10) „convenientia matrimonii"; 11) „munificentia oratorum erga bonum publicum"; 12) jei vienos ar abiejų šalių tėvui ar motinai reikia pagalbos; 13) abišalė pagalba, esant jau seniems; 14) didelė auka ar „com-

ponenda" labdaringiems tikslams[1]); 15) „conservatio bonorum in familia non illustri"; 16) „condito pupilae, i. e. puellae, cuius interest ut viro sibi coniuncto nubat"; 17) našlės jaunumas; 18) skriauda, pasidalinant turtais; 19) didelis šalių tėvų troškimas, kad jų vaikai susituoktų su vienas antru; 20) jei maža tėra vyriškių, pav., po karo; 21) viltis, kad atvirs nekatalikas; 22) mažne perauges mergaitės amžius ir t.t.

Daugelį kalbėtųjų menkesnio vertumo priežasčių kanonistai stačiai vadina nekanoniškomis[2]). Tai ne visai tiesa; nes kai kurios jų įsaistytai (implicite) glūdi tose priežastyse, kur kalbėjom n. 150, ir pati Apaštališkojo Sosto praktiką nė vieną jų laiko kanoniška. Tik visa bėda, kad sunku atskirti, kurios jų iš tiesų yra kanoniškos, kurios ne. Na, bent tikrai žinoma, kad kanoniškos priežastys yra viltis atvirsti nekatalikui ir mergaitės našlaitystė. Tai viena. Antra, reikia atsiminti, kad ir savaime nekanoniškos priežastys gali būti ir yra kanoniškos, dispensuojant nuo mažesnių kliūčių, pav., nuo trečiosios šalutinės linijos gentystės kartos, ir keletas jų susibėgusių dažnai sudaro vieną kanonišką priežastį.

2. Kartais Apaštališkasis Sostas dispensuoja „dėl tam tikrų protingų priežasčių" (ex certis rationabilibus causis). Tai reiškia „ob copiosiorem compositionem" ir t.t. Tos dispensos kartais vadinamos „sine causa" (be priežasties). Tai kitas vadinamosios „sine causa" dispensos atvejis. Be to, Apaštališkasis Sostas dispensuoja ir šiaip: „ex certis specialibus rationabilibus causis oratorum animos moventibus et Sanctitati Vestrae expositis", atsieit, „ob copulam vel actus inhonestos quos propter oratorum honorem, attenta eorum qualitate, explicare non expedit".

7. Dispensos prašymas.

152. Medžiaga. — 1. Pasyvus dispensų subjektas, 2. Dispensų prašytojas, 3. Dispensatorius, 4. Kreipimasis į Apaštališkąjį Sostą, 5. Prašymas dispensos, susibėgus abiejų sričių kliūtims, 6. Pats prašymas, 7. Išvidinė prašymo forma Apaštališkajam Sostui išorinėj srity, 8. Prašymo obrepcija ir subrepcija, 9. Prašymas Šv. Penitenciarijai ir 10. Prašymas vietos ordinarui ir t.t.

153. Pasyvus dispensų subjektas. — 1. Kiekvienas katalikas gali gauti dispensą nuo moterystės kliūčių. Tai galima tikrai, nors jis būtų nubaustas ar įkritęs į cenzūrą. Išimtis —

---

[1]) Dėl tos priežasties negali dispensuoti Šv. Penitenciarija ir įgaliotąja ar paprastąja galia vietos ordinaras.

[2]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 828; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 56 ir k.

ekskomunika, suspensa ir asmeninis interdiktas po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo. Tuo atveju reikia pažymėti cenzūra pačiame dispensos reskripte (plg. kan. 36, 2265, § 2, 2275, n. 3 ir 2283).

2. Apaštališkasis Sostas gali tikrai dispensuoti net ekskomunikuotą, suspenduotą ir asmeniniu būdu interdiktuotą po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo. Ar tai gali kas kitas? Čia atsakytina štai kaip: Sąžinės srity galima ir tai taip paprastąja, taip įgaliotąja galia. Išorinėj srity skirtinas yra atvejis nuo atvejo. Jei aną sprendimą yra nutaręs Apaštališkasis Sostas, tai nepridera ir neatsargu dispensuoti; nes čia šv. tėvas yra pridėjęs savo ranką. Tik dispensa vis dėlto apytikriau būtų tikra. Jei sprendimas yra kieno kito, tai dispensa yra visai tikra. Paskutiniųjų dviejų tvirtinimų pamatas yra tas, kad kas turi galią dispensuoti, tas gali tam dalykui atleisti taip pat cenzūras, kurios kliudo dispensuoti. Čia taip ir daroma.

154. Dispensų prašytojas. — Dispensos nuo moterystės įstatymų ar kliūčių gali prašyti betarpiškai ir per kitą pačios šalys. Gali prašyti net kiti be šalių sutikimo ar prašymo ir net jiems prieštaraujant (plg. kan. 37). Natūrališkiau patiems prašytojams betarpiškai kreiptis dispensos į kompetentingą vyresnįjį. Tik kadangi ne visi pasauliniukai težino bažnytinius moterystės įstatymus ir todėl ne visada tegali pakankamai parašyti prašymą, tai įprasta kreiptis per kleboną ar respective nuodėmklausį. Per pirmąjį, kai kliūtis yra išorinės ar nesakramentalinės sąžinės srities. Per antrąjį, kai kliūtis yra sakramentalinės sąžinės srities.

Prašymą rašo sužieduotinės klebonas, kurs turi teisę tuokti šalis. Nes jis geriau gali žinoti dispensos priežastis, kur dažniausiai turi moteriškė. Sužieduotinio klebonas prašymą terašo: 1) kai kliūtis yra absoliutinė ir tiesiog teliečia vyriškį, pav., apžadai, šventimai ir t.t.; 2) kai kliūtis kyla iš nusikaltimo, kurį vien sužieduotinio klebonas težino, ir 3) kai moteriškė yra nekatalikė.

Nuodėmklausis, mano nuomone, rašo prašymą tas, kurs pirmiau sužinojo kliūtį. Tai paprasčiausia taisyklė.

Prašymas rašomas yra ne klebono ar nuodėmklausio, tik dispensuojamųjų asmenų vardu. Ir tai, jei kliūtis yra bendra, arba relatyvinė, pav., gentystė, svainystė, dvasinė gentystė, ar kilusi iš abiejų šalių nusikaltimo, pav., nusikaltimo kliūtis, kur kyla iš svetimoteriavimo ir abiejų jos dalyvių pažadėjimo tuoktis, tai rašoma abiejų šalių vardu. Jei viena šalis teturi absoliutinę ar iš jos vienos nusikaltimo, pav., žmonos ar vyro nužudymo, kilusią relatyvinę kliūtį, tai pra-

šoma tos vienos šalies vardu. Jei abi šalys turi savo absoliutines kliūtis, tai prašoma abiejų vardu skyrium. Tik jei kliūtis savo įgimtimi liečia abu, pav., gentystė ir svainystė, tai, net vienai šaliai prašant, dispensa vis dėlto yra tikra. Nes, vieną šalį dispensavus, tuo pačiu pašalinama ir antrosios šalies kliūtis. Pašalinama, nors paskutinioji šalis visai nežinotų dispensos. Jei vienas iš sužieduotinių tėra katalikas, pav., mišrios tikybos kliūty, tai visada jo vieno vardu teprašoma.

155. Dispensatorius. — Taip išorinėj, taip sąžinės srity dispensų kreiptinasi yra į vietos ordinarą ar Apaštališkąjį Sostą. Tik jei gali dispensuoti vietos ordinaras, tai kreiptinasi į jį, ne į Apaštališkąjį Sostą. Išimtis — jei dispensuojamoji kliūtis vietos ordinaro akyse įžeistų prašytojo vardą ar išduotų arba būtų pavojus sulaužyti išpažinties paslaptį.

Vietos ordinaras čia suprantamas savas ordinaras (ordinarius loci proprius).

Jei vietos ordinaras negali dispensuoti ar būtų aukščiau kalbėtosios išimtys, tada tik kreiptinasi į Apaštališkąjį Sostą.

156. Kreipimasis į Apaštališkąjį Sostą. — 1. Kreiptis į Apaštališkąjį Sostą dispensos galima štai kaip: 1) Prašymas rašyti galimas pačiam Apaštališkajam Sostui ir įteikti vietos ordinarui, kad nusiųstų į Romą. 2) Galimas visas dalykas aprašyti ir prašyti vietos ordinarą, kad jis išrūpintų Apaštališkojo Sosto dispensą. Tada vietos ordinaras sustato naują prašymą Šv. Sostui. Taip daryti leidžiama dėl to, kad vietos ordinaras geriau už kitus žino Apaštališkojo Sosto reikalavimus ir stilių. 3) Visais atvejais galima stačiai prašyti vietos ordinarą dispensos. Šis, negalėdamas pats dispensuoti, kreipiasi į Apaštališkąjį Sostą. Paskutinysis būdas bene yra praktiškiausias; nes ne visada žmogus tikrai težinai, ką vietos ordinaras gali, ko negali.

2. Prašant Apaštališkąjį Sostą dispensos, reikia vietos ordinaro rekomendacijos.

Vietos ordinaras prašymą, rekomendaciją ir t.t. siunčia Apaštališkajam Sostui per savo vyskupijos agentą Romoj. Jei agento nebūtų, tai siunčiama per kurį pačios kongregacijos narį ar šiaipjau kunigą Romoj, kurs žino šiuos reikalus.

Jei kliūtis būtų tokia, kuri agentų ar tarpininko akyse galėtų įžeisti prašytojo vardą, ar būtų pavojus sulaužyti išpažinties ar šiaipjau paslaptį, tai vietos ordinaras siunčia Apaštališkajam Sostui prašymą užlipytame voke, kurs įdedamas į kitą voką, adresuotą agentui ar tarpininkui. Tik šiuo atveju vietos ordinaras gali stačiai ir be jokių tarpininkų kreiptis į Apaštališkąjį Sostą.

Jei kliūtis įžeistų prašytojo vardą vietos ordinaro akyse ar būtų pavojus sulaužyti išpažinties paslaptį, tai kreiptinasi

į Apaštališkąjį Sostą per vietos ordinarą, paprastą siuntėją, ir pats prašymas siunčiamas dviejuose vokuose, kaip aukščiau, būtent, viršutinis — adresuotas vietos ordinarui ir viduj kitas — adresuotas Apaštališkajam Sostui. Prašyme reikia pažymėti, kad privatiškai ir betarpiškai prašoma. Nes kitaip, galint dispensuoti vietos ordinarui, Apaštališkasis Sostas, kaip įprasta, prašymą atsiųs atgal vietos ordinarui dispensuoti; o kitais atvejais pareikalaus iš vietos ordinaro rekomendacijos. Šiais atvejais ir be vietos ordinaro galima kreiptis į Apaštališkąjį Sostą. Tik tada prašymas reikia siųsti per vyskupijos agentą Romoj. Jei agento nebūtų ar būtų nenorima, tai kreiptis galima per bet kurį pačios kongregacijos narį ar šiaipjau kunigą Romoj, kaip aukščiau. Jei iš vyskupijos agento ar kitų tarpininkavimo galėtų kilti prašytojams nešlovė, ar būtų sulaužyta išpažinties arba net šiaipjau paslaptis ar būtų toks pavojus, tai prašymas siunčiamas dviejuose vokuose, kaip aukščiau, būtent, viršutinis — adresuotas agentui ir viduj — Apaštališkajam Sostui. Šiuo atveju taip pat galima betarpiškai kreiptis į Apaštališkąjį Sostą.

157. Prašymas dispensos, susibėgus abiejų sričių kliūtims. — Jei susibėga išorinės ir sąžinės srities kliūtys, tai reikia dviejų atskirų prašymų. Nes sąžinės srities kliūtys dažnai gali įžeisti prašytojų vardą išorinėj srity; o išorinės srities kliūtys, dispensuotos sąžinės srity, ne visada turi vertės išorinėj srity. Tik čia labai keblu; nes visos kliūtys turi būti išreikštos ir dispensuojamos kartu, o čia dažnai dispensuoja skirtingi asmens. Tai negerovei išvengti pirma prašoma dispensos išorinėj srity, nieko nesakant apie sąžinės srities kliūtis; pskum (ar tuo pačiu metu) dėl slaptųjų kliūčių kreipiamasi skyrium į sąžinės sritį, pažymint, kad kreiptasi ar jau gauta dispensa išorinėj srity. Tada sąžinės srities dispensatorius dispensuoja nuo savo srities kliūties ir kartu pataiso (revaliduoja) išorinės srities kliūtį, kuri buvo netikra dėl slaptųjų kliūčių[1]).

Taip darytina, kai dispensos reikia prašyti du skirtingus vyresniuosius ar įstaigas.

Jei taip dėl slaptųjų, taip dėl viešųjų kliūčių reikėtų kreiptis į vieną asmenį, pav., vietos ordinarą, tai taip pat reikėtų dviejų prašymų: vienas dėl viešųjų, antras dėl slaptųjų kliūčių. Tik čia labai sunku išvengti įtarimo, kad tas pat asmuo prašomas dispensuoti. Todėl gali nukentėti prašytojo šlovė. Be to, kartais yra pavojus sulaužyti išpažinties pa-

[1]) Jei nuodėmklausis sužinotų slaptą ar viešą kliūtį, tai dėl viešosios kliūties penitentą siunčia pas kleboną, o nuo slaptosios kliūties dispensa pasirūpina pats, pažymėdamas prašyme, kad nuo viešosios kliūties prašyta ar jau gauta dispensa išorinėj srity.

slaptį. Taigi čia reikia labai didelio atsargumo. Praktikoj darytina šiaip: Jei yra pavojus sulaužyti išpažinties paslaptį, tai reikia stengtis gauti penitento sutikimas įtartinai dispensai. Jei to padaryti negalima ar penitentas nesutiktų arba pati kliūtis būtų apšlovinanti, tai dėl slaptųjų kliūčių geriausia kreiptis į Šv. Penitenciariją. Jei nebebūtų laiko ir todėl būtinai reiktų kreiptis į vietos ordinarą, tai reikėtų bent pažymėti ant voko „personaliter" ir prašyti vietos ordinarą, kad visa atliktu pats.

158. Pats prašymas. — 1. Visuotinėmis bažnytinėmis teisėmis griežtai nereikalaujama moterystės dispensų prašyti raštu — galima ir žodžiu. Tik iš paskutiniojo prašymo gali kilti nesusipratimų ir būti trūkumų. Todėl dispensų įprastai prašoma raštu.

Telegrafu ir telefonu prašyti tegalima labai greitame reikale[1]). Tik šiandien, turint vietos ordinarams, klebonams ir kitiems tuokėjams ir nuodėmklausiams daug galių dispensuoti nuo moterystės dalykų, vargu begali kada nors būti tokio reikalo. Tik jei iš tikrųjų reikėtų, tai visa atliktina atsargiai, kad nebūtų kurios negerovės.

2. Apaštališkąjį Sostą prašyti dispensos išorinėj srity geriausia yra lotyniškai. Bet galima taip pat itališkai, vokiškai, prancūziškai, ispaniškai, portugališkai[2]) ir angliškai rašyti. Šv. Penitenciarijai praktikoj geriau rašyti tomis pat kalbomis, kur ir išorinėj srity[3]).

Popierius turi būti baltas ir formato bent in quarto. Rašalas juodas.

3. Kreipiantis į Šv. Penitenciariją, vokas adresuojamas šiaip: All' Eminentissimo Cardinale Penitenziere Maggiore, Palazzo del S. Offizio, Roma (113), Piazza del S. Uffizio, 1, arba paprastai: Sacra Penitenziera, Palazzo del S. Offizio, Roma. Prašyme tituluojama: Eminentissime Princeps arba Eminentissime Domine.

Jei prašymas rašomas kongregacijoms, tai vokas adresuojamas šiaip: 1) S. C. S. Officii — All' Eminentissimo Cardinale Segretario del S. Offizio, Palazzo del S. Offizio, Roma (113), Piazza del S. Uffizio, 1, arba paprastai: Sacra Congregazione del S. Offizio, Palazzo del S. Offizio, Roma. 2) Sakramentų kongregacijai — All' Eminentissimo Cardinale Prefetto della S. Congregazione dei Sacramenti, Palazzo della

---

[1]) Plg. Secretaria Status litt., 10 dec. 1891.

[2]) Plg. Ordo servandus in sacris congregationibus, tribunalibus, officiis Romanae Curiae: Normae peculiares, c. VI, n. 5.

[3]) F. M. Cappello, De Curia Romana, I 359; De matrimonio, n. 272, sako, jog į Šv. Penitenciariją kreiptis galima esą bet kuria kalba.

Cancelleria, Roma (116), Piazza della Cancelleria, 1, arba paprastai: Sacra Congregazione dei Sacramenti, Palazzo della Cancelleria, Roma. — Viduj prašyme abiejais atvejais kreipiamasi yra stačiai į šv. tėvą ir tituluojama: Beatissime Pater.

Prašyme vietos ordinarui lotyniškai tituluojama: Excellentia Reverendissima[1]), Excellentissimus ac Reverendissimus Dominus; lietuviškai: Ekscelencijai, Jūsų Ekscelencija.

4. Po prašymu pasirašo klebonas ar nuodėmklausis, veizint į tai, katras jį rašo. Taip darytina, rašant taip Apaštališkajam Sostui, taip vietos ordinarui, taip kitiems dispensatoriams. Be to dar, prašyme pažymėtini yra metai, mėnuo ir diena, o išorinėj srity taip pat vieta. Galop, įdėtinas yra atsakymo adresas, nebent jei rašytų tos načios vyskupijos kunigas, kurs turi nuolatinę ir žinomą rezidenciją.

159. Išvidinė prašymo forma Apaštališkajam Sostui išorinėj srity. — Moterystės dispensos prašyme Apaštališkajam Sostui išorinėj srity pagal Kūrijos stilių būtinai reikia pažymėti šie dalykai[2]):

1) Visas prašytojo ar prašytojų vardas ir pavardė, „utrumque distincte ac nitide ac sine ulla litterarum abbreviatione"[3]).

2) Vyskupijos vardas, kur prašytojų turima buveinė ar lyg buveinė ar kur prašytojas perėjūnas aktuališkai sustojo[4]).

Parapijos vardas nebūtinai tėra pažymėtinas.

3) Visos kliūtys, pav., gentystė, svainystė, amžius, negalia ir t.t. Jei kliūtis yra nusikaltimo, tai reikia pažymėti, iš kur ji kyla, pav., iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo tuoktis, iš svetimoteriavimo ir kėsinimosi tuoktis ir t.t. Viešo padorumo kliūty reikia pasakyti, ar kliūtis kyla iš tikros moterystės ar iš viešo ir žinomo konkubinato. Dvasinėj gentystėj reikia pažymėti, kas yra kliūties subjektas, būtent, ar pakrikštytasis ar krikšto tėvas arba motina (kūma), ar pakrikštytasis ir krikštytojas. Paprastuosiuose apžaduose pažymėtina paprasta skaistybė, celibatas ir t.t.

4) Kliūties karta. Jei karta yra liečiama, taip pat reikia pažymėti, pav., trečioji šalutinės linijos karta, liečianti antrąją. Tai bent prašymo leistinumui.

5) Kartos linija. Išimtis — viešas padorumas, nes jis teturi vieną liniją.

---

[1]) S. C. Caeremonialis, decr. 31 dec. 1930; Kauno Arkivysk. Kūrijos raštas, 1931 m. 27 birž., n. 1066 („Tiesos Kelias" [ofic. dal.], n. 5 [1931] 110 — 111).

[2]) Plg. S. C. de Prop. Fide, instr. 9 maii 1877.

[3]) S. C. de Prop. Fide, instr. 9 maii 1877.

[4]) Kai kurie kanonistai, pav., I. C h e l o d i, Ius matrimoniale[3], n. 47, sako, jog reikią pažymėti gimimo ir buveinės vyskupijos. Tai netiesa, nes kan. 1055 pažymėtai tekalbama apie buveinę ir lyg buveinę.

6) Kliūčių skaičius. Vadinasi, reikia pažymėti visos kliūtys, neveizint į tai, ar jos yra vientisos ar dauglypės (dvilypės, trilypės, keturlypės ir t.t.). Kadangi nusikaltimo kliūty kartais net specialistui sunku pasakyti, ar dėl kurio naujo veiksmo pasidaugino kliūtis ar ne, tai užtenka tik įvykis plačiai aprašyti.

Jei su suardomosiomis kliūtimis susibėga draudžiamosios kliūtys, nuo kurių vietos ordinaras jau yra dispensavęs, tai paskutiniosios vis dėlto pažymėtinos leistinumui. To daryti nereikia tada, kai vietos ordinaras dispensuoja paprastąja galia, kurią turi šiaip jau, ne grūmojančiame mirties pavojuj ir greitame reikale, pav., nuo nerezervuotųjų apžadų, abejojamų atvejų ir t.t.

7) Svarbesnės aplinkybės, k. a.: ar į moterystę einama ar jau sueita; jei sueita, tai ar bona ar mala fide blogai padaryta, ar prieš jungtuves sakyti užsakai ir susituokta jungtuvių forma ir t.t. Atbulai, nebūtinai tereikia pažymėti, kad pirma civiliškai susituokta, susituokta intencija gauti dispensą[1]), moterystės pavartojimas[2]) ir savaime „copula incestuosa ab oratoribus habita cum vel sine intentione ita facilius obtinendi dispensationem"[3]).

8) Kanoniškos priežastys. Tik jei užtenka „causae honestae", tai praleistinos slaptosios ir net tos viešosios priežastys, kurios yra apšlovinančios. Prie kanoniškų priežasčių galima pridėti nekanoniškų. Jos sutvirtina pirmąsias.

9) Prašytojo tikyba, amžius, šeimos padėtis ir asmens savumai, kai to dalyko reikalauja tam tikros kliūtys. Pav., reikia pažymėti tikyba, jei antroji šalis yra nekatalikas; prašant dispensos dėl peraugusio amžiaus, reikia pridėti, kiek mergaitė turi metų ar kuriais metais yra gimusi, arba bent, kad ji esanti peraugusi ar turinti daugiau už 24 metus; našlystė, kai dėl jos dispensuojama; šeimos dorovingumas, kai dispensuojama dėl vietos ankštumo ir t.t.

10) Prašyme dispensos nuo mišrios tikybos ir kulto skirtumo reikia pažymėti, kad kaucijos padarytos.

11) Prašytojų turtingumo laipsnis, kad būtų galima determinuoti dispensos taksa ar, jei prašytojai yra beturčiai, veltui dispensuoti.

12) Daugely vyskupijų reikalaujama pridėti šalių genealoginė schema. Tai visuotinėmis teisėmis neįsakyta. Tik naudinga.

---

[1]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 275; T. Schäfer, Das Eherecht, 119 išn. 16. Prieštarauja Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 848, ir Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 454.

[2]) Plg. S. C. S. Off., 18 mart. 1891.

[3]) Vz. Leo XIII, litt. 25 iun. 1885; S. C. S. Off., 18 mart. 1891.

160. Prašymo obrepcija ir subrepcija. — Seniau asmens ar vietos pavadinimo ir daikto savumo (qualitas) klaida nenaikindavo dispensos reskripto, jei tik buvo žinomas pats asmuo, vieta ar daiktas. Jei klaida liesdavo patį asmenį, vietą ar daiktą, tai, net tikrai žinant dalyką, buvo ginčijamasi, ar reskriptas esąs tikras ar ne[1]). Praktikoj Šv. Penitenciarija įprastai duodavo tam tikrą galią pataisyti tas moterystės dispensas, kurios buvo netikros dėl vardo ar pavardės klaidos.

Šiandien:

1) Dėl prašytojo ar dispensatoriaus vardo ar pavardės, vietos pavadinimo ar dispensos objekto klaidos prašymas nėra netikras. Tas pats pasakytina apie dispensos reskriptą, jei tik klaida tėra visai atsitiktinė (accidentalis) ir, vietos ordinaro manymu, nėra abejotina, kad tikrai yra tas pats asmuo ar daiktas (plg. kan. 47). Tokios atsitiktinės klaidos yra, pav.: a) jei parašytas mažybinis vardas, pav., Petrelis, Jonelis; b) jei kas, vadinamas dviem vardais, pavadintas tik vienu vardu, pav., vietoj Antanas-Jonas pasakyta Jonas; c) kai prie prašytojo vardo pridėta ne pavardė, tik tėvo ar motinos vardas, pav., Petras, Antano sūnus, kur paimta iš pridėtos genealoginės lentelės; d) jei tik viena kita raidė ar kurs skiemuo pakeistas, pav., vietoj Antanas pasakyta Ontons ar Antunis, vietoj Malūkas — Malūks, vietoj Žemaičių vyskupija — Žemaitių ar Žematių viskupija ir t.t.

Vietos ordinaro sprendimo net nereikia, jei klaida yra aiškiausia, kur nėra jokio pamato abejoti, kad asmuo ar daiktas yra tas pats, arba kai reskriptas yra sąžinės srities. Paskutiniuoju atveju dalyką sprendžia nuodėmklausis.

2) Prašyme neturi būti subrepcijos, arba nutylima tiesa, ir obrepcijos, arba neteisybės. Nesvarbu, dėlko taip padaryta — tyčia ar netyčia, žinant ar nežinant dalyko, atkreipiant akį ar ne ir t.t. (plg. kan. 40). Tik subrepcija ir obrepcija tenaikina dispensą tada, kai prašyme nepažymėta to, kas Kūrijos stiliumi pažymėtina tikrumui (plg. kan. 42, § 1).

3) Jei, dispensuojant nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių, subrepcija ar obrepcija būtų priežasčių, tai: a) Jei motyvinė priežastis tebūtų viena ir ta pati neteisinga, tai dispensa būtų netikra. Tada savaime atkrinta ir impulsyvinės priežastys, nors jos būtų teisingos. Atbulai, jei motyvinė priežastis tebūtų viena ir ji būtų teisinga, tai dispensa yra tikra. Impulsyvinės priežastys nesvarbios — gali būti neteisingos. Tas pat pasakytina apie daug motyvinių ir impulsyvinių priežasčių — jei tik viena motyvinė priežastis yra teisinga, tai dispensa yra tikra (plg. kan. 42, § 2). Subrepcija nenaikina

---

[1]) Vz. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 636 išn. 173; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², nn. 354—355.

dispensos motu proprio. Atbulai, obrepcija (plg. kan. 45). c) Jei savaime teisinga priežastis nedaug teišpučiama, tai dispensa vis dėlto yra tikra.

„Dispensa nuo žemesniojo laipsnio kliūties niekada nėra netikra dėl obrepcijos ar subrepcijos, nors tik viena tebūtų pastatyta priežastis ir ta pati neteisinga" — kan. 1054. Taigi dispensos tikrumui (kas kita leistinumui) prašyme užtenka pažymėti tai, kas pridera prie veiksmo substancijos. Tai pasakytina bet kam dispensuojant — Apaštališkajam Sostui, vietos ordinarui, klebonui ir t.t.

4) Jei klaida, obrepcija ar subrepcija yra kliūčių, tai dispensa yra netikra šiais atvejais: a) jei vietoj vienos kliūties pastatyta kita kliūtis, pav., vietoj svainystės — gentystė, ir b) jei vietoj vienos kliūties rūšies pastatyta kita rūšis, pav., vietoj nusikaltimo, kurs kyla iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo tuoktis, būtų pastatytas nusikaltimas, kurs kyla iš svetimoteriavimo ir vyro ar žmonos nužudymo, veikiant vienai šaliai.

5) „Dispensa nuo gentystės ar svainystės kliūties kurioj kartoj yra tikra, nors prašyme ad dispensuojant įsibrautų kartos klaida, jei tik ji iš tiesų būtų žemesnė, ar nors būtų nutylėta kita tos pačios rūšies kliūtis lygioj ar tolesnėj kartoj" — kan. 1052. Pav., dispensa yra tikra, kai vietoj trečiosios kartos pastatyta antroji gentystės karta. Atbulai, ji netikra, jei vietoj antrosios gentystės kartos pastatyta trečioji.

Ką tik cituotojo kanono negalima taikinti viešo padorumo kliūčiai, nes apie ją nieko nepasakyta Kodekse I. C.

Šiandien ginčijamasi, ar dispensa esanti tikra, kai prašyme nutylima liečiama pirmoji gentystės karta[1]). Tai vieni po senovei teigia[2]), kiti neigia[3]), treti abejoja[4]). Neigiamoji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes kan. 96, § 3, be restrikcijos pasakyta, jog į liečiamą kartą nežiūrima.

6) Ekonominės prašytojo padėties klaida ar apgaulė nenaikina dispensos tikrumo[5]).

Kai kurie sako, jog dispensa esanti netikra, kai nutylima antrosios šalies erezija[6]). Tam įrodyti cituoja S. C. de Propaganda Fide atsakymą, 1802 m. 24 lapkr. Bet ten nėra pažymėtai pasakyta, jog šiuo atveju dispensa esanti netikra.

[1]) Seniau Apaštališkos Datarijos stiliumi, praleidžiant liečiamą pirmąją gentystės kartą, dispensa būdavo netikra, kas pasakyta ir P i j a u s V konstitucijoj „Sapientissimus", 20 aug. 1566.

[2]) Pav., I. C h e l o d i, Ius matrimoniale[3], n. 48.

[3]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 846; Th. V l a m i n g, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 453.

[4]) Pav., F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 277.

[5]) Ordo servandus etc.: Normae communes, c. XI n. 3.

[6]) Pav.: I. C h e l o d i, t. p.; F. M. C a p p e l l o, t. p.

Todėl, mano išmanymu, pasakytina yra priešinga, labiausiai po jungtuvių, kada reikia laikytis kan. 1014, plg. kan. 15.

161. Prašymas Šv. Penitenciarijai. — Prašyme Šv. Penitenciarijai dispensuoti sakramentalinėj sąžinės srity praleistina visa tai, kas gali išduoti prašytoją, pav., jo vardas, pavardė, savumai, amžius, ekonominė padėtis, vyskupija ir t.t. Vietoj tikrojo vardo ir pavardės dedamas tik fiktyviškas vardas, pav., Petras, Jonas ir t.t.

Apie pačias kliūtis, jų kartas, linijas, aplinkybes ir priežastis Šv. Penitenciarijos dispensose pasakytina yra tas pat, kas ir išorinės srities dispensose. Tik čia be baimės galima pažymėti net „causae inhonestae".

Prašyme Šv. Penitenciarijai nesakramentalinėj sąžinės srity prašytojų vardas, pavardė ir vieta reikia pažymėti tada, kai dėl tam tikrų aplinkybių pati dispensa yra pažymėtina slaptose Šv. Penitenciarijos knygose.

162. Prašymas vietos ordinarui ir t.t. — Jei prašoma dispensuoti išorinėj srity, tai dispensos tikrumui laikytinasi substancialinio Romos Kūrijos stiliaus. Kitų dalykų laikytis tereikia tik leistinumui. Tai pasakytina, dispensuojant taip paprastąja, taip įgaliotąja galia.

Jei dispensa prašoma sakramentalinėj sąžinės srity, reikia laikytis to pat ko laikytinasi yra, kreipiantis toj srity į Šv. Penitenciariją. Jei dispensa prašoma nesakramentalinėj sąžinės srity, tai reikia pažymėti prašytojų vardas, pavardė ir vieta; nes ta dispensa pažymėtina yra slaptame vyskupijos kūrijos archyve (kan. 1047).

8. Dispensavimas ir dispensos vykdymas.

163. Medžiaga. — 1. Dispensavimas, 2. Dispensos tikrumas, 3. Išorinės srities dispensos vykdytojas, 4. Sąžinės srities dispensos vykdytojas, 5. Dispensų sąlygos ir klauzulės ir 6. Dispensos vykdymas.

164. Dispensavimas. — 1. Įvairiai dispensuojama.

Nuo slaptųjų kliūčių taip Apaštališkasis Sostas, taip vietos ordinaras įprastai dispensuoja in forma commissoria voluntaria; nuo viešųjų kliūčių įprastai dispensuoja Apaštališkasis Sostas in forma commissoria necessaria, o vietos ordinaras ir nuodėmklausis in forma gratiosa. Klebonas, kan. 1098 kunigas ir nuodėmklausis 1044-1046 atvejais dispensuoja in forma gratiosa. Kuria kas forma iš tiesų dispensuoja, reikia veizėti į patį dispensos reskriptą.

2. Dispensa in forma gratiosa pradeda veikti nuo momento, o in forma commissoria — nuo įvykdymo.

3. Apaštališkasis Sostas įprastai dispensuoja raštu. Atbulai, Jis įprastai nedispensuoja žodžiu, telegrafu ar telefonu. Paskutiniaisiais būdais tedispensuojama labai greitame reikale. Be to, Apaštališkasis Sostas moterystės dispensose, apskritai, vartoja reskripto formą. Tik Sakramentų kongregacija kartais vartoja brevės formą, būtent, jei kliūtis yra „honestae naturae" ir „dispensationes ipsae sint maioribus obnoxiae taxationibus"[1]).

4. Jei vietos ordinaras dispensuoja įgaliotąja galia, tai turi laikytis Romos Kūrijos stiliaus; nes tada daroma Apaštališkojo Sosto vardu. Todėl: 1) Dispensoj reikia pažymėti pati galia, pav., „tenore facultatis apostolicae"; nes kan. 1057 pasakyta: „Kas dispensuoja įgaliotąja Apaštališkojo Sosto galia, tai pažymėtai tepažymi šv. tėvo indultą". Dispensoj gera dar pažymėti galios ilgumas, kaip iki šiolei indultų formulėse buvo reikalaujama. 2) Dispensuoti tegalima tik dėl tų priežasčių, kurios tokiais pat atvejais paties Apaštališkojo Sosto laikomos kanoniškomis. 3) Reikia laikytis klauzulių, kurios pažymėtos įgaliojimo indulte ir įprastai vartojamos Apaštališkojo Sosto[2]). 4) Pats ordinaras negali pridėti savų sąlygų, labiausiai panaikinamųjų[3]).

Jei vietos ordinaras dispensuoja paprastąja galia, tai tik patariama laikytis Romos Kūrijos stiliaus. Šiaip jau užtenka to, kas pridera prie dalyko substancijos ir svarbesnių savumų; nes čia dispensuojama savo vardu.

5. Jei įgaliotąja galia dispensuoja klebonas ar kitas kunigas, tai būtinai turi laikytis Romos Kūrijos stiliaus, kaip ir vietos ordinaras. Jei paprastąja galia dispensuojama, tai dispensuotina yra raštu ir, kiek galint, laikytinasi to, kas įprastai reikalaujama Apaštališkojo Sosto stiliumi ir praktika, būtent: 1) rašte pažymėtina galia, 2) priežastys turi būti teisios, 3) pridėtinos paprastos klauzulės ir 4) išreikštinas pats dispensavimo veiksmas. — Greičiausiame reikale galima dispensuoti žodžiu, nes rašytinė dispensa tėra leistinumui[4]).

165. Dispensos tikrumas. — Dispensos tikrumas pareina: 1) Nuo paties prašymo tikrumo. Išimtis — jei būtų dispensuojama motu proprio. 2) Nuo to, ar visa išreikšta, kas veiksmo tikrumui išreikšti reikalaujama pačia daiktų įgimti-

---

[1]) Ordo servandus: Normae peculiares, c. VII a. III n. 13.
[2]) Vz. S. C. de Prop. Fide, instr. 9 maii 1877; S. C. Consist., decr. „Proxima sacra", 25 apr. 1918.
[3]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 16 mart. 1865.
[4]) Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 416, pataria iš anksto turėti dispensos formularą, kurs reikale būtų galimas užpildyti.

mi. Todėl dispensa yra netikra, pav., kai joj pažymėtai ar įsaistytai nepasakyta, nuo kurios kliūties dispensuojama; jei padaryta tokia dispensuojamojo asmens vardo ar pavardės, vietos ar objekto klaida, kur nė vietos ordinaras negali konstatuoti tikrojo asmens; jei dispensuota nuo aukštesniojo laipsnio kliūties be jokios teisingos motyvinės priežasties ar nuo žemesniojo laipsnio kliūties be jokios protingos priežasties ir t.t. 3) Jei dispensuojamas ekskomunikuotas, suspenduotas ar asmeniniu būdu interdiktuotas po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo, tai dispensos veiksmo tikrumui pirma reikia atleisti cenzūros. Išimtis — jei Apaštališkasis Sostas dispensuodamas ką kita pažymi. Dispensuojant prieš pasmerkiamąjį ar paskelbiamąjį sprendimą, cenzūros atleisti tereikia dispensos leistinumui.

166. Išorinės srities dispensos vykdytojas. — 1. Apaštališkasis Sostas įvykdyti dispensą išorinėj srity įprastai paveda vietos ordinarui. Jei reskripte nebūtų pažymėta, kurios vyskupijos ordinaras skiriamas dispensos vykdytoju, tai laikytinasi yra kan. 1055, kuris skamba šiaip: „Prašytojų ordinarui įvykdyti paskirtas dispensas nuo viešų kliūčių teįvykdo tas ordinaras, kurs paliudijo ar persiuntė prašymą Apaštališkajam Sostui, nors sužieduotiniai vykdymo metu, metę tos vyskupijos buveinę ar lyg buveinę, būtų išsikėlę į kitą vyskupiją, nebemanydami daugiau grįžti; tik reikia pranešti tam vietos ordinarui, kur norima tuoktis".

Vietos ordinarui Apaštališkojo Sosto paskirtas dispensas įvykdyti gali taip pat generalinis jo vikaras ir, vakuojant ar esant sukliudytam vyskupo sostui kan. 429, § 3, katedros kapitula kan. 431, § 1 ir kapitularinis vikaras kan. 435, § 1. Išimtis — kai kas kita pasakyta ar būtų „electa industria personae" (plg. kan. 198 ir 368, § 2).

Kapitulariniam vikarui Apaštališkojo Sosto pavestas dispensas įvykdyti gali naujas vietos ordinaras, nebent jei būtų „electa industria personae" (plg. kan. 58).

2. Apaštališkojo Sosto dispensos vykdytojas gali kitą subdeleguoti. Išimtis — jei tai būtų uždrausta ar kas kita pažymėta įgaliojime, pav., „electa industria personae". Tada begalima įgalioti parengiamaisiais veiksmais, pav., patikrinti priežastis ir t.t. (kan. 57), nebent jei ir tai būtų pažymėtai uždrausta.

3. Jei vietos ordinaras paveda kam įvykdyti išorinėj srity savo dispensą, tai apskritai, pasakytina tas pat, kas ir apie Apaštališkojo Sosto reskriptų vykdytojus.

167. Sąžinės srities dispensos vykdymas. — 1. Sakramentalinės sąžinės srities dispensos, taip Šv. Penitenciarijos,

taip vietos ordinaro, vykdyti pavedamos ar prašymo rašytojui, ar tam tikram nuodėmklausiui, ar paliekama laisvai pasirinkti nuodėmklausis, galįs dispensuojamąjį asmenį tikrai klausyti išpažinties. Paskutiniuoju atveju įprastai rašoma šiaip: „Discreto viro confessario ex approbatis et ab oratoribus (vel oratore) electo"; rečiau: „Discreto viro confessario ex approbatis ab ordinario". Kalbamosios aprobatos reikia dispensos vykdymo tikrumui. Tik aprobata gali būti duota tam tikrai ar teisėmis. Todėl tikrai ir leistinai gali įvykdyti bet kuris kunigas mirties valandoj ir t.t. Jei ir aprobuoto nuodėmklausio galia būtų taip sustabdyta, jog nebegalėtų tikrai klausyti išpažinties, pav., ekskomunikuotas po paskelbiamojo ar pasmerkiamojo sprendimo, tai jis nebegali tikrai įvykdyti dispensos.

Sakramentalinės sąžinės srities dispensai įvykdyti įgaliotas nuodėmklausis be penitento leidimo negali nieko kito subdeleguoti, nes čia saisto išpažinties paslaptis.

2. Nesakramentalinės sąžinės srities dispensa vykdyti pavedama tam klebonui ar kunigui, kuris kreipėsi dispensos prašytojų vardu. Čia galimas subdeleguoti kitas. Išimtis — kai yra pavojus išreikšti paslaptį ar įžeisti dispensuojamųjų asmenų vardą.

Pastebėjimas. — Jei gautos įvykdyti dvi dispensos, būtent, viena išorinės srities, antra sąžinės srities, tai vykdyti reikia skyrium. Be to, pirma įvykdytina išorinėj srity, paskum tik sąžinės srity. Tai veiksmo leistinumui.

168. Dispensų sąlygos ir klauzulės. — 1. Sąlyga čia vadinama visa tai, kas dispensatoriaus reikalaujama dispensos tikrumui ir leistinumui. Vienos iš jų pridera prie paties dispensavimo, kitos prie dispensos vykdymo, trečios prie dispensatorių.

Seniau mažne visos dispensų sąlygos būdavo pažymimos tam tikrose klauzulėse, kurių būdavo gyva galybė. Šiandien maža bededama klauzulių; nes kai kurios senovės sąlygos visai atšauktos, o kitos visuotinėmis teisėmis įtrauktos į kanoniškas dispensų taisykles, kurios savaime veikia kiekvienoj dispensoj ir numanu.

2. Sąlygos ir klauzulės skiriamos esencialinės ir neesencialinės. Pirmųjų reikia dispensos tikrumui, antrųjų — tik leistinumui.

Esencialinės sąlygos tėra tos, kurios pažymėtos dalyte *si, dummodo* ar kitu tokiu pat būdu, pav., *dumtaxat, tantum et non aliter* ir t.t. (kan. 39). Juo labiau jos yra esencialinės, kai pažymėtai pasakyta, jog tos sąlygos esančios tikros ar

kitaip dispensa būsianti netikra. Atbulai, sąlyga nėra esencialinė, jei įdėta, kaipo paraginimas, instrukcija, apgaila ir t.t. Kai kurie esencialine laiko tą sąlygą, kuri išreikšta „ablativo absoluto"[1]). Kiti tai neigia[2]). Jos, mano išmanymu, tėra esencialinės tada, kai jų reikia pačia daiktų įgimtimi, pav., mišrioj moterystėj pažadėjimas pašalinti pavojų antrajai šaliai paklysti. Atbulai, kadangi jokia apgaila ar sąlyga pašalinti papiktinimą savaime nėra reikalinga dispensos tikrumui, tai, nors būtų pasakyta „ablativo absoluto", vis dėlto ne esencialinė sąlyga.

3. Sakramentų kongregacija šiandien prie dispensų įprastai deda šias klauzules: 1) „Servatis canonicis praescriptionibus" — bet kokiame reskripte; 2) „Si vera sunt exposita" — visuose reskriptuose, kur dispensuojama nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių; 3) „Imposita oratoribus salutari poenitentia" — kai dispensuojama nuo nusikaltimo kliūties, ir 4) „Dummodo nullum scandalum intercedat" — reskriptuose, kai dispensuojama nuo nusikaltimo kliūties.

Apgaila (poenitentia) suprantama bet kuris geras darbas, pav., malda, labdaringas darbas, pasninkas ir t.t. Ji, apskritai, turi būti didelė. Apgaila vadinama „salutaris", kai yra proporcinga taip nusikaltimo didumui ir kokiui, taip prašytojo savumams, pav., vyriškiui didesnė, nekaip moteriškei.

Papiktinimas pašalinamas labiausiai, laikinai išskiriant šalis dispensos vykdytojo nuožiūra. Jei to padaryti negalima, tai reikia ieškoti kitų priemonių, pav., šalys prie klebono ir liudytojų turi pareikšti, jog biaurėjasi savo elgimusi ir mielai priims apgailą[3]).

Pirmoji, antroji ir ketvirtoji kalbėtųjų Sakramentų kongregacijos klauzulių yra esencialinės; trečioji tėra veiksmo leistinumui.

4. S. C. S. Officii klauzulės: „Dummodo cautum omnino sit conditionibus ab Ecclesia praescriptis praesertim de amovendo a coniuge catholico perversionis pericolo... ac de universa prole utriusque sexus in catholicae religionis sanctitate omnino educanda, et dummodo neque ante neque post matrimonium coram parocho catholico initum partes adeant ministrum acatholicum"... Kaucijų klauzulės yra esenciali-

---

[1]) Pav.: Th. Maroto, Institutiones iuris canonici, I n. 285; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 48; G. Cocchi, Commentarium in Codicem Iuris Canonici, L. I n. 102.

[2]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 476; A. Vermeersch et Creusen, Epitome, I n. 114; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 284; I. Chelodi, Ius de personis iuxta Codicem Iuris Canonici, Tridenti 1922, n. 77.

[3]) S. Poenit., 27 apr. 1886; 12 apr. 1889.

nės[1]). Tas pat pasakytina apie draudimą tuoktis prie nekatalikų dvasiškio. Paskutiniuoju atveju po įvykio dera klauzulė, kur pirma įsakoma atleisti cenzūra ir paskirti „poenitentia salutaris". Atleidimas yra išorinės srities. Todėl cenzūros galimos atleisti ne per išpažintį. Atleisti galimos raštu ar žodžiu ir t.t.

5. Šv. Penitenciarijos įprastos klauzulės:

1) „Discretioni tuae committimus, quatenus, si ita sit". Čia nuodėmklausis turi ištirti, ar prašymas yra teisingas. Tikėtina penitentu.

2) „Audita prius sacramentali confessione". Čia pirma reikia išpažinti nuodėmės. Išpažintis turi būti sakramentalinė. Tai veiksmo tikrumui. Tik ir netikra ar šventvagiška išpažintis nenaikina dispensos tikrumo. Dispensuojama prieš nuodėmių absoliuciją. Tai veiksmo leistinumui[2]). Jei penitentas nebūtų „dispositus", tai dispensos vykdymas atidėtinas. Išimtis — greitas reikalas. Tik pati nuodėmių absoliucija nėra įsakyta.

3) „In actu sacramentalis confessionis" ar „in sacramentali confessione tantum".

4) „Sublata occasione peccandi". Jei tos sąlygos iš tiesų nebūtų galima įvykdyti, tai bet kaip pašalintinas artimas pavojus nusidėti.

5) „Iniuncta salutari poenitentia". Apgaila turi būt atskira nuo sakramentalinės arba išpažinties apgailos. Ji tėra veiksmo leistinumui ir tai taip paskyrimo (bent apytikriau), taip priėmimo (apytikriausia) ar intencijos ją įvykdyti (tikra) atžvilgiais[3]). Todėl dispensa yra tikra, jei prašytojas užmiršta apgailą arba penitentas, priėmęs apgailą, pažymėtai pareikštų, jog jos nevykdysiąs.

6) Kartais įsakoma apgaila „gravis et longa, gravissima et diuturna, gravissima et perpetua". Ką tai reiškia, nėra tikrai žinoma — autentiškai nepaaiškinta. Todėl autoriai čia nesutinka su kits kitu. Vis dėlto su H. N o l d i n'u galime pasakyti, jog apgaila „gravis et longa" reiškia ką daryti 4-5 mėn. po kartą per mėnesį, pav., eiti išpažinties ir komunijos, ar tris mėnesius po kartą per savaitę, pav., klausyti mišių, arba mėnesį kasdien, pav., kalbėti rožančių; „gravis et diuturna" — daryti 1-3 metus po kartą per mėnesį, 6 mėnesius kartą per savaitę arba 3 mėnesius kasdien; „gravissima et perpetua" — iki mirties[4]). Tik paskutinioji praktikoj neįprasta vartoti. Jei kartais atsitiktų, tai po kelerių metų galima prašyti Šv. Penitenciariją, kad visai atleistų ar bent sumažintų.

---

[1]) S. C. S. Off., 21 iun. 1912; S. R. R., *Baltimoren.* 30 iun. 1910.
[2]) S. Poenit., 19 maii 1834; 4 ian. 1839.
[3]) S. Poenit., 14 sept.; 12 nov. 1891.
[4]) De sacramentis[13], n. 624.

Jei pačiu reskriptu determinuota apgaila, tai vykdytojas negali pakeisti.

7) „Dummodo impedimentum sit occultum". Ta klauzulė yra esencialinė, nes išreiškia Šv. Penitenciarijos galios ribas.

8) „Nullis super his testibus adhibitis aut litteris datis, sed praesentibus, post earum executionem, sub poena excommunicationis latae sententiae, per te laceratis (combustis)". Ta klauzulė tėra veiksmo leistinumui. Reskriptas sunaikintinas yra per tris dienas įvykdžius[1]). Tik mokslo reikalams galimas nusikopijuoti. Tada reikia praleisti tai, kas gali išduoti penitento asmenį.

Ekskomunika nėra niekam rezervuota.

169. Dispensos vykdymas. — 1. Kan. 52: „Reskriptai, kuriems įvykdyti nepažymėta meto, vykdytojui galimi įteikti bet kada, jei tik nėra vylių ir apgaulės".

Kan. 53: „Reskripto vykdytojas netikrai atlieka savo darbą, pirma negavęs rašto ir nepatikrinęs autentiškumo ir integralumo, nebent jei dispensatoriaus pirma būtų pranešta". Oficiališkai tepranešama retai, reikale. Privatiško pranešimo, nors būtų teisingas, neužtenka. Jei kas be originalinio dokumento ar oficiališkos žinios vykdytų dispensą, tai paskum iš naujo reiktų įvykdyti[2]). Tas pat pasakytina, jei sužieduotiniai apsirikę susituoktų, dar neįvykdžius dispensos[3]).

Kan. 54, § 1: „Jei reskripte būtų pavedama tik įvykdyti (dispensa), tai reskripto negalima neįvykdyti, nebent jei aiškiausiai būtų matyti, kad reskriptas yra netikras dėl subrepcijos ar obrepcijos, ar vykdytojui būtų žinoma, kad pridėtosios sąlygos nėra įvykdytos". Kai kurie tęsia toliau ką tik cituotąjį kanoną: „ar kas gautų reskriptą ir, vykdytojo manymu, jis atrodytų taip nevertas, jog davus malonę, kiti įsižeistų; paskutiniuoju atveju vykdytojas, liovęsis vykdęs reskriptą, tai tuoj praneša aktyviam reskripto subjektui"[4]). Tai, mano išmanymu, yra netiesa. Nes, dispensuojant nuo moterystės įstatymų ar kliūčių, veizima ne tiek į asmens vertumą, kiek į priežasties teisumą. Be to, kan. 54, § 1 pradžioj kalbama apskritai apie bet kuriuos reskriptus, t. y. taip dispensų, taip malonės; o gale pažymėtai teminima malonė[5]). Taigi.

---

[1]) S. Alfonsus, Theologia moralis, VI n. 1143.
[2]) Plg. S. Poenit., 15 ian. 1894; S. C. S. Off., 14 aug. 1892; kan. 59.
[3]) Plg. S. Poenit., 27 iun. 1885.
[4]) I. Phigi, De sacramento matrimonii², n. 98; M. Leitner, Lehrbuch der katholischen Eherechts², 297; Pr. Cerato, Matrimonium³, n. 48; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 52.
[5]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 280; T. Schäfer, Das Eherecht, 129 išn. 24.

2. Kan. 55: „Vykdytojas turi laikytis mandato ir jei nesilaikytų esencialinių rašte pridėtų sąlygų ar substancialinės vykdymo formos, įvykdymas būtų netikras". Jei abejojama, ar kuri sąlyga yra veiksmo tikrumui, tai atsargai padarytina visa, kad dispensos vykdymas nebūtų pastatytas į pavojų nueiti niekais. Po įvykio abejojant, veiksmas laikytinas tikru. Tik veiksmo leistinumui reikia laikytis visų sąlygų.

Kan. 40: „Visuose reskriptuose, nors nebūtų pažymėta, numanu sąlyga: jei prašymas yra teisingas". Išimtis — jei dispensa yra motu proprio (kan. 45) ar nuo žemesniojo laipsnio kliūties (kan. 1054).

Kan. 41: „Reskriptuose, kuriuose nėra jokio vykdytojo, prašymas turi būti teisingas, jį patenkinant, kitada įvykdant". Taigi nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių dispensos reskripto vykdytojas pirma turi ištirti prašymo teisingumą. Informacijos galimos semti iš autentinių dokumentų, liudytojų ir viešo gando, ir patyrinėti dar patys prašytojai. Sąžinės srity teklaustini prašytojai. Išimtis — jei kas kita būtų žinoma anapus išpažinties[1]).

Kalbamajam tyrimui nereikia teisimo tvarkos — užtenka summarie et extraiudicialiter. Išimtis — jei pačiame reskripte kas kita būtų pasakyta (ko mažne niekada nedaroma) ar tam tikros aplinkybės reikalautų nepaprasto tyrimo.

Ištirti prašymo teisingumą vykdytojas gali kitą įgalioti.

Kalbamojo veiksmo tereikia veiksmo leistinumui[2]). Jis galimas net visada praleisti šiais atvejais: 1) jei vykdytojui dalykas yra žinomas iš informacijų prieš įteiksiant prašymą dispensatoriui[3]); 2) jei informacijos padarytos po prašymo prieš vykdymą, ir 3) jei iš kur kitur dalykas yra žinomas.

3. Išorinės srities dispensa turi būti įvykdyta raštu (plg. kan. 53). Tai vykdymo leistinumui. Dėl svarbių priežasčių ir greitame reikale dispensa įvykdyti galima net žodžiu, telegrafu ir telefonu. Jei dispensa neraštiškai įvykdyta, tai paskum reikia parašyti protokolas, kad įvykis būtų žinomas ir galimas įrodyti išorinėj srity.

Dispensos įvykdymo rašte reikia pažymėti įgaliojimas (plg. kan. 1057). Tai taip pat veiksmo leistinumui. Be to, rašte pažymėtai reikia pažymėti dispensuojamoji kliūtis. Tik tai apytikriau dispensos tikrumui užtenka įsaistytai išreikšti pav., pasakant, jog prašytojai galį tuoktis.

Sąžinės srities dispensa, jei ko kita pažymėtai ar tolygiai nepasakyta, įvykdyti galima taip per išpažintį, taip ne per išpažintį (plg. kan. 202, § 2).

---

[1]) H. Noldin, De sacramentis[13], n. 624.
[2]) Leo XIII, 29 aug. 1885.
[3]) S. Poenit., 27 apr. 1786.

Sakramentalinės sąžinės srities dispensa įvykdytina yra žodžiu ir per išpažintį, prieš absoliuciją ar po. Nes čia dispensos tikrumui savaime nereikia sakramentalinės absoliucijos[1]).

Nesakramentalinėj sąžinės srity dispensa, apskritai, įvykdytina taip pat žodžiu. Tik kartais tai dėl teisingos priežasties galima padaryti raštu.

Įvykdant dispensą sakramentalinėj ar nesakramentalinėj srity, reikia pažymėti pati sritis, kliūtis ir įgaliojimas vykdyti, kaip aukščiau išorinėj srity. Determinuotos formulės nėra. Galima vartoti ši[2]): „Et insuper auctoritate apostolica (Reverendissimi Ordinarii loci), mihi specialiter delegata, dispenso tecum super impedimento... ut, eo non obstante, matrimonium cum dicta muliere (viro), servata legitima forma, cotrahere et in eo manere libere possis et valeas: In nomine Patris"[3]) ir t.t., ar jei jau susituokta: „...ut, eo non obstante, matrimonium denuo contrahere et in eo manere libere possis et valeas: In nomine Patris" ir t.t. Taisant moterystę iš šaknų: „Et insuper auctoritate apostolica mihi specialiter delegata, matrimonium a te nulliter contractum in radice sano: In nomine" ir t.t.

4. Jei kliūtis teliečia vieną šalį, pav., skaistybės apžadai, ar yra kilusi iš vienos šalies nusikaltimo, pav., viešo konkubinato su sužieduotinės motina, tai dispensa įvykdyti užtenka vienai šaliai. Jei kliūtis yra bendra ar kilusi iš abiejų šalių nusikaltimo, pav., nusikaltimo kliūtis, kilusi iš svetimoteriavimo, abiem pažadant tuoktis, tai dispensa įvykdytina yra abiem šalims. Jei reskripte nieko nepasakyta, tai dispensą įvykdyti gali abiem šalims tas pats nuodėmklausis ar vienam vienas, antram kitas[4]). Paskutiniuoju atveju Šv. Penitenciarijos ar vietos ordinaro raštas perduotinas yra kitam nuodėmklausiui[5]). Bet kadangi, dispensavus nuo vienos šalies kliūties, tuo pačiu išnyksta ji antrojoj šaly, tai čia antrajai šaliai be-

---

[1]) S. Poenitenciaria, 19 maii 1834; 4 ian. 1839. — Todėl nieku būdu negalima sutikti su H. Noldin'u, De sacramentis[13], n. 624, kurs sako, jog dispensa įvykdyti reikią prieš sakramentalinę absoliuciją.

[2]) Ta formulė paimta iš Benedikto XIV, Institutiones ecceliasticae, 439.

[3]) Trumpesnė formulė: „Insuper auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimento... ceterisque impedimentis in casu occurentibus: In nomine Patris" ir t.t. Jei nebūtų galima lotyniškai, tai: „Apaštališkojo Sosto galia dispensuoju nuo... kliūties ir kitų, nuo kurių galiu" ir t.t.

[4]) Kai kurie tvirtina, jog tas pats nuodėmklausis abiem šalims turis įvykdyti dispensą, pav.: I. Pighi, De sacramento matrimonii[2], n. 100 qu. 5; H. Noldin, t. p.

[5]) S. Poenit., 15 nov. 1778.

reikia paskirti apgaila[1]) ir dispensa yra tikra, nors tik vienai šaliai tėra įvykdyta[2]).

Jei dispensos reskriptas pavedamas įvykdyti vienam nuodėmklausiui, tai reikale abi šalys turi eiti išpažinties pas jį. Jei viena šalis atsisakytų eiti pas tą nuodėmklausį, tai reikėtų naujo reskripto. Nuo to dalyko tepateisina teisinga priežastis.

Jei dispensos reskriptas gautas įvykdyti abiejose srityse, tai užtenka vieno veiksmo ir tai išorinėj srity — tai turi galią taip pat sąžinės srity[3]).

5. Kan. 59, § 1: „Vykdytojas, klaidingai įvykdęs reskriptą, gali iš naujo vykdyti". Pridedu: tai ne tik gali, bet turi.

6. Kai dispensuojama išorinėj srity, tai, įvykdžius dispensą, reikia pranešti vyskupijos kūrijai, kad ji tą įvykį pažymėtų savo knygose. Pats vykdymo raštas laikytinas yra parapijos archyve (plg. kan. 470, § 4).

Kai dispensuojama nesakramentalinėj sąžinės srity, tai, įvykdžius dispensą, taip pat praneština vyskupijos kūrijai. Tik nutylimas dispensuotųjų asmenų tikrasis vardas ir pavardė. Be to, pridedamas yra atskiras raštas, kuriame įrašomi tikrieji dispensuotųjų asmenų vardai ir pavardės. Visa tai įrašoma slaptojo vyskupijos kūrijos archyvo dispensų knygose.

Kai dispensuojama sakramentalinėj sąžinės srity, tai dispensos įvykdymo niekam nepranešama.

Pastebėjimas I. — Jei dispensos reskriptas prapultų ar būtų sunaikintas, tai dispensa vis dėlto galima vykdyti.

Pastebėjimas II. — Apaštališkojo Sosto išorinės srities dispensos reskriptas laikytinas vyskupijos kūrijos archyve (plg. kan. 375, § 1). Kas darytina su sąžinės srities reskriptais, kalbėjome aukščiau.

Pastebėjimas III. — Jei sužieduotiniai, įvykdžius dispensą, nebeina į moterystę, dispensa vis dėlto pasilieka tikra. Todėl, iš naujo tuokiantis šalims, nebereikia naujos dispensos: dispensuota — kliūtis nebeatgyja.

Pastebėjimas IV. — Valstybė tikrai tegali dispensuoti nuo pasaulinių moterystės įstatymų ar kliūčių. Atbulai, ji negali tikrai dispensuoti nuo bažnytinių įstatymų. Tai Bažnyčios kompetencija.

---

[1]) H. Noldin, De sacramentis[13], n. 624.

[2]) S. Poenit., 7 febr. 1832.

[3]) S. Poenit., 27 apr. 1886. — Suglaudus į krūvą visas aukščiau kalbėtąsias taisykles, sąžinės srities dispensa vykdytina yra šiaip: 1) trumpai panagrinėti kliūties ir priežasčių buvimas, 2) paskirti apgaila, 3) išrišti cenzūros, kur užtenka išpažinties išrišimo formulės: „Dominus te absolvat"..., 4) išrišti nuodėmės ir 5) įvykdyti dispensą formule: „Et insuper"...

9. Dispensų taksos.

170. Medžiaga. — 1. Apaštališkojo Sosto dispensų taksos, 2. Vietos ordinaro dispensos ir 3. Dalinių teisių taksos.

171. Apaštališkojo Sosto dispensų taksos. — 1. Dispensuojant nuo moterystės kliūčių, Apaštališkojo Sosto yra imamas tam tikras mokestis[1]).

2. Apaštališkojo Sosto moterystės dispensų mokestis yra nevienodas. Tai pareina nuo prašytojų turtingumo. Šiuo atžvilgiu prašytojai skirstomi: turtuoliai (divites), beturčiai (pauperes), lyg beturčiai (quasi pauperes) ir vargšai (miserabiles). Tik jie tikrai determinuoti sunkoka. Pagal šv. tėvą Benediktą XIV ne Italijoj beturčiai yra tie, kurie gyvena iš rankų darbo ar industrijos (tai vargšai) arba dar turi turtų 3000 frankų vertės; lyg beturčiai—kurie turtų neturi daugiau už 10000 fr. vertės. Italijoj turtų užtenka pusės[2]). Tik šiandien pinigų valiuta yra kur kas žemesnė, nekaip anais laikais. Todėl žmonių turtingumui išmatuoti gal reikėtų dusyk didesnio maštabo. Neveizint į tai, Šv. Penitenciarija, *Nicastren.*, 1904 m. 20 sausio, deklaravo, jog, iki Šv. Sosto kitaip būsią pasakyta, laikytinasi esą šv. tėvo Benedikto XIV dekreto, kurį išleido S. C. S. Officii 1754 m. 26 spal.

Turtas čia suprantamas taip kilnojamasis, taip nekilnojamasis, k. a., pinigai, alga, darbo atlyginimas (gydytojų, advokatų ir t.t.). Be to, prie jų priskaitomi tie turtai, kurie vilamiesi gauti įpėdinystės teisėmis ar pagal įstatymus. Tik jie laikomi pusės vertės.

Turtai imami abiejų šalių. Tik į vienos šalies turtus teveizima tada, kai antroji šalis yra nekatalikas — į paskutinįjį neveizima. Iš turtų išskiriami yra mokesčiai, realinės priedermės, skolos ir t.t.

3. Apaštališkojo Sosto moterystės kliūčių dispensų mokestis skirstomas yra: componenda, taxa, agentia ir expensae.

Componenda mokama yra labdaringiems tikslams. Ji yra proporcinga taip ekonominei prašytojų padėčiai, taip kliūties didumui ir gali pasiekti net 3000 frankų[3]).

Taksa yra tam tikras mokestis Romos Kūrijos tarnautojams išlaikyti. Ji mokama pagal kliūties didumą ir svarbumą nepriklausomai prašytojų turtingumo, būtent: 1) Nuo bet kurios gentystės ir svainystės kliūčių kartos, liečiant pirmąją— 32 frankus; antrosios kartos — 26 fr.; trečiosios, liečiant antrą-

---

[1]) Ordo servandus: Normae communes, c. II n. 12.
[2]) S. C. S. Off., resp. ad archiep. Turonen., 26 sept. 1754.
[3]) I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 51.

ją — 16 frankų. 2) Nuo viešo padorumo ir dvasinės gentystės kliūčių — 16 frankų. 3) Nuo mišrios tikybos kliūties — 9 fr.

Agentia vadinami yra pinigai, skiriami vyskupijos agentui Romoj — 1-6 fr.

Expensae (išlaidos) mokamos yra už popierių ir pašto išlaidas.

4. Turtuoliai moka componendą, taksą, agenciją ir išlaidas; lyg beturčiai — taksą, agenciją, išlaidas ir 10 litų; beturčiai — taksą, agenciją ir išlaidas.

Praktikoj beturčiai ir kartais net lyg beturčiai atleidžiami visai ar bent nuo pusės taksos ir net agencijos. Tik visada mokėtinos išlaidos[1]). Be to, Apaštališkasis Sostas daugely vietų pasitenkina laisvomis prašytojų aukomis, net mažesnėmis už įprastas taksas, ir, negalint nieko mokėti, veltui dispensuoja. Kai kur taksos mokamos kur kas didesnės[2]).

Be to, įsakyta: „Ordinarii, secreto percontant parochos, quae vera sit oratorum conditio, significabunt in singulis casibus, agaturne de paupere aut quasi paupere, ideoque competat ne ipsis ius ad plenam aut dimidiatam condonationem taxationis, onerata utriusque partis conscientia super expositorum veritate; cotra quam si actum fuerit, firma restat obligatio sartiendi quidquid iniuria sublatum sit"[3]).

5. Sąžinės srity Šv. Penitenciarija dispensuoja veltui. Mokama tik agentui (išskyrus vargšus) ir pašto išlaidos. Jei betarpiškai kreipiamasi į Šv. Penitenciariją, tai atlygintinos tėra pašto išlaidos[4]).

172. Vietos ordinaro dispensos. — Vietos ordinaras sąžinės srity dispensuojama visai veltui.

Išorinėj srity: „Išskyrus tam tikrą mažą atlyginimą kancelarijos titulu, dispensuojant tuos, kurie nėra beturčiai, vietos ordinarai ar jų vietoj kiti, pasmerkus bet kurį priešingą įprotį, negali reikalauti jokio mokesčio, nebent jei turėtų tokią galią, gautą iš Šventojo Sosto; o jei būtų išreikalavę, tai turi sugrąžinti" — kan. 1056. Taigi vietos ordinarai, juo labiau kiti žemesni dispensatoriai (klebonai, dekanai ir t.t.), dispensuodami nuo moterystės įstatymų ar kliūčių taip paprastąja, taip įgaliotąja galia, nieko negali imti. Tik jei dispensuojami turtoliai ar lyg beturčiai, tai galimas imti trupučiukas kancelarijos išlaidoms. Kitaip reikia Apaštališkojo Sosto indulto.

---

[1]) Ordo servandus: Normae communes, c. II n. 2.
[2]) S. C. C., 20 mart. 1880.
[3]) Ordo servandus: Normae peculiares, c. II, n. 3.
[4]) Pašto išlaidoms atlyginti praktiškiausia yra į laišką įdėti vadinamasis „coupon réponse international". Siunčiant prašymą per vyskupijos kūriją, jai nusiunčiamos ir išlaidos.

173. Apaštališkojo Sosto dispensų vykdymų taksos. — Vykdant Apaštališkojo Sosto dispensą, galima reikalauti tam tikro mokesčio dviejais atvejais, būtent: 1) jei tai būtų pažymėta ir 2) jei yra tam tikra taksa, išleista provincialinio bažnytynio susirinkimo ar provincijos vyskupų saneigos ir Apaštališkojo Sosto patvirtinta (plg. kan. 1597, § 1).

174. Dalinių teisių taksos. — 1. Žemaičių vyskupijos ordinaras 1923 m. 19 birž. laikinai išleido moterystės dispensų taksas, kurių dalis eina Apaštališkajam Sostui, dalis vyskupijos kancelarijos išlaidoms. Štai jos[1]):

„I. Žemesniojo laipsnio kliūtys:

a) Tikrai beturčiai dispensuojama veltui, neliečiant priedermės sugrąžinti pašto išlaidas.

b) Mažne (fere) beturčiai moka iš viso Lt. 15.

c) Ne beturčiai moka iš viso nemažiau kaip Lt. 30.

d) Turtingesnieji moka be to componendam sulig išgalėms.

II. Aukštesniojo laipsnio kliūtys:

a) Tikrai beturčiai sugrąžina pašto išlaidas.

b) Mažne beturčiai moka Lt. 25.

c) Ne beturčiai ne mažiau už Lt. 50.

d) Turtingesnieji turi mokėti componendam, kaip aukščiau.

III. Šv. Penitenciarijos reskriptai sąžinės srity ir galios išrišti toj pat srity ordinaro suteikiama veltui...

IV. Už dispensą nuo moterystės užsakų kanceliarijos išlaidų titulu moka:

a) Ne beturčiai Lt. 15.

b) Mažne beturčiai Lt. 10.

c) Tikrai beturčiai, jeigu dispensa yra moraliniai reikalinga, veltui".

2. Vilkaviškio vyskupijos taksos. — „Vilkaviškio vyskupijos kūrija išlaidoms Romon siųsti ir kanceliarijos išlaidoms nuo 15 spalių š. m. (1922 m.) įsako sekančią mokesnio taksą:

I. Už Apaštališkojo Sosto dispensas nuo aukštesniojo laipsnio kliūčių (kan. 1042) nemažiau kaip 100 lit.

II. Už šv. Apaštališkojo Sosto dispensą nuo paprastųjų skaistybės ažadų 100 lit.

III. Už šv. Apaštališkojo Sosto dispensas nuo žemesniojo laipsnio kliūčių 50 lit.

IV. Už šv. Apaštališkojo Sosto dispensas nuo mišrios tikybos 50 lit.

---

[1]) Ordiniatus Samogitiensis, „De praestationibus pro dispensationibus et actibus iurisdictionis", 19 iun. 1923, n. 2043, vz. „Ganytojas" (oficialinė dalis), n. 6 (1923) 215-216.

V. Už dispensas:
1. Nuo vienų užsakų 10 lit.
2. Nuo dviejų užsakų 15 lit.
3. Nuo trijų užsakų 20 lit.
VI. Už laisvos padėties paskelbimą 10 lit.

Atskyrus numerius I, II, III ir IV, klebonai pusę mokesnio pasilieka sau išlaidoms ir pusę siunčia kūrijai. Beturčiai visai ar dalimi paleidžiama nuo mokesnio"[1]).

3. Kitų Lietuvos vyskupijų taksos žiūr. vietoj — nepaskelbtos spaudoj.

IV. DRAUDIMAS (VETITUM).

175. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Aktyvus subjektas ir 5. Kadencija.

176. Apibrėžimas. — 1. Draudimas yra tam tikras kompetentingo Bažnyčios vyresniojo įsakymas, kuriuo dėl teisios priežasties laikinai ar net amžinai neleidžiama tuoktis pažymėtiems asmenims.

Draudimas tuoktis šiandien nėra kliūtis: Kodekse I. C. jo nevadinama kliūtimi ir nėra įdėta moterystės kliūčių skyriuose III—IV. Todėl neteisingai kalba tie kanonistai, kurie draudimą po senovei tebevadina kliūtimi[2]).

2. Draudimas tuoktis skiriasi nuo moterystės kliūties štai kuo: 1) Kliūtis išleidžiama įstatymo, o draudimas įsakymo keliu. 2) Draudimas įprastai tik neleidžia tuoktis, o kliūtys neleidžia ir dažniausiai dar naikina moterystę.

177. Padalinimas. — Draudimas gali būti:
1) Šv. tėvo, vietos ordinaro ir klebono.
2) Amžinas ir laikinis.
3) Paprastas ir su panaikinamąja klauzule.
4) Absoliutinis, t. y. su visais žmonėmis, ir dalinis, t. y. su pažymėtu asmeniu.

178. Istorija. — Seniausias šv. tėvo draudimo tuoktis pavyzdys — šv. tėvo Stepono III draudimas Karoliui Did. tuoktis su Lombardijos karaliaus dukteria ir Lombardijos karaliaus sūnui su Karoliaus Did. seseria. Nepaklausius buvo grūmojama anatema ir moterystė skelbiama netikra.

Rolandus mini „prohibitionem Ecclesiae specialem". Ex professo apie Bažnyčios draudimą tuoktis kalba Bernar-

---

[1]) Curia dioecesana Seinensis, litt. circ., „De taxa pro dispensationibus Romam mittendis et pro expensis Cancellariae", 9 oct. 1922, n. 1581, vz. „Ganytojas" (oficialinė dalis), n. 10 (1922) 151.

[2]) Pav., Al. De Smet, De sponsalibus[3], II nn. 476 ir 486.

dus Papiensis. Jis skiria iškilmingą arba viešą ir slaptą draudimą tuoktis. Pirmasis naikino priešingus veiksmus, o antrasis tik neleido tuoktis. Tancredus tvirtino, jog Bažnyčios draudimas tuoktis savaime nenaikinąs moterystės. Ta nuomonė įdėta Grigaliaus IX kolekcijoj[1]).

Prieš Kodeksą I. C. buvo įsigyvenusi nuomonė tų kanonistų, kurie tvirtino, jog ir klebonai atskirais atvejais gali uždrausti tuoktis[2]).

Prieš Kodeksą I. C. draudimas tuoktis buvo moterystės kliūtis[3]).

179. Aktyvus subjektas. — 1. Aktyvūs draudimo tuoktis subjektai yra šie:

1) Šv. tėvas gali uždrausti tuoktis bet kuriam pakrikštytam asmeniui visame pasauly. Tai jis padaryti gali net amžinai. Tik tai tedaro retai, dispensuodamas nuo kai kurių moterystės kliūčių. Pav., dispensoj nuo apžadų kliūties įprastai dedama klauzulė: „Quodsi contrahentium alter alteri supervixerit, perpetuo absque spe coniugii maneant"; dispensoj nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, labai abejojant negalios kliūtimi, abejotinai šaliai pridedama: „Vetito mulieri (viro) transitu ad alias nuptias, inconsulta S. Congregatione". Be to, šv. tėvas ir Apaštališkasis Sostas tegali uždrausti tuoktis su panaikinamąja klauzule (kan. 1039, § 2). Tai turi būti pažymėtai pasakyta[4]).

2) „Vietos ordinaras gali uždrausti tuoktis tam tikru atveju visiems jo teritorijoj esantiems ir savo valdiniams, net svetur gyvenantiems, laikinai dėl teisingos priežasties, kolei tęsis priežastis" — kan. 1039, § 1.

Taigi vietos ordinaras gali uždrausti tuoktis net atėjūnams ir perėjūnams.

Teisinga priežastis čia suprantama didelė. Ja gali eiti, pav., protingas tėvų nesutikimas, neužtenkamai įrodytas antrosios šalies mirimas, apytikris kurios draudžiamosios ar suardomosios kliūties įtarimas[5]), pamatuotai numatomi dideli barniai, papiktinimai ir kita skriauda po jungtuvių ir t.t.

Atbulai, vietos ordinaras negali tuoktis uždrausti su panaikinamąja klauzule (kan. 1039, § 1).

3) Kartais ir klebonas gali uždrausti tuoktis. Tik tai tėra draudimas netikrąja prasme. Nes klebonas neturi jurisdikcijos išorinėj srity. Jis tegali ir kartais net turi uždrausti tuok-

[1]) C. 12, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 4; c. 1, 2, 3, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2; c. 4, X, *de sponsa duorum* IV, 4, ir k.

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] nn. 597—598 ir 600.

[3]) S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10] § 181; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 4051.

[4]) C. 13, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2; plg. kan. 11.

[5]) Plg. C. 3, X, *de clandestina desponsatione*, IV, 3.

tis, kaipo ganytojas. Tai jis padaryti gali be bausmių ir be panaikinamosios klauzulės. Pav., klebonas gali neleisti tuoktis, nepristačius visų dokumentų, iki išspręs abejojamos kliūties klausimą ir t.t.[1])

Klebonas gali uždrausti tuoktis savo parapijonims, atėjūnams ir perėjūnams. Gali uždrausti taip pat savo vikarui tuokti. Tik kadangi Lietuvoj vikarai tetuokia klebono įgalioti, tai kalbamasis draudimas būtų ne kas kita, kaip įgaliojimo atšaukimas. Tada vikaras vis dėlto nebegali nei leistinai nei tikrai tuokti.

2. Šv. tėvo, vietos ordinaro ir klebono draudimas tuoktis tiesiog liečia sužieduotinius, netiesiog (išskyrus klebono draudimą) — kleboną ir liudytojus. Galima net tiesiog uždrausti tuokti ar asistuoti klebonui ar liudytojams.

3. Kas draudimo tuoktis neklausytų, tas savaime labai nusidėtų[2]). Sakau s a v a i m e, nes jei uždrausta tėra dėl mažos priežasties arba būtų gerai žinoma, kad uždrausta be priežasties, ir nebūtų papiktinimo[3]), tai tebūtų maža nuodėmė[4]).

180. Kadencija. — Draudimas tuoktis baigiasi: 1) atšaukus draudimą; 2) praslinkus terminui, ir 3) pasibaigus priežasčiai, dėl kurios uždrausta, pav., pristačius dokumentus, išsprendus abejojamą kliūtį ir t.t.

---

[1]) B e n e d i c t u s XIV, De synodo, VIII c. 14 n. 5.
[2]) F r. W e r n z, Ius decretalium, IV², nn. 600-601; P. G a s p a r r i, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 272.
[3]) P. G a s p a r r i, t. p.; F r. W e r n z, t, p., n. 600 išn. 18.
[4]) B. O j e t t i, Synopsis³, n. 4051.

III SKYRIUS.

DRAUDŽIAMOSIOS KLIŪTYS

(*kan. 1058—1004*).

181. Apskritai. — Seniau draudžiamųjų moterystės kliūčių buvo kur kas daugiau, nekaip šiandien. Vienos iš jų dar prieš Kodeksą I. C. jau seniai nebeturėjo galios; kitos Kodekso I. C. atšauktos. Prie pirmųjų priskirtinos yra šios: katekizmas[1]), „incestus"[2]), pagrobimas sužieduotinės[3]), nužudymas žmonos[4]), „susceptio propriae sobolis"[5]), nužudymas savo vaiko[6]), nužudymas kunigo[7]), vieša apgaila[8]), kėsinimasis susituokti su vienuole[9]) ir k.[10])

Katekizmo kliūtis buvo tarp katuchumeno ir katecheto ir paskiau dar tarp katechumeno ir jo krikšto tėvo. Be to, katekizmo kliūtis buvo katekizmo nežinojimas prieš jungtuves[11]). „Incestus" kliūtis kildavo iš vyriškio lyties santykio su savo žmonos gentimi pirmojoj kartoj[12]). Sužieduotinės pagrobimo kliūtis buvo tada, kai kas pagrobdavo svetimą sužieduotinę, jai nesutinkant. Jei tai įvykdavo sužieduotinei sutinkant, tai ji taip pat užsitraukdavo kliūtį. Žmonos užmušimo kliūtis kildavo iš neteisingo ar privatiško užmušimo, t. y. jei vyras užmušdavo savo žmoną ar žmona savo vyrą iš neapykantos, pykčio ir t.t. „Susceptio propriae sobolis seu prolis" buvo, kai kas nereikale pakrikštydavo savo vaiką tam, kad antroji šalis nebegalėtų prašyti lytiškai santykiauti. Užmušimas kunigo tebuvo kliūtis, tai įrodžius teisme[13]). Viešos apgailos kliūtis draus-

---

[1]) Plg. conc. Tridenti, sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 2.
[2]) Kai kurie „incestum" laikė suardomąja kliūtimi; vz. Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 476 išn. 2.
[3]) C. 34, c. 27,2.
[4]) C. 5, dist. 32,2.
[5]) C. 5, C. 30,1.
[6]) C. 1, *de iis, qui filios occ.*
[7]) C. 2, *de poenit. et pecc. rem.*
[8]) M. De Luca, Summa praelectionum: Commentarium in librum IV, n. 94.
[9]) C. 13, C. 27,1; c. 6, *de poenit. et pecc. rem.*
[10]) Vz. Benedictus XIV, De synodo, IX c. 12.
[11]) B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2366.
[12]) M. De Luca, t. p.
[13]) M. De Luca, Summa praelectionum: Commentarium in librum IV, n. 94.

davo tuoktis viešos apgailos metu ir paskiau[1]). Kas kėsinosi susituokti su vienuole, tas paskiau nebegalėdavo tuoktis nė su kuo.

Katekizmo kliūtį atšaukė Tridento susirinkimas[2]). Tik dėl katekizmo nežinojimo dar prieš Kodeksą I. C. kartais buvo galima atidėti jungtuvės[3]). Kitos kalbėtosios kliūtys atšauktos ipročiu.

Prieš Kodeksą I. C. draudžiamosios kliūtys buvo šios: Bažnyčios draudimas, draudžiamasis metas (tempus feriatum), susižiedavimas, užsakai, apžadai ir mišri tikyba[4]).

Po Kodekso I. C. draudžiamųjų moterystės kliūčių tėra trys: paprastieji apžadai, mišri tikyba ir kai kur legalinė gentystė.

I. PAPRASTIEJI APŽADAI (VOTUM SIMPLEX).

182. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Įgimtis ir 4. Kadencija.

183. Apibrėžimas. — Draudžiamąją paprastųjų apžadų kliūtį sudaro „paprastieji mergystės (virginitas), tobulos skaistybės (castitas perfecta), celibato (non nubendi), eiti aukštųjų šventimų (suscipiendi ordines sacros) ir tapti vienuoliu (amplectendi statum religiosum) apžadai" — kan. 1058, § 1.

Mergystės apžadų objektas yra susilaikyti nuo pirmojo tokio lyties veiksmo, kuriuo prarandama mergystė.

Skaistybės apžadais pažadama susilaikyti „ab omni delectatione venerea sive illicita, sive licita in matrimonio". Pirmuoju atveju yra n e t o b u l a skaistybė. Atruoju — t o b u l a skaistybė. Mūsų klausime teveizima į tobulą skaistybę.

Celibatas draudžia tuoktis.

Aukštaisiais šventimais vadinami yra subdiakonatas, diakonatas ir t.t.

Apžadai tapti vienuoliu suprantami iškilmingųjų apžadų tikrame vienuolyne ar paprastųjų apžadų kongregacijoj.

Jei kartais būtų abejojama, kokie apžadai yra padaryti, tai reikia veizėti į jų objektą, intenciją ir motyvus. Pav., abejojant, ar apžadai esą skaistybės ar tik nesituokti, jei apsižadėta iš skaistybės meilės, yra skaistybės; jei iš moterystės sunkumų baimės ar noro lengviau Dievui tarnauti, yra celibatas.

Apžadai yra vieši, privatiniai, iškilmingi, paprasti ir rezervuoti. Vieši „apžadai yra tie, kuriuos priima teisus Baž-

---

[1]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 476.
[2]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*
[3]) B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2366.
[4]) S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 181.

nyčios vyresnysis Jos vardu; kitaip yra privatiniai. Iškilmingi — kuriuos tokiais pripažįsta Bažnyčia, kitaip paprasti. Rezervuoti, nuo kurių dispensuoti tegali Apaštališkasis Sostas" — kan. 1308, §§ 1-3. Mūsų klausime teveizima į paprastuosius apžadus. Nesvarbu, ar jie yra laikiniai ar amžinieji, nes kanonas nieko nepažymi. Tik jie turi būti tikri, t. y. laisvai, ne iš didelės ir neteisingos baimės padaryti (plg. kan. 1307, § 3).

184. Istorija. — Paprastųjų apžadų moterystės kliūties istorija yra įdėta iškilmingųjų apžadų istorijos skilty.

185. Įgimtis. — 1. Paprastieji apžadai yra įgimtosios teisės ir bažnytinė kliūtis. Pirmojo tvirtinimo įrodymas: ką prižadėjai, išpildyk; antrojo — cituotas kan. 1058. Tik taip įgimtosios teisės, taip bažnytinė paprastųjų apžadų kliūtis tėra draudžiamoji. Pirmąjį dalyką įrodo tai, kad apžadai tesudaro asmens priedermę ką daryti, paties dalyko neatiduoda į nuosavybę. Antrąjį dalyką įrodo kan. 1058, § 2, kuriame pasakyta: „Jokie paprastieji apžadai nenaikina moterystės, nebent jei naikinimas būtų išleistas kam tam tikru Apaštališkojo Sosto įsakymu". Paskutinysis dalykas — paprastieji jėzuitų skaistybės apžadai[1]).

Paprastieji apžadai yra kliūtis dėl to, kad prieštarauja moterystei. Tiesiog prieštarauja mergystė, tobula skaistybė ir celibatas; netiesiog kiti, t. y. aukštųjų šventimų ir tapti vienuoliu. Nes pirmieji draudžia vartoti moterystę; antrieji betarpiškai įsako stoti į tokį luomą, kurs reikalauja laikytis tobulos skaistybės.

2. Kas drįstų tuoktis su paprastųjų apžadų kliūtimi, tas labai nusidėtų.

Po jungtuvių pasakytina štai kas: 1) Kas susituokė su mergystės apžadais, tas pirmą kartą negali prašyti lytiškai santykiauti. Tai būtų nuodėmė. Tik antrosios šalies prašomas gali ir net turi sutikti. Paskiau visa gali. 2) Kas susituokė su celibato apžadais, tas visa daryti gali. 3) Kas turi tobulos skaistybės apžadus, niekada negali prašyti lytiškai santykiauti, bet gali ir turi sutikti. 4) Kas yra apsižadėjęs šventintis ar tapti vienuoliu, tas visa gali.

Paprastųjų apžadų kliūtis turi galią, net mirus antrajai šaliai; nes moterystė negali jų atšaukti. Išimtys yra šios: 1) Mergystės apžadų kliūtis, pavartojus moterystę; nes nebėra jos objekto. Kas kita, nepavartojus moterystę. 2) Apžadai šventintis ar tapti vienuoliu, kai juos įvykdyti kliudo tam tikros aplinkybės, pav., reikalas auginti vaikus ar nustojus savumų, reikalaujamų iš vienuolių ar aukštųjų šventimų kandidatų.

---

[1]) Gregorius XIII, const. „Ascedente Domino", 25 maii 1584, § 22.

186. Kadencija. — 1. Paprastųjų apžadų kadencijoj reikia skirti įgimtosios teisės ir bažnytinė kliūtis.

2. Įgimtosios teisės paprastųjų apžadų kliūtis baigiasi dėl didelės priežasties, nemanant vartoti moterystės ir nesant pavojaus sulaužyti apžadų. Tik celibatas vis dėlto nesibaigia.

Pasibaigus įgimtosios teisės paprastųjų apžadų kliūčiai, tuo pačiu dar nesibaigia bažnytinė kliūtis. Nes kan. 1038, § 1 apie paprastųjų apžadų kliūtį absoliutiškai ir be restrikcijos kalbama. Todėl niekaip nebegalima sutikti su kai kuriais prieškodeksiniais[1]) ir šiandienykščiais kanonistais[2]), kurie tvirtina, jog galima esą tuoktis su mergystės ar tobulos skaistybės apžadais, pasižadėjus abiem šalims nevartoti moterystės.

3. Paprastųjų apžadų bažnytinė kliūtis baigiasi, pasibaigus patiems apžadams ir nuo jų dispensavus.

Apžadai savaime baigiasi: 1) praėjus apžadų terminui; 2) neįvykus sąlygai; 3) išnykus apžadų motyvui, pav., mirus tėvui, kuriam slaugyti duktė buvo apsižadėjusi netekėti; 4) apžadų objektui pasidarius nebeįvykdomam, pav., nustojus mergystės[3]), nepriėmus į vienuolyną ar iš jo pašalinus, neleidus šventintis ir t.t.

Be to, paprastuosius apžadus gali atšaukti kas kitas, būtent:

1) „Kas turi teisią viešpaties valdžią į apsižadėjusio valią, tas gali jo apžadus tikrai ir dėl teisingos priežasties net leistinai atšaukti ir paskum niekada nebeatgyja jų priedermė" — kan. 1312, § 1. Tokią galią turi tėvai ir teisūs globėjai savo vaikų atžvilgiu — iki 12 m. mergaičių ir 14 m. vaikiukų (plg. kan. 88, § 2). Tą pat gali padaryti vienuolyno vyresnysis savo vienuoliams tuose apžaduose, kurie padaryti yra, jau esant vienuoliu. Atbulai, negali atšaukti pačių vienuolių apžadų.

2) „Kas turi valdžią ne į apsižadėjusio valią, tik į apžadų medžiagą, tas gali sustabdyti priedermę laikytis apžadų tolei, kolei apžadų vykdymas sibi praeiudicium afferat" — kan. 1312, § 2. Todėl vyras ar pati po jungtuvių gali su-

---

[1]) Pav.: P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I nn. 437-438; M. De Luca, Summa praelectionum: Commentarium in librum IV, nn. 376 ir 381.

[2]) Pav.: A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 708; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 200, kurs reikalauja, kad apytikriau nebūtų pavojaus sulaužyti apžadų; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 561.

[3]) Nustojama mergystės „voluntaria seminis effusione sive per copulam, sive per pollutionem. si agitur de viro; copula aut innaturali corporis integritatis laesione culpabiliter facta, si agitur de muliere".

stabdyti vienas antro paprastuosius apžadus per visą savo moterystę.

3) „Nerezervuotųjų apžadų objektus apsižadėjęs pats gali pakeisti į geresnį ar lygiai gerą dalyką; į mažiau gerą pakeisti tegali tas, kas gali dispensuoti kan. 1313 norma" — kan. 1314. Rezervuotuosius apžadus pakeisti tegali Apaštališkasis Sostas.

4) Galima dispensuoti nuo paprastųjų apžadų. Tik čia reikia skirti rezervuotieji ir nerezervuotieji apžadai. Bet kurie vieši apžadai savaime yra rezervuoti. Iš privatinių apžadų „Apaštališkajam Sostui rezervuoti tėra tobulos ir amžinos skaistybės ir stoti į iškilmingųjų apžadų vienuolyną apžadai, kai apsižadėta visai[1]) ir sukakus aštuonioliką metų" — kan. 1309. Visi kiti privatiniai apžadai yra nerezervuoti.

Nuo rezervuotųjų apžadų tedispensuoja Apaštališkasis Sostas. „Nuo nerezervuotųjų apžadų dėl teisingos priežasties gali dispensuoti, jei tik dispensavimas neužgautų kitų ius quaesitum: — 1°. Vietos ordinaras visus savo valdinius ir taip pat perėjūnus; — 2°. Išimtųjų kunigų vienuolyno vyresnysis tuos asmenis, kurie įvardyti yra kan. 514, § 1; — 3°. Tie, kurie yra įgalioti Apaštališkojo Sosto" — kan. 1313.

Teisios priežastys dispensuoti moterystės klausime nuo paprastųjų apžadų prieš jungtuves yra šios: a) jei apžadams ko trūksta, pav., apsižadėta prieš pribręsiant (12 m. mergaitės ir 14 m. vaikiukai), iš baimės, gailesčio ar kitos proto perturbacijos; b) apsižadėjusio silpnumas, pav., kai sunku jam susitūrėti ir todėl gali prapulti; c) apsižadėjusio skriauda, pav., kai jį seniai vargina skrupulai ar nusiminimas; d) visuomenės gerovė, pav., kai moterystė padėtų išdildyti šeimų nesutikimus, barnius ir t.t. Po jungtuvių galima dispensuoti nuo paprastųjų apžadų dėl jų sunkumo ar negalėjimo ištesėti moterystėj.

Be to, paprastųjų apžadų kliūtis gali baigtis dispensa. Dispensuoti nuo jų tegali Apaštališkasis Sostas. Kitiems reikia tam tikros galios. Tik nuo kalbamosios kliūties dispensuoti vis dėlto tegalima tada, kai nebesaisto įgimtoji teisė — paprastųjų apžadų kliūtis yra taip pat įgimtosios teisės.

Dispensuoti ir pakeisti patys apžadai galimi laikinai ir amžinai, bet kurioms ar tik pažymėtoms jungtuvėms, pažymint antrąją šalį ar ne. Net galima dispensuoti ar pakeitsi skaistybės apžadus taip, jog būtų galima vien leistinai vartoti moterystę, neliečiant lyties santykių kur kitur.

---

[1]) Visai reiškia be jokios sąlygos.

Dispensuoti nuo paprastųjų apžadų kliūties galima taip pat pažymėtai ar bet kuriai moterystei. Tik dispensa be pažymėjimo teturi galią pažymėtai moterystei.

4. Vienuolį, paleistą ar pašalintą iš vienuolyno, saisto amžinieji apžadai (kan. 669). Atbulai, jo nesaisto laikiniai apžadai (kan. 648). Sekularizuotas vienuolis pačiu įvykiu pasidaro laisvas nuo laikinių ir amžinųjų apžadų (kan. 640, § 1, n. 2).

II. LEGALINĖ GENTYSTĖ (COGNATIO LEGALIS).

187. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis ir t.t. ir 5. Kadencija.

188. Apibrėžimas. — Legalinė gentystė, draudžiamoji kliūtis, yra asmenų santykis, kilęs iš teisaus pasavinimo ar įsūnijimo ir draudžiąs tuoktis su kits kitu.

Pasavinimu ar įsūnijimu yra teisus svetimo asmens priėmimas į vaikus. Teisus — padarytas pagal valstybės įstatymus.

189. Padalinimas. — Kadangi legalinė gentystė pamėgdžioja natūralinę gentystę, tai skirstoma šiaip: 1) legalinė tėvystė (paternitas legalis) — tarp pasavintojo ir pasavinamojo asmens ir iš jo kylančių genčių, 2) legalinė brolystė (fraternitas legalis) — tarp pasavinamojo asmens ir natūralinių pasavintojo vaikų ir 3) legalinė svainystė (affinitas legalis) — tarp pasavintojo ir pasavinamojo asmens žmonos ir, atbulai, tarp pasavinamojo asmens ir pasavintojo žmonos.

190. Istorija. — Romėnų teisėse buvo dvejopas pasavinimas ar įsūnijimas: arrogatio ir adoptio simplex. Pirmasis buvo tada, kai buvo pasavinamas savarankiškas asmuo. Pasavinamasis asmuo pereidavo į pasavintojo šeimą ir valdžią ir tapdavo tikru įpėdiniu. Seniau įvykdavo liaudies saneigose (in comitiis populi), paskiau imperatoriaus dekretu. Antrasis buvo tada, kai buvo pasavinamas nesavarankiškas asmuo ir įvykdavo magistrato dekretu. Pasavinamasis asmuo taip pat pereidavo į pasavintojo šeimą ir valdžią, tik įpėdiniu tetapdavo „ab intestato".

Imp. Justinianus paliko „arrogatio" po senovei, o „adoptio" reformavo, būtent, pasavinamasis asmuo nebepereidavo į pasavintojo šeimą ir valdžią, tik bebūdavo įpėdinis „ab intestato". Tas pasavinimas pavadintas nevisišku (minus plena adoptio); „arrogatio" — visiškas pasavinimas (adoptio plena)[1]).

[1]) § 1, I, 1,11; fr. 1, 2, D., 1, 7; 1, 10; c. 8; 48.

„Adoptio" baigdavosi: 1) natūrališkai ar civiliškai mirus pasavintojui ir 2) pasavinamojo asmens emancipacija[1]).

Romėnai visišką ir apytikrai[2]) nevisišką visų trijų aukščiau kalbėtųjų rūšių pasavinimą laikė suardomąja kliūtimi. Kliūtis buvo amžina, išskyrus legalinę brolystę, kuri baigdavosi, nebesant pasavintojo valdžioj.

Bažnyčia kanonizavo romėnų legalinę gentystę ir jos suardomąją kliūtį. Tai iš pradžių apytikrai padaryta įpročio keliu. Paskum tai įdėta į rašytinius įstatymus. Romėnų pasavinimą pirmąjį kartą atsitiktinai mini šv. tėvas Mikalojus D. (806): „Nec inter eos, qui natura, et eos, qui adoptione filii sunt, venerandae romanae leges matrimonium contrahi permittunt. Si ergo inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit, quanto potius"[3]).

Gratianus suponuoja legalinės gentystės kliūtį. Bernardus Papiensis aiškiai ją pirmasis laiko kliūtimi, net suardomąja. Tai įdėta c. un., X, *de cognatione legali,* IV, 12.

Kai ilgainiui daugumas tautų metė romėnų teises ir pasigamino savo kodeksus, priimtas dėsnis, jog legalinės gentystės bažnytinė kliūtis tebeturinti galią ten, kur pasavinimo įstatymai substanciališkai sutinką su romėnų teisėmis, nors krašto teisėmis nebūtų kliūties. Kliūtis buvo suardomoji ir tokio platumo, kur ir romėnų teisėmis.

191. Įgimtis ir t.t. — 1. Prieš Kodeksą I. C. bažnytinė legalinės gentystės kliūtis tuo buvo negera, kad sunku kartais buvo tikrai pasakyti, kurio krašto valstybės pasavinimo įstatymai substanciališkai sutiko su romėnų teisėmis, kurio ne. Be to, negera buvo tai, kad valstybių įstatymų legalinė gentystė labai skyrėsi nuo kanonų kliūties. Visa tai pataisė Kodeksas I. C. Jis legalinės gentystės kliūčiai stačiai ir tiesiog paėmė atskirų valstybių įstatymus ir kanonizavo. „Tuose kraštuose, kur valstybės įstatymais dėl legalinės gentystės, kilusios iš pasavinimo, jungtuvės laikomos neleistinomis, taip pat kanonų teisėmis moterystė yra neleistina" — kan. 1059, ir „Kas valstybių įstatymais negali tikrai tuoktis dėl legalinės gentystės, kilusios iš pasavinimo, tas taip pat kanonų teisėmis negali tikrai tuoktis" — kan. 1080. Taigi, kuriuose kraštuose valstybės įstatymais legalinė gentystė yra kliūtis, ten ir bažnytiniais įstatymais yra kliūtis. Kur valstybės įsta-

[1]) B. Ojetti, Synopsis[3], n. 206.

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 469; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 491; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[3]. I n. 858. Kiti kanonistai tvirtina, jog visiškas pasavinimas romėnų teisėmis nebuvęs suardomoji kliūtis, pav.: B. Ojetti, Synopsis[3], n. 211; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 178.

[3]) C. 1, XXX, qu. 3.

tymais legalinė gentystė nėra moterystės kliūtis, ten nėra nei bažnytinės kliūties. Kur valstybės įstatymais legalinė gentystė yra draudžiamoji kliūtis, ten taip pat kanonais yra draudžiamoji kliūtis. Kur valstybės įstatymais ji yra suardomoji kliūtis, ten taip pat bažnytinėmis teisėmis yra suardomoji kliūtis. Kur kalbamoji kliūtis yra kurio platumo valstybės įstatymais, ten to paties platumo yra bažnytinė kliūtis.

2. Valstybė šiaip jau negali leisti pakrikštytųjų moterystės kliūčių. Legalinėj gentystėj kyšo išimtis. Čia valstybė, mano išmanymu, gali daryti visa: gali atšaukti, pakeisti, išleisti kliūtį. Tik tai daroma ne savo teise. Tai legalinis Bažnyčios sutikimas ar tam tikras įgaliojimas. Tas pats dalykas galimas dar šiaip įsivaizduoti: Valstybė gali moderuoti nekrikštytųjų moterystę. Ką čia ji tvarko savo teise, tai Bažnyčia iš anksto priima kan. 1059 ir 1080, arba kanonizuoja savo srity.

Taigi legalinės gentystės bažnytinė kliūtis kyla formališkai iš bažnytinių teisių, o materiališkai iš valstybės įstatymų ir vis dėlto yra bažnytinė kliūtis.

3. Legalinę gentystę Bažnyčia padarė kliūtimi štai dėl ko: 1) legalinė gentystė yra panaši į natūralinę gentystę; 2) iš jos kyla tam tikra pagarba, kur ne labai sutaikoma yra su lytiškais santykiais, ir 3) norima išvengti pavojaus, kurs kiltų, taip arti gyvenant ir galint tuoktis.

4. Draudžiamoji legalinės gentystės kliūtis yra šiuose kraštuose: Prancūzijoj, Vengrijoj, Vokietijoj, Šveicarijoj, Belgijoj, Luxemburge, Rumunijoj, Venezueloj ir Klaipėdos krašte. Visai nėra kliūties: Olandijoj, Austrijoj, Portugalijoj, Danijoj, Švedijoj, Norvegijoj, Anglijoj ir, apskritai, jos kolonijose, Serbijoj, Bulgarijoj, Š. Amerikos J. Valstybėse (išskyrus Porto Rico ir Filipinų salas), daugely Pietų Amerikos Valstybių[1]) ir t.t.

Atskiras klausimas, ar šiandien Lietuvoj katalikų pasavinimas ar įsūnijimas yra kliūtis ar ne. Aišku, kad prieš Kodeksą I. C. Rusijoj katalikų pasavinimas buvo suardomoji kliūtis. Tik tai ne valstybės įstatymais — katalikų legalinės gentystės kliūtis buvo bažnytinė. Kliūtis buvo dėl to, kad Rusijos įsūnijimo įstatymai substanciališkai sutiko su romėnų teisėmis. Kadangi Kodekse I. C. nėra nepriklausomos legalinės gentystės kliūties, kanonizuojama atskirų kraštų kliūtis ir prieškarinės Rusijos įstatymais įsūnijimas (išskyrus evangelikų-liuteromių) nesudaro jokios moterystės kliūties, tai Lietuvoj (išskyrus Klaipėdos kraštą) katalikų pasavinimas ar

[1]) Vz. Mazza, L'istituto dell'adozione secondo le principali legislationi, Napoli 1886; Leske und Loewenfeld, Das Eherecht der europäischen Staaten und ihrer Kolonien, Berlin 1904, 769.

įsūnijimas nebėra jokia moterystės kliūtis. Dėl tos pat priežasties nė kitų pakrikštytųjų (išskyrus evangelikus - liuteronis, kaip ką tik kalbėjome) įsūnijimas Lietuvoj nėra jokia kliūtis. Tas pat pasakyta apie kitus kraštus, kur tebeturi galią prieškarinės Rusijos kalbamieji įstatymai.

192. Kadencija. — Legalinės gentystės kliūtis baigiasi: 1) Emancipacija, kur tai pripažįstama valstybės įstatymais. 2) Apaštališkojo Sosto dispensa. Atbulai, valstybės dispensos neužtenka pakrikštytiesiems, nes pakrikštytųjų legalinė gentystė yra bažnytinė kliūtis.

III. MIŠRI TIKYBA (MIXTA RELIGIO).

193. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis, 5. Kadencija, 6. Dispensos sąlygos: a) priežastys, b) kaucijos ir c) tam tikra kataliko priedermė, 7. Nekatalikų jungtuvių apeigos, 8. Vietos ordinarų ir klebonų priedermė, 9. Bausmės ir 10. Kas darytina, susituokus su mišrios tikybos kliūtimi?

194. Apibrėžimas. — Mišrios tikybos kliūtis yra draudimas leistinai tuoktis su vienas antru tiems pakrikštytiesiems, „iš kurių vienas yra katalikas, antras įsirašęs į eretikų ar atskalūnų tikybą" — kan. 1060.

Seniau mišrią tikybą Šventasis Sostas ir kanonistai kartais vadindavo netobulu kulto skirtumu (disparitas cultus imperfecta) ir tuo buvo skiriama nuo tobulo kulto skirtumo kliūties, egzistuojančios tarp pakrikštyto ir nekrikštyto asmenų[1]). Kodekso I. C. priimta bendroji kanonistų terminologija, būtent, mišri tikyba ir kulto skirtumas.

Kalbant apie mišrios tikybos kliūtį, suponuojama, kad abi šalys yra pakrikštytos. Visą jos branduolį sudaro vien katalikų ir eretikų ar atskalūnų tikybos.

Kataliku čia vadinamas tas, kurs nūn yra tikras Bažnyčios narys. Atbulai, nekataliku čia vadinamas tas, kurs nūn yra eretikų ar atskalūnų tikybos narys. Nesvarbu, ar jis pirmiau yra buvęs tikras Bažnyčios sūnus ir paskiau tik metė katalikų tikybą ar yra gimęs, augęs ir nūn tebėra eretikas ar atskalūnas. Tik nekatalikas turi būti įrašytas į sektą, t. y. formališkai buvęs ir tebesąs ar tik paskiau perėjęs į sektą. Nesvarbu, ar tai padaryta žodžiu ar faktu. Taigi į šių eretikų ir atskalūnų kategoriją neįeina tie, kurie yra liovęsi tikėję ar

[1]) Pav.: M. De Luca, Summa praelectionum: Commentarium in librum IV, n. 138, ir G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 96, mišrią tikybą vadina „impropria disparitas cultus".

metę Bažnyčią, ir tie slapti eretikai ar atskalūnai, kurie nėra įsirašę į kurią sektą[1]).

Kalbamąją mišrios tikybos kliūties subjektų sąvoką rodo kan. 1060, plg. kan. 1099, § 1. Pirmajame kalbama be restrikcijos, o antrajame su restrikcija. Be to, mišrios tikybos kliūties tikslas yra pašalinti pavojų katalikui paklysti.

Mišri tikyba tėra draudžiamoji kliūtis, su kuria tuoktis vis dėlto „griežčiausiai Bažnyčia visur draudžia" — kan. 1060.

195. Padalinimas. — Prieš Kodeksą I. C. mišrios tikybos kliūtis buvo skirstoma priešbuvė ir sekanti, t. y. iškilusi po jungtuvių[2]). Po Kodekso I. C. šis skirstymas nebeturi vertės — težiūrima į priešbūvį metą.

196. Istorija. — Šv. Povilas įsakė šalintis nuo klaidžiatikių: „Žmogaus klaidžiatikio, vieną ar du kartu jį sudraudęs, saugokis, žinodamas, jog toksai yra iškrypęs ir nusideda; jis pats savo ištarme yra pasmerktas"[3]). Bažnyčia, atsimindama tuos žodžius, nuo pat pirmųjų savo dienų draudė katalikams tuoktis su eretikais[4]). Bet tai nebuvo suardomoji kliūtis. Tokią kliūtį paskelbė Trulos sinodas (692), c. 72 ir Graikų Bažnyčia. Trulos sinodo aną kanoną niekada nebuvo priėmusi visa Vakarų Bažnyčia ir jo nebesilaiko tie graikai, kurie susitaikė su katalikų Bažnyčia.

Reformacijos metu Bažnyčia buvo priversta atkartoti ir paaštrinti senovės draudimą tuoktis su eretikais. Be kitko, dispensuojant nuo mišrios tikybos kliūties, reikalauta išsižadėti erezijos ar bent tikrai pažadėti atvirsti. Kitaip tebuvo dispensuojama dėl viešos didžiausios priežasties ir su griežčiausia sąlyga katalikiškai auginti vaikus ir leisti katalikui laisvai išpažinti savo tikybą.

Iki XVIII amž. šv. tėvas vargu yra buvęs ką įgaliojęs dispensuoti nuo mišrios tikybos kliūties.

197. Įgimtis. — Mišri tikyba yra Dievo teisių ir bažnytinė kliūtis.

Mišri tikyba yra Dievo teisių kliūtis tada, kai yra „katalikui ir vaikams pavojus paklysti" — kan. 1060.

Mišrios tikybos kliūties pamatas yra šis: 1) katalikui ir vaikams pavojus paklysti, 2) indiferentizmo pavojus, 3)

---

[1]) Prieš Kodeksą I. C. kanonistai tvirtino, jog erezija pasmerktas prilygstąs įsirašiusį į kurią sektą. Taip, pav., tvirtino P. Gasparri, Tractatus canonicus de s. ordinatione, Parisiis 1893, n. 464; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 574 išn. 1, ir k.

[2]) C. 7, X, *de divortiis*, IV, 19.

[3]) Tit. 3, 10—11.

[4]) Plg. Conc. Illiberit. (300-306), c. 15-16; Conc. Laodicens. (343-381), c. 10 ir 31; Conc. Hippon. (393), c. 12; Conc. Agath. (506), c. 67; Conc. Chalced. (451), c. 14.

atskalūno ar eretiko dalyvavimas sakramente ir 4) šeimos nesutikimai[1]).

198. Kadencija. — Mišrios tikybos kliūtis baigiasi:

1) Dievo teisių mišrios tikybos kliūtis baigiasi savaime, kai visai išnyksta pavojus katalikui ir vaikams paklysti. Tik vargu tai kada gali atsitikti. Daugiausia kartais gali išnykti artimasis pavojus. Paskutiniuoju atveju Dievo teisių kliūtis savaime tesibaigia tada, kai tolimesniojo pavojaus likučius atsveria didelė priežastis.

2) Dievo teisių ir bažnytinė mišrios tikybos kliūtis baigiasi pačiu įvykiu, atvirus nekatalikui.

3) Bažnytinė mišrios tikybos kliūtis pašalinama dispensa, kurią duoda S. C. S. Officii (kan. 247, § 3). Tik dispensuoti tegalima tada, kai nebedraudžiama tuoktis Dievo teisėmis; nes nuo tų teisių Bažnyčia negali dispensuoti. Tik Bažnyčia ir šiaip jau labai nenoromis tedispensuoja nuo kalbamosios kliūties. Tai matome iš kan. 1061 ir 1064 reikalavimų.

Apie dispensą nuo mišrios tikybos kliūties kan. 1061, § 1 pasakyta: „Bažnyčia nedispensuoja nuo mišrios tikybos kliūties, nebent:

1°. Jei verstų teisingos ir didelės priežastys;

2°. Jei nekatalikas duotų kauciją, jog bus pašalintas pavojus katalikui paklysti, ir abi šalys duotų kauciją, kad katalikiškai krikštys ir augins vaikus;

3°. Jei būtų morališkai aišku, kad kaucijos bus įvykdytos".

199. Dispensos sąlygos: I. Priežastys. — 1. Kaip nuo kitų kliūčių, taip ir nuo mišrios tikybos Bažnyčia nedispensuoja be priežasties. Nes dispensa — įstatymų žaizda (plg. kan. 84), ir tik dėl tam tikros priežasties galutinai teišnyksta Dievo teisių kliūtis. Iš tikrųjų, nors atskirais atvejais nebebūtų artimojo pavojaus katalikui iškrypti iš tiesos kelio, bet vargu gali, kaip jau kalbėjome, išnykti tolimasis pavojus. Be to, yra papiktinimas. Visa tai rekompensuoti tegali tam tikra priežastis[2]).

2. Nuo mišrios tikybos kliūties dispensuoti neužtenka bet kurios priežasties — ji turi būti teisinga ir didelė. Tei-

---

[1]) Leo XIII, ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880: „Animos de disciplina religionis dissidentes vix sperari potest futuros esse quoad cetera concordes. Quinimo ab eiusmodo coniugiis ex eo maxime perspicitur esse abhorrendum, quod occasionem praebent vetitae societati et communicationi rerum sacrarum, periculum religioni creant coniugis catholici, impedimento sunt bonae institutioni liberorum et persaepe animos impellunt, ut cunctarum religionum aequam habere rationem assuescunt, sublato veri falsique discrimine".

[2]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 11 mart. 1860.

singa reiškia tokią priežastį, kuri reikalauja dispensuoti. Priežastis turi būti savaime didelė. Pats didumas laipsniuojamas dar aplinkybėmis. Pav., didesnės priežasties reikia, jei nekatalikas yra moteriškė. Nes ji daugiau veikia šeimą — iš jos pusės yra didesnis pavojus. Arba vėl, didesnės priežasties reikia tada, kai greta mišrios tikybos yra dar suardomoji kita kliūtis.

Priežastys dispensuoti nuo mišrios tikybos gali būti viešos, t. y. didelė nauda tikėjimui ar dorovei, ir privatinės[1]).

3. Kurios priežastys yra užtektinos dispensuoti nuo mišrios tikybos kliūties, arba kanoniškos, Kodekse I. C. in specie nepasakyta. Jos reikia lasyti bažnytinių teisių šaltiniuose. Tik ir čia ne tiek taksatyviškai, kiek pavyzdžiui tenurodytos.

Visų pirma, kanoniškomis priežastimis dispensuoti nuo mišrios tikybos kliūties galimos laikyti bendrosios, t. y. kurios tarnauja dispensoms nuo kitų kliūčių, jei tik mūsų klausime būtų galimos pavadinti teisingomis ir proporcingomis.

Toliau, tam tikros kalbamosios dispensos priežastys yra šios: 1) jei vyriausias krašto valdovas ar karalaitis norėtų vesti katalikę ir iš to būtų vilimasi didelės naudos Bažnyčiai; 2) jei vilimasi, jog katalikams prielanki šeima apytikrai atvirs į katalikų tikybą; 3) jei mišri moterystė būtų vienintelė priemonė katalikiškai išauklėti vaikams, gimusiems iš kitos mišrios moterystės; 4) jei tik susituokiant tegalima išvengti didelio papiktinimo, kylančio iš mergaitės santykių su eretiku; 5) jei kuriame krašte maža tėra katalikų ir eretikas yra palinkęs į katalikų tikybą; 6) jei eretikas pažadėtų raštu ar bent žodžiu prie dviejų liudytojų po jungtuvių virsti kataliku; 7) jei mišri moterystė pašalintų konkubinatą; 8) jei mišria moteryste būtų galima pasiekti tai, kad sužieduotinių neteisūs vaikai (jau gimę ar gimsią) būtų katalikiškai krikštyti ir išauginti; 9) jei protingai bijomasi, kad atsisakius dispensuoti, katalikas mes savo tikybą ar eis tuoktis pas nekatalikų tuokėją ir t.t.

Priežastį turėti turi katalikas.

4. Be teisingos ir didelės priežasties dispensa nuo mišrios tikybos kliūties, jei dispensuoja Apaštališkasis Sostas, yra tikra, tik neleistina; jei dispensuoja kas kitas, neleistina ir netikra.

200. II. Kaucijos. — 1. Kaucija mūsų klausime vadinamas formališkas nekataliko pažadėjimas pašalinti antrajai šaliai, t. y. katalikui, pavojų paklysti, ir abiejų šalių pažadėjimas katalikiškai krikštyti ir auginti visus vaikus.

Pašalinti pavojų reiškia leisti katalikui laisvai atlikti savo tikybos priedermes ir fiziškai ar morališkai ne-

[1]) Benedictus XIV, ep. encycl. „Magnae Nobis", 29 iun. 1748.

versti jo į ereziją ar atskalą. Pažadėti reikia pašalinti pavojų, kurs kyla ne tik iš pažadėtojo paties pusės, bet taip pat, kiek galima, iš kitų, pav., tėvų, brolių, seserų, namiškių ir t.t.[1]) K a t a l i k i š k a i k r i k š t y t i i r a u g i n t i v i s u s v a i k u s reiškia tai daryti, neveizint į jų lytį ir kitas bet kurias aplinkybes.

Kaucijos reikalaujamos tam, kad būtų pašalintas artimasis pavojus katalikui ir vaikams paklysti ir tuo būdu būtų pasiliuosuota nuo Dievo teisių kliūties, kuriai tebesant, žinoma, Bažnyčia negali dispensuoti nė nuo savo kliūties. Todėl kaucijų negalima praleisti nė mirties pavojuj ir net mirštant, ir nieko nereiškia sužieduotinių „bona fide"[2]). Nuo jų (kaucijų) negalima dispensuoti[3]), nebent nekatalikas griežtai atsisakytų jas duoti ir būtų didžiausia ir greita priežastis. Tik ir tai tegalima tada, kai katalikui nėra pavojaus paklysti ir jis iš savo pusės duotų kauciją, jog vaikus katalikiškai augins, kaip dar žemiau kalbėsime.

2. Kaucijos turi būti tokios, kurios dispensatorių morališkas įtikrintų, jog bus įvykdytos. Kaucijų tikrumą gali įrodyti aplinkybės. Čia reikia veizėti: 1) Į sužieduotinių būdą, pav., ar nekatalikas yra ištikimas; ar katalikas yra patvarus ir užtektinai žino savo tikybos priedermes. 2) Į sužieduotinių padėtį, pav., ar nekatalikas laisvai gali disponuoti visa sava ir savo vaikus, gal bent morališkai priklauso kitų, ar buvusios mišrios moterystės (jei būta) pažadėjimus yra įvykdęs ir kaip vaikai auginti ir t.t.

Jei per kleboną kreipiamasi dispensos, tai jis turi apsvarstyti visas anas aplinkybes ir pranešti dispensatoriui. Jei kuo abejojama, tai reikia pamatuotai pranešti.

3. Kaucijų forma iki šiolei buvo palikta laisvai vietos ordinarų nuožiūrai. Kodekso I. C. įsakyta: „Kaucijos duoti įprastai tebūna reikalaujamos raštu" — kan. 1061, § 2. Ar reikia liudytųjų, priesaikos ar garbės žodžio, notaro ar ko kita, Kodekse I. C. nepasakyta. Kaucijos geriausia rašyti pagal valstybės aktų formalumus, nes tada bus galima priversti laikytis pažadėjimų. Be to, kaucijos reikėtų rašyti dviejuose raštuose: vienas — nekataliko pažadėjimas, antras — kataliko.

Kodekse I. C. pasakyta, jog į p r a s t a i (regulariter) reikią reikalauti rašytinių kaucijų. Tai reiškia, jog raštas neabsoliutiškai teįsakytas ir suponuojamos išimtys. Todėl tam tikrose aplinkybėse vietos ordinaras gali atskirais atvejais pa-

---

[1]) Plg. S. C. S. Off. (Leopelien.), 18 mart. 1891; 10 dec. 1902, ad 1,2.

[2]) S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Hungariae), 21 iul. 1880; Litterae card. Rampolla ad Hungariae primatem, 7 iun. ir 26 sept. 1890; S. C. S. Off. (Leopolien.), 18 mart. 1891.

[3]) S. C. S. Off., instr. (ad Archiep. Corcyren.), 3 ian. 1871, n. 3.

sitenkinti nerašytinėmis kaucijomis, pav., vien žodžiu su priesaika, jei tik morališkai būtų įsitikrinęs, jog pažadėjimas bus įvykdytas.

4. Kaucijų reikalauti reikia jau prieš dispensą ir, prašant dispensos, reikia pažymėti, jog jos jau duotos. Nes dispensatorius dispensuodamas turi būti morališkai įsitikrinęs, jog kaucijos bus įvykdytos.

Be kaucijų pati dispensa yra netikra[1]).

5. Kaucijos raštai laikytini parapijos archyve. Vietos ordinaras gali reikalauti atsiųsti jų originalus ar kopijas į vyskupijos archyvą. Gera duoti kaucijų kopija šalims. Tai kartkartėmis jiems primintų, ką pažadėjo.

201. III. Specialinė kataliko priedermė. — Kan. 1062: „Katalikas turi protingai stengtis atversti nekataliką". Tai neilės priedermė.

Reikia protingai stengtis atversti, pav., geru pavyzdžiu, malda, prašymais, įkalbinėjimais ir t.t. Atbulai, neįsakyta disputuoti, ginčytis, juo labiau piktuoju versti į katalikų tikybą.

Specialinės tos kataliko priedermės kaucijos šiandien nebereikalaujama, ir tai užtenka tik priminti šaliai. Tik ir nepriminus jos, galima prašyti dispensuoti nuo mišrios tikybos kliūties. Net nereikia morališkai įsitikrinti, jog ši priedermė bus įvykdyta.

202. Nekatalikų apeigos. — Kan. 1063: § 1: „Nors ir būtų gauta Bažnyčios dispensa nuo mišrios tikybos kliūties, einantieji į moterystę nei prieš nei po jungtuvių, sueitų Bažnyčioj, taip pat negali patys ar per prokūratorių eiti pas nekatalikų tuokėją pareikšti ar atkartoti moterystės sutikimo". Tai draudžiama dėl to, kad katalikai negali aktyviškai dalyvauti eretikų apeigose. Tai šalims reikia priminti.

Kan. 1063, § 2: „Jei klebonas tikrai žinotų, kad sužieduotiniai tą įstatymą sulaužys ar jau yra sulaužę, tai jų tenetuokia", ir turi pranešti vietos ordinarui. O šis tegali leisti tuokti dėl didžiausios priežasties, pav., jei kitaip būtų sulaužytas pats draudimas ar būtų pavojus pamesti katalikų tikybą ar nekatalikiškai auginti vaikus ir t.t. Tik ir tada reikia pašalinti papiktinimas, pav., po fakto įsakyti katalikui apgaila. Tais atvejais liepiama kreiptis į ordinarą dėl to, kad jis geriau gali išspręsti priežasties didumą ir sugalvoti, kaip pašalinti papiktinimas. Dar pažymėtina, kad tokie asmenys yra labai įtartini, ar įvykdys kaucijas.

Kan. 1063, § 3: „Tik nesmerkiama, jei suėjusieji į moterystę, įsakant valstybės įstatymams, kreiptųsi į tą nekatalikų tuokėją, kuris eina vien valstybės valdininko pareigas, ir tai tik tam, kad būtų sudarytas civilinis aktas valstybės padariniams gauti".

---

[1]) S. C. S. Off., decr. 13 ian. 1932.

203. Vietos ordinarų ir klebonų priedermė. — 1. Kadangi labai daug blogo kyla iš mišrios moterystės, tai Bažnyčia stengiasi jos skaičių sumažinti iki minimumo. Jei to pasiekti negali, tai rūpinasi bent tuo, kad kuo mažiausia teturėtų nelaimingų padarinių. Tam galui pasiekti kan. 1064 reikia štai ko: „Ordinarai ir kiti sielų ganytojai:

1°. Teatitraukia, kiek galėdami, tikinčiuosius nuo mišrių moterysčių" — kan. 1064. Kur yra daug mišrių moterysčių, tai iš sakyklos kartkartėmis reikia aiškinti Bažnyčios nuomonė mišrios moterystės klausime. Tik, žinoma, reikia neužgauti jau esančių mišrių moterysčių. Be to, visur reikia, kiek galint, atkalbinėti kiekvienas užsimanėlis tuoktis su nekataliku.

2°. Jei jos (mišrios moterystės) nebūtų galima sukliudyti, tai tepasistengia visomis jėgomis (vietos ordinaras ir t.t.), kad nebūtų tuokiamasi prieš Dievo ir bažnytines teises" — kan. 1064, t. y. reikia pasistengti gauti kaucijos, dispensa ir t.t.

„3°. Suėjus į mišrią moterystę taip savo (vietos orinaro ir t.t.), taip kitų teritorijoj, uoliai tebūdi, kad šalys ištikimai laikytųsi pažadėjimų;

4°. Moterystės tuokėjai tesilaiko kan. 1102 įsakymo"[1]).

2. Einant į mišrią moterystę, negalima sakyti užsakų, kaip matėme kan. 1109, ir draudžiama tuokti bažnyčioj, kaip kalbėsime žemiau.

204. Bausmės. — Kad šalys laikytųsi mišrios moterystės įstatymų, išleistos yra šios bausmės:

1) Kan. 2319: „§ 1. Pačiu įvykiu įkrinta į ekskomuniką, rezervuotą ordinarui, šie katalikai:

1°. Kurie susituokia prie nekatalikų tuokėjo prieš kan. 1063, § 1;

2°. Kurie tuokiasi, pažymėtai ar įsaistytai susitarę auginti visus ar kai kuriuos vaikus nekatalikų tikyboj;

3°. Kurie žinodami drįsta krikštydinti savo vaikus pas nekatalikų krikštytoją;

4°. Tėvai ar tėvų vietą užimą, kurie žinodami atiduoda vaikus auginti ar mokyti nekatalikų tikyboj;

§ 2. Tie, apie kuriuos § 1, nn. 2-4, dar yra įtariami erezija".

2) Kan. 2375: „Tie katalikai, kurie būtų drįsę sueiti, nors tikrai, į mišrią moterystę be Bažnyčios dispensos, pačiu įvykiu pašalinami nuo teisių bažnytinių veiksmų ir sakramentalijų, iki gaus iš ordinaro dispensą". Taigi negali būti bažnytinių turtų administratoriai, bažnytinėse bylose teisėjai, auditorius ir relatorius, ryšio gynėjas, teisingumo ir tikėjimo gy-

[1]) Kan. 1102 draudžiamos visos kalbamųjų jungtuvių šventos apeigos.

nėjas, notaras ar raštinės vedėjas, kursorius ir aparitorius, advokatas ir prokūratorius; negali būti krikšto ir sutvirtinimo sakramento tėvai; negali balsuoti bažnytiniuose rinkimuose ir naudotis globėjų teisėmis kan. 2256, n. 2; negali gauti jokių palaiminimų, pav., moteriškė po jungtuvių ar po mažo negali būti įvesta į bažnyčią.

3) Gyvenąą moterystėj, viešai sueitoj vien prie nekatalikų tuokėjo, yra vieši konkubinai ir pačiu įvykiu užsitraukia nešlovę. Todėl kan. 2293 yra taip pat pašalinti nuo teisių bažnytinių veiksmų (kan. 2294, § 2, kan. 2357, § 2), iki parodys ženklą, jog yra pasitaisę; negalimi laidoti katalikų kapuose, nebent jei, bent mirdami, tikrai būtų gailėjęsi, kad buvo paklydę, ir būtų buvę pasiryžę, kaip tik galės, pataisyti moterystę (plg. kan. 1240, § 1); negalima įvesti į bažnyčią moteriškės, kaip aukščiau; negalima atleisti nuodėmių, ir jų vaikai yra neteisūs.

4) Jei sužieduotiniai mestų katalikų tikybą, tai pačiu įvykiu užsitrauktų ekskomuniką ir kitas kan. 2314 bausmes.

205. Kas daryti, susituokus su mišrios tikybos kliūtimi? — 1. Jei mišri moterystė būtų tikra, tai galima ja naudotis ir nebereikia jokios dispensos nuo kliūties[1]). Tik reikia katalikui susitaikinti su Bažnyčia. Tai daroma štai kaip: 1) Jei pirmiau nebuvo padaryta kaucijų, tai pirmiausia jos padarytinos. Jei nekatalikas atsisakytų jas daryti, tai bent katalikas turi pažadėti katalikiškai krikštyti ir auginti savo vaikus[2]). 2) Išrišti iš cenzūrų (jei jos užsitrauktos). Išriština išorinėj srity[3]). Jei jau išrišta sąžinės srity, tai galima pasitenkinti ir išorinėj srity. Išimtys — jei vietos ordinaras kitaip reikalautų ar cenzūros klausimas būtų patekęs į teismą ar būtų papiktinimas (plg. kan. 2251). 3) Paskirti apgaila. 4) Pašalinti papiktinimas, pav., išskiriant kataliką kai kurį laiką nuo antrosios šalies.

2. Jei mišri moterystė būtų netikra dėl to, kad, pav., susituokta su suardomąja kuria kliūtimi ar nesilaikyta teisios formos (susituokta prie popo, pastoriaus, rabino), tai reikia tuoj pataisyti moterystė ar išsiskirti. Pirmasis dalykas įsakytas būtinai padaryti tada, kai reikia patenkinti sąžinė, pav., artimame pavojuj nusidėti, reikale pašalinti papiktinimas dėl viešo konkubinato, t. y. netikros moterystės, atlyginti didelė skriauda antrajai šaliai, reikale legalizuoti vaikai ir t.t.[4]) Moterystė taisoma šiaip: padaromos įprastos kaucijos, atleidžia-

---

[1]) Plg. S. C. S. Off., 2 mart. 1842.
[2]) S. C. S. Off., 2 iun. 1910.
[3]) S. C. S. Off., 16 febr. 1916.
[4]) „Ganytojas", n. 10 (1921) 317: P. Malakauskis, Klausimai ir atsakymai.

mos cenzūros ir bausmės, dispensuojama nuo kliūčių, paskiriama apgaila, atitaisomas papiktinimas (jau pats viešas moterystės pataisymas nemaža papiktinimo pašalina) ir, galop, atkartojamas moterystės sutikimas prie klebono ir dviejų liudytojų.

Jei nekatalikas nesutiktų duoti kaucijų ar eiti pas kleboną atkartoti moterystės sutikimo, tai reikia pataisyti moterystė iš šaknų (sanatio in radice). Tik tai padaryti tegalima tada, kai katalikui nėra pavojaus paklysti ir jam labai reikėtų šios moterystės ar jos lauktų vaikų legalizavimas ir katalikas pažadėtų įvykdyti visus bažnytinėmis teisėmis reikalaujamus dalykus[1]).

Pastebėjimas I. — Moterystę pataisyti iš šaknų gali Apaštališkasis Sostas[2]). Kas kitas tai padaryti tegali tam tikru indultu — paprastosios galios iš šaknų pataisyti kitas moterystes čia neužtenka[3]).

Pastebėjimas II. — Skirtingų Apeigų katalikų moterystė nėra draudžiama. Tuo atveju moteriškė gali pereiti į vyro Apeigų Bažnyčią. Tai padaryti gali susituokdama ir paskiau. Pasibaigus moterystei, ji gali grįžti į savo Apeigų Bažnyčią. Išimtis — jei kitokios būtų dalinės teisės (kan. 98, § 4).

„Jei vienas iš tėvų yra Lotynų, antras Rytų Apeigų, tai vaikai tebūna krikštijami tėvo apeigomis, nebent jei kas kita būtų pasakyta tam tikromis teisėmis"—kan. 756.

IV. NEVERTUMAS (INDIGNITAS).

206. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Apostatai ir t.t. ir 3. Vieši nusidėjėliai ir t.t.

207. Sąvoka. — „Taip pat tebūna atitraukiami tikintieji nuo jungtuvių su tais, kurie yra žinomai pametę katalikų tikybą, nors nebūtų perėję į nekatalikų tikybą, ir kurie yra įsirašę į Bažnyčios pasmerktą draugiją" — kan. 1065, § 1; „Klebonas tenetuokia aukščiau kalbėtosios moterystės, nepasitaręs su ordinaru, kurs, atsižvelgdamas į visas dalyko aplinkybes, gali jam leisti tuokti, jei tik būtų didelė priežastis ir, išmintinga savo nuožiūra, ordinaras manytų, kad užtektinai yra apsaugotas katalikiškas visų vaikų auginimas ir pašalintas antrajai šaliai pavojus paklysti" — kan. 1065, § 2; „Jei viešas nusidėjėlis ar žinomai įkritęs į cenzūrą atsisakytų pirma eiti išpažinties ar susitaikinti su Bažnyčia, tai klebonas tenetuokia

[1]) S. C. S. Off., 22 nov. 1889 ir 17 apr. 1899.

[2]) Tai daro S. C. S. Officii; plg. kan. 247, § 3 ir S. C. S. Off., 22 dec. 1916.

[3]) S. C. S. Off., 22 dec. 1916, kuri „sanavit" visas moterystes, netikrai pataisytas vietos ordinarų iš šaknų be tam tikro indulto.

jo, nebent jei tai padaryti verstų didelė priežastis, apie kurią galėdamas teatsiklausia ordinarą" — kan. 1066.

Tai nevertumas.

Nevertumas nėra moterystės kliūtis. Tai tik draudimas. Bažnyčia jo nepadarė kliūtimi gal dėl to, kad šiandien labai dažnai atsitinka.

208. Apostatai ir t.t. — 1. Draudžiama tikintiesiems tuoktis su tais, „kurie žinomai yra pametę katalikų tikybą, nors nebūtų perėję į nekatalikų tikybą" — kan. 1065, § 1. Tokie yra žinomi apostatai kan. 1325, § 2, t. y. kurie „po krikšto... yra visai liovęsi tikėję" ir tai pareiškę išoriniu būdu (žodžiais, faktais ir t.t.); žinomi ateistai, dejistai, pantejistai, racionalistai, pozityvistai, materialistai, teoretiniai indiferentai, modernistai, neigėjai Dievo apreiškimo buvimo ar galėjimo būti ir t.t. Nesvarbu, ar jie žinomi yra teisių ar įvykio žinojimu. Atbulai, galima tuoktis su tais, kurie nežinomai yra pametę katalikų tikybą.

2. Draudžiama tikintiesiems tuoktis su tais, kurie įsirašę yra į Bažnyčios pasmerktas draugijas.

„Pasmerktos draugijos" čia suprantamos tos, kurias Bažnyčia yra pasmerkusi su ekskomunikos bausme, t. y.: „Masonų sektos ir tokios pat rūšies draugijos, kurios daro sąmokslus prieš Bažnyčią ar teisias valstybės valdžias" — kan. 2335. Be to, tokiomis laikytinos yra tos draugijos, kurias Bažnyčia yra pasmerkusi šiaip jau in specie ar in genere, pav., biblinės, neoprotestantinės, liberalų, socialistų, senkatalikių[1]), teosofų[2]) ir t.t. Tik, žinoma, reikia, kad į tokią draugiją būtų įsirašyta. Taigi neužtenka būti vien prielankiam ar kaip kitaip.

3. Tikintiesiems tuoktis su apostatais ir t.t. ir pasmerktų draugijų nariais draudžiama:

1) Dievo teisėmis. Nes kalbamoji moterystė yra nemažiau, kartais net daugiau pavojinga katalikui ir jo vaikams, nekaip susituokus su eretiku ar atskalūnu.

2) Bažnytinėmis teisėmis, kan. 1065, § 2. Pamatas yra tas pats, kur ir draudimas Dievo teisėmis — pavojus katalikui ir jo vaikams paklysti.

---

[1]) Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 59; De Branbandere — Van Coillie, Iuris canonici et iuris canonico-civilis compendium[4], Brugis 1882, nn. 1319 ir 1457, tvirtina, jog socialistus reikią priskirti prie masonų draugijų rūšių: darą sąmokslus prieš Bažnyčią ir teisias valstybių valdžias. Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 196, iš čia išmeta nežinančius socializmo tikslo. Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 245, atbulai, prie nevertų tuoktis tepriskiria su cenzūra uždraustų draugijų narius, t. y. pagal kan. 2355, ir išskiria socialistus ir k. Mano išmanymu, nevertais tuoktis reikia laikyti bet kurių Bažnyčios draudžiamųjų draugijų nariai. Tai išvedu iš kan. 1065, § 1, plg. kan. 2335. Tą patį rodo kan. 1065 tikslas.

[2]) S. C. S. Off., 18 iul. 1919.

4. Sielų ganytojai turi atkalbinėti tikinčiuosius tuoktis su nevertais taip pat, kaip ir nuo mišrių moterysčių. Be to, klebonai stačiai negali tuokti nevertų ir reikia vietos ordinaro leidimo.

5. Nevertumas baigiasi šiaip:

1) Dievo teisių nevertumas baigiasi, visai išnykus pavojui katalikui ir jo vaikams paklysti. Tik tai vargu gali atsitikti, kaip ir mišriose moterystėse. Daugiausia gali išnykti artimasis pavojus. Paskutiniuoju atveju tolimesnį pavojų arba jo likučius turi atversti kuri didelė priežastis.

2) Bažnytinių teisių nevertumą gali pašalinti vietos ordinaras — gali leisti tuokti.

Tai jis gali padaryti: a) Dėl didelės priežasties. Paskutiniosios pavyzdžiu gali eiti mišrios moterystės priežastys. b) Turi būti įsitikinęs, kad užtektinai aprūpintas yra vaikų katalikiškas auginimas ir pašalintas artimasis pavojus antrajai šaliai paklysti. Tam dalykui reikia bent morališku kurių kaucijų — kaucijų, panašių į mišrios moterystės kaucijas. Be kitko, turi būti pažadėta katalikiškai auginti vaikai, o apie nebuvimą pavojaus antrajai šaliai paklysti galima spręsti iš paties apostato ar draugijos savumų ir t.t. Atbulai, jei tebėra artimas pavojus antrajai šaliai ir vaikams, tai visai negalima leisti tuokti — Dievo teisių draudimas.

6. Kodekse I. C. nieko nepasakyta apie kalbamųjų nevertėlių jungtuvių apeigas. Net mišių neuždrausta, kaip, apskritai, buvo pirmiau. Todėl jų jungtuvių apeigoms užtenka pritaikinti įgimtosios teisės papiktinimo normos. Tai išsprendžia klebonas tuokėjas ir labiausiai vietos ordinarai.

209. Vieši nusidėjėliai ir t.t. — 1. Draudžiami yra tuokti vieši nusidėjėliai.

Viešas nusidėjėlis yra tas, kurio nedoras darbas yra daugeliui žinomas ar padarytas tokiose aplinkybėse, jog protingai galima spręsti jį lengvai paplisiant (kan. 2197, n. 1), pav., viešos kekšės, konkubinai ir t.t.[1])

2. Draudžiami tuokti žinomai įkritę į cenzūrą, t. y. ekskomuniką ir interdiktą.

3. Kalbamojo nevertumo pamatas yra tas, kad čia išorinėj srity žinomas yra pateisinamosios malonės trūkumas, ir papiktinimas.

4. Vieši nusidėjėliai tuokti tegalimi, priėję išpažinties. Nesvarbu, ar kalbamoji išpažintis yra tikra ar ne, veidmaininga, šventvagiška, negauta nuodėmių atleidimo ir t.t. Nes pašalintas papiktinimas ir pateisinamoji malonė išorinėj srity suponuojama. Bažnytine cenzūra nubaustas asmuo tegalimas tuokti, kai gavo bausmės absoliuciją.

---

[1]) Plg. Rituale Rom., tit. IV, c. 1, *de sanctissimo Eucharistiae Sacramento*, n. 8.

Iš cenzūros išrištas sąžinės srity galimas laikyti išrištu taip pat išorinėj srity (kan. 225).

5. Jei viešas nusidėjėlis ar žinomai užsitraukęs cenzūrą atsisakytų numesti nuo savęs savo naštą, tai tegalimas tuokti dėl didelės priežasties. Tokia priežastis yra, pav., konkubinatas, papiktinimas, nemaža skriauda klebonui ar parapijai ir t.t.[1]) Tik juo didesnis yra papiktinimas, tuokiant kalbamuosius nevertėlius, juo didesnė turi būti priežastis. Pav., vengtiniam ekskomunikuotam reikia didžiausios priežasties. Didesnės priežasties reikia, kai abu yra nevertėliai; mažesnės, jei vienas katras toks tėra. Priežasties didumą ir užtektinumą sprendžia vietos ordinaras. Todėl šiuo reikalu reikia į jį kreiptis. Išimtis — jei į vietos ordinarą būtų negalima ar sunku kreiptis, tai priežasties didumą ir užtektinumą sprendžia pats klebonas tuokėjas.

6. Apie kalbamųjų nevertėlių jungtuvių apeigas pasakytina tas pats, kas pasakyta apie apostatų ir t.t. jungtuves.

Pastebėjimas. — Jei klebonas iš išpažinties težinotų, jog sužieduotiniai yra neverti moterystės sakramento, tai visada turi tuokti — išpažinties paslaptis. Jei nevertėlis būtų slaptas ir tai klebonas žinotų ne iš išpažinties, tai, viešai prašomas, turi tuokti; slapta prašomas (bet juk visada tik viešai teprašoma), negali tuokti. Taip daroma visuose sakramentuose.

---

[1]) S. C. S. Off., 11 ian. 1899.

IV SKYRIUS.

SUARDOMOSIOS KLIŪTYS

(*kan. 1067—1080*).

210. Apskritai. — Suardomųjų kliūčių yra 13. Štai jos: amžius, negalia, ryšys, kulto skirtumas, aukštieji šventimai, iškilmingieji apžadai, pagrobimas, nusikaltimas, gentystė, svainystė, viešas padorumas, dvasinė gentystė ir legalinė gentystė.

I. AMŽIUS (AETAS).

211. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Įgimtis, 4. Krašto amžius, 5. Kadencija ir 6. Pakeitimai.

212. Apibrėžimas. — Amžiaus kliūtis yra tai, kad „vyriškis, nesukakęs šešiolikos metų, moteriškė, taip pat nesukakusi keturiolikos metų amžiaus, negali tikrai tuoktis" — kan. 1067, § 1.

Metai turi būti ištisi. Gimtosios dienos neįskaitoma. Paskutinė diena, t. y. to paties skaičiaus, kur ir gimtoji, turi būti visai pasibaigusi. Pav., jei X yra gimęs 1906 m. 5 bal., tai tegali tuoktis 1922 m. 6 bal. Jei tuoktųsi tais pat metais 5 bal., tai moterystė būtų netikra.

Žmogaus amžius apskaičiuojamas yra pagal krikšto metrikas. Nuo tos taisyklės atsitraukti tegalima, aiškiai žinant klaidą. Tai gali paliudyti tėvai ir kiti tikėtini asmens. Tai geriausiai įrodo oficiališki kurie dokumentai.

Aktuališkos galios gimdyti amžiaus kliūty Kodekse I. C. nereikalaujama; nes moterystę padaro sutikimas, ne lyties santykiavimas (kan. 1081, § 1). Todėl nieku būdu negalima sutikti su tais, kurie priešingai kalba[1]).

213. Istorija. — Aigiptiečiai tuokiantis reikalaudavo 30 m. amžiaus. Germanai laikydavo nepadoriu dalyku „uxorem dignoscere" prieš 20 m. amžiaus[2]). Senovės žydų įpročiu tuoktis buvo draudžiama vyriškiams, nesukakusiems 13 m., ir moteriškėms, nesukakusioms 12 m. amžiaus. Ateniečiai tuokiantis reikalaudavo iš vyriškio 18 m. ir iš moteriškės 15 metų am-

---

[1]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], nn. 569—570.
[2]) Plg. I. Caesar, De bello gallico, VI.

žiaus. Romėnai teleisdavo tuoktis fiziškai pribrendusiems (puberes): tada ir protas pribręstąs. Tam dalykui sužinoti dažnai buvo vartojama kūno inspekcija. Tik, žinoma, tai buvo ne labai patogu ir nepadoru. Todėl imp. Justinianus išleido juridinę brandą — 14 m. vaikinams ir 12 m. amžiaus mergaitėms[1]).

Bažnyčia paėmė juridinę romėnų teisių amžiaus normą ir paskelbė teisių supozicija. Tik iš tiesų daugiau laikėsi fiziologinio pribrendimo.

Senovės kanonistai amžiaus kliūtį jungdavo su negalia. Iki dekreto „Ne temere" nepribrendusių moterystė, netikra dėl amžiaus kliūties, buvo laikoma susižiedavimu ir konsekventiškai viešo padorumo kliūtimi[2]). Dekretu „Ne temere" atšauktas spėjamas susižiedavimas ir tuo pačiu išnyko ką tik kalbėtoji viešo padorumo kliūtis.

Prieš pat Kodeksą I. C. tikrai susituokti tegalėjo vaikinai 14 m. ir mergaitės 12 m. amžiaus[3]). Metai turėjo būti ištisi[4]). Gimtoji diena buvo įskaitoma. Tik kanonistai ginčijosi, ar metų pilnačiai užtenka pridėti paskutinė metų diena. Tai vieni tvirtino[5]), kiti neigė[6]). Dar kiti sakė, jog, nepasibaigus paskutinei dienai, prieš moterystės įvykį tuoktis esą draudžiama, po jungtuvių reikią būti prielankiam moterystei[7]). Be to, nors amžiaus kliūčiai tebetarnavo aukščiau kalbėtoji juridinė romėnų teisių branda, bet visas dalykas buvo paremtas proto ir fiziologinio pribrendimų spėjimu. Spėjimas tebuvo teisių. Todėl jei kas dar prieš 14 m. ar respektive 12 m. amžiaus protiškai ar fiziologiškai pribręsdavo, amžiaus kliūtis nesaistydavo pagal garsią formulę: „malitia supplet aetatem"[8]). Tik tada leistinumui reikėdavo vyskupo ar Apaštališkojo Sosto pareiškimo[9]). Jei tik fiziologinio pribrendimo trūkdavo,

---

[1]) Pr. Instr., *de nuptiis*, I, 10; L. 24, C., *de nuptiis*, V, 4; L. 3, C.; *quando tutor*, V, 60.

[2]) C. 8, 11, 14, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2; c. un., X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2, in VI°. Tik buvo ginčijamasi, ar tas pat pasakytina apie tų nepribrendusių moterystes, kurie, būdami surišti Tridentiškio dekretu „Tametsi", nesilaikė jo formos. Apytikresnė yra neigiamoji nuomonė: ją įrodo S. C. C., 4 dec. 1597, ir k. decizijos.

[3]) C. 6, 10, 11, 14, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2.

[4]) C, 6, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2.

[5]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 104 n. 2; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 60.

[6]) Pav., A. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, Romae 1833, IV tit. 2 n. 13.

[7]) Pav., P. Gasparri, Tractatus de matrimonio christiano[2], I n. 549.

[8]) C. 3, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2.

[9]) Benedictus XIV, const. „Magnae nobis", 29 iun. 1748; S. C. C., 16 aug. 1902; S. C. Inqu., 18 mart. 1902.

tai Apaštališkasis Sostas dispensuodavo[1]). Tik, iki fiziologiškai pribręsdavo, susituokę turėdavo gyventi skyrium[2]). Atbulai, protiškai nepribrendusių nebuvo dispensuojama. Galop, amžiaus kliūtis teliesdavo krikščionis, ir moterystė buvo laikoma tikra net tada, kai pribrendęs krikščionis susituokdavo su nepribrendusiu nekrikščioniu, jei tik buvo gauta dispensa nuo kulto skirtumo kliūties ar nekrikščionį nesaistė suardomoji civilinė amžiaus kliūtis.

214. Įgimtis. — 1. Amžiaus kliūtis tėra bažnytinė; nes pozityvinėmis Dievo teisėmis nieko nepasakyta apie susituokiančių amžių ir įgimtąja teise tereikalaujama tokios proto brandos, kiek reikia moterystės sutikimui pareikšti. Apie tai kalbėsime žemiau (kan. 1081-1082).

2. Amžiaus kliūties pamatas yra šis: 1) proto pribrendimas; 2) kūno pribrendimas; 3) sveikata, nes per jauniems tuoktis yra nesveika ir jų vaikai yra silpnesni, ir 4) ekonominė padėtis — tokie asmens dažniausiai neturi iš ko savarankiškai gyventi.

Bažnyčia nūn paėmė amžiaus kliūčiai ne juridinės brandos metus, t. y. 12 m. mergaitėms ir 14 m. vaikinams kan. 88, § 2, tik 14 m. ir respective 16 m. amžiaus. Tai padarė dėl to, kad norėjo išleisti visai Bažnyčiai vienodą normą. Tiesa, fiziologiškai pribręstama anksčiau karštuose (pav., Sudane 10 m.), vėliau šaltuose kraštuose (centralinėj Europoj apie 15-16 m.); greičiau miestuose, nekaip kaimuose; greičiau mokiniai, nekaip darbininkai. Bet 14 m. ir resp. 16 m. amžius yra mažne visur galutinis fiziologiško pribrendimo terminas.

3. Kadangi amžiaus kliūtis tėra bažnytinė kliūtis, tai tiesiog tesaisto krikščionis. Nekrikščionis tegali paliesti netiesiog. Tai yra tada, kai krikščionis, nebūdamas kanoniško amžiaus, tuokiasi su nekrikščioniu. Atbulai, moterystė yra tikra, kai kanoniško amžiaus krikščionis tuokiasi su nekanoniško amžiaus nekrikščioniu. Tik paskutinysis turi būti tiek metų amžiaus, kiek moterystės tikrumui tiesiog ar netiesiog reikalaujama įgimtąja teise ir valstybės įstatymais[3]).

215. Krašto amžius. — Kan. 1067, § 2: „Nors moterystė, sueita prieš aukščiau kalbėtąjį amžių, yra tikra, sielų ganytojai vis dėlto tesistengia atitraukti nuo jos jaunikaičius iki tų amžiaus metų, kur įprasta tuoktis krašto įpročiais (mores)". K r a š t o į p r o č i a i s reiškia šiaipjau krašto įpročiais ar valstybės įstatymais. Tai Lietuvoj yra iki 18 m. vaikinų ir 16 m. mergaičių amžius.

---

[1]) B e n e d i c t u s XIV, const. „Magnae nobis", 29 iun. 1748.
[2]) S. C. Inqu., 2 maii 1866.
[3]) S. C. S. Off., 28 iun. 1865; 18 mart. 1903.

Krašto amžius nėra kliūtis. Tai paprastas įsakymas vietos ordinarams ir klebonams, kad pasirūpintų atitraukti nuo moterystės iki tam tikro amžiaus.

Krašto amžiaus įstatymo tikslas yra šis: 1) kad kiekviename krašte būtų pasiektas visiškas šalių lyties ir proto pribrendimas ir 2) kad bažnytinė kliūtis būtų vienoda su krašto įpročiais.

Krašto amžiaus išimtys yra šios: 1) Kai teisinga priežastis reikalauja tuoktis, pav., papiktinimas, nešlovė ar pavojus nesusitūrėti. Tada net reikia patarti tuoktis. 2) Jei nebūtų galima atitraukti nuo moterystės.

Tiemdviem išimties atvejams, mano nuomone, nereikia nė vietos ordinaro leidimo bei dalyko sprendimo, nes Kodekse I. C. pasakyta be jokios restrikcijos.

216. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 str. 3, 37, 63 ir 91 amžiaus kliūtis yra iki 18 m. vyriškio ir 16 m. moteriškės; pravoslavams gali leisti tuoktis archijeriejus, jei trūksta moterystės amžiui pusmečio[1]).

Baudžiamasis Statutas, st. 414: „Vedybinių pilnų metų sulaukęs, kurs nusižengė susivedęs su žmogumi, žinomai nesulaukusių vedybinių pilnų metų, yra baudžiamas areštu".

217. Kadencija. — Amžiaus kliūtis baigiasi štai kaip:

1) Savaime, sukakus teisius metus. Tik dėl amžiaus kliūties netikra moterystė nė paskiau, pasiekus teisų amžių, savaime nepasitaiso[2]).

2) Apaštališkojo Sosto dispensa. Tik tegalima dispensuoti tada, kai jau įgytas įgimtąja teise reikalaujamasis proto supratimas. Tedispensuojama labai retai ir tik dėl visuomeninių priežasčių, pav., taikai įvykdyti kuriame krašte. Dėl privatinių priežasčių tedispensuojama mirties pavojuj[3]).

218. Pakeitimai. — Amžiaus kliūty Kodekse I. C. pakeista: 1) metai atitraukta iš 12-14 į 14-16; 2) pridėtas krašto įpročių amžius; 3) kliūtis padaryta absoliutinė ir atšaukta išimtis: „nisi malitia suppleat aetatem"; 4) kaip ir dekrete „Ne temere", iš netikros moterystės dėl amžiaus kliūties nebekyla susižiedavimo ir konsekventiškai viešo padorumo.

---

[1]) Sv. Z., apskritai, taip krikščionims, taip nekrikščionims, išskyrus pravoslavus, leidžiama tuoktis savo tikybos įstatymais (X 1 str. 61 ir 90). Tik atskiri straipsniai jiems tetaikomi, pav., X 1 str. 62, 63, 64, 91 ir t.t. Kas visus saisto, kalbėsime nepažymėdami; kas tik kai kuriuos, pažymėtai pažymėsime.

[2]) C. un., *de desponsatione impuberum,* IV, 2, in VI°.

[3]) C. I. Hefele, Conciliengeschichte, Freiburg in Breisgau 1886, V², 597, rašo, jog XII amžiuj sužieduotas 7 metų Anglijos karaliaus sūnus, karalaitis Henrikas, ir 3 metų Prancūzijos karaliaus Liudviko duktė,

219. Priedai. — 1. Senovės romėnų teisėmis buvo draudžiama tuoktis 60 metų vyriškiams ir 50 metų moteriškėms. Tą įstatymą atšaukė C. Claudius. Tą pat atkartojo Justinianus[1]). Prieškarinės Rusijos Sv. Z. pravoslavams draudžiama tuoktis senesniems per 80 metų (X 1 str. 4, 37 ir 78) ir pravoslavų bažnytiniais įstatymais senesniems per 60 m. amžiaus. Bažnyčia niekada nėra buvusi ir nėra išleidusi senatvės kliūties.

2. Dorovės atžvilgiu svarbu moterystės neatidėlioti iki senatvės. Todėl ir 24 m. mergaitė vadinama peraugusia (superadulta) ir tai laikoma teisia kai kurių dispensų priežastimi. Ne be reikalo kai kurie moralistai peikia įprotį nesituokti be 30 metų amžiaus[2]).

3. Bažnyčia nedraudžia tuoktis nevienodo amžiaus. Net atvirai yra atmetusi tuos valstybės įstatymus, pav., vizogotų, lombardų ir k., kuriais buvo draudžiama tuoktis vyriškiams su senesnėmis už save moteriškėmis. Tik vienodo amžiaus reikalauja pats geras šalių sugyvenimas ir vaikų sveikata. Kelių metų skirtumas, žinoma, nieko nereiškia.

II. NEGALIA (IMPOTENTIA).

220. Medžiaga. — 1. Negalios sąvoka, 2. Negalios padalinimas, 3. Negalios kliūties apibrėžimas, 4. Kliūties istorija, 5. Kliūties įgimtis, 6. Kliūties platumas, 7. Abejotinė kliūtis, 8. Nevaisingumas, 9. De muliere, carente utero vel ovariis, 10. Vasektomija, 11. An impotens habendus est, si quis ad orificium vaginae semen deponere valet?, 12. Hermafroditai, 13. Laikinė negalia, 14. Negalios kliūtis po jungtuvių, 15. Valstybės įstatymai, 16. Kadencija ir 17. Pakeitimai.

221. Negalios sąvoka.—1. Negalia arba bejėgiškumas moterystės teisėse vadinama negalėjimas lytiškai santykiauti (incapacitas coeundi). Ji įprastai apibrėžiama šiaip: „incapacitas copulae per se aptae ad generationem". Šis apibrėžimas, mano nuomone, yra ne labai tikęs. Nes, tiesa, „finis copulae est procreatio prolis", kam ir pati moterystė paskirta. Bet jis čia pažymėti nėra reikalo — užtenka pažymėti vien „actio humana", kurią sudaro „effusio veri seminis viri in vas mulieris".

Bene geresnis yra šis negalios apibrėžimas: „incapacitas effundendi semen verum viri modo naturali in vaginam

---

karalaitė Margarita, ir šv. tėvo legatai užtikrinę, kad šv. tėvas leisiąs iškilmingai susituokti. Čia pasakysime tik tai, jog pats įvykis yra abejotinas.

[1]) Plg. L. 27, C., *de nuptiis*, V, 4.

[2]) Pav., Lehmkuhl, Theologia moralis[12], II n. 980.

mulieris"[1]). „Naturali modo" čia suprastina: „perforatio vaginae mulieris seu penetratio membri viri ac seminatio intra vas mulieris". Nes: 1) tokia yra bendra kanonistų nuomonė; 2) tokia — S. R. Rotos ir S. C. Concilii jurisprudencija[2]); 3) „sine ulla perforatione vaginae effusio seminis viri etiam in matrimonio per se est illicita; quam ob rem ius ad illam non potest esse obiectum formale contractus matrimonialis"; 4) kan. 1068, § 1 relatyvinė negalia pažymėtai laikoma kliūtimi, kas būtų nesuprantama, atmetus „perforationem vaginae".

2. „In specie impotentia ex parte viri est: 1) Absentia penis. 2) Anaphrodisia, absentia nempe erectibilitatis ad perficiendam copulam. Anaphrodisia potest esse naturalis, etsi raro, vel acquisita. Posterior casus oriri potest ex pluribus causis, quae potissimae sunt: debilitas nervorum, vitia vitae anteactae (sodomia, mansturbatio et modo speciali paederastia), agitationes vehementes corporis et spiritus, nonnulla medicamenta diu adhibita, sicut hydrargirium, iodium, aurum)[3]). 3) Aphrodisia seu excessiva excitatio venerea, qua fit ut, prae nimio calore, semen ante copulam effundat. 4) Disproportio penis, sc. quando sine dolore impossibile est perfici copula. 5) Plena utriusque testiculi atrophia aut anorchidia. Tunc enim abest semen. Contra, unius testiculi absentia non constituit impotentiam[4]). 6) Defectus absolutus conductionis seminis. 7) Hypospadia vel epispadia, sc. quando meatus non in extremitate virgae, sed in imo peni, sive ex parte inferiori sive ex parte superiori aperitur. 8) Phimosis et paraphimosis. Pirmasis yra tada, kai „apertura praeputii adeo angusta est, ut glans detegi non possit". Antrasis yra, kai „praeputium, detecto glande, ita fortiter coarctat coronam glandis, ut nequeat anterius protrahi" ir t.t.

„Impotentia ex parte mulieris habetur: 1) absentia vaginae, 2) absoluta vel relativa arctitudo vaginae, 3) atresia vaginae, occlusio hermenetica vaginae ex parte uteri et 4) vaginismus (hyperesthesia vulvae omnem coitum impediens"[5]).

Kai kurie kanonistai sako, jog negalia taip pat esanti nepašalinama apatija, kuri kylanti iš pykčio, biaurumo, dvokiančios dvasios ir t.t.[6]) Bet tai nieku būdu negalima sutaikinti su negalios sąvoka.

[1]) Plg. B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2388; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 342.

[2]) Plg. 15 nov. 1909; 16 iul. 1910.

[3]) I. Antonelli, Medicina pastoralis, II[4] nn. 607—611.

[4]) Plg. Sixtus V, const. „Cum frequenter", 27 iun. 1587. — „Absentiam testiculorum ne confundas cum cryptorchidia, quae supponit testiculos in interiori corpore occultos. Quod non est impotentia".

[5]) I. Antonelli, t. p., nn. 628-649; E. W. M. von Olfers, Pastoralmedicin[3], Freiburg im Breisgau 1911, 61—62.

[6]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 266 bis.

222. **Negalios padalinimas.** — Negalia skirstoma šiaip:

1) Aiški (certa) ir abejotinė (dubia), veizint į tai, ar ji žinoma ar abejojama[1]).

2) Priešbuvė (antecedens), kaip egzistuoja prieš jungtuves, ir sekanti (subsequens), kuri kilo po jų.

3) Amžina (perpetua) ir laikinė (temporanea). Pirmoji yra tada, kai negalima pašalinti be stebuklo ar leistinu būdu, be apytikrio pavojaus gyvybei ar didelės sveikatos skriaudos[2]), pav., „absentia penis", anorchidija ir t.t. Antroji yra tada, kai ilgainiui pati išnyksta ar yra pagydoma leistinu būdu, vaistais ar operacija, nors ši būtų sunki, jei tik nepavojinga gyvybei ar labai skriaudinga sveikatai. Pav., afrodizija gali išnykti, priprantant prie moteriškės, nuo vaistų ir t.t.; hypospadija gali būti pašalinta kūno pozicija; anafrodizija — vaistais ir pati savaime praeiti; tas pat pasakytina apie vaginizmą; phimosis ir „arctitudo vaginae" — pašalinamos operacija[3]).

4) Įgimta (congenita) arba natūralinė ir atsitiktinė (accidentalis) arba įgyta (acquisita), veizint į tai, ar kyla iš įgimto paties kūno trūkumo ar paskum gaunama. Iš kur įgyjama, nesvarbu, pav., iš ligos, priepuolio, operacijos ir t.t.[4])

5) Anatominė (organica seu instrumentalis) ir funkcionalinė, „prout impotentia provenit ex aliquo vitio corporis seu partium genitalium necne, i. e. ex mero vitio physiologico". Funkcionalinė negalia vargu gali būti amžina.

6) Absoliutinė, jei yra visų antrosios lyties, ir relatyvinė, jei tėra kai kurių antrosios lyties asmenų atžvilgiu. Praktikoj relatyvinė negalia ne tuoj tėra laikytina amžina, nes dažniausiai yra lengvai pašalinama[5]). Tik pats galėjimas pašalinti negalią morališkai imtinas, t. y. reikia žiūrėti į visas asmens ir vietos aplinkybes, pav., kur nėra medicinos pagalbos, ten relatyvinė negalia gali būti laikoma amžina.

7) Žinoma (cognita) ir nežinoma (incognita).

---

[1]) S. C. S., *Seinen.*, 16 febr. 1884; can. 1068, § 2.

[2]) Daugumas kanonistų tekalba apie apytikrį gyvybės pavojų. Bet tai yra tas pat, ką dar pridėjome: „ar didelės sveikatos skriaudos"; nes į gyvybės pavojų tikraja prasme, medikų legalistų mokslu, kaip tik įeina ir didelis sveikatos pavojus. Pridėjome savo vien dėl to, kad būtų pašalintas bet kurs pamatas abejoti ir griežčiau išreikštas visas dalykas. Plg. c. 6, X, *de frigidis et maleficiatis, et de impotentia coeundi*; IV, 15; F. M. Capello, De matrimonio, n. 346; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[2], I n. 270; M. De Luca, Summa praelectionum: Commentarium in librum IV, n. 140; I. Antonelli, Medicina pastoralis, II[4] n. 529.

[3]) I. Antonelli, t. p., I[4] n. 292.

[4]) Taigi kalbamoji negalia yra laikinė. Bet jei kartais gydytojų specialistų liudijimu būtų nepašalinama, tuo atveju būtų amžina.

[5]) Plg. S. C. C., *Warsavien.*, 27 aug. 1892.

223. Negalios kliūties apibrėžimas. — Negalios arba bejėgiškumo kliūtis yra tai, kad negalima tikrai susituokti su priešbuve ir amžina negalia. Nes kan. 1068, § 1 pasakyta: „Priešbuvė ir amžina vyriškio ar moteriškės negalia, žinoma ar ne, absoliutinė ar relatyvinė, ardo moterystę pačia įgimtąja teise".

224. Kliūties istorija. — Negalios kliūtis buvo žinoma jau S. Įstatyme[1]). Romėnų teisėmis „matrimonium castratorum" buvo netikra; kitų negalingų — tikra, tik suardoma (m. rescindibile)[2]). Negaliai ištirti Justinianus buvo įsakęs dvejų metų tyrimą[3]), kurį paskum pailgino iki trejų metų[4]).

Pirmųjų krikščionijos amžių dokumentai tyli apie negalios kliūtį. Tik net nereikėjo bet kurių įstatymų; nes pati gamta šaukte šaukė, jog su negalia negalima tuoktis. Pirmąjį kartą negalią mini Teodoro Cartuarensis „Poenitentiales" (VII amž.): leidžiama iš naujo tuoktis moteriškei, kurios vyras turėjęs negalios kliūtį. Paskiau ją matome Gratiano Dekrete[5]) ir bažnytiniuose Anglijos ir Prancūzijos susirinkimuose VII-IX amž.[6])

IX amž. gimė „maleficium", arba piktosios dvasios negalia. Ją pirmąjį kartą mini Hicmarus. Paskiau ji įdėta Gratiano Dekrete. Kanonistai Rolandus, Tancredus, Bernardus Papiensis ir Hostiensis negalią „ex malificio" laikė relatyvine negalia, o natūralinę — amžina. Bent taip atrodo.

Su negalios kliūtimi sueitos moterystės klausime seniau būtų dviejų įpročių. Vadinamoji „Ecclesia Romana" reikalaudavo gyventi drauge, kaip brolis su seseria[7]). Atbulai, „Ecclesia Gallicana" įsakydavo išsiskirti ir leisdavo tuoktis tai šaliai, kuri neturėjo kliūties. Jei negalia būdavo piktosios dvasios arba „maleficium", tai net abu galėjo iš naujo tuoktis[8]). Todėl daugelis senovės kanonisitų negalią laikė daugiau išsiskyrimo priežastimi, nekaip suardomąja kliūtimi. Tai, anot Fr. Wernz'o, buvo daugiau jų pačių išmislas, nekaip nepakrutinamai įrodyta bažnytinių teisių argumentais[9]).

---

[1]) Lev. 22, 24; Atk. 23, 1.

[2]) L. 39 § 1 D., *de iure dotium*, XXIII, 3; L. 2 § 1 D., *de adoptione*, I, 7; Novell. 117, cap. 12.

[3]) L. 10, *de repudiis*, V, 17.

[4]) Novell. 22, cap. 6.

[5]) C. 18, C. XXXII, qu. 7.

[6]) Plg. conc. Canpend. (757 m.), c. 20; vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, II² 595; synod. Salisberg. (797—800), c. 15, vz. C. I. Hefele, t. p., 732—733.

[7]) Plg. c. 4, X, *de frigidis et maleficiatis, et de impotentia coeundi*, IV, 15.

[8]) Plg. c. 1, 2, C. XXXIII, qu. 1.

[9]) Ius decretalium, IV² n. 344 išn. 18.

Ilgainiui „Ecclesiae Romanae" įprotis pasirodė esąs per sunkus ir nepatogus. Todėl XI-XII amž. negaliai paskelbti priimtas, bent iš dalies, romėnų teisių trejų metų tyrimas ir germanų teisių priesaika „septimae manus"[1]). Greta to vartota kūno apžiūrėjimas, kur aiškiai atradus negalią, tuoj būdavo skelbiamas moterystės netikrumas. Trejų metų tyrimas buvo iki XIX amžiaus. Paskutinį kartą pavartotas 1817 m. Jo vietą užima „examen peritorum".

Iš dekretalių teisių dar paminėtina šv. tėvo Siksto V konstitucija „Cum frequenter", 1587 m. 22 birželio, rašyta apaštališkajam nuncijui Ispanijoj. Joj šv. tėvas aiškiai išsprendė negalios kliūtį eunuchų ir „spadonum, qui utroque testiculo carent", ir įsakė juos išskirti, nors jie būtų susituokę in bona fide. Paskum pakeistas pats negalios kliūties apibrėžimas: pirmiau negalia būdavo trumpai apibrėžiama: „impotentia coeundi", o dabar imta dar pridėti: „copula per se apta ad generationem". „Sterilitas" buvo vadinama „impotentia non coeundi, sed generandi".

Šv. tėvas Benediktas XIV konstitucija „Dei miseratione", 1741 m. 3 lapkr., išleido naują negalios proceso formą. Paskiau moterystės proceso detalės sutvarkytos Apaštališkojo Sosto tam tikromis instrukcijomis[2]).

225. Kliūties įgimtis. — 1. Negalia yra įgimtosios teisės ir bažnytinė kliūtis. Ji yra įgimtosios teisės, nes prieštarauja vyriausiam moterystės tikslui, t. y. kliudo gimdyti vaikus. Tą dalyką, kad negalios kliūtis yra taip pat bažnytinė, rodo prieškodeksinės teisės ir Kodeksas I. C.

2. Įgimtosios teisės negalios kliūtis saisto krikščionis ir nekrikščionis. Bažnytinė negalios kliūtis tiesiog tesaisto krikščionis ir netiesiog nekrikščionis.

226. Kliūties platumas. — Moterystę ardo ši negalia: 1) Priešbuvė. Atbulai, sekanti negalia neardo moterystės; nes tikra moterystė yra nesuardoma. Kitas klausimas — leistinumas. 2) Amžina. Atbulai, laikinė negalia neardo moterystės. Nes į sutarties esmę neįeina tai, kad visas susitariamas objektas tuoj būtų įvykdytas. Apie leistinumą žiūrėk žemiau.

Nesvarbu, ar negalia yra vyriškio ar moteriškės. Nesvarbu taip pat, ar ji yra žinoma ar ne. Kitaip sakant, nesvarbu, ar negalia yra žinoma vienai katrai ar abiem, ar nėra žinoma niekatrai šaliai. Taip pat nesvarbu, ar antroji šalis sutinka su negalia ar ne. Nesvarbu dar, ar negalia yra abso-

---

[1]) Plg. c. 2, C. XXXIII, qu. 1; c. 2, 3, 4, 5, 7, *de frigidis et maleficiatis, et de impotentia coeundi*, IV, 15.

[2]) Pav., S. C. C., 22 aug. 1840; S. C. S. Off., 1858; ad Ep. Rituum Orientalium 1883; 6 aug. 1890.

liutinė ar relatyvinė. Nes abiejais atvejais trūksta formalinio moterystės objekto, t. y. čia negalima perleisti teisės į savo kūną gimdymo srity taip, jog būtų galima ja naudotis.

227. Abejotinė kliūtis. — 1. Kan. 1068, § 2: „Jei kliūtis (negalios) būtų abejotinė teisių ar įvykio abejojimu, tai moterystė nėra kliudytina". Tai priešbuvė negalia. Tik vieni sako, jog kalbamoji kliūtis esanti suprastina absoliutinė[1]); kiti — net relatyvinė[2]). Paskutinioji nuomonė, mano galva, yra teisinga. Nes ką tik cituotasis kanonas neskiria dalyko: nė mums nėra ko skirti. Absoliutinės abejotinės negalios įstatymo pamatas yra tas, kad čia ima viršų įgimtoji teisė tuoktis; o relatyvinės — įgimtieji dalykai, visada spėjami esą ir kiekvienas žmogus yra in possessione teisės tuoktis tolei, kolei priešinga tikrai įrodoma ar sužinoma.

Tuoj tuoktis tegalima su negatyviškai abejotina negalios kliūtimi. Atbulai, jei pozityviškai abejojama, tai pirma reikia pašalinti pats abejojimas. Kitaip moterystės sakramentas ir antroji šalis būtų pastatyti į pavojų. Be kitko, dėl įvykio abejimo reikia kreiptis į gydytoją specialistą[3]) ir pranešti antrajai šaliai[4]). Paskutiniojo dalyko reikia tam, kad nebūtų jokios apgaulės.

2. Jei, susituokus su abejojama negalia, būtų sužinota, kad iš tikrųjų susituokta su kliūtimi, tai moterystė įžengia į realybės sferą — laikytina netikra.

Po jungtuvių gali iškilti dvejopas abejojimas, būtent: 1) ar aiški negalia yra priešbuvė ar sekanti, ir 2) ar ji yra laikinė ar amžina.

Pirmajam abejojimui išspręsti siūlomos įvairios taisyklės. Vieni sako, jog negalia spėjama visada buvusi. Kiti tvirtina, jog ji laikytina esanti sekanti. Nes kiekvienas spėjimas esąs galingas, iki priešinga įrodyta[5]). Treti eina viduriu: jei negalia esanti natūralinė, tai laikytina priešbuve, nes įgimtieji savumai spėjami visada esą; jei negalia esanti atsitiktinė, tai esanti sekanti[6]). Ketvirti skirsto dalyką šiaip: jei negalios klausimas esąs iškilęs tuoj po jungtuvių ir mėginimo pavartoti moterystę, tai esanti priešbuvė; nes gamtos dalykai greit nepasikeičia. Jei jis iškilęs paskiau, pav., po dvejų ar kelerių metų, tai esanti sekanti. Nes kiekvienas spėjamas esąs turįs

[1]) Pav.: A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 716; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 471.

[2]) Pav.: F. M. Cappello, De matrimonio, n. 367; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 273 ir k. k.

[3]) Th. M. Vlaming, t. p., n. 272.

[4]) M. De Luca, Praelectionis iuris canonici: De rebus, n. 143.

[5]) Pav.: H. Noldin, De sacramentis[13], n. 573; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 73.

[6]) Pav.: G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 64; Th. M. Vlaming, t. p., n. 274.

įgimtą galią, iki priešingai įrodoma[1]). Paskutiniųjų taisyklė bene yra geriausia. Bepridėsime: jei nė taip negalima išspręsti abejojimo, tai moterystė laikytina tikra kan. 1014. Ta taisyklė, mano išmanymu, geriausiai išsprendžia antrąjį, aukščiau kalbėtąjį abejojimą. Pagaliau, kalbamaisiais atvejais galima prašyti dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės. Pats abejojimas dažnai laikoma teisia dispensos priežastimi.

228. Nevaisingumas. — 1. „Sterilitas habetur quando, data possibilitate copulae perfectae, ex vitio naturali vel accidentali non potest sequi generatio". Daugelis kanonistų ją vadina dar „impotentia generandi". Tik Kodekse I. C. tos terminologijos nėra[2]).

„Sterilitas potest esse tum ex parte viri, tum ex parte feminae"[3]), ir pareina nuo įvairių patologinių ir kitų priežasčių[4]). Be kitko, „steriles" yra fiziologiškai nepribrendę, (kai „vir adhuc non habet semen et mulier ovulum"), „senes, quorum semen caret spermatozoidis[5]), et vetulae post menopausam".

„Sterilitas" gali būti laikinė ir amžina. Tik paskutinioji teiprasta vadinti „sterilitas".

2. „Nevaisingumas nei ardo moterystės nei draudžia tuoktis" — kan. 1068, § 3. Kitaip kalbant, jis nėra jokia moterystės kliūtis. Todėl net persenusiems leidžiama tuoktis. To įstatymo pamatas yra tas, kad, pozityviškai neatmetant vyriausio moterystės tikslo, visada galima tuoktis.

229. De muliere, carente utero vel ovariis. — 1. „Mulier aliquando caret ovario vel utero aut utroque simul; praeterea aliquando caret aut utroque ovario aut uno dumtaxat. Si mulier caret uno tantum ovario, non est impotens, quia potest adhuc concipere. Si, contra, utroque caret ovario et quidem perfecte seu totaliter, nequit concipere. Si caret solo utero, iuxta plures, videtur adhuc conceptionis capax, nempe conceptionis extrauterinae; id alii negant.

Mulier huiusmodi defectu laborat vel a natura, vel frequentius ex operatione chirurgica, quae est duplex, sc. operatio porrensis et hysterotomia. Prior, ita nuncupata a doctore Porro, consistit in laparatomia, qua auferuntur omnino. uterus et ambo ovaria. Altera consistit in ablatione

[1]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV², n. 343 išn. 6; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 37; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 346.

[2]) Gydytojai kartais vartoja kitą terminologiją ir „sterilitatem" vadina pačią negalią. Tai atsimintina.

[3]) I. Antonelli, Medicina pastoralis, II⁴ n. 650—677.

[4]) Iš šešių „steriles" yra penkios moteriškės ir tik vienas vyriškis. Vz. I. Antonelli, t. p., n. 661.

[5]) Sunku pažymėti vyriškių senatvės „sterilitatis terminus", nes jie net žiliausioj senatvėj dažnai nėra „steriles".

uteri et dicitur vaginalis, si fit per vaginam, vel abdominalis, si fit per laparatomiam seu incisionem ventris. Huiusmodi operationes tunc solum licitae sunt, ubi agitur de vita feminae salvanda aut de proximo vitae periculo avertendo, sicut quaelibet alia gravis mutilatio. Contra, illicitae sunt, si fiunt, ne mulier gravida fiat, etsi partus periculosus sit".

2. „An mulier carens utero vel ovariis est necnę impotens"? Ginčijamasi. Klausimas yra gana rainus ir labiausiai paskutiniaisiais laikais karštai diskutuojamas. Tai vieni tvirtina[1]); kiti neigia[2]); treti teorijoj abejoja, o praktikoj leidžia tuoktis[3]). G. Arendt sugalvoje naują teoriją būtent: čia moterystė esanti netikra ne dėl negalios, tik dėl sutikimo trūkumo, arba: „Ex solo capite vitiati consensus, ad tramitem canonum 1081, § 2 et 1086, § 2"[4]).

Antroji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes pamatuotai ginčijantis, dalykas yra laikytinas abejotiniu. O abejotinė kliūtis — jokia kliūtis[5]).

230. Vasektomija. — 1. „Vasectomia consistit in hoc, quod, facta incisione per scrotum, resecatur canalis deferens semen virile a testiculis elaboratum ad vesiculas seminales, et ita semini abrumpitur via ad eiaculationem. Vasectomia discernitur simplex et multiplex, prout resecatur unus canalis aut uterque. In utroque casu remanet potentia coeundi. Solummodo in multiplici vasectomia, quae proprio sensu est vasectomia, vir remanet sterilis, quia vir amplius non potest emittere verum semen".

2. Vasektomija jau senokai žinoma. Pirma labiausiai buvo vartojama kai kurioms ligoms pašalinti. Klausimas pasidarė gyvas tada, kai 1909 m. 10 vas. Indianos Valstybė ir paskum daugelis kitų Š. Amerikos J. Valstybių išleido įstatymus, kur vasektomija įsakoma vartoti už kai kuriuos nusi-

---

[1]) Pav.: I. Antonelli, Medicina pastoralis, II[4] n. 539; M. De Luca, Praelectiones: De rebus, n. 142; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 571; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 345 išn. 34 (bet n. 302 išn. 31, rodos, jis daugiau linksta į priešingą nuomonę); I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 71 ir k.

[2]) Pav.: I. D'Annibale, Summula[3], III n. 413 išn. 9; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 578; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 170 išn. 1; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 65; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II nn. 554—557; A. Vermeersch, De castitate, n. 59; S. Raia, De matrimonio, Napoli 1918, 85.

[3]) Pav.: B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2416; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 359; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 63; C. Zetta, Il matrimonio, n. 185 ir k.

[4]) Circa controversam validitatem matrimonii feminae recisae, Romae 1923, 3.

[5]) Plačiau vz. B. Ojetti, Synopsis[3], nn. 2390-2425; P. Malakauskis, Moterystės teisės, Klaipėda 1924, I 2, n. 156.

kaltimus ir priemone prieš pavojingesnes visuomenei ligas, pav., idiotus, sifilitikus, alkolikus, phtysim ir t.t.

3. P. St. Donovan, O. Fr. M., pirmasis iškėlė klausimą, ar vasektomija yra negalia ar ne, ir neigiamai atsakė laikrašty „Americ. Ecclesiastical Review", XLII (1910) 602. Tos pačios nuomonės laikosi Labouré (t. p., XLIII 82), O'Malley (t. p., XLIV 692), Gemelli[1]) ir k. k. Atbulai, mažne visi kanonistai ir šiaipjau katalikai rašytojai tvirtina, jog vasektomija esanti negalios kliūtis, nes čia trūkstą „verum semen virile". Tik vieni iš jų, mažne bendrai, ją laiko amžina kliūtimi[2]), o kiti laikine[3]). Paskutiniosios nuomonės pamatas yra tas, kad, pasak daugelį gydytojų (kai kurie abejoja), vasektomija esanti lengvai atitaisoma kita operacija[4]).

Šiaip ar taip, dalykas nėra dar pakankamai aiškus. Daugiausia galime pasakyti su Pr. Cerato[5]), jog vasektomija yra abejotinė negalios kliūtis. Todėl prieš jungtuves moterystė yra nedraudžiama kan. 1068, § 2, o po jungtuvių ja galima naudotis. taip vasektomijai esant priešbuvei, taip sekančiai. Paskutinįjį tvirtinimą remiu tų moralistų nuomone, kurie sako, jog „castrati" gali naudotis moteryste, jei tas trūkumas esąs kilęs po tikrų jungtuvių[6]). Jei galima daryti daugiau, juo labiau galima mažiau.

4. Kitas klausimas, ar vasektomija yra leistina ar ne. Apie tai taip pat daug yra ginčytasi. Trumpai ir apskritai kalbant, vasektomija yra neleistina ir tai jos negalima daryti nei privatiškai nei valstybės įsakymu. Nes: 1) niekas negali išsižadėti tų teisių, kurias yra davusi pati gamta iš principo žmonijos naudai; 2) valdžia neturi teisės atimti įgimtų teisių; 3) nepateisina bausmės titulas, nes čia sunku net įsivaizduoti bausmė; 4) nepateisina nė ligos, nes ligonis ne visada gimdo ligotus; pačių ligotų nėra tokia gauja, kad pastatytų visą visuomenę į pavojų, ir daug kas galima pasiekti vien higiena. — Vasektomija tėra leistina reikale žmogaus gyvybei išgelbėti ar didžiausiai ligai pašalinti.

---

[1]) La scuola cattolica, XXI (1911) 410: De liceitate vasectomiae.

[2]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 268 bis; De Becker, laikrašty „Amer. Eccl. Review". XLIII 357; I. Antonelli, Medicina pastoralis, II[4] n. 678; Al. De Smet, Dė sponsalibus[3], II n. 550.

[3]) Pav.: A. Vermeersch, De castitate, 73; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 70 išn. 2; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 379; C. Zetta, Il matrimonio, n. 185.

[4]) Gemelli, La scuola cattolica, XXI (1911) 410: De liceitate vasectomiae.

[5]) Matrimonium[3], n. 63.

[6]) Pav.: I. D'Annibale, Summula, III n. 470 išn. 13; H. Noldin, De sexto praecepto et de usu matrimonii[18], Oeniponte 1921, n. 66.

5. Į vyriškių vasektomiją panaši yra moteriškių ooforektomija (oophorectomia) arba falektomija (fallectomia), „qua secantur tubae fallepianae. Tunc mulier remanet potens ad coeundum, sed fit sterilis". Tik ta operacija yra kur kas sunkesnė už vasektomiją ir pavojinga. Ar falektomija yra kliūtis, tas pat pasakytina, kur apie „excisis ovariis aut utero".

231. An impotens habendus est, si quis nonnisi ad orificium vaginae semen deponere valet? — Tai kai kurie neigia[1]). Jų pamatas yra tas, kad „generatio non est absolute impossibilis ubi semen ad ostium vaginae applicari queat". Atbulai, daugelis tvirtina, jog čia esanti negalios kliūtis[2]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: 1) Moterystė turi būti natūrališkai vartojama ir moterystės tikrumas negali pareiti nuo atsitikimų. 2) Negalios ir nepavartotos moterystė bylose bažnytinėmis teisėmis pažymėtai (expresse) reikalaujama apžiūrėti kūnas (inspectio corporalis), nebent jei negalia iš kur kitur yra aiškiai žinoma ir ano dalyko nebereikėtų (kan. 1976—1982). 3) Priėmus pirmąją nuomonę, relatyvinė galia būtų nebesuprantama; nes „applicatio seminis ad orificium vaginae semper fieri potest". 4) Mažne visi yra šios nuomonės. 5) To reikalauja pati negalios sąvoka.

232. Hermafroditai. — 1. Hermafroditas (hermaphroditus) yra abiejų lyčių žmogus[3]). Jis dar vadinamas androgynu.

2. Hermafroditai skirstomi yra visiški arba tobuli (perfecti), nevisiški arba netobuli (imperfecti) ir netikrąja prasme arba taip atrodą (apparentes).

Pirmieji yra tie, kurie „participes sunt organorum utriusque sexus, adeo ut in opere generationis aut virum aut feminam pro lubitu agere possint". Seniau manyta, kad tokių hermafroditų iš tikrųjų esą. Šiandien jau žinoma, kad jų nei yra buvę nei yra[4]).

Antrieji „sunt dubii sexus, quando nempe impossibile est certo determinari verus sexus. Hi ad actum coniugalem ordinarie inepti sunt, cum nec virum nec feminam egere queant". Tokių hermafroditų yra, tik maža.

Tretieji yra tie, kurie „habent sexum determinatum, at praeter organa propria videntur habere aut habent de facto

---

[1]) Pav.: I. D'Annibale, Summula, III n. 431 išn. 10; Ballerini-Palmieri, Opus theologiae moralis, Prati 1894, VI n. 873.

[2]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 347; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 576; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2427; A. Vermeersch, De castitate, n. 72; Epitome, n. 317; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 350; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 267 bis.

[3]) Hermafrodito vardas yra kilęs iš „Hermas - Aphrodite", kurs buvo Merkurijo ir Veneros vaikas ir kurį poetai įsivaizduodavo esant abiejų lyčių.

[4]) Plg. I. Antonelli, Medicina pastoralis, II[4] n. 680.

etiam aliquod ex organis alterius sexus, e. gr. si testiculi in abdomone sint latentes, si in viro adsit ovarium aut in muliere testiculus. Hi possunt copulam perficere et generare". Tokių hermafroditų taip pat yra. Tik taip pat maža.

3. Romėnų teisėse buvo pasakyta: „Hermaphroditum... eius sexus (esse) aestimandum, qui in eo praevalet"[1]). Ta taisyklė dar neseniai tebebuvo vartojama net moterystės srity. Tik prie jos buvo pridėta tai, kad tokiam hermafroditui buvo draudžiama eiti antrosios lyties pareigas.

Be to, jei nė katra lytis neimdavo viršaus (non praevalebat), tai glosatoriai ir senovės kai kurie naujesnių laikų rašytojai tvirtino, jog paaugęs hermafroditas galįs pasiskirti lytį ir tai net moterystes srity. Tik tos lyties turįs nuolat laikytis. Ta taisyklė nūn gal galėtų būti pritaikinta socialiniame ir politiniame gyvenime, pav., apdarų, įpėdinystės teisių ir t.t. atžvilgiais, tik nieku būdu ne moterystėj. Nes yra paremta netikru leidmeniu, būtent, kad esą visiškų hermafroditų.

Nevisiški hermafroditai, apskritai, negali leistinai ir tikrai tuoktis; nes jie savaime yra negalingi. Jie tegali tuoktis tada, kai turi aiškiai atskiriamą tikrą lytį ir yra galingi. Tai turi paliudyti gydytojas specialistas ir reikia pranešti antrajai šaliai.

Atrodą hermafroditai savaime taip pat gali leistinai ir tikrai tuoktis. Tik taip pat reikia gydytojo specialisto liudijimo ir pranešti antrajai šaliai[2]).

Jei abejojama hermafroditų lytimi, tai, mano išmanymu, negalima leisti tuoktis. Nes moterystę tegali sudaryti tikras vyriškis ir tikra moteriškė. Po jungtuvių moterystė vis dėlto laikytina tikra kan. 1014. Jei tebeabejojama hermafrodito lytiška galia, tai elgtinasi, kaip ir kitais abejotinais atvejais (n. 227).

Jei po hermafroditų jungtuvių būtų sužinota, kad apsirikta, išsprendžiant lytį, ar tas asmuo esąs negalingas, moterystė laikytina netikra[3]) taip pat, kaip n. 234.

Pastebėjimas. — I. Antonelli sako, jog jei krikštijant kiltų abejojimas dėl lyties, tai reikią pažymėti krikšto metrikoj tam, kad paskum reikale būtų galima atkreipti akis į tą dalyką ir juridiškai išspręsti klausimas[4]). Bet to dalyko nėra bažnytinėse teisėse.

---

[1]) L. 10, D., *de statu femin.*, I, 5.

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 353; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², n. 611; Al. De Smet, De sponsalibus³, II n. 559; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 387. — Daugelis dėl hermafroditų dar reikalauja kreiptis į vietos ordinarą. To dalyko šiandienykštėmis bažnytinėmis teisėmis neįsakyta.

[3]) Plg. S. C. C., *Terentina*, 24 mart., 18 aug. 1888.

[4]) Medicina pastoralis, II⁴ n. 694.

233. Laikinė negalia. — Laikinė negalia, kaip jau žinome, nėra suardomoji kliūtis. Gali būti tik leistinumo klausimas. Čia reikia skirti dalykas prieš jungtuves ir po.

Pirmuoju atveju, jei negalia yra greit pašalinama, tai stačiai galima tuoktis. Jei ji yra ilga, tai reikia pranešti antrajai šaliai, kad nebūtų apgaulės.

Antruoju atveju pasakytina štai kas:

1) Susituokę ir toliau drauge gyvena, nebent jei būtų pavojus nesusitūrėti.

2) Tuoj liautinasi lytiškai santykiavus. Tik „sufficit probabiliter ad liceitatem copulae, si potest effundi semen ad ostium vaginae". Paskutiniojo tvirtinimo pamatas yra tas, kad kai kurie mano, jog toks lyties santykiavimas esąs užtektinas moterystės esmei[1]).

3) „Mulier inepta ad copulam ob arctitudinem vaginae tenetur pati incisionem, etiam cum gravi molestia et dolore"[2]). Nes moterystės sutartimi ji užsidėjo savaime didelę priedermę „ad debitum viro petenti praestandum", taigi ir priedermę pašalinti visas tos teisės naudojimosi kliūtis. Patį operacijos sunkumą atsveria pašalinimas kitos negerovės, pav.. amžino ar bent ilgo poliucijų pavojaus.

Nuo kalbamosios priedermės moteriškė tėra laisva tada, kai operacijos negali padaryti be gyvybės ar didelės ligos pavojaus[3]); nes tai yra „remedium extraordinarium" ir moteriškė laikoma niekada nenorėjusi ir nesutikusi susirišti tokia didele priederme. O juk didelė „molestia" leidžia net išsiskirti kan. 1131.

Kai kurie neigia moteriškės priedermę eiti operacijos, „si vir nequit copulam perficere cum muliere propter claustrum virginale". Nes čia trūkumas esąs vyriškio, ne moteriškės. Atbulai, daugumas tvirtina priešingai[4]). Tai, mano išmanymu, yra teisinga, nes ši operacija yra visai lengvutė. Šv. Alfonsas, tiesa, laiko labai apytikriu: „Si incisio non potest fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia, quod esset onus plus quam gravissimum"[5]). Tik reikia atsiminti tai, kad anais laikais kitaip jausta ir kitokios būta operacijos, nekaip šiandien. Todėl aną nuomonę galime nebevadinti nė apytikre.

Dar kai kurie, atsisakius moteriškei eiti kalbamosios operacijos, abejoja net pačios moterystės tikrumu[6]). Čia abejo-

---

[1]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 370; Th. M. Vlaming Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 274 bis.

[2]) H. Noldin, De sacramentis[13], n. 573.

[3]) H. Noldin, t. p.

[4]) Plg. F. M. Cappello, t. p., n. 361.

[5]) Theologia moralis, VI n. 1099.

[6]) Pav., Génicot, Suppl. qu. 58 a. 1 ad 5.

jimams ne vieta; nes moterystės kliūtys objektyviškai, ne subjektyviškai imtinos — moterystės tikrumas pareina nuo pačios daiktų įgimties, ne nuo šalių.

Jei po jungtuvių moteriškė ėjo operacijos ir pasidarė galinga, tai veizėtina į operacijos sunkumą. Jei operacija nebuvo pavojinga gyvybei ar bent labai skriaudinga sveikatai, tai moterystė buvo ir yra tikra. Jei operacija buvo pavojinga gyvybei ar labai skriaudinga sveikatai, tai ženklas, kad moterystė yra netikra. Jei paskutiniojoj moterystėj norima ar reikėtų toliau gyventi, tai reikėtų atkartoti sutikimas. Jei operacijos pavojus būtų abejotinis, moterystė laikoma tikra.

Jei negalia buvo galima nedraudžiamu būdu pašalinti, bet padaryta draudžiamu būdu, tai negalia vis dėlto laikytina laikine.

Pastebėjimas. — Iš operacijų klausimo praktiškas išėjimas yra tas, kad susitarus ar dėl teisingos priežasties galima prašyti dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės.

234. Negalios kliūtis po jungtuvių. — 1. Moterystė, sueita su amžinosios negalios kliūtimi, žinome, yra netikra. Todėl negalima naudotis ja ir reikia tuoj išsiskirti. Visų pirma, reikia tuoj išskirti lovos atžvilgiu (quoad thorum). Tai galima net privatiškai padaryti. Paskiau reikia išsiskirti taip pat gyvenimo atžvilgiu. Dėl to dalyko kreiptinasi į dvasinį tribunolą. Jei iki dvasinio tribunolo sprendimo būtų pavojus nesusitūrėti, tai tuoj reikia privatiškai išsiskirti ir laukti tribunolo sprendimo. Tik jei būtų morališkai negalima išsiskirti, pav., būtų draudžiama valstybės įstatymais, tai galima palikti pseudo-susituokę, begyvenąą, kaip brolis su seseria. Tik ir čia veizėtina, ar nėra artimo pavojaus nusidėti[1]).

2. Visai negalingas nebegali eiti į kitą moterystę. Jei nori tuoktis galingoji šalis, tai pirma du dvasiniai tribunolai turi išspręsti, jog pirmesnė moterystė esanti netikra.

Jei paskum, nors ir po tribunolų sprendimų, sužinota, kad pirmesnė moterystė neturėjusi priešbuvės negalios kliūties ir todėl buvusi tikra, tai reikia mesti naujai sueitoji moterystė ir grįžti į pirmąją. Išimčių tegali būti dvi: 1) jei buvo gauta nuo pirmesnės tvirtos ir nepavartotos moterystės dispensa ir 2) jei pirmesnės moterystės antroji šalis jau būtų mirusi. Paskutiniuoju atveju reikia atkartoti moterystės sutikimas.

3. Dėl negalios kliūties yra daug moterysčių paskelbtų netikromis. Tik kadangi dažnai sunku tikrai įrodyti kliūties esminiai savumai (jog ji yra amžina ir priešbuvė), tai dažniausiai klausimas kitaip sprendžiamas, būtent, dispensuojama nuo

[1]) S. C. C., *Marianen.*, 15 dec. 1877: S. C. S. Off., 8 mart. 1900.

tvirtos ir nepavartotos moterystės atsargai, kur įprasta pridėti įtariamajai šaliai klauzulė: „vetito viro (vel mulieri) transitu ad alias nuptias inconsulta S. Sede".

4. Sekanti, net amžina, negalios kliūtis, kaip žinome, neardo moterystės. Lyties veiksmų klausime pasakytina tas pat, kur ir apie laikinę kliūtį (n. 233).

235. Valstybės įstatymai. — Sv. Z. dėl įgimtos ir priešbuvės negalios galimos panikinti pravoslavų moterystės, praslinkus trejiems metams po jungtuvių (X 1 str. 45, 48 ir 49). Tas pat pasakytina apie evangelikus-liuteronis (XI 1 str. 369).

236. Kadencija. — Negalios kliūtis savaime yra amžina.

237. Pakeitimai. — Negalios kliūties nepakeista.

III. RYŠYS (VINCULUM).

238. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Įgimtis, 4. Platumas, 5. Leistinumo dalykas, 6. Kas daryti, susituokus su ryšio kliūtimi?, 7. Bausmės, 8. Valstybės įstatymai, 9. Kadencija ir 10. Pakeitimai.

239. Apibrėžimas. — Ryšio kliūtis yra tai, kad niekas negali tikrai susituokti, tebeturint galią pirmesnei moterystei. „Netikrai kėsinasi susituokti tas, kuris tebėra surištas pirmesnės, nors ir nepavartotos, moterystės ryšiu, išskyrus tikybos privilegiją" — kan. 1069, § 1.

Ryšio kliūtis savo vardą yra gavusi iš paties moterystės ryšio, kurs ir kliudo eiti į naują moterystę. Lotyniškai vadinamas yra „vinculum" arba „impedimentum vinculi". Prieš Kodeksą I. C., nuo vidurinių amžių glosatorių, visi kanonistai greta žodžio „vinculum" vartoja „ligamen". Ir šiandienykščių daugelis kanonistų tebevartoja tą terminą[1]). Kodekse I. C. tėra „vinculum". Išimtis — alfabetinė rodyklė, kuri nėra autentinis bažnytinių teisių šaltinis.

Ryšys prieštarauja poliadrijai ir poliginijai.

240. Istorija. — Ryšio kliūties istorija jau daug išdėstyta moterystės savumų klausime (n. 21). Bepaliesime bažnytinės ryšio kliūties istoriją.

Pirmaisiais amžiais bažnytinėse teisėse retai kur aiškiai ir pažymėtai tekalbama apie ryšio kliūtį. Bet apie ją kalbėti nė nereikėjo. Nes: 1) pats Kristus, atnaujinęs senovės monogamiją, jos laikytis griežtai įsakė visiems; 2) Kristui atėjus,

[1]) Pav.: I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 76; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II 84; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 318; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 390 ir k. Vien „vinculum" vadina Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 277; Fr. Wernz - Vidal P., Ius matrimoniale[2] n. 242.

poligamijos iš tiesų jau nebebuvo nei žyduose[1]), nei grakuose, nei romėnuose, kur paskutiniųjų net įstatymais buvo įsakyta monogamija; 3) germanų tautose tik aristokratai ir turtoliai tegalėjo turėti daug pačių, o šiaipjau žmonės težinojo monogamiją.

Ryšio kliūtis daugiau praktiškos reikšmės įgijo tada, kai ėmė atvirsti stabmeldžiai poligamai ir ištvirkusieji krikščionys pradėjo mindžioti moterystės nesuardomumą ir, pametę tikrąsias pačias, kėsinosi vesti kitas[2]). Tik ir čia reikėjo ne tiek gaminti įstatymai, kiek kariauti su atskirais įvykiais.

Senovės priešai kiša keletą faktų, kad Bažnyčia leidusi vienam kitam poligamiją. Tik tai sugalvota arba pasakos. Jų garsesnių yra dvi: šv. tėvo Grigaliaus IX dispensa, duota grafui de Gleichen[3]), ir šv. tėvo Pijaus VI dispensa, duota vienam šveicariečiui[4]). Paties Grigaliaus II atsakymas šv. Bonifacui, kur leidžiama vienam vyriškui vesti kitą žmoną dėl pirmosios žmonos ligos ir konsekventiškai dėl negalėjimo lytiškai santykiauti[5]), negalima laikyti poligamijos leidimu. Čia būta priešbuvės ir amžinos negalios[6]).

XII amž. kai kurie tvirtino, jog šiaipjau arba tvirta moterystė tesanti pradėta ir tik, pavartojus ją, pasidaranti pabaigta. Iš čia kilo Bolonijos mokyklos teorija ir „Ecclesiae Romanae" praktika atskirais atvejais atrišti tvirtą moterystę, pavartojus kitą moterystę[7]). Priešingos nuomonės laikėsi Paryžiaus mokykla ir „Ecclesia Gallicana". Paskutiniųjų mokslas paėmė viršų, kai šv. tėvai Aleksandras III ir Inocentas III pasmerkė pirmųjų nuomonę ir praktiką ir autentiškai pareiškė, jog ryšio kliūtį sudaro net vien tvirta moterystė, kurios nieku būdu negali suardyti jokia kita pavar-

---

[1]) Čia suprantami pačių pirmųjų krikšč. amžių žydai; nes talmudas jau leido vesti net keturias pačias, ir žydų sinedrijonas Paryžiuj 1807 m. yra pareiškęs, jog poligamija ten tesanti draudžiama, kur jos nesą krašto įpročiais.

[2]) Plg. C. XXVIII, qu. 2; C. XXXII, qu. 7; C. XXXIV, qu. 1.

[3]) Pasakos turinys yra štai kurs: Grafas de Gleichen išvykęs į Šv. Žemę kariauti 1227 m. ir ten patekęs į nelaisvę, iš kur jis, padedamas sultono dukters, pabėgęs. Už tai grafui buvę leista vesti antrąją pačią, kalbėtąją išgelbėtoją. Ta pasaka pirmąjį kartą paskelbta 1584 m. ir yra kilusi bene iš fantastiško aiškinimo paminklo, kur grafas de Gleichen stovi tarp dviejų moteriškių, iš kurių viena aprėdyta vokiškais, o antra turkiškais rūbais. Plg. Döllinger, Die Papst-Fabeln des Mittelalters, 1890, 34.

[4]) Pagal tą pasakojimą šv. tėvas Pijus VI per Šv. Penitenciariją davęs dispensą kalbamajam asmeniui vesti antrąją pačią katalikę, tebesant gyvai pirmajai pačiai kalvinei. Tą dalyką, kad ta dispensa yra pasaka, įrodė didysis penitenciaras kard. Antonelli laiške 1807 m. 25 geg.

[5]) C. 18, C. XXXII, qu. 7.

[6]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 344 išn. 15 ir n. 359 išn. 14. Kiti mano, jog čia esanti dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės.

[7]) Tos nuomonės buvo ir Gratianus, C. XXVII, qu. 2.

tota moterystė[1]). Tie reskriptai iš dalies yra įdėti Grigaliaus IX rinkiny[2]).

Reformacijos laikais Bažnyčiai reikėjo grumtis su dviem kraštutinumais, būtent, Kalvino ir Liuterio nuomonėmis. Pirmasis poligamiją laikė taip griežtai draudžiama įgimtąja teise, jog net pačius S. Įstatymo patriarchus drįso išpravardžiuoti svetimoteriais. Antrasis ją laikė nei draudžiama nei įsakyta ir vienam leido vesti antrą pačią[3]), kas protestantuose yra ir daugiau atsitikę.

241. Įgimtis. — Ryšio kliūtis yra įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių ir bažnytinių įstatymų. Pirmųjų dviejų įrodymai yra jau įvardyti nn. 21-22. Paskutiniojo — kan. 1069, § 1.

Ryšio kliūtis saisto krikščionis ir nekrikščionis.

Ryšio kliūties pamatas yra tas pats, kur ir monogamijos, būtent, poliandrija prieštarauja vyriausiems ir antraeiliams, o poliginija antraeiliams moterystės tikslams (n. 21).

242. Platumas. — Ryšio kliūčiai reikia štai ko:

1) Pirmesnė moterystė turi būti tikra. Ji gali būti tvirta, tvirta ir pavartota ar teisi, t. y. tikra nekrikštytųjų moterystė. Pats tikrumas turi būti objektyviškas, t. y. neveizima į šalių žinojimą ar nežinojimą ir klaidą. Todėl moterystė yra netikra net tada, kai bona fide tuokiamasi su ryšio kliūtimi. Net nesvarbu, ar pirmesnė moterystė tėra tvirta, o ši yra pavartota.

2) Pirmesnė moterystė turi tebebūti. Kas kita, kai ji yra teisiai atrišta (Pavartotą moterystę atriša mirtis ir Povilo privilegija [kan. 1118 ir 1120]. Tvirtą ir nepavartotą moterystę atriša taip pat iškilmingieji apžadai ir Apaštališkasis Sostas [kan. 1119]). Pirmesnės moterystės tebebuvimas turi būti objektyviškas. Taigi antroji moterystė savaime gali būti tikra, nors pirmesnės moterystės atrišimo būtų visai nežinoma, pav., tuokiantis klaidingai manyta, jog antroji šalis tebesanti gyva[4]).

Jei abejojama pirmesnės moterystės tikrumu ar atrišimu, tai negalima eiti į naują moterystę; nes pirmajai moterystei yra prielankios teisės kan. 1014 ir reikia apsaugoti kito asmens apytikrė teisė.

243. Leistinumo dalykas. — 1. Kan. 1069, § 2: „Nors pirmesnė moterystė būtų netikra ar atrišta dėl bet kurios prie-

---

[1]) Įvairius kalbamojo klausimo aiškinimus rasi pas Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 359 išn. 20.

[2]) C. 3, 5, X *de sponsa duorum,* IV, 4.

[3]) Apie tuos klausimus vz. dogmatistus, pav., Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, VII⁵ n. 832.

[4]) Plg. c. 2. X, *de secundis nuptiis,* IV. 21: kan. 1085.

žasties, vis dėlto draudžiama tuoktis tolei, kolei teisiai ir tikrai sužinoma pirmesnės moterystės netikrumas ar atrišimas". Vadinasi, į naują moterystę eiti neužtenka abejotinės ar net labai apytikrės žinios apie pirmesnės moterystės nebebuvimą. Ne; tai turi būti tikrai žinoma. Be to, neužtenka privatiškos žinios — ji turi būti teisi, t. y. tokia, kur reikalaujama bažnytiniais įstatymais. Todėl moterystės netikrumo atveju reikia autentiško Apaštališkojo Sosto ar vietos ordinaro (dažniausiai tribunolo) paskelbimo, kaip matysime procesualinėse moterystės teisėse. To reikia visoms toms moterystėms, kurios turi moterysčių išvaizdą. Atbulai, nereikia moterystėms, neturinčioms moterystės išvaizdos. Moterystės atrišimo atveju reikia respekt. autentinio Apaštališkojo Sosto rašto dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, iškilmingųjų apžadų dokumento, pirmesnės moterystės antrosios šalies mirimo liudijimo ar, jo nesant ar abejojant, Apaštališkojo Sosto ar vietos ordinaro paskelbimo. Kaip tai daroma atskirais atvejais, pamatysime plačiau savo vietoj.

2. Čia tekalbėsime apie teisų pirmesnės moterystės antrosios šalies mirimo įrodymą. Tuo klausimu Apaštališkasis Sostas yra išleidęs daug instrukcijų[1]). Svarbiausia jų yra S. C. S. Officii, 1868 m. 13 geg.[2])

Pagal Apaštališkojo Sosto instrukcijas, pasakytina štai kas:

1) Antrosios šalies mirimui įrodyti niekada neužtenka tik asmens nebuvimo, nors jis būtų seniausias ir net viešai paskelbtas ir į tai niekam neatsiliepus. Ne; visada reikia įrodyto morališko tikrumo (certitudo moralis).

2) Visų pirma, reikia autentinio mirimo dokumento, duoto bažnytinės valdžios, pav., bažnytinių mirimo knygų ištraukos, vyskupijos kūrijos metrikos ir t.t. Jei negalima gauti tokio bažnytinės valdžios dokumento, tai užtenka respekt. pasaulinės valdžios[3]), ligoninės ar prieglaudos vedėjo, kariuomenės vado, laivo viršininko ar net mirimo teritorijos konsulo rašto. Siunčiant kalbamuosius dokumentus, laikytinasi taisyklių, kur kalbėjome n. 82.

Autentinio mirimo dokumento, mano nuomone, vis dėlto nereikia tada, kai numirta toj pačioj parapijoj ir ten pat įrašyta mirimo metrika. Tada užtenka pažvelgti į metrikų knygas. Arba nė to nereikia, kai pačiam tuokėjui mirimas yra tikrai žinomas.

---

[1]) S. C. S. Off., 13 maii 1868; instr. (ad Ep. Orient.), 22 aug. 1890, n. 11; 8 maii 1891, ad I-II.

[2]) Vz. dar Acta A. S., VIII (1916) 151.

[3]) Plg. kan. 1813, § 1, n. 4.

3) Negalint gauti autentinio mirimo dokumento, reikia dviejų liudytojų. Jie turi būti prisiekę, tikėtini, patys žiną įvyki (de scientia propria), vienaip turi liudyti apie įvyki ir esmines aplinkybes[1]), pav., vietą ir mirimo priežastį.

4) Nesant dviejų liudytojų, užtenka net vieno prisiekusio ir tikėtino asmens, kurs pats žino dalyką. Tik tada reikia, kad jo liudijimą labai paremtų kiti dalykai (alia gravia adminicula) ar bent būtų aiškiai matyti, jog liudijimas yra visai apytikris.

5) Nesant nė tokių liudytojų, priimami du, o nė tiek nesant, net vienas liudytojas, girdėjęs iš kitų (de auditu ab aliis), t. y. kurs liudytų, jog antrosios šalies mirimą girdėjęs iš kitų neįtartinu metu. Tik ir šie liudytojai turi būti tokių pat savumų ir turi būti tokios pats aplinkybės, kur sub 3-4.

6) Jei nė vieno kalbėtųjų liudytojų nebūtų, tai galimos vartoti konjektūros, spėjimai, pažymiai (indicia) ir aplinkybės (adiuncta). Jei jie, į krūvą sudėti ir gerai apsvarstyti, linktų į mirimo pusę, tai teisėjui užtenka paskelbti, jog ieškomasis mirimas esąs morališkai tikras.

Kalbamosios konjektūros, spėjimai, pažymiai (rodmens) ir aplinkybės semtini yra iš nagrinėjamojo asmens dorovės, sveikatos, socialinės ir šeimos padėties, meilės šeimos, dingimo meto (ar seniai nebežinoma), vykimo vietos (kur vyko), galimų pavojų ir ar, sutinkant antrajai šaliai, išvykta.

Svarbesniems tam tikriems atvejams pats Apaštališkasis Sostas yra nurodęs, kas gali eiti mirimo spėjimu ir t.t. Taip, S. C. S. Officii, 1898 m. 20 liep., yra pasakiusi, jog vietos ordinaras galįs leisti eiti į kitą moterystę tiems, kurie tikrai esą dalyvavę mūšy ties Adua (Afrikoj) ir apie kuriuos negalima surasti jokių gyvybės žinių. Po Rusijos ir Japonų karo buvo paklausta Sakramentų kongregacija dėl tame kare dingusiųjų. Ji atsakė: „Taikintina yra S. C. S. Officii 1898 m. 20 liep. atsakymas dėl tų, kurie dalyvavo karo mūšy ties Adua"[2]).

7) Net gandas (fama), kurį paremia kiti dalykai (adiuta aliis adminiculis), gali būti mirimo įrodymas, jei tik būtų patvirtintas bent dviejų tikėtinų ir prisiekusių liudytojų, kurie tai būtų girdėję iš didesnės ir tikėtinos žmonių dalies ir patys tikėtų tuo gandu. Be to, neturi būti abejojama, kad anas gandas nėra iškeltas tų, kurių naudai tardomas mirimas.

8) Reikale paskelbtina laikraščiuose, labiausiai ten, kur ieškomasis asmuo yra buvęs pastaraji kartą.

---

[1]) Plg. kan. 1791, 1828.
[2]) *Mohiloven.*, 16 dec. 1910.

Pastebėjimas I. — Papildomosios priesaikos (iuramentum suppletorium) neužtenka, nes esančioji moterystė yra in possessione.

Pastebėjimas II. — Pasauliniai įstatymai savaime negali atstoti morališko tikrumo bažnytinėj srity. Tik galima naudotis valstybės teismo aktais, ištyrus juos ir neradus nieko prieštaraujančio — vien jais galima spręsti byla[1]).

3. Jei yra morališkas antrosios šalies mirimo tikrumas, tai, apskritai, pats jungtuvių klebonas gali tuokti be jokios kitos procedūros[2]). Jei klebonas abejotų mirtimi, tai visada reikia kreiptis į vietos ordinarą[3]). Tai įprastai (regulariter) darytina tada, kai neturima morališko tikrumo, įgyto vienu iš tų būdų, kur kalbėjome aukščiau sub 2, 1-4.

4. Vietos ordinaras antrosios šalies mirimo klausimą gali administratyviškai spręsti, kaip ir prieš Kodeksą I. C.[4]) Tada tardoma be teismo procedūros (summarie et extraiudicialiter)[5]). Nes čia yra ne moterystės ryšio byla, kur kan. 1576, § 1, reikia trijų teisėjų tribunolo. Čia tėra paprastas laisvos padėties (status liberi) sprendimas. Kalbamosios procedūros klebonas pats atlikti vis dėlto negali.

Kalbamasis klausimas geriau pavesti tribunolui; nes našlystės klausimas yra gan svarbus dėl moterystės monogamijos ir nesuardomumo ir sunkiai įrodomas; o tokie klausimai spręsti Kodekse I. C. vietos ordinarams patariama atiduoti kolegialiniam tribunolui (kan. 1576, § 2).

Jei ir vietos ordinaras negalėtų morališkai įsitikrinti antrąją šalį esant nebegyvą arba tuo abejotų, tai kreiptinasi yra į Apaštališkąjį Sostą, būtent, į Sakramentų kongregaciją[6]).

244. Kas daryti, susituokus su ryšio kliūtimi? — 1. Jei susituokus sužinota, kad pirmesnės moterystės antroji šalis tebėra gyva, tuoj pseudo-susituokę turi išsiskirti ir grįžti prie pirmosios šalies, nors pirmesnė moterystė būtų tvirta ir nepavartota, o antroji pavartota. Tik paskutiniuoju atveju dėl teisingos priežasties galima prašyti Apštališkojo Sosto dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos pirmesnės moterystės ir pataisyti antrąją moterystę, atnaujinant sutikimą. Jei, einant į antrąją moterystę, pirmesnės moterystės antroji šalis tebe-

---

[1]) Plg. S. C. S. Off., 28 iun. 1865.

[2]) Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 281; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 396.

[3]) Plg. kan. 1031, § 1, n. 3, plg. § 3.

[4]) S. C. S. Off., 27 apr. 1887; S. C. de Sacramentis, *Messanen. seu Rheginen.*, 12 mart. 1911.

[5]) F. M. Cappello, t. p.

[6]) Plg. dar. S. C. C., 18 iul. 1900; S. C. de Sacramentis, 28 nov., 18 dec. 1914; 29 apr. 1915; 25 iun. 1915; 25 febr. 1916; 19 ian. 1917.

buvo gyva ir paskiau tik mirė, paskutinė moterystė yra netikra ir reikia atkartoti sutikimas. Pataisyti iš šaknų (sanare in radice) šios moterystės negalima, nes ryšys yra įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių kliūtis (kan. 1139, § 2).

2. Jei viena šalis būtų buvusi in mala fide ir antroji apgauta, nekaltasis turi teisės reikalauti, kad moterystė būtų pataisyta.

Jei abejojama pirmesnės moterystės tikrumu ar ryšio atrišimu, tai taip pat antrosios jungtuvės yra abejotinės. Tik paskutinysis klausimas sustabdomas tolei, kolei bus išspręstas pirmesnės moterystės klausimas.

3. Sąžinės srity laikytinasi šių taisyklių: 1) Jei moterystė yra in mala fide sueita su ryšio kliūtimi, tai niekada negalima vartoti. 2) Jei susituokta su abejojama ryšio kliūtimi, tai tebeabejojant moterystė vartoti tegalima tada, kai tai padaryta abiejų šalių bona fide. Jei tai būtų in mala fide padariusi viena katra šalis, tai jai draudžiama prašyti lytiškai santykiauti ir tegali ir turi sutikti, o nekaltoji šalis gali prašyti ir sutikti. 3) Jei in bona fide susituokus, paskum iškiltų negatyviškas abejojimas, tai nieko neveizėtina. Jei jis būtų pozityviškas, tai reikia pašalinti ir, tebetiriant dalyką, abejojančioji šalis gali sutikti, tik neprašyti lytiškai santykiauti. Jei detališkai ištyrus klausimą, tebebūtų abejojama, tai galima naudotis moteryste[1]).

4. Kas kėsintųsi susituokti su ryšio kliūtimi ir in mala fide pavartotų moterystę, tas užsitrauktų nusikaltimo kliūtį (kan. 1075).

245. Bausmės. — Už bigamiją bažnytinės bausmės yra šios:

1) „Bigamai, t. y. kas, kliudant moterystės ryšiui, kėsintųsi, nors tik civiliškai, kaip sako, susituokti, pačiu įvykiu užsitraukia nešlovę (infamia); ir jei tas, nepaisydamas ordinaro įspėjimo, gyventų draudžiamame susibūrime (contubernio), tebūna ekskomunikuotas ar asmeniniu būdu interdiktuotas pagal įvairų nusikaltimo didumą" — kan. 2356. Iš šlovės nustojimo išplaukia daug kitų juridinių padarinių, apie kuriuos sk. kan. 2294.

2) „Irregularitas ex defectu" (kan. 984, n. 4).

3) Bigamai laikytini yra viešais nusidėjėliais. Todėl draudžiama eiti komunijos (kan. 855), katalikiškai laidoti kan. 1240, § 1, n. 6, įvesti moteriškė po jungtuvių ar mažo, priimti į religines brolijas (kan. 693, § 1) ir t.t.

246. Valstybių įstatymai. — Valstybių įstatymais pripažįstama ryšio kliūtis — visose civilizuotose tautose viešpatau-

[1]) H. Noldin, De sextu praecepto[18], n. 98.

ja monogamija. Ji įsakyta taip pat prieškarinės Rusijos įstatymais (X 1 str. 20, 37, 62, 78; XI 1 str. 330) ir konsekventiškai įsakyta taip pat Lietuvoj.

Tik mažne visur pripažįstama civiliška moterystė ir todėl dažnai, tebeturint galią tikrai moterystei, t. y. sueitai Bažnyčioj, einama į kitą, žinoma, netikrą moterystę — civilišką. Be to, daugely kraštų leidžiama visai išsiskirti, t. y. atrišti moterystės ryšys. Todėl, tebeturint galią pirmesnei tikrai moterystei, civiliškai einama į kitą lyg moterystę. Taigi iš tiesų mindžiojamos net įgimtoji teisė ir pozityvinės Dievo teisės.

Baudžiamieji valstybių kodeksai bigamiją laiko nusikaltimu ir už ją skaudžiai baudžia. Tai gali — mišrusis klausimas. Bet, deja, ir čia, apibrėždami pačią bigamiją, labai skiriasi nuo kanonų.

Baudžiamasis Statutas, str. 412: „Kas nusikalto susivedęs, žinomai pirmajai vedybai tebesant, jei tam dalykui nenustatytas tam tikras leidimas pripažintomis įstatymu kaltininko tikybos taisyklėmis, tas yra baudžiamas

buvęs susivedęs — kalėti grasos kalėjime;

nebuvęs susivedęs — kalėti paprastajame kalėjime".

Str. 413: „Krikščionių tikybos dvasininkas, kuris žinomai dalyvavo sutuokiant taip, kaip yra numatyta 408 — 412 straipsniais, yra baudžiamas

kalėti grasos kalėjime ne ilgiau kaip trejus metus arba kalėti paprastajame kalėjime.

Šita pat bausme baustinas yra: 1) nekrikščionių tikybos dvasininkas, kuris žinomai dalyvavo sutuokiant taip, kaip yra numatyta 408—412 straipsniais; 2) tarnautojas, kuris nusikalto padaręs metrikos įrašą, kuriuo patikrinama žinomai nusižengiama įstatymams vedyba (408—412 str.), ir 3) reiškėjas, kuris nusikalto žinomai davęs laiduotinę paraišką tokiai vedybai (408—412 str.)".

247. Kadencija. — Ryšio kliūtis baigiasi štai kada: 1) mirus antrajai šaliai; 2) padarius iškilminguosius apžadus, 3) Povilo privilegija ir 4) Apaštališkojo Sosto dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės.

Šiaip jau dispensuoti nuo ryšio kliūties niekas negali, nes jis yra taip pat įgimtosios teisės kliūtis.

248. Pakeitimai. — Ryšio kliūties nepakeista.

IV. KULTO SKIRTUMAS (DISPARITAS CULTUS).

249. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Įgimtis, 4. Platumas, 5. Kas daryti, abejojant krikštu?, 6. Bausmės, 7. Kas daryti, susituokus su kulto skirtumo kliūtimi?, 8. Valstybės įstatymai, 9. Kadencija ir 10. Pakeitimai.

250. Apibrėžimas. — Kulto skirtumo kliūtis yra tai, kad katalikiškai pakrikštytas ar kataliku atvirtęs eretikas ir atskalūnas negali tikrai susituokti su nekrikštytu. Apie ją kan. 1070, § 1 taip pasakyta: „Jokia yra moterystė, sueita nekrikštyto su pakrikštytu katalikų Bažnyčioj arba į Ją atvirtusiu eretiku ar atskalūnu".

251. Istorija. — Jau S. Įstatyme buvo draudžiama „išrinktajai tautai" tuoktis su kai kuriais svetimtaučiais[1]).

Šv. Povilas sako: „Netraukite jungo su netikinčiais; nes koks yra bendravimas tarp teisybės ir neteisybės? arba kokia gali būti vienybė tarp šviesos ir tamsybių"[2]). Tie žodžiai yra tikras įsakymas, ne patarimas.

Nuo IV amž. daugelis dalinių bažnytinių susirinkimų išleido kanonus, kuriais krikščionims draudžiama tuoktis su nekrikščionimis[3]). Imp. Konstantinas Did. (339 m.) taip pat uždraudė krikščionims tuoktis su žydais. Kitaip buvo baudžiama mirti[4]).

Pirmaisiais amžiais kulto skirtumas tebuvo draudžiamoji kliūtis. Suardomoji kliūtis padaryta pirma dalinėmis teisėmis ir paskiau visuotiniu įpročiu. Tik nežinoma, kada paskutinysis dalykas įvyko. Vieni sako, jog tai buvę VII-XII amžių tarpe[5]); kiti — XII amžiaus pradžioj[6]); dar kiti — XII amžiaus gale[7]). Kai kurie tvirtina, jog Gratianus dar nežinojęs suardomosios kulto skirtumo kliūties[8]). Tik Rolandus, Bernardas Papiensis, Tancredus, S. Raymundus ir Durantis jau aiškiai kalba, jog kulto skirtumas esąs suardomoji kliūtis. Kodeksas I. C. kulto skirtumo įpročio teises padarė rašytinėmis visuotinėmis teisėmis.

252. Įgimtis. — 1. Kulto skirtumas yra įgimtosios teisės, pozityvinių Dievo teisių ir bažnytinė kliūtis. Pirmąjį dalyką

---

[1]) Atk. 7, 1; Iš. 34, 16; 3 Kar. 9, 1; 1 Esdr. 10, 3; 2 Esdr. 9, 2; 10, 30.

[2]) 2 Kor. 6, 14.

[3]) Pav.: Illiberitanum (300—306), c. 15—17, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 162; Arelat. (314), c. 11, vz. C. I. Hefele, t. p., 211; Hippon. (393), c. 12, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 57; Aurel. II (533), c. 19, vz. C. I. Hefele, t. p., 578; Aurel. III (538), c. 13, vz. C. I. Hefele, t. p., 776; Toletan. III (598), c. 14, vz. C. I. Hefele, t. p., III² 52; Tolet IV (633), c. 63, vz. C. I. Hefele, t. p., 86; Rom. (743), c. 10, vz. C. I. Hefele, t. p., 516. Neveizint į tai, pirmaisiais amžiais dažnai reikėdavo toleruoti krikščionių moterystes su nekrikščionimis.

[4]) L. 6 Cod. Theod., *de Jud.*, XVI, 8.

[5]) Pav., Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 504.

[6]) Pav.: G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus², n. 96; Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 584.

[7]) Pav.: Freisen ir Schnitzer, vz. pas Al. De Smet, De sponsalibus³, II 592 išn. 1.

[8]) Pav., Benedictus XIV, const. „Singulari", 9 febr. 1749. Priešingai tvirtina Fr. Wernz, t. p., išn. 20; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 282 ir k. k.

įrodo tai, kad kulto skirtumo moterystė yra pavojinga katalikui ir vaikų sieloms paklysti. Antrojo dalyko įrodymas — Šv. Raštas[1]). Trečiojo — kan. 1070, § 1.

2. Įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių kulto skirtumo kliūtis tėra draudžiamoji, kas prieštarauja kai kuriems senovės rašytojams, pav., Catharinus. Nes tokios moterystės neprieštarauja moterystės įgimčiai ir tikslui ir Šv. Rašte, taip S. Įstatyme, taip N. Įstatyme, niekur nėra pasakyta, jog tokios moterystės esančios netikros. Atbulai, S. Įstatyme randame pavyzdžių, kur „išrinktieji" tuokiasi su stabmeldžiais, pav., Jokūbas susituokė su stabmeldžio Labano dukteria, Juozapas su Putifaro dukteria, Moizė su Jetro dukteria. Bažnyčios istorijoj taip pat randame pavyzdžių, kur krikščionys tuokėsi su nekrikščionimis, pav., šv. Cecilija ištekėjo už stabmeldžio Valerijono, šv. Monika už Patricio, Klotilda už Prancūzijos kar. Klodoviejo ir t.t. O tas jungtuves nei Šv. Raštas nei Bažnyčia nevadina konkubinatu, ką, be abejo, būtų padarę, jei įgimtąja teise ar pozityvinėmis Dievo teisėmis būtų netikros.

Bažnytinė kulto skirtumo kliūtis yra suardomoji. Tai savaime aišku.

Bažnytinės kulto skirtumo kliūties pamatas yra mažne tas pats, kur ir mišrios tikybos, būtent: 1) pavojus katalikui ir jo vaikams tapti stabmeldžiais ar šiaip jau paklysti, 2) indiferentizmo pavojus, 3) nekrikščionies dalyvavimas sakramente, 4) šeimos nesutikimai ir 5) didelė disharmonija.

253. Platumas. — Kulto skirtumo kliūtis draudžia tikrai tuoktis katalikiškai pakrikštytiems ar kataliku atvirtusiems eretikams ar atskalūnams su nekrikštytais.

Katalikiškai pakrikštytais čia vadinami tie, kuriuos iškilmingai ar privatiškai pakrikštijo katalikų krikštytojas katalikų Bažnyčios būdu ir intencija. Neveizima, ar pakrikštytojo tėvai buvo katalikai ar ne, ar pakrikštytas paaugęs ar vaikas, prašant tėvams arba globėjams ar prieš jų valią. Neveizima, ar katalikiškai pakrikštytieji paskiau yra katalikiškai auginti ar ne, ar tuokdamiesi tebėra katalikai ar virto eretikais, atskalūnais ar net visai pametė krikščionių tikybą. Kai kurie, remdamiesi S. C. S. Officios atsakymu, 1911 m. 31 kov., tvirtina, jog dėl katalikiškai pakrikštytų nekatalikų vaikų, nekatalikiškai išaugintų nuo kūdikystės, atskirais atvejais reikią kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[2]). Tai netiesa; nes anas atsakymas liečia jungtuvių formą[3]), o čia yra kas kita. Be to, tas

[1]) 2 Kor. 6, 14.
[2]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 289.
[3]) Plg. Acta A. S., III (1911) 163.

atsakymas atšauktas kan. 1099, § 2. Kiti dar sako, jog kulto skirtumo kliūtis nesaistanti tų nekatalikų tėvų asmenų, kurie pakrikštyti yra katalikiškai ir nuo mažens yra eretiškai ar atskalūniškai išauginti[1]). Tas tvirtinimas, mano nuomone, taip pat yra neteisingas. Nes kulto skirtumo kliūties pagrindas yra ne paties subjekto katalikybė, tik katalikiškas krikštas.

Atvirtusiais katalikais čia vadinami tie, kurie atvirto ir dabar tebėra Bažnyčios sūnūs ar perėjo per Bažnyčią ir nuėjo senovės keliais ar kur kitur įklimpo į tamsybes. Į atvirtėlių klausimo pagrindą čia taip pat paimtas krikštas, t. y. ar tikras nekatalikų krikštas, Bažnyčios implicite ratifikuotas, ar, esant jam abejotiniam, sąlygiškai atkartotas, ar, esant netikram ar visai nesant, absoliutiškai atliktam.

Atbulai, kulto skirtumo kliūtis nesaisto: 1) nekrikštytų, nors jie būtų išaugę katalikiškai, ir 2) tų eretikų ar atskalūnų, kurie nėra katalikiškai pakrikštyti ir niekada nėra buvę atvirtę katalikais. Nes Bažnyčia pirmaisiais nesirūpina; o antrųjų ir trečiųjų nenorėjo paliesti dėl to, kad jie nežino Bažnyčios įstatymų, krikštai dažnai yra abejotiniai ir todėl būtų galėję būti daug naujų netikrų moterysčių.

Kulto skirtumo kliūty katalikiško krikšto ir atvirtimo įvykis turi būti objektyviškas. Taigi nieko nereiškia taip pačių šalių, taip kitų, nors net visų, nežinojimas, klaida ar manymas.

254. Kas daryti, abejojant krikštu? — 1. Kulto skirtumo kliūty trupučiuką komplikuotas yra dalykas, abejojant krikšto įvykiu (įvykio abejojimas) ar krikšto tikrumu (teisių abejojimas).

Bendra taisyklė yra ta, kad negatyviškai abejojant, visai nieko nėra žiūrėtina[2]). Jei pozityviškai abejojama, tai dalykas reikia skirti prieš jungtuves ir po.

2. Prieš jungtuves pasakytina štai kas: 1) Jei abejoja katalikas, tai turi sąlygiškai persikrikštydinti. Tai reikalauja pats jo sielos išganymas. Kitaip ir moterystė išstatoma į pavojų. 2) Jei abejotų nekatalikas, tai atvirstant reikia taip pat sąlygiškai atkartoti krikštas. Jei jis neatvirstų, tai taikintina trečiojo atvejo norma[3]). 3) Jei kataliko ar nekataliko abejojamo krikšto atkartoti būtų negalima, tai reikia dispensos nuo kulto skirtumo kliūties atsargai[4]). Kadangi kliūtis yra įvykio abejojimo, tai dispensuoti gali net vietos ordinaras[5]).

---

[1]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 412.
[2]) Plg. S. C. S. Off., 1 aug. 1883.
[3]) Plg. S. C. S. Off., 3 apr. 1878; Secret. S. C. S. Off., 13 apr. 1878.
[4]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 588; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 321; A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 717.
[5]) Plg. kan. 15.

Kai kurie kanonistai mūsų klausime nereikalauja dispensos nuo kulto skirtumo kliūties atsargai; leidžia naudotis spėjimais, kur matysime žemiau, kalbėdami apie abejojimus po jungtuvių, ir įvykio ar teisių abejojamą krikštą moterystės srity laiko tikru, jei negalima ištirti dalyko[1]). Tik jų nuomonė nedaug tėra pamatuota.

3. Jei krikšto abejojimo klausimas sprendžiamas po jungtuvių, tai kan. 1070, § 2 pasakyta: „Jei viena šalis jungtuvių metu bendrai buvo laikoma pakrikštyta ar jos krikštas buvo abejotinis, tai kan. 1014 norma laikytinasi už moterystės tikrumą, iki bus įrodyta, kad viena šalis yra pakrikštyta, antroji ne". Plačiau imant tą dalyką, pasakyta štai kas:

1) Jei du katalikai susituokė su vienas antru ir paskum būtų pozityviškai abejojama vieno katro ar abiejų krikštais, tai krikštas reikia sąlygiškai atkartoti. To reikalauja sielos išganymas. Tik tas atkartojimas nepataiso moterystės, netikros dėl kulto skirtumo kliūties, ir taikintina bendra kan. 1070, § 2 taisyklė.

2) Jei tikrai (certo) pakrikštytas katalikas susituokė su abejotinai krikštytu nekataliku, moterystė laikytina tikra teisių spėjimu. Tas pat pasakytina, jei susituoktų abejotinai pakrikštytas katalikas su abejotinai ar netikrai krikštytu nekataliku; nes moterystei yra prielankios teisės kan. 1014. Klausimas dar, ar čia spėjamas moterystės ar krikšto tikrumas. Vieni tvirtina, jog pirmosios[2]). Pamato nenurodo. Kiti sako, jog antrojo[3]). Atrodo, jog spėjamas moterystės tikrumas. Nes pirmosios nuomonės supozicijoj nebūtų galima sakyti, jog abejotinai pakrikštyto kataliko su netikrai krikštytu nekataliku moterystė yra laikytina tikra, ką pripažįsta net mūsų priešai.

3) Jei nekatalikai tuokiasi su vienas antru, tai nesvarbu, ar jų krikštas yra tikras ar abejotinis, ar netikras — gali tikrai ir leistinai tuoktis. Ta nuomonė yra bendra[4]). Jos pamatas yra tas, kad visas kan. 1070 suprastinas pagal jo § 1, arba taisyklę, kad tikrai susituokti su nekrikštytu negali vien katalikiškai pakrikštytieji ar katalikais atvirtusieji. Taigi kan. § 2 tetaikytinas tiems, kurie yra tikrai pakrikštyti ar tokiais laikomi.

---

[1]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 294 bis; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 80; F. M. Cappello, De matrimonio, nn. 417—418.

[2]) Pav.: H. Noldin, De sacramentis[13], n. 579; F. M. Cappello, t. p., n. 419; Th. M. Vlaming, t. p., II n. 291.

[3]) Pav.: I. Chelodi, t. p.; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 587.

[4]) Th. M. Vlaming, t. p., n. 291 bis; F. M. Cappello, t. p.; Al. De Smet, t. p.; I. Chelodi, t. p.; Fr. Wernz-Vidal P., Ius matrimoniale[2], n. 269.

Kai kurie kanonistai į kan. 1070, § 2 įima taip pat nekatalikus[1]). Jų nuomone, jei susituoktų du nekatalikai, iš kurių vienas yra tikrai pakrikštytas ir antras susituokdamas buvo bendrai laikomas pakrikštytu ar buvo abejotinai pakrikštytas, tai, paskiau tikrai įrodžius antrosios šalies krikšto netikrumą, jungtuvės laikytinos netikromis. Bet tai tvirtinama be įrodymų.

4) Kan. 1070, § 2 moterystė yra tikra teisių spėjimu. Todėl turi užleisti vietą tikrybei, kai tikrai įrodoma vieną šalį esant katalikiškai pakrikštytą, antrąją nekrikštytą. Tai įrodyti galima tiesiog ir netiesiog. Tiesiog — autentiškais dokumentais ar liudytojais. Jei „nemini fiat praeiudicium", užtenka net vieno tikėtino liudytojo. Šiuo atveju užtenka net pačios pakrikštytosios šalies priesaikos, jei pakrikštyta paaugus[2]). Netiesiog — spėjimais. Tuo būdu ir tegalimi, apskritai, įrodyti negatyviškieji įvykiai, pav., krikšto nebuvimas.

4. Netiesioginio įrodymo normos yra šios:

1) Įvykio abejojime:

a) Jei vienos ar abiejų šalių gimdytojai yra tos tikybos, kuri nepripažįsta krikšto ar tekrikštijami paaugę, tai krikšto nespėjama. Tas pat pasakytina, jei tėvai būtų pareiškę nenorį būti jokios tikybos nariai.

b) Jei gimdytojai yra tos tikybos, kuri krikštą laiko reikalingu, įprastai krikštydina vaikus ir pirma laikydavosi savo tikybos įpročių ar įsakymų ar bent toks buvo tas gimdytojas, katras labiausiai rūpinosi vaiko auklėjimu, tai krikštas spėjamas.

c) Jei abu gimdytojai savo tikyboj buvo atvėsę arba buvo tos tikybos, kuri krikštą nelaiko reikalingu, tai reikia kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[3]).

2) Teisių abejojime:

a) Jei eretikų ritualais krikštui trūksta esminės medžiagos ar formos, tai įvykiai reikia spręsti skyrium. Jei negalima išspręsti abejojimo, tai laikytinasi moterystės tikrumo.

b) Jei eretikai savo ritualais tikrai krikštija, krikštas laikytinas tikru.

c) Jei tikrai žinoma, jog tos tikybos krikštas yra netikras, moterystė yra netikra[4]).

Tikrai įrodžius vieną šalį esant pakrikštytą, antrąją ne, moterystė yra pataisytina ar paskelbtina netikra.

Taigi, kan. 1070, § 2 išsprendė prieškodeksinį kanonistų ginčą, kur vieni tvirtino, jog moterystė, sueita, abejojant

---

[1]) Pav., A. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 596-587.

[2]) Plg. kan. 742, § 1 ir 799. Nieku būdu neužtenka vien paklausti, ar nekatalikas esąs pakrikštytas. Plg. S. C. de Prop. Fide, 2 aug. 1901.

[3]) S. C. S. Off., 1 aug. 1883.

[4]) Plg. S. C. S. Off., 17 nov. 1830; 20 iul. 1840.

krikštu, laikytina esanti tikra tik teisių spėjimu[1]); kiti — moterystė visada esanti tikra iš pat savo pradžios, nors paskiau ir būtų tikrai įrodyta vieną šalį esant pakrikštytą, antrąją ne[2]).

Kai kurie kanonistai labai kreipia akį į kalbamojo kanono pasakymą: „Bendrai buvo laikoma" ir „ar jos krikštas buvo abejotinis", ir savotiškai aiškina. Vieni iš jų pirmajame pasakyme išskaito negatyvišką, o antrajame — pozityvišką abejojimą[3]). Kiti sako, jog abu pasakymai reikią jungti į krūvą ir tai reiškią atvejį, kur krikšto įvykis esąs aiškus ir tik abejojama jo tikrumu[4]). Tokie aiškinimai, mano išmanymu, yra be pamato ir dalykas imtinas disiunctive ir kaip skamba, ne savivališkai. Nes, kas aišku, to nereikia aiškinti.

255. Bausmės. — Bausmės už susituokimą su kulto skirtumo kliūtimi yra tos pačios, kur ir už susituokimą su mišrios tikybos kliūtimi (n. 204). Išimtis — kurios speciališkai taikomos mišriai tikybai.

256. Kas daryti, susituokus su kulto skirtumo kliūtimi? — Pasakytina tas pat, kas pasakyta, netikrai susituokus su mišrios tikybos kliūtimi (n. 205).

257. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 draudžiama tuoktis pravoslavams (str. 37 ir 85) ir katalikams su nekrikščionimis (str. 85), protestantams su stabmeldžiais (str. 85); evangelikams-liuteronims su magometonimis ir žydais tuoktis teleidžiama XI 1 str. 328 (str. 87).

Baudžiamasis Statutas, str. 415: „Krikščionių tikybos žmogus, kuris nusižengė susivedęs, peržengdamas įstatymą, su žinomai nekrikščionimi yra baudžiamas areštu.

Nusižengėlis paliekamas nebaustas, jei susivedęs su juo nekrikščionis vedybai esant priėmė krikštą".

258. Kadencija. — 1. Draudžiamoji įgimtosios teisės ir pozityvinių Dievo teisių ir suardomoji bažnytinė kulto skirtumo kliūtis baigiasi taip pat, kaip ir mišrios tikybos respektyviškos rūšies kliūtis, ir „kas pasakyta kanonų 1060-1064 mišrių jungtuvių klausime, tas turi būti pritaikinta moterystėms, kurias kliudo kulto skirtumo kliūtis" — kan. 1071. Todėl taikintina visa, ką esame kalbėję n. 197-203. Pridėtina tik tai, kad čia tuokiantis reikia kur kas didesnės priežasties krikščioniškuose, nekaip misijų kraštuose. Be to, pažymėtina, kad labai nenoromis dispensuojama tuoktis katalikui su žyde ar magometoniu krikščioniškuose, dar labiau ka-

[1]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 507; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 238.
[2]) Pav. P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 397.
[3]) Pav., Th. M. Vlaming, t. p., n. 291.
[4]) Pav., A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 717.

talikiškuose kraštuose[1]), ir įgaliotoji galia dispensuoti nuo kulto skirtumo kliūties nemisijų kraštuose labai retai teduodama.

2. Prieš Kodeksą I. C. S. C. S. Officii instrukcija, 1824 m. 16 rugs., nuo kulto skirtumo dispensoj savaime glūdėdavo dispensa nuo kitų relatyvinių kliūčių, kurių neturėjo nekrikštytoji šalis, pav., nuo trečiosios ar ketvirtosios gentystės kartos ir t.t. Ta pati kongregacija 1913 m. 23 bal. paaiškino, jog tas pat pasakytina, dispensuojant įgaliotąja galia, nors dispensatorius skyrium nebūtų galėjęs nuo visko dispensuoti. Kalbamųjų dalykų išimtys buvo: 1) Dievo teisių kliūtys; 2) tos kliūtys, nuo kurių Bažnyčia įprastai nedispensuoja, ir 3) „clandestinitas". Apie šį dispensos savumą Kodeksas I. C. tyli. Todėl reikia jis laikyti atšauktu kan. 6, n. 6. Neveizint į tai, daugelis mano, kad dispensa nuo kulto skirtumo ir po Kodekso I. C. tebesanti tokia pat, kaip pirma. Nes tai esąs Kūrijos stilius, kuris nesąs atšauktas[2]). Jiems atsakytina tai, jog po Kodekso I. C. tokio Kūrijos stiliaus dar nežinoma. Be to, kai kurie tvirtina, jog dispensoj nuo mišrios tikybos glūdinti taip pat dispensa nuo kulto skirtumo, jei nekatalikiškoji šalis, kuri jungtuvių metu buvo laikoma abejotinai pakrikštyta, paskum tikrai sužinota esanti nekrikštyta[3]). Tai kiti kanonistai bendrai neigia[4]). Paskutinieji, mano išmanymu, teisingai kalba. Nes dispensos yra griežtai aiškintinos ir nėra jokio Apaštališkojo Sosto dokumento, kurs patvirtintų pirmųjų manymą.

259. Pakeitimai. — Prieš Kodeksą I. C. kulto skirtumo kliūtis saistė bet kuriuos pakrikštytuosius, t. y. taip katalikus, taip nekatalikus. Taigi netikros buvo moterystės, sueitos pakrikštytųjų eretikų ar atskalūnų su stabmeldžiais, magometonimis ar netikrai pakrikštytais katalikais, eretikais ir t.t.[5])

Nūn, kaip jau matėme, jokia tėra moterystė, „sueita nekrikštyto su asmeniu, pakrikštytu katalikų Bažnyčioj arba į Ją atvirtusiu eretiku ar atskalūnu" — kan. 1070, § 1.

V. AUKŠTIEJI ŠVENTIMAI (ORDO SACER).

260. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis, 5. Platumas, 6. Sekanti kliūtis, 7. Rytų Baž-

---

[1]) Po įvykio lengviau taisoma moterystė.

[2]) Pav.: Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 589; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 81; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 422.

[3]) Pav.: Lehmkuhl ir Santi-Leitner, vz. F. M. Cappello, t. p., n. 424.

[4]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 508 išn. 33; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 296; F. M. Cappello, t. p.

[5]) Plačiau vz.: Fr. Wernz, t. p., n. 505; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 596; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 172.

nyčios kliūtis, 8. Bausmės, 9. Valstybės įstatymai, 10. Kadencija ir 11. Pakeitimai.

261. Apibrėžimas. — Aukštųjų šventimų kliūtis yra tai, kad aukštųjų šventimų dvasiškiai negali tikrai susituokti. „Netikrai tuokiasi", pasakyta kan. 1072: „aukštųjų šventimų dvasiškiai". Be to, draudžiama vedusiems šventintis. Kas vedęs įšišventintų, tas negalėtų leistinai naudotis savo moteryste.

Atbulai, žemesnių šventimų dvasiškiai gali leistinai ir tikrai tuoktis. Tik, tai darydami, pačiu įvykiu iškrinta iš dvasiškių luomo.

Aukštieji šventimai yra subdiakonatas, diakonatas, kunigystė ir vyskupystė.

Žemieji šventimai — akolitas, ekzorcistas, lektorius ir ostiarijus.

262. Padalinimas. — Aukštųjų šventimų kliūtis galima skirstyti priešbuvė arba suardomoji, kuri draudžia tikrai tuoktis, ir sekanti arba draudžiamoji, kur draudžiama leistinai naudotis priešbuve moteryste.

263. Istorija. — Pirmaisiais trimis amžiais vedę galėjo tapti dvasiškiais ir po šventimų vartoti moterystę. Tik iš tiesų daugumas vedusiųjų dvasiškių, norėdami pasidaryti tobulesni, patys atsisakydavo nuo moterystės. Tai labiausiai pasakytina apie tuos vyskupus, kurie kartais būdavo vedę[1]). Po aukštųjų šventimų tuoktis buvo draudžiama.

IV amž. Vakarų Bažnyčioj imta drausti vedusiems aukštųjų šventimų dvasiškiams gyventi priešbuvėj moterystėj[2]). Taip atlikusios žmonos iš pradžių buvo leistos ir net patariamos laikyti pas save, lyg seserys[3]). Tik paskutinysis dalykas buvo pavojingas nesusitūrėti ir kartais net piktanaudojamas. Todėl neilgai trukus, buvo įsakyta kalbamosios žmonos visai mesti.

Aukštųjų šventimų moterystės įstatymai subdiakonus saistyti tepradėjo V-VI amž.[4]) Tik pats įsakymas iš pradžių nebuvo labai griežtas. Tą dalyką galutinai ir visur sutvarkė šv. tėvas Inocentas III[5]).

---

[1]) Vyskupai dažniausiai būdavo nevedę.

[2]) Pav.: concil. Illiberitanum (300—306), c. 33, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 168; concil. Romanum (386), vz. C. I. Hefele, t. p., II² 46; conc. Carthagen. II (390), c. 2, vz. C. I. Hefele, t. p., 49.

[3]) Todėl jos buvo vadinamos vyskupienėmis, kunigienėmis, diakonėmis. Apie diakones tikrąja prasme veizėk „Ganytojas", n. 18 (1919) 442—447: P. Malakauskis, Diakonės.

[4]) C. 1, D. 32; conc. Aurelian. (538), c. 2, vz. Hefele, t. p., 774; c. 1, D. 31; c. 1, D. 28; c. 2, D. 32.

[5]) C. 9, X, *de aetate et qualitate et ordine praeficiendorum*, I, 14; c. 7, X, *de servis non ordinandis et eorum manumissione*, I, 18.

Suardomoji aukštųjų šventimų kliūtis pirma išleista įpročio ir dalinėmis teisėmis. Tai bene bus įvykę VI-VII amž.[1]) Tik kai kurie anų laikų kanonai, atrodo, lyg kalbėtų prieš[2]). XI amž. aukštieji šventimai jau aiškiai buvo suadomoji kliūtis[3]).

Laterano II susirinkimas (1139) išleido pirmąjį visuotinį įstatymą, kur aukštieji šventimai pažymėtai ir aiškiai vadinami suardomąja kliūtimi[4]).

Tridento susirinkimas metė anatemą ant tų, kurie aukštųjų šventimų nepripažintų suardomąja kliūtimi[5]). O šv. tėvas Pijus IX pasmerkė šį tvirtinimą: „Bonifacius VIII votum castitatis in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit"[6]).

Rytų Bažnyčia iki VII amž. aukštųjų šventimų kliūty laikėsi mažne to paties, kur ir Vakarų Bažnyčia. Tik po šventimų ne tiek griežtai tereikalaudavo susitūrėti. Trulos susirinkimas (692) patvirtino Justiniano įstatymą L. 45, *de episc.*, I, 3, kur netikromis laikomos moterystės, sueitos, įsišventinus diakonu ar paskiau, ir leido šventintis vedusiems ir po šventimų vartoti priešbuvę moterystę[7]).

Aukštųjų šventimų kliūties istorijoj dar pažymėtini Vakarų Bažnyčios dvasiškių skaistybės apžadai. Ir tai, seniau dalinėmis teisėmis buvo reikalaujami šventinantis pažymėtai (expresse) padaryti skaistybės apžadai[8]). Tai darytina tam, kad sėkmingiau būtų pasiektas dvasiškių celibatas. Nuo VII amžiaus vidurio tos priedermės nebeminima; nes gyvenant dvasiškiams anais laikais „vita canonica", jų celibatas savaime buvo apsaugotas. Galop, XI amž. kai kuriose provincijose anie apžadai iš naujo pradėti įsakinėti[9]). Ir Gratianus, rodos, tokius, t. y. dalinių teisių, apžadus težinojo[10]). Tik mažne visi glosatoriai ima tvirtinti, jog aukštuosiuose šventimuose glūdi

---

[1]) Plg. conc. Tolet. VIII (653), c. 4-6, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, III² 99; conc. Tolet. IX (653), c. 10, vz. C. I. Hefele, t. p., 101.

[2]) Plg. conc. Aurel. (533), c. 8, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 575; c. 1, D. 28.

[3]) C. 10, D. 32.

[4]) C. 40, C. XXVII, qu. 1.

[5]) Sess. XXIV, *de matrimonio,* can. 9.

[6]) Syllabus errorum, prop. 72.

[7]) C. 3 ir 6.

[8]) Conc. Arausic. (441), c. 22, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, II² 294; conc. Arelat. II (443 ar 452), c. 2, vz. C. I. Hefele, t. p., 299; conc. Epaon. (517), c. 37, vz. C. I. Hefele, t. p., 686; conc. Agathen. (506), c. 10, vz. C. I. Hefele, t. p., 653; conc. Tolet. II (527 ar 531), c. 1, vz. C. I. Hefele, t. p., 721.

[9]) Pav.: conc. Bituricen. (1031), c. 6, vz. C. I. Hefele, t. p., IV² 691; conc. Rothomag. (1074), c. 5, vz. C. I. Hefele, t. p., V² 35; conc. Londonen. (1102), c. 6, vz. C. I. Hefele, t. p., 268.

[10]) C. 13, § 3, D. 28; c. 1, D. 27; c. 5, D. 28.

tylūs apžadai (votum tacitum) ir saistą dvasiškį, nors jis jų nebūtų buvęs pažymėtai pareiškęs. Jau anais laikais buvo ir tokių mokslininkų, kurie aukštųjų šventimų kliūtį aiškino be apžadų, pav., Rolandus, Bernardus Papiensis, šv. tėvas Inocentas IV ir k. Dekretalių teisėse „votum expressum" vėl nebeminima. Neveizint į tai, ir toj eroj daugelis po senovei tebespėjo esant tylius apžadus. Juos net randame kai kuriuose bažnytinių teisių šaltiniuose.

Eina ginčas. Tridento susirinkimas jo neišsprendė, tik atsargiai pasakė: „Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos vel regulares castitatem sollemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiastica vel voto,... anathema sit"[1]). Todėl „Correctores Romani" Korpuse I. C. prie c. 6, X, *de clericis coniugatis*, III, 3 glosės, kuri skambėjo: „eo enim ipso, quod quis promovetur ad sacrum ordinem, tacite intelligitur vovere continentiam etsi nulla fuit mentio de voto continentiae", pridėjo pastebėjimą: „Me materia huius glossae gravis est concertatio inter doctores". Tas ginčas traukėsi iki pat Kodekso I. C.

Kodeksas I. C. visai nemini jokių dvasiškių skaistybės apžadų. Jame tepasakyta: „Clerici in maioribus ordinibus constituti a nuptiis arcentur et servandae castitatis obligatione ita tenentur, ut contra eandem peccantes sacrilegii quoque rei sint, salvo praecepto can. 214, § 1" — kan. 132, § 1, ir: „Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti" — kan. 1072.

Žemųjų šventimų dvasiškiams niekada nebuvo draudžiama tuoktis.

264. Įgimtis. — 1. Aukštieji šventimai yra bažnytinė kliūtis, tai rodo jau senovės teisės, pav., Laterano II susirinkimo kan. 7, Tridento susirinkimo ses. XXIV kan. 9, ir Kodeksas I. C. (kan. 1072).

Atbulai, aukštieji šventimai nėra nei įgimtosios teisės nei pozityvinių Dievo teisių kliūtis. Nes moterystė nėra absoliutiškai nesutaikoma su dvasiškių luomu, ką rodo pirmieji krikščionijos amžiai ir Rytų Bažnyčia. Be to, Apaštališkasis Sostas yra nekartą dispensavęs nuo aukštųjų šventimų kliūties, ką daryti nebūtų galėjęs priešingoj supozicijoj.

2. Klausimas, ar Bažnyčia aukštųjų šventimų kliūtį yra stačiai (directe) išleidusi, prijungdama ją betarpiškai prie aukštųjų šventimų, ar tik nestačiai (indirecte), t. y. yra įsakiusi šventinantis padaryti iškilminguosius skaistybės apžadus ir tuo būdu aukštuosius šventimus tarpiškai padariusi suardo-

[1]) Sess. XXIV, *de matrimonio*, can. 9.

mąja moterystės kliūtimi. Čia taip prieš Kodeksą I. C., kaip minėjome šios kliūties istorijoj, taip dabar labai ginčijamasi. Vieni sako, jog tai Bažnyčia esanti padariusi betarpiškai[1]), kiti — tarpiškai[2]), treti — abiejais būdais[3]). Tik paskutiniosios dvi nuomonės tesiskiria daugiau terminologija; nes ir vien apžaduose tematantieji suardomąją aukštųjų šventimų galią sutinka, kad, praleidus apžadus, vis dėlto kliūtis turinti galią bažnytinėmis teisėmis „ob motivum religionis".

Pirmoji nuomonė, mano galva, yra teisinga. Nes: 1) Jau prieš Kodeksą I. C. nebuvo aiškaus visuotinio įstatymo, kuriuo šventinantis būtų buvę reikalaujami daryti bet kokie skaistybės apžadai. Jei jis ir būtų buvęs, kaip priešai tvirtina[4]), tai Kodeksas I. C. tylėdamas būtų atšaukęs kan. 6, n. 6. 2) Tikrai išventinti, nors pažymėtai būtų atmetę šventindamiesi skaistybės apžadus, vis dėlto turi gyventi celibate ir negali tikrai tuoktis. Atbulai, jei šventimai yra netikri, tai, nors būtų padaryti skaistybės apžadai, vis dėlto yra kliūtis.

Kitų nuomonių argumentai tebevartojami prieškodeksiniai. Svarbesni jų yra šie: 1) Senovės teisės, būtent, c. un., *de voto et voti redemptione,* tit. VI, in Extravag. Ioan. XXII, ir c. un., *de voto et voti redemptione,* III, 15, in VI°. Labiausiai paskutinysis. Tik čia šv. tėvas Bonifacas VIII nesako, jog šventinantis reikią padaryti tylūs skaistybės apžadai. Jis tepareiškė, jog paprastieji ir privatiniai skaistybės apžadai, padaryti prieš šventimus ar šventinantis, kaip tada dažnai buvo daroma dalinėmis teisėmis, šventinantis tampą iškilmingaisiais apžadais ir konsekventiškai ardą moterystę. Be to, senosios teisės nūn tiek tereiškia, kiek pats Kodeksas I. C. jas sankcionuoja. Taigi vien užcituoti jos — nedidelis argumen-

---

[1]) Pav.: G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 59; B. Ojetti, Synopsis[3], n. 2965; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 298, Al. De Smet, De sponsalibus[3], II 573; C. Zetta, Il matrimonio, n. 195; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 82; M. Leitner, Handbuch des katholischen Kirchenrechts[2], Regensburg 1922, II 230—231. Šv. Alfonsas, Theologia moralis, VI n. 808, tą nuomonę vadina apytikre.

[2]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, disp. 27 n. 10. Šv. Alfonsas, t. p., tą nuomonę vadina bendresne ir apytikresne.

[3]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 393; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 433; Pr. Cerato, De matrimonio, n. 67; Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 589; Th. Maroto, Institutiones iuris canonici, Matriti 1919, I n. 539—540; M. Bargilliat, Praelectiones iuris canonici[34], I n. 424; C. Badii, Institutiones iuris canonici[2], I n. 115; I. Ferreres, Institutiones canonicae[2], Barcinonae 1920, I n. 289.

[4]) Tai jie išskaito c. un., *de voto et voti redemptione,* III, 15, in VI°; c. un., *de voto et voti redemptione,* tit. VI, in Extravag. Ioann. XXII.

tas. 2) Be skaitybės apžadų negalima esą įrodyti, jog išvidinės nuodėmės prieš skaistybę būtų šventvagystė, kaip bendrai teologai tvirtina; nes bažnytiniais įstatymais, apytikre nuomone, negalima esą paliesti visai išvidinių veiksmų. Tas jų įrodymas taip pat nesunku atremti. Taip, viena, Bažnyčia gali įsakyti net išvidinę skaistybę „ex virtute religionis". Tai taip pat yra apytikrė nuomonė. Net patys anos nuomonės apaštalai tveriasi Bažnyčios įstatymo, kuriuo tariama esą įsakyti tylūs apžadai, kas yra visai išvidinis veiksmas. Antra, asmuo šventinamas tampa šventu daiktu ir jau vien dėl to savo šventumo užsitraukia šventvagystę tas, kas net mintimi nusideda skaistybei. 3) Senovės kalbamojo dalyko teisės tebeturinčios galią, nes, tylint Kodeksui I. C., dalykas esąs bent abejotinis ir konsekventiškai laikytinasi... kan. 6, n. 4 [1]). Čia trupučiuką kas kita yra. Kaip tik, kurį senovės teisių dalyką Kodeksas I. C. nutyli, tas yra atšauktas kan. 6, n. 6. Kan. 6, n. 4 kalbama apie tą atvejį, kai abejojama, ar kurs Kodekso I. C. kanonas sutinkąs su senovės teisėmis ar ne, ir tik tada įsakyta laikytis senovės. Bet kadangi Kodeksas I. C. net visai nieko nesako apie jokius dvasiškių skaistybės apžadus, tai nebėra ko lyginti su senovės įstatymais. 4) Sako, jog senovės kalbamųjų apžadų tebebuvimas rodančios kanonų 132, § 1 ir 1072 šaltinių citatos [2]). Bet ir šaltinių citatose, kur Kodeksas I. C. cituoja, reikia veizėti, kas iš tikrųjų yra paimta ir kas naujai išleista. Kaip tik naujieji kanonai taip dvasiškių skaistybės priedermei, taip aukštųjų šventimų kliūčiai pažymėti vartoja visai kitą terminologiją, nekaip pirma jos būta. Tai rodo, jog aukštuosius šventimus Kodeksas I. C. laiko nepriklausomai sutvarkytu dalyku, nepaimtu iš senovės teisių. Taigi.

Praktikoj visų trijų nuomonių skirtumas teturi tą vertę, kad, nesant aukštuosiuose šventimuose skaistybės apžadų, Apaštališkasis Sostas tikrai gali dispensuoti nuo jų kliūties be jokios priežasties, kaip ir nuo kitų visai bažnytinių įstatymų. Leistinumas — kitas klausimas. Atbulai, jei čia būtų iškilmingieji skaistybės apžadai, tai be tam tikros priežasties dispensa būtų neleistina ir netikra.

3. Bažnyčia išleido aukštųjų šventimų kliūtį štai dėl ko: 1) mergystė yra svarbesnė už moterystę; 2) dvasiškiai, nesurišti moterystės rūpesčiais, sėkmingiau gali eiti savo pareigas, pasak šv. Povilo: „Kas nevedęs, tas rūpinasi Viešpaties dalykais, kaip įtiktų Dievui. O kas vedęs, tas rūpinasi pa-

[1]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 433.
[2]) F. M. Cappello, t. p.

saulio dalykais, kaip jis įtiktų pačiai, ir yra pasidalinęs"[1]); 3) nevedę dvasiškiai daugiau turi autoriteto žmonių akyse; 4) Kristus ir apaštalai gyveno mergystėj[2]); 5) Šv. Tėvai laurų vainikais puošia mergystę[3]).

265. Platumas. — 1. Aukštieji šventimai tėra kliūtis tada, kai patys šventimai yra tikri; nes jie ir teardo moterystę. Aukštųjų šventimų kliūčiai nereikia, kad šventinantis pažymėtai ar tyliai (tacite) būtų padaryti skaistybės apžadai. Net ir tada būtų kliūtis, kai kas šventindamasis pažymėtai atmestų mergystę ar celibatą; nes tos kliūties suardomoji galia glūdi šventimuose. Atbulai, aukštieji šventimai ne kliūtis, jei šventimai netikri. Nesvarbu, ar tai yra dėl formos trūkumo ar absoliutiškos prievartos. Nes čia trūksta šaltinio, iš kur kyla kliūtis. Tik tai turi būti įrodyta dvasiniame tribunole kan. 1993-1998.

2. Mažne visi prieškodeksiniai ir pokodeksiniai kanonistai tvirtina, jog aukštieji šventimai nesą kliūtis tada, kai įsišventinta iš didelės baimės (ex metu gravi) ar nepakankamai žinant skaistybės ir celibato priedermes. Pirmajam tvirtinimui įrodyti ima kan. 214, § 1, kurs taip skamba: „Clericus qui metu gravi coactus ordinem sacrum recepit nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudiciali redigatur, sine ullis coelibatus ac horarum canonicarum obligationibus". Antrasis tvirtinimas įrodomas tuo, kad skaistybės ir celibato priedermių nežinojimas šventinantis panaikinąs pačią tą priedermę ir konsekventiškai šventimų kliūtį[4]). Tie įrodymai, deja, yra non ad rem. Nes kas kita yra skaistybės ir celibato priedermės ir kas kita aukštųjų šventimų kliūtis. Todėl ir Kodeksas I. C. tuodu dalykus nagrinėja skyrium, būtent, skaistybę ir celibatą įsako kan. 132, § 1, o aukštųjų šventimų kliūtį išleido kan. 1072.

Aukštieji šventimai, mano išmanymu, yra kliūtis net tada, kai įsišventinta iš didelės baimės[5]) ar nežinant skaistybės ir celibato priedermių[6]). Nes: 1) prieštaraujančiosios nuo-

---

[1]) 1 Kor. 7, 32.

[2]) Kurie apaštalai buvo vedę, k. a., šv. Petras, tapę apaštalais, nesinaudojo moteryste; juo labiau nebevedė.

[3]) Plg. Šv. Tomas, 2,2 qu. 152 a. 4.

[4]) Al. De Smet, De sponsalibus², II n. 572; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 434.

[5]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 587; P. M. De Luca, Praelectiones: De rebus, n. 144; C. Zetta, Il matrimonio, n. 194.

[6]) P. Gasparri, t. p., nn. 301 ir 588; Pr. Cerato, De matrimonio, n. 67.

monės argumentai, kaip ką tik matėme, yra menkučiai; 2) joks kliūčių nežinojimas nepaleidžia nuo jų (kan. 16, § 1), ir 3) Apaštališkasis Sostas, įrodžius didelę baimę, iš kurios šventintasi, įprastai nurodo, kad galima esą prašyti dispensos — nesako, kad stačiai galima esą tuoktis[1]).

266. Sekanti kliūtis. — 1. Draudžiama leistinai šventinti ir šventintis vedusiems. Tai pasakytina taip apie aukštuosius, taip apie žemuosius šventimus. Čion įeina net tonsūra (kan. 987, n. 2, plg. kan. 950). Tik šventimai visada yra tikri. Jų leistinumui reikia Apaštališkojo Sosto dispensos. „Vedusiam, kurs eitų, nors bona fide, aukštųjų šventimų be Apaštališkojo Sosto dispensos, draudžiama eiti tų šventimų pareigos" — kan. 132, § 3.

2. Aukštieji šventimai neardo priešbuvės moterystės, nors ji būtų tvirta ir nepavartota, kaip tai daro iškilmingieji apžadai. Jie tik įsako laikytis tobulos skaistybės (kan. 132, § 1). Ne dėl ko kita ir aukštųjų šventimų dvasiškių vaikai yra neteisūs (kan. 1114).

3. Įšišventinusio vyriškio pati negali eiti į kitą moterystę iki jo mirties. Tapusi našle, gali leistinai ir tikrai tuoktis. Išimtis — jei tai kartais Apaštališkasis Sostas būtų uždraudęs ar jai įsakęs skaistybės apžadus.

267. Rytų Bažnyčios kliūtis. — Rytų Bažnyčioj vedę gali eiti aukštųjų šventimų ir naudotis priešbuve moteryste. Tik vyskupai turi būti nevedę. Jei kas vedęs nori būti vyskupas, reikia dispensos. Po šventimų nebegalima vesti[2]). Ar ta kliūtis yra suardomoji, iki šiolei klausimą nėra generališkai išsprendęs Apaštališkasis Sostas. Mažne visi sako, jog apytikriau taip. Tą pat tvirtina patys graikai atskalūnai su maža išimtimi. Praktikoj reikia prašyti dispensos, kurią Apaštališkasis Sostas kartais duoda tuokiantis ir dar lengviau po įvykio atsargai. Tai apskritai.

Suardomoji kliūtis yra: 1) graikų italų subdiakonatas, diakonatas ir kunigystė[3]), 2) rumunų subdiakonatas, diakonatas ir kunigystė[4]), 3) maronitų diakonatas ir kunigystė[5]) ir 4) rusinų kunigystė[6]). Be to dar, rusinų kunigai, kurie nori būti kuratoriai Š. Amerikos J. Valstybėse ir Kanados valstybėj,

---

[1] Plg. S. C. C., *Apren.*, 10 dec. 1710; *Parisien.*, 25 ian. 1721; *Lusitana*, 13 aug. 1870.

[2]) Senovėj Rytų dvasiškis nebegalėjo vesti, įšišventinęs subdiakonu. Paskiau kai kuriose Bažnyčiose buvo įprasta vesti ir subdiakonams.

[3]) Benedictus XIV, constit. „Etsi pastoralis", 26 maii 1742.

[4]) Syn. Rumenorum (1883).

[5]) Syn. Montis Libani (1736).

[6]) Syn. Zamoscen. (1720).

turi būti nevedę ar bevaikiai našliai[1]). Tas pat pasakytina apie kitų Rytų Apeigų kunigus[2]). Kanados rusinams S. C. de Prop. Fide 1913 m. 18 rugp. yra išleidusi dekretą, kur, jau stojant į kunigų seminariją, reikia pažadėti vyskupui amžinai nevesti[3]).

Visi sutinka, kad Rytų Apeigų aukštieji šventimai kliudo tuoktis bažnytinėmis teisėmis.

268. Bausmės. — Bausmės yra šios:

1) „Aukštųjų šventimų dvasiškiai,... taip pat visi tie, kurie su kalbamaisiais asmenimis, nors tik civiliškai, drįstų susituokti, pačiu įvykiu įkrinta į Apaštališkajam Sostui paprastai rezervuotą ekskomuniką; be to, tie dvasiškiai, kurie, įspėti ordinaro, pagal aplinkybes nutartu terminu neatsisakytų nuo savo pasielgimo, tebūna degraduoti" — kan. 2388, § 1.

2) Dvasiškis pačiu įvykiu ir be jokio paskelbimo nustoja bet kurių pareigų, „jei nors tik civiliškai susituoktų" — kan. 188, n. 5.

3) Aukštųjų šventimų dvasiškis pasidaro „irregularis", jei „drįstų kėsintis susituokti ar vien civiliškai sueiti į moterystę" — kan. 985, n. 3.

4) „Aukštųjų šventimų dvasiškiai, taip pasauliniai, taip vienuoliai, konkubinai, nepaklausę įspėjimo, tebūna priversti mesti draudžiamą susibūrimą ir atitaisyti papiktinimą, suspenduojant a divinis, atimant pareigas, beneficijas, dignitates, įplaukas kan. 2176-2181" — kan. 2359, § 1.

Prieš Kodeksą I. C. jau buvo bausmės sub 1 (išskyrus degradaciją), 2 ir 3. Tik ekskomunika buvo ordinarui rezervuota, pareigų nustojimas buvo ferendae sententiae ir „irregularitas" tebūdavo, pavartojus pasikėsintą moterystę[4]).

269. Valstybės įstatymai. — Mažne visi valstybių kodeksai aukštųjų šventimų nelaiko kliūtimi.

Sv. Z., X 1 str. 2 ir 37 yra pravoslavų diakono ir jeriejo kliūtis. Turi galią tolei, kolei jie tebėra dvasiškiai.

270. Kadencija. — Kadangi aukštieji šventimai yra bažnytinė kliūtis, tai nuo jos gali dispensuoti šv. tėvas. Tik iš tiesų jis niekada nėra dispensavęs vyskupo[5]); rečiausiai te-

---

[1]) Litt. apost., 14 iun. 1907; S. C. de Prop. Fide, decr. „Fidelibus", 18 aug. 1913.

[2]) S. C. de Prop. Fide, 1 oct. 1890; 13 iun. 1891; 10 maii 1892.

[3]) S. C. de Prop. Fide, decr. „Fidelibus", 18 aug. 1913.

[4]) Plg. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² nn. 400-402. — Senovės iregularitatę neigia P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 572.

[5]) Visi minimieji vyskupams duotų dispensų faktai yra neteisingi.

dispensuoja kunigus[1]); retai, tik paskesniais laikais lengvokai,— diakonus ir subdiakonus. Kalbamajai dispensai visada reikalaujama proporcingai didelės priežasties, būtent: didelės — subdiakonams, didesnės — diakonams, didžiausios — kunigams. Be to, dispensuojant kunigą prieš moterystę ar generaliniu būdu, bendru indultu po įvykio, reikalaujama, kad priežastis būtų visuomeninė (causa publica). Kitais atvejais užtenka ir privatinės[2]).

Pati dispensa nuo aukštųjų šventimų duodama šiaip: 1) dvasiškis sugrąžinamas į pasaulinį luomą, 2) uždraudžiama eiti bet kurios šventimų pareigos, 3) brevioriaus vietoj įsakomi labdaringi darbai, 4) dispensa turi galią pažymėtai moterystei ir dar šis tas.

Deponuotas, degraduotas ar sugrąžintas į pasaulinį luomą dvasiškis tuo pačiu nepaleidžiamas nuo celibato ir negali tuoktis — aukštųjų šventimų kliūtis vis dėlto saisto[3]).

271. Pakeitimai. — Aukštųjų šventimų kliūty pakeista:

1) Pirmiau vedę galėjo šventintis, sutinkant žmonai. Paskutinioji tada turėjo padaryti skaistybės apžadus: jauna — iškilmingai vienuolyne, senesnė — bent amžinai pasauly[4]).

Nūn vedusiems uždrausta eiti net tonsūros. Su dispensa šventinant, žmonos apžadai — nebūtina sąlyga.

2) Mirus vyrui, kurs buvo įšventintas (aukštųjų šventimų), sutinkant žmonai, našlė negalėdavo eiti į kitą moterystę[5]).

Nūn tai savaime leidžiama.

Pav., kartais sakoma, jog dispensą vesti gavęs vyskupas Talleyrand (Prancūzijos revoliucijos metu). Ne dispensą buvo jis gavęs, tik buvo sugrąžintas į pasaulinį luomą (reductus ad statum laicalem), leista jam dėvėti pasauliniais drabužiais ir eiti pasaulinės pareigos. Be to, reikia skirti tuos įvykius, kur leista vesti neįšventintiems kai kuriems vyskupams..

[1]) Tokią dispensą yra gavęs Aragonijos karalius Ramiras tam, kad neišnyktų jo giminė. Plg. P. Gasparri, t. p., 588. Šv. tėvas Julijus III 1554 m. davė generalinę dispensą tiems Anglijos kunigams, kurie buvo vedę prieš kar. Marijos sugrįžimą, kad jie lengviau galėtų grįžti į katalikų tikybą. Taip pat šv. tėvas Pijus VII 1801 m. pataisė daugelio dvasiškių šventvagiškas moterystes, kur per Prancūzijos revoliuciją buvo susituokę ir labai sunku buvo pamesti moterystę.

Lengvai leidžiama pasilikti moterystėj buvusiems nekatalikų dvasiškiams. Tai daroma tam, kad lengviau būtų atvirsti. Plg. S. C. Inqu., 22 dec. 1875.

[2]) Dėl privatinės priežasties kunigas tedispensuojamas štai kada: 1) reikale pataisyti moterystė, pav., civiliškai sueita, kur išsiskirti nebegalima ar labai sunku; 2) kai moteriškė buvo apgauta, pav., nežinojo, kad antroji šalis esąs kunigas; 3) kai ta padėtis yra visai nežinoma kitiems ten, kur gyvena pseudo-susituokę, ir nėra jokio pavojaus paplisti žmonyse. Plg. F. M. Cappello, De matrimonio, n. 443 išn. 47.

[3]) Plg. kan. 213, § 2, 2303, § 1, 2305, § 1.

[4]) Plg. c. 5, X, *de conversione coniugatorum*, III, 32; Benedictus XIV, De Synodo, XIII c. 12.

[5]) Vz. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 395.

VI. IŠKILMINGIEJI APŽADAI (VOTUM SOLLEMNE).

272. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Istorija, 3. Įgimtis, 4. Platumas, 5. Bausmės, 6. Valstybės įstatymai, 7. Kadencija ir 8. Pakeitimai.

273. Apibrėžimas. — Iškilmingųjų apžadų kliūtis yra tai, kad „kėsinasi netikrai susituokti tie vienuoliai, kurie yra padarę iškilminguosius apžadus ar paprastuosius, turinčius naikinamąją galią, tam tikrai duotą Apaštališkojo Sosto" — kan. 1073.

Vienuoliai čia suprantami abiejų lyčių (plg. kan. 490). Iškilmingaisiais vadinami yra tie apžadai, kuriuos tokiais laiko Bažnyčia (kan. 1308, § 2). Jie tėra daromi kai kuriose vienuolijose. Paprastieji apžadai teardo moterystę tie, kuriuos jėzuitai pasaulininkai daro po noviciato[1]).

Pastebėjimas. — Iškilmingųjų apžadų kliūtis taip pat yra Rytų Bažnyčioj.

274. Istorija. — Jau Bažnyčios pradžioj abiejų lyčių krikščionys privatiškai ir net viešai darydavo skaistybės apžadus[2]). Jų moterystė buvo draudžiama, bet tikra[3]).

VI amž. viešųjų apžadų mergaitės būdavo dviejų rūšių, būtent, „velatae" arba „consecratae", kurios buvo palaiminamos kunigo, ir ,,non velatae" arba ,,canonicae". Pirmųjų moterystė imta drausti, už ją bausti ir susituokę turėjo išsiskirti[4]). Todėl manoma, kad joms buvę draudžiama tikrai tuoktis. „Non velatae" mergaitės už susituokimą buvo lengviau baudžiamos, nekaip „consecratae", ir nebuvo reikalaujama išsiskirti su vyru. Todėl manoma, kad jų moterystė buvusi tikra, tik draudžiama. Ar taip visur buvo, nežinoma[5]). Viešuosius apžadus aiškiai paskelbė suardomąja kliūtimi Laterano I ir II susirinkimai[6]).

XII amž. paprastieji skaistybės apžadai imta laikyti draudžiamąja ir iškilmingieji suardomąja moterystės kliūtimis[7]).

Tridento susirinkimas anatematizavo nepripažįstančius iškilmingųjų apžadų suardomąja kliūtim[8]).

275. Įgimtis. — Iškilmingųjų apžadų suardomoji kliūtis tėra bažnytinė kliūtis. Nes apžadai savaime negali suardyti

---

[1]) Gregorius XIII, const. „Ascendente Domino", 25 maii 1584; Leo XIII, const. „Dolentes", 13 iul. 1886.

[2]) 1 Tim. 5, 2, 11, 16.

[3]) 1 Tim. 5, 11; c. 4, XXVII, qu. 1; c. un., C. XXXII, qu. 8; c. 4, C. XXVII, qu. 1.

[4]) Plg. c. 15, 28, 30 C. XXVII, qu. 1; c. 13, C. XXXII, qu. 1,

[5]) Plg. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 377.

[6]) Plg. c. 8, D. 27; c. 40, C. XXVII, qu. 1.

[7]) Plg. c. 3, 4, 5, 6, 7, X, *qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt*, IV, 6.

[8]) Secc. XXIV, *de matrimonio*, can. 9.

moterystės ryšio. Jie ardo tik dėl to, kad yra iškilmingi. O tokius juos tėra padariusi Bažnyčia.

Be to, iškilmingieji apžadai patys draudžia leistinai tuoktis. Tai draudžiamoji įgimtosios teisės kliūtis. Apie ją pasakytina tas pat, kas ir apie draudžiamąją paprastųjų apžadų įgimtosios teisės kliūtį (nn. 185-186).

Iškilminguosius apžadus Bažnyčia padarė kliūtimi dėl to, kad vienuoliai, viešai ir amžinai pasižadėję Dievui gyventi skaistybėj, metę vienuolių gyvenimą, nesiektų žemiško daikto — moterystės, iš kur galėtų kilti žmonių papiktinimas.

Jei iškilminguosius apžadus padaro vedę, tai naikina tvirtą ir nepavartotą moterystę (kan. 1118-1119).

Iškilmingųjų apžadų bažnytinė kliūtis tiesiog tesaisto krikščionis. Įgimtosios teisės kliūtis saisto visus.

276. Platumas. — Iškilmingieji apžadai tėra kliūtis, kai pati profesija yra tikra teisių normomis (kan. 572). Jei profesija yra netikra, tai moterystės leistinumui pirma reikia teisiai įrodyti ir išspręsti (kan. 586).

277. Bausmės. — Kas iškilmingųjų apžadų tuoktųsi, tas užsitrauktų šias bausmes: 1) tas pačias, kur aukštųjų šventimų n. 268, I, 3 ir 4, nebent jei vienuolis nebūtų dvasiškis ir bausmė būtų tik dvasiškių, ir 2) pačiu įvykiu pašalinamas iš vienuolijos (kan. 646, § 1, n. 3).

278. Valstybių įstatymai. — Mažne niekur valstybės įstatymais nepripažįstama iškilmingųjų apžadų moterystės kliūties. Sv. Z., X 1 str. 2 ir 37 yra pravoslavų vienuolių kliūtis tada, kai jie tebėra vienuoliai.

279. Kadencija. — Iškilmingųjų apžadų kliūtis baigiasi: 1) gavus sekularizacijos indultą (kan. 640, § 1, n. 2)[1]; 2) padarius paprastuosius apžadus vienuolių kongregacijoj pagal Apaštališkojo Sosto indultą (plg. kan. 636); 3) dispensa, kurią duoda Vienuolių kongregacija ir Rytų Apeigų asmenims — S. Congregatio pro Ecclesia Orientali dėl dideliausios visuomeninės ar privatinės priežasties.

Nuo iškilmingųjų apžadų kliūties dispensuojama šiaip: 1) vienuolis pačiu įvykiu paleidžiamas iš vienuolijos, 2) amžinai paskiriama didelė apgaila ir labdaringi darbai, 3) dispensuojama pažymėtai moterystei ir 4) nemoterystėj turi laikytis skaistybės apžadų.

Dispensuojant nuo iškilmingųjų apžadų kliūties, reikia veizėti taip pat į draudžiamąją įgimtosios teisės kliūtį. Čia pasakytina tas pat, kas apie tą kliūtį pasakyta n. 186.

Paprastieji jėzuitų apžadai dar baigiasi, teisiai išstojus iš vienuolijos.

---

[1]) Aukštųjų šventimų kliūtis pasilieka.

280. Pakeitimai. — Seniau vedę galėjo stoti į vienuoliją. Jei moterystė tebuvo tvirta ir nepavartota, tai net, nesutinkant antrajai šaliai; jei moterystė buvo pavartota, tai reikėjo antrosios šalies sutikimo. Paskutiniuoju atveju antroji šalis turėjo pati stoti į vienuolyną ar, būdama senesnio amžiaus, bent padaryti amžinus skaistybės apžadus. Ji net, mirus vienuoliui, negalėjo, pasak vienų, leistinai, pasak kitų, net tikrai tuoktis[1]).

Šiandien vedę, tebesant moterystės ryšiui, negali įstoti net į vienuolių noviciatą (kan. 542, n. 1).

VII. PAGROBIMAS (RAPTUS).

281. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis, 5. Platumas, 6. Bausmės, 7. Valstybės įstatymai, 8. Kadencija ir 9. Pakeitimai.

282. Sąvoka. — 1. Pagrobimas yra priverstinis žmogaus išgabenimas kur tuoktis, paleistuvauti, pasipelnyti ir t.t. Jis savaime gali būti taip vyriškio, taip moteriškės. Bet kadangi įprastai grobiamos moteriškės, ne vyriškiai, tai bažnytinėse teisėse suprantamas tik moteriškės.

Pagrobimas skirstomas p r i e v a r t o s arba stačiai p a g r o b i m a s ir a p g a u l ė s (seductionis). Pirmasis yra tada, kai moteriškė pagrobiama prieš jos valią arba prievarta ar vyliais (dolu). Antrasis yra, kai išgabenama kur nepilnametė moteriškė, jai sutinkant, tik nežinant ar prieštaraujant tėvams ar globėjams (plg. kan. 2353).

Nuo pagrobimo reikia skirti priverstinis sulaikymas (detentio violenta), t. y. kai vyriškis priverstinai laiko moteriškę jos gyvenamojoj vietoj ar ten, kur ji laisvai pateko.

Prievartos ir apgaulės pagrobimas tuoktis ar paleistuvauti yra nusikaltimas; sulaikymas ne.

2. Moterystės kliūtis tėra: 1) p r i e v a r t o s p a g r o b i m a s t u o k t i s, nes kan. 1074, § 1 pasakyta: „Negali būti jokios moterystės tarp pagrobėjo ir moteriškės, pagrobtos tuoktis, iki ji tebėra pagrobėjo valdžioj", ir 2) p r i v e r s t i n i s s u l a i k y m a s, apie ką kalbama kan. 1074, § 3: „Moterystės tikrumo atžvilgiu pagrobimą prilygsta priverstinis moteriškės sulaikymas, būtent, kai vyriškis priverstinai laiko moteriškę tuoktis ten, kur ji gyvena ar kur laisvai pateko".

Pagrobimo kliūtis galima apibrėžti šiaip: pagrobimo kliūtis yra tai, kad negali tikrai susituokti vyriškis su moteriške, priverstinai pagrobta ar sulaikyta tuoktis, iki ji tebėra pagrobėjo rankose.

---

[1]) Plg. F r. W e r n z, Ius decretalium, IV² n. 380; F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 452.

283. Padalinimas. — Pagrobimo kliūtis skirstoma pagrobimas tikrąja prasme ir sulaikymas.

284. Istorija. — Jau S. Įstatyme už pagrobimą buvo baudžiama[1]). Romėnų teisėmis pagrobimas buvo laikomas didžiuoju nusikaltimu; moterystė, sutinkant pagrobtajai, buvo tikra[2]). Justiniano teisėmis pagrobimas padarytas suardomąja kliūtimi tarp pagrobėjo ir pagrobtosios[3]). Germanų teisėmis, apskritai, buvo leista tuoktis pagrobėjui su pagrobtąja, atsiteisus už nusikaltimą tėvams, globėjams ir sužieduotinei.

Pirmaisiais krikščionijos amžiais nerandame bažnytinių pagrobimo įstatymų. Tada, sakykime, nė reikėte nereikėjo leisti įstatymų; nes pagrobimas buvo draudžiamas romėnų teisėmis ir pats nusikaltimas krikščionių tarpe buvo retas atsitikimas. Tik nuo ketvirtojo amžiaus, kai ir krikščionys pradėjo dažniau susitepti pagrobimu, Bažnyčia turėjo išleisti ne vieną skaudžią bausmę už tą negerovę[4]).

Pirma Bažnyčia liepdavo pagrobėjams vesti pagrobtąją. Tik pagrobta svetima sužieduotinė reikėjo grąžinti atgal. IX amž. išleista absoliutinė draudžiamoji pagrobimo kliūtis. Suardomoji kliūtis tebuvo dalinėmis „Ecclesiae Gallicanae" teisėmis. Gratiano laikais imta leisti pagrobėjui vesti pagrobtąją, sutinkant jai ir jos tėvams. Tai patvirtino šv. tėvas Inocentas III[5]). Taigi dekretalių teisėmis pagrobimo kliūties tikrąją prasme nebuvo. Tai tebuvo prievartos ir baimės kliūties rūšis.

Tridento susirinkimas išleido suardomąją pagrobimo kliūtį[6]).

285. Įgimtis. — Pagrobimas yra bažnytinė suardomoji kliūtis. Jos pamatas yra tas, kad būtų apsaugota moterystės laisvė[7]). Seniau pagrobimo pamatu ėjo dar bausmė už nusikaltimą. Šiandien tą pat tebetvirtina kai kurie kanonistai[8]). Bet tai netiesa. Nes pagrobimo kliūtis savaime išnyksta tada, kai tik moteriškė paleidžiama iš pagrobėjo veikimo. Gal būtų galima šiek tiek sutikti su kalbamaisiais kanonistais, jei bausmė būtų suprantama netikra prasme. Tai daro vienas kitas[9]).

---

[1]) Atk. *22*, 25-30.
[2]) L. 5, § *2*, D., XLVIII.
[3]) L. un. C., *de raptu virgin.*, IX, 13.
[4]) Plg. conc. Arcyr. (314), c. 11, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 230; conc. Chalced. (451), c. *27*, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 527; c. *2*, C. XXXVI, qu. 1.
[5]) C. 7, X, *de raptoribus, incendiariis et violatoribus ecclesiarum*, V, 17.
[6]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 6.
[7]) Plg. S. C. S. Off., instr. (ad Ep. Albaniae) 15 febr. 1901.
[8]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 326.
[9]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 309; Al De Smet, De sponsalibus³, Ii n. 647 išn. 2.

Pats pagrobtosios sutikimas pagrobime neįeina į kliūties elementus. Tik jei jo nėra, tai yra jau du dalykai, būtent, pagrobimas pats ir moterystės sutikimo trūkumas.

Pagrobimo kliūtis tiesiog tesaisto krikščionis. Netiesiog gali saistyti taip pat nekrikščionis, t. y. kai nekrikščionis pagrobia krikščionę ar krikščionis nekrikščionę[1]).

286. Platumas. — Pagrobimas tėra kliūtis štai kada:

1) Kai vyriškis pagrobia ar sulaiko moteriškę. Neveizima, ar tai jis padarė pats ar per kitą, k. a., įsakydamas, prašydamas ir t.t. Nes 72 teisių taisykle: „Kas per kitą daro, yra tas pat, kai pats darytų"[2]). Atbulai, pagrobimas ne kliūtis, jei moteriškė pagrobtų ar sulaikytų vyriškį. Tai būtų prievarta ar baimė. Nes taip Tridento susirinkimas, taip Kodeksas I. C. tekalba apie vyriškio pagrobimą moteriškės. Tai padaryta dėl to, kad kur kas lengviau priversti tuoktis moteriškė, nekaip vyriškis; o įstatymuose težiūrima į tai, kas įprastai atsitinka. Be to, kliūties nėra tarp pagrobtosios ir pagrobimo vykdytojo, kurs ne sau, kitam pagrobė moteriškę. Tik jei jis paskum priverstinai sau sulaikytų pagrobtąją, tai ir jis užsitrauktų kliūtį.

2) Neveizima į padėtį ir amžių. Neveizima, ar moteriškė yra dorovinga, paleistuvė, mergaitė, našlė, kito ar pagrobėjo sužieduotinė. Nes Kodeksas I. C. neskiria dalyko: nė mums nėra ko skirti. Be to, ta kliūtis saugoja ne pačią moteriškę, tik moterystės laisvę, į ką ir teveizima.

3) Pačiam pagrobimui reikia, kad moteriškė būtų pergabenta iš vienos į morališkai kitą vietą. Tik kalbamoji skirtinga vieta nūn čia beturi maža praktiškos vertės, nes kliūčiai užtenka net priverstinio sulaikymo. — Sulaikyti galima bet kurioj vietoj, t. y. gyvenamojoj pačios moteriškės ar kur ji laisvai pateko.

4) Pagrobimas ar sulaikymas turi būti priverstinis. Prievarta čia suprantama taip fizinė, taip moralinė, pav., grūmojimai ar didelė baimė. Prievarta turi liesti ar jungtuves, ar jų būdą skyrium (pagrobimą ar sulaikymą), ar abu drauge[3]). Atbulai, nekliūtis — apgaulės pagrobimas, kai prievarta teliečia tėvus ar globėjus[4]) ir moteriškė sutinka taip tuoktis, taip pagrobiama ar sulaikoma. Paskutinysis atvejis yra ne kas kita, kaip moteriškės pabėgimas (fuga). Po įvy-

---

[1]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 562; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 279; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 90.

[2]) Reg. 72, R. I., in VI°: „Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum".

[3]) Plg. S. C. C., *Olumuc.*, 14 mart. 1772.

[4]) C. 6, X, *de raptoribus, incendiariis et violatoribus ecclesiarum*, V, 17; S. C. C., *Aquen. Marsilien.*, 16 febr. 1889.

kio kanonistai spėja esant tikrą pagrobimą štai kada: jei nepilnametė moteriškė pagrobta, nesutinkant ar nežinant tėvams ar globėjams, ir jei pilnametė pagrobta, jai nesutinkant tuoktis. Atbulai, nėra kliūties, jei tai padaroma paleistuvauti, pasipelnyti, atkeršyti ir t.t.

5) Moteriškė turi būti pagrobiama ar sulaikoma tuoktis. Abejojant spėjama pagrobus tuoktis. Išimtis — ištvirkusios moteriškės pabėgimas spėjamas esąs padarytas paleistuvauti. Jei pirma pagrobta ne tuoktis ir paskum sulaikyta tuoktis, tai jau kliūtis.

6) Kai moteriškė tebėra pagrobėjo rankose, įtakoj. Todėl kliūtis tebėra tolei, kolei moteriškė tebėra pagrobimo ar sulaikymo vietoj. Tebėra, nors moteriškė jau yra visai laisva ir norėdama gali išeiti ar išvykti. Tas pat pasakytina tada, kai pagrobta ar sulaikyta moteriškė pergabenta į kitą pagrobėjo patiesi ar jo brolių, tėvų, giminių vietą[1]). Nesvarbu net tai, kad pagrobtoji, tebebūdama pagrobėjo rankose, laisvai sutinka už jo tekėti.

287. Bausmės. — Už prievartos ir apgaulės pagrobimą yra šios bausmės: 1) pačiu įvykiu pašalinama nuo teisių bažnytinių veiksmų ir 2) įsakytos paskirti kitos bausmės pagal kaltės didumą (kan. 2353).

Už sulaikymą nebaudžiama.

288. Valstybių įstatymai. — Baudžiamasis statutas, str. 417: „Kas nusižengė išvežęs netekėjusią merginą, kuriai sukako tekybos pilni metai, bet kuri jaunesnė kaip dvidešimts vienų metų, tam kad su ja susivestų sutinkant jai, bet be jos tėvų sutikimo, tas yra baudžiamas areštu".

289. Kadencija. — Pagrobimo kliūtis gali baigtis savaime ir iš lauko. „Kliūtis savaime baigiasi, jei pagrobtoji, atskirta nuo pagrobėjo ir atgabenta atgal į nepavojingą ir laisvą vietą, sutiktų už jo tekėti" — kan. 1074, § 2. Taigi čia reikia dviejų dalykų, būtent, paleisti moteriškė iš pagrobėjo rankų ar veikimo ir jos sutikimo tekėti už buvusio pagrobėjo. P a l e i s t i reiškia atgabenti atgal, iš kur pagrobta. Taip pat galima nugabenti į pagrobtosios tėvų, brolių, draugų ar net šiaipjau žmonių namus, tik neturi būti pagrobėjo artimi asmens[2]). Sutikimas tuoktis turi įvykti, paleidus iš pagrobimo ar sulaikymo vietos.

Prieš Kodeksą I. C.[3]) ir šiandien[4]) kai kurie tvirtina, jog, ir atitaisius pagrobimą, negalima esą tuoktis be vietos ordi-

---

[1]) P. G a s p a r r i, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 559.
[2]) P. G a s p a r r i, t. p.
[3]) P. G a s p a r r i, t. p.
[4]) Pav., F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 474; A l. D e S m e t, De sponsalibus[3], II n. 650 išn. 3.

naro. Bet jau prieš Kodeksą I. C. to dalyko nebuvo įsakyta visuotinėmis teisėmis. Šiandien juo labiau tai pasakytina — Kodeksas I. C. apie tai tyli.

Nuo pagrobimo kliūties savaime gali dispensuoti Bažnyčia — bažnytinė kliūtis. Tik tai daryti neįprasta, nes ji lengvai galima kitaip pašalinti, būtent, atgabenant moteriškę atgal į nepavojingą ir laisvą vietą, ir norima užbėgti už akių bet kuriems moterystės sutikimo įžeidimams. Nuo pagrobimo kliūties kartais tedispensuojama laukinių žmonių kraštuose dėl didelės priežasties ir sutinkant pagrobtajai tuoktis[1]).

Prieš Kodeksą I. C. pagrobus net nuo kitų kliūčių nebuvo dispensuojama.

Kas pasakyta apie dispensą nuo pagrobimo kliūties, tas pat pasakytina ir apie tos moterystės pataisymą iš šaknų.

290. Pakeitimai. — Prieš Kodeksą I. C. nebuvo pagrobimo kliūties šiais atvejais: 1) kai moteriškė sulaikyta savo namuose (bendriausia nuomonė); 2) kai ji laisvai pateko į sulaikymo vietą (bendra nuomonė); 3) kai pirma ji sutiko būti pagrobta, tik paskum atsimetė, ir 4) kai pagrobus paskum sulaikyta tuoktis (ginčytasi).

Nūn visa tai kliūtys.

VIII. NUSIKALTIMAS (CRIMEN).

291. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis, 5. Platumas: a) svetimoteriavimas ir abiejų šalių pažadėjimas tuoktis, b) svetimoteriavimas ir kėsinimasis tuoktis, c) svetimoteriavimas ir nužudymas vyro ar žmonos ir d) nužudymas vyro ar žmonos, 6. Dauginimasis, 7. Bausmės, 8. Valstybės įstatymai, 9. Kadencija ir 10 Pakeitimai.

292. Apibrėžimas. — Nusikaltimo kliūtis kan. 1075 yra tai, kad „Negali tikrai susituokti tie:

1°. Kurie, tebesant tai pačiai teisiai moterystei, svetimoteriavo su vienas antru ir pažadėjo vienas antram tuoktis ar kėsinosi susituokti, nors civiliškai;

2°. Kurie, taip pat tebesant tai pačiai teisiai moterystei, svetimoteriavo su vienas antru ir vienas iš jų nužudė vyrą ar pačią;

3°. Kurie fiziškai ar morališkai, bet be svetimoterystės, nužudė vyrą ar pačią".

293. Padalinimas. — Nusikaltimo kliūtis yra keturių rūšių, būtent: 1) svetimoteriavimas ir pažadėjimas tuoktis, 2)

---

[1]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 31 ian. 1796; S. C. C. Off., instr. (ad Ep. Albaniae), 15 febr. 1901.

svetimoteriavimas ir kėsinimasis tuoktis, 3) svetimoteriavimas ir vienos šalies nužudymas vyro ar žmonos ir 4) abiejų šalių nužudymas vyro ar žmonos.

294. Istorija. — Romėnų teisėmis buvo draudžiama tuoktis su svetimoteriavimo dalyviu; tik moterystė buvo tikra[1]). Justinianus pirmasis tikrai išleido svetimoteriavimo nusikaltimo suardomąją kliūtį[2]). Tai paėmė Rytų Bažnyčia.

Vakarų Bažnyčia nusikaltimo kliūty nepasekė romėnų teisių, ėjo savo keliais. Ji nuo pat pirmųjų savo dienų smarkiausiai baudė už svetimoteriavimą viešomis apgailomis, kurių metu nusikaltėlis negalėjo nei tuoktis nei naudotis moteryste. Tik atlikus aną apgailą ir mirus antrajai šaliai, tebuvo galima eiti į kitą moterystę. Buvo, tiesa, ir tokių įstatymų, kur svetimoteriams amžinai draudžia su bet kuo tuoktis. Bet tai dalinės teisės[3]). Taigi pirmaisiais amžiais svetimoteriavimas buvo ne kas kita, kaip viešos apgailos kliūtis. Ji tebuvo draudžiamoji[4]).

IX amž. uždrausta tuoktis svetimoteriams su vienas antru, mirus nekaltajai šaliai[5]). Tik iš pradžių net kvalifikuoto svetimoteriavimo dar nebuvo atskirta nuo viešos apgailos kliūties ir kliūtis tebuvo draudžiamoji. Tame pačiame amžiuj išleista suardomoji nusikaltimo kliūtis, kuri kyla iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo tuoktis[6]).

Gratianus prarastą svetimoteriavimą laiko viešos apgailos kliūtimi, kaip aukščiau ir prie nusikaltimo kliūties priskiria svetimoteriavimą ir pažadėjimą tuoktis, ir svetimoteriavimą ir nužudymą vyro ar žmonos[7]). Jį seka Petras Lombardus ir Rolandus. Šv. tėvas Klemensas III (1187-1191) išleido svetimoteriavimo ir kėsinimosi tuoktis suardomąją kliūtį[8]). Šv. tėvas Celestinas III (1191-1198) pridėjo ketvirtąją nusikaltimo kliūties rūšį, būtent, abiejų šalių nužudymą vyro ar žmonos[9]). Galop, šv. tėvas Grigalius IX (1227-234) bet kuriems abejojimams išvaikyti paaiškino, jog vien pažadėjimas ar kėsinimasis tuoktis, tebegyvenant antrajai šaliai, nors esąs didelė nuodėmė ir baustinas, bet

---

[1]) L. XI, § 13 D., ad leg. Iul.
[2]) Novella 134, c. 12.
[3]) Pav.: conc. Forumiuliense (796), c. 10, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, III² 719; c. 22, C. XXXII, qu. 7.
[4]) Plg. conc. Illiberitanum (300-306), c. 9, vz. C. I. Hefele, t. p., I² 159.
[5]) Conc. Meldense, c. 69, vz. c. C. I. Hefele, t. p., IV² 118.
[6]) Conc. Triburiense, c. 40, vz. C. I. Hefele, t. p., 556.
[7]) Dict. Grat., post c. 3, C. XXXI, qu. 1.
[8]) C. 4, 5, X, *de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*, IV, 7.
[9]) C. 1, X, *de conversione infidelium*, III, 33.

vis dėlto nesudaraą suardomosios kliūties, nebent jei pirma ar paskiau, tebegyvenant antrajai šaliai, būtų svetimoteriauta[1]).

295. Įgimtis. — Nusikaltimas yra suardomoji bažnytinė kliūtis. Jos pamatas yra šis: 1) viešas padorumas ir 2) moterystės ištikimybės ir susituokusių gyvybės apsaugojimas, būtent, kad viltis susituokti nebūtų akstinas nusikalsti aukščiau kalbėtaisiais nusikaltimais.

Kadangi nusikaltimo kliūtis tėra bažnytinė, tai tiesiog tesaisto krikščionis. Atbulai, tiesiog nesaisto nekrikščionių. Jei kur nusikaltimas būtų pasaulinė kliūtis, tada kas kita. Nekrikščionių nusikaltimo kliūtis neatgyja nė tada, kai abu ar vienas katras atvirsta į krikščionių tikybą[2]); nes krikštas nuplauja nusikaltimo dėmes. Taip pat nėra kliūties, kur nusikaltimas reikalauja dviejų veiksmų ir vienas iš jų, pav., svetimoteriavimas, įvyko prieš krikštą, o antrasis, pav., nužudymas vyro ar žmonos, po krikšto[3]); nes pirmąjį veiksmą čia panaikino krikštas. Išimtis — kai pažadėta ar kėsintasi tuoktis, tebesant nekrikščioniu, ir, to dalyko neatšaukus, po krikšto svetimoteriaujama. Nes čia anas pažadėjimas ar kėsinimasis iš tikrųjų virtuališkai tebėra ir toliau traukiasi — susijungia veiksmai.

Netiesiog nusikaltimo kliūtis gali saistyti ir nekrikščionis, būtent, kai vienas iš nusikaltėlių yra krikščionis, antrasis nekrikščionis[4]). Tik ir čia nėra kliūties, jei nekrikščionis vienas įvykdo tuos nusikaltimo veiksmus, kurie sudaro kliūtį, t. y. svetimoteriauja su krikščioniu ir vienas nužudo vyrą ar žmoną. Nes tai negali saistyti krikščionies — jis čia nėra nužudymo dalyvis. Todėl nebegali saistyti nė nekrikščionies, kurį kliūtis tarpiškai arba per krikščionį teliečia. O vienas svetimoteriavimas nesudaro nusikaltimo kliūties. Paskutinysis atvejis nesaisto nė tada, kai nekrikščionis atvirsta krikščioniu; nes čia kliūtis neatgyja. Atbulai, jei kalbamuoju atveju vyrą ar žmoną nužudo svetimoteris krikščionis, tai kliūtis yra ir bus, nors svetimoteris nekrikščionis atvirstų; nes krikščionį amžinai laiko kliūtis[5]).

296. Platumas. — I. Svetimoteriavimas ir abiejų šalių pažadėjimas tuoktis. — Šiai kliūčiai reikia štai ko:

1⁰. Svetimoteriavimas turi būti:

---

[1]) C. 8, X, *de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*, IV, 7.

[2]) S. C. de Prop. Fide (C. P.—Iaffnae), 23 aug. 1852.

[3]) S. C. de Prop. Fide (C. P.—Iaffnae), 23 aug. 1852.

[4]) C. 1, X, *de conversione infidelium*, III, 33; S. C. de Prop. Fide (S. P.—Iaffnae), 23 aug. 1852.

[5]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 562; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 521; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 501.

1) Objektyviškas arba materiališkas, t. y. turi įvykti tarp tų asmenų, iš kurių vienas ar abu yra surišti tam tikros moterystės ryšiu. Nesvarbu, ar moterystė yra pavartota ar tik tvirta, ar šalys gyvena drauge ar yra išsiskyrusios. Atbulai, manomo svetimoteriavimo neužtenka[1]). Kitais žodžiais sakant, jei kas svetimoteriautų, manydamas, kad antroji jo šalis tebesanti gyva, o iš tikrųjų būtų mirusi, nebūtų kliūties. Tas pat pasakytina tada, kai svetimoterio moterystė yra dėl kurios priežasties netikra, nors tai nieku būdu jam nebūtų žinoma ar nebūtų galima sužinoti; nes šiose supozicijose nepadaroma skriaudos jokiai moterystei.

Jei abu svetimoteriai būtų susituokę, tada užtenka, kad viena katro moterystė būtų objektyviškai tikra.

2) Formališkas abiejų dalyvių atžvilgiu, t. y. bent vienas iš svetimoteriaujančių turi žinoti, kad antrasis nuodėmės dalyvis yra susituokęs. To dalyko reikia dėl to, kad abiejų šalių būtų įžeidžiama ta pati moterystė[2]). Taigi, jei vienas tėra susituokęs, tai reikia, kad nesusituokusysis žinotų, jog nusideda su susituokusiu. Jei abu svetimoteriai būtų susituokę, tai neužtenka žinoti vienam katram savo moterystės ryšys — reikia žinoti taip pat antrojo dalyvio moterystės ryšys. Tik paskutiniuoju atveju nereikia, kad abu žinotų vienas antro moterystę. Tik jei tai žinotų abu, tai, kaip matysime žemiau, pati kliūtis pasidarytų dauglypė.

Nežinojimas čia suprantamas nepašalinamas ir kaltas (ignorantia non crassa seu supina). Atbulai, nuo kliūties nepaleidžia tyčia norėtas nežinojimas (ignorantia affectata). Ar nuo kliūties paleidžia labai kaltas nežinojimas (ignorantia crassa seu supina), ginčijamasi. Vieni tai tvirtina[3]), kiti neigia[4]). Pirmesnioji nuomonė yra teisinga. Nes: a) Nusikaltimo kliūties tikslas yra tas, kad būtų pašalintas pavojus vyro ar žmonos gyvybei. Čia nors nežinojimas yra kaltas, vis dėlto tebėra nežinojimas ir konsekventiškai nėra viso to pavojaus, kuriam norima užbėgti už akių. b) Ginčijamasi. Taigi čia yra teisių abejojimas. O tuo atveju kan. 15 nėra kliūties.

Jei svetimoteriavimo dalyvis žino, jog antrasis dalyvis yra susituokęs, tik abejotų, ar jo žmona, resp. vyras esąs mi-

---

[1]) C. 4, X, *de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*, IV, 7.

[2]) Plg. c. 1, 7, X, *de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium*, IV, 7.

[3]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 79 n. 38; I. D'Annibale, Summula, II n. 332; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 523; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 647; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 481.

[4]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 4; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 93.

ręs, ir abu pažadėtų vienas antram tuoktis, tai būtų kliūtis. Nes kiekvienas, labiausiai moterystės srity, spėjamas tebesąs gyvas, kolei priešinga įrodyta. Jei paskum būtų sužinota, kad, svetimoteriaujant ar pažadant tuoktis, nekaltoji ana šalis iš tikrųjų buvusi mirusi, kliūtis atkrinta.

3) Visiškas (perfecta), t. y. „consummata copula perfecta, quae constat penetratione membri virilis in vaginam mulieris et seminatione in eadem". Taigi pasikėsintas lyties santykis, sodomiškas ar onanistiškas suėjimas nepadaro kliūties. A. Reiffenstuel sako, jog čia užtenką, „si vir vas feminae penetrat, esti omnino non seminet, vel adventum seminis advertens, virilia extrahat et extra vas seminet"[1]). Tai jis remia paties įstatymo pamatu ir tuo, kad toks lyties santykiavimas esąs daugiau nuodėmingas. Kiti kanonistai atmeta jo nuomonę. Praktikoj Reiffenstuel'io tvirtinimas nedaug teturi vertės. Nes kas čia gali įrodyti, kaip ten yra buvę; lytiškai santykiavus, išorinėj srity visada spėjama „copula perfecta", ir „in copula perfecta" daugiau yra pavojaus nužudyti vyras ar žmona, nekaip „in copula imperfecta".

2⁰. Pažadėjimas tuoktis turi būti:

1) Tikras (promissio vera), t. y. pažadėjimas tikrąja prasme. Todėl neužtenka vien norėti ar manyti tuoktis. Pav., nėra kliūties, jei kas sakytų, jog labai noris tuoktis su Y.

2) Rimtas (pr. seria), t. y. padarytas, norint įvykdyti. Atbulai, neužtenka melagingo ar veidmainingo pažadėjimo (promissio falsa vel ficta); nes tai netikri pažadėjimai. Melagingas ar veidmainingas pažadėjimas nesudaro kliūties taip sąžinės, taip išorinėj srity. Tik paskutiniojoj srity reikia įrodyti. Tai yra bendresnė ir apytikresnė nuomonė[2]). Tik kai kurie vis dėlto tvirtina, jog nusikaltimo kliūčiai užtenką net melagingai ar veidmainingai pažadėti, jei to dalyko išorėj (externe) nežinoma[3]). Nes ir čia esą pavojaus vyro ar žmonos gyvybei. Jiems atsakytina tai, jog šis dalykas yra „materia odiosa" ir todėl kan. 19 suglaustai aiškintinas.

3) Laisvas nuo didelės baimės ir substancialinės klaidos.

4) Išoriniu būdu (externe) pareikštas — žodžiu, raštu ar bet kuriuo kitu ženklu. Kitaip antroji šalis nežinos pažadėjimo.

5) Priimtas antrosios šalies taip pat išoriniu būdu (externe) — žodžiu, raštu, ženklu ar bent tokiu įvykiu, kur savaime ar žmonių įpročiais laikoma pozityvišku priėmimu. Tai

---

[1]) Ius canonicum universum, IV tit. VII n. 13.

[2]) Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 22; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 648; Fr Wernz, Ius decretalium, IV² n. 524; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 315; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 93; Al. De Smet, De sponsalibus³, II n. 659.

[3]) Pav., Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, n. 10.

prieš Kodeksą I. C. buvo bendra nuomonė[1]). Po Kodekso I. C. tai tikriausia tiesa, nes pažadėjimas be priėmimo juridiškai nieko nereiškia. O kan. 1075, n. 1 pasakyta: „Qui ... fidem sibi mutuo dederunt". Taigi suponuojamas priėmimas.

Ar tyla yra priėmimo ženklas? Ginčijamasi. Bendresne ir apytikresne nuomone, tylos neužtenka. Iš tikrųjų, čia nieku būdu negalima taikinti 43 teisių taisyklės: „Qui tacet, consentire videtur"[2]). Nes čia dalykas yra neprielankus — kliūtis. Net antrojo dalyvio dėl aplinkybių tylėjimas kaip tik čia gali reikšti nesutikimą. Nes jei savy būtų sutikęs, tai būtų pareiškęs. Tylėjo, — matyti, tyčia. Nes matė, kad tylėdamas pažadėtoją mažiau teižeis, nekaip pareikšdamas priešinga. Pagaliau, esant teisių abejojimui, kan. 15 nėra kliūties.

6) Abišalis (pr. mutua), t. y. vienam ir antram pažadant. Prieš Kodeksą I. C. buvo ginčijamasi, ar abiejų reikią pažadėjimo. Neigiamoji nuomonė buvo bendresnė[3]), teigiamoji apytikresnė[4]). Nūn Kodeksas I. C. išsprendė ginčą mažumo kanonistų naudai.

7) Absoliutiškas ar tolygus, t. y. be sąlygų; jei su sąlyga, tai tada, kai svetimoteriauta ar tebesant moterystės ryšiui. Atbulai, nėra kliūties, jei pažadėta sąlyga neįvyksta prieš svetimoteriaujant. Nes, neįvykus sąlygai, išnyksta pažadėjimas, ir paskesnis svetimoteriavimas nebegali susijungti su pažadėjimu tuoktis. Tas pat yra, kai svetimoteriavus sąlyga būtų sustabdyta iki pat nekaltosios šalies mirimo ar anksčiau neįvyktų. Nes sąlyga neįvyksta — išnyksta ir pats pažadėjimas. Nėra kliūties nė tada, kai sąlyga teįvyksta, nebeturint galios moterystei. Nes pažadėjimas tepradėjo veikti, išnykus moterystės ryšiui — kai jau galima ne tik pažadėti, bet ir tuoktis, ir konsekventiškai nebėra juridiškos sijos tarp pažadėjimo ir svetimoteriavimo.

Jei sąlyga išnyksta prieš moterystės ryšio pasibaigimą, tai pažadėjimas ima veikti štai kada: jei sąlyga yra buvęs (de praeterito) ar esąs dalykas (de praesenti), tai kliūtis pasidaro tuoj, kai sužinoma sąlygą įvykus; jei pažadėjimo sąlyga yra būsiąs būtinas (de futuro necessario), negalimas (de impossibili) ar nepadorus dalykas (de turpi), tai kliūtis taip pat pasidaro tuoj; jei sąlyga yra būsiąs nebūtinas (de futuro

[1]) Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, n. 25; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV, n. 22; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 648; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 524.

[2]) Reg. 43, R. I., in VI°.

[3]) Plg. c. 6, X, *de eo, qui in matrimonium duxit, quam polluit per adulterium*, IV, 7; Fr. Wernz, t. p., išn. 38.

[4]) Th. Sanchez, t. p., n. 19; P. Gasparri, t. p.

contingenti) ar padorus dalykas (de futuro honesto), tai veizėtina yra, ar ji įvyko ar ne prieš moterystei pasibaigiant.

8) Moterystės (pr. matrimonialis), t. y. reikia, kad būtų pažadama tuoktis su dalyviu (complice), mirus nekaltajai šaliai. Atbulai, nėra kliūties, jei pažadama tuoktis prieš kalbamosios šalies mirimą, pav., po mėnesio, metų, išsiskyrus ir t.t. Tik išorinėj srity intencija ir pažadėjimas tuoktis visada spėjamas, kai, mirus antrajai šaliai, tuoj tuokiamasi. Išdėstytojo dalyko pamatas yra tas, kad kan. 1075, n. 1 atvirai skiriami pažadėjimas ir kėsinimasis tuoktis. Be to, kalbamoji nuomonė jau prieš Kodeksą I. C. buvo bendra[1]). Nūn, galima sakyti, visi jos laikosi[2]).

9) Įžeidžiąs (pr. iniuriosa) esančią moterystę. Įžeisti turi materiališkai ir formališkai. Nes be to dalyko pažadėjimas tuoktis negali sudaryti nusikaltimo elemento, svetimoteriavimo padaryti nusikaltimo atžvilgiu kvalifikuoto ir jam negalima pritaikinti kliūties pamato.

Pažadėjimas moterystę formališkai įžeidžia tada, kai abu svetimoteriai žino, kad tebėra moterystės ryšys, kaip ir aukščiau 1° 2. Komplikuotesnis yra dalykas tada, kai, nežinant antrosios šalies moterystės, pažadama tuoktis prieš svetimoteriavimą. Pav., X, nežinodamas, jog Y yra susituokusi, prižada su ja tuoktis. Ši tai priima ir pati tą pat pažada. Paskum sužinota visa tiesa ir svetimoteriaujama. Ar yra kliūtis? Čia reikia skirti atvejis nuo atvejo. Jei sužinojus moterystę, pažadėjimas pažymėtai atkartotas, tai tikrai yra kliūtis. To nesant, skirtina: jei svetimoteriauta dėl to, kad pirma pažadėta tuoktis, viliantis būsiančios moterystės, tai yra kliūtis; nes čia tebėra pažadėjimas, kurs iš bona fide pereina į mala fide. Jei svetimoteriauta ne dėl pirmesnio pažadėjimo, tai nėra kliūties; nes nebėra tarp pažadėjimo ir svetimoteriavimo sijos.

Pažadėjimas tuoktis moterystę materiališkai įžeidžia tada, kai nekaltoji šalis yra priešinga. Bent taip spėjama. Pavyzdžiu gali eiti Al. De Smet'o[3]) įvykis Brukselio vysku-

---

[1]) Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, n. 23; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV nn. 8—9; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], n. 648; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 524.

[2]) Pav.: Th. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], n. 315; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 484; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 569; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 327; Alb. Blat, Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, III 1, 595; — Priešinga nūn tvirtina: I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 93; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 70; H. Noldin, De sacramentis[13], 587; Jų įrodymas yra tas, kad Kodeksas I. C. nieko nekalbąs apie tą sąlygą. Tik čia, mano išmanymu, yra ne kas kita, kaip neįsigilinimas į dalyką.

[3]) T. p., išn. 2.

pijoj, būtent, X svetimoteriavo su savo pačios seseria ir ją vesti pažadėjo mirštančiai savo žmonai esančių vaikų naudai. Čia nėra kliūties.

3⁰. Turi būti sija tarp svetimoteriavimo ir pažadėjimo tuoktis, būtent, tuodu veiksmai turi įvykti, „tebesant tai pačiai teisiai moterystei" (kan. 1075, n. 1), kuri įžeidžiama. Taigi nėra kliūties, jei svetimoteriauta, tebesant moterystės ryšiui, o tuoktis pažadėta, jam išnykus; nes čia nėra bijomojo pavojaus nekaltajai šaliai ir galima pažadėti tuoktis. Tas pat pasakytina tada, kai tuoktis pažadėta, tebesant moterystei, o lytiškai santykiauta paskiau. Nes čia ne svetimoteriavimas, tik paprastas paleistuvavimas.

Nesvarbu, ar pirma pažadėta tuoktis ar svetimoteriauta. Taip pat nesvarbu jų tarpo ilgumas. Tik jei pažadėta prieš svetimoteriavimą, tai svetimoteriaujant neturi būti atšaukta. Kitaip nė svetimoteriavimas ir pažadėjimas nebesudarys su ja draugovės kliūčiai padaryti. Atšaukti pažadėjimas užtenka vienai šaliai. Net nesvarbu, ar prieš tai antroji šalis prieštaravo; nes čia pažadėjimas paliauja buvęs abišalis. Atšauktina yra žodžiu ar kitu išoriniu ženklu taip, kad antroji šalis suprastų. Atbulai, neužtenka tai padaryti vien savy. Atšaukti pažadėjimas svetimoteriavus nieko nereiškia, nes kliūtis jau yra gimusi.

Galop, nėra kliūties, jei vienas iš kalbamųjų veiksmų įvyktų pirmesnėj moterystėj, o antrasis jau kitoj moterystėj. Pav., vedęs X svetimoteriavo su Y; mirus jo žmonai ir vedus kitą, jis pažada vesti tą pačią moteriškę Y — nėra kliūties.

297. II. Svetimoteriavimas ir kėsinimasis tuoktis. —

1⁰. Čia svetimoteriavimas turi būti toks pat, kaip n. 296, 1⁰.

2⁰. Kėsinimasis tuoktis čia suprantamas tas veiksmas, kuriuo kas, tebesant moterystės ryšiui, eina į kitą moterystę. Nesvarbu, kaip išreikštas šios moterystės sutikimas, būtent, žodžiais ar kitu ženklu, prie klebono, eretikų tuokėjo ar rabino, civiliškai ar net visai privatiškai. Tik konkubinato savaime nelaikoma kėsinimusi tuoktis. S a v a i m e, nes jei konkubinatu būtų išreikštas moterystės sutikimas ar pats konkubinatas vietos įpročiu būtų laikomas moterystės sutikimo pareiškimu, tai kas kita[1]).

Be to, kėsinimasis tuoktis tėra kliūtis tada, kai abi šalys žino esantį moterystės ryšį, kaip aukščiau n. 296, 1⁰ 2 ir 2⁰ 1-7.

3⁰. Tarp svetimoteriavimo ir kėsinimosi tuoktis turi būti tokia pat sija, kaip tarp moterystės ir pažadėjimo tuoktis n. 296, 3⁰.

---

[1]) S. C. de Prop. Fide, 14 ian. 1844.

298. III. Svetimoteriavimas ir nužudymas vyro ar žmonos. — Šiai nusikaltimo kliūčiai reikia:

1°. Svetimoteriavimas turi būti toks pat, kaip aukščiau n. 296, 1°.

2°. Nužudymas vyro ar žmonos turi būti šioks:

1) Turi būti nužudytas objektyviškai tikras vyras ar žmona. Atbulai, neužtenka nužudyti netikras ar manomas vyras ar žmona. Tai paprastas nužudymas žmogaus.

2) Turi nužudyti bent vienas iš svetimoterių. Taigi niekam nereikia, kad abu svetimoteriavimo dalyviai prisidėtų prie nužudymo. Nesvarbu, ar svetimoteris(rė) nužudė savo ar svetimoteriavimo dalyvio žmoną ar resp. vyrą. Taip pat nesvarbu, ar tai padarė fiziškai, pav., savo ranka, pats įdavė nuodus, ar morališkai, pav., įsakydamas, liepdamas ar patardamas.

3) Turi būti tyčia nužudyta. Atbulai, čia neįeina nekaltas ar netyčia padarytas nužudymas.

4) Nužudyta turi būti intencija tuoktis su svetimoteriavimo dalyviu, ne dėl kitos kurios priežasties, pav., iš keršto[1]). Tos sąlygos, tiesa, pažymėtos nėra Kodekse I. C. Ją vis dėlto rodo pats įstatymo tikslas, kur norima už akių užbėgti kėsinimuisi nužudyti nekaltąją šalį, viliantis susituokti su svetimoteriu[2]). Kalbamąją intenciją turėti užtenka vienai šaliai, nes čia nereikalaujama abiem šalims veikti, kas daryti. Be to, tą intenciją nebūtinai reikia paskelbti savo dalyviui. Nes jei nereikia abiejų svetimoteriavimo dalyvių veiksmo nužudyti vyrą ar žmoną, tai kuriam galui bereikia paskelbti tai, kuria intencija tai daroma[3]). Kiti, tiesa, priešingai tvirtina[4]). Tik kalba be juridiško pamato. Todėl jų nuomonė negali turėti nė juridiškos vertės.

Ar kalbamajai kliūčiai reikia šiaip jau išoriniu būdu (externe) pareikšti nužudymo tikslas — intencija tuoktis? Tai vieni tvirtina[5]), kiti neigia[6]). Pirmoji nuomonė prieš Kodeksą I. C. buvo bendresnė. Antroji nuomonė, mano galva, teisinga. Nes kadangi nužudymui čia užtenka vieno iš svetimoteriavimo dalyvių veiksmo, tai nebėra kuriam reikalui bereikšti nė jo tikslo. Be to, ir neigiamojoje supozicijoj kliūties įstatymas tebeturi tikslą. Galop, teigiamosios nuomonės įrodymai neišlaiko kritikos. Be kitko, tos nuomonės atstovai sako, jog

[1]) Plg. S. C. C., *Ulyssibonen.*, 28 sept. 1728.

[2]) Plg. kan. 18.

[3]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 531; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 175; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 321.

[4]) Pav., P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 650.

[5]) Pav., Fr. Wernz, t. p., n. 528 išn. 55 ir n. 531 išn. 61. — H. Noldin, De sacramentis[13], n. 586, sako, jog kalbamosios intencijos nereikią pareikšti antrajai šalai, tik vis dėlto turinti būti jam žinoma.

[6]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 490.

kitaip Bažnyčia galėtų liesti visai išvidinę žmogaus intenciją. Bažnyčia kaip tik čia teliečia svetimoteriavimą ir nužudymą vyro ar žmonos, kur abu yra kaip tik išoriniai veiksmai. Pati kalbamoji intencija išorinėj srity spėjama, kas labiausiai pasakytina tada, kai nužudoma svetimoteriavus[1]). Todėl ją (intenciją) Bažnyčia visai gali paliesti. Iš tiesų intencija tuoktis visada pažymėtai ar įsaistytai pareiškiama, kas iš aplinkybių matyti.

5) Mirimas turi įvykti iš nužudomojo veiksmo,ne iš ko kita, pav., gydytojo nesugebėjimo ar apsileidimo, lengvai sužeisto nesistengimo gydytis ir t.t. Juo labiau nėra kliūties tada, kai neįvykdyta kėsinimosi nužudyti, nors pasyvus nusikaltimo subjektas būtų sužeistas ar sirgtų.

3⁰. Svetimoteriavimo ir vyro ar žmonos nužudymo sija turi būti:

1) Taip svetimoteriavimas, taip nužudymas vyro ar žmonos turi įvykti, „tebesant tai pačiai teisiai moterystei" — kan. 1075, n. 2. Taigi nėra kliūties, jei X svetimoteriauja su Y, tebegyvenant jo žmonai, ir, jai mirus, jis vestų Z ir ją nužudytų tam, kad galėtų susituokti su Y.

2) Svetimoteriavimas turi įvykti prieš nužudymą; nes nužudymas vyro ar žmonos, kai matėme aukščiau 2⁰ 4, turi įvykti intencija tuoktis su svetimoteriavimo dalyviu; o mirus nekaltajai šaliai, lytiškai santykiauti nebėra svetimoteriavimo. Su tuo sutinka visi kanonistai. Tik pačiu nužudymu čia vieni laiko tą veiksmą, kurs savaime yra mirimo priežastis[2]); kiti — patį mirimą[3]). Taigi, pasak pirmųjų, kliūties nėra tada, kai svetimoteriauta po fiziško ar morališko mirties veiksmo, nors tas asmuo tebegyventų[4]). Atbulai, pasak antrųjų, čia iki pat mirimo yra kliūtis. Pirmoji nuomonė, mano galva, yra teisinga. Nes: a) nužudymu iš tikrųjų laikytina ne tiek mirimas, kiek pats minos padėjimas arba priežasties gimimas. b) Po veiksmo, nuo kurio mirštama, svetimoteriavimas iš tiesų visai nebeveikia nužudymo. Taip, nusikaltimo kliūtis išleista tam, kad dėl svetimoteriavimo nebūtų kėsinimasi ant nekaltosios šalies gyvybės. Čia jau pasikėsinta. Taigi. c) Jei ir priešingai nuomonei pripažintume vertės, tai dalykas būtų laikytinas abejotiniu. O esant teisių abijojimui, abejotinasis dalykas nesudaro kliūties (kan. 15).

---

[1]) Plg. S. C. C., *Ulyssiponen.*, 28 sept. 1726.

[2]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 322; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 492.

[3]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV nl. 51; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 532.

[4]) Kai kurie tai tepripažįsta fiziškam ir neigia morališkam veiksmui. Tik tai visai nekuo neparemta.

299. IV. Nužudymas vyro ar žmonos. — Nusikaltimo kliūčiai, kuri kyla iš vien nužudymo vyro ar žmonos, reikia, kad tas nužudymas būtų:

1) Tikras (verus), kaip aukščiau n. 298, 2^0 1. Nesvarbu, ar vyras ar žmona nužudoma. Priešinga kai kurių nuomonė, kur čia kliūtį tematė vien nužudyme žmonos, jau seniai yra persenusi. Nes taip vyras, taip žmona moterystės atžvilgiu Dievo teisėmis ir bažnytiniais įstatymais yra lygūs.

2) Tyčia padarytas, kaip aukščiau n. 298, 2^0 3.

3) Padarytas vyriškio ir moteriškės — bendras veiksmas. Atbulai, kliūties nėra tada, kai padaro be vienas antro ar abu, tik visai neveikiant vienas antro ir skyrium. Jei bendrininkų (cooperatores) būtų ne vienas, tai tarp jų visų kiltų kliūtis.

Veiksmas gali būti fiziškas ar morališkas, kaip aukščiau n. 298, 2^0 2. Taip pat nesvarbu, ar bendrininkas yra principalinis, kur be jo nebūtų įvykęs nusikaltimas, ar antraeilis, kur padėjo lengviau nužudyti, pav., nurodydamas būdą nužudyti ir t.t. Kliūtis yra net tada, kai viena šalis pareiškė savo sumanymą nužudyti ir antroji šalis su tuo sutiko ar patvirtino ir tas dalykas paveikė pirmąją šalį.

Jei moralinis bendrininkas atšauktų savo veiksmą, tai reikia veizėti, ar tai padaryta ir pareikšta tam, kurs buvo paveiktas, prieš nusikaltimo ar po. Pirmaisiais dviejais atvejais nėra kliūties, nes atšauktas bendrininkavimas; trečiuoju—yra.

Jei po nužudymo viena šalis tik pagiria antrosios šalies nužudymą ar padeda nusikaltėliui pasislėpti ar išsisukti, tai nėra kliūties. Nes tai nebeveikia įvykusio nužudymo. Tik jei tai būtų susitarta prieš nužudymą, tai vis dėlto būtų kliūtis[1]).

4) Padarytas intencija tuoktis su bendrininku ar su vienu iš daugelio bendrininkų, tik ne dėl ko kita, pav., atkeršyti, pasipelnyti, paleistuvauti ir t.t. Tos intencijos sąlygos, tiesa, nėra pažymėtai pažymėtos bažnytinėse teisėse. Tai vis dėlto išplaukia iš paties nusikaltimo kliūties tikslo. Atbulai, kliūties nėra tada, kai nužudoma ne su bendrininku, tik su kitu asmeniu, pažymėtu ar nepažymėtu, pav., bendrininko dukteria, seseria ir t.t.

Kalbamoji intencija turi būti prieš nužudymą. Jei ji tebūtų po nužudymo, tai nebūtų kliūties; nes tada nebeveikia vyro ar žmonos nužudymo.

Ginčijamasi, ar abu bendrininkai turi turėti intenciją tuoktis su vienas antru. Tai vieni tvirtina[2]); kiti sako, jog užtenką ji turėti vienam katram[3]). Paskutinioji nuomonė yra

[1]) Plg. kan. 2209.

[2]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 497.

[3]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 55; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 644;

bendra ir, mano išmanymu, apytikriausia. Nes ir šiuo atveju gali būti priežasties kėsintis ant nekaltosios šalies gyvybės, kam išvengti išleista pati kliūtis. Be to, kan. 1075 visai nereikalaujama abiejų intencijos tuoktis. Galop, tai nuomonei yra prielanki Austrijos instrukcija, kur § 37 vyro ar pačios nužudymas laikomas kliūtimi tada, „kai nors tik viena šalis tą nusikaltimą būtų padariusi tam, kad su antraja šalia galėtų susituokti".

Taip pat ginčijamasi, ar intencija tuoktis turinti būti pareikšta ar ne. Vieni reikalauja, kad ji būtų pareikšta išoriniu būdu bendrininkui[1]); kiti — išoriniu būdu bet kam, ne būtinai bendrininkui[2]); treti visą dalyką neigia[3]). Kalbamoji intencija, mano išmanymu, reikia pareikšti antrajam bendrininkui. Nes kitaip ji negalės veikti vyro ar žmonos nužudymo, viliantis moterystės. Tik intencija pareikšti galima žodžiu, raštu, ženklu ir t.t. Kalbamuoju dalyku, pasak šv. Alfonso, gali eiti net, pav., dovanos, meilingi laiškai, intymiški santykiai ir t.t.[4]) Pagaliau, išorinėj srity kalbamoji intencija visada, labiausiai, jei tuoj po vyro ar žmonos nužudymo tuokiamasi, spėjama, iki priešinga įrodoma; nes taip įprastai nužudomi vyrai ar žmonos. Priešinga įrodyti turi nužudytojas.

5) Mirimas turi įvykti iš nužudomojo veiksmo, kaip aukščiau n. 298, 2^0 5.

300. Dauginimasis. — Nusikaltimo kliūtis gali būti daugiypė. Ji dauginasi taip moterystės, taip nusikaltimo, taip abejais atžvilgiais drauge.

Moterystės atžvilgiu nusikaltimo kliūtis dauginasi šiaip: tiek yra kliūčių, kiek moteryščių įžeidžiama bent vienu iš aukščiau kalbėtųjų keturių būdų. Todėl, pav., svetimoteriavimas ir pažadėjimas ar kėsinamasis tuoktis yra dvi kliūtys: 1) Jei vedęs X, tebegyvenant pirmajai savo žmonai, svetimoteriautų su Y ir pažadėtų ar kėsintųsi ją vesti; paskum vestų kitą žmoną ir vėl svetimoteriautų su Y ir pažadėtų ar kėsintųsi ją vesti. 2) Kai tai padarytų du susituokę, žinodami vienas antro moterystę.

Nusikaltimo atžvilgiu kliūtis dauginasi: tiek bus kliūčių, kiek įvairių rūšių nusikaltimų įžeidžia tą pačią moterystę.

A. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 175; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 528; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 663; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 324; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 93; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 327.

[1]) Pav.: P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 644; Th. M. Vlaming, t. p., n. 325; Al. De Smet, t. p.

[2]) Pav., Fr. Wernz, t. p., išn. 55.

[3]) Pav., An. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, IV tit. VII n. 24.

[4]) Theologia moralis, VI n. 1034.

Todėl kiek aukščiau minėtųjų keturių supozicijų įvyksta toj pačioj moterystėj, tiek yra kliūčių. Pav., vedęs X, tebegyvenant savo žmonai T, pažada vesti Y ir pirma su ja svetimoteriauja (1 supozicija); paskum kėsinasi su ja tuoktis (2 supozicija); galop, nužudo savo žmoną T tam, kad galėtų vesti Y (3 supozicija). Tai trys nusikaltimo kliūtys. Atbulai, kliūtis nesidaugina, daug kartų įvykus tam pačiam nusikaltimui, nors toj pačioj moterystėj, pav., daug kartų formališkai svetimoteriavus ar pažadėjus tuoktis.

Galop, nusikaltimo kliūtis gali daugintis moterystės ir nusikaltimo atžvilgiais drauge, veizint į tai, kiek įvairių nusikaltimų įžeidžia įvairių moterysčių. Pav., X yra vedęs Y, S yra ištekėjusi už T ir abu, t. y. X ir S, žino vienas antro moterystę; jei X svetimoteriautų su S ir pažadėtų tuoktis, tai būtų dvi kliūtys; jei dar, tebegyvenant Y, X kėsintųsi vesti S, būtų keturios kliūtys; jei X nužudytų Y ir T, kad būtų galima vesti, būtų šešios kliūtys ir t.t.

301. Bausmės. — Tam tikrų nusikaltimo kliūties bausmių nėra. Baudžiama tik už pačius nusikaltimus, būtent:

1) Svetimoteriai užsitraukia kan. 2357, § 2 bausmes. Štai jos: „Kas padarytų viešą svetimoteriavimo nusikaltimą ar viešai gyventų konkubinate arba už kitus nusikaltimus šeštajam dekalogo įsakymui būtų teisiai pasmerktas, tas tebūna pašalintas nuo teisių bažnytinių veiksmų, iki parodys tikro atvirtimo ženklus". Bausmė yra išsprendžiamoji (ferendae sententiae).

2) Kan. 2356: „Bigamai, t. y. kur, kliudant moterystės ryšiui, kėsintųsi sueiti į kitą moterystę, nors, kaip sako, tik civilišką, pačiu įvykiu užsitraukia nešlovę; jei dar, neveizėdami ordinaro įspėjimo, pasiliktų neleistiname susibūrime, tai pagal kaltės didumą tebūna ekskomunikuoti ar asmeniniu būdu interdiktuoti". Pirmosios bausmės — įvykio (latae sententiae), antrosios — išsprendžiamosios (ferendae sententiae).

3) Kan. 2354, § 1: „Pasaulininkas, teisiai pasmerktas už žmogaus nužudymo nusikaltimą..., tebūna pačiu įvykiu pašalintas nuo teisių bažnytinių veiksmų ir nuo bet kurių pareigų, jei jų turi Bažnyčioj, neliečiant priedermės atlyginti skriaudas".

302. Valstybės įstatymai. — Baudžiamasis Statutas, str. 418: „Susivedęs žmogus, kuris nusižengė svetimavęs, taip pat ir tas, kuris nusižengė žinomai svetimavęs su susivedusiu žmogumi, yra baudžiamas areštu".

303. Kadencija. — Nusikaltimo kliūtis savaime yra amžina. Todėl tegali baigtis vien dispensa. Kadangi visa kliūtis tik bažnytinė, tai Bažnyčia gali dispensuoti nuo visų keturių rūšių. Iš tiesų nuo viešo nužudymo vyro ar žmonos Apašta-

liškasis Sostas nedispensuoja. „Ir net nėra", sako Benediktas XIV: „pavyzdžio, kad šv. tėvas kada būtų dispensavęs nuo viešos tos kliūties"[1]). Nuo slapto kalbamojo nužudymo dispensuojama kartais dėl didžiausios priežasties, paskyrus didelę apgailą[2]). Nuo kliūties, kuri kyla iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo ar kėsinimosi tuoktis, dispensuojama: jei svetimoteriavimas ir pažadėjimas ar kėsinimasis tuoktis yra slaptas, tai dėl bendrųjų kanoniškų priežasčių; jei viešas, tai dėl tam tikrų priežasčių, pav., kad prašytoja nepaliktų be garbės ar apytikrai nekiltų didelis papiktinimas.

Kanonų 1043-1045 galia galima dispensuoti nuo visų keturių nusikaltimo rūšių, neišskiriant net viešo nužudymo vyro ar žmonos.

Pataisant moterystę, nuo nusikaltimo kliūties lengviau dispensuojama. Išimtis — nedispensuojama, jei nužudymas vyro ar žmonos yra viešas.

Pirmoji ir antroji nusikaltimo rūšis, t. y. svetimoteriavimas ir pažadėjimas tuoktis, ir svetimoteriavimas ir kėsinimasis tuoktis, yra žemesniojo laipsnio ir „Šventojo Sosto dispensoj nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės ar leidus eiti į kitą moterystę dėl spėjamo antrosios šalies mirimo, visada reikale glūdi dispensa nuo kliūties, kuri kyla iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo ar kėsinimosi tuoktis, išskyrus kliūtį, apie kurią kalbama kan. 1075, nn. 2-3" — kan. 1053.

Prašant dispensos nuo nusikaltimo kliūties, reikia pažymėti tos aplinkybės, kurios daugina kliūtį. Tam dalykui užtenka aiškiai išdėstyti visa svarbiausia. Nes kartais ir specialistui sunku pasakyti, ar iš naujo kurio veiksmo kyla kliūtis ar ne.

304. Pakeitimai. — Nusikaltimo kliūty esminių pakeitimų, galima sakyti, nėra. Išimtis — kai kurių kanonistų ginčai savaime turėjo išnykti.

Pastebėjimas. — Rytų katalikų Bažnyčios nusikaltimo kliūtis, apskritai, yra tokia pat, kur ir Vakarų Bažnyčioj.

IX. GENTYSTĖ (CONSANGUINITAS).

305. Medžiaga. — 1. Šiaipjau gentystės apibrėžimas, 2. Šiaipjau gentystės padalinimas, 3. Kelmas, linijos ir kartos, 4. Gentystės apskaičiavimas, 5. Suradimas gentystės linijos ir kartų, 6. Gentystės kliūties apibrėžimas, 7. Istorija, 8. Įgimtis, 9. Platumas, 10. Dauginimasis, 11. Bausmės, 12. Valstybės įstatymai, 13. Kadencija ir 14. Pakeitimai.

---

[1]) Ep. „Aestas", 11 oct. 1757.

[2]) Pav., pasninkauti penktadieniais ir per ištisus metus melstis, kas mėnuo užpirkti mišios, kas mėnuo eiti išpažinties ir komunijos ir t.t.

306. Šiaipjau gentystės apibrėžimas. — Gentystė arba giminystė yra moralinis ryšys arba santykis tarp asmenų, kylančių iš vieno artimiausio kelmo.

Pasakyta:

1) Asmenų, nes gentystė tėra žmonių tarpe.

2) Iš vieno kelmo, t. y. gimdytojų, kurie yra pačiame viršuj kitų, iš jo gimusių.

3) Artimiausio. Nes juo didesnė yra distancija nuo kelmo, juo silpnėja kalbamasis ryšys. Todėl ir įstatymais pažymėtos tam tikros ribos, kur gentystė visai nebeturi galios. Pav., bažnytinėse teisėse, apskritai, tekreipiama akis iki trečiosios kartos. Jei imtume visų toliausią kelmą, Adomą ir Ievą, tai tarp visų žmonių būtų gentystė.

Tie asmens, kurių tarpe yra gentystė, vadinami yra gentimis arba giminėmis. Tai tėvai, vaikai, broliai ir t.t.

307. Šiaipjau gentystės padalinimas. — Gentystė skirstoma:

1) Teisi (legitima) ir įgimta (naturalis), kurią kiti vadina neteisia. Pirmoji yra tada, kai kyla iš tikros, teisios ar manomos moterystės ir pastojimo metu nebuvo uždrausta vartoti jau pirma sueita moterystė dėl iškilmingųjų apžadų ar aukštųjų šventimų. Antroji yra visais kitais atvejais[1]). Tik šis gentystės skirstymas nieko nereiškia gentystės kliūties klausime, nes čia teveizima į įgimtąją gentystę.

2) Visiška arba tobula (plena seu perfecta) ir nevisiška arba netobula (minus plena seu imperfecta), veizint į tai, ar tėvas ir motina turimi bendri ar teturimas bendras tėvas ar bendra motina. Jei kurie turi bendrą tėvą ir motiną, tai vadinami yra „germani"; jei teturi tik bendrą tėvą — „consanguinei"; jei tik bendrą motiną — „uterini". Į tą skirstymą bažnytinėse teisėse taip pat nekreipiama akių.

3) „Agnatio" ir „cognatio", veizint į tai, ar gentystė yra iš tėvo ar motinos pusės. Pagaliau „cognatio" yra bendras terminas, kur įeina taip pat „agnati".

4) Paprasta ir dauglypė (simplex et multiplex). Pirmoji yra tada, kai asmens turi vieną bendrą kelmą. Antroji yra, kai bendras kelmas turimas ne vienas. Kaip tai gali būti, matysime žemiau.

5) Tiesiosios linijos ir šalutinės linijos, apie ką n. 308.

308. Kelmas, linijos ir kartos. — Gentystei apskaičiuoti vartojami kelmas, linijos ir kartos.

Kelmas (stipes) vadinamas asmuo, iš kurio, lyg iš bendros šaknies, gentys kyla ir kuriame jie pirmiausia susi-

[1]) Vz. 1097, § 1 ir 1114.

eina. Jį įprastai sudaro du asmens — tėvas ir motina. Tik kartais kelmu eina vienas tėvas ar viena motina. Tai yra, kai tėvas ar motina ne su vienu, su daugeliu yra pagimdę vaikų. Taigi tėvas ir motina yra brolio ir sesers kelmas; ne vieno tėvo, tik vienos motinos brolių ir seserų kelmas yra ana motina.

L i n i j a yra genčių eilė. Ji skirstoma t i e s i o j i (linea recta) ir š a l u t i n ė (collateralis, obliqua, transversa, transversalis). Pirmoji yra ta, kuriai pridera asmens, kylą iš kits kito, ir vadinasi d e s c e n d e n t a l i n ė arba krintančioji (descendentalis seu descendentium), jei pradėsime eiti nuo kelmo žemyn, pav., tėvas, vaikai, vaikų vaikai ir t.t., ir a s c e n d e n t a l i n ė arba kylančioji (ascendentalis seu ascendentium), jei eisime nuo pagimdytų į kelmą (vaikų vaikai, vaikai, tėvas ir t.t.). Šalutinė linija yra ta, kur asmens turi vieną bendrą kelmą, tik nekyla iš kits kito, pav., brolis ir sesuo. Ji vadinasi l y g i (aequalis), jei tiek pat atstumo stovi nuo bendro kelmo, pav., du broliai. Kitaip yra n e l y g i (inaequalis), pav., dėdė ir brolavaikis; nes paskutinysis viena karta toliau stovi nuo kelmo.

K a r t a (gradus) yra tos pačios linijos genčių atstumo matas, arba atskiros giminės (generacijos).

309. Gentystės apskaičiavimas. — 1. Gentystės kartoms surasti du yra metodai, būtent, civilinis ir kanoniškasis.

2. Kanoniškasis metodas turi tris taisykles, apie kurias kalbama kan. 96, §§ 2-3:

1) „Tiesiojoj linijoj tiek yra kartų, kiek generacijų, arba kiek asmenų, atmetus kelmą" — kan. 96, § 2.

Schema I.

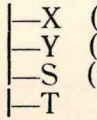

Čia X pagimdė Y. Šis pagimdė S. Paskutinysis pagimdė T. Todėl X ir Y yra gentys pirmojoj kartoj; X ir S — antrojoj kartoj; X ir T — trečiojoj kartoj.

2) „Šalutinėj linijoj, jei abu atstumai yra lygūs, tiek yra kartų, kiek generacijų vienoj eilėj..." — kan. 96, § 3. Kelmas taip pat atmetamas.

Schema II.

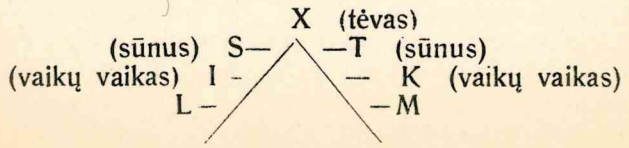

Čia X pagimdė S ir T. S pagimdė I, o T pagimdė K. I pagimdė L, o K pagimdė M. Todėl S ir T yra gentys pirmojoj kartoj; I ir K — antrojoj; L ir M — trečiojoj.

3) Jei šalutinėj linijoj „du atstumai būtų nelygūs, tai tiek yra kartų, kiek generacijų ilgesnėj eilėj" — kan. 96, § 3. Čia kelmas taip pat atmetamas. Šiuo atveju įprasta pažymėti ilgoji karta ir pridėti „liečiant"... (trumpesnę kartą).

Schema III.

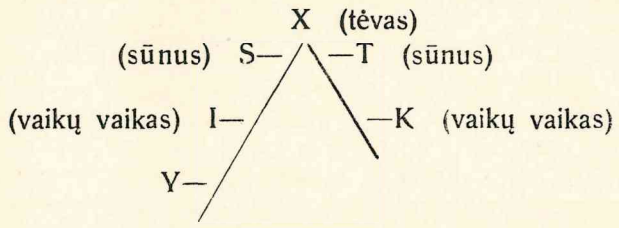

Čia X pagimdė S ir T. S pagimdė I, o T pagimdė K. I pagimdė Y. Todėl I ir T yra gentys antrojoj kartoj, liečiant pirmąją; Y ir K — gentys trečiojoj kartoj, liečiant antrąją; Y ir T — gentys trečiojoj kartoj, liečiant pirmąją.

3. Civilinis kartų apskaičiavimo metodas tiesiojoj gentystės linijoj taip pat apskaičiuoja kartas, kaip ir kanoniškasis metodas; o šalutinėj linijoj laiko tiek kartų, kiek yra generacijų, atmetus bendrą kelmą. Kitaip sakant, čia suskaitomos abiejų linijų generacijos, atmetamas bendras kelmas ir gautoji suma yra kartų skaitmuo. Pav., schemoj III civiliniu metodu Y ir K yra gentys penktojoj kartoj.

4. Kanoniškąjį gentystės kartų atskaičiavimo metodą vartoja Vakarų Bažnyčia. Civilinis metodas įprastai vartojamas valstybių teisėse ir Rytų Bažnyčioj.

310. Suradimas gentystės linijų ir kartų. — Gentystės kartoms surasti seniau buvo vartojamos įvairios figūros. Romėnų teisėse buvo vartojama laiptų (scalae) figūra, kur laiptais einama aukštyn ar žemyn. Tai vadindavosi „schemata" ar „cingula cognationum". Germanų tautos, pav., frankai, saksai, lombardai; vartodavo žmogaus kūno figūrą, kur galva reikšdavo bendrą kelmą. S. Įstatyme matome genčių kartas apskaičiuojamas generacijomis. Bažnytinėj srity kalbamajam dalykui nuo šv. Izidoriaus imta vartoti medžio figūra, iš kurio stiebo eina šakos[1]). Ir dabar, norint sužinoti gentystės kartą, reikia sustatyti geneologinis medis ar geneologinė lentelė, kaip schemose I-VIII.

---

[1]) Plg. C. 1,2, 3, 4, C. XXXV, qu. 5.

311. Gentystės kliūties apibrėžimas. — Gentystės kliūtis yra tai, kad negali tikrai susituokti su vienas antru tiesiojoj linijoj bet kurie gentys ir šalutinėj linijoj iki trečiosios kartos imtinai. Apie tai kan. 1076 kalbama šiaip: „§ 1. Tiesiojoj gentystės linijoj moterystė naikinama taip teisių, taip įgimtųjų visų aukštyn ir žemyn einančių asmenų tarpe. — § 2. Šalutinėj linijoj naikinama yra iki trečiosios kartos įimtinai..."

312. Istorija. — Jau žiloj senovėj mažne visos tautos drausdavo tuoktis gentims pirmojoj tiesiosios ir šalutinės linijų kartoj. Tik graikai ne labai griežtai tepriešstaraudavo ne vienos motinos brolių ir seserų moterystėms; aigyptiečiai leisdavo tuoktis broliams ir seserims; asyriečiai ir persai nesidrovėdavo net sūnų moterysčių su savo motinomis.

Moizės teisėmis draudžiama tuoktis su motina, tėvo žmona, seseria, sūnaus dukteria, dukters dukteria, tėvo žmonos dukteria, tėvo seseria, motinos seseria, dėde ir jo žmona, marčia, brolio žmona[1]), žmonos dukteria, žmonos sūnaus dukteria, žmonos dukters dukteria, uošve[2]).

Romėnų teisėmis buvo draudžiama tuoktis tiesiojoj linijoj visiems gentims ir šalutinėj linijoj tiems, kurie ėjo tėvų pareigas arba kur buvo „respectus parentelae", pav., „cum patruo vel avunculo, cum amita vel matertera, cum magna amita vel matertera, cum nepte fratris vel sororis" ir t.t., ir broliams su seserimis[3]). Tik ginčijamasi, ar senosiomis romėnų teisėmis buvę draudžiama tuoktis šalutinėj linijoj tik antrojoj kartoj ar net iki šeštosios kartos, civiliškai apskaičiuojant. Naujosiomis romėnų teisėmis tikrai buvo leidžiama tuoktis dviejų brolių ar seserų ar brolio ir sesers vaikams[4]). Teodoras išleido įstatymą (384 m.), kuriuo buvo uždraustos ką tik kalbėtosios jungtuvės. Tik tai rytinėj imperijoj Arkadijus atšaukė (400 m.), o vakarinėj imperijoj net nebuvo paskelbta. Teodoro įstatymą vėl atkartojo Honorius (409 m.). Tai taip pat neilgai teturėjo galios. — Justinianus, apskritai, iš naujo patvirtino Arkadijaus įstatymą[5]).

Germanų teisėmis apytikriau tebuvo draudžiama tuoktis gentims pirmojoj kartoj[6]).

---

[1]) Tik vadinamasis lėvirato įstatymas leido tuoktis su bevaike broliene našle. Vz. Atk. 25, 5; plg. Prad. 38, 8.

[2]) Kun. 18, 6-18; Atk. 27, 22-23. Tik vz. Skaitl. 36, 7-11.

[3]) L. 53, 54, 39, 17, § 2, D., *de ritu nupt.*, XXIII; L. 17, C.; *de nupt.*, V, 4; §§ 1, 2, 3, 5 Inst. de nupt.

[4]) L. 19, C., *de nupt.*, V, 4; § 4, Inst. de nupt., I, 19.

[5]) Plg. § 4 Inst. de nupt., I, 19; L. 19, C., *de nupt.*, V, 4.

[6]) Įpėdinystės teisėms taip romėnų, taip germanų teisėmis buvo išleistos kitos gentystės kartos.

Bažnyčia pirmaisiais amžiais gentystės kliūty laikėsi įgimtosios teisės ir romėnų ir Moizės teisių. IV-V amž. pradėta plėsti gentystės kliūtis[1]). VI amž. uždrausta tuoktis bet kuriems galimiems įsivaizduoti gentims. Tai pirma padarė daliniai Bažnyčios susirinkimai[2]) ir prie šv. tėvo Grigaliaus II (721 m.) priėmė „Ecclesia Romana"[3]). Tik nėra gerai žinoma, ar ta kliūtis tolesnėj už ketvirtąją kartą visur ardė moterystę ar tik draudė tuoktis. Išimtis — kai kurios tautos, pav., anglai, buvo gavusios indultą tuoktis gentims kai kuriose draudžiamose kartose.

Šv. tėvas Inocentas III, sutinkant Laterano IV (1215 m.) susirinkimui, gentystės kliūtį atitraukė iki ketvirtosios kartos įimtinai ir pridėjo šį pamatą: „Quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest absque gravi dispendio huiusmodi prohibitio generaliter observari"[4]). Tos teisės turėjo galią iki pat Kodekso I. C. Šv. tėvas Povilas III, tiesa, lotyniškosios Amerikos ir Filipinų salų indams ir negrams davė indultą tuoktis gentims iki trečiosios kartos įimtinai[5]). Bet tai taip pat išimtis. Tridento susirinkime buvo reikalauta atšaukti gentystės kliūtis ketvirtojoj ir trečiojoj kartose. Tai atmesta. Tas pat buvo Vatikano susirinkime.

Nėra gerai žinoma, kaip Bažnyčia seniau apskaičiuodavo gentystės kartas. Kiek paskiau vartotas romėnų metodas, kur nūn vadinasi civilinis. VII ar bent VIII amž. apytikriau jo vietoj paimtas germanų metodas, kur nūn vadinasi kanoniškasis. Tai pirma padaryta įpročio keliu ir tik paskiau, bent apytikriau, išleistas rašytinis įstatymas. Šv. Petro Dam. ir pasaulinių Ravenos juristų tarpe buvo kilęs ginčas, kur pirmasis gynė germanų metodą, o šie norėjo laikytis romėnų metodo. Šv. tėvas Aleksandras II (1061-1073) klausimą išsprendė šv. Petro Dam. naudai, būtent, įsakė gentystės kartas apskaičiuoti žmonių vartojamuoju būdu[6]). Nuo to laiko germanų metodas imtas vadinti kanoniškuoju. Jį aiškiai suponuoja Laterano I (1123) ir II (1139) susirinkimai ir jis tebevartojamas net šiandien.

313. Įgimtis. — 1. Gentystė yra įgimtosios teisės (bent kai kuriose kartose) ir bažnytinė kliūtis.

---

[1]) Plg. conc. Illiberitan. (300—306), c. 61, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 183; syn. Romana (402), c. 11, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 88.

[2]) Pav.: conc. Arvern. (535), c. 11, vz. C. I. Hefele, t. p., 762; conc. Aurel. III (538), c. 10, vz. C. I. Hefele, t. p., 776; conc. Turon. (567), c. 21, vz. C. I. Hefele, t. p., III² 26; conc. Paris. V (614), c. 16 (p. 14), vz. C. I. Hefele, t. p., 70.

[3]) Conc. Roman. (721), c. 9, vz. C. I. Hefele, t. p., 362.

[4]) C. 8, X, *de consanguinitate et affinitate,* IV, 14.

[5]) Plg. conc. plen. Americ. lat. (1899); Leo XIII, litt. ap. „Trans oceanum", 18 apr. 1897.

[6]) C. 2, C. XXX, qu. 5.

2. Gentystė pirmojoj tiesiosios linijos kartoj yra įgimtosios teisės kliūtis ir tai suardomoji. Su tuo visi kanonistai sutinka.

Tos kliūties įrodymai yra šie: 1) Tėvai yra įgimti savo vaikų vyresnieji. Moterystė reikalauja tam tikros šalių lygybės. Tai du nebesutaikomi dalykai. 2) Įgimta vaikams gerbti tėvai. Tai nesutaikoma su lyties santykiais. Taigi čia įžeidžiamas vyriausias moterystės tikslas. 3) Visos tautos, taip civilizuotos, taip laukinės, kurios nėra dvasiškai visai subankrutavusios, kalbamąsias moterystes laiko jokiomis. 4) Šv. Tėvų liudijimas[1]).

Kalbamoji įgimtosios teisės gentystės kliūtis ardo moterystę dėl to, kad kitaip pats draudimas tuoktis būtų bergždžias.

3. Ar kitos tiesiosios linijos gentystės kartos yra suardomoji įgimtosios teisės kliūtis, ginčijamasi.

Daugelis tvirtina, jog įgimtąja teise ardoma moterystė visose tiesiosios linijos gentystės kartose, kur yra gyvenime galimos[2]). Ši nuomonė, mano išmanymu, yra apytikresnė. Nes: 1) Čia tas pat pasakytina, kas ir apie pirmąją tiesiosios linijos gentystės kartą. Tik, žinoma, reikia laikytis daiktų proporcijos. 2) Kalbamoji kliūtis neišskiriama iš kan. 1043 atvejo, kas tikrai būtų padaryta, jei Bažnyčia manytų, jog ji tesanti bažnytinė. 3) Kan. 1076, § 3 pasakyta: „Niekada tenebūna leista tuoktis, jei būtų abejojama, ar šalys nesančios gentys kurioj tiesiosios linijos kartoj". Jei kalbamoji kliūtis tebūtų bažnytinė, tai toks absoliutiškas ir bendras draudimas būtų nesuprantamas. 4) Apaštališkasis Sostas niekada nėra dispensavęs ir nedispensuoja nuo bet kurios tiesiosios linijos gentystės kartos.

Kiti mano, jog įgimtąja teise teardoma tiesiosios linijos gentystės kartų moterystė iki tam tikros ribos, pav., iki

---

[1]) Pav.: S. Ambrosius, Epist. LIX ad Paternum, vz. Migne, P. L., XVI 1019-1020; Tertulianus, Apologeticus adversus gentes, c. 9, vz. Migne, t. p., I 325.

[2]) Pav.: An. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, IV tit. 14 n. 27; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 410; I. Pelczar, Prawo małżenskie katolicke z uzwlędnieniem prawa ciwilnego, obowiązającego w Austryi, w Prusach i w Krolestwie Polskiem[3], Krakow, 1890, 202; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 518; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 607; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 330; C. Zetta, Il matrimonio, n. 212; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 71; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 592. — Praktikoj nereikia ieškoti nebūtų dalykų, pav., seniui Matusoliui ar su vidurinių amžių glosatoriais Adomui žmonos šiandienykščių mergaičių tarpe.

ketvirtosios kartos[1]). Jiems galima pasakyti su Fr. Wernz'u, jog tai „arbitrarie asseritur" (be pamato tvirtinama)[2]).

Treti sako, jog visose tiesiosios linijos gentystės kartose moterystė ardoma pozityvinėmis Dievo teisėmis[3]). Ta nuomonė yra persenusi ir taip pat neturi tvirto pamato, nes apreikštosiose teisėse nėra jokio to dalyko pėdsako.

Ketvirti tvirtina, jog kalbamoji moterystė teardoma bažnytinėmis teisėmis[4]). Šiai nuomonei yra priešingi pirmosios nuomonės argumentai ir ji mūsų laikais kaip ir nebeturi sekėjų.

4. Taip pat ginčijamasi, ar įgimtąja teise ardoma pirmojoj šalutinės linijos kartoj genčių moterystė — moterystė tikrojo brolio ir sesers.

Daugumas teigiamai kalba[5]). Ta nuomonė jau prieš Kodeksą I. C. buvo apytikresnė. Dabar bene jau galima pavadinti mažne teisinga (fere certa)[6]). Jos įrodymai yra šie: 1) Tai moterystei prieštarauja brolio ir sesers gerbimas vienas antro. 2) Kliudomas pasiekti vyriausias moterystės tikslas, nes iš tokių tėvų įprastai gimsta nesveiki vaikai. 3) Viliantis susituokti, artimas šeimyniškas brolių ir seserų gyvenimas pasidarytų pavojingas dorovei. 4) Šv. Augustino liudijimas[7]). 5) C. 8, X, *de divortiis,* IV, 19 pasakyta, jog draudžiama esą ardyti moterystė antrojoj kartoj ir toliau. Apie pirmąją kartą nieko nesakoma. Taigi suponuojama, kad kliūtis yra nebažnytinė — apie tai negali būti kalbos. 6) S. C. S. Officii dekretas, 1888 m. 20 vas., ir Sakramentų kongregacijos dekretas, 1909 m. 14 geg. ir 1910 m. 29 liep. 7) Apaštališkasis Sostas niekada nėra dispensavęs ir nedispensuoja nuo kalbamosios kliūties[8]).

---

[1]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV, n. 30; Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 51 n. 21; Pontius, Gonzales, Fagnanus pas. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 410 išn. 58.

[2]) T. p., 410.

[3]) Plg. F. M. Cappello, De matrimonio, n. 518.

[4]) Tos nuomonės atrodo esąs šv. Tomas, Comm. L. IV dist. 40 qu. unic, art. 3.

[5]) Pav.: Th. Sanchez, t. p., disp. 52 n. 11; An. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, IV tit. 14 n. 28-31; Fr. Wernz, t. p., n. 411; V. Cathrein, Moralphilosophie⁵, II 427; F. L. Ferraris, Bibliotheca canonica, moralis, theologica necnon ascetica, polemica, rubristica, historica, Romae 1889, V art. V nn. 65-66; F. M. Cappello, t. p., n. 519; Al. De Smet, De sponsalibus³, II n. 607; C. Zetta, Il matrimonio, n. 212; H. Noldin, De sacramentis¹³, n. 592; Pr. Cerato, De matrimonio, n. 71; J. Pighi, De sacramento matrimonii², Veronae 1921, 73.

[6]) Taip ją vadina F. M. Cappello, t. p.

[7]) De civitate Dei, L. XV c. 16, vz. Migne, P. L., XLI 457-460.

[8]) Plg. S. C. S. Off., 6 apr. 1906.

8) Kan. 1043-1045 ir 1076, § 3, kaip aukščiau. 9) Priešingų nuomonių įrodymų silpnumas, kaip žemiau matysime[1]).

Kiti sako, jog įgimtąja teise draudžiama esą tuoktis gentims pirmojoj šalutinės linijos kartoj, tik kliūtis tesanti draudžiamoji[2]). Nes tik nepadoru esą tuoktis broliui su seseria, Adomo vaikai broliai buvę susituokę su seserimis ir Abraomas vedęs savo seserį Sarają. Į tai atsakytina štai kas: 1) Kalbamasis nepadorumas rodo, jog gentystė įgimtąja teise yra ne tik draudžiamoji, bet taip pat suardomoji kliūtis. 2) Adomo vaikų moterystė tepriešta ravo antraeiliams įgimtosios teisės įsakymams. Todėl ją pats Dievas buvo leidęs tam, kad žmonės paplistų. 3) Abraomo pati Saraja buvo ne sesuo, tik artima gentis[3]).

Dar kiti tvirtina, jog suardomoji brolio ir sesers gentystės kliūtis esanti pozityvinių Dievo teisių[4]). Tai visai netiesa. Nes N. Įstatyme tokios kliūties nėra nė pėdsako, o S. Įstatymo moterystės dalykai yra atšaukti.

Galop, yra ir tokių, kurie sako, jog broliai ir sesers gentystė moterystę teardanti bažnytinėmis teisėmis[5]). Tos nuomonės įrodymai yra tie patys, kur ir pirmosios nuomonės. Apie ją jau kalbėjome — neteisinga nuomonė.

Pagaliau, visi tie ginčai, ar tiesioji gentystės linija ir pirmoji šalutinės linijos karta yra įgimtosios teisės ar ne, praktikoj neturi daug vertės. Nes ir be to, kalbamoji gentystė yra suardomoji kliūtis bažnytinėmis teisėmis ir visų, galima sakyti, kraštų valstybės įstatymais ir įpročiais.

5. Kad gentystė yra bažnytinė suardomoji kliūtis, tai rodo kan. 1076.

Gentystę Bažnyčia padarė suardomąja kliūtimi štai dėl ko: 1) Įgimta kiekvienam gerbti gimdytojai ir konsekventiškai gentys, kas nesutaikoma su lyties santykiais. 2) Viliantis susituokti, sunku būtų apsaugoti šeimos gyvenimo skaistumas nuo dorovės dėmių. 3) Norima, kad pasauly kuo plačiausiai žydėtų žmonių meilė ir draugiškumas — įvyktų didesnė pasaulio santaika[6]). 4) Juo svetimesnės yra šalys, juo jų vaikai yra stipresni ir sveikesni; atbulai, artimesnių genčių moterystės turi daug neigiamų padarinių. Pavyzdžiu gali eiti „conceptio imperfecta", perankstybi gimdymai, „fetus

[1]) Juos gražiai sumušinėja Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 411 išn. 64.

[2]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 339.

[3]) Plg. Prad. 11, 29; 12, 13; 20, 12; arkivysk. J. Skvireckas, Šv. Raštas, I 120 ir 128.

[4]) Vz. Fr. Wernz, t. p., išn. 60.

[5]) Vz. F. M. Cappello, De matrimonio, 519.

[6]) Šv. Augustinas, De civitate Dei, c. 16, vz. Migne, P. L., XLI 457—460.

monstruosi", palinkimas į nervų ligas ir labiausiai į nebylius kurčius, histeriją ir epilepsiją, maža dvasinių galių raida (evoliucija), didelis vaikų mirtingumas, džiova, albinizmas, lengviau paveldėjamos tėvų ligos ir t.t.[1])

6. Įgimtosios teisės gentystės kliūtis saisto krikščionis ir nekrikščionis; bažnytinė kliūtis tiesiog tesaisto pakrikštytuosius.

Pastebėjimas. — Atvirtus susituokusiems nekrikštytiems, jų moterystė laikytina: 1) Jei sueita genčių, kur valstybės įstatymais naikinama moterystė, tai moterystė yra netikra. 2) Jei susituokta pirmojoj tiesiosios linijos kartoj, moterystė taip pat yra netikra, neveizint į jokius valstybių įstatymus. 3) Jei susituokta antrojoj, trečiojoj ir t.t. tiesiosios linijos ar pirmojoj šalutinės linijos kartoj, tai, atidėjus į šalį valstybių įstatymus, moterystė laikytina tikra kan. 1014. Nes čia, kaip matėme, yra ginčijamasi, ar moterystė įgimtąja teise naikinama ar ne[2]). Tik čia galima kreiptis į Apaštališkąjį Sostą, kad pritaikintų Povilo privilegiją ar dispensuotų nuo nepavartotos moterystės.

314. Platumas. — Visose tiesiosios linijos kartose gentystė ardo moterystę. Nesvarbu, ar ji yra teisi ar natūralinė, visiška ar nevisiška.

Šalutinėj linijoj gentystė moterystę teardo iki trečiosios kartos įimtinai. Kitos kartos neardo moterystės, nors ketvirtoji ir tolesnė karta liestų trečiąją, antrąją ar net pirmąją[3]).

„Niekada tenebūna leista tuoktis, jei būtų abejojama, kad šalys esančios gentys kurioj tiesiosios linijos ar pirmojoj šalutinės linijos kartoj" — kan. 1076, § 3.

315. Dauginimasis. — Gentystės „kliūtis dauginasi tik tada, kai dauginasi bendras kelmas" — kan. 1076, § 2. Tai yra šiais atvejais: 1) kai asmenų generacijoj yra buvę susituokę gentys (schema IV); 2) kai asmenų generacijose yra buvę tokių asmenų, kurie buvo vieno tėvo ir ne vienos mo-

---

[1]) J. Antonelli, Medicina pastoralis[4], II nn. 733-734.

[2]) Apie tą dalyką daugumas kanonistų tyli. — Plg. P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 380; Alb. Blat, Commentarium textus Codicis iuris Canonici, III 1, 102. — Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 410 išn. 58, ir F. M. Cappello, De matrimonio, n. 522, tvirtina, jog ir po jungtuvių reikią išskirti atvirtusieji.

[3]) Plg. Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV n. 59; Fr. Wernz, t. p., 412; P. Gasparri, t. p., n. 682; Ph. Hergenröthers-Hollweck, Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts[2], Freiburg i. Br. 1905, 940. — Hostiensis ir kai kurie kiti senovės rašytojai išėmė atveji, kur buvo liečiama pirmoji karta. Bet tam dalykui įrodyti neturėta pakankamo pamato. Plg. Fr. Wernz, t. p., n. 412 išn. 67.

tinos ar atbulai, ir ne viena motina ar ne vienas tėvas buvo gentys su vienas kitu (schema V), ir 3) kai asmenų generacijose gentys susituokė su tokiais asmenimis, kurie taip pat yra gentys su vienas antru (schema VI). Viename asmeny kartais gali susibėgti net du atvejai (schema VII-VIII).

Schema IV.

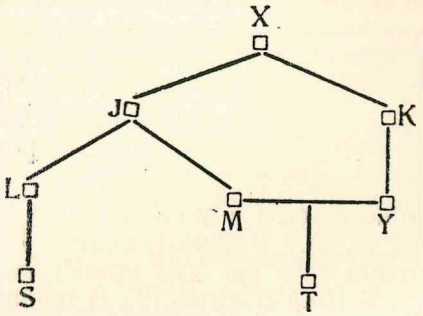

Čia X pagimdė J ir K. J pagimdė L ir M. L turi vaiką S. K pagimdė Y. Paskutinysis susituokė su gentimi M, ir juodu pagimdė T. Taigi S ir T turi du bendrus kelmus, būtent, X ir Y. Todėl S ir T yra dvilypiai gentys, būtent, antrojoj ir trečiojoj šalutinės linijos kartose.

Schema V.

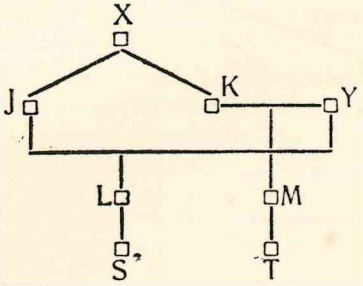

Čia X pagimdė J ir K. Y susituokė su K ir pagimdė M; paskum tas pats Y susituokė su J, kurs yra K gentis, ir pagimdė L. M pagimdė T; L pagimdė S. L ir M yra vieno tėvo Y ir ne vienos motinos — J ir K, kuriedvi yra gentys su viena antra. Čia S ir T turi du bendrus kelmus, būtent,, X ir Y. Todėl S ir T yra dvilypiai gentys antrojoj ir trečiojoj šalutinės linijos kartose.

Schema VI.

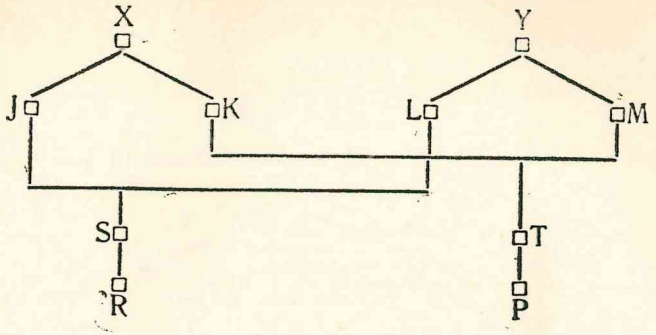

Čia X pagimdė J ir K; Y pagimdė L ir M. J susituokė su L; K susituokė su M. Vadinasi, gentys J ir K susituokė su L ir M, kuriuodu taip pat yra gentys su vienas antru. J ir L pagimdė S; K ir M pagimdė T; S pagimdė R ir T pagimdė P. Taigi R ir P, ir S ir T turi du bendrus kelmus, būtent, X ir Y. Todėl R ir P yra dvilypiai gentys trečiojoj šalutinės linijos kartoj ir S ir T — dvilypiai gentys antrojoj šalutinės linijos kartoj.

Schema VII.

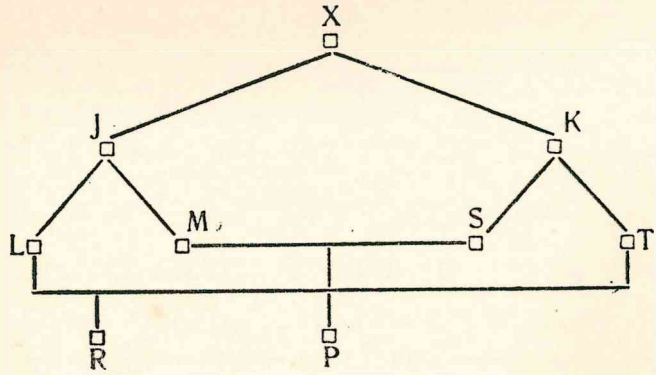

Čia X pagimdė J ir K; J pagimdė L ir M; K pagimdė S ir T. L ir T gentys susituokė ir pagimdė R. Taip pat M ir S gentys susituokė ir pagimdė P. Taigi R ir P turi tris bendrus kelmus, būtent, X, J ir K. Todėl R ir P yra trilypiai gentys, būtent, vienlypiai trečiojoj šalutinės linijos kartoj X kelmo atžvilgiu ir dvilypiai antrojoj kartoj šalutinės linijos kartoj kelmo J ir K atžvilgiu. Be to, kadangi L ir M gentys

susituokė su S ir T gentimis su vienas antru, tai turime II schemos atvejį.

Schema VIII.

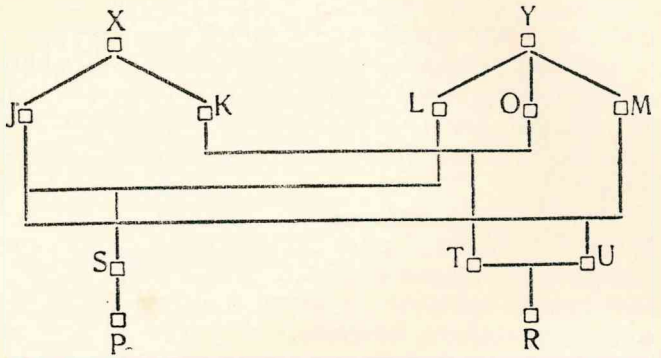

Čia X pagimdė I ir K; Y pagimdė L, O ir M. K susituokė su O ir pagimdė T. I susituokė su L ir pagimdė S. Paskum I susituokė su M, kuri yra pirmesnės poros L gentis, ir pagimdė U. T ir U gentys susituokė ir pagimdė R. S pagimdė P. Taigi P ir R turi bendrus kelmus J, X ir Y. Todėl P ir R yra vienlypiai gentys antrojoj šalutinės linijos kartoj J kelmo atžvilgiu ir dvilypiai gentys trečiojoj šalutinės linijos kartoj X ir Y bendrų kelmų atžvilgiu.

Kadangi J ir K gentys susituokė su L ir O taip pat gentimis su vienas antru, tai turime VI schemos atvejį ir kadangi J susituokė su L ir M gentimis su vienas antru, tai turime V schemos atvejį.

316. Bausmės. — Gentystės kliūtis neturi savų bausmių. Gali būti tik bausta už lytiškus santykiavimus kan. 2357 bausmėmis, kur paskyta: „§ 1. Pasaulininkai, teisiai pasmerkti už... lytišką santykiavimą su gentimi..., pačiu įvykiu užsitraukia nešlovę, be kitų bausmių, kur ordinaras matytų reikalą paskirti. — § 2. Kas... viešai gyventų konkubinate ar teisiai būtų pasmerktas už kitą nusikaltimą VI Dievo įsakymui, tebūna pašalintas nuo teisių bažnytinių veiksmų, iki parodys tikro atvirtimo ženklus".

317. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 gentystė yra suardomoji kliūtis: pravoslavų (str. 23, 37 ir 210) — cerkvės įstatymais (pagal uk. Sv. Sinodo, 1810 m. 19 saus. — šalutinės linijos teisios moterystės pirmojoj ir antrojoj kartose, kanoniškai apskaičiuojant, kas pagal tą patį Sinodą pasakytina yra ir apie įgimtąją gentystę), krikščionių (str. 64) — tose kartose, kur kurios tikybos draudžiama (taigi katalikų pagal

Kodeksą I. C.), evangelikų - liuteronių — XI 1 str. 324-325, nekrikščionių — pagal jų tikybą (plg. X 1 str. 90).

Baudžiamasis Statutas: str. 411: „Kas nusikalto susivedęs žinomai tokio giminystės arba svainystės laipsnio, kurio sangūlis su šiuo Statutu yra laikomas kraujomaiša, tas yra baudžiamas, kaip kad kraujomaišą padaręs".

Str. 416: „Kas nusižengė susivedęs, žinodamas esąs tokio giminystės arba svainystės laipsnio, kurio vedyba laikoma įstatymu negalima, jei kaltininkas nėra baustinas 411 straipsniu einant, tai yra baudžiamas

areštu".

Str. 413: „Krikščionių tikybos dvasininkas, kuris žinomai dalyvavo sutuokiant taip, kaip yra numatyta 408—412 straipsniais, yra baudžiamas

kalėti grasos kalėjime ne ilgiau kaip trejus metus arba kalėti paprastajame kalėjime.

Šita pat bausme baustinas yra: 1) nekrikščionių tikybos dvasininkas, kuris žinomai dalyvavo sutuokiant taip, kaip yra numatyta 408—412 straipsniais; 2) tarnautojas, kuris nusikalto padaręs metrikos įrašą, kuriuo patikrinama žinomai nusižengiama įstatymams vedyba (408—412 str.), ir 3) reiškėjas, kuris nusikalto žinomai davęs laiduotinę paraišką tokiai vedybai (408—412 str.)".

Str. 518: „Kas nusikalto kraujomaiša su žemutiniu arba aukštutiniu giminiečiu, yra baudžiamas:

aukštutinis —nutremti;
žemutinis — kalėti grasos kalėjime.

Pasikėsinimas baudžiamas.

Žemutinis giminietis, kuriam nesukako keturiolika metų amžiaus, paliekamas nebaustas".

Str. 519: „Kas nusikalto kraujomaiša:

1) su šalutiniu antrojo laipsnio giminiečiu;
2) su vyro arba žmonos žemutiniu arba aukštutiniu giminiečiu ar su žemutinio arba aukštutinio giminiečio vyru arba žmona,

tas yra baudžiamas

kalėti grasos kalėjime ne ilgiau kaip trejus metu.

Pasikėsinimas baudžiamas.

Žemutinis giminietis, kuriam nesukako keturiolika metų amžiaus, paliekamas nebaustas".

318. Kadencija. — Bažnytinė gentystės kliūtis savaime yra amžina. Ji tik dispensa pašalinama.

Bažnyčia negali dispensuoti nuo tos gentystės, kuri tikrai yra įgimtosios teisės kliūtis. Kur abejojama, Bažnyčia atsargiai elgiasi, ir todėl niekada nedispensuoja nuo bet kurios

tiesiosios linijos ir nuo pirmosios šalutinės linijos kartų. Tariamosios Apaštališkojo Sosto tokios dispensos yra apokrifai[1]).

Nuo tų gentystės kartų, kurios yra visai bažnytinė kliūtis, Bažnyčia laisvai dispensuoja dėl kanoniškų priežasčių. Tik juo artimesnė yra gentystė, juo sunkiau tedispensuojama ir konsekventiškai reikalaujama didesnės priežasties. Tridento susirinkimas nuo antrosios šalutinės linijos kartos teleido dispensuoti tik „magnos principes" ir dėl visuomeninės priežasties[2]). Šiandien jau dispensuojami nuo tos kartos taip aukštos padėties asmens, taip šiaipjau žmonės ir net dėl privatinių priežasčių. Dažnai dispensuojama net nuo antrosios šalutinės linijos kartos, liečiant pirmąją, ir tai taip dėl vietos ankštumo, taip dėl santaikos ar prašytojos amžiaus.

319. Pakeitimai. — Gentystės kliūties pakeitimai yra šie:

1) Iki šiolei šalutinės linijos gentystė buvo suardomoji kliūtis iki ketvirtosios kartos įimtinai.

Nūn kliūtis bėra iki trečiosios kartos įimtinai.

2) Pirma gentystė daugindavosi, taip dauginantis kelmui, taip dauginantis takams, kurie veda į bendrą kelmą. Taigi du brolavaikiai, kurių bočius ir bobutė buvo brolavaikiai, buvo gentys antrojoj paprastoj kartoj ir ketvirtojoj dvilypėj[3]). Tik jei du broliai vedė dvi seseris, tai jų vaikai buvo gentys antrojoj kartoj; nes tas pat takas vieną kartą tesaistydavo[4]). Pav., jei schemoj VI X ir Y turėtų bendrą kelmą A, tai S ir T būtų buvę gentys trečiojoj dvilypėj ir antrojoj dvilypėj kartose (nūn trečiojoj paprastoj ir antrojoj dvilypėj kartose), R ir P — ketvirtojoj dvilypėj ir trečiojoj dvilypėj (nūn trečiojoj dvilypėj) kartose. Jei schemoj VIII X ir Y būtų gimę iš A, tai P ir R būtų buvę gentys antrojoj paprastoj kartoj, trečiojoj trilypėj ir ketvirtojoj keturlypėj (nūn antrojoj paprastoj ir trečiojoj dvilypėj).

Dabar gentystės kliūtis besidaugina, dauginantis kelmui.

X. SVAINYSTĖ (AFFINITAS).

320. Medžiaga. — 1. Svainystės apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Apskaičiavimas, 4. Kliūties apibrėžimas, 5. Istorija, 6. Įgimtis, 7. Platumas, 8. Dauginimasis, 9. Bausmės, 10. Valstybės įstatymai, 11. Kadencija ir 12. Pakeitimai.

---

[1]) Pav., šv. tėvas Martynas V dispensavęs brolį ir seserį; tą pat padaręs šv. tėvas Kalikstas III. Plg. Benedictus XIV, ep. „Aestas", 11 oct. 1757; S. C. C., *Leodien.*, 14 dec. 1793; *Aesina*, 23 nov. 1805; S. C. S. Off., 6 apr. 1906.

[2]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 5.

[3]) S. C. S. Off., 11 mart. 1896.

[4]) S. C. S. Off., 22 febr. 1899.

321. Svainystės apibrėžimas. — Svainystė arba artumas yra juridinis tam tikras ryšys, kilęs iš tikros tvirtos ar tvirtos ir pavartotos moterystės, tarp vyro genčių ir žmonos, ir tarp žmonos genčių ir vyro (kan. 97, §§ 1-2).

Pasakyta:

1) Juridinis tam tikras ryšys. Tuo svainystė skiriasi nuo gentystės ir prieškodeksinės svainystės, kuri buvo natūralinis tam tikras ryšys.

2) Kilęs iš moterystės, nes moterystė yra visas svainystės pagrindas arba šaknis. Tuo skiriasi nuo prieškodeksinių teisių svainystės, kuri kildavo iš lyties santykio (ex copula carnali).

3) Iš tikros. Atbulai, nebus svainystės, kai moterystė yra netikra, nors būtų net manoma; nes čia nėra kalbamosios kliūties pagrindo.

4) Tvirtos ar tvirtos ir pavartotos. Vadinasi, svainystė kyla iš bet kurios pakrikštytųjų tikros moterystės.

Ar svainystė taip pat kyla iš nekrikštytųjų teisios moterystės, ginčijamasi. Tai daugumas neigia[1]), vienas kitas tvirtina[2]), kai kurie abejoja[3]).

Pirmoji nuomonė yra teisinga. Nesvarbu, ar abi ar viena šalis nekrikščionis. Tos nuomonės įrodymai yra šie: Visų pirma, kan. 1015, §§ 1-3, plg. kan. 1078 ir kan. 97, § 1. Nes paskutiniajame kanone pasakyta, jog „svainystė kyla iš tikros moterystės, taip tik tvirtos, taip tvirtos ir pavartotos". O tvirta moterystė kan. 1015, § 1 tėra pakrikštytųjų moterystė. Nekrikštytųjų tikra moterystė kan. 1015, § 3 vadinasi teisi. Be to, prieš Kodeksą I. C. viešas padorumas, kur kildavo iš tvirtos ir nepavartotos moterystės, nesaistė nekrikščionių[4]). Nūn senovės viešo padorumo kliūties sąvoka perkelta į svainystę. Taigi neabejotina, kad bent iš nekrikštytųjų nepavartotos moterystės nekyla svainystės. Galop, kitų nuomonių įrodymai yra silpni. Be kitko, sakoma, jog svainystė natūrališkai pareinanti nuo tikros moterystės, o nekrikščionių moterystė taip pat esanti tikra; taigi[5]). Bet reikia

---

[1]) Pav.: Pr. Cerato, De matrimonio, n. 72; A. Vermeersch et Creusen, Epitome, I n. 173; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 613; G. Cochi, Commentarium in Codicem Iuris Canonici, II n. 4; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 538; C. Zetta, Il matrimonio, n. 214; Alb. Toso, Ad Codicem Iuris Canonici, Benedicti XV Pont. Max. auctoritate promulgatum, commentaria minora, comparativa methodo digesta, Romae 1922, I 31.

[2]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], n. 598.

[3]) Pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 99.

[4]) S. C. S. Off., 19 april. 1837.

[5]) Pav., H. Noldin, t. p.

atsiminti tai, kad čia yra ne natūralinis, tik juridinis ryšys ir kan. 97, § 1 kalbama ne disiunctive, būtent, prasme „taip iš tikros, taip iš tvirtos, taip iš pavartotos", tik coniunctive, kur žodžiai „iš tikros" jungiami su dviem kitais terminais. Dar sakoma, jog senovės kanonistai žodžius „ratum" ir „ratum et non consummatum" vartoję dažnai taip pat nekrikščionių moterystei išreikšti[1]). Tai tiesa. Bet prieš Kodeksą I. C. Apaštališkasis Sostas, kanonistai ir teologai žodžius „ratum" vartojo pakrikštytųjų moterystei, o „legitimum" nekrikštytųjų moterystei išreikšti — buvo atsisakyta nuo senosios terminologijos. Taigi logiškai turime pasakyti, jog Kodeksas I. C. nenori išsižadėti paskutiniosios praktikos. Kan. 1015 net pažymėtai pažymėta, kaip suprasti anie žodžiai, nuo ko neturime teisės nutolti. Galop, jei ir prieštaraujančioji nuomonė turėtų pamato, tai pamatuotai ginčijantis, dalykas reikėtų laikyti abejotiniu; o tada kan. 15 nėra kliūties.

Iš teisios moterystės kyla svainystė tik tada, kai abu atvirsta, t. y. kai jų moterystė pasidaro tvirta, ir neveizima, ar pavartojama ar ne.

5) Tarp vyro genčių ir žmonos ir tarp žmonos genčių ir vyro, t. y. svainystę užsitraukia vyras su savo žmonos gentimis ir žmona su savo vyro gentimis. Atbulai, nėra svainystės tarp vyro ir žmonos. Jie tėra svainystės lyg priežastys ir pradžia. Be to, nėra svainystės tarp vienos šalies genčių ir antrosios šalies genčių. Todėl ir sakoma: „Affinitas non egreditur copulatos". Pav., nėra svainystės tarp vyro sesers ir žmonos brolio, tarp vyro tėvo ir žmonos dukters. Galop, nėra svainystės tarp vienos šalies ir antrosios šalies svainių. Tai išreiškiama pasakymu: „Affinitas non parit affinitatem" (svainystė nesudaro svainystės). Todėl vyras užsitraukia svainystę su savo žmonos broliu, bet ne su savo žmonos brolio žmona.

Schema IX.

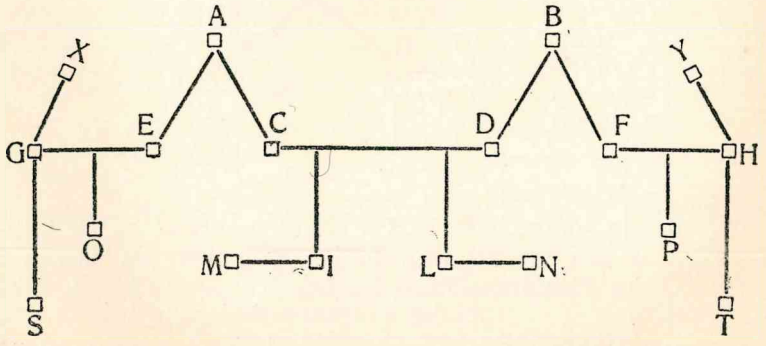

[1]) Pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 99.

Čia A ir B yra visai atskiros šeimos. E ir C, D ir F yra broliai. G ir X buvo susituokę ir turėjo sūnų S; H ir Y taip pat buvo susituokę ir turėjo sūnų T. X ir Y mirė, ir G ir H yra našliai. Pirmasis susituokė su E ir iš jų gimė O, o antrasis susituokė su F ir turėjo P. Be to, yra susituokę C su D, M su I ir L su N. Todėl C yra svainis visiems žmonos D gentims, pav., B, F ir P; bet nėra tiems, su kuriais kalbamieji gentys yra susituokę, pav., H, ir jų vaikams, pav., T, kur gimė iš kitos moterystės. D yra svainis visiems savo vyro gentims, pav., A, E ir O; bet nėra jų antrajai šaliai, kur yra susituokę, pav., G, nei vaikams, kur paskutinieji pagimdė kitoj moterystėj, pav., S. Galop, C gentys, būtent, A, E, S, O ir I nėra svainiai D gentims, būtent, B, F, T, P ir L.

322. Padalinimas. — Svainystė skirstoma p a p r a s t a (simplex) ir d a u g l y p ė (multiplex), veizint į tai, ar kyla iš vienos ar kelių priežasčių. Kaip svainystė dauginasi, pamatysime žemiau (n. 328).

Prieš Kodeksą I. C. svainystė dar buvo skirstoma: nedraudžiama ir draudžiama, priešbuvė ir sekanti. Tai šiandie, atšaukus kai kurias svainystės rūšis (n. 325), savaime išnyko.

323. Apskaičiavimas. — Svainystė apskaičiuojama, kaip ir gentystė, linijomis ir kartomis. Tik neturi savo kelmo, linijų ir kartų; nes čia nėra generacijų. Kelmu eina vyras ir žmona — jų moterystė sudaro pradžią. Linijos, tiesioji ar šalutinė, ir kartos stačiai imamos iš gentystės, būtent, „kas yra gentis vyrui, tas toj pačioj linijoj ir kartoj yra svainis moteriškei, ir atbulai" — kan. 97, § 3.

Schema X.

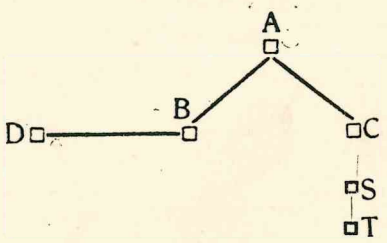

A turi du sūnus, būtent, B ir C. B susituokė su D. C pagimdė S. D yra svainis A pirmojoj tiesiosios linijos kartoj, C — pirmojoj šalutinės linijos kartoj, S — antrojoj šalutinės linijos kartoj ir T — trečiojoj šalutinės linijos kartoj.

Pastebėjimas. — Svainystės linijos ir kartos surandamos taip pat, kaip ir gentystėj.

324. Kliūties apibrėžimas. — Svainystės kliūtis yra tai, kad negali tikrai susituokti svainis bet kurioj tiesiosios linijos kartoj ir pirmojoj ir antrojoj šalutinės linijos kartose. Apie ją kan. 1077, § 1 pasakyta: „Tiesiosios linijos svainystė ardo moterystę bet kurioj kartoj; šalutinės linijos — iki antrosios kartos įimtinai".

325. Istorija. — Moizės teisėmis svainystė buvo suardomoji kliūtis pirmojoj ir antrojoj tiesiosios linijos kartose ir pirmojoj šalutinės linijos kartoj ir antrojoj tos pat linijos kartoj, liečiant pirmąją[1]). Išimtis buvo lėvirato įstatymas, kuriuo, mirus bevaikiui vyrui, jo brolis turėjo vesti brolienę našlę ir „sužadinti savo broliui ainiją"[2]).

Senovės romėnų teisėmis svainystė kildavo iš tikros moterystės ar bent teisių jungtuvių (iš konkubinato romėnų prasme) ir ardė moterystę pirmojoj tiesiosios linijos kartoj[3]). Paskiau bažnytinių teisių pavyzdžiu moterystė uždrausta taip pat pirmojoj šalutinės linijos kartoj[4]).

Pirmaisiais amžiais Bažnyčia svainystę laikė tokia pat kliūtimi ir tokio pat platumo, kaip Moizės ir romėnų teisėmis. Kai imta drausti relatyviškai bei kuriems gentims tuoktis, tas pat padaryta svainystėj.

Apie X amž. atsirado dar dvi svainystės rūšys, būtent: antrosios rūšies — abiejų šalių svainių svainystė ir ardė moterystę iki trečiosios kartos, ir 2) trečiosios rūšies — vienos katros šalies ir antrosios šalies antrosios rūšies svainių svainystė ir ardė moterystę iki antrosios kartos[5]).

VII amž. pradeda keistis svainystės sąvoka: į jos pagrindą imta dėti ne moterystė, tik leistinas ir neleistinas lyties santykis (copula carnalis seu licita seu illicita). Ta sąvoka XII amž. priimta visuotinėmis teisėmis[6]).

Kadangi svainystės kliūtis buvo per plati, tai šv. tėvas Inocentas III atšaukė antrosios ir trečiosios rūšies svainystę ir pirmosios rūšies kliūtį šalutinėj linijoj atitraukė iki ketvirtosios kartos įimtinai[7]). Tridento susirinkimas svai-

---

[1]) Kun. 18, 8-18; 20, 20-21.

[2]) Atk., 25, 5-9.

[3]) Plg. § 7, Inst. de nupt., I, 10; L. 10, § 4 D., *de ritu nuptiar.*, XXIII, 2; L. 4, § 3, *de grad., XXXVIII*, 10; L. 17, C., *de nupt.*, V, 4; L. 12, D., *de ritu nupt.*, XXIII, 2.

[4]) L. 2, 3, 4, Cod. Theod., *de incest. nupt.*, III, 12; L. 5, 8, 9; C., *de incest. nupt.*, V, 5.

[5]) Benedictus XIV, De synodo, IX c. 13 n. 2.

[6]) C. 2, X, *de consanguinitate et affinitate*, IV, 14; c. 2, X, *de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suae vel sponsae*, IV, 13.

[7]) C. 8, X, *de consanguinitate et affinitate*, IV, 14. — Lotyniškosios Amerikos indų ir negrų ir Filipinų salų gyventojų moterystę svainystė teardė iki antrosios kartos įimtinai. Plg. Leo XIII, const. „Trans oceanum", 18 apr. 1897.

nystę, kuri kildavo iš neleistino lyties santykio, atitraukė iki antrosios kartos[1]). Tai turėjo galią iki pat Kodekso I. C.

326. Įgimtis. — Svainystės kliūtis yra visai bažnytinė. Tai aišku iš Apaštališkojo Sosto dokumentų[2]) ir dispensavimų.

Svainystės kliūties pamatas yra mažne tas pats, kur ir gentystės. Išimtis — sveikatos dalykai (n. 313).

Svainystė, bažnytinė kliūtis, tiesiog tesaisto pakrikštytuosius.

327. Platumas. — Svainystės kliūtis ardo moterystę tiesiosios linijos bet kurioj kartoj ir šalutinės iki antrosios kartos įimtinai. Tolimesnė karta pritraukia artimesnę, kaip ir gentystėj (n. 314)[3]). Todėl nėra svainystės kliūties trečiojoj šalutinės linijos kartoj, liečiant antrąją ar pirmąją kartą.

328. Dauginimasis. — „Svainystės kliūtis dauginasi:

1°. Kai dauginasi gentystės kliūtis, nuo ko (svainystė) pridera;

2°. Iš naujo tuokiantis su mirusios šalies gentimis" — kan. 1077, § 2. Tuodu dauginimosi būdai gali kartais susibėgti drauge.

Schema XI.

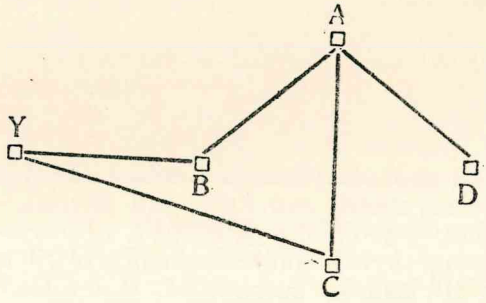

Čia B ir C yra seserys ir D — jų brolis, Y susituokė su B ir todėl tapo svainiu savo žmonos gentims A, C ir D. Paskum Y susituokė su C ir tuo tapo svainiu žmonos gentims A ir D.

329. Bausmės. — Svainystės bausmės yra tos pačios, kur ir gentystės (n. 316). Nes, anot Gratiano: „Incestus est consanguineorum vel affinium abusus"[4]).

---

[1]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 4.

[2]) S. C. S. Off., 14 febr. 1727; 4 sept. 1743; instr. (ad Vic. Ap. Nankin.), 26 aug. 1891. — Seniau būta ir tokios nuomonės, kuri tvirtino, jog pirmojoj tiesiosios linijos svainystės kartoj moterystė esanti ardoma įgimtąja teise.

[3]) Plg. kan. 96, § 3 ir 97, § 3.

[4]) C. 2, C. XXX, qu. 1.

330. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 str. 23, 37, 64, 84, 90, 210 ir XI 1 str. 324 svainystės kliūtis tvarkoma atskirų tikybų teisėmis (pagal Šv. Sinodo praktiką ir cerkvės įstatymų literatūrą pravoslavų — svainystės kliūtis ardo moterystę iki ketvirtosios kartos įimtinai jų apskaičiavimu).

Baudžiamasis Statutas, str. 411 ir 416 yra išleidęs kai kurias bausmes (n. 317).

331. Kadencija. — Svainystės kliūtis yra amžina. Todėl nesibaigia savaime, pav., mirus antrajai šaliai, išsiskyrus, dispensavus nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės. Išimtis — kai moterystė paskelbiama netikra.

Kadangi svainystės visa kliūtis yra visai bažnytinė, tai nuo jos Bažnyčia gali dispensuoti. Iš tiesų seniau pirmojoj tiesiosios linijos kartoj nedispensuodavo ir todėl ta karta visų buvo laikoma nedispensuojama. 1911 m. 2 gruod. pirmąjį kartą Apaštališkasis Sostas dėl tam tikrų aplinkybių viešai dispensavo nuo svainystės pirmojoj tiesiosios linijos kartoj. Nūn nuo jos dispensuojama ir kalbamojoj kartoj dėl nepaprastų priežasčių. Nuo kitų kartų šiandien dispensuojama taip pat, kaip ir nuo kitų kliūčių.

332. Pakeitimai. — Svainystės kliūty pakeista:

1) Prieš Kodeksą I. C. svainystė ir jos kliūtis kildavo iš visiško lyties santykio (ex copula carnali perfecta). Ji buvo skirstoma leistina, t. y. esant tikroj moterystėj arba „ex copula licita", ir neleistina, t. y. ne moterystėj kilusi arba „ex copula illicita". Tik kliūties nepadarydavo sodomiškas, onanistiškas, meniškas ar be „seminatione" lyties santykis. Jei lytiškai santykiauta prieš jungtuves, tai buvo priešbuvė (affinitas antecedens); jei po jungtuvių, tai sekanti svainystė (affinitas subsequens). Svainystė buvo natūralinis ryšys. Todėl prieš krikštą užsitraukta svainystė tebeturėjo galią atvirtus.

Nūn svainystė kyla iš tikros tvirtos ar pavartotos moterystės. Taigi Kodeksas I. C. čia grįžo į romėnų teisių ir savo senovės svainystę. Todėl atkrinta svainystės padalinimas „ex copula licita" ir „ex copula illicita", priešbuvė ir sekanti.

2) Prieš Kodeksą I. C. svainystė „ex copula licita" ardė moterystę visose tiesiosios linijos kartose ir šalutinėj linijoj iki ketvirtosios kartos. Nebuvo veizima, ar moterystė buvo tikra ar ne, manoma ar kitokia. Tik turėjo turėti moterystės išvaizdą. Todėl čion neįeidavo civiliška moterystė. Svainystė „ex copula illicita" ardė moterystę iki antrosios kartos.

Nūn svainystė ardo moterystę tiesiojoj linijoj taip pat, kaip pirma; šalutinėj linijoj — iki antrosios kartos įimtinai.

3) Prieš Kodeksą I. C. iš tvirtos ir nepavartotos moterystės kildavo viešo padorumo kliūtis.

Nūn iš tvirtos ir nepavartotos moterystės kyla svainystė.

4) Prieš Kodeksą I. C. sekanti svainystė kildavo iš svetimoteriavimo su antrosios šalies gentimis. Jei svetimoteriavimas būdavo formališkas, pavartotas ir padarytas pirmojoj ar antrojoj kartoj, tai nusidėjėlis pačiu įvykiu nustodavo teisės reikalauti lytiškai santykiauti (ius petendi debitum). Sutikti turėjo. Nuo to draudimo reikėdavo dispensuoti. Tik kadangi kalbamoji svainystė buvo bausmė, tai nuo kliūties pateisindavo prievarta ar didelė baimė, teisių ar įvykio klaida ir įvykio nežinojimas.

Nūn sekanti svainystė visai atšaukta.

5) Prieš Kodeksą I. C. svainystės kliūtis daugindavosi: jei lytiškai santykiauta su daugeliu to paties asmens genčių; jei abiejų šalių lytiškai santykiauta su viena antros šalies gentimis; jei lytiškai santykiauta su asmeniu, kurs antrajai šaliai buvo dauglypis gentis, ir jei lytiškai santykiauta pirma šiaipjau neleistinai ir paskiau moterystėj su tuo pačiu asmeniu. Atbulai, nesidaugino, jei daug kartų lytiškai santykiauta su tuo pačiu asmeniu.

Nūn svainystės kliūtis tesidaugina dviejais atvejais, apie kuriuos kalbėjome aukščiau (n. 328).

XI. VIEŠAS PADORUMAS (PUBLICA HONESTAS).

333. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis, 5. Platumas, 6. Dauginimasis, 7. Bausmės, 8. Valstybės įstatymai, 9. Kadencija ir 10. Pakeitimai.

334. Apibrėžimas. — Viešo padorumo kliūtis yra tai, kad negali tikrai susituokti su vienas antro gentimis pirmojoj ir antrojoj tiesiosios linijos kartose tas, kurs yra buvęs netikrai susituokęs ar gyvenęs arba gyvena viešame ar žinomame konkubinate. Apie tai kan. 1078 parašyta: „Viešo padorumo kliūtis kyla iš netikros moterystės, taip pavartotos, taip nepavartotos, ir iš viešo ar žinomo (notorio) konkubinato, ir ardo pirmojoj ir antrojoj tiesiosios linijos kartose moteriškės genčių ir vyriškio jungtuves, ir atbulai".

Viešas padorumas yra juridinis ryšys.

Prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūtis buvo vadinama dar lyg svainyste (quasi affinitas). Kodeksas I. C. to termino visai nevartoja.

335. Padalinimas. — Viešo padorumo kliūtis skirstoma šiaip:

1) Viešas padorumas, kilęs iš netikros moterystės, ir viešas padorumas, kilęs iš viešo ar žinomo konkubinato, ir 2) paprastas (simplex) ir

dauglypis (multiplex), veizint į tai, ar viešo padorumo kliūtis kyla iš vieno šaltinio, pav., iš konkubinato ar iš netikros moterystės, ar iš ne vieno. Kaip dauginasi viešo padorumo kliūtis, matysime žemiau (n. 339).

336. Istorija. — Romėnų teisėmis buvo draudžiama tuoktis su savo tėvo ar sūnaus sužieduotine ir su sužieduotinės motina ar sužieduotinio tėvu[1]). Tas draudimas buvo priimtas krikščionių ir išleistas net šalutinėj linijoj. Kada tai įvyko, nėra gerai žinoma. Viešo padorumo kliūties dar nežino IX amž. rašytojai. Viešas padorumas bene bus įsigyvenęs Bažnyčioj XI-XII amž. Taip manyti verčia Gratiano Dekrete įdėtieji kanonai[2]).

C. 14, C. XXVII qu. 2 aiškiai pasakyta, jog viešo padorumo kliūtis liečianti visus sužieduotinio velionies gentis. Bernardus Papiensis mini dvejopą viešo padorumo kliūtį, būtent: 1) sužieduotinio velionies genčių ir gyvojo sužieduotinio tarpe ir 2) pirmojo vyro genčių ir antrosios moterystės vaikų tarpe. Tancredus taip pat pripažįsta dvejopą kalbamosios kliūties rūšį.

Šv. tėvas Inocentas III Laterano IV (1215 m.) susirinkime paaiškino, jog viešo padorumo kliūtis kylanti iš antrosios moterystės. Be to, manoma, kad jis viešo padorumo kliūtį atitraukęs iki ketvirtosios kartos. Toks viešas padorumas įdėtas į Grigaliaus IX kolekciją[3]). Šv. tėvas Bonifacas VIII paaiškino, jog viešo padorumo kliūtis nekylanti iš neaiškaus, sąlygiško ir dėl sutikimo trūkumo netikro susižiedavimo[4]). Tridento susirinkimas tepripažino tą viešo padorumo kliūtį, kuri kyla iš susižiedavimo, ir atitraukė iki pirmosios kartos[5]). Šv. tėvas Pijus V paaiškino, jog Tridento viešo padorumo kliūties reforma teliečianti tą, kuri kyla iš susižiedavimo, ir išmetė tvirtą moterystę[6]). S. C. C. iš kliūties išmetė civilišką moterystę[7]).

337. Įgimtis. — 1. Viešo padorumo kliūtis yra visai bažnytinė. Jos pamatas yra tas, kad natūrališkai nepadoru tuoktis su gentimis, su kuriuo viešai artimai bendrauta ar bendraujama.

Viešas padorumas tiesiog tesaisto pakrikštytuosius.

---

[1]) L. 12, §§ 1, 2; L. 14, § 4, D., *de ritu nuptiarum*, XXIII, 2; § 9 Inst. de nupt., I, 10; L. 6, § 1, L. 8 D., *de grad.*, XXXVIII, 10.

[2]) Plg. c. 11, 12, 13, 14, 15, C. XXXVII, qu. 2.

[3]) Plg. c. 3, 4, 8, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1; c. 4, 5, 12, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2; c. 8, X, *de consanguinitate et affinitate*, IV, 14.

[4]) C. un., *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1, in VI°.

[5]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 3.

[6]) Const. „Ad Romanum", 1 iul. 1568.

[7]) Decr., 13 mart. 1879.

2. Įvairiai manoma apie atvirtėlių viešą padorumą — kur prieš krikštą padaryta tai, iš ko kyla viešo padorumo kliūtis. Vieni sako, jog čia nesą kliūties[1]). Kiti tvirtina, jog kliūtis kylanti iš netikros pavartotos ir viešo ar žinomo konkubinato[2]); nes čia esąs natūralinis ryšys ir panašumas į senovės artumą. Treti mano, jog esanti kliūtis tada, kai pirma netikra moterystė pavartota ar gyventa konkubinate ir po krikšto tos aplinkybės tebesitęsiančios; atbulai, jos nesą, kai moterystė nepavartota ar mesta ji arba konkubinatas. Pamatas — natūralinis ryšys[3]). Galop, ketvirti sako, jog, vienam teatvirtus, nors visa padėtis tebebūtų ta pati, dalykas esąs abejotinis ir todėl ne kliūtis[4]). Tai tvirtinama be įrodymų.

Tokiame nuomonių labirinte sunku besusigaudyti. Bene teisingiausia: Jei abu atvirsta ir po krikšto tebegyvena netikroj moterystėj ar viešame arba žinomame konkubinate, tai yra kliūtis ir abu tiesiog saisto. Jei vienas teatvirsta ir po krikšto tebegyvena moterystėj, kuri pirma buvo ir nūn tebėra netikra, ar gyvena viešame arba žinomame konkubinate, taip pat yra kliūtis. Tik čia nekrikščionį netiesiog teliečia. Atbulai, nėra jokios kliūties, jei prieš krikštą ar krikšto metu pametama netikra moterystė ar viešas arba žinomas konkubinatas. Kalbamųjų dalykų pamatas yra šis: 1) Viešo padorumo pagrindas yra ne natūralinis, tik juridinis ryšys. Todėl jis turi būti padėtas tada, kai pasyvūs kliūties subjektai jau yra Bažnyčios valdiniai. 2) Priešingų nuomonių įrodymai yra menki. Iš tikrųjų, čia yra ne natūralinis, tik juridinis ryšys ir, visai pakeitus pačios kliūties sąvoką, senovės kliūties tapatybė nebegali eiti nepajudinamu argumentu. 3) Jei taip labai ginčijamasi, tai pati kliūtis galima laikyti bent abejotine. Tokia kliūtis — jokia kliūtis kan. 15.

338. Platumas. — 1. Viešo padorumo kliūčiai, kuri kyla iš netikros moterystės, reikia dviejų dalykų, būtent, kad moterystė būtų šiokia tokia ir netikra.

Plačiau kalbant apie tą dalyką, pasakytina:

1) Tikrai užtenka tokios moterystės, kuri turi moterystės išvaizdą.

Ginčijamasi, ar viešo padorumo kliūtis kyla taip pat iš civiliškos moterystės. Vieni teigia[5]), kiti neigia[6]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: a) Jau

---

[1]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 337.
[2]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], I n. 364.
[3]) Pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 104.
[4]) Pav., F. M. Cappello, De matrmonio, n. 552.
[5]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], n. 601.
[6]) Pav.: A. Vermeersch et I. Crusen, t. p.; F. M. Cappelo, t. p., n. 543; I. Chelodi, t. p.; Th. M. Vlaming, t. p., n. 360.

prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūties nekildavo iš civiliškos moterystės[1]). b) Kodeksas I. C. civiliškos moterystės niekur nevadina netikra moteryste — visada žymi jos vardu[2]). c) Priešingoji nuomonė nevartoja jokių įrodymų. — Viešo padorumo kliūtis iš civiliškos moterystės tegali kilti tada, kai toj moterystėj gyvenama. Nes tada civiliška moterystė yra ne kas kita, kaip viešas konkubinatas — čia jau kitas dalykas.

2) Kas kita, dėl ko moterystė yra netikra, būtent, dėl jungtuvių formos trūkumo, suardomosios kurios kliūties ir t.t. Taip pat nesvarbu, ar susituokta bona fide ar mala fide. Todėl viešo padorumo kliūtis kyla taip pat iš manomos netikros moterystės.

Ginčijamasi, ar viešo padorumo kliūtis kylanti iš tos moterystės, kuri yra netikra dėl sutikimo trūkumo. Vieni teigia[3]), kiti neigia[4]). Pirmesnioji nuomonė yra kur kas apytikresnė ir intrinsice net teisinga. Nes: a) Kodeksas I. C. absoliutiškai sako, jog viešo padorumo kliūtis kylanti iš netikros moterystės. Jei įstatymų leidėjas neskiria dalyko, tai nė mums nėra ko skirti. b) Prieš Kodeksą I. C. buvo ginčijamasi, ar viešo padorumo kliūtis kylanti iš netikros moterystės dėl moterystės sutikimo trūkumo. Tai įstatymų leidėjas gerai žinojo. Todėl jei būtų norėjęs išimti netikrą moterystę dėl moterystės sutikimo trūkumo, tai būtų pažymėtai pažymėjęs. c) Priešininkų senovės teisių įrodymai nieko neįrodo. Nes viešo padorumo kliūtis visai reformuota. Todėl negalima taikinti kan. 6, n. 2 ar pirmoji n. 3 dalis. Atbulai, taikintina antroji kan. 6, n. 3 dalis, kur nesutinkantieji kanonai su senovės teisėmis aiškintini yra savotiškai ar savarankiškai.

Jei moterystė būtų netikra dėl visai slapto moterystės sutikimo trūkumo, tai teorijoj laikytina kliūtimi, o praktikoj ne. Nes išorinėj srity ta moterystė laikoma tikra, iki priešinga įrodoma.

3) Nesvarbu, ar moterystė yra pavartota ar ne.

2. Viešo padorumo kliūtis taip pat kyla iš viešo ar žinomo konkubinato. Konkubinatas yra tada, kai vyriškis gyvena su moteriške, lyg susituokę. Tik reikia, kad juodu būtų susitarę taip gyventi ar įprastai (habitualiter), t. y. dažnai ir nuolat (continuo), lytiškai santykiautų. Nereikia viename name gyventi. Tik jau pats faktas, kai vyriškis laiko ir išlaiko moteriškę savo namuose ar kur kitur, dažnai yra konkubinato ženklas arba pažymys (indicija). Atbulai, nebūtų

[1]) S. C. C., 13 mart. 1879.

[2]) Plg. kan. 188, n. 5, 646, § 1, n. 3, 985, n. 3, 2356, 2388, § 1.

[3]) Pav.: A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 337; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 543; Al. De Smet, De sponsalibus[3], n. 627; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii, I n. 360; I. Chelodi, Ius matrmoniale[3], n. 104.

[4]) Pav., I. Pighi, De sacramento matrimonii[2], n. 79.

konkubinato, jei kas įprastai lankytų paleistuvavimo namus ir su ta pačia moteriške nusidėtų. Nes ši moteriškė su visais lytiškai santykiauja: yra paleistuvė, ne konkubina ar sugulovė. Taip pat ne konkubinatas, kai paprastai paleistuvaujama, t. y. šiaip jau retkarčiais lytiškai santykiaujama.

Viešas konkubinatas vadinasi tas, kurs galimas įrodyti išorinėj srity. Žinomas — kai teisėjas pripažįsta ir įsiteisėja jo sprendimas arba yra viešai žinomas ir įvykęs tokiose aplinkybėse, jog gerai žinomas pats konkubinatas.

Atbulai, viešo padorumo kliūties nekyla iš slapto ir spėjamo konkubinato.

Slaptas konkubinatas yra tas, kurio negalima įrodyti išorinėj srity. Spėjamas — kai tikrai nežinoma ir tik dėl kai kurių tam tikrų aplinkybių suponuojamas. Pavyzdžiu gali eiti kan. 133, § 4 atvejis.

3. Viešo padorumo kliūtis tėra tarp moteriškės genčių pirmojoj ir antrojoj tiesiosios linijos kartose ir vyriškio, ir atbulai.

Pastebėjimas. — Viešo padorumo kliūties linijos ir kartos suprantamos taip pat, kaip gentystėj (n. 310), ir apskaičiuojamos taip, kaip ir svainystėj (n. 323).

339. Dauginimasis. — Viešo padorumo kliūtis dauginasi, dauginantis priežastims, iš kurių kyla pati kliūtis, būtent, dauginantis netikrai moterystei ar viešam arba žinomam konkubinatui. Tai yra tada, kai po vienos netikros moterystės iš naujo netikrai tuokiamasi su antrosios šalies gentimis pirmojoj ar antrojoj tiesiosios linijos kartose ar gyvenama konkubinate su dviem antrosios šalies gentimis, pav., sužieduotinis su sužieduotinės dviem dukterimis. Dar pavyzdys: X netikrai susituokė su Y; paskiau gyveno konkubinate su S, kuri yra Y duktė; nūn norėtų vesti T, kuri yra S duktė. Tai dvilypė viešo padorumo kliūtis. Viešo padorumo kliūtis vis dėlto nesidaro dauglypė, kai abu sužieduotiniai netikrai susituokia ar gyvena konkubinate su vienas antro gentimis, pav., sužieduotinis su sužieduotinės motina ar dukteria ir sužieduotinė su sužieduotinio tėvu ar sūnum. Tai įrodo svainystės analogija (kan. 1077, § 2).

Viešo padorumo kliūties dauginimąsi įrodo: 1) Dauginantis priežastims, iš kurių kyla kliūtis, nėra pamato neigti pačios kliūties dauginimosi. 2) Kodeksas I. C., tiesa, tyli apie viešo padorumo kliūties dauginimąsi. Bet tai dar nėra argumentas prieš. Ne; čia reikia spėti, kad įstatymo leidėjas šį dalyką laiko savaime aiškiu. Jei Kodeksas I. C. pažymėtai pažymi gentystės ir svainystės dauginimąsi (kan. 1076, n. 2 ir 1077, § 2), tai aiškintina yra tuo, kad čia norimas aprėžti tu dviejų kliūčių platumas.

340. Bausmės. — Viešo padorumo kliūtis neturi savo bausmių. Baudžiama tik už konkubinatą, apie kurį kan. 2357, § 2 pasakyta: „Kas... konkubinate viešai gyventų..., tebūna pašalintas nuo teisių bažnytinių veiksmų, iki parodys tikro atvirtimo ženklus".

341. Valstybės įstatymai. — Valstybių įstatymai, apskritai, nepripažįsta viešo padorumo kliūties. Lietuvoj įsakyta laikytis bažnytinių teisių kliūties.

342. Kadencija. — Viešo padorumo kliūtis yra amžina. Viešo padorumo kliūtis nesibaigia, metus netikrą moterystę ar konkubinatą. Be to, ji nesibaigia nė tada, kai netikra moterystė pataisoma (convalidatur) ar konkubinai tikrai susituokia su vienas antru. Tai įrodo: 1) Apie tokį baigimąsi nieko nepasakyta Kodekse I. C. 2) Jau prieš Kodeksą I. C. bendrai buvo tvirtinama, jog anų laikų viešas padorumas, net kyląs iš tvirtos moterystės, tebeturįs galią ir neišnykstąs, pavartojant moterystę, iš ko kildavo svainystė[1]). Net įvairios tos pačios kliūties rūšys, pav., nusikaltimo, kita kitos nenaikina.

Viešo padorumo kliūtis tegalima pašalinti dispensa. Dispensuojama nuo antrosios ir net pirmosios kartų dėl kanoniškų priežasčių. Tik neturi būti abejojama, kad vienas nėra antrojo vaikas. Todėl, prašant ir vykdant dispensą nuo šios kliūties, visada suponuojama ta sąlyga, kur seniau pažymėtai buvo vartojama dispensos reskriptuose nuo svainystės tiesiojoj linijoj „ex copula illicita", būtent: „Dummondo copula cum matre non antecesserit navitatem filiae", ar tolygi.

343. Pakeitimai. — Viešo padorumo kliūtis iš esmės reformuota. Pakeista:

1) Prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūtis kildavo iš tikro, absoliutinio ir aiškaus susižiedavimo.

Nūn viešo padorumo kliūties nebekyla iš susižiedavimo.

2) Prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūtis kildavo taip pat iš tvirtos ir nepavartotos moterystės, taip tikros, taip netikros, absoliutiškai susituokus ir nesant netikrai moterystei dėl įgimtosios teisės ar, bendrąja nuomone, net bažnytinių teisių esminio moterystės sutikimo trūkumo. Todėl viešo padorumo kliūtis nekildavo iš moterystės, netikros dėl beprotystės, visiško pasigėrimo, substancialinės asmens klaidos, atsitiktinės klaidos de conditione servili, absoliutinės prievartos, didelės ir neteisingos baimės ir t.t.

---

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 459; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici¹⁰, § 180. — Kitaip mano, pav., P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 721.

Nūn viešo padorumo kliūties nebekyla iš tvirtos ir nepavartotos moterystės. Tekyla iš netikros moterystės ar iš viešo arba žinomo konkubinato.

3) Prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūtis, kilusi iš susižiedavimo, ardė moterystę pirmojoj kartoj, ir kilusi iš moterystės, abiejose linijose iki ketvirtosios kartos įimtinai.

Nūn viešo padorumo kliūtis teardo moterystę tiesiojoj linijoj iki antrosios kartos įimtinai.

4) Prieš Kodeksą I. C. viešo padorumo kliūtis daugindavosi, dauginantis susižiedavimams ir moterystėms.

Nūn kalbamoji kliūtis dauginasi, dauginantis netikroms moterystėms ar viešam arba žinomam konkubinatui.

XII. DVASINĖ GENTYSTĖ (COGNATIO SPIRITUALIS).

344. Medžiaga. — 1. Dvasinės gentystės sąvoka, 2. Padalinimas, 3. Dvasinės gentystės kliūties apibrėžimas, 4. Padalinimas, 5. Istorija, 6. Įgimtis, 7. Platumas, 8. Dauginimasis, 9. Valstybės įstatymai, 10. Kadencija ir 11. Pakeitimai.

345. Dvasinės gentystės sąvoka. — Dvasinė gentystė yra asmenų santykis, kilęs iš krikšto ar sutvirtinimo sakramentų tarp pakrikštijamojo ir krikštytojo, pakrikštijamojo ir krikšto tėvų, sutvirtinamojo ir sutvirtinimo tėvo ar respective motinos (kan. 768 ir 797). Jos pagrindas yra dvasinis atgimimas per krikštą ar jo sudrūtinimas per sutvirtinimo sakramentą. Krikštytojas ir krikšto tėvai arba sutvirtinimo tėvas ar motina analogiškai natūraliniams tėvams laikomi dvasiškai atgimusiojo, vadinasi, pakrikštijamojo, resp. sutvirtinamojo, tėvais. Taigi dvasinė gentystė yra juridinis ryšys.

346. Padalinimas. — Dvasinė gentystė skirstoma:

1) K r i k š t o ir s u t v i r t i n i m o, žiūrint į tai, iš kur kyla.

2) P a p r a s t a i r d a u g l y p ė. Paskutinioji yra daugelio sakramentų atveju, būtent, kai kas būtų to paties asmens krikšto ir sutvirtinimo tėvas; ar kai einama daug pareigų, būtent, kai kas tą patį asmenį pakrikštytų ir būtų jo krikšto tėvas.

347. Dvasinės gentystės kliūties apibrėžimas. — Dvasinės gentystės kliūtis yra tai, kad tikrai susituokti negali pakrikštytasis ir krikštytojas ar krikšto tėvai. Tai kan. 1079 taip išreikšta: „Tik ta dvasinė gentystė ardo moterystę, apie kurią kalbama kan. 768". O paskutinysis skamba šiaip: „Per krikštą teužsitraukia dvasinę gentystę krikštytojas ir krikšto tėvai su pakrikštijamuoju".

348. Padalinimas. — Dvasinės gentystės kliūtis skirstoma paprasta ir dauglypė. Paskutinioji yra tada, kai kas tą pat asmenį krikštija ir eina krikšto tėvo pareigas.

349. Istorija. — Kadangi krikšto sakramentas yra tam tikras dvasiškas atgimimas, tai jau apaštalų laikais įžiūrėtas tam tikras dvasinis krikštytojo ir pakrikštijamojo santykis[1]). Ta dvasinė gentystė greit paplėsta pakrikštijamojo ir krikšto tėvų tarpe[2]).

Nors dvasinė gentystė yra labai sena, bet pirmaisiais amžiais nebuvo moterystės kliūties. Jos net nereikėjo, nes tada buvo krikštijami dažniausiai suaugę ir paneriant; todėl iš padorumo krikšte tedalyvaudavo tos pačios lyties asmens. Jei krikštydavo vaikus, tai krikšto nešdavo jų tėvai patys. Tas dalykas tepakeistas tada, kai ilgainiui vaikai dažniau pradėti krikštyti ir jų krikšto tėvai būti svetimi, dar ne visada tos pačios lyties—tada įprasta nesituokti tiems, kurie yra dvasiniai gentys.

Imp. Justinianus (530 m.) pirmasis išleido rašytinį įstatymą, kuriuo uždrausta tuoktis pakrikštytajam ir jo krikšto tėvams. Trulos susirinkimas (692 m.) jį kanonizavo ir paplėtė krikšto tėvų ir pakrikštytojo motinos moterystėms.

Vakarų Bažnyčioj rašytinį dvasinės gentystės kliūties įstatymą išleido Romos susirinkimas (721 m.).

Kadangi pirmaisiais amžiais krikštas ir sutvirtinimo sakramentas buvo administruojami kartu ir krikšto ir sutvirtinimo tėvais būdavo tie patys asmens, tai anais laikais nėra tam tikrų kanonų tos dvasinės gentystės, kuri kyla iš sutvirtinimo. Tai teatsirado VIII-IX amž.[3])

Dvasinės gentystės senovės kanonus, kurie dar iš dalies kits kitam prieštaravo, suredagavo į tam tikrą sistemą Gratianus ir glosatoriai. Anų laikų dvasinė gentystė buvo labai plati ir skirstoma: 1) Dvasinė tėvystė (paternitas spiritualis) — pakrikštytasis ir krikštytojas, pakrikštytasis ir krikšto tėvai; 2) dvasinė brolystė (fraternitas spiritualis) — pakrikštytasis ir krikšto tėvų vaikai; 3) dvasinė bendratėvystė (compaternitas spiritualis) — pakrikštijamojo tėvai ir krikštytojas, pakrikštijamojo tėvai ir krikšto tėvai; 4) dvasinė svainystė (affinitas spiritualis) — pakrikštytasis ir krikšto tėvo (resp. motinos) žmona (resp. vyras); 5) katekizmas — rengiamasis krikšto ir rengėjas, būtent, kurs mokė tikybos ir

---

[1]) Plg. 1 Petro, 5, 23; 2 Tim. 2, 1; Tit., 1, 4; conc. Trid. sess. VII, *de baptismate*, can. 4.

[2]) Krikšto tėvai minimi jau pirmaisiais amžiais. Vz. Tertulianus, De baptismo, c. 18 (Migne, P. L., I 1221); Dionysius Areop., De ecclesiastica herarchia, c. 7, § 11 (Migne, P. G., III 271).

[3]) Plg. c. 2, 4, 6, C. XXX, qu. 4; c. 100, D., *de consecr.*, IV.

atliko kai kurias prieš krikšto apeigas[1]); 6) dvasinė gentystė, kylanti iš išpažinties, kur buvo XI-XIII amž. — nuodėmklausis ir penitentė[2]). Pažymėtina dar, jog kadaise krikšto tėvų būdavo po keturis, penkis ir daugiau. Todėl nenuostabu, kad Pragos susirinkimas (1355 m.) dvasinės gentystės priskaito dvidešimts atvejų.

Tridento susirinkimas dvasinės gentystės bepaliko tėvystę ir bendratėvystę ir įsakė, kad krikšto tėvų ar motinų tebūtų vienas ir daugiausia du[3]). Tai padaryta tam, kad per daug būta dvasinės gentystės ir ateity būtų užbėgta už akių anam nenormalumui.

Tridento susirinkimo dvasinės gentystės kliūtis turėjo galią iki pat Kodekso I. C.

350. Įgimtis. — Dvasinės gentystės kliūtis yra bažnytinė. Jos pamatas yra pagarba dvasiško atgimimo tėvų ir dorovės apsaugojimas nuo pavojaus, kuris kyla iš artimesnių anų asmenų santykių.

Dvasinė gentystė tiesiog tesaisto pakrikštytuosius. Nekrikštytuosius nesaisto nei tiesiog nei netiesiog, kas čia savotiška; nes pakrikštytas negali užsitraukti pačios dvasinės gentystės su nekrikštytu (plg. n. 351). Nepasidaro kliūties nė tada, kai krikštytojas atvirsta. Nes kanoniškiems ryšiams reikia, kad jų priežastis įvyktų po krikšto.

351. Platumas. — Dvasinės gentystės kliūtis tėra pakrikštijamojo ir krikštytojo tarpe, pakrikštijamojo ir krikšto tėvų tarpe. Atbulai, jos nėra tarp pakrikštijamojo ir krikšto papildytojo (plg. kan. 762, § 2).

Tam dalykui, kad dvasinė gentystė būtų kliūtis, reikia štai kurių sąlygų:

1) Krikšto atžvilgiu:

a) Krikštas turi būti tikras. Nes iš netikro krikšto dvasiškai neatgimstama, o be pagrindo negali būti nė kliūties.

b) Jei sąlygiškai krikštijama ar krikštas atkartojamas, tai krikšto tėvų ir pakrikštijamojo kliūčiai reikia, kad pirmajame ir antrajame krikšte krikšto tėvai būtų tie patys asmens. Atbulai, jei krikšto tėvai buvo ne tie patys asmens ar tik viename iš kalbamųjų krikštų tebuvo krikšto tėvai, tai nėra kliūties (plg. kan. 763, § 2). Nes čia vienas krikštas tėra tikras, o katras, nežinia.

---

[1]) Plg. c. 1, C. XXX, qu. 1; c. 3, C., XXX, qu. 4. — Seniau buvo ginčijamasi, ar katekizmas esąs suardomoji ar draudžiamoji kliūtis. Šv. tėvas Klemensas III (1187-1191) paaiškino, bent apytikriau, jog ji tesanti draudžiamoji. Plg. c. 5, X, *de cognatione spirituali,* IV, 11. Tą pat deklaravo šv. tėvas Bonifacas VIII. Plg. c. 2, X, *de cognatione spirituali,* IV, 3, in VI°.

[2]) Plg. c. 8, 9, 10, C., XXX, qu. 1.

[3]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.,* c. 2.

Nesant kliūties kalbamaisiais atvejais pakrikštijamojo ir krikšto tėvų tarpe, jos nekyla nė paskiau, sužinojus tikrai, katras dviejų krikštų buvo tikras, kas yra priešinga priešdeksiniams kanonistams[1]).

Kodeksas I. C. tyli apie krikštytojo kliūtį, sąlygiškai krikštijant ar atkartojant krikštą. Kanonistai ginčijasi. Vieni sako, jog analogija čia tas pat pasakytina, kas ir krikšto tėvų klausime[2]). Kiti tą dalyką vadina teisių abejojimu ir todėl nelaiko kliūtimi[3]). Treti tvirtina, jog, sužinojus, katras krikštas esąs tikras, tikrąjį krikštytoją saistanti kliūtis. Tebeabejojant abejojimas esąs įvykio ir todėl vietos ordinaras galįs dispensuoti atsargai[4]). Paskutiniųjų nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes, ką norėjo įstatymo leidėjas, tai pažymėjo. Apie krikštytoją nutylėjo. Taigi dalykas objektyviškai imtinas. Be to, priešingų nuomonių įrodymai yra netikri. Taip, nėra jokio pirmosios nuomonės krikštytojo ir krikšto tėvų panašumo. Antrajai nuomonei atsakysime tai, jog čia abejojimas yra ne teisių, tik įvykio — abejojama, ar pažymėtas krikštas yra tikras, ir todėl, ar yra kliūtis.

c) Dvasinės gentystės kliūtis kyla taip iš iškilmingo, taip iš privatinio krikšto. Nes: a) Kodeksas I. C. neskiria dalyko. Jei būtų norėjęs išimti privatinį krikštą, tai būtų pažymėjęs, kaip yra padaryta kan. 762, § 2, būtent, kad krikšto tėvas neužsitraukiąs dvasinės gentystės tada, kai dalyvaująs, papildant privatinio krikšto ceremonijas. b) Atbulai, ką tik minėto kan. 762, § 2 mintis kaip tik rodo, kad net privatinio krikšto tėvai nėra išimami iš dvasinės gentystės ir konsekventiškai kliūties. c) Jau prieš Kodeksą I. C. tokia nuomonė buvo teisinga[5]).

2) Krikštytojo atžvilgiu:

Krikštytojas turi būti pats pakrikštytas. Atbulai, jei jis nekrikštytas, tai nėra kliūties jo ir pakrikštijamojo tarpe; nes nekrikštytas nėra pasyvus bažnytinių teisių subjektas.

3) Krikšto tėvų atžvilgiu:

Krikšto tėvai turi tikrai (valide) eiti savo pareigas. Tam dalykui, kad kas būtų krikšto tėvu, kan. 765 reikia štai ko: a) turi būti pakrikštytas, turėti protą ir intenciją atlikti tas pareigas; b) neturi būti jokios eretikų ar atskalūnų tikybos narys, ekskomunikuotas ar užsitraukęs teisių nešlovę arba pa-

---

[1]) Plg. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 489.
[2]) Pav., Pr. Cerato, Matrimonium³, n. 74.
[3]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 558.
[4]) Pav.: I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 106; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, I n. 376; Al. De Smet, De sponsalibus³, II n. 639.
[5]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², I n. 738; Fr. Wernz, t. p.

šalintas nuo teisių bažnytinių veiksmų pasmerkiamuoju ar paskelbiamuoju sprendimu ir deponuotas ar degraduotas dvasiškis; c) neturi būti pakrikštijamojo tėvas, motina ar antroji moterystės šalis; d) turi būti paskirtas paties krikštijamojo ar jo gimdytojų arba globėjų, ar, jų nesant, krikštytojo; e) turi krikštijamąjį krikšto metu pats ar per prokūratorių fiziškai laikyti ar paliesti arba tuoj iškelti ar priimti iš vandens (krikšto) arba krikštytojo rankų.

Kan. 766 neleistinas krikšto tėvas taip pat užsitraukia kliūtį.

352. Dauginimasis. — Dvasinės gentystės kliūtis dauginasi, kai dauginasi pati gentystė, kaip matėme n. 346.

Pastebėjimas. — Už dvasinės gentystės kliūties sulaužymą bausmių nėra.

353. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 str. 23, 37, 63 ir 210 pripažįstama atskirų tikybų dvasinė gentystė (pravoslavų cerkvėj negali tuoktis krikšto tėvas su pakrikštytąja ar jos motina ir krikšto motina su pakrikštijamuoju ar jo tėvu, vz. uk. Sv. Sinodo, 1838 m. 31 saus.).

354. Kadencija. — Dvasinės gentystės kliūtis savaime yra amžina. Ji galima pašalinti tik dispensa, kuri šiandien lengvai duodama.

Komisija Kodekso I. C. kanonams autentiškai aiškinti buvo paklausta: „Ar dvasinė gentystė, užsitraukta prieš 1918 m. sekmines, kur siekia naujojo Kodekso kan. 768 pažymėtų ribų, nuo pasakytosios sekminių dienos pačiu įvykiu baigiasi visų padarinių atžvilgiu, ar tik paliauja buvusi kliūtis tuoktis?" Komisija 1918 m. 2-3 birž. atsakė: „Neigiamai į pirmąją dalį; teigiamai į antrąją"[1]), kas pasakytina visose kliūtyse. Tik jei būtų susituokta prieš aną terminą, tai dalykas imtinas yra senovės teisėmis, kas taip pat pasakytina apie bet kurią kliūtį.

355. Pakeitimai. — Kodeksas I. C. dvasinės gentystės kliūty pakeitė:

1) Prieš Kodeksą I. C. dvasinės gentystės kliūtis kildavo iš krikšto ir sutvirtinimo sakramentų.

Nūn dvasinės gentystės kliūtis bekyla iš krikšto.

2) Prieš Kodeksą I. C. dvasinės gentystės kliūtis buvo dvasinė tėvystė, būtent, pakrikštijamojo ar sutvirtinamojo ir krikštytojo ar sutvirtintojo tarpe, pakrikštijamojo ar sutvirtinamojo ir krikšto ar sutvirtinimo tėvų tarpe, ir dvasinė bendratėvystė, būtent, pakrikštijamojo ar sutvirtinamojo tėvų ir krikštytojo ar sutvirtintojo tarpe, pakrikštijamojo ar sutvirtinamojo tėvų ir krikšto ar sutvirtinimo tėvų tarpe.

---

[1]) Acta A. S., X (1918) 344.

Po Kodekso I. C. kliūtis bėra dvasinė tėvystė ir ta pati ne visa, būtent, tik pakrikštijamojo ir krikštytojo tarpe, pakrikštijamojo ir krikšto tėvų tarpe.

3) Prieš Kodeksą I. C. dvasinės gentystės kliūtis daugindavosi štai kaip: jei kas to pat asmens buvo krikšto ir sutvirtinimo tėvas; jei kas tų pačių tėvų vieno vaiko buvo krikšto tėvas, kito — sutvirtinimo tėvas; jei kas kits kito vaikų buvo krikšto ar sutvirtinimo tėvai; jei kas buvo kito asmens vaiko krikšto tėvas ir tas kitas asmuo šio vaiko sutvirtinimo tėvas.

Nūn dvasinės gentystės kliūtis begali daugintis, jei tas pat asmuo pakrikštytų ir būtų krikšto tėvas.

XIII. LEGALINĖ GENTYSTĖ (COGNATIO LEGALIS).

356. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas ir 2. Valstybės įstatymai.

357. Apibrėžimas. — Legalinė gentystė, suardomoji kliūtis, yra asmenų santykis, kurs kilo iš teisaus pasavinimo ar įsūnijimo ir draudžia tikrai tuoktis. Turi galią ten, kur kurio krašto valstybės įstatymais laikoma suardomąja kliūtimi ir toj pačioj plotmėj, kaip ir valstybės įstatymų. Nes kan. 1080 pasakyta: „Kas valstybės įstatymais negali tuoktis dėl legalinės gentystės, kilusios iš pasavinimo (įsūnijimo), tas taip pat kanonų teisėmis negali tikrai tuoktis".

Kas yra pasavinimas arba įsūnijimas, veizėk n. 188, kur kalbėjome apie draudžiamąją legalinės gentystės kliūtį. Ten pat yra legalinės gentystės padalinimas (n. 189), istorija (n. 190), kliūties įgimtis (n. 191), kliūties kadencija (n. 192).

358. Valstybės įstatymai.—Sv. Z., XI, 1 str. 326 suardomoji dvasinės gentystės kliūtis yra evangelikų-liuteronių — pasavintojo ir pasavinamojo tarpe, kolei teisiai tebėra pasavinimas arba įsūnijimas. Atbulai, pravoslavų ir kitų pasavinimas nėra jokia kliūtis.

V SKYRIUS.

MOTERYSTĖS SUTIKIMAS (DE CONSENSU MATRIMONIALI)

(*kan. 1081—1093*).

I. MOTERYSTĖS SUTIKIMAS.

359. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Reikalingumas, 3. Užtektinumas, 4. Istorija ir 5. Savumai.

360. Apibrėžimas. — Sutikimas in genere, arba bet kurios sutarties, yra valios veiksmas, kuriuo sutinkama su kitu asmeniu dėl tam tikro objekto substancijos. O „Moterystės sutikimas yra valios veiksmas, kuriuo abi šalys duoda ir priima amžiną ir išimtiną teisę į vienas antro kūną atžvilgiu tų veiksmų, kurie savaime tinka vaikams gimdyti" — kan. 1081, § 2.

Pasakyta:

1) Valios veiksmas. Nereikia, kad tas valios veiksmas būtų aktuališkas. Ne; jo užtenka net virtuališko. Pav., siunčiamas prokūratorius sueiti į moterystę. Kada jis eina savo pareigas, siuntėjas nėra atšaukęs savo valios, bet tuo metu net nemano apie savo jungtuves. Čia moterystės sutikimas ne aktuališkas. Bet jo užtenka. Atbulai, neužtenka visai hipotetiško sutikimo, kurs vadinasi „consensus interpretativus", t. y. kurs tam tikroj hipotezėj turėjo būti, tik iš tiesų jo nėra; nes to negalima pavadinti valia.

2) Kuriuo abi šalys. Tuo išreiškiama, kad moterystės sutikimas turi būti abišalis; nes jo objektas yra susituokiančiųjų katro nuosavybė, ko niekam negalima paliesti be jųdviejų pačių sutikimo.

3) Duoda ir priima. — Moterystės esmei reikia, kad abi šalys duotų ir priimtų visa, kas pridera prie moterystės substancijos, atsieit, esminį jos objektą. Nors čia abiejose šalyse yra du veiksmai, būtent, vienas, kuriuo duodama teisė, antras, kuriuo iš antros šalies gaunama teisė, vis dėlto nereikia dviejų formališkai atskirų veiksmų. Nes davimo veiksme virtuališkai glūdi priėmimas ir, atbulai, priėmime — davimas. Kitaip kalbant, kas sakosi norįs būti tos ir tos vyras, tuo pačiu pasisako norįs ją paimti žmona ir, atbulai. Čia yra tas pat, kas ir kitose bilateralinėse sutartyse.

Tarp vienos šalies kalbamojo davimo ir priėmimo ir antrosios šalies priėmimo ir davimo gali įeiti net ilgas tarpas, kad tik, priimant ir pareiškiant antrajai šaliai savo sutikimą, pirmosios šalies sutikimas nebūtų atšauktas. Pav., K sako moteriškei L, jog ją vedąs. L po dviejų savaičių pasako, jog sutinkanti. O tuo metu K nėra atšaukęs savo sutikimo. Moterystė. Taip pat yra kitose bilateralinėse sutartyse.

4) Teisė į vienas antro kūną. Tuo išreiškiamas formalinis moterystės objektas.

5) Amžina ir išimtina; nes to reikalauja moterystės monogamija, nesuardomumas ir sakramentalumas.

6) Atžvilgiu tų veiksmų, kurie savaime tinka vaikams gimdyti. Čia išreikštas esminis moterystės tikslas ir pasakoma arba griežčiau determinuojama, kurioj srity turima ana teisė į kūną.

361. Reikalingumas. — Kan. 1081, § 1: „Moterystę padaro šalių sutikimas, teisiai pareikštas tų asmenų, kurie tai teisėmis gali padaryti; jo papildyti negali joks žmogus".

Moterystę padaro sutikimas dėl to, kad moterystė yra sutartis. O sutarties be sutikimo negalima nė įsivaizduoti. Todėl moterystei visai reikia sutikimo ir jis yra esminis moterystės dalykas.

Moterystei taip reikia sutikimo, jog joks žmogus negali jo papildyti. Tai skiriasi nuo kitų sutarčių, kur sutikimas kartais vis dėlto galimas papildyti.

Moterystės sutikimo papildyti negali Bažnyčia. Tai jau rodo Apaštališkojo Sosto pareiškimai, jog moterystei reikią sutikimo, ir kitaip ji vadinama netikra[1]).

Apytikriau moterystės sutikimo papildyti negali nė pats Dievas. Nes Jis nė savo absoliutiška galia negali padaryti to, kad daiktas būtų be savo esmės, t. y. kartu būtų ir nebūtų. Dievas tik galėtų išleisti kitokią moterystę, kur nebūtų sutikimo sutartis (contractus non consensualis) — šiaipjau vyriškio ir moteriškės susibūrimas. Jis taip pat galėtų palenkti laisvą žmogaus valią, kad žmogus, kurs pirma nenorėjo moterystės, pats jos panorėtų. Bet tai abiejais atvejais ne moterystės sutikimo papildymas.

Moterystės sutikimas tepadaro moterystę, jei šalys teisėmis tikrai gali pareikšti sutikimą. Tai yra tada, kai jos neturi jokios Dievo ar pozityvinių teisių kliūties ir trūkumo. Jei moterystė naikinama Dievo teisėmis, nė paskiau negalima jo legalizuoti. Jei tai tedaroma bažnytinėmis teisėmis, tai Bažnyčia, pašalinusi savo kliūtį, gali legalizuoti pirmiau pareikštą sutikimą. Tai daroma, taisant moterystę iš šaknų.

---

[1]) Pav., Pius VI, ep. ad episc. Agriensem, 11 iul. 1789; c. 2, C., XXVII, qu. 2.

Be to, moterystę tepadaro teisiai pareikštas sutikimas.

362. Užtektinumas. — Moterystei padaryti užtenka vien sutikimo. Nieku būdu nereikia „copula". Todėl ir sakoma: „Nuptias non concubitus, sed consensus facit"[1]). Be to, moterystei nereikia reališkai duoti ir priimti. Nes ji yra sutikimo (consensualis), tik ne realinė sutartis.

Kitaip kalba senovės kopulos teorija (copulatheorie), kur kai kurie tvirtino, jog moterystei neužtenką abišalio sutikimo, dar reikią „copula carnalis"; nes „nonnisi copula affectu maritali peracta verum et proprie dictum matrimonium" tesudaranti (n. 363).

363. Istorija. — Jau senų senovėj moterystę padarydavo sutikimas. Taip buvo, apskritai, visur. Tai rodo etnografija. Todėl nieku būdu negalima sutikti su evoliucionistais, kurie sako, jog sutikimas esąs paskutinė juridinės moterystės evoliucijos stadija: pirma vyriškiai tuokdavęsi, pagrobdami moteriškes, o vėliau, jas pirkdami ir t.t. Tiesa, daugely senovės tautų ir kartais dar šiandien kai kuriose laukinėse tautose atsitinka, kad moterystei grobiamos moteriškės. Mažne tas pat pasakytina apie pirkimą moteriškių[2]). Bet tai buvo ir yra ne visur — iškrypimas iš tikrųjų vėžų.

Romėnų teisėmis: „Nuptias non concubitus, sed consensus facit" (moterystę padaro ne lyties santykis, tik sutikimas)[3]). Tą romėnų teisių pradą paėmė Bažnyčia. Šv. tėvas Mikalojus I (865) jį išreiškia šiaip: „Sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum quarumque coniunctionibus agitur"[4]). Neveizint į tai, kai kurie nepasitenkino vien sutikimu ir į moterystės faktorius įvedė lyties santykį (copula). Tai vadinamoji kopulos teorija.

Kopulos teorija (copulatheorie) galima suprasti dvejaip, būtent: 1) lyties santykis (copula) — toks moterystės elementas, kurs visai padaro moterystę (ex integro constituens matrimonium), ir 2) lyties santykis — toks moterystės elementas, kurs moterystę, pradėtą sutikimo, pabaigia. Plačiau kalbant, kopulos teorija antrąja prasme sako, jog tvirta ir nepavartota moterystė tesanti pradėta, nepabaigta ir nesakramentalinė, dėl įvairių priežasčių suardoma, ir tik pavartota ji pasidaranti pabaigta, sakramentalinė ir nebesuardoma.

---

[1]) Fr. 30, D. 50, 17.

[2]) Toks atvejis nagrinėtas S. R. Rotos, *Vicariatus Apostolici Novae Pomeraniae*, 30 maii 1913.

[3]) F. 30, D. 50, 17. — Ginčijamasi, ar romėnų teisėmis užtekdavo vien sutikimo ar dar reikėdvo „deductio mulieris in domum viri". Apytikriau užtekdavo vien sutikimo.

[4]) C. 2, C. XXVII, qu. 2.

Kopulos teorijos autorius bene bus Hicmarus Rhemensis, Reimso vyskupijos vyskupas. Tik ginčijamasi, katra prasme jis suprato kopulos teoriją. Apytikriau — antrąja.

Kopulos teorijos antrąja prasme laikėsi Regino Prumensis (mirė 916 m.), Algerus Leodiensis (mirė 1130 m.), Bolonijos mokykla ir Gratianus. Tik paskutinysis daro vieną restrikciją, būtent, kad sužieduotinė, kuri tesanti pareiškusi moterystės sutikimą (taip susituokusi), niekada nebegalinti už kito tekėti, išskyrus dvi hipotezes: 1) jei kito asmens sužieduotinė būtų pagrobta, tai ji esanti sugrąžintina pirmesniam sužieduotiniui ir su juo turinti gyventi, ir 2) sužieduotinė, parvesta sužieduotinio į savo namus ir, jiemdviem susituokus (velata et benedicta sponsa), nebegalinti eiti į kitą moterystę (ad alia vota transire), „talium enim discessione violatur benedictio quam nupturae sacerdos imponit"[1]).

Gratiano mokiniai detališkiau determinavo mokytojo mokslą. Jie tvirtai ir pavartotai moterystei priskyrė pilną nesuardomumą, o tvirtą ir nepavartotą moterystę laikė išnykstančia dėl tam tikrų priežasčių, kurių svarbesnės buvo: skaistybės apžadai, nelaisvė, beprotystė (amentia), svetimoteriavimas, neišgydoma liga, sekanti dvasinė gentystė, sekanti svainystė (senovės prasme), sekanti negalia, sekanti pavartota moterystė ir t.t. Tik šias priežastis ne visi pripažindavo — vieni vienas, kiti kitas.

Kopulos teoriją puolė Petras Damianus, Gullielmus a Campellis, Hugo a S. Victore, labiausiai Petras Lombardus (mirė 1164 m.) ir Paryžiaus mokykla. Jie tvirtino, jog tvirta ir nepavartota moterystė jau esanti pabaigta, krikščionių tarpe sakramentas ir absoliutiškai nebesuardoma.

Iš tų dviejų nuomonių gimė vidurinė teorija. Į ją įdėti prieštaraujantieji anų dviejų nuomonių elementai, būtent: iš vienos paimta ir pripažinta, kad tvirta moterystė esanti tikra ir sakramentas, o iš antros, kad absoliutiškai nesuardoma moterystė tesanti tvirta ir pavartota. Tą teoriją patvirtino šv. tėvas Aleksandras III, paskelbdamas, jog pirmesnė tvirta moterystė imanti viršų antrosios pavartotos atžvilgiu[2]). Tuo galutinai išbrauktas lyties santykis iš esminių moterystės in fieri elementų. Dekretalių teisėse tas pradas kartkartėmis pažymėtai buvo atkartotas.

---

[1]) C. 50, C. XXVII, qu. 2, dictum. Visai skirtinga yra c. 51 palija (palea).

[2]) C. 3, X, *de sponsa duorum*, IV, 4. — Šv. tėvas Aleksandras III, tebebūdamas Magister Rolandus, buvo Bolonijos mokyklos sekėjas. Tik jis iš teisią moterystę ardančių priežasčių išmetė kitą pavartotą moterystę.

364. Savumai. — Moterystės sutikimas turi būti štai koks:

1) Tikrai moterystės (matrimonialis seu maritalis), t. y. reikia norėti duoti ir priimti teisė į vienas antro kūną vaikų gimdymo srity. Tik užtenka net „actus implicitus", būtent, užtenka žinoti vyriškiui ir moteriškei, kad tuokiamasi vaikams gimdyti.

2) Savas (proprius), arba pačių šalių pareikštas. Jo papildyti niekas negali. Tik kalbamasis sutikimas galimas betarpiškai ir tarpiškai pareikšti vienas antram. Tarpiškai, pav., per prokūratorių, laišku ir t.t.

3) Tikras ar išvidinis (verus seu internus). Vadinasi, sutikimas turi būti teisingas. Atbulai, atmetamas veidmainingas ar melagingas sutikimas.

4) Abišalis (mutuus); nes moterystė yra bilateralinė sutartis, kuri abiem šalims uždeda tam tikrą priedermę, kam reikia abiejų sutikimo.

Abišalis sutikimas turi įvykti kartu (c. simultaneus). Tik užtenka morališkai kartu įvykti, t. y. kai vienos šalies sutikimas tebėra, pareiškiant antrajai šaliai savo sutikimą. Atbulai, nereikia, kad abi šalys fiziškai kartu pareikštų savo sutikimus. Nes taip pareikšti moterystės sutikimą nereikalauja nei sakramentas nei sutarties esmė.

5) Laisvas (liber seu deliberatus) — reikia suprasti ir atkreipti akis į patį dalyką ir turėti laisva valia. Nes moterystė uždeda dideles priedermes, ko negali būti, kur visai ir tobulai nesutinkama.

6) Išorinis (externus). Kitaip šalys nežinos viena antros valios. To reikalauja taip pat moterystės sakramentalumas, kuriam kaip tik reikia pajaučiamų tam tikrų ženklų (signum sensibile).

7) Teisiai pareikštas (legitime manifestatus) — pareikštas įgimtąja teise ir bažnytiniais įstatymais.

II. MOTERYSTĖS SUTIKIMO TRŪKUMAI.

365. Apskritai. — Jau matėme, kad moterystės sutikimas yra valios veiksmas. Bet „Nihil volitum, nisi praecognitum" (nieko negalima norėti, ko pirma nežinoma). Todėl moterystės sutikimui gali ko nors trūkti taip betarpiškai — valios atžvilgiu, taip tarpiškai — proto atžvilgiu. Į pirmąją kategoriją įeina proto trūkumas, supratimo trūkumas, nežinojimas ir klaida. Į antrąją — prievarta arba baimė, simulavimas ir sąlyga.

366. Medžiaga. — 1. Proto ir supratimo trūkumas: a) proto trūkumas, b) valstybės įstatymai ir c) supratimo trūkumas ir nežinojimas, 2. Klaida: a) apibrėžimas, b) padalinimas,

c) atsiliepimas moterystei, d) istorija, e) įvykio klaida, f) teisių klaida, g) moterystės tikrumo klaida, h) valstybės įstatymai, i) kadencija ir k) pakeitimai, 3. Veidmainingas sutikimas: a) sąvoka, b) manymas nesusituokti, c) atmetimas pačios moterystės ir d) manymas nesilaikyti moterystės sutarties ir 4. Baimė ir prievarta: a) apibrėžimas, b) padalinimas, c) istorija, d) teisės, e) prievarta ir baimė, kurios naikina moterystę, f) baimė, kuri nenaikina moterystės, g) valstybės įstatymai, h) kadencija ir i) įrodymas.

1. Proto ir supratimo trūkumas (de defectu usus rationis et discretionis).

367. Proto trūkumas. — Kas neturi proto, tas negali tuoktis. Kitaip jų moterystė būtų netikra ar neleistina, veizint į beprotystės laipsnį.

Ir tai:

1) Negali tikrai tuoktis tie, kurie iš tiesų ir laikinai (actualiter) neturi proto, pav., vaikai, visai pasigėrę, miegą, liunatikai, suhipnotizuotas ir t.t.

2) Taip pat negali tikrai tuoktis tie, kurie nuolat (habitualiter) neturi proto, pav., bepročiai (mentecapti), taip visiški bepročiai (amentes), t. y. visų dalykų, taip monomanai arba puspročiai, kurie tebepročiauja esencialiniuose moterystės dalykuose. Ar taip pat tikrai negali tuoktis kiti monomanai, ginčijamasi. Tai vieni neigia[1]), kiti tvirtina[2]), treti abejoja[3]). Visi, mano manymu, gali tikrai tuoktis. Nes čia, kadangi ginčijamasi ir visos nuomonės yra lygios vertės, dalykas laikytinas abejotiniu ir kalbamasis trūkumas absoliutiškai neleistų tuoktis. Taigi. Tai prieš jungtuves. Po jungtuvių laikytinasi kan. 1014, kur moterystei yra prielankios teisės. Tik tiems, kurie yra monomanai nemoterystės dalykuose, tuoktis stačiai draudžiama. Nes, pasak daugelio šiandienykščių psichiatrų, nežinoma, ar jie yra visai sveiki net kituose dalykuose (in casu moterystės). Kad jų moterystė būtų leistina, reikia didelės priežasties. Net ir šiaipjau silpnapročiai, labiausiai moterys, reikia atkalbinėti nuo moterystės; nes jie ne labai gali eiti visų moterystės pareigų ir jų vaikai gali paveldėti tėvų ligą.

3) Jei yra vadinamasis „lucidum intervallum", tai reikia veizėti į tai, ar ligonio iš tikrųjų išgyta ar bent tiek pagerėta proto atžvilgiu, jog jis supranta esencialinius moterystės dalykus; nes šie asmens negali tinkamai auklėti vaikų ir patys vaikai gali paveldėti tėvų ligą. Antruoju atveju — netikra ir

---

[1]) Pav., Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 521.
[2]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 579.
[3]) Pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 109.

neleistina. Tik dar reikia atsiminti tai, kad patys „lucida intervalla", mažne visų šiandienykščių psichiatrų nuomone, yra ne kas kita, kaip tam tikra snaudžianti (latens) beprotystė; nes beprotystė savaime yra amžina ir neišgydoma liga. Na, jei kartais kuriam bepročiui atsitiktų išgyti, tai tuokdamasis turėtų pristatyti tikėtino gydytojo specialisto liudijimą.

Jei kas buvo beprotis prieš jungtuves ir po, tai laikytinas taip pat per jungtuves buvęs beprotis.

4) Negali tikrai susituokti kurčiai akli nebyliai, taip tokie gimę, taip paskiau pasidarę, kurie visai nėra išauklėti ir nieko nesupranta. Atbulai, jei jie yra šiek tiek išauklėti ir šį tą supranta, gali tuoktis; nes, kaip liudija praktika, jie turi proto. Tik čia reikia tikėtino gydytojo specialisto liudijimo. Atbulai, gali tuoktis šiaipjau kurčiai, akli ar nebyliai. Jiems nereikia nė liudijimo.

368. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 str. 5, 37 ir 62 draudžiama tuoktis bepročiams (s sumašedšimi i bezumnimi; sumašedšich pravoslavų, bezumnych i sumašedšich krikščionių ir k. moterystė yra netikra).

369. Supratimo trūkumas ir nežinojimas. — Moterystės sutikimo objektas yra pačios moterystės objektas. Todėl mūsų sutikimui reikia žinoti ir suprasti moterystės objektas. Kitaip nė noro nebus.

Koks kalbamasis žinojimas ir supratimas turi būti, kan. 1082, § 1 taip pasakyta: „Moterystės sutikimui reikia, kad šalys žinotų bent tiek, kad moterystė yra patvari vyriškio ir moteriškės draugija vaikams gimdyti".

Todėl tuokiantis reikia žinoti esencialinis moterystės objektas, savumai (monogamija ir nesuardomumas), tikslas, priedermės ir t.t. Netikrai tuoktųsi tas, kas manytų, kad moterystė tesanti draugija ar susibūrimas paleistuvauti arba kur mergaitė tik šeimininkaus ar vyriškis ūkininkaus ir t.t.

Kitų dalykų nežinojimas nenaikina moterystės sutikimo: nes, kas pareiškia einąs į moterystę, tuo pačiu sutinka su visa tuo, kas yra susiję su pačia moteryste. Todėl tuokiantis nereikia žinoti būdo ir formos, kaip vaikai gimdomi. Apie tą dalyką P. Gasparri charakteringai rašo: „Jei mergaitė tekėdama žino, pav., kad moterystė yra vyro ir moteriškės draugija vaikams gimdyti, ir sutinka tuoktis, tik nežino, kad vaikai gimsta iš lyties santykio (per carnalem copulam), net jei to santykio visai nežinotų, tai tas nežinojimas nenaikina moterystės sutikimo ir jungtuvių tikrumo; nes čia mergaitė pakankamai pareiškia sutikimą, kuriuo vyrui duodama teisė į jos kūną vaikų gimdymo srity. Tas pat yra net tada, kai ji, sužinojusi tiesą, nebūtų tekėjusi ar tai pažymėtai atmetusi;

nes ji iš tiesų norėjo, o voluntas interpretativa in rerum natura non existens nihil operatur"[1]).

Kai kurie tuokiantis vis dėlto reikalauja žinoti lyties santykį (copulam)[2]). Bet tai nesutinka su Kodeksu I. C. ir prieštarauja absoliutiškam daugumui kanonistų[3]).

Be to, tuokiantis nereikia žinoti, kad moterystė yra amžinas ryšys — žinok, kad ji yra ne laikinė, patvari — užtenka. Tai teorijoj. O praktikoj, klausiant, ar šalys žino bent tiek, kad moterystė yra patvari vyriškio ir moteriškės draugija vaikams gimdyti, sąžinės srity tikėtina penitentu. Išorinėj srity „Pribrendus nespėjama, kad to būtų nežinoma" — kan. 1082, § 2; nes tai pasako pati gamta. Spėjimas (praesumptio) yra teisių. Jam sugriauti reikia įrodyti priešinga. Prieš pribrendimą nieko nespėjama. Nesvarbu nė tai, jei kas, žinodamas tuos dalykus, kurie savaime nenaikina moterystės sutikimo, pav., „copulae carnalis formam seu modum", net būtų nesituokęs. Nes tokia valia tėra visai „interpretativa", kuri savaime neegzistuoja ir todėl negali deciduojamai paveikti moterystės sutikimą, kurs savaime yra tikras.

2. Klaida (error).

370. Apibrėžimas. — Klaida yra neteisingas manymas apie kurį dalyką. Ji skiriasi nuo nežinojimo tuo, kad paskutiniojo objektas yra idejos, o klaidos — manymas.

371. Padalinimas. — Klaida skirstoma yra šiaip:

1) Teisių ir įvykio (error iuris et error facti). Pirmosios objektas yra įstatymo ar teisės buvimas, įgimtis ar platumas; antrosios — įvykis, dalykas ar jų aplinkybės.

2) Substancialinė ir atsitiktinė (error substancialis et accidentalis). Substancialinės teisių klaidos ob-

[1]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 791: „Si puella nubens scit ex. gr. matrimonium esse societatem cum viro, qui ex uxore filios procreat, et in hanc societatem consentit, sed nescit filios haberi per carnalem copulam, imo hanc carnalem copulam prorsus ignorat, est casus ignorantiae, quae non excludit matrimonialem consensum et coniugii valorem, cum puella revera satis consenserit in ius in corpus in ordine ad prolem; etiamsi, cognita veritate, nuptias initura non fuisset, et modo eas respuat, quia de facto voluit et voluntas interpretativa in rerum natura non existens nihil operatur".

[2]) Pav.: F. M. Cappello, De matrimonio, n. 582; M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 524.

[3]) Pav.: P. Gasparri, t. p.; S. Raia, De matrimonio, 125; A. Blat, Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, III 1, 613; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 110; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 369; Pr. Cerato, Matrimonium, n. 78; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[2], 78; N. Farrugia, De matrimonio et causis matrimonialibus tractatus canonico moralis iuxta Codicem Iuris Canonici, Romae 1924, n. 246 ir k.

jektas yra paties daikto substancija, t. y. kas objektyviškai sudaro daiktą ar veiksmą ar subjektyviškai laikoma lyg esminiu elementu, arba sąlyga sine qua non. Kitais atvejais teisių klaida yra atsitiktinė. Taip pat įvykio klaida yra substancialinė, jei liečia asmenį, su kuriuo tuokiamasi, ar jo savumą, kurs susilieja su pačiu asmeniu. Jei ji teliečia asmens savumą, kurs nesusilieja su jo substancija, tai yra atsitiktinė.

3) P a š a l i n a m a (vincibilis) ir n e p a š a l i n a m a (invincibilis), veizint į tai, ar klystąs gali ją pašalinti ar ne. Pašalinamoji dar yra n o r ė t a (error voluntarius), kur pašalinti yra priedermė, ir n e n o r ė t a (e. involuntarius), kur nėra tokios priedermės.

4) P r i e š b u v ė (antecedens), jei kas daro ką, taip nusistatęs, jog, žinodamas tiesą, to nebūtų padaręs, ir „concomitans", jei tai, ir matydamas klaidą, vis dėlto būtų padaręs.

5) A p g a u l ė s a r v y l i ų i r n e b l o g o s v a l i o s (sine malitia).

372. Atsiliepimas moterystei. — Kiekviena klaida atsiliepia valiai; nes valia siekia tik tai, ką protas pažįsta, ir taip siekia, kaip protas pažįsta. Tik pats veikimas nėra vienodas.

Klaida taip pat atsiliepia moterystei. Apie tai kan. 1083 pasakyta: „§ 1. Asmens klaida naikina moterystę. — § 2. Asmens savumo klaida, nors ir dėl jos būtų sueita į sutartį, moterystę tenaikina:

1⁰. Jei savumo klaida susilieja su asmens klaida;

2⁰. Jei laisvas asmuo tuoktųsi su asmeniu, kurį jis laiko laisvu, o šis, atbulai, būtų vergas tikrąja prasme".

Be to, kan. 1084 pasakyta: „Paprasta moterystės monogamijos ar nesuardomumo arba sakramentalumo klaida, nors dėl jos ir būtų sueita į sutartį, nenaikina moterystės sutikimo".

Galop, dar kan. 1085 pažymėta: „Nežinojimas ar manymas moterystę esant netikrą nebūtinai naikina moterystės sutikimą".

373. Istorija. — Apie klaidą romėnų teisėse buvo pasakyta: „Quid enim tam contrarium consensui est quam error, qui imperitiam detegit"[1]).

Pirmaisiais krikščionijos amžiais nerandame bažnytinių moterystės klaidos įstatymų. Tik G r a t i a n u s[2]) i r P e t r u s L o m b a r d u s pirmieji aiškiai kalba apie klaidą. Juodu klaidą skirsto šiaip: asmens, turto, sąlygos ir savumo. Be to, Gratianui taip pat buvo žinoma ta klaida, kuri susilieja su asmeniu (error redundans in personam). Tik jis paties to termino dar nežino.

---

[1]) L. 15, D., *de iurisd.*, II, 1.
[2]) Dictum C. XXIX, qu. 1.

Skyrium pažymėtina vergų moterystės istorija.

S. Įstatyme vergai galėjo tikrai ir leistinai tuoktis[1]). Blogesnė buvo romėnų vergų padėtis, nes romėnų teisėmis teisia moteryste (kuri turi visus juridiškus padarinius) tebuvo laikoma romėnų piliečių. Net „latinorum et peregrinorum" moterystė su vienas antru ar su romėnų piliečiais nebuvo „connubium", tik natūralinė sutartis. Juo labiau vergams buvo draudžiama eiti į teisią moterystę su vienas antru ar su nevergais. Jiems tebuvo leidžiamas „contubernium" (susibūrimas), kas vargu galima pavadinti bet kokia moteryste. Čia dar reikėjo viešpaties sutikimo. Kitaip anas susibūrimas buvo netikras ar suardomas.

Germanų teisėmis vergų moterystė tebuvo juridiškas įvykis, ne juridine moteryste. Joms reikėjo viešpaties sutikimo ir buvo lengvai panaikinamos.

Bažnyčiai daug reikėjo kovoti už vergų moterystės leistinumą ir tikrumą su valstybių įstatymais. Jau šv. tėvas Kalikstas I (218—222), kurs pats buvo buvęs vergas, paskelbė ediktą, kad senatorių dukterų moterystės su „libertinis" ir net su vergais esančios tikros[2]). A fortiori Bažnyčia pačių vergų moterystę su vienas antru laikė tikra ir nesuardoma[3]).

Kai kurie, taip Rytų, taip Vakarų Bažnyčios, pagal valstybių, labiausiai germanų, teises tuokiantis reikalaudavo viešpaties sutikimo[4]). Bet tai dalinės teisės ir šv. tėvas Adrijonas IV (1154—1159) paskelbė, jog vergų moterystės sutikimo tikrumas nepareinąs nuo jų viešpaties sutikimo[5]).

Iš kalbamųjų senovės įstatymų ir įpročių Bažnyčia pasavino tik viena, būtent, kad laisvo asmens ir vergo moterystė esanti netikra, jei laisvoji šalis nežino vergystės. Tai conditio servilis[6]). Tik ir čia moterystė naikinama ne dėl pačios vergystės, tik dėl laisvosios šalies sutikimo trūkumo.

Iki pat Kodekso I. C. šiaipjau klaida ir vergystės klaida (conditio servilis) moterystės teisėse buvo vadinama suardomąja kliūtimi. Nūn tai moterystės sutikimo trūkumas.

374. Įvykio klaida. — 1. Įvykio klaida moterystės teisėse gali būti asmens ir jo savumų.

1) Asmens klaida ardo moterystę (1083, § 1). Nes moterystės sutikimas liečia ar siekia patį asmenį, su kuriuo tuo-

---

[1]) Iš. 21.3.

[2]) Plg. L. 16, D., *de ritu nupt.*, XXIII, 2.

[3]) Plg. c. 11, 12, C. XXXII, qu. 2.

[4]) Pav., S. Basilius, ep. II ad Amphilochium, c. 40 ir 42; conc. Aurel. IV (541), c. 24, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, II² 782; plg. Benedictus XIV, De synodo, IX c. I n. 2.

[5]) C. 1, X, *de coniugio servorum*, IV, 9.

[6]) C. 1-4, X, *de coniugio servorum*, IV, 9.

kiamasi. O čia sutikimo siekiamasis asmuo yra visai kitas. Taigi. Taip yra net tada, kai klaida yra „concomitans". Nes čia valia tėra visai hipotetiška, ne reališka. O iš tiesų klystąs nori susituokti su tuo, tik ne su kitu asmeniu.

Asmens klaida yra įgimtosios teisės ir bažnytinių įstatymų moterystės sutikimo trūkumas.

2) Asmens savumo klaida, net priešbuvė, nenaikina moterystės (kan. 1083, § 2). Tai pasakytina taip įgimtąja teise, taip bažnytiniais įstatymais.

Nenaikinama įgimtąja teise, nes šiuo atveju yra visiškas valios sutikimas. Iš tikrųjų, čia yra moterystės sutarties substancija, t. y. asmuo. Protas tą substanciją pristato valiai. Tai jis, tiesa, daro klaidingai, bet absoliutiškai, nesąlygiškai. O valia pasirenka moterystę.

Kalbamoji moterystė nenaikinama bažnytinėmis teisėmis dėl to, kad būtų išvengta daugybė abejojimų ir nesusipratimų.

Todėl kas, norėdamas vesti X mergaitę, sveiką, turtingą ir dorovingą, apsiriktų ir susituoktų su našle, nesveika, beturčia ar paleistuve, moterystė vis dėlto būtų tikra. Taip būtų net tada, kai tokios moterystės jis būtų labai nenorėjęs, ja biaurėjęsis ir tai pareiškęs prieš jungtuves. Tik tai neturi būti reikalaujama kaip sąlyga sine qua non. Tai kitas moterystės sutikimo trūkumas — sąlyga, apie ką kalbėsime žemiau.

2. Asmens savumo klaida tenaikina moterystę šiais dviejais atvejais:

1) Jei asmens savumo klaida susilieja su asmens klaida (error qualitatis redundans in personam).

Kas yra „error qualitatis redundans in personam" arba savumo klaida, kuri susilieja su asmens klaida, svarbus ir sunkus klausimas. Todėl daugelis juo labiau ją aiškina, juo daugiau supainioja.

Kalbėsime, sekdami I. D'Annibale[1]), šv. Alfonsą[2]), S. Aichner[3]), P. Gasparri[4]) ir B. Ojetti[5]). Ir tai, asmuo galimas determinuoti taip vardu, pavarde, taip individualiniu kuriuo savumu (qualitate individuali). Jei suklystama, determinuojant asmenį vardu ar pavarde, tai vadinasi asmens klaida. Jei suklystama, determinuojant individualiniu kuriuo savumu, tai savumo klaida, kuri susilieja su asmeniu. Taigi savumo klaida susilieja su asmens klaida, kai klystama dėl asmens savumo — a) kuriuo aktyvus klaidos subjektas tą

---

[1]) Summula, III n. 334.
[2]) Theologia moralis, VI n. 1015.
[3]) Compendium iuris ecclesiastici[10], § 167.
[4]) Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 785.
[5]) Synopsis[3], n. 2011. — Taip pat kalba: A. Blat, Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, III 1, 615—617; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 636, ir k.

asmenį atskiria nuo kitų asmenų arba individualizuoja, b) kuriuo vien tik ar bent labiausiai tas asmuo tėra žinomas klystančiam ir c) į kurį iš principo ir stačiai kreipia klystąs akį. Pav., X nori vesti Y, kuri yra tėvų K ir L pirmgimė duktė ir kurios X nepažįsta ir težino iš žodžių, kalbų ir t.t. Štai kita, pav., S, apsimeta esanti Y, ir X susituokia su ta S. Klaida. Ji yra savumo; nes X mano, kad S esanti pirmgimė K ir L duktė. Tai klaida susilieja su asmens klaida, nes dėl jos apsirikta ir klaidingai determinuotas asmuo. Atbulai, jei kas pažintų K ir L dukterį, kuri, nežinant jam, apsimestų pirmgime, ir, tuo tikėdamas, ją vestų, tai ne savumo klaida, kuri susilieja su asmens klaida. Nes čia neklystama dėl asmens — paprasta savumo klaida, dėl kurios susituokta. Tik jei tas savumas būtų norimas ar ieškomas, siekiamas kaip sąlyga sine qua non, tai jau kitas klausimas — klausimas sąlygos. „Ta taisyklė", teisingai sako P. Gasparri: „kuri kalba apie savumo klaidą, susiliejančią su asmens klaida, yra teisingiausia (verissima): kiti priduria kitų taisyklių, bet tu, jei nori nesuklysti, tik jos laikykis ir pagal ją spręsk turimus atvejus"[1]). Jos laikosi ir Apaštališkasis Sostas[2]).

Savumo klaida, kuri susilieja su asmens klaida, naikina moterystę dėl to, kad yra substancialinė. Ji yra taip įgimtosios, taip bažnytinių teisių moterystės sutikimo trūkumas. Todėl saisto krikščionis ir nekrikščionis.

2) Kai laisvas asmuo tuokiasi su asmeniu, kurį mano esant laisvą, o iš tiesų jis yra vergas tikrąja prasme.

Ta klaida ardo moterystę štai kada: a) viena šalis turi būti laisva; b) antroji šalis turi būti vergas tikrąja prasme, ne tik baudžiauninkas ir t.t., ir c) laisvoji šalis turi nežinoti, kad antroji šalis yra vergas.

Jei po kalbamųjų jungtuvių vergas būtų paliuosuotas, tai jungtuvės ir toliau pasilieka netikros. Tai pasakytina net tada, kai pirma vergas atgauna laisvę ir paskiau tai sužino antroji šalis. Pamatas yra tas, kad kan. 1083, § 2, n. 2 nėra jokios išimties.

Atbulai, moterystė yra tikra: a) kai vergai tuokiasi su vienas antru, žinodami ar nežinodami kits kito vergystės; b)

---

[1]) Tractatus canonicus de matrimonio[2], II 785: „Haec regula pro errore qualitatis redundante in errorem personae verissima est: alii alias addunt, sed tu, si vis errores evitare, eam tantum retine et secundum eam casus occurentes vesolve". — Kitaip kalba, pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 112; dar kitaip — F. M. Cappello, De matrimonio, n. 586, ir t.t.

[2]) Plg. S. C. C., *Romana*, 22 sept. 1708; *Compostellana* seu Licen., 21 aug. 1744; *Romana*, 19 aug. 1817; 27 maii 1827; *Valachien.*, 20 dec. 1862; S. R. R., *Cameracen.*, 19 iul. 1909; 11 aug. 1910; 23 iun. 1911; *Limburgen*, 2 ian. 1913; *Ce-li Meridio-Occidentalis*, 16 apr. 1913.

kai laisvoji šalis žinodama tuokiasi su vergu, ir c) kai vergas susituokdamas ar prieš jungtuves pasidaro laisvas.

Vergystės klaida tėra bažnytinis trūkumas[1]). Čia Bažnyčia ardo moterystę dėl to, kad būtų apsaugota žmonių laisvė ir pašalinta negerovė, kuri kyla iš tokių moteryščių, pav., vaikų vergystė, reikalavimas maldauti viešpatį leidimo kartu gyventi ir taip toliau.

Atbulai, vergystės klaida moterystės nenaikina įgimtąja teise, nes absoliutiškai neprieštarauja vyriausiems moterystės tikslams.

Kadangi vergystės klaida tėra bažnytinių teisių trūkumas, tai tiesiog tesaisto krikščionis. Kitus ji tegali saistyti netiesiog, būtent, kai laisvoji šalis yra krikščionis, o vergas yra nekrikščionis. Atbulai, jei laisvoji šalis yra nekrikščionis, tai vergystės klaida nesaisto nė krikščionies; nes bažnytiniai įstatymai teliečia arba tesaugoja krikščionis. Taip mano daugelis[2]). Tik kai kurie ir šiuo atveju moterystę laiko netikra[3]). Treti jos tikrumu abejoja[4]).

375. Teisių klaida. — Jei klaida yra esminio moterystės objekto, tai moterystės sutikimas yra netikras. Nes jei moterystės sutikimą naikina esminio moterystės objekto nežinojimas, tai juo labiau pasakytina apie to paties objekto klaidą, kuri yra blogesnis dalykas, nekaip nežinojimas.

Atbulai, „Paprasta moterystės monogamijos, nesuardomumo ar sakramentalumo klaida, nors dėl jos sueita į sutartį, nenaikina moterystės sutikimo" — kan. 1084. Tas kanonas taip kalba dėl to, kad paprasta klaida yra proto veiksmas ir prote pasilieka. Todėl ji stačiai ir betarpiškai neliečia sutikimo, kurs yra valios veiksmas. O nuo sutikimo kaip tik pareina pats moterystės tikrumas.

Kas kita būtų, jei į paprastą klaidą įsikištų valios veiksmas. Todėl moterystė būtų netikra, jei valia pozityviškai atmestų moterystės monogamiją ar nesuardomumą. Sakramentalumo atmetimas vis dėlto nenaikina moterystės tikrumo (plg. n. 382). Tik paprastoj klaidoj retai tėra tokios valios: nes apie tai šalys įprastai net nemąsto, tik turi pakankamą

---

[1]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], I n. 639; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2], n. 242; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II 527; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[2], 83; A. Vermeersch et I. Creusen, Eptome, II n. 370; I. Chelodi, Ius matrimoniale[2], n. 112; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 587.

[2]) Pav.: P. Gasparri, t. p., n. 640; A. Vermeersch et I. Creusen, t. p.; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 637.

[3]) Pav.: Fr. Wernz, t. p., išn. 27; I. Chelodi, t. p.

[4]) Pav., F. M. Cappello, t. p.

bendrą intenciją tikrai susituokti — susituokti taip, kaip Kristaus yra sutvarkyta arba kaip visų kitų tuokiamasi, atsieit, amžinai ir t.t. Tos intencijos nepanaikina privatinė intencija. Ne; atbulai, generalinė intencija nusmelkia privatinę. Tai pasakytina net tada, kai susituokta vien dėl to, kad klysta. Nes ši valia yra visai hipotetiška arba „interpretativa", kuri iš tiesų neegzistuoja ir todėl negali atsiliepti tikrai esančiam paprastam sutikimui sueiti į moterystę. Todėl ir žydų, eretikų, atskalūnų ir k. moterystės laikomos tikromis, nors jų būtų manoma, kad galima esą atrišti moterystės ryšys dėl tam tikrų priežasčių, ar jie neigtų krikščionių moterystės sakramentalumą. Nieko nereiškia nė tai, kad jie, klausiami ar šiaip jau atsimindami, pozityviškai būtų atmetę esminį kurį ar visus moterystės savumus. Nes čia neveizima, kas ką gali padaryti, tik ką iš tiesų daro. O prie moterystės sutikimo tikrumo pridera ne pirmasis, tik paskutinysis dalykas — kas daroma[1]).

Galop, atskirais atvejais labai sunku pasakyti, ar tebūta paprastos proto klaidos ar taip pat valios veiksmo, ir kadangi tai įvykio klausimas, tai išspręsti yra teismo dalykas[2]).

376. Moterystės tikrumo klaida. — 1. Kan. 1085: „Jei kas žino ar mano moterystę esant netikrą, tuo pačiu dar nereiškia, kad nesą buvę moterystės sutikimo"[3]).

Čia nagrinėtini trys atvejai, būtent: 1) kai kas mano tikrai susituokiąs, o moterystė būtų netikra dėl nežinomos kliūties; 2) kai kas tikrai žino suardomąją kliūtį ir vis dėlto kėsinasi susituokti, ir 3) kai kas tuokiasi, klaidingai manydamas esant kliūtį. Visais tais atvejais moterystės sutikimas gali būti tikras.

Plačiau kalbant apie tuos atvejus, pasakytina štai kas:

1) Jei yra suardomoji kliūtis, tai, nors ji ir būtų abiem ar vienai šaliai nežinoma teisių ar įvykio atžvilgiu, moterystė yra netikra. Tik, nors ir būtų toks nežinojimas, vis dėlto sutikimas gali būti moterystės (matrimonialis) ir natūrališkai tikras; nes kliūties nežinojimas neliečia valios ir todėl nekliudo šalims pareikšti savaime tikrą sutikimą. Jis nėra juridiškai tikras. Bet tai pareina nuo asmens negalėjimo, tik ne nuo valios trūkumo paties.

Kalbėtąjį dalyką patvirtina bažnytinė praktika, būtent, dispensuojama ir moterystės taisomos iš šaknų, neatkartojant moterystės sutikimo[4]).

---

[1]) Plg. S. R. R., *Monac.*, 24 iul. 1909; Benedictus XIV, De synodo, XIII c. 22 n. 3 ir 7.

[2]) Plg. S. R. R., *Neo-Eboracen.*, 9 dec. 1911; 1 mart. 1913; 9 mart. 1915.

[3]) Tame kanone taip pat yra žinojimo atvejis.

[4]) Plg. S. C. de Prop. Fide, ad Vicarium Apost. Constantinop., 1 oct. 1785.

2) Jei yra suardomoji kliūtis ir ją šalys žino, moterystė taip pat yra netikra. Bet ir čia moterystės sutikimas gali būti tikras; nes šalys, nepaisydamos kliūties, gali kėsintis susituokti arba pareikšti moterystės sutikimą. Tai gali padaryti dėl to, kad įstatymas, kuriuo naikinama moterystė, stačiai ir betarpiškai liečia asmenis, tik ne valią ir konsekventiškai ne sutikimą. Nesvarbu, ar kliūtis yra bažnytinė ar Dievo teisių. Nes abiejais tais atvejais yra tas pats juridiškas pamatas[1]). Tam neprieštarauja nė kan. 1139, § 2, kur pasakyta, jog Bažnyčia iš šaknų netaisanti moterysčių, sueitų su įgimtosios teisės kliūtimi. Nes tai nereiškia, kad negali pataisyti, kaip pirma buvo pasakyta S. C. S. Officii dekrete, 1904 m. 2 kovo, kas Kodekso I. C. tyčia praleista. Bažnyčia netaiso dėl to, kad nepridera.

Atbulai, jei šalys, žinodamos suardomąją kliūtį, pareikštų moterystės sutikimą, tik tuo nemanytų duoti ir imti moterystės teisės, tai moterystė tikrai būtų netikra ir sutikimo visai nebūtų. Pavyzdžiu gali eiti: jei kas civiliškai tuoktųsi, norėdamas įvykdyti paprastas valstybės apeigas, arba siektų konkubinatą ir t.t. Tik ir čia spėtina, kad norėta moterystės, iki priešinga įrodoma. Nes moterystei yra prielankios teisės, patys kalbamosios moterystės žodžiai išreiškia moterystę ir intencija spėjama visada sutinkanti su žodžiais[2]).

3) Jei viena ar abi šalys mano esant suardomąją kliūtį ir moterystę netikrą, o iš tiesų tokios kliūties nėra, tai moterystė savaime yra tikra. Pav., šalys, būdamos gentys ketvirtojoj, mano esančios gentys trečiojoj kartoj. Arba žino, kad yra gentys ketvirtojoj kartoj, ir mano, kad ta karta ardanti moterystę.

Šiuo trečiuoju atveju moterystės sutikimas taip pat gali būti tikras. Tai yra tada, kai šalys vis dėlto absoliutiškai ar, kiek gali, pareiškia moterystės sutikimą. Nes čia, kaip ir aukščiau, manymas ar žinojimas neliečia valios. Jei tokios intencijos neturėta, tai, žinoma, ir sutikimas yra netikras ir moterystė yra netikra. Todėl šiuo atveju veizėtina yra į šalių intenciją.

Taigi, ar kuriuo kalbėtųjų trijų atvejų sutikimas yra tikras ar ne, klausimas tėra įvykio, kuriam išspręsti veizėtina yra į paties įvykio aplinkybes (adiuncta)[3]).

---

[1]) Plg. S. Poenit., 25 apr. 1890; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 650; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 1137; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, II n. 531; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 114; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 589.

[2]) Plg. S. C. de Prop. Fide, ad Vicarium Apost. Constantinop., 1 oct. 1785; S. C. C., *Parisien.*, 12 aug. 1882.

[3]) Plg. S. R. R., *Colonien.*, 27 aug. 1910; 10 iun. 1912; *Argentinen.*, 23 febr., 10 iul. 1912; 18 nov. 1918.

2. Prieš pat Kodeksą I. C. imta ginčytis, ar teisėmis spėjamas tikros moterystės sutikimas, civiliškai tuokiantis, kai bažnytinė jungtuvių forma įsakyta moterystės tikrumui. S. C. S. Officii, *Colonien.*, 1892 m. 2 liep., paaiškino: „Praesumptio stare non pro nullitate, imo vero pro validitate utrorumque matrimoniorum (mišrių, clandestine civiliškai ar prie nekatalikų ministro sueitų) et in casibus difficilioribus recurrendum ad S. Sedem". Heiner sustatė Vokietijai, kur klausimas labiau yra praktiškas, įvairius spėjimus, būtent: 1) jei šalys esančios geri katalikai ir tikybiškai išauklėti, tai esą spėtina, kad, civiliškai tuokdamiesi, tenorėjusios atlikti valstybės apeigas; 2) jei esančios indiferentės ar blogai išauklėtos, spėtina norėjusios tikros moterystės, ir 3) tas pats pasakytina, jei šalys esančios nekatalikai[1]). Jo išvadžiojimai yra patekę net į kai kuriuos S. R. Rotos sprendimus, kaip „adminicula probationis"[2]). Kai kurie Heiner'io nuomonę ima be restrikcijos ir stačiai vadina teisių spėjimu[3]).

Tik, deja, Herner kalba be įrodymų. Taigi, kas „gratis affirmatur, gratis et negatur". Jei imsime ką tik kalbėtąją S. C. S. Officii deklaraciją, tai ji tekalba apie įvykio spėjimą.

377. Valstybės įstatymai. — Prieškarinės Rusijos įstatymuose nėra klaidos ir apgaulės.

Baudžiamasis Statutas, str. 410 sako: „Kas nusikalto susivedęs apgavęs jaunąjį arba jaunąją, melagingai apsimesdamas tuo žmogumi, kurį jie yra apsirinkę, arba paslėpęs aplinkybę, kuri vedybą daro negalingą, tas yra baudžiamas kalėti grasos kalėjime".

378. Kadencija. — Klaidos trūkumas gali baigtis savaime ir iš lauko.

Klaidos trūkumas savaime baigtis tegali, kai suklydusioji šalis, sužinojusi klaidą, atkartoja sutikimą. Tai padaryti galima taip pažymėtai, taip įsaistytai, pav., „per copulam cum affectu maritali" ar laisva valia ilgai gyvenant drauge, tikrai sužinojus savo klaidą. Tik jei klaida yra vieša, tai sutikimas reikia taip pat viešai atkartoti prie klebono ir t.t., kaip matysime žemiau. Atbulai, moterystė savaime nepasitaiso ilgainiui, nors tas laikas būtų labai ilgas. Nes 18 teisių teisyklėj pasakyta: „Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit"[4]). Be to, moterystėj nėra įsisenėjimo teisių.

Iš lauko klaidos trūkumas baigiasi dispensa. Tik tai tegalima, kai trūkumas tėra bažnytinių teisių, vadinasi, laisvos

---

[1]) Archyw für katholisches Kirchenrechts, LXXXIX 471-491.

[2]) Plg. S. R. R., *Argentina*, 23 febr. 1912; *Colonien.*, 27 aug. 1910; 10 iun. 1912.

[3]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 590.

[4]) Reg. 18, R. I., in VI°.

padėties klaidoj. Praktikoj prašoma ne dispensos, tik moterystė pataisoma, atkartojant sutikimą, kaip aukščiau.

379. Pakeitimai. — Klaida pirmiau buvo kliūtis, o dabar yra moterystės sutikimo trūkumas.

3. Veidmainingas sutikimas (consensus fictus).

380. Sąvoka. — Veidmainingas arba fiktyviškas moterystės sutikimas yra tada, kai susituokiąs rimtai ir tinkamai išoriniu būdu (externe) pareiškia moterystės sutikimą žodžiais ar ženklais, tik savy (interne) jo neturi.

Veidmainystė skiriasi nuo juokų, kur moterystės sutikimas nerimtai, netinkamai (rite) pareiškiamas, ką rodo patys žodžiai, ženklai, elgimasis ar aplinkybės.

Veidmainingas moterystės sutikimas gali įvykti trejopai: 1) jei kas pareiškia moterystės sutikimą, tik savy nemano susituokti; 2) jei kas pareiškia moterystės sutikimą ir mano susituokti, tik atmeta pačią moterystę, ir 3) jei kas pareiškia moterystės sutikimą, mano susituokti ir visa priimti, tik nemano laikytis moterystės sutarties.

Pirmuoju atveju veidmainystė yra suglaustąja prasme; kitais atvejais — plačiąja prasme.

Apie kiekvieną atvejį kalbėsime skyrium.

381. Manymas nesusituokti. — Jei tuokiantis manoma nesusituokti, tai moterystė yra visai netikra; nes čia visai nėra moterystės sutikimo. Norima ko kita, pav., pinigų, paleistuvauti ir t.t., tik ne susituokti.

Tik moterystės veidmainiavimui išorinėj srity prieštarauja teisių spėjimas, kurs sako: „Visada spėjama, kad žodžiai ar ženklai, pavartoti tuokiantis, sutinką su sielos išvidiniu sutikimu" — kan. 1086, § 1. Nes, kaip romėnų teisėse pasakyta: „Nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitaverit"[1]). Todėl neužtenka tik tvirtinti, jog veidmainiauta, bet reikia įrodyti. Paskutinysis dalykas telaikomas įrodytu, kai kartu sueina trys dalykai, būtent: 1) kai pats veidmainis prisipažįsta, labiausiai prisiekęs ir tuoj po jungtuvių; 2) kai būta priežasties veidmaniauti, ir 3) kai įvairios aplinkybės rodyte rodo veidmainiavimą[2]).

Veidmainis dažniausiai turi pataisyti moterystę ar atlyginti skriaudą. Katras tų dviejų dalykų darytinas, pareina nuo paties įvykio. Ir tai, jei antroji šalis žinojo veidmainiavimą ar paskum tai atleido, tai veidmainis neturi jokios priedermės nei pataisyti moterystės nei atlyginti jokios skriaudos. Jei

---

[1]) L. 7, § 2, D. 33, 10.

[2]) Plg. S. C. C., *Chien.*, 12 mart. 1729; *Granaten.*, 28 sept. 1743; *Parisien.*, 7 mart. 1885; S. R. R., *Massilien.*, 1 iul. 1911; 12 aug. 1912.

antroji šalis, nepataisius moterystės, būtų apgauta, apgavikas turi atlyginti skriaudas, kurios kilo iš to pasielgimo. Tik jei nekaltoji šalis su tuo nesutinka, pav., nenori, ar negalima atlyginti visų skriaudų (kas dažniausiai yra), tai apgavikas turi pataisyti moterystę. Išimtis — jei moterystės pataisyti negalima, pav., dėl suardomosios kliūties, papiktinimo ar kurios kitos negerovės. Tada užtenka atlyginti skriauda, kiek galima.

Kas čia pasakyta apie veidmainiavimą, tas pat pasakytina ir apie juokais pareikštą moterystės sutikimą[1]).

382. Atmetimas pačios moterystės. — Kan. 1086, § 2: „Jei viena ar abi šalys pozityviškai atmestų pačią moterystę ar visą lytiškų santykių teisę (ad coniugalem actum) arba esminį moterystės savumą, tai netikrai tuokiasi".

Pasakyta:

1) P o z i t y v i š k a i. Tuo išskiriamas visai negatyviškas valios veiksmas. Paskutinysis yra tada, kai valia niekaip nelinksta į kurį objektą. Taigi čia jokio valios veiksmo net nėra. O moterystės sutikimui reikia pozityviško valios veiksmo.

2) A t m e s t ų p a č i ą m o t e r y s t ę. Apie tai plačiau kalbėsime žemiau. Jei tai paimsime incidenter ir pridėsime kitus ką tik cituotojo kanono žodžius, tai pasakytina, jog moterystė būtų netikra, kai nors viena šalis pozityviškai atmestų ar išskirtų lytiškus santykius (actum coniugalem) ar esminį moterystės savumą, t. y. monogamiją ar nesuardomumą. Nes čia būtų du pozityviški valios veiksmai, būtent, norėjimas ir nenorėjimas. Norima susituokti ir nenorima to, be ko moterystės negali būti. Tuodu veiksmai vienas antram prieštarauja. Todėl vienas antrą panaikina. Vadinasi, moterystė lieka be sutikimo ir todėl yra jokia.

Kalbamasis dalykas išplaukia iš įgimtosios teisės. Todėl sąžinės srity veikia, neveizint į tai, kaip pareikštas pozityviškas anas valios veiksmas — žodžiais ar ne, sąlygiškai ar absoliutiškai ir t.t. Tas pat savaime pasakytina ir išorinėj srity[2]). Tik kadangi čia viešpatauja kan. 1086, § 1 spėjimas, tai dalykas reikia įrodyti, kas, nesant pažymėtai pažymėta, vargu galima.

Jei tebūtų išskiriamas moterystės sakramentalumas, ne pati moterystė, tai sutikimas ir pati moterystė yra tikri. Nes, padarius tikrą moterystę, jos sakramentalumas savaime eina, pasidaro. Tai padaryta Kristaus.

Jei kalbėsime apie priedermę pataisyti moterystę ar atlyginti skriaudas, netikrai susituokus dėl atmetimo pačios moterystės, tai, apskritai, pasakytina tas pat, ką kalbėjome n. 381.

---

[1]) S. C. C., *Asculana*, 14 dec. 1889.
[2]) S. R. R., *Neo-Eboracen.*, 1 mart. 1913; 8 febr. 1915.

383. Manymas nesilaikyti moterystės sutarties. — Jei kas tuoktųsi, norėdamas susituokti ir užsidėti moterystės priedermes, tik nemanytų jų įvykdyti, tai moterystė vis dėlto būtų tikra. Toks atvejis yra, pav., manant saugotis vaikų ar juos nužudyti, svetimoteriauti, onanistiškai santykiauti ar visai lytiškai nesantykiauti ir t.t. Tai nenaikina moterystės dėl to, kad, pareiškus jos sutikimą ir priėmus priedermes, moterystės sutartis jau padaryta — moterystė jau egzistuoja. O priedermių įvykdymas eina po jungtuvių, kur moterystė jau visai yra in suo esse, ir konsekventiškai nebegali pakeisti įvykusio veiksmo esmės. Be to, pats noras užsidėti priedermes ir manymas jų neįvykdyti nėra du pozityviški veiksmai, kuriuodu vienas antram prieštarautų. Todėl juodu vienas kito nenaikina.

Kas kita yra šiais atvejais: 1) jei kas manytų sulaužyti sueinamos moterystės monogamiją, atsieit, ne tik svetimoteriauti, bet su kitu tuoktis, tebesant šiai moterystei; 2) jei kas manytų sulaužyti sueinamos moterystės nesuardomumą, t. y. manytų tą ryšį sutraukyti ir pasidaryti laisvas ar su kitu susituokti, ir 3) jei kas atmestų kurią esminę moterystės priedermę kaip sąlygą sine qua non.

4. Baimė ir prievarta (vis et metus).

384. Apibrėžimas. — Baimė ir prievarta yra korelatyviški terminai, nes baimė padaro prievartą.

Prievarta įprastai apibrėžiama šiaip: prievarta yra stipresnio užpuolimas, prieš kurį negalima atsispirti[1]). O baimė — žmogaus dvasios drebėjimas, kurs kyla iš esančio ar būsiančio pavojaus[2]).

Prievarta, žinoma, teliečia išorinę žmogaus laisvę, nes išvidinės laisvės niekas negali pašalinti.

385. Padalinimas. — 1. Prievarta skirstoma:

1) F i z i n ė i r m o r a l i n ė, veizint į tai, ar fiziškai ar morališkai verčiama. Paskutinioji yra ne kas kita, kaip grasinimas, baidymas ir t.t.

2) A b s o l i u t i n ė i r r e l a t y v i n ė arba secundum quid. Pirmoji yra, kai verčiamasis asmuo, kiek galėdamas, priešinasi prievartai ir todėl visai prieš savo valią daro. Jis tada tėra prievartos įrankis. Antroji yra, pasak vienų, kai kas gali pašalinti ar bent sumažinti prievartą, bet to nedaro; pasak kitų, kai verčiamasis asmuo negali pašalinti prievartos, bet ir, ne visai nenorėdamas, daro.

---

[1]) Plg. L. I, 2, D., *quod metus causa,* IV, 2.
[2]) Plg. L. I, 2, D., *quod metus causa,,* IV, 2.

2. Baimė skirstoma šiaip:

1) D i d e l ė (gravis) ir m a ž a (levis), veizint į tai, ar bijomoji negerovė yra didelė ar maža. Be to, didelei baimei reikia, kad pasyvus jos subjektas būtų įsitikinęs, jog bloga jam grūmoja. Todėl, nors bijojimasis blogo yra didelis, baimė vis dėlto yra maža šiais atvejais: jei pasyvus baimės subjektas žino, kad grūmotojas negali įvykdyti ar įprastai neįvykdo to, ką grūmoja; jei jis ne labai sunkiai gali užbėgti už akių tai negerovei, pav., šaukdamasis vyresniųjų ar draugų, pasišalindamas iš to asmens valdžios ir t.t., ir (dažniausiai) jei bijomoji negerovė yra toli, nes tam išvengti galima dažnai rasti būdas.

Didelė baimė dar vadinasi absoliutiškai ir relatyviškai didelė. Pirmoji yra tada, kai sujudina kiekvieną, apskritai, asmenį, kas lotyniškai vadinasi „metus cadens in virum constantem"[1]). Tai, pav., mirtis, kankinimas, didelis sužeidimas, kalėjimas, nelaisvė, visų ar didelės dalies turtų nustojimas, nustojimas dokumentų tiems turtams apginti, didelės naudos nustojimas, jei į tai turima teisės, k. a., tėvų įpėdinystės, gero vardo nustojimas, kai tam negalima lengvai užbėgti už akių; neteisinga ekskomunika, kai ji negalima lengvai pašalinti ir t.t. Nesvarbu, ar didelė baimė betarpiškai ar tarpiškai liečia asmenį. Paskutinysis atvejis yra, kai liečiami to asmens tėvai, vaikai, žmona, broliai, sesuo, net kiti gentys, svainiai ar namiškiai.

Pasakiau a p s k r i t a i; nes kartais yra tokių asmenų, kurių bendra negerovė ne labai gali sujudinti, pav., kelių dienų ar mėnesių kalėjimas gal nedaug tereikš ištvirkusiam žmogui, kurs ten jau daug kartų yra sėdėjęs. Šiais atvejais baimė yra absoliutiškai didelė in genere, relatyviškai maža. Šiam asmeniui vis dėlto yra maža.

Antroji yra tada, kai savaime maža negerovė yra didelė tam asmeniui, kurs bijosi. Tai pareina nuo amžiaus, lyties, bukštumo, silpnumo ir t.t.

Dar reikia atsiminti ir tai, kad kartais, kas savaime tegali padaryti mažą baimę, susidėjęs su kitu, gali padaryti didelę baimę.

2) P a g a r b o s (metus reverentialis) — kai bijomasi įžeisti ar užrūstinti tie asmens, kurių valdžioj esama ir kurie gerbiami, pav., tėvas, motina, vyras, viešpats ir t.t. Ta baimė savaime tėra maža. Nes negerovė, kuri čia reikia pakelti žemesniam asmeniui vien dėl vyresniojo įsižeidimo ar užsirūstinimo, savaime tėra maža. Ji pasidaro didelė, kai dar prisideda pavojus patekti į didelę kitą negerovę, nors tru-

[1]) C. 15,28, X, *de sponsalibus et matrimoniis,* IV, 1; c. 6, X, *de iisque vi metusque causa fiunt,* I, 40.

pučiuką mažesnę už tą, kuri savaime sukelia didelę baimę, pav., barniai, bijojimasis amžinai užsitraukti „indignationem", didelio dalyko grūmojimas, nors truputis mušimo, primygtini ir nepakeliami prašymai (preces importunae et instantissimae) ar skundai[1]).

Pagarbos baimė savaime laikoma maža, labiausiai išorinėj srity. Ji čia telaikoma didele, kai pakankamai įrodomos pačios padidinančios aplinkybės.

Didelė pagarbos baimė dažniau gali atsitikti tik mergaitėms.

3) Išorinė (ab extrinseco) ir išvidinė (ab intrinseco). Pirmoji yra, kai baimę padaro kiti žmonės (a causa libera), pav., vagis. Antroji — kai kyla iš paties pasyvaus baimės subjekto, pav., iš ligos, ar ją padaro natūralinis dalykas (a causa necessaria), pav., žemės drebėjimas, karas ir t.t.

4) Teisinga (iusta), kuri pripažįstama įstatymais, ir neteisinga (iniusta), kurios įstatymais nepripažįstama. Įstatymais teisinga yra tada, kai turima teisinga priežastis baimei padaryti ir laikomasi teisaus būdo. Jei prievartai neturima teisingos priežasties, tai baimė vadinasi neteisinga substancijos atžvilgiu (metus iniustus quoad substantiam). Jei neteisiai verčiama, tai baimė yra neteisinga būdo atžvilgiu (metus iniustus quoad modum).

Pav., senolis grasina vaikų vaikui neduosiąs dalies, jei jis nevesiąs X. Ta baimė nėra neteisinga, nes jis neturi priedermės duoti dalies. Arba vėl, nuskriaustos mergaitės tėvai ar broliai grasina užmušią skriaudiką, jei jis nevesiąs anos mergaitės. Baimė neteisinga. Atbulai, ji būtų teisinga, kai būtų grūmojama teismu, jei skriaudikas nevesiąs ar neduosiąs dalies nuskriaustajai. Tas pat pasakytina, jei nekompetentingas teisėjas priverstų „stupratorem" vesti ar duoti dalį mergaitei.

386. Istorija. — Romėnų teisėmis priverstinė moterystė buvo tikra, tik panaikinama[2]). Germanų didžiavaldos (optimates) ir patys karaliai tarėsi galį sutuokdinti savo valdinius prieš jų valią.

Pirmaisiais amžiais nerandame jokių bažnytinių kanonų, kurie kalbėtų apie moterystės baimę ir prievartą. Tik V ir labiausiai VI amž. išleisti daliniai įstatymai, kuriais griežtai buvo draudžiama versti tuoktis[3]).

---

[1]) Plg. S. R. R., *Parisien.*, 26 febr. 1910; *Warsavien.* seu *Lublinen.*, 31 iul. 1910; *Vercelen.*, 20 mart. 1911; *Tunkinen.*, 7 iul. 1911; *Vesyprimien.*, 2 iul. 1911; *Colonien.*, 1 iul. 1912; *Masilien.*, 30 apr. 1917.

[2]) L. 4, 6, 8, 11, 12, 13, D., *de despons.*, XXIII, 1; L. 2, *de ritu nuptiarum*, XXIII, 2.

[3]) Conc. Carthag. (418), c. 18, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, II² 119; conc. Aurelian. IV (541), c. 22, vz C. I. Hefele, t. p.,

Šv. tėvo Mikalojaus Did., atsakymas karaliui Lotarui 863 m., jau pakankamai insinuoja moterystę dėl prievartos ir baimės esant netikrą. Šv. tėvas Urbonas II (1088-1099) aiškiai ir pažymėtai pareiškė, jog prievarta ir baimė naikinančios moterystę[1]). Šv. tėvas Aleksandras III pirmasis kalba apie absoliutinę baimę: ją vadina „metus, qui posset in virum constantem cadere"[2]). Neveizint į tai, S. Raimundus Grigaliaus IX kolekcijoj baimės kliūčiai nepaskyrė savo titulo — apie ją pakraikomis tekalba[3]).

387. Teisės. — Kan. 1087: „§ 1. Taip pat netikra yra moterystė, sueita iš prievartos ar didelės baimės, padarytos iš lauko ir neteisingai, kai iš jos pasiliuosuoti verčiama pasirinkti moterystė. — § 2. Jokia kita baimė, nors dėl jos būtų susituokta, nenaikina moterystės".

To kanono § 1 pamatas yra tas, kad būtų apsaugota moterystės laisvė.

388. Prievarta ir baimė, kurios naikina moterystę. — 1. Moterystę naikina:

1) Absoliutinė prievarta, nes čia nėra jokios valios arba actus humanus[4]).

2) Tokia baimė, kuri visai atima žmogaus protą. Pamatas — tas pats, kur sub 1.

3) Didelė baimė, padaryta iš lauko ir neteisingai, ir privertusi tuoktis.

Pasakyta:

a) Didelė. Nesvarbu, ar absoliutiškai ar relatyviškai. Taip pat nesvarbu, ar betarpiškai ar tarpiškai liečia asmenį, ar baimės autorius yra tas pat, su kuriuo tuokiamasi, ar kitas.

Jei abejojama baimės didumu, tai ji spėjama maža; nes moterystei yra prielankios teisės.

b) Padaryta iš lauko; nes išvidinė baimė niekada negali būti neteisinga.

c) Neteisingai. Tai reiškia substancijos ar bent būdo atžvilgiu. Kad moterystę naikina pirmasis dalykas, niekas neabejoja. Kad taip pat daro antrasis, tai rodo kan. 1087, § 1 žodis „neteisingai (iniuste)". Nes prieveiksmis kaip tik reiškia

---

782; conc. Turonen. II (567), c. 20, vz. C. I. Hefele, t. p., III 26; conc. Toletan. III (589), c. 10, vz. C. I. Hefele, t. p., 51, ir t.t.

[1]) Plg. c. 1, 3, C. XXXI, qu. 2.

[2]) C. 15, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1.

[3]) Vz. c. 14, 15, 21, 28, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1; c. 9, X, *de desponsatione impuberum*, IV, 2; c. 4, X, *qui matrimonium accusare possunt vel cotra illud testari*, IV, 18.

ian. 1913.

[4]) Plg. kan. 103, § 1; S. R. R., *Vicariatus Apostolici Taikou*, 16

būdą, kaip kas daroma[1]). Tai yra prieš kai kuriuos kanonistus, kurie neteisingai tvirtina, jog vien būdo atžvilgiu neteisinga baimė nenaikinanti moterystės[2]).

d) Privertusi tuoktis.

Senovės teisėse labai ginčytasi, ar čia turi būti verčiama tuoktis su bet kuo ar su tam tikru asmeniu. Pirmoji nuomonė šiandien yra teisinga, nes kan. 1087, § 1 nereikalaujama tam tikro asmens. Be to, tai rodo įstatymo tikslas — moterystės laisvė.

Klausimas, ar reikia, kad baimė būtų padaryta stačiai moterystės sutikimui išgauti ar ne. Taip prieš Kodeksą I. C., taip dabar tai vieni tvirtina[3]), kiti neigia[4]). Pasak paskutiniųjų, neveizima, ar aktyvus baimės subjektas turėjo intenciją priversti tuoktis ar ne — teveizima į pasyvaus jos subjekto intenciją. Ta nuomonė prieš Kodeksą I. C. buvo bendresnė.

Nekalbant apie prieškodeksinius laikus, pirmosios nuomonės įrodymai yra šie: jei kas nestačiai priverstas tuokiąsis, tai moterystę išsirenkąs lyg priemonę išvengti didesnei negerovei, kas esą daugiau laisvas veiksmas, nekaip prievarta; na, jei tai būtų pavadinta prievarta, baimė būsianti daugiau išvidinė, nekaip išorinė. Tas įrodymas, deja, neįtikrina. Nes kiekvienoj baimėj renkamasi mažesnė negerovė; o žmogui verčiant, baimė visada yra iš lauko, ne iš vidaus.

Antrosios nuomonės įrodymai yra: kan. 1087, § 1 žodžiai: „a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium", pasakyti esą be restrikcijos ir šiuo atveju esanti kliudoma moterystės laisvė. — Kadangi šiems įrodymams ne kas galima prikišti, tai paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Pagaliau, dažniausiai stačiai verčiama tuoktis.

---

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 265; A. Blat, Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, III 1, 622; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 539; Pr. Cerato, Matrmonium[3], n. 83; Iodi, Ius matrimoniale[3], n. 119; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 606; N. Farrugia, De matrimonio, n. 30.

[2]) Pav.: I. D'Annibale, Summula, III n. 336; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 820; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 376; T. Schäfer, Das Eherecht, 240.

[3]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, IV disp. 12 n. 4-5; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 48; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 168; Fr. Wernz, t. p., išn. 25; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 537; Th. M. Vlaming, t. p.; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 638; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 501, ir t.t.

[4]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. I n. 398-399; M. Leitner, Lehrbuch katholischen Eherechts[2], 99; A. Vermeersch et I. Creusen, t. p.; N. Farrugia, t. p., n. 30 bis; T. Schäfer, t. p.; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 119; F. M. Cappello, t. p.; S. Raia, De matrimonio, n. 154; A. Knecht, Grundriss des Eherechts, Freiburg i. Br. 1918, 122, ir t.t.

Nestačiai tegali atsitikti nepaprastu kuriuo atveju. Tik ir čia mūsų klausime reikia, kad moterystė būtų vienintelė priemonė prievartai pašalinti. Kitaip nebus tikros prievartos tuoktis.

4) Pagarbos baimė, kuri yra didelė. Tik ir jai reikia visų sąlygų, apie kurias kalbėjome sub 3.

Pastebėjimas. — Baimė, kuri naikina moterystę, turi būti tuokiantis; nes tik tada tepareiškiamas esminis moterystės sutikimas. Todėl, tikrai ir laisvai sutikus pirmiau verčiamai šaliai, moterystė yra visai tikra.

2. Ta prievarta ar baimė, kuri visai atima protą, moterystę naikina pačia įgimtąja teise; nes čia visai nėra sutikimo.

Didelė baimė naikina moterystę bažnytinėmis teisėmis. Tai rodo jau cituotas kan. 1087. Ar ta baimė naikina moterystę taip pat įgimtąja teise, jau nuo vidurinių amžių ginčijasi teologai ir kanonistai. Tai vieni tvirtina[1]), kiti neigia[2]).

Svarbesni teigiamosios nuomonės įrodymai yra šie: 1) Esant baimei, nesą sutikimo. O nesant sutikimo, moterystė naikinama esanti pačia įgimtąja teise. 2) Moterystė — abišalės meilės ryšys, ko nesą baimės hipotezėj. 3) Pats natūralinis teisingumas (aequitas naturalis) reikalaująs, kad dėl prievartos ar baimės nukentėjęs būtų atstatytas į pirmesnę savo padėtį. Todėl šiaipjau sutartys panaikinamos. Kadangi moterystė esanti nesuardoma, tai čia begalima padėti nekaltajai šaliai, pačiu įvykiu panaikinant moterystę.

Tiems įrodymams galima prikišti štai kas: Pirmajam — netiesa, kad čia nesą sutikimo; nes, nors čia veiksmas yra involuntarius secundum quid, vis dėlto dar yra simpliciter voluntarius. Antrajam — abišalės šalių meilės reikia moterystės laimei, tik ne jos tikrumui. Trečiajam — čia įgimtąją teisę papildo Bažnyčia, naikindama moterystę dėl prievartos ir didelės baimės.

Antrosios nuomonės įrodymai yra šie: 1) Didelė baimė mažinanti, tik visai nepanaikinanti sutikimo. Jo savaime

---

[1]) Pav.: S. Alphonsus, Theologia moralis, VI n. 1054; S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 168; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 266; V. Cathrein, Moralphilosophie, II 424; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 100; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 83; S. Raia, II matrimonio, 144; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 540; C. Badii, Institutiones iuris canonici[2], II n. 439; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 637; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 609; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 502, ir t.t.

[2]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, IV disp. 14 n. 2; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. 1 n. 406; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 811; G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus[2], n. 48; Al. De Smet, De sponsalibus[3], II n. 535; I. Chelodi, Ius matrimoniale[2], n. 120; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 376, ir t.t.

užtenką sutartims in genere. Todėl tas pat pasakytina ir in specie, būtent, moterystėj. 2) Kitaip reikėtų sakyti, jog įgimtąja teise naikinama esanti moterystė visais kitais atvejais, kur padaromas bet katrai šaliai nebeatitaisomas neteisingumas, pav., esant apgaulei, vyliams ir t.t. Konsekventiškai net maža baimė turėtų naikinti moterystę įgimtąją teise. 3) Kitaip reikėtų pripažinti, kad ir ta baimė, kuri esanti neteisinga iš vidaus ir stačiai padaryta susituokti (pagal nuomonę tų, kurie tvirtino, jog paskutiniuoju atveju moterystė esanti tikra), naikinanti moterystę įgimtąja teise.

Šiems įrodymams tegalima prikišti štai kas: Pirmajam — kas yra in genere, negalima taikinti in specie, in casu moterystei, kuri yra visai savotiška, būtent, nesuardoma, sutartis. Antrajam — nėra tapatybės tarp baimės ir apgaulės, nes pirmoji betarpiškai ir išvidiniu būdu liečia valią, o antroji — stačiai protą. Trečiajam — išvidinė ir išorinė baimė yra skirtingos rūšies ir todėl ne labai tegalima priskirti abiem vienodo padarinio.

Kodeksas I. C. kalbamojo ginčo nesprendžia — dalykas abejotinis[1]).

3. Ta baimė ir prievarta, kuri absoliutiškai atima protą, saisto taip krikščionis, taip nekrikščionis; nes yra įgimtosios teisės dalykas. Šiaipjau didelė baimė, tų nuomone, kurie čia ją laiko įgimtosios teisės, taip pat saisto krikščionis ir nekrikščionis, ir, tų nuomone, kurie visą dalyką laiko bažnytinių teisių, tiesiog tesaisto pakrikštytuosius krikščionis, o nekrikštytuosius netiesiog tesaisto, būtent, kai krikščionis iš baimės tuokiasi su nekrikščioniu[2]). Mano išmanymu, kadangi didelės baimės įgimtis moterystės teisėse yra abejotinė, tai pasakytina, jog tas trūkumas prieš jungtuves saisto taip krikščionis, taip nekrikščionis, o po įvykio stovėtina už moterystės tikrumą, nors prievarta liestų tiesiog nekrikštytąjį. Tik jei prievarta ar baimė tam tikrais valstybės įstatymais naikina moterystę, tai tikriausiai ir nekrikštytųjų moterystės yra netikros.

Pastebėjimas. — Prievarta moterystės teisėse nėra nusikaltimas, tik nuodėmė.

389. Baimė, kuri nenaikina moterystės. — Moterystės nenaikina:

1) Relatyvinė prievarta, kur nepadaro didelės baimės.
2) Didelė baimė, kuri yra teisinga substancijos ir būdo at-

---

[1]) T. Schäfer, Des Eherecht, 240.
[2]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 812.

žvilgiais; nes čia pasyvus baimės subjektas „pats sau padaro baimę"[1]).

3) Išvidinė baimė, nes ji negali būti neteisinga.

4) Maža baimė; nes įgimtąja teise nerandame pakankamo pamato tvirtinti, jog moterystę naikinanti ta baimė, kuri labai maža teatsiliepia valiai. Net atbulai, pačia įgimtąja teise reikalaujama, kad tokia baimė nenaikintų moterystės. Nes ji tuokiantis dažnai gali atsitikti ir todėl — atviri vartai moterystės išsiskyrimams, nuo ko nukentėtų viešas padorumas ir šeimos ramybė. Jei kalbėsime apie pozityvines teises, tai jos į mažą baimę net nekreipia akies.

Maža baimė nenaikina moterystės nei išorinėj nei sąžinės srityse.

5) Savaime pagarbos baimė, nes ji savaime tėra maža. Jei ji dėl tam tikrų aplinkybių pasidaro didelė, tai jau kitu titulu, būtent, dėl tų aplinkybių, naikina moterystę.

390. Valstybės įstatymai. — Sv. Z., X 1 str. 37, plg. 12, pravoslavų ir str. 62 kitų krikščionių priversta moterystė yra netikra, o nekrikščionių moterystėse laikytinasi jų įstatymų ar įpročių.

Baudžiamasis statutas, str. 408: „Kas nusikalto susivedęs su žmogumi, žinomai priverstu asmens smurtu arba grasymu nužudyti, padaryti labai sunkią ar sunkiąją kūno žalą jam pačiam ar jo šeimos žmogui, jei toks grasymas galėjo sukelti verčiamajame baimės jį būsiant įvykdyta, tas yra baudžiamas kalėti sunkiame kalėjime ne ilgiau kaip aštuonerius metus arba kalėti grasos kalėjime. Šita pat bausme baustinas yra tas, kuris nusikalto vertęs susivesti nurodytais šiame straipsnyje būdais abudu besivedančiu arba jų katrą".

391. Kadencija. — Nuo prievartos ir baimės, kuri visai panaikina sutikimą, negalima dispensuoti. Nes jau įgimtąja teise reikalaujama tikro ir substancialinio moterystės sutikimo, laisvai pareikšto šalių. O nė šv. tėvas negali papildyti kalbamojo šalių sutikimo, kurio mūsų atveju visai nėra. Jei baimė yra didelė, tai, tų nuomone, kurie tvirtina, jog įgimtąja teise naikinama moterystė, niekas nuo jos negali dispensuoti, ir, tų nuomone, kurie sako, jog čia tik bažnytinių įstatymų tesąs dalykas, šv. tėvas savaime gali dispensuoti. Ar šiaip ar taip, tik Bažnyčia nuo didelės baimės niekada nedispensuoja nei prieš jungtuves nei po. Nes bijomasi, kad čia kartais nebūtų įžeista įgimtoji teisė, ir norima apsaugoti moterystės laisvė.

Iš tiesų sutikimo trūkumas, kurs kyla iš prievartos ar baimės, tegalimas pašalinti, priverstajai šaliai, praėjus baimei ar nebesant prievartos, pažymėtai ar tyliu būdu iš naujo pa-

[1]) Fr. 21 D. IV, 2.

reiškiant moterystės sutikimą. Tik čia reikia žinoti moterystės netikrumas ir antroji šalis neturi būti atšaukusi savo sutikimo[1]).

Tyliu būdu pataisoma moterystė, kai priverstoji šalis laisvai lytiškai santykiauja[2]) ar ilgai ir laisvai gyvena su antrąja šalimi, praslinkus prievartai ar baimei[3]). Laiko ilgumas nuspręsti išorinėj srity yra teismo dalykas[4]). Sąžinės srity nereikia jokio laiko, nes čia stačiai veizima į pačią tiesą. Atbulai, priverstas lytiškas santykiavimas ar gyvenimas nepataiso moterystės.

Tyliu būdu pataisyti moterystė tegalima, kai prievarta ar baimė yra slapta. Atbulai, jei prievarta ar baimė būtų viešа, tai moterystės tikrumui sutikimas reikia viešai atkartoti[5]) prie klebono ir liudytojų — neužtenka nei privatiškai pataisyti, nei ilgai ir laisvai gyventi, nei lytiškai santykiauti (copula carnalis).

Jei susituokta iš prievartos, tai, reikalaujant nekaltajai šaliai, aktyvus prievartos subjektas turi atlyginti skriaudas ar pataisyti moterystę, nebent jei paskutinysis dalykas būtų negalimas dėl nepašalinamos kliūties.

392. Įrodymas. — Jei norima paskelbti moterystė netikra dėl prievartos ar baimės, tai reikia teismo keliu įrodyti pati prievarta ar baimė. Tai labai sunku, nes čia išvidinis žmogaus dalykas. Įrodyti tegalima konjektūromis, pažymiais (indicijomis) ir įvairiomis aplinkybėmis. Paskutiniųjų dalykų pavyzdžiais gali eiti: 1) jei šalis prieš jungtuves laikyta kalėjime ar saugota šiaipjau namuose ir tuoj po jungtuvių paliuosuota; 2) jei šalis priešinosi eiti į bažnyčią tuoktis ar tuoj po jungtuvių pabėgo ir t.t. Taip šiuos, taip kitus prievartos ar baimės dalykus turi paliudyti bent pora tikėtinų ir prisiekusių liudytojų. Tik jie čia savo įrodymus turi pamatuoti. Kitaip jų pasakymai nedaug turi juridiškos vertės.

Jei prievarta ar baimė nepakankamai įrodoma, tai stovėtina už moterystės tikrumą; nes jai prielankios yra teisės[6]). Tada, tebesant moterystei nepavartotai, praktiškiausias išėjimas — dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės.

[1]) *Osnabrucen.*, 11 ian. 1912; *Vicar. Apost. Novae Pomeraniae*, 30 apr. 1913.

[2]) Plg. c. 4, X, *qui matrimonium accusare possunt vel cotra illud testari*, VI, 18.

[3]) Plg. c. 21, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, IV, 1.

[4]) C. 21, X, *de sponsalibus et matrimoniis*, VI 1 yra minima 1½ metų. Bet tai nėra taisyklė, tik įvykio papasakojimas ir dalinis spėjimas (prileidimas — praesumptio).

[5]) Plg. S. C. C., *Hispalen.*, 20 iun. 1609; *Constantipolit.*, 2 et 16 dec. 1634; *Ponormitana*, 26 aug. 1905; *Vesprimien.*, 2 iun. 1911.

[6]) Daug moterysčių prašyta ir prašoma paskelbti netikromis dėl prievartos ir baimės. Tik dėl sunkumo įrodyti retai tegalimas patenkinti prašymas.

III. MOTERYSTĖS SUTIKIMO PAREIŠKIMAS.

393. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Istorija, 3. Būdas moterystės sutikimui pareikšti, 4. Jungtuvių prokūratorius ir vertėjas ir 5. Pakeitimai.

394. Sąvoka. — Reikia, kad moterystės sutikimas būtų išoriniu būdu pareikštas. Tai savaime arba daiktų įgimtimi galima padaryti bet kuriuo būdu — žodžiu, ženklu, įvykiu, laišku, telefonu, telegrafu, per prokūratorių ar vertėją ir t.t. Tik tylėjimas daugiau reiškia nesutikimą, nekaip sutikimą.

395. Istorija. — Dekretalių teisėmis buvo leidžiama bet kuriuo būdu pareikšti moterystės sutikimas. Tridento susirinkimas pareikalavo, kad šalys moterystės sutikimą pareikštų prie klebono ir liudytojų. Tada kai kurių imta abejoti, ar tebegalimas laišku pareikšti moterystės sutikimas. S. C. Concilii, 1673 m. 30 rugs., teigiamai išsprendė abejojimą.

Moterystė įgydavo galią nuo to momento, kai laiškas būdavo perskaitomas prie klebono ir liudytojų ir antroji šalis pareikšdavo, jog taip pat sutinkanti. Nereikėjo, kad laiško siuntėjas paskum sužinotų, jog laiškas priimtas, ir nereikėjo iš naujo patvirtinti.

Prieš Kodeksą I. C. ginčytasi, ar galima tikrai susituokti per vertėją. Teigiamoji nuomonė buvo apytikresnė.

396. Būdas moterystės sutikimui pareikšti. — Kodeksas I. C. reikalauja moterystės sutikimą pareikšti štai kaip:

1) „Tikrai susituokti reikia, kad šalys būtų kartu pačios ar per prokūratorių" — kan. 1088, § 1. Tai tikrumui. Taigi nebegalima tikrai susituokti laišku, telofonu, telegrafu ir t.t.

2) „Sužieduotiniai tepareiškia sutikimą žodžiu ir, galint kalbėti, draudžiami vartoti tolygūs ženklai" — kan. 1088, § 2. Tai leistinumui. Todėl moterystės sutikimas pareikštinas žodžiu ir diecezaline jungtuvių formule. Kiti ženklai, pav., galvos palenkimas, rankos paėmimas, žiedo įdavimas ir t.t., tegali leistinai atstoti žodžius, kai šalys negali kalbėti, pav., nebyliai, labai sunkiai sergą ligonys ir t.t. Tik pats negalėjimas čia suprantamas ne fiziškas, tik morališkas.

397. Jungtuvių prokūratorius ir vertėjas. — 1. Galima tuoktis per prokūratorių. Apie tai kan. 1089 pasakyta: „§ 1. Neliečiant tam tikrų vyskupijos statutų, kad tikrai būtų susituokta per prokūratorių, reikia tam tikro mandato tuoktis su tam tikru asmeniu, ir tas mandatas turi būti pasirašytas įgaliotojo ir klebono ar vietos ordinaro, kur įgaliojama, ar šalies įgalioto kunigo, ar bent dviejų liudytojų. — § 2. Jei įgaliotojas nemoka pasirašyti, tai tebūna pažymėta pačiame mandate ir pridėtas kitas liudytojas, kurs taip pat pats pasirašo rašte; kitaip man-

datas yra netikras. — § 3. Jei, prieš sueinant į moterystę prokūratoriui įgaliotojo vardu, šis atšauktų mandatą ar išeitų iš proto, moterystė yra netikra, nors to nežinotų taip prokūratorius, taip antroji moterystės šalis. — § 4. Moterystės tikrumui prokūratorius turi eiti savo pareigas pats".

Prie kalbamojo kanono bepridėsime: 1) Prie § 2 — tas pat pasakytina, jei įgaliotojas pasirašyti negali; nes čia yra tas pats juridiškas pamatas (plg. kan. 1017, § 2). 2) Prie § 3 — beprotystė gali būti amžina ar laikinė. Mandatas galimas atšaukti pažymėtai ar nors savy. Tik paskutiniuoju atveju moterystė išorinėj srity laikoma tikra, iki įrodomas atšaukimas. Jei fiktyviškai įgaliota ar pirma įgaliota tikrai ir paskum atšaukta ir jungtuvių metu tikrai sutikta su įgaliojimu, tai moterystė vis dėlto yra tikra. 3) Prie § 4 — prokūratorius negali įgalioti kito asmens, nors įgaliotojas tai būtų jam leidęs. 4) Įgaliotinio amžiaus nepažymėta. Taip pat — lyties. Todėl jungtuvių prokūratorius tikrai gali būti bet kurio amžiaus ir bet katros lyties. Tik, mano išmanymu, vis dėlto reikia skirtingos lyties. Kitaip atrodytų, lyg tuoktųsi du vyriškiai ar dvi moteriškės, kas būtų nei šis nei tas. 5) Mandate reikia pažymėti diena, mėnuo ir metai. To reikalauja pati daiktų įgimtis (plg. kan. 1659, § 1 ir 1894, n. 4).

Be to, „Tuoktis taip pat galima per vertėją" — kan. 1090. 2. Tuokiantis per prokūratorių ar vertėją, įvairioms negerovėms išvengti, įsakyta dar štai kas: „Klebonas tenetuokia per prokūratorių ar vertėją be teisingos priežasties, nors trupučiuką abejodamas mandato autentiškumu ar vertėjo tikėtinumu ir, esant laiko, be ordinaro leidimo" — kan. 1091. Teisinga priežastis savaime turi būti didelė. To reikalauja moterystės svarbumas. Prokūratoriaus atveju tokia priežastis yra, pav., sunki sužieduotinio liga, didelis tolumas ir negalėjimas atvykti, limpamosios ligos, ištrėmimas ir t.t. Vertėjo atveju — jei klebonas nemoka šalių kalbos. Laikas, kur galima nesikreipti į vietos ordinarą leidimo, morališkai suprantamas, pav., greitas reikalas, didelis sunkumas kreiptis, didelė skriauda ir t.t.

398. Pakeitimai. — Kodekso I. C. pakeista:

1) Prieš Kodeksą I. C. jungtuvių prokūratorius įgalioti buvo galimas net neraštiškai.

Nūn tikrumui reikia rašto.

2) Prieš Kodeksą I. C. jungtuvių prokūratoriui nereikėjo mandato, pasirašyto ar vietos ordinaro, ar klebono, ar liudytojų.

Šiandien reikia.

3) Prieš Kodeksą I. C. jungtuvių prokūratorius, gavęs tam tikrą galią, galėjo subdeleguoti.

Šiandien to daryti nebegalima.

4) Prieš Kodeksą I. C. kai kurie tvirtino, jog moterystė esanti tikra, jei, tuokiantis per prokūratorių, įgaliotojas būtų išėjęs iš proto.

Šiandien tokia moterystė tikrai yra netikra.

5) Prieš Kodeksą I. C. kai kurie abejodavo, ar dekreto „Tametsi" kraštuose galima esą tuoktis per vertėją.

Nūn žinoma, kad galima.

IV. SĄLYGINIS MOTERYSTĖS SUTIKIMAS.

399. Medžiaga. — 1. Sąlygos apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Teisės, 5. Būsimojo laiko būtina ar negalima arba nepadori sąlyga, 6. Būsimojo laiko sąlyga prieš moterystės substanciją, 7. Būsimojo laiko nedraudžiama sąlyga, 8. Būtojo ir esamojo laiko sąlyga, 9. Sąlyginės moterystės leistinumas, 10. Būdo, priežasties, kokio ir laiko aplinkybės ir 11. Šv. P. Marijos ir Juozapo moterystė.

400. Sąlygos apibrėžimas. — 1. Sąlyga čia vadinasi ta aplinkybė, į kurią moterystės sutikimas taip kreipiamas, jog nuo jos buvimo pridera paties sutikimo tikrumas.

Pasakyta:

1) A p l i n k y b ė. Vadinasi, kurs veiksmas, įvykis, šalies savumas ir t.t.

2) Į k u r i ą m o t e r y s t ė s s u t i k i m a s t a i p k r e i p i a m a s. Vadinasi, sąlyga turi būti visai sujungta su moterystės sutikimu, t. y. įdėta į moterystės sutarties substanciją taip pat, kaip ir principalinis sutikimo objektas.

Sąlyga, apskritai, išreiškiama dalytėmis *jei, nebent jei, kad tik,* pav.: „Tuokiuosiu su tavimi, jei tebesi mergaitė".

2. Sąlyga skiriasi nuo tų aplinkybių, kurios nėra susijusios su moterystės tikrumu, nors veiktų moterystės sutikimą ar gal dėl jos vienos pareikštas pats sutikimas. Tokios aplinkybės yra: 1) Būdo aplinkybė (modus), arba kuri priedermė ar būdas, pridėtas prie moterystės sutarties, kas turi būti padaryta antrosios šalies susituokus. Ji dažniausiai išreiškiama dalyte *kad* (ut). Pav.: „Vedu tave, kad paskum parūpintumi man valdišką vietą". 2) Priežasties aplinkybė (causa), arba pareiškimas, dėl ko tuokiamasi. Ji išreiškiama lotyniškai „quia". Pav.: „Kadangi esi turtinga, tai tuokiuosiu su tavimi". 3) Kokio aplinkybė (demonstratio), kai pažymimas kurs šalies savumas, pav.: „Tuokiuos su tavimi, kuri esi nepalytėta".

401. Padalinimas. — Sąlyga skirstoma šiaip:

1) B ū t o j o (de praeterito), b ū s i m o j o (de praesenti) ir b ū s i m o j o (de futuro) laiko.

2) Galima (possibilis) ir negalima (impossibilis). Pirmoji yra, kai daiktų įgimtimi būtinai egzistuoja, pav., „Jei rytoj patekės saulė", ar įprastai (contingenter) gali egzistuoti, pav.: „Jei rytoj bus giedra". Antroji yra, kai veikiąs asmuo pačia daiktų įgimtimi absoliutiškai ar bent fiziškai ar morališkai negali įvykdyti, pav.: „Jei tu vienas nugalėsi visą pasaulį".

Galima sąlyga dar skirstoma būtina (necessaria) ir būnama (contingens). Paskutinioji vėl skirstoma laisva (potestativa sive arbitraria), jei pareina vien nuo žmogaus valios; atsitiktinė (casualis), jei pareina nuo būsiančio ir nežinomo įvykio, ir mišri (mixta), jei pareina iš dalies nuo būsiančio įvykio, iš dalies nuo laisvos valios.

3) Padori (honesta), kuri sutinka su Dievo teisėmis ir Bažnyčios įstatymais, pav.: „Jei tėvai leis", ir nepadori (turpis), kai su anomis teisėmis nesutinka, pav.: „Jei užmuši žmogų".

4) Prieštaraujanti moterystės substancijai (repugnans substantiae matrimonii) ir neprieštaraujanti moterystės substancijai (non repugnans substantiae matrimonii).

5) Sustabdomoji (suspensiva) ir panaikinamoji (resolutoria). Pirmoji sustabdo sutikimo veiksmą iki būsiančio ir nežinomo įvykio; antroji, nesustabdydama veiksmo tikrumo, padaro, kad savaime tikras veiksmas paskum, įvykus būsiančiam ir nežinomam įvykiui, išnyksta, pav.: „Susituokiu su tavimi, iki rasiu turtingesnę".

6) Teigiama (positiva), kai laukiamasis įvykis yra teigiamas, ir neigiama (negativa), kai tas dalykas neturi įvykti.

7) Pažymėta (expressa) ir tyli (tacita).

402. Istorija. — Senovės romėnų teisėmis pridėti sąlygos tebuvo leidžiamos testamentuose. Kiek vėliau imtos jos dėti ir kitose sutartyse. Tik senovės romėnų teisėse nerandame jokio tam tikro teksto, kurs kalbėtų apie sąlygines moterystes.

Pirmaisiais krikščionijos amžiais moterystėj dėti sąlygos Bažnyčios nebuvo nei leidžiamos nei draudžiamos. Iš tiesų ir su sąlygomis buvo tuokiamasi.

Rašytinėse bažnytinėse teisėse pirmąji kartą sąlyginė moterystė minima dviejose Gratiano palijose (palea), iš kurių viena skamba štai kaip: „Quod conditio interposita non valeat, ex concilio Africano probatur"[1]). Dekretalių teisėse apie tokią moterystę jau daugiau kalbama[2]).

[1]) Vz. c. 7, 8, C. XXVII, qu. 2.

[2]) Pav., c. 1, 3, 5, 6, 7, X, *de conditionibus appositis in dispensatione vel in aliis contractibus*, IV, 5.

Tridento susirinkimas nepakeitė sąlyginės moterystės. Neveizint į tai, prieš Kodeksą I. C. nebuvo einama į sąlyginę moterystę ir, apskritai, taip tuoktis tebuvo galima, leidus vyskupui dėl didelės priežasties.

Rytų Bažnyčioj taip katalikų, taip atskalūnų, ir protestantų neįprasta sąlygiškai tuoktis.

403. Teisės. — Kan. 1092: „Pridėta ir neatšaukta sąlyga: 1°. Jei būtų būsimojo laiko būtina ir negalima arba nepadori, tik ne prieš moterystės substanciją, tebūna laikoma nepridėta;

2°. Jei būtų būsimojo laiko prieš moterystės substanciją, tai ardo moterystę;

3°. Jei būtų būsimojo laiko leistina, tai sustabdo moterystės veiksmą;

4°. Jei būtų būtojo ar esamojo laiko, tai moterystė yra tikra ar ne, veizint į tai, ar pridėtoji sąlyga egzistuoja ar ne".

Taigi sąlyginės moterystės gali būti keturi atvejai, apie kuriuos kalbėsime skyrium.

404. Būsimojo laiko būtina ar negalima arba nepadori sąlyga. — Jei sąlyga yra būsimojo laiko būtina ar negalima arba nepadori, kuri neprieštarauja moterystės substancijai, tai nenaikina moterystės — ji pati laikoma jokia sąlyga. Tai teisių spėjimas[1]). Jo pamatas yra tas, kad tokiais svarbiais atvejais, kaip moterystė, neįprasta dėlioti tokių niekšiškų sąlygų ir laikoma, kad tai pridėta juokais ar bent kaip būdo aplinkybė.

Išimtys: 1) Jei šalys sustabdomai pridėtų būsimojo laiko sąlygą, t. y. jei jos turėtų intenciją nesusituokti, iki iš tikro įvyks ana sąlyga, tai naikina moterystę[2]). Tokia sąlyga šiek tiek daugiau tikėtina, jei būtinas įvykis tikrai žinomas, tik nežinoma dienos, pav.: „Jei tavo tėvas numirs". 2) Taip pat naikina moterystę tikrai pridėta (serio apposita) būsimojo laiko negalima sąlyga. Tokia sąlyga taip pat šiek tiek daugiau tikėtina, jei manyta ją esant galima arba nežinota priešingo įstatymo spėjimo[3]). 3) Jei būtų tikrai pridėta (serio apposita) būsimojo laiko nepadori sąlyga, tai moterystė sustabdoma, iki sąlyga įvyks. Tik niekatra šalis neturi priedermės laukti įvykimo, nes ši sąlyga yra neleistina.

Esant moterystei netikrai dėl kalbėtųjų sąlygų, sąžinės srity ji laikytina tokia nuo pat savo pradžios; o išorinėj srity laikoma tikra, iki priešinga įrodoma.

---

[1]) Kai kurie, pav., Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 153 tvirtina, jog šis spėjimas esąs teisių ir teisėmis. Tai netiesa, nes to nėra Kodekse I. C.

[2]) I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 124.

[3]) I. Chelodi, t. p.

405. Būsimojo laiko sąlyga prieš moterystės substanciją. — 1. Būsimojo laiko moterystės substancijai prieštaraujanti sąlyga naikina moterystę. Taip yra net įgimtąja teise. Nes, kas nori tikrai susituokti, turi norėti visos jos substancijos. Jei kas iš jos išmetama, tuo pačiu nebėra tikros moterystės.

2. Sąlyga yra prieš moterystės substanciją tada, kai prieštarauja vyriausiam moterystės tikslui ar tam tikram esminiui jos savumui.

Ir tai:

1) Vyriausiam moterystės tikslui prieštarauja tos sąlygos, kurios užgauna šalių teisę naudotis vienas antro kūnu moterystės srity ar vaikų gimdymą ir auginimą, pav., nevartoti moterystės[1]), ja onanistiškai naudotis, visai ar pagimdžius 1-3 saugotis vaikų arba tegimdyti, susilaukus tam tikro amžiaus; daryti abortus, užmušinėti vaikus ir t.t.[2]) Atbulai, nėra prieš moterystės substanciją sąlyga neauginti vaikų patiems, juos pamesti, eretiškai, atskalūniškai, žydiškai ar visai be jokios tikybos auklėti[3]), negyventi krūvoj (kad tik nebūtų užgauta vyriausia šalių teisė).

Klausimas, ar yra prieš moterystės substanciją sąlyga laikytis skaistybės. Visi sutinka, kad tai būtų prieš substanciją, jei tuo būtų norima atmesti pati moterystės teisė — nebūtų ji norima gauti ar duoti. Jei tuo tenorima atmesti galia naudotis moterystės teise, tai ginčijamasi. Vieni sako, jog tai nesą prieš moterystės substanciją[4]); kiti tvirtina, jog esą[5]).

Pirmųjų įrodymai yra šie: a) Moterystės teisę iš esmės sudaranti šalių teisė į vienas antro kūną vaikų gimdymo srity. O toj teisėj, kaip ir kiekvienoj kitoj teisėj, galima esą skirti pati teisė ir jos vartojimas. Taigi galima esą tuoktis, duodant pačią teisę ir rezervuojant jos vartojimą. b) Taip padaryti esą galima ne tik logiškai, bet ir juridiškai. Nes tam tikrais

---

[1]) Plg. S. C. C., *Myssiponen.*, 8 iul. 1734.

[2]) Plg. S. R. R., *Parisien.*, 10 maii 1916.

[3]) Priešinga nuomonė, kuri tvirtino, jog sąlyga eretiškai, atskalūniškai, žydiškai ar be jokios tikybos auklėti vaikus, esanti prieš moterystės substanciją, jau seniai yra persenusi. Nes Bažnyčia, nors visada peikė ir peikia tokias sąlygas, vis dėlto niekada nėra išleidusi tokio įstatymo, kuriuo dėl to moterystė būtų netikra.

[4]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 156; S. Raia, De matrimonio; C. Zetta, Il matrimonio, n. 165; A. Vermeersch, Theologiae moralis, III n. 732; A. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 632; N. Farrugia, De matrimonio, n. 34; T. Schäfer, Das Eherecht, 243.

[5]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, V disp. 10 n.; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. I n. 119; I. Pelczar, Prawo małżenskie, 288; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[3], II n. 1011 (priešingai jis kalba 1 ir 2 leidimuose, n. 857); M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts[3], 95; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 546; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 125; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 636.

atvejais nustojama teisės naudotis pačia moterystės teise, pav., svetimoteriavus, užsikrėtus limpamąja liga, padarius amžinus skaistybės apžadus ir t.t. Nes esą tokių atvejų, kai, nors moterystė esanti tikra, susituokiant vis dėlto neįgyjama teisės vartoti moterystės teisę. Tai yra tada, kai tuokiamasi, turint amžinos skaistybės apžadus. c) Daugelis esą susituokusių su amžinos skaistybės apžadais, pav., Šv. P. Marija su šv. Juozapu, šv. Pulkerija su imp. Marcijonu, šv. Kunegunda ir t.t. Kad nebūtų pavojaus sulaužyti apžadų, tos šventosios turėjusios pridėti sąlygą laikytis skaistybės.

Antrosios nuomonės įrodymai: a) Sąlyga laikytis skaistybės amžinai pašalinanti šalių galią naudotis viena antros kūnu moterystės srity. Todėl esanti taip pat pašalinama pati ana teisė, nes čia teisę ir sudaranti labiausiai (praecise) galia ja naudotis. O tuo pačiu veiksmu suteikti teisė ir neigti galia ja naudotis esąs prieštaravimas. Nes negalį būti servituto teisės, pav., važinėti per svetimą žemę, jei tos žemės savininkas galėtų uždrausti važiuoti. b) Tokia sąlyga iš tiesų atmetanti vaikų gimdymą. c) Pirmosios nuomonės įrodymai esą menki. Ir tai, esanti tiesa, kad esą galima nustoti teisės naudotis moteryste (svetimoteriavus, padarius apžadus ir t.t.). Bet tai įvykstą, jau egzistuojant pačiai moterystės sutarčiai. Tai kas kita. Galima esanti būti taip pat pašalinta teisė naudotis antrosios šalies kūnu moterystės srity dėl jau esančios atsitiktinės priežasties, pav., padarius skaistybės apžadus prieš jungtuves. Tik to dalyko negalima esą padaryti pačia moterystės sutartimi, arba savaime. Kad Šv. P. Marija būtų buvusi susituokusi su sąlyga laikytis skaistybės, tai esąs spėjimas. Ir kitaip galimos esančios išaiškinti Jos jungtuvės, būtent, Šv. P. Marija visai tikrai ir leistinai galėjusi susituokti, vien būdama įsitikrinusi, kad šv. Juozapas esąs skaisčiausias ir švenčiausiai laikysiąsi skaistybės. Šv. Pulkerijos ir kitų šventųjų moterystėse pirma reikią įrodyti, kad tuokiantis tebesaistę jas skaistybės apžadai ar nebuvusios nuo jų paleistos ir susituokta tikrąja prasme. Kalbamosios šventosios galėjusios susituokti ir be pavojaus savo apžadams, būtent, vien pasižadėdamos ar manydamos laikytis skaistybės, tik neįdėdamos to dalyko į moterystės sutartį, nepridėdamos tokios sąlygos. d) Kan. 1092, n. 2 kalbama esą be jokios restrikcijos. Todėl prieš moterystės substanciją laikytina esą visa tai, kas einą prieš moterystės teisę.

Paskutinioji nuomonė taip dėl savo įrodymų, taip dėl savo atstovų autoriteto, mano išmanymu, yra apytikresnė.

Pagaliau, labai teisingai sako P. Gasparri: „Kadangi taip ginčijamasi, tai praktikoj tenebūna leidžiama tuoktis su ana sąlyga; o susituokus, reikia būti prielankiems moterystei, iki

Šv. Sostas ką kita pasakys"[1]). Jei tokia moterystė būtų nepavartota, tai dar geriau prašyti dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės atsargai[2]).

Dar pažymėtina, kad kai kurie antrosios nuomonės atstovai ginčijasi, ar esą galima tikrai tuoktis su sąlyga laikinai laikytis skaistybės, pav., per metus, susilaukus vieno vaiko, atskiromis dienomis ir t.t. Tai vieni (neatmesdami pačios moterystės vartojimo teisės) teigia[3]), kiti neigia[4]). Už pirmąją nuomonę kalba kan. 1086, § 2, kur pasakyta: „Si... pars... actu excludat... omne ius in actum coniugalem..., invalide contrahit", būtent, žodis „omne". Atrodo, lyg kartais būtų galima šiek tiek anos teisės atskelti. Tik vėl, visa bėda, kad nežinoma, kiek. Be to, net laikinai atskirti galia naudotis moteryste yra ne kas kita, kaip noras vartoti moterystę ne tam dalykui, kuriam ji paskirta. Už antrąją nuomonę kalba tas dalykas, kad šalių teisė naudotis viena antros kūnu moterystės srity yra tas pat, kas ir galia ja naudotis, ir todėl negalima įudviejų išskirti — nesuprantama, kaip ta pati teisė, kuri savaime yra individualinė, galėtų būti išskirta su galia ja naudotis, nors trumpą laiką. Mano išmanymu, dalykas yra abejotinis.

2) Esminiams moterystės savumams prieštarauja ta sąlyga, kuri eina prieš moterystės monogamiją, pav., su kitu tuoktis, ar prieš nesuardomumą, pav., rezervuojama teisė panaikinti moterystė dėl antrosios šalies svetimoteriavimo[5]) ar kai vienas antram pradės nebetikti, nebesutinkant, iki ras kitą turtingesnę, iki antroji šalis pirmąjį kartą svetimoteriaus, iki antroji šalis bus gera ir dora. Be to, moterystės nesuardomumui prieštarauja bet kurios panaikinamosios sąlygos (conditiones resolutoriae). Išimtis — sąlygos tų dalykų, kurie teisėmis galimi padaryti. Tai šv. tėvo dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, ir iškilmingieji vienuolių apžadai. Nes paskutiniosios sąlygos visada savaime numanomos; o „Conditiones

---

[1]) Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 858: „Stante hac contraversia, in praxi si agatur de matrimonio contrahendo non permittatur cum illa conditione, si de contracto, interim matrimonio favendum, donec S. Sedes aliud non declaraverit".

[2]) Plg. S. C. C., *Elboren.*, 27 iul. 1907.

[3]) Pav.: P. Gasparri, t. p., n. 1108; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 125; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 631.

[4]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonio sacramento, V disp. 10 n. 5; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 547.

[5]) Okeanijos, Kanados, Nesqualy, Š. Amerikos J. Valsčių, Transilvanijos ir k. k. kalvinai tuokdamiesi pažymėtai ir iškilmingai prideda sąlygą, kad svetimoteriavus panaikinsią pačią moterystę. Taip jie daro, klaidingai aiškindami Kristaus žodžius: „Kas tik paleistų pačią, nebent dėl svetimoterystės, ir kitą vestų, svetimoteriauja".

quae tacite inesse videantur non faciunt legata conditionalia"[1]). Atbulai, ta sąlyga, kuria būtų galima įstoti į vienuolyną prieš pavartosiant moterystę, neprieštarauja moterystės substancijai. Ar tas pat pasakytina apie sąlygą priverstinai įstoti į vienuolyną, ginčijamasi[2]). Mano išmanymu, skirtinas dalykas: jei ta sąlyga norima atskirti bet kuri moterystės teisė, tai moterystė yra netikra; jei ne, tai yra tikra. Tai patvirtina S. C. Concilii atsakymas, 1724 m. 8 liep.

3. Nesvarbu, ar kalbėtosios moterystę naikinamosios sąlygos yra padorios ar ne, pridėtos mala fide ar bona fide, pažymėtai norima suardyti moterystė ar ne; nes moterystės tikrumas tepareina nuo tikro ir objektyviško sutikimo.

Jei viena šalis prideda sąlygą prieš moterystės substanciją, o antroji tyli, tai, vienų nuomone, moterystė yra tikra, kitų — netikra. Mano išmanymu, reikia veizėti į aplinkybes, nes tylėjimas ne visada yra sutikimo ženklas. Galėjo būti taip: tylėjo dėl to, kad bijojo įžeisti antrąjį šalį. Tik jei antroji šalis atmestų pareikštąją sąlygą, tai sąlyga laikytina atšaukta ir todėl moterystė būtų tikra.

Beveik visos aukščiau kalbėtosios sąlygos, prieštaraujančios moterystės tikrumui, išėmus sustabdomąsias, iš tiesų dažnai tėra prieš moterystės priedermes, tik ne prieš substanciją. Paskutinysis dalykas nenaikina moterystės.

406. Būsimojo laiko nedraudžiama sąlyga. — 1. Būsimojo laiko nedraudžiama sąlyga sustabdo moterystės tikrumą. Tokios sąlygos yra, pav.: „Jei tėvai sutiks", „Jei gausi valdišką vietą", „Jei gausi dalį", „Jei motina išgys" ir t.t. Čia moterystė nėra visai jokia ir nėra tikra. Nes kalbamoji sąlyga, neprieštaraudama moterystės substancijai, moterystės nenaikina ir pati sąlyga, nebūdama būsimojo laiko būtina ar negalima arba nepadori, nepanaikinama. Tik čia moterystė sustabdoma; nes jos sutikimas, pridėjus sąlygą, liko nepabaigtas ir galutinis jo veikimas sustabdytas.

Nesvarbu, ar kalbamoji sąlyga pridėta tuokiantis ar pirmiau. Tik tuokiantis neturi būti atšaukta abiejų ar vienos šalies. Taip pat nesvarbu, ar ji yra vieša ar slapta, galima įrodyti ar ne išorinėj srity, žinoma antrajai šaliai ar ne. Tik jei sąlyga būtų slapta ir pakankamai neįrodyta išorinėj srity, tai toj srity laikytina nepridėta.

2. Teisiai susituokus su būsimojo laiko nedraudžiama sąlyga, įvykus jai, laikytinasi štai ko:

1) Šalys negali lytiškai santykiauti. Tai nuodėmė.

2) Šalys be viena antros negali leistinai atšaukti moterystės sutikimo. Tam dalykui reikia abiejų sutikimo ar teisingos priežasties.

[1]) Fr. 19, D. 35,1.
[2]) Vz. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 296.

3) Atsimesti nuo sąlyginės moterystės galima slapta ar viešai, vien savy (interne) ar taip pat išoriniu būdu (externe), pažymėtai, pav., žodžiu, ar įsaistytai (implicite), arba kuriuo veiksmu, kurs reiškia priešingą valią, pav., susižieduojant ar susituokiant su kitu. Objektyviškai padarinys tas pats. Tik jei sąlyga buvo viešai pridėta ir slapta teatšaukta, tai, įvykus jai, išorinėj srity moterystė vis dėlto laikytina tikra, iki priešinga įrodoma.

Jei neteisiai atsimesta nuo sąlyginės moterystės, tai negalima leistinai eiti į kitą moterystę. Tik nauja moterystė vis dėlto būtų tikra. Jei ir antrosios jungtuvės yra sąlyginės, tai tikra pasidaro ta moterystė, kurios sąlyga pirmiau įvyko. Jei abiejų sąlygos kartu įvyksta, tai niekatra moterystė nėra tikra; nes niekas negali būti surištas dviejų moterysčių ryšiais.

4) Šalys susitarusios gali nelaukti įvykstant sąlygą ir atšaukti ją, neatsimesdamos nuo pačios moterystės. Tada moterystė tuoj įgyja galią ir nebereikia iš naujo tuoktis. Tik jei sąlyga buvo viešai teisiai pridėta, tai reikia pranešti moterystės tuokėjui. Paskutinysis tai pažymi jungtuvių knygose. Atbulai, jei sąlyga buvo slapta ir neįrodomai pridėta, tai pranešti nereikia.

Seniau „copula libere peracta", dar neįvykus sąlygai, padarydavo teisių ir teisėmis spėjimą, kad atsisakyta nuo sąlygos, ir todėl išorinėj srity moterystė būdavo laikoma tikra[1]). Tai, bendresne nuomone, buvo net po Leono XIII konstitucijos „Consensus mutuus", 1892 m. 15 kovo. Nūn lyties santykis nebėra nė paprastas teisių spėjimas, nes Kodeksas I. C. apie tai tyli. Todėl čia begali būti „praesumptio hominis".

5) Jei sąlyga neįvyksta, tai tuoj išnyksta visas moterystės sutikimas ir tuo pačiu moterystė, kuri buvo sustabdyta. Taip yra, neveizint į tai, dėl ko sąlyga neįvyko — dėl kieno kaltės ar visai be jokios kaltės. Tik jei sąlyga buvo viešai pridėta, tai reikia pranešti moterystės tuokėjui, kaip aukščiau. Jei ji slapta pridėta, tai išorinėj srity reikia įrodyti. Kitaip moterystė toj srity vis dėlto laikoma tikra,

6) Jei sąlyga įvyksta, tai moterystė ima egzistuoti nuo pat įvykimo momento. Tik teisių fikcija jos veikimas atitraukiamas net iki tuokimosi meto. Nebereikia atkartoti nė sutikimo, nes jis tebesitęsia. Todėl visa tuoj įvyksta, nors šalys net nežinotų, kad sąlyga įvyko. Tik, žinoma, čia reikia, kad tebebūtų moterystės sutikimas ir nebūtų iškilusios kurios suardomosios kliūties ar tokio trūkumo, kurs ardo moterystę, pav., amžinos beprotystės. Įvykus viešai sąlygai, reikia pranešti klebonui, kad pažymėtų jungtuvių knygose, kaip aukščiau.

---

[1]) Plg. c. 3, 5, 6, X, *de conditionibus appositis in dispensatione et in aliis contractibus*, IV, 5.

7) Kai kurie reikalauja atkartoti moterystės sutikimą, jei susituokta su sąlyga: „Jei šv. tėvas dispensuos nuo suardomosios kliūties". To dalyko reikalaująs Kūrijos stilius[1]). Kiti tuo dalyku abejoja[2]); dar kiti stačiai neigia[3]). Pirmoji nuomonė iki šiolei tebėra bendresnė. Tik prieš ją kalba kan. 1098, n. 3, kur nėra jokios restrikcijos. Be to, toks Kūrijos stilius galėjo būti prieš Kodeksą I. C. Ar jis tebėra šiandien, visai nežinoma. Todėl, mano išmanymu, laikytinasi trečiosios nuomonės ar bent antrosios.

407. Būtojo ir esamojo laiko sąlyga. — Jei sąlyga yra būtojo ir esamojo laiko, tai moterystės tikrumas pareina nuo to, ar sąlyga tuokiantis iš tiesų egzistavo arba buvo įvykusi ar ne. Tik nesvarbu, ar sąlyga yra galima ar negalima, prieš moterystės substanciją ar ne, padori ar nepadori. Nes kan. 1098, n. 4 kalbama be jokios restrikcijos. Tai patvirtina ir pirmieji to paties kanono numeriai, būtent, 1-2, kur pažymėtai įvardytos įvairios sąlygos. Todėl, mano išmanymu, šiandien neteisingai kalba tie kai kurie kanonistai, kurie sako, jog, abejojant pridėtos sąlygos negalimumu ar net nepadorumu, laikytina esą susituokta be jokios sąlygos[4]). Be to, kalbamosios sąlyginės moterystės tikrumas nepareina nuo subjektyviško šalių nežinojimo, ar sąlyga įvykusi ar ne.

408. Sąlyginės moterystės leistinumas. — Draudžiama tuoktis su sąlyga, kuri yra nepadori ar prieštarauja moterystės substancijai arba ardo moterystę. Tai savaime aišku. Taip pat draudžiama pridėti tų sąlygų, kurios laikomos nepridėtomis — nerimta. Visos kitos sąlygos dėti galimos. Tik tam dalykui reikia: 1) Turi būti didelė ir teisinga priežastis, nes iš tokių moterysčių gali kilti daug negerovės. 2) Pranešti antrajai šaliai. To reikia, kad ji nebūtų apgauta. 3) Sąlyga pareikština tuokiantis prie klebono ir liudytojų ar prieš jungtuves kuriuo kitu būdu, kad išorinėj srity būtų galima įrodyti. Tik ir paskutiniuoju atveju reikia pranešti moterystės tuokėjui. Atbulai, draudžiamos privatiškai dėti sąlygos. Tik jei būtų pridėtos, tai vis dėlto turi tokią pat juridišką vertę ir tai, sąžinės srity — visada, o išorinėj srity — kai galima įrodyti. 4) Moterystės tuokėjas turi pažymėti jungtuvių knygose, kad sąlygiškai susituokta. 5) Įvykus ar neįvykus teisiai pareikštai

---

[1]) Pav.: P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 851; Fr. Wernz, Ius decretalium, VI[2] n. 297; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 549; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 126; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 381.

[2]) Pav., F. M. Cappello, De matrimonio, n. 640.

[3]) Pav.: An. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, V tit. 5 n. 25.

[4]) Pav., F. M. Cappello, t. p., n. 643.

sąlygai arba ją atšaukus ar atsimetus nuo moterystės, leistinumui reikia pranešti klebonui, kad tai pažymėtų jungtuvių knygose. Tai darytina, kad būtų išvengti bet kurie nesusipratimai ar ginčai dėl moterystės galios. 6) Kai kurie sąlygiškai tuoktis, apskritai, reikalauja vietos ordinaro leidimo[1]). Tai, tiesa, buvo daroma prieš Kodeksą I. C. Šiandien, mano išmanymu, to daryti nebereikia, nes Kodeksas I. C. apie tai tyli.

409. Būdo, priežasties, kokio ir laiko aplinkybės. — Kadangi moterystė yra sutartis, tai į ją sueiti galima ne tik sąlygiškai, bet taip pat, pridedant būdo, priežasties, kokio ar laiko aplinkybes.

Būdo aplinkybė niekada nenaikina ir nesustabdo šiaipjau ir konsekventiškai moterystės sutikimo, nes ji eina paskui jau įvykusį dalyką. Jei būdo aplinkybė yra padori ir galima, tai jos reikia laikytis. Jei ji yra nepadori ar negalima, tai neturi jokios vertės. Jei būtų prieš moterystės substanciją, tai teorijoj vis dėlto nekliudo moterystės tikrumo, o praktikoj veizėtina, ar kartais nėra tikros sąlygos.

Priežasties ir kokio aplinkybė savaime taip pat nenaikina ir nesustabdo moterystės ir net, neveizint į tai, ar ji yra tikra ar ne, padori ar nepadori, prieš moterystės substanciją ar ne. Nes tiedvi aplinkybės nepridera prie moterystės sutarties substancijos, tik yra vienos šalies nuomonė apie antrąją. Pasakiau s a v a i m e — išimamas atvejis, kai priežasties ar kokio aplinkybė yra ne kas kita, kaip asmens ar laisvos padėties klaida arba tikra sąlyga.

Metas galimas yra pridėti dvejopai, būtent, kaip terminus a q u o, t. y. nuo kurio turi pradėti veikti sutartis, ir kaip terminus a d q u e m, t. y. atėjus tam metui, išnyksta priedermė. Pirmuoju atveju yra ne kas kita, kaip sustabdomoji sąlyga; antruoju — panašu į panaikinamąją sąlygą ir, kadangi prieštarauja moterystės nesuardomumui, nieku būdu negalima jos dėti — naikina moterystę.

410. Šv. P. Marijos ir šv. Juozapo moterystė. — G r a t i a n u s tvirtino, jog Šv. P. Marijos ir šv. Juozapo moterystė nebuvusi tikra moterystė (non verum matrimonium) ir šv. Juozapas tebuvęs Šv. P. Marijos globėjas. Gratianą pasekė eretikai ir kai kurie katalikai, pav., P a t r i t i u s, D e A n g e l i s ir k. Kai kurie tvirtino, jog Šv. Marijos ir šv. Juozapo moterystė tebuvusi manoma (m. putativum), arba tik išorinėj srity tikra (matrimonium verum in foro externo tantum). Bet absoliutiškas daugumas teologų ir kanonistų sako, jog Šv. Marijos ir šv. Juozapo moterystė esanti tikra mote-

[1]) Pav.: P r. C e r a t o, Matrimonium[3], n. 88; F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 626; H. N o l d i n, De sacramentis[31], n. 634.

rystė (matrimonium verum et validum) — moterystė tvirta ir nepavartota.

Jau Benediktas XIV yra pasakęs: „Kurie tvirtina, jog Šv. P. Marijos ir šv. Juozapo moterystė tebuvusi susižiedavimas, be pamato ir klaidingai mano"[1]). Tas pat pasakytina ir apie tą nuomonę, kuria kalbamoji moterystė laikyta manoma; nes tokia moterystė objektyviškai yra jokia ir netikra.

Trečioji nuomonė, būtent, kad Šv. P. Marijos ir šv. Juozapo moterystė esanti tikra moterystė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: 1) J. Kristaus geneologija Šv. Rašte vedama pirma vyriškių eile, o paskum nuo Marijos. Jei Marija nebūtų buvusi tikrai ištekėjusi, tai reikštų, kad Kristaus geneologija yra pertraukta ir vėl pradėta nuo mergaitės. 2) Šv. P. Marija vadinama šv. Juozapo gentimi (agnata). Žinoma, kad ji savaime buvo svetima šv. Juozapui. Taigi „agnata" tegalėjo būti tik dėl savo moterystės su šv. Juozapu. 3) Šv. Juozapas laikomas Šv. P. Marijos vyru. Pav., angelas tarė Juozapui: „Juozapai, nebijok priimti savo žmonos Marijos"[2]). Šv. Rašte, tiesa, šv. Juozapas taip pat vadinamas Šv. Marijos sužieduotiniu[3]). Bet čia reikia atsiminti, kad seniau sužieduotiniais buvo vadinami taip sužieduotiniai tikrąja prasme, taip susituokę[4]). 4) Visi Kristų vadino šv. Juozapo sūnumi — žinojo, kad Šv. Marija ir šv. Juozapas tikrai buvo susituokę. 5) Taip mano daugumas kanonistų ir teologų[5]).

Pastebėjimas. — Tikima (pie creditur), kad Šv. Marija prieš sutuoktuves padariusi amžinos skaistybės apžadus, kas daryti žydų nebuvo įprasta. Todėl klausiama, kaip Šv. Marija begalėjo tuoktis. Kai kurie mano, kad Jos susituokta su sąlyga nesinaudoti moteryste. Kiti tą aiškinimą atmeta, nes, be kitko, tokia sąlyga esanti prieš moterystės substanciją ir todėl naikinanti pačią moterystę. Bene teisingiau bus pasakęs šv. Tomas, kuris tvirtina, jog Šv. P. Marija susituokusi su šv. Juozapu, žinodama jo pasiryžimą amžinai laikytis skaistybės ir todėl, nesant jokio pavojaus sulaužyti apžadų, nepridėjusi jokios sąlygos

[1]) De synodo, XIII c. 22 n. 13: „Qui affirmant, Beatissimae Virginis matrimonium cum Sancto Iosepho in solis sponsalibus constitisse, ii temere falsoque opimantur".

[2]) Mat., 1, 20.

[3]) Pav., Luk., 2, 5.

[4]) Todėl ir bažnytinėse teisėse buvo „sponsus de futuro" ir „sponsus de praesenti", kaip matėme aukščiau.

[5]) Pav.: Benedictus XIV, t. p., n. 12; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV², n. 302; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 858; Chr. Pesch, Praelectiones dogmaticae, VII⁵ 2 n. 732-740; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Kirchenrecht³, 95; Pr. Cęrato, Matrimonium³, n. 88; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 381; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 637, ir t.t.

V. MOTERYSTĖS SUTIKIMO TĘSIMASIS.

411. Medžiaga. — 1. Teisės ir 2. Aiškinimas.

412. Teisės. — Kan. 1093: „Nors dėl kurios kliūties būtų netikrai susituokta, pareikštas sutikimas vis dėlto spėjamas tebesąs, iki sužinoma, kad atšauktas".

413. Aiškinimas. — Aukščiau matėme, kad kliūties žinojimas savaime neatmeta moterystės sutikimo tikrumo. Dabar klausiama, ar ilgai tęsiasi tas moterystės sutikimas. Čia skirtini du atvejai, būtent, tikra ir netikra moterystė. Pirmuoju atveju moterystės sutikimas amžinai pasilieka, nes jis yra nebeatšaukiamas. Tai glūdi pačios moterystės nesuardomume. Antruoju atveju pasakytina štai kas: 1) Sąžinės srity veizėtina į realybę. 2) Išorinėj srity teisėmis spėjama sutikimą tebesant, iki priešinga įrodoma.

Antrasis atvejis svarbus, paprastuoju būdu ar iš šaknų taisant moterystę, kaip matysime žemiau.

VI SKYRIUS.

JUNGTUVIŲ FORMA (DE FORMA CELEBRATIONIS MATRIMONII)

(*kan. 1094 - 1103*).

I. APSKRITAI.

414. Medžiaga. — 1. Jungtuvių formos sąvoka, 2. Padalinimas ir 3. Istorija.

415. Jungtuvių formos sąvoka. — Įgimtąja teise tuoktis galima, vien pakankamai pareiškiant šalims viena antrai moterystės sutikimą. Todėl ta teise net slaptos ar privatinės jungtuvės gali būti tikra moterystė.

Tik moterystei, kaip ir kitoms sutartims, kompetentinga valdžia gali įsakyti įvairių sąlygų arba savo formą. Tos sąlygos, kurias Bažnyčia yra įsakiusi moterystei, sudaro jungtuvių formą.

Kodeksas I. C. apie jungtuvių formą apskritai sako štai ką: „Tos tik moterystės tėra tikros, į kurias sueinama prie klebono ar vietos ordinaro arba katro įgudviejų įgalioto kunigo ir bent dviejų liudytojų taisyklėmis, kalbamomis kituose kanonuose, neliečiant išimčių, apie kurias kalbama kan. 1098-1099" — kan. 1094.

416. Padalinimas. — 1. Jungtuvių forma skirstoma šiaip:

1) J u r i d i n ė, kuri yra įsakyta moterystei, sutarčiai, ir l i t u r g i n ė, kuri įsakyta jai, sakramentui.

2) S u b s t a n c i a l i n ė, kuri įsakyta moterystės tikrumui, ir a t s i t i k t i n ė, kuri tėra įsakyta jos leistinumui.

Juridinė jungtuvių forma iš dalies yra substancialinė, iš dalies atsitiktinė. Liturginė forma pati, t. y. paimta skyrium nuo juridinės formos, tėra atsitiktinė.

2. Juridinė jungtuvių forma yra įsakyta tam, kad moterystės įvykis viešai arba „coram Ecclesia" būtų žinomas. Todėl ji moterystę paverčia juridiškai viešu veiksmu. Bet juridinės formos moterystė tėra privatinė.

417. Istorija. — Žydų buvo įprasta prieš jungtuves tartis su sužieduotinės tėvais, padaryti kraičio arba dalies paktas (pacta dotalia) ir susižieduoti. Paskum sužieduotinė iškilmingai būdavo pargabenama į vyro namus. Buvo tuokiamasi su religinėmis apeigomis ir maldomis.

Senovės graikai ieškodavo savo sūnums pačių ir tardavosi su mergaitės tėvais dėl dalies. Paskum sužieduotinė taip pat būdavo pargabenama į vyro namus ir religiškai tuokiamasi, dalyvaujant dvasiškiams.

Germanai pirma susižieduodavo ir padarydavo mundijaus ir kitus paktus; paskum tuokdavosi, vartodami tam tikrus simbolius, ir, galop, sužieduotinė būdavo iškilmingai pargabenama į vyro namus.

Senovės romėnų teisėmis patricijams buvo įsakyta tuoktis „per conferrationem". Tai tam tikros iškilmingos religinės apeigos, kuriose dalyvaudavo „pontifex maximus" ir kiti dvasiškiai. Jei greta moterystės sutikimo įvykdavo „emtio" ar „usus", tai nebereikėdavo vyriausio pontifekso ir kitų dvasiškių. Kiti romėnų teisėmis galėdavo tuoktis, bet kaip pareikšdami savo sutikimą[1]). Be to, romėnuose buvo taip pat kitokių jungtuvių, pav., iškilmingas sužieduotinės pargabenimas į vyro namus[2]). Tik tai nebuvo įsakyta jungtuvių tikrumui, nors net vien taip buvo galima išreikšti pats moterystės sutikimas[3]). Justinianus „personis illustribus" tuokiantis įsakė padaryti dalies dokumentus[4]).

Kai patekėjo krikščioniškoji era, senovės romėnų formos tuoktis (per conferrationem, per emtionem, per usum) jau buvo pasenusios ir tik sutikimas padarydavo moterystę. Jam išreikšti nebuvo substancialinės formos, tik buvo vartojamos atsitiktinės iškilmės ir religinės apeigos.

Bažnytinės jungtuvių formos istoriją galima skirstyti į tris periodus, būtent, nuo Bažnyčios pradžios iki Tridento susirinkimo, nuo Tridento susirinkimo iki dekreto „Ne temere" ir nuo dekreto „Ne temere" iki Kodekso I. C.

1) Prieš Tridento susirinkimą. — Bažnyčia iš pat savo pradžios paėmė įgimtosios teisės ir romėnų teisių pradą, kad moterystę padaraą sutikimas. Jam išreikšti iki Tridento susirinkimo nebuvo tikrumui įsakytos jokios visuotinės ir substancialinės formos. Todėl bet kurios privatinės jungtuvės, t. y. „matrimonium clandestinum", iki Tridento susirinkimo buvo tikros. Tik jungtuvių leistinumui nuo pat krikščionijos pradžios buvo reikalaujama tuoktis viešai ir dalyvaujant Bažnyčiai, t. y. palaiminant kunigui, su mišiomis ir t.t.[5])

Greta bažnytinių apeigų krikščionių buvo vartojamos dar civilinės ir tautinės apeigos, k. a., dešiniųjų rankų suėmimas,

---

[1]) D. 23, 2, *de ritu nuptiarum*, L. 20; D. 23, I., *de sponsal.*, L. 14.
[2]) C. 5, 4, *de nupt.*, L. 22.
[3]) P. Vidal, Institutiones iuris civilis romani, n. 322.
[4]) Nov. 117, c. 4.
[5]) Tertulianus, De pudic., c. 4, vz. Migne, P. L., II 987; Ad uxorem, L. II c. 9, vz. Migne, P. L., I 1302; Ambrosius, ep. XIX ad Vigilium, c. 7, vz. Migne, P. L., XIV 984; c. 5, C. XXX, qu. 5; c. 50, C. XXVII, qu. 2.

sužieduotinės raištelis, sužieduotinių apvainikavimas, žiedų užmovimas, iškilmingas sužieduotinės pargabenimas į vyro namus, mundijaus išpirkimas ir t.t. Iš jų tik išmesti prietarai ir aukos stabams.

Kadangi slaptos jungtuvės labai sunku įrodyti ir todėl atviras buvo kelias piktanaudojimams ir konfliktams tarp sąžinės ir išorinės sričių, tai jos imtos drausti. Tai padarė Karolius Did.[1]) ir daugelis dalinių bažnytinių susirinkimų[2]). Šv. tėvas Aleksandras III įsakė vienam arkivyskupui, kad jis, apskritai, kuo griežčiausiai uždraustų slapta tuoktis ir įsakytų viešai eiti į moterystę prie liudytojų. Tik tai buvo leistinumui[3]).

Laterano susirinkimas IV (1215) įsakė užsakus[4]). Tai taip pat leistinumui.

Neveizint į tai, slaptos jungtuvės vis tebebuvo praktikuojamos. Todėl daugelis provincialinių ir diecezinių bažnytinių susirinkimų ima įsakinėti tam tikrą jungtuvių formą — labiausiai tai, kad būtinai dalyvautų klebonas ir liudytojai. Tai patiesė kelią Tridento susirinkimo reformai.

2) Tridentiškės teisės. — Tridento susirinkimas įsakė substancialinę jungtuvių formą. Tai padaryta dekretu „Tametsi", kuris skamba šiaip: „Kas kitaip, nekaip prie klebono ar, leidžiant klebonui ar ordinarui, prie kito kunigo ir dviejų ar trijų liudytojų kėsinsis tuoktis, tuos šventas sinodas padaro visai negalingais tuoktis, ir tokias sutartis panaikina ir skelbia esant jokias"[5]).

Taigi Tridentiškėmis teisėmis jungtuvės tebuvo tikros, sueitos prie klebono ir bent dviejų liudytojų. Klebonas čia suprantamas savas (proprius), būtent, buveinės ar lyg buveinės. Tik ginčijamasi, ar tai Tridento susirinkimo įsakyta ar tik paskiau jurisprudencijos įvesta. Pirmasis dalykas yra apytikresnis. Savas klebonas galėjo tikrai tuokti savo valdinius savo teritorijoj ir svetur. Tai jis galėjo, nors būtų irregularus, ekskomunikuotas, suspenduotas, interdiktuotas ir net

---

[1]) C. 35 in capit. (802).

[2]) Pav.: syn. Troslien. (909), c. 8, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, IV² 574; syn. Rothomagen. (1072), c. 14, vz. C. I. Hefele, t. p., 892; syn. Londinen. (1175), c. 18, vz. C. I. Hefele, t. p., V² 689; syn. Londinen. (1200), c. 11, vz. C. I. Hefele, t. p., 707.

[3]) Vz. Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 156.

[4]) C. 3, X, *de clandestina desponsatione*, IV, 3.

[5]) Sess. XXIV, c. 1, *de ref. matrim.*, can. 1: „Qui aliter quam praesente parocho, vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: et huiusmodi contractus irritos et multos esse decernit".

neįšvęstas, manomas, priverstas ar pozityviškai prieštaraudamas[1]).

Kleboną prilygdavo vietos ordinaras. Generalinio vikaro galia iš pradžios abejota. Paskiau S. C. Concilii kartkartėmis paaiškino, jog ir jis galįs tikrai tuokti[2]). Kitiems tuokėjams reikėdavo įgaliojimo, kurio užtekdavo net generalinio ir tylaus.

Dekreto „Tametsi" įsakymas buvo vietinis ir asmeninis. Todėl kur jis turėjo galią, ten niekas kitaip negalėjo tuoktis; kur neturėjo galios, tai tik negalėjo iš dekreto „Tametsi" krašto atvykę ir čia dar neįgiję buveinės ar lyg buveinės, išėmus perėjūnus (peregrinos). Dalykas buvo objektyviškai imamas. Todėl nieko nereiškė bona ar mala fides[3]).

Be to, Tridentiškėj eroj prigijo pradas, kuriuo dekreto „Timetsi" jungtuvių forma nesaistė, jei viena šalis nuo jos buvo laisva. Tai nepriklausomumo komunikavimas antrajai šaliai dėl moterystės sutarties individualumo.

Dekretas „Tametsi" savotiškai buvo paskelbtas, būtent, buvo įsakyta vietos ordinarams paskelbti kiekvienoj parapijoj ir pradėdavo veikti po trisdešimts dienų. Taip paskelbta dėl to, kad būtų išvengta įvairių negerovių ir aplenkti eretikai ir atskalūnai — jiems neskelbta ir t.t.

Iš tiesų daugely vietų dekreto „Tametsi" nepaskelbta. Be to, priimtas pradas, kad bent nebeatmenamas įprotis galįs jį įvesti ir net atšaukti[4]).

Paskelbtas kurioj vietoj dekretas „Tametsi" nesaistė: 1) nekatalikų, kurie paskelbiant turėjo atskirą savo bendruomenę; 2) vietose, kur pirma buvo katalikų parapija, paskum virto eretikų, ir 3) kraštuose, kur nekatalikai buvo didelė ar didžioji dalis gyventojų. Iš čia kilo pavadinimas: „vietos, kur Tridentiškis dekretas saistė visus; vietos, kur nesaistė nieko, vietos, kur tesaistė katalikus".

Kur ir ko nesaistė dekretas „Tametsi", ten ir tų privatinė moterystė buvo tikra[5]).

---

[1]) S. C. C., 1 dec. 1598; 3 mart. 1599; 31 iul. 1627; 29 mart. 1653; 10 mart. 1770.

[2]) Pav.: 4 iul. 1602; 26 sept. 1697; 22 sept. et 17 nov. 1736.

[3]) Plg. Urbanus VIII, brev. „Exponi Nobis", 14 aug. 1627; Benedictus XIV, ep. „Paucis abhinc", 19 mart. 1758.

[4]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 160; A. Vermeersch, De forma sponsalium ac matrimonii, n. 13.

[5]) B. Ojetti, Synopsis³, n. 1082, įvardija vietas, kur Tridentiškio dekreto nepaskelbta. Štai jos:

I. Europoj: 1) Anglija, 2) Škotija, 3) Prūsai (išskyrus Berlyną, kur prieš pat Pasaulinį karą paskelbtas tik katalikams), 4) Pomeranija (išskyrus vyskupiją Metensem et Argentinensem ir k. k.), 5) Saksai, Hassija, Hannover, Würtemberg, 6) Argentoratum, 7) daugelis Šveicarijos kraštų, 8) Danija, 9) Švedija, 10) Norvegija, 11) Turkija — nekatalikų moterystės, 12) Atenų arkivyskupija ir „tota delegatio Apostolica Graeciae".

Šv. tėvas Benediktas XIV dispensavo nuo dekreto „Tametsi" jungtuvių formos nekatalikų ir mišrias moterystes Olandijoj[1]). Paskum tas pat padaryta ir daugely kitų kraštų[2]).

Galop, Pijus X 1906 m. 18 sausio išleido konstituciją „Provida", kuria visoj Vokietijos imperijoj nekatalikų ir mišrios moterystės laikomos tikromis, nors ne dekreto „Tametsi" jungtuvių forma susituokta. Be to, ta pačia konstitucija pataisytos visos moterystės, netikrai sueitos tame krašte iki 1906 m. 15 bal. S. C. Concilii 1908 m. 28 kovo paaiškino, jog konstitucija „Provida" teliečianti tik tuos, kurie Vokietijoj yra gimę ir ten tuokiasi. Tik užtekdavo tokios bent vienos šalies, ką rodo S. C. S. Officii 1914 m. 4 rugp. atvejis.

II. Azijoj: 1) Vicariatus Sutchuensis ir 2), apskritai, Rytų kraštai, kurie priderėjo Turkijai ir Persijai.

III. Afrikoj: 1) Abysinija ir 2) Madagaskaro sala.

IV. Amerikoj: 1) Provintia ecclesiastica Baltimorensis, 2) Philadelphensis, 3) Neo-Eboracensis, 4) Bostoniensis, 5) Oregonensis, 6) Milwaniensis, 7) Cincinnatensis (excepta dioecesi Viincipolitana), 8) S. Ludovici (excepta civitate S. Ludovici etc.), 9) Chicagiensis (exceptis quibusdam locis dioecesis Altonensis).

Vietos, kur abejojama, ar dekretas „Tametsi" paskelbtas ar ne, pagal tą pat B. Ojetti, t. p., n. 1083, yra:

I. Europoj: 1) Brema, 2) Valachia fere tota, 3) Bulgaria.

Tikros atskalūnų, eretikų ir mišrios moterystės, tik netikros katalikų su vienas antru: 1) Transilvanijoj, 2) Bulgarijoj, Valachijoj (t. y. Bukareste), 3) Albanijos ir Serbijos vyskupijose.

II. Azijoj: 1) Sirija, 2) Kipro sala, 3) ora Malabrica sub aliquo respectu.

III. Afrikoj: Promontorium Bonae Spei.

IV. Amerikoj: 1) dioecesis Detroitensis (excepta paraecia civitatis Detroit), 2) California superior, 3) dioecesis ac provincia Quebecensis in Canada superiore, 4) Guyana Gallica, insula Guadalupensis, Martinicensis et S. Dominici.

[1]) Const. „Matrimonia", 4 nov. 1741.

[2]) B. Ojetti, Synopsis[3], n. 1084, įvardija tuos kraštus:

I. Europoj: 1) Foederati ordines Belgii: hodierna dioecesis Harlemensis, Ultraiectensis (excepto forsan Wehl), Buscoducensis (exceptis Boeckel, Deemen, Dennenburg, Deursen, Herpen, Huisseling, Overlangen, Ravensteyn, Reek, Uden, Schayk, Uelp, Volkel, Zeeland, Haren, Macharen, Megen, Teeffelen, Bokhoven, Gemert, Boxmer, pago S. Antonii, et fortasse etiam (exceptis Luiksgestelt et Oeffelt), dioecesis Bredana (decr. S. C. S. Officii, 22 iul. 1840), 2) civitas Traiecti ad Mosam (Maastricht) in dioecesi Ruremondensi (12 aug. 1826), 3) suburbium S. Petri prope Traiectum ad Mosam (S. C. S. Off., 1844), 4) Vratislavia (1765 et S. C. de Prop. Fide, decr. 21 sept. 1877), 5) dioecesis Culmensis, Gnesnensis et Posnaniensis (cf. resp. S. U. I., 6 sept. 1816), 6) ta Lenkijos dalis, kuri teko Prūsams; arch. Oloniensis, dioec. Trevirensis, Paderbornensis et Monasteriensis (Pius VIII, 30 mart. 1830), dioec. Limburgensis (decr. S. U. I., 15 maii 1854), Varmiensis (S. U. I., decr. 1873), 7) ducatus Cliviensis (Pius VI, decr. 19 iun. 1793), 8) Constantinopolis eiusque suburbia (S. C. S. Off., 20 aug. 1769).

Sakramentų kongregacija 1909 m. 23 vas. konstitucijos „Provida" privilegiją paplėtė Vengrijoj. Be to, pataisytos moterystės, netikrai ten sueitos nuo 1908 m. 15 bal. iki 1909 m. 23 vas. dėl jungtuvių formos trūkumo. Ta pati kongregacija 1909 m. 18 birž. paaiškino, jog abiem šalims reikią būti gimusioms Vokietijoj ar Vengrijoj— neužtenką, kai viena šalis esanti gimusi Vokietijoj, antroji Vengrijoj.

3) Dekretas „Ne temere". — Taip dėl dekreto „Tametsi" paskelbimo būdo, taip dėl įsakymo tuoktis prie savo klebono Tridento susirinkimo reforma nepasiekė viso savo tikslo. Nes daugely vietų slaptos moterystės vis dėlto tebebuvo tikros ar bent kai kur abejojamos. Be to, dažnai sunku buvo pasakyti, ar kur yra lyg buveinė ar ne. Dėl to dalyko taip pat daug moterysčių buvo abejotinų, daug net reikėjo paskelbti netikromis ir daug būta apgaulės. Ta negerovė dar padidėjo, kai palengvėjo kelyba ir žmonės dažnai pradėjo mainikauti savo gyvenamąsias vietas. Todėl Apaštališkasis Sostas išleido indultą, kuriuo Š. Amerikos J. Valsčiuose moterystės tikrumui pasitenkinama mėnesiniu sustojimu[1]). Paskum taip pat padaryta Paryžiaus vyskupijoj ir Berlyne[2]).

Galop, S. C. Concilii 1907 m. 2 rugp. išleido dekretą „Ne temere", kuris įgijo galią 1908 m. 19 bal. ir telietė būsiančiąsias moterystes. Svarbesni jo bruožai yra šie: 1) tikrai tuokti gali bet katros šalies savas klebonas; 2) jo yra dalykas iš-

---

II. Azijoj: 1) Pondicherium (1883), 2) ora Coromandelica (1831), 3) ora Malabrica, 4) Bombay (1761), 5) Calcutta et Bengalas occidentale (12 sept. 1838).

III. Amerikoj: 1) Canada, 2) insula SS. Trinitatis (1825), 3) dioec. S. Antonii, 4) Galvestonensis (S. C. S. Off., 23 nov. 1885), 5) Vicariatus Apostolicus Brownsvillensis, 6) arch. Neo-Aurelianensis (9 sept. 1824), 7) dioec. Natchitochensis, 8) dioec. Pritriculana, 9) dioec. Mobiliensis, 10) provincia S. Francisci cum Territorio Utah, 11) dioec. Vincennopolitana provinciae Cincinnatensis, 12) arch. S. Ludovici (ten, kur turėjo galią dekr. „Tametsi"), 13) dioec. Altonensis.

Be to, nuo dekr. „Tametsi" dispensuota mišrios moterystės šių kraštų: 1) Bavarija, 2) Vengrija (S. C. de pro Neg. Extr. Eccles., instr. 30 apr. 1841), 3) Šveicarija (S. C. S. Off., decr. 19 mart. 1785), 4) visa Rusijos imperija ir jai prikergtoji Lenkija (S. C. pro Neg. Extr. Eccles., 1844 m., yra pasakiusi: „Respondendum oretenus matrimoni mixta quae in Russiaco imperio et in regno Poloniae inita sint praeter formam a Tridentino concilio praescriptam, esse prudenter dissimulanda, et quamvis illicita, pro validis habenda, nisi tamen aliud obstet canonicum dirimens impedimentum". Pijus VI, 1870 m. 2 kovo, pritaikino Rusijos Lenkijai Benedikto XIV deklaraciją), 5) Reino provincija, kuri pridera Prūsams (Pius VIII, breve ad episc. Borussiae Rhenanae, 1830), 6) Georgia (S. C. S. Off., 1845). Plg. B. Ojetti, Synopsis[3], n. 1085.

[1]) S. C. Off., 6 maii 1886.

[2]) S. C. C., 20 maii 1905.

tirti laisvą šalių padėtį; 3) klebono galia yra teritorialinė, ir 4) ta jungtuvių forma saisto visus katalikus[1]).

Kodeksas I. C. visai maža tepakeitė dekretą „Ne temere". Patys pakeitimai teliečia būsiančiąsias moterystes — nesaisto moterysčių, pirmiau tikrai sueitų.

II. KAS GALI TIKRAI TUOKTI.

418. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Paprastasis tuokėjas: a) subjektas, b) sąlygos tikrai tuokti ir c) ar Bažnyčia papildo galią tuokti?, 2) Įgaliotas tuokėjas: a) leidimas tuokti, b) įgaliotojas, c) įgaliotinis, d) vikaras, e) įgaliojimo savumai, f) leidimo tuokti kadencija, g) ar Bažnyčia papildo įgaliotąją galią tuokti? ir h) pakeitimai, ir 3) Liudytojai: a) reikalingumas, b) savumai ir c) dalyvavimas jungtuvėse.

419. Apskritai. — Tikrai tuokti tegali vietos ordinaras ar klebonas arba bet katro įgudviejų įgaliotas kunigas bent prie dviejų liudytojų tam tikromis taisyklėmis, apie kurias kalbėsime žemiau.

Vietos ordinaras, klebonas ar jų įgaliotas kunigas tuokėjai nėra, kaip žinomi, moterystės administratoriai. Tai patys sužieduotiniai. Jie tėra autorizuoti liudytojai, kurie Bažnyčios vardu priima šalių moterystės sutikimą[2]). Be to, pats jų tuokimas arba dalyvavimas jungtuvėse nėra jurisdikcijos veiksmas.

---

[1]) Officium Secretariae Status, litt. „Allatum est", 31 dec. 1910, n. 48042, rašo Žemaičių vyskupui: „Allatum est S. Sedi Imperii Russiaci Regimen episcopis catholicis declarasse Decretum „Ne temere" ea ex parte quae matrimonii mixta respicit cum constitutionibus civilibus radicitus contradicat, exsecutioni minime mandari posse, ac propterea nullo modo tolerandam sacerdotum eam agendi rationem quae consona praecriptionibus ipsius decreti existeret.

Gravissibus difficultatibus et periculis inde exortis quomodo occurri possit, S. Sedes quaestionem sibi iam proposuit mature expendendam. Inter ea temporis velit Amplitudo Tua curare ut fideles omnino avertantur a contrahendis mixtis nuptiis, quibus deficientibus deficiet et ipsa causa ac prima origo cuiuscumque conflictationis quae sacerdotes catholicos per leges civiles irrogatis obnoxios redderet.

In peculiaribus autem casibus, in quibus suasiones nullum effectum sortitae fuerint et matrimonia mixta invalide contracta fuerint, Amplitudo Tua reccuret toties quoties ad S. Sedem ut ab Ea sanationem in radice ipsorum matrimoniorum obtineat.

Haec Summi Pontificis iussu, Amplitudini Tuae nota faciens, idem me profiteor..."

[2]) Todėl žodis „tuokti", „jungti" ir „moterystės tuokėjas", „moterystės jungėjas" čia ir kitur suprantami netikrąja prasme. Tuos terminus vartoju dėl to, kad taip žmonių kalbama ir nerandu tinkamesnio žodžio. Kai kurie, tiesa, sako: „laiminti jungtuvės". Tai netinka; nes laiminti yra „benedicere", kas pačiose jungtuvėse ką kita reiškia.

1. Paprastasis tuokėjas.

420. Subjektas. — Paprastasis moterystės tuokėjas, kuris gali tikrai tuokti, tėra vietos ordinas ir klebonas.

Vietos ordinarais vadinami šie asmens: šv. tėvas, „kiekvienas savo teritorijoj rezidencialis vyskupas, abatas ar pralotas nullius ir jų generaliniai vikarai, apaštališkasis admistratorius, apaštališkasis vikaras ir prefektas ir taip pat tie, kurie, laikinai nesant kalbėtųjų asmenų,... užima jų vietą" — kan. 198, § 1, plg. § 2. Taigi čia įeina taip katedros kapitula, kai ji teisiai valdo vyskupiją, iki išrenka kapitularinį vikarą, taip kapitularinis vikaras.

Klebonu vadinami: 1) Parapijų klebonai (kan. 451, § 1); 2) lyg klebonai, t. y., kurie valdo lyg parapijas misijų kraštuose (kan. 216, § 3); 3) asmeniniai klebonai (kan. 216, § 4), ir 4) parapiniai vikarai, kurie turi visą klebono galią (kan. 451, § 2, n. 2). Prie paskutiniųjų pridera: a) Parapiniai vikarai (vicarii paroeciales), kurie eina klebono pareigas parapijose, sujungtose su vienuolynu, kapitulos bažnyčia ar bet kuriuo kitu moraliniu asmeniu (kan. 471 ir 1425). b) Vikaras padėjėjas (adiutor), jei visai užima klebono vietą (kan. 475). c) Vikaras ekonomas, t. y. kunigas, kurs teisėmis ima valdyti parapiją, mirus klebonui ar kaip kitaip savaime patuštėjus parapijai, ar vietos ordinaro paskirtas valdyti parapijai, iki bus paskirtas klebonas (kan. 472, nn. 1-2 ir 473, § 1). d) Vikaras pavaduotojas (vicarius substitutus), apie kurį kan. 465, §§ 4-5 ir 1923, § 2 kalbama štai kaip: „Jei klebonas, iš karto ar dalimis atostogaudamas, nebūtų namie ilgiau už savaitę, tai, nekalbant apie teisią priežastį, turi gauti ordinaro leidimą raštu ir savo vietoj palikti vikarą pavaduotoją, patvirtintą to paties ordinaro; jei klebonas būtų vienuolis, tai dar reikia vyresniojo (vienuolių) sutikimo ir pavaduotojas turi būti patvirtintas ordinaro ir vyresniojo" — kan. 465, § 4. „Jei klebonui reikėtų labai greitai ir dėl didelės priežasties išvykti ir ilgiau už savaitę nebūti namie, tai kuo greičiausiai raštu tepraneša ordinarui, nurodydamas išvykimo priežastį ir kunigą pavaduotoją, ir tesilaiko jo mandato" — kan. 465, § 5. „Teisėjas tenevykdo beneficijos atėmimo sprendimo kunigui, kuris kreipėsi į Apaštališkąjį Sostą; tik jei beneficija turėtų sielų ganymo pareigas, tai ordinaras tepaskiria vikarą pavaduotoją" — kan. 1923, § 2. Vikaras, apie kurį kalbama kan. 465, § 4, tikrai ir leistinai tegali tuokti, patvirtinus vietos ordinarui, jei patvirtinime nepadaryta jokio apribojimo; vienuoliui savo vyresniojo patvirtinimo tereikia leistinumui[1]). Kan. 465,

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 14 iul. 1922, ad V (Acta A. S., XIV [1922] 528).

§ 5 vikaras gali tikrai ir leistinai tuokti tuoj, arba prieš vietos ordinarui patvirtinsiant, iki ordinaras, kuriam pranešta, ką kita pasako[1]).

Atbulai, negali tikrai tuokti: 1) Kan. 465, § 6 kunigas, būtent, kurį klebonas turi palikti savo vietoj, išvykdamas trumpiau už savaitę. 2) Vikaras padėjėjas (adiutor), jei klebonas pats valdo parapiją. 3) Vikaras bendradarbis (cooperator). Jis negali nė tada, kai kan. 476, § 2 yra paskirtas kuriai parapijos daliai, nors turėtų atskirą savo bažnyčią ar koplyčią ir vadintųsi rektorius, „vicarius expositus" ir t.t. 4) Filialistas, altaristas, šiaipjau kunigas, vyskupijos seminarijos rektorius (kan. 1368), šiaipjau bažnyčios ar koplyčios rektorius. 5) Karo kapelionai, nebent jei Apaštališkasis Sostas būtų pažymėtai davęs galią. 6) Kardinolai, net savo tituluose ar diakonijose, kas yra priešinga prieškodeksinėms teisėms[2]). 7) Apaštališkieji legatai (nuncijai ir apaštališkieji delegatai — kan. 198, § 1 ir 267). Prieš Kodeksą I. C. kai kurie tvirtino, jog tai jie galį. Be to, prieš Kodeksą I. C. kai kurie taip pat tvirtino, jog legatas a latere galįs tikrai tuokti savo provincijoj; nes čia jis esąs ordinaras[3]). Šiandien tai netiesa, nes legatas a latere nebesivadina ordinaras (kan. 198, § 1 ir 266).

Pastebėjimas. — Pravoslavų popai nebegali tikrai tuokti katalikų su vienas antru ir pravoslavų ar kitų su katalikais arba tais, kurie turi laikytis katalikų Bažnyčios jungtuvių formos. Tai jau yra nuo dekreto „Ne temere", būtent, 1908 m. 19 bal.[4])

421. Sąlygos tikrai tuokti. — Kan. 1095, § 1: „Klebonas ir vietos ordinaras tikrai tuokia:

1°. Tik nuo tos dienos, kada kanoniškai apima beneficiją kan 334, § 3 ir 1444, § 1 norma ar pradeda eiti pareigas, nebent jei būtų ekskomunikuotas, interdiktuotas ar suspenduotas ab officio pasmerkiamuoju ar paskelbiamuoju sprendimu;

2°. Tik savo teritorijoj, kur tikrai tuokia ne tik savo valdinius, bet taip pat svetimus;

3°. Kad tik nepriverstas ar iš didelės baimės priimtų šalių sutikimą".

Taigi, kad klebonas ar vietos ordinaras galėtų tikrai tuokti, reikia štai ko:

---

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 14 iul., ad V (Acta A. S., XIV [1922] 528).

[2]) B. Ojetti, Synopsis[3], n. 1090.

[3]) Pav., B. Ojetti, t. p.,

[4]) Apie ginčą dėl Rytų atskalūnų popų galėjimo tikrai tuokti katalikus ir nekatalikus, kurie yra pasyvūs katalikų Bažnyčios jungtuvių formos subjektai, vz. P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 921; T. Schäfer, Das Eherecht, 250 išn. 29; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 661.

1) Vietos ordinaras turi būti, taip sakant, tikras ir visiškas ordinaras, ir tikras ir visiškas klebonas, t. y. kanoniškai apėmę savo pareigas ir esant nesustabdytai įgyvendinti galiai.

Kan. 334, § 3: „Rezidencialiniai vyskupai kanoniškai apima vyskupiją, parodydami vyskupijoj patys ar per prokūratorių Apaštališkojo Sosto raštą katedros kapitulai, dalyvaujant kapitulos sekretoriui ar kūrijos vedėjui (cancellarius), kad tą dalyką užrašytų". Kaip kiti vietos ordinarai apima savo pareigas, veizėtina į tam tikrus įstatymus. Tiems vietos ordinarams, kurie nėra beneficiatai, pav., katedros kapitula, kapitularinis vikaras, generalinis vikaras, užtenka momento, kai teisiai pradedamos eiti pareigos.

Kaip parapijos ar beneficialinis klebonas apima savo pareigas, kalbama kan. 1444, § 1: „Įvedimas į beneficiją tebūna padarytas taip, kaip įsakyta tam tikromis teisėmis ar teisiu įpročiu, nebent jei ordinaras dėl teisingos priežasties nuo to dalyko pažymėtai būtų dispensavęs raštu; šiuo atveju dispensa atstoja beneficijos apėmimą". Buv. Žemaičių vyskupijoj parapija, mano išmanymu, apimama, kai priimamas inventorius.

Kanoniškas parapijos apėmimas čia įsakytas jau dekretu „Ne temere". Seniau klebonas, nors ir kanoniškai neapėmęs beneficijos, galėdavo tikrai tuokti, jei tik pirmesnis klebonas jau nebevaldė parapijos ar kur nebuvo kitokio teisaus įpročio arba tam tikro įstatymo.

Klebonams nebeneficiatams užtenka momento, kai teisiai pradedamos eiti pareigos, kaip ir vietos ordinarams nebeneficiatams.

Todėl negali tikrai tuokti įbrautas (intrusus)[1]) ir įsiveržęs (invasor)[2]) klebonas ar vietos ordinaras.

Taip vietos ordinaro, taip klebono galia tikrai tuokti sustabdoma, jei ant įgyvenimų būtų mesta ar paskelbta ekskomunika, asmeninis interdiktas ar bendroji arba oficijos suspensa. Atbulai, gali tikrai tuokti pačiu įvykiu ekskomunikuotas, asmeniniu būdu interdiktuotas ir bendrai ar ab officio suspenduotas iki teismo skelbimo. Tas pat pasakytina apie suspenduotą nuo benficijos, jurisdikcijos, šventimų ir t.t.

Kai kurie sako, jog dar nustojama teisės, kai įkrintama į tas bausmes, kurios atima jurisdikciją, ir tai neveizint, ar bausmė paskirta ar paskelbta[3]). Tai gratis tvirtinama ir prieštarauja aiškiam kan. 1096, § 1, n. 2.

---

[1]) Intrusus vadinasi tas, kas paskirtas yra civilinės ar neteisios bažnytinės valdžios.

[2]) Invasor vadinasi, kas jėga ar žinomai (notorie) neteisingai įsiveržia į beneficiją.

[3]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 392.

Dekrete „Ne temere" vietos ordinaro ir klebono galia tikrai tuokti tesustodavo, kai juodu viešu dekretu ir įvardytai būdavo ekskomunikuojami ar suspenduojami nuo oficijos.

Vietos ordinaro ir klebono pareigos baigiasi tuoj, kai bet kuriuo būdu galutinai nustojama savo vietos. O „Bažnytinės oficijos nustojama, atsisakant, atimant, pašalinant, perkeliant, praėjus paskirtam metui" — kan. 183, § 1.

Atsisakyti tuo beneficijos ar oficijos galima taip pažymėtai, taip įsaistytai. Apie paskutinįjį dalyką kan. 188 pasakyta: „Dėl tylaus atsisakymo, kurs pačiomis teisėmis priimamas, pačiu įvykiu vakuoja bet kurios beneficijos ir nereikia jokios deklaracijos, jei dvasiškis:

1°. Padarytų vienuolių profesiją, neliečiant beneficijų kan. 584 įsakymu;

2°. Nepasirūpintų apimti paskirtos oficijos tam tikru metu, pažymėtu teisėmis ar, to dalyko nesant, ordinaro;

3°. Priimtų ir apimtų kitą bažnytinę oficiją, nesutaikomą su pirmesne;

4°. Viešai atkristų nuo katalikų tikybos;

5°. Sueitų į moterystę, nors tik civiliškai;

6°. Laisvai įstotų į kariuomenę prieš kan. 141, § 1 įsakymą;

7°. Savo valia be teisingos priežasties pasidėtų bažnytinius rūbus ir, įspėtas ordinaro, nepradėtų jų nešioti per mėnesį įspėjus;

8°. Neteisiai nesilaikytų įsakytos rezidencijos ir, įspėtas ordinaro ir nebūdamas teisiai sukliudytas, nepaklausytų ir nepasiaiškintų (nec responderit) tinkamu metu, paskirtu ordinaro".

Pažymėtas atsisakymas nuo oficijos ar beneficijos tepradeda veikti, kai jį reikale priima kompetentingas vyresnysis ir tai tikrai sužino atsisakęs (kan. 190).

Metas, kada oficija apimama, sustabdoma ar baigiasi, ne morališkai, tik fiziškai apskaičiuotinas. Todėl klebonas, kanoniškai teapimsiąs beneficiją, pav., 11½ val., netikrai sutuoktų 10 val.

2) Tegalima tuokti savoj teritorijoj. Tai vietos ordinaro atžvilgiu — visa vyskupija arba atskiros jos vietos, t. y. parapijos, filijos, koplyčios ir t.t.; klebono atžvilgiu — visa parapija ir atskiros jos vietos, pav., filijos, šiaipjau bažnyčios ir t.t. Tik taip vyskupijos, taip parapijos rubežiai fiziškai, ne morališkai suprantami. Todėl net nuo dviejų ar vieno žingsnio tolumo pareina moterystės tikrumas. Tai absoliutiškai pasakytina, kai rubežiai yra tikrai žinomi. Atbulai, jei jie yra abejotini, tai po jungtuvių stovėtina už moterystės tikrumą.

Išimtoj vienuolių regularių bažnyčioj tikrai tuokti gali vietos ordinaras ir klebonas, kurių teritorijoj stovi bažnyčia[1]). Nes paskutinioji išimta ne teritorijos, tik asmenų atžvilgiu.

Vietos ordinaras savo vyskupijoj ir klebonas savo parapijoj tikrai tuokia taip savo valdinius, taip svetimus — bet ką. Leistinumo kitas klausimas. Tai jau yra nuo dekreto „Ne temere".

Jei klebonas neturėtų atskiros savos teritorijos, pav., toj pačioj teritorijoj būtų atskirų tautų atskiri klebonai, tai visi tos teritorijos klebonai cumulative gali tikrai tuokti[2]).

Jei klebonas yra asmeninis plačiąja prasme, būtent, kai kurių asmenų ar šeimų, gyvenančių determinuotoj teritorijoj, tai savo teritorijoj bet ką tikrai tuokia[3]). Juos prilygsta labdaringų įstaigų (piorum locorum), pav., prieglaudų, rektoriai ar kapelionai, jei turi visą parapinę galią[4]). Tik jie tikrai tuokti tegali savo teritorijoj ir tik savuosius[5]).

Asmeniniai klebonai suglaustąja prasme, t. y. kurie yra kai kurių asmenų klebonai be determinuotos teritorijos, tikrai tuokti tegali savo valdinius. Tik tai daryti gali visur[6]). Atbulai, svetimų asmenų jie niekur negali tikrai tuokti.

Asmeninių klebonų valdinius tikrai gali tuokti taip pat (cumulative) teritorialiniai klebonai savo parapijoj. Tai rodo kan. 1095, § 1.

3) Laisvai reikia tuokti. To dalyko reikalauja sakramento pagarba ir kunigo vertumas. Atbulai, moterystė būtų netikra, jei vietos ordinaras ar klebonas tuoktų priverstinai ar iš didelės baimės (vi metuque gravi constrictus). Tik prievarta ir baimė turi būti išorinė, atsieit, padaryta kito žmogaus. Tai rodo kan. 1095, § 1, n. 3 žodis „constricti". Be to, baimė turi būti bent relatyviškai didelė. Toliau, prievarta ir baimė turi liesti stačiai ar nestačiai vietos ordinarą ar kleboną tuokėją. Vadinasi, jie turi būti priversti tuokti, kad pasiliuosuotų nuo prievartos ir baimės. Galop, nesvarbu, ar kalbamąjį tuokėją verčia šalys ar kas kitas. Taip pat nesvarbu, ar prievarta ir baimė yra teisinga ar ne; nes kan. 1095, § 1, n. 4 neskiriama dalyko. Tik kai kurie kanonistai išima tą atvejį, kai teisingai verčiama ar padaroma didelė baimė tam, kad būtų padaryta pagal įstatymus; nes negalima esą spėti, kad čia įstatymų leidėjas būtų norėjęs panaikinti moterystę[7]). Todėl,

---

[1]) Plg. S. C. de Sacramentis, *Romana et aliorum,* 13 mart. 1910.
[2]) Plg. S. C. C., resp. 1 febr. 1908.
[3]) Plg. S. C. C., resp. 1 febr. 1908.
[4]) Tai yra, kai labdaringa įstaiga Apaštališkojo Sosto ar vietos ordinaro atskiriama yra iš klebono jurisdikcijos kan. 464, § 2.
[5]) Plg. S. C. C., resp. 1 febr. 1908.
[6]) Plg. S. C. C., resp. 1 febr. 1908; kan. 261, 451, § 3.
[7]) Pav.: F. M. Cappello, De matrimonio, n. 670; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 112

jų nuomone, moterystė esanti tikra, jei klebonas esąs priverstas tuokti, grūmojant vietos ordinarui jį nubausti ar žmonėms gražojant skųsti jį vyskupui. Tik tai vargu kada gali įvykti ir nėra įtikinančio įrodymo.

Jei moterystės tuokėjas pirma buvo verčiamas ir iš didelės baimės ėjo tuokti, o nuėjęs visai liautųsi bijojęs ir laisvai tuoktų, tai moterystė būtų tikra.

Atbulai, moterystės nenaikina nedidelė baimė, apgaulė ir vyliai.

Prievarta ir didelė baimė, padaryta tuokėjui, jau dekretu „Ne temere" naikino moterystę. Tik ten dar buvo pridėta: „Dummodo invitati et rogati et neque vi...". Bet tai praktikoj neturėjo vertės; nes, nesant prievartos ir baimės, klebonas tuokėjas ar kas kitas visada laikomas bent šiokiu tokiu būdu prašytu. Todėl tai Kodeksas I. C. tyčia praleido.

4) Vietos ordinaras ar klebonas turi aktyviai dalyvauti jungtuvėse, t. y. turi pirma formališkai paklausti šalis, ar norinčios tuoktis, ir paskum priimti jų moterystės sutikimą. To paklausimo neatstoja pakvietimas tuokti. Kodekse I. C. nėra įsakytos tam tikros formos paklausti šalys apie sutikimą. Todėl paklausti tikrai galima ne tik žodžiu, bet taip pat raštu, per vertėją ar bet kuriuo ženklu. Tai net leistina dėl teisingos priežasties, pav., užkritus tuokėjo kalbai. Šiaip jau klausti reikia žodžiu.

Kalbamojo paklausimo reikia net mišriose moterystėse ir tuokiantis krikščioniui su nekrikščioniu; nes kan. 1095, § 1, n. 3 absoliutiškai ir to dalyko pažymėtai reikalaujama kan. 1102, § 1. Todėl visai atšaukta laikytina pasyvi asistencija, kur kalbamasis klebonas kartais galėdavo materiališkai ar pasyviai dalyvauti jungtuvėse, t. y. galėjo priimti šalių moterystės sutikimą, neklausdamas paties sutikimo[1]).

Moterystės sutikimas priimamas, kai šalys paklaustos pareiškia aną sutikimą, tai žinant ir suprantant klebonui. Jei klebonas, paklausęs šalis apie moterystės sutikimą, pats nebepriimtų jo, pav., užsikimštų ausis ar užsimerktų, sutikimas vis dėlto būtų teisiai priimtas. Nes, paklausus apie sutikimą, jau nebe nuo klebono valios pareina moterystės tikrumas.

422. Ar Bažnyčia papildo paprastojo tuokėjo galią? — Klausiama, ar vietos ordinaras ir klebonas gali tikrai tuokti, bendrai klystant ar pozityviškai ir apytikrai abejodamas, pav., kanoniškai neapėmus pareigų, nustojus jų ar esant sustabdytai galiai, ir to dalyko žmonėms nežinant ar manant juodu

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 10 mart. 1928 (Acta A. S., XX [1928] 120).

tikrai galint tuokti. Prieš Kodeksą I. C. visi kanonistai teigiamai kalbėjo; nes čia Bažnyčia anologiškai jurisdikcijai papildanti galią tuokti. Po Kodekso I. C. vieni kanonistai tyli, kiti po senovei tebekalba[1]). Daugelis paskutiniųjų nevartoja nė įrodymų. Kai kurie įrodinėja šiaip: 1) Nors galia tuokti nesanti jurisdikcija, į ją vis dėlto esanti panaši; nes esanti gaunama iš pačios oficijos ir galima įgalioti[2]). 2) Taip bendrai buvusios aiškinamos Tridentiškės teisės ir dekretas „Ne temere"[3]), o šio tekstas įdėtas kan. 1094-1095 [4]). 3) Čia papildoma esanti ne teisė tuokti, tik klebono galia (Pfarrgewalt)[5]).

Po Kodekso I. C., mano išmanymu, nebegalima tvirtinti, jog Bažnyčia papildanti galią tikrai tuokti kalbamuoju atveju. Nes: 1) Bendrai klystant ar pozityviškai ir apytikrai abejojant, Bažnyčia tepapildo jurisdikciją[6]). O vietos ordinaro ir klebono galia tuokti yra ne jurisdikcijos veiksmas — juodu yra tik autorizuoti liudytojai. Tuodu dalykai laikyti tuo pačiu būtų savivaliavimas. 2) Jei Bažnyčia papildytų galią tuokti, tai, bendrai klystant, katalikų ir mišrias moterystes, sueitas prie nekatalikų dvasiškio, reikėtų laikyti tikromis. Taip nėra ir čia niekas net neklausia apie bendrą klaidą. Todėl ir bažnytiniuose teismuose neveizima į pareiškimus, kad niekas nežinojęs, jog taip negalima esą tuoktis. 3) Tvirtinančiosios nuomonės įrodymai yra menki. Iš tikrųjų, jei galia tuokti būtų panaši į jurisdikciją, tai visai nedaug, mažne nieko. Todėl galia tuokti ir jurisdikcija pasilieka du skirtingi dalykai, kas neleidžia vieną į kitą įterpti — įterpti galią tuokti į jurisdikciją. Be to, nors, tiesa, dekretas „Ne temere" įdėtas kan. 1095-1096 ir todėl tos Kodekso I. C. vietos yra aiškintinos pagal senovės teises, bet reikia atsiminti tai, kad Bažnyčios jurisdikcijos papildymo įstatymas yra visai naujas dalykas. Pirma tik kanonistai ir teologai tvirtino, jog, bendrai klystant ar pozityviškai ir apytikrai abejojant, Bažnyčia papildanti jurisdikciją. Kaip tai jie galėjo tvirtinti, taip galėjo čion įterpti ir galią tuokti — taip pat tvirtino, jog Bažnyčia papildanti galią tikrai tuokti. Nūn Bažnyčia pareiškė papildanti jurisdikciją, apie galią tuokti nieko nesako. Todėl čia bereikia veizėti,

---

[1]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], 1 n. 110; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 568; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 131; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 392; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 649, 662-665.

[2]) F. M. Cappello, t. p., n. 649; T. Schäfer, Das Eherecht, 255; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 191, ir k.

[3]) F. M. Cappello, t. p., n. 663.

[4]) A. Vermeersch et I. Creusen, t. p.

[5]) M. Leitner, t. p.

[6]) „Ganytojas", n. 7 (1924) 185-189: P. Malakauskis, Kuomet Bažnyčia papildo jurisdikciją?

kas yra jurisdikcija, kas ne. Pirmoji papildoma, antroji ne — nereikia senovės teisių. Pagaliau, tvirtinančiosios nuomonės kanonistai patys sau prieštarauja[1]). Nes jei jie sako, jog Bažnyčia papildanti galią tuokti kan. 209 atvejais, kada papildoma jurisdikcija, tai konsekventiškai reikėtų tvirtinti, jog taip pat sustabdoma ta galia, kai nustojama jurisdikcijos, pav., įkristus į jurisdikcijos suspensą. To dalyko jie nesako. Taigi.

2. Įgaliotas tuokėjas.

423. Leidimas tuokti. — Kan. 1095, § 2: „Klebonas ir vietos ordinaras, kurie gali tikrai tuokti, taip pat gali leisti kitam kunigui, kad jis tikrai tuoktų jų teritorijoj".

Kas gali paprastąja galia (potestate ordinaria) tuokti, tas gali kitą įgalioti. Tik kadangi pats tuokėjo dalyvavimas jungtuvėse nėra jurisdikcijos veiksmas, tai anas įgaliojimas nėra tikras įgaliojimas. Tai tėra leidimas (licentia). Kodeksas I. C., tiesa, jį vadina taip leidimu, taip įgaliojimu (kan. 1094 ir 1096, § 1). Bet taip daroma dėl to, kad leidimas tuokti duodamas taip pat ir atliekamas mažne tokiomis pat taisyklėmis, kaip tikras įgaliojimas.

424. Įgaliotojas. — 1. Įgalioti tuokti gali, kas turi paprastąją galią tikrai tuokti[2]). Tai vietos ordinaras ir klebonas. Tik iš tiesų reikia, kad įgaliojimo metu ir jungtuvių vietoj jie patys galėtų tikrai tuokti. Nes, pasak 79 teisių taisyklės: „Nemo potest plus iuris transferre in alium quam sibi competere disgnoscatur"[3]). Todėl vietos ordinaras ar klebonas negali tikrai įgalioti kito tuokti, kanoniškai dar neapėmęs beneficijos ar negavęs oficijos arba jos jau nustojęs. Taip pat negali tikrai įgalioti, būdamas ekskomunikuotas, asmeniniu būdu interdiktuotas ar bendrai arba nuo oficijos suspenduotas po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo. Galop, klebonas ir vietos ordinaras tegali tikrai įgalioti kitą tuokti toj teritorijoj, kur įgaliotojai paprastąja galia gali tikrai tuokti, pav., klebonas savo bažnyčioj ar savo parapijos filijoj. Atvirkščiai, negali tikrai leisti tuokti svetimoj parapijoj ar vyskupijoj. Todėl leidimas tuokti yra netikras, jei klebonas įgalioja kitą kunigą tuokti bažnyčioj ar filijoj, kuri yra kaimynės parapijos teritorijoj. Tik viena tėra išimtis — jei įgaliojamas toks asmuo, kurs paprastąja galia gali tikrai tuokti įgaliojamoj

---

[1]) Išimtis — A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 392, kuriuodu sako, jog galia tuokti nustojama, kai įkrintama į bausmes, atimančias jurisdikciją.

[2]) Vz. Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 20 maii 1923, ad V (Acta A. S., XVI [1924] 114-115).

[3]) 79 reg., R. I., in VI°.

vietoj. Tai vietos klebonas ar ordinaras. Tik čia ir pats įgaliojimas tėra leistinumui, nes kalbamieji įgaliotiniai toj vietoj jau savaime gali bet ką tikrai tuokti.

2. Įgaliotinis tuokti kitą įgalioti arba subdeleguoti tegali toj pačioj teritorijoj šiais atvejais: 1) jei vietos ordinaro ar klebono būtų įgaliotas bet kurioms moterystėms (ad omnia universim matrimonia), ir 2) jei įgaliojime pažymėtai leista subdeleguoti (plg. kan. 199, §§ 1-4)[1]). Atbulai, įgaliotinis negali tikrai kito įgalioti, jei tėra įgaliotas tam tikrai moterystei, atskiriems atvejams ar pats yra jau subdeleguotas. Išimtis — kai tai pažymėtai leista (plg. kan. 199, § 5).

425. Įgaliotinis. — Kan. 1096, § 1: „Leidžiant tuokti kan. 1095, § 2 norma, reikia pažymėtai leisti tam tikram kunigui ir tam tikrai moterystei, ir draudžiama bendrai ar generališkai įgalioti, nebent jei įgaliojami būtų vikarai bendradarbiai (vicarii cooperatores) savo parapijoj; kitaip įgaliojimas yra joks".

Taigi tikrai įgalioti tuokti tegalima štai kaip:

1) Įgaliotinis turi būti kunigas. Tik iš jo nereikalaujama jokių savumų. Todėl jis gali būti be jokių pareigų arba be vietos, neaprobuotas išpažintims klausyti, ekskomunikuotas, interdiktuotas prieš ar po pasmerkiamojo arba paskelbiamojo sprendimo. Paskutiniųjų dalykų pamatas yra tas, kad niekur nėra pasakyta, jog įgaliotas tuokėjas taip pat turįs būti laisvas nuo cenzūrų, kaip tai pažymėtai reikalaujama iš paprastojo tuokėjo kan. 1095, § 1, n. 2.

2) Įgaliojamasis kunigas turi būti determinuotas taip, kad nebūtų abejojama, kas įgaliotas.

Kunigas tuokėjas determinuoti galimas vardu ir pavarde, pareigomis, pav., N. bažnyčios filialistas ir N. mokyklos kapelionas, ar savumu, pav., pirmasis N. parapijos vikaras ir t.t.

Įgalioti galimas vienas ir net daugiau. Tik jie turi būti determinuoti, pav., abu N. parapijos vikarai, visi N. parapijos filialistai ir t.t. Tada kiekvienas jų gali tuokti. Tik taip įgalioti nepatariama; nes kan. 1096, § 1 pasakyta: „sacerdoti determinato", t. y. vienaskaitoj, ir moterystė gali būti pastatyta į pavojų palikti netikra dėl to, kad neužtektinai determinuotas tuokėjas.

Įgaliojamasis kunigas gali būti įgaliotojui nežinomas.

Atbulai, įgaliojimas tuokti yra netikras, jei įgaliojamas nedeterminuotas kunigas. Tai yra, kai paliekama šalims ar kam kitam pasirinkti ar parinkti bet kurs kunigas ar iš daugelio neįgaliotų vienas. Net iš dviejų pasiskirti vienas yra

---

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 28 dec. 1927 (Acta A. S., XX [1928] 62).

netikras įgaliojimas; nes čia įgaliojama ne tuokti, tik duoti pati galia tuokti.

3) Pati moterystė taip pat turi būti determinuota. Ji determinuoti galima šalių vardais ir pavardėmis, jų pareigomis, jungtuvių vieta ar valanda.

Įgalioti galima net daugeliui determinuotų moteryščių.

Atbulai, netikras yra įgaliojimas, kai bendrai ar generališkai įgaliojama tuokti, pav., bet kas, tam tikra moteryščių kategorija, kas per tam tikrą laiką (metus, mėnesį, savaitę ar šiandien) atsiras ir t.t. Taip įgalioti tegalimas vikaras bendradarbis ir iš dalies vikaras padėjėjas, kaip tuoj pamatysime.

426. Vikarai. — Vikaras bendradarbis (vicarius cooperator) savaime neturi jokios galios tikrai tuokti. Tam dalykui reikia vietos ordinaro ar klebono įgaliojimo.

Vikaras bendradarbis įgalioti tuokti galimas tam tikrai moterystei ir, kaip jau minėjome, bendrai ar generališkai. Pirmuoju būdu visada galima įgalioti — nesvarbu, ar jo paskyrimas yra tikras ar ne. Atbulai, bendrai ar generališkai įgalioti tuokti tegalima, kai vikaras bendradarbis yra tikrai paskirtas, būtent, vietos ordinaro, atsiklausus kleboną. Nes kan. 476, § 3 pasakyta: „Ne klebono, tik vietos ordinaro, atsiklausus kleboną, yra dalykas skirti vikaras bendradarbis iš pasaulinių kunigų". O kad atsiklausimas klebono čia yra tikrumui, rodo kan. 105, n. 1. Be to, S. C. Concilii, *Zagabriae*, 1920 m. 13 lapkr., paklausta, ar, skiriant vikarus bendradarbius, būtinai reikią atsiklausti klebonas, nes klausiamojoj vietoj esąs priešingas įprotis, atsakė stačiai, jog esą laikytinasi Kodekso I. C. dispozicijos[1]).

Vietos ordinaras, skirdamas vikarą bendradarbį, tikrumui turi atsiklausti kleboną ne tik pirmą kartą vietos ar asmens atžvilgiu skirdamas, bet taip pat perkeldamas, sumainydamas ir t.t.; nes be restrikcijos pasakyta — daryti išimtis būtų savivaliavimas.

Vikaras bendradarbis, bendrai ar generališkai įgaliotas tuokti, gali kitą subdeleguoti atskirais atvejais[2]). Jei jis tėra

[1]) Acta A. S., XIII (1921) 43-46. — S. C. Concilii, paklausta buv. Žemaičių vyskupijos ordinaro, 1925 m. 11 gruodžio atsakė: „Examini subjecto dubio ab Amplitudine Tua proposito litteris diei 5 iunii h. a., circa consuetudinem nominandi vicarios cooperatores inaudito parochō, haec S. Congregatio Concilii respondit: Ordinarius utatur iure suo ad tramitem can. 5 Codicis I. C." (vz. „Tiesos Kelias" [ofic. dal.], n. 1 [1926] 1. Dėl to dalyko galima pasakyti tai, kad atsiklausimas klebono, skiriant vikarą, yra visai naujas dalykas. Todėl čia negali būti nė kalbos apie priešingą įprotį. Tai viena. Antra, jei milžine Žemačių vyskupijoj sunku buvo atsiklausinėti klebonai, tai dabar tas pamatas visai atkrinta. Todėl, mano išmanymu, laikytinasi to, ką pasakėme tekste.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 28 dec. 1927 (Acta A. S., XX [1928] 61).

įgaliotas tam tikrai moterystei, tai kito subdeleguoti nebegali. Išimtis — jei tai pažymėtai būtų leidęs jam įgaliotojas. Tik abiejais tais atvejais įgalioti tegalima toj pačioj parapijoj.

F. M. Cappello sako, jog vikarą bendradarbį čia prilygstąs vikaras padėjėjas (vicarius adiutor), kai jis tik iš dalies einąs klebono pareigas[1]). M. Leitner net be jokios restrikcijos čion įima vikarus padėjėjus, bažnyčių rektorius ir k. Todėl šie taip pat galimi esą generališkai įgalioti tuokti[2]). Tai, apskritai, netiesa. Nes kan. 1095, § 1, n. 2 pažymėtai teminimas vikaras bendradarbis. Tik vikarą padėjėją, kurs iš dalies teina klebono pareigas, vietos ordinaras gali generališkai įgalioti (vz. kan. 475, § 2, kur pasakyta: „si vero suppleat ex parte dumtaxat, eius iura et obligationes desumentur ex litteris deputationis"). Atbulai, to padaryti negali klebonas, nes niekur tokios galios nerandame Kodekse I. C.

427. Įgaliojimo savumai. — 1. Kad įgaliojimas tuokti būtų tikras, reikia štai ko:

1) Įgaliojimas turi būti pažymėtas (kan. 1096, § 1). Tai padaryti galima žodžiu ir kitais tolygiais pozityviškais ženklais, nes Kodeksas I. C. pažymėtai nereikalauja įgalioti žodžiu ar raštu. Net telefonu ir telegrafu galima įgalioti tikrai, o greitame reikale net leistinai. Praktikoj patariama įgalioti raštu, labiausiai tada, kai įgaliotinis yra iš kur kitur ar tarpiškai arba per kitą įgaliojamas. Tai reikale geriau bus įrodyti pats įgaliojimas.

Atbulai, įgaliojimas tuokti yra netikras: tylus (licentia tacita), spėjamas (l. praesumpta seu interpretativa), t. y. viliantis ar esant įsitikinus, kad įgaliotojas sutiksiąs, ir ekonominė tolerancija, t. y. kai klebonas žino tuokiant ir nieko nesako.

2) Įgaliota turi būti pozityviškai arba „libere et deliberate".

Todėl jei įgaliojama iš fiziškos prievartos ar baimės, kur visai atima žmogaus protą, tai leidimas yra netikras. Atbulai, kalbamojo įgaliojimo nenaikina didelė baimė, nes kan. 1096, § 1, n. 3 apie tai nieko nepasakyta. Todėl taikintina bendroji baimės taisyklė, apie kurią kalbama kan. 103, § 2. Juo labiau įgaliojimo nenaikina maža baimė, į kurią išorinėj srity neveizima.

Be to, įgaliojimą tuokti naikina substancialinė klaida, būtent, kai klaidos objektas yra įgaliotinio ar šalių asmens. Tas pat pasakytina apie klaidą, kurioj glūdi sąlyga sine qua non, t. y. klaidingai manoma apie savumą ar priežastį, arba pati sąlyga stačiai reikalaujama sine qua non.

---

[1]) De matrimonio, n. 674.
[2]) Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 204.

3) Įgaliotinis turi žinoti, kad jam leista tuokti. To reikalauja pati įgaliojimo sąvoka[1]). Kitaip nėra sijos tarp leidimo tuokti ir asistencijos. Tik nesvarbu, iš kur įgaliotinis sužino, kad esąs įgaliotas. Tai savaime tėra leistinumui.

Be to, įgaliotinis bent įsaistytai (implicite) turi priimti arba sutikti su įgaliojimu. Įsaistytas priėmimas glūdi pačiame prašyme tuokti. Todėl jei leidimo tuokti prašyta paties įgaliotinio ar bent jam žinant, tai leidus įgaliotinis tikrai tuokia, nors dar nežinotų, kad leista. Tik tai, kaip jau žinome, neleistina. Atbulai, jei leista tuokti, kitam prašant ir įgaliotiniui nežinant, tai įgaliotinio veiksmas yra netikras, iki jis sužinojęs priima įgaliojimą.

4) Neišeiti iš mandato ribų. Kitaip jo veiksmas yra joks. Todėl turi įvykdyti visas sąlygas, kuriomis įgaliotojo leista tuokti.

5) Įgaliotinis turi tuokti įgaliotojo teritorijoj.

6) Įgaliotinis netikrai tuokia iš prievartos ir didelės baimės. Tai rodo įstatymų analogija su paprastuoju tuokėju, kur yra tas pats pamatas, būtent, sakramento pagarba ir kunigo vertumas.

7) Ginčijamasi, ar gali tikrai tuokti įgaliotinis, įkritęs į ekskomuniką, asmeninį interdiktą ar bendrą arba oficijos suspensą po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo. Vieni tai neigia[2]). Už tą nuomonę kalba tai, kad pačia daiktų įgimtimi įgaliotinis turi laikytis to visa, kas tikrumui ir leistinumui įsakyta pačiam įgaliotojui. Kiti teigiamai kalba[3]). Ši nuomonė, mano išmanymu, yra apytikresnė. Nes jei ekskomunikuotas, asmeniniu būdu interdiktuotas ar suspenduotas po išsprendžiamojo ar paskelbiamojo skelbimo galimas įgalioti tuokti, tai tuo pačiu gali taip pat tuokti.

2. Kad įgaliojimas tuokti būtų leistinas, tai reikia laikytis kan. 1096, § 2, kuriame pasakyta: „Klebonas ar vietos ordinaras teleidžia tuokti, pirma įvykdęs visa, kas teisėmis reikalaujama įrodyti laisvai padėčiai". Vadinasi, įgaliotojas, prieš įgaliodamas tuokti, pats turi ištirti sužieduotinius, surinkti įsakytus dokumentus ir t.t. (n. 55-89). Tai įsakyta dėl to, kad tie dalykai įvykdyti lengviau įgaliotojui, nekaip įgaliotiniui. Tik dėl protingų priežasčių galima įgalioti visa, taip sakant, jungtuvių procedūra, pav., negalint ar kur išvykus klebonui ir t.t.[4])

[1]) Plg. S. C. C., 5 dec. 1626; 15 apr. 1628.

[2]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 122; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 396.

[3]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 573; T. Schäfer, Eherecht, 269.

[4]) Tai vadinasi „delegatio ad universalitatem causarum matrimonialium". Įgaliojimas tik tuokti vadinasi generalinis įgaliojimas tuokti ar stačiai įgaliojimas tuokti.

428. Leidimo tuokti kadencija. — Leidimas tuokti baigiasi: 1) įvykdžius mandatą; 2) praėjus metui ar pabaigus tam tikrą skaičių atvejų; 3) išnykus priežasčiai, dėl kurios įgaliota; 4) atšaukus įgaliojimą ir tai pranešus įgaliotiniui; 5) atsisakius įgaliotiniui, tai pranešus įgaliotojui ir šiam sutikus. Atbulai, įgaliojimas nesibaigia, pasibaigus įgaliotojo teisei. Išimtys — kai įgaliojimas visai dar nepradėtas ar kas kita pasakyta įgaliojime (plg. kan. 207, § 1 ir 61).

429. Ar Bažnyčia papildo įgaliotą galią tuokti? — Kai kurie sako, jog, bendrai klystant ar pozityviškai ir apytikrai abejojant, Bažnyčia papildanti įgaliotą galią tuokti[1]). Tai jie išveda iš analogijos su tuo, kas aukščiau kalbėta apie papildymą vietos ordinaro ir klebono galios tuokti (n. 418). Tai, mano išmanymu, yra netiesa. Tai išvedu taip pat iš analogijos, kur aukščiau kalbėjau, jog nė paprastųjų tuokėjų galios nepapildoma (n. 418).

430. Pakeitimai. — 1) Tridentiškių teisių eroj buvo galima net bendrai arba generališkai įgalioti tuokti[2]).

Taip pat buvo po dekreto „Ne temere".

Kodeksas I. C. atšaukė generalinį įgaliojimą tuokti.

2) Tridentiškių teisių eroj savaime buvo laikomi įgaliotais tuokti tie vikarai bendradarbiai arba viceklebonai, kuriems visai buvo pavesta dirbti ganytojo darbą ar administruoti visi sakramentai[3]).

Nūn vikarai bendradarbiai savaime negali tikrai tuokti. Tik jie galimi net bendrai arba generališkai įgalioti.

3) Tridentiškių teisių eroj kunigas buvo galimas pasirinktinai (šalys galėjo pasirinkti) įgalioti tuokti[4]). Tik buvo abejojama moterystės tikrumu, jei nedeterminuotai buvo šalims leidžiama tuoktis prie bet ko ir su bet kuo[5]).

Dekrete „Ne temere" atšauktas galėjimas pačioms šalims pasirinkti tuokėją.

Taip pat yra ir dabar.

4) Tridentiškių teisių eroj tylus įgaliojimas tuokti daugelio buvo laikomas užtektinu[6]).

Taip pat buvo po dekreto „Ne temere".

Kodeksas I. C. atšaukė tylų ir spėjamą įgaliojimus ir ekonominę toleranciją tuokti.

---

[1]) Pav., Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 93.
[2]) S. C. C., *Neapol.*, 3 iul. 1734.
[3]) S. C. S. Off., 7 sept. 1898.
[4]) S. C. C., *Colonien.*, 18 mart. 1893.
[5]) Pav.: P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 949, tokią moterystę laikė klaikra. Priešingai manė Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 180 išn. 217.
[6]) Pav.: Fr. Wernz, t. p., išn. 221; P. Gasparri, t. p., n. 946.

5) Tridentiškėse teisėse tuokėjas, įkritęs į cenzūrą, galėjo tikrai įgalioti kitą asmenį tuokti.

Po dekreto „Ne temere" buvo abejojama, ar ekskomunikuotas ir suspenduotas klebonas galįs tikrai tuokti — tai vieni teigia[1]), kiti neigia[2]).

Kodeksas I. C. aiškiai pasakė, jog ekskomunikuotas, asmeniniu būdu interdiktuotas ir bendrai ar nuo oficijos suspenduotas po pasmerkiamojo ar paskelbiamojo sprendimo vietos ordinaras ar klebonas negali tikrai tuokti.

3. Liudytojai.

431. Reikalingumas. — Jungtuvių tikrumui, be tuokėjo, dar reikia bent dviejų liudytojų. Be jokio liudytojo ar tik prie vieno liudytojo sueita moterystė yra netikra. Tas pat yra tada, kai vienas iš liudytojų tėra tikras, o kiti yra tokie, kurie tikrai negali būti liudytojai, pav., visai pasigėrę; nes čia juridiškai tik vienas tėra liudytojas[3]).

Liudytojai tuokiantis reikalaujami tam, kad reikale paliudytų jungtuvių įvykį.

432. Savumai. — Taip seniau, taip Kodeksas I. C. iš jungtuvių liudytojų nereikalauja jokių savumų. Todėl jais gali eiti, kas tik gali liudyti įgimtąja teise, būtent, kas gali suprasti ir paliudyti jungtuvių įvykį.

Smulkiau kalbant, jungtuvių liudytojais tikrai gali eiti: 1) vyriškiai ir moteriškės, 2) nepribrendę ir suaugę[4]), 3) ekskomunikuotas, interdiktuotas, suspenduotas, užsitraukęs nešlovę (infames), 4) eretikai, atskalūnai, nekrikščionys[5]), priverstas, iš baimės, apgautas ir t.t.

Atbulai, negali tikrai eiti jungtuvių liudytojais: 1) akli kurčiai, 2) vaikai, 3) bepročiai, 4) visai pasigėrę, 5) suhipnotizuoti, 6) miegodami ir t.t.[6])

Leistinai negali eiti jungtuvių liudytojais šie: 1) Nekatalikai. Tik dėl didelės priežasties ir nesant papiktinimo, jie galimi toleruoti[7]). 2) Ekskomunikuotas ar interdiktuotas, jei

---

[1]) Pav., B. Ojetti, In ius antipianum et pianum, n. 122.

[2]) Pav., Fr. Wernz, Iur decretalium, IV² n. 296.

[3]) Plg. S. C. C., 14 ian. 1673.

[4]) Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 123; C. Zetta, Il matrimonio, n. 306, neteisingai čia išima nepribrendusius (impuberes), nes maišomi teismo ir jungtuvių liudytojai.

[5]) Plg. c. 3, X, *de probationibus*, II, 19; S. C. C., 14 ian. 1673; S. C. de Prop. Fide, instr. 9 dec. 1822.

[6]) Plg. S. C. C., *Amerin.*, 12 ian. 1715; *Roman.*, 28 iul. 1730; *Neapol.*, 19 sept. 1753.

[7]) S. C. S. Off., 19 aug. 1891; S. C. de Sacramentis, *Roman. et aliarium*, 13 mart. 1910; S. C. Inqu., 29 nov. 1672; S. C. Prop. Fide, 9 dec. 1822; 19 aug. 1891.

būtų papiktinimas. Tik ir nesant papiktinimo, patariama jų nekviesti, jei galima be didelės negerovės[1]). 3) Nepatartini akli ar nebyliai. 4) Nepritinka kviesti nepribrendę ir ištvirkę asmens. Pamatas—pagarba sakramento ir tai, kad būtų galima tikrai įrodyti, nes jie menki liudytojai.

433. Dalyvavimas jungtuvėse. — Jungtuvių liudytojai turi dalyvauti jungtuvėse šiaip:

1) Patys ir drauge su tuokėju (praesentia simultanea) pačiose jungtuvėse ar bent esminėj jų daly; nes kitaip nebūtų galima pasakyti, jog tuokiamasi prie liudytojų, kaip reikalaujama kan. 1094, ir liudyti, kad iš tikrųjų susituokta.

2) Fiziškai, t. y. toj pačioj vietoj, kur tuokiamasi. Todėl liudytojai negali tikrai dalyvauti jungtuvėse per telefoną, teleskopą, radijų ir t.t.

3) Morališkai, arba taip, kad iš aplinkybių suprastų, jog šalys tuokiasi. Kitaip negalės liudyti, kad šalys susituokusios.

4) Formališkai, t. y. pakviesti. Jungtuvių liudytojai pakviesti yra sužieduotinių dalykas. Jei šalių pakviestieji liudytojai netiktų ir nebūtų galima jų toleruoti, tai tuokėjas gali juos pašalinti ir pakviesti kitus. Tai išvedu iš analogijos su krikšto tėvais (kan. 765, n. 4).

Jungtuvių liudytojai pakviesti galimi taip pažymėtai, taip įsaistytai (implicite). Paskutinysis būdas yra, kai tuokiamasi prie žmonių, kurie girdi ar mato įvykį ir gali paliudyti[2]). Praktikoj liudytojai visada kaip nors determinuojami ir prašomi.

Kai kurie sako, jog formališko jungtuvių liudytojų dalyvavimo reikią tikrumui[3]). Kiti tai neigia[4]). Paskutinieji, mano išmanymu, kalba tiesą. Tai rodo S. C. de Prop. Fide atsakymas, 1827 m. 2 liep. Be to, dekr. „Ne temere" jungtuvių liudytojai turėjo būti „invitati et rogati". Dar senesnėse teisėse buvo pasakyta „adhibitis". Toliau, to dalyko nereikalauja Kodeksas I. C. Galop, ir be to pasiekiamas įstatymo tikslas, būtent, galimas paliudyti jungtuvių įvykis. Todėl moterystė yra tikra, kai bent du asmens atsitiktinai dalyvauja jungtuvėse ar, būdami jungtuvių vietoj, mato ar girdi, kad tuokiamasi. Išimtis — jei liudytojai, praeidami pro šalį ir nematomi šalių, girdėtų pareiškiant moterystės sutikimą[5]). Nes čia negalima pasakyti, jog tuokiamasi prie liudytojų.

---

[1]) A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 397; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 91.

[2]) S. C. de Prop. Fide, 2 iul. 1827.

[3]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, t. p.

[4]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectones iuris matrimonii[3], II n. 577; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 123; Pr. Cerato, t. p.; T. Schäfer, Das Eherecht, 263; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 197.

[5]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], n. 960.

Jei šalys, nežinodamos jungtuvių liudytojų reikalingumo ir manydamos nesant jokio liudytojo, tuoktųsi ir iš tiesų liudytojai būtų, tai reikia skirti atvejis nuo atvejo. Ir tai, jei norima tikrai susituokti, moterystė yra tikra; nes čia yra moterystės sutikimas ir iš tiesų pareiškiamas prie liudytojų. Jei tenorimas užmegzti konkubinatas, atlikti valstybės apeigos ar susižieduoti ir t.t., tai moterystė yra netikra; nes čia trūksta moterystės sutikimo. Po įvykio visada spėjama, kad šalys tikrai norėjusios susituokti, iki priešinga įrodoma. Nes moterystei yra prielankios teisės, žodžiai išreiškia moterystės sutikimą ir visada spėjama, kad žodžiai sutinka su išvidine mintimi[1]).

5) Tikrumui nereikia, kad liudytojai prieš jungtuves žinotų šalių intenciją tuoktis. Taip pat nereikia, kad jie pažymėtai turėtų intenciją eiti liudytojais — užtenka iš tiesų matyti ar žinoti ir suprasti, kad tuokiamasi.

III. KAS GALI LEISTINAI TUOKTI.

434. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Buveinė ir lyg buveinė, 3. Mėnesinis sustojimas, 4. Kas gali leistinai tuokti perėjūnus ir emigrantus?, 5. Kuomet klebonui ar vietos ordinarui reikia leidimo tuokti?, 6. Katros šalies klebonas tuokia?, 7. Įplaukos, neteisiai tuokiant, ir 8. Bausmės.

435. Apskritai. — Kan. 1097: „§ 1. Klebonas ar vietos ordinaras leistinai tuokia:

1°. Teisiai konstatavęs laisvą šalių padėtį teisių normomis;

2°. Be to, konstatavęs jungtuvių vietoj bet katros šalies buveinę ar lyg buveinę, ar mėnesinį arba, jei yra perėjūnas, aktuališką sustojimą;

3°. Jei nebutų sąlygų, apie kurias kalbama n. 2, tai gavęs bet katros šalies buveinės ar lyg buveinės, ar mėnesinio sustojimo klebono arba vietos ordinaro leidimą, nebent jei šalys būtų perėjūnai, kurie aktuališkai keliauja ir niekur neturi gyvenamosios vietos, ar dideliame reikale, kurs pateisintų neprašyti leidimo".

Kas yra laisva padėtis (status liberus) ir kaip jis ištirti, kalbėjome aukščiau (nn. 54-80).

Be to, pažymėtina, kad šis kanonas suponuoja įvykdytą esant kan. 1032, apie kurį kalbėjome n. 88-89.

436. Buveinė ir lyg buveinė[2]). — 1. Buveinė yra nuolat gyvenamoji vieta. Pagal Kodeksą I. C., ji yra ta vieta, kur

[1]) Plg. S. C. de Prop. Fide, ad vic. Ap. Constantinop., 1 oct. 1785.

[2]) „Ganytojas", n. 4 (1922) 94-98: P. Malakauskis, Kodekso I. C. buveinė ir lyg buveinė.

kas gyvena intencija ten amžinai pasilikti, jei kaip kitaip neatsitiktų, arba kur kas jau išgyveno 10 metų, nors jokios intencijos čia gyventi neturėjo ir neturi (kan. 92, § 1). Lyg buveinė vadinasi ta vieta, kur kas gyvena intencija ten pasilikti nors didžiąją pusę metų, jei kaip kitaip neatsitiktų, arba kur kas jau išgyveno didžiąją pusę metų, nors be jokios tam tikros intencijos (kan. 92, § 2).

Gyvenamoji vieta suprantama parapija ar bent vyskupija.

Pamatiniai buveinės elementai gali būti du ar vienas. Du: gyvenimas ir intencija ten amžinai gyventi. Vienas — 10 metų išgyvenimas. Taigi, kai tik kas amžinai apsigyvena, tuo pačiu momentu įgyja buveinę — nereikalaujama išgyventi nei metų, nei kelių mėnesių, nei dienos. O kai jau kur išgyventa 10 metų, tai, nors nei pirma nenumatyta nei dabar nemanoma toj vietoj amžinai ar bent kurį laiką gyventi, vis dėlto jau įgyjama buveinė. Įgyjama ji pačiu įvykiu ir be jokio spėjimo (sine praesumptione), kur kitaip buvo prieš Kodeksą I. C., ir be jokio teisių ir teisėmis spėjimo (sine praesumptione iuris et de iure), kaip klaidingai mano šiandienykščiai kai kurie kanonistai. Net jei turėta priešinga intencija ar noras amžinai ar tie 10 metų negyventi, vis dėlto po 10 metų pačiomis teisėmis prikergiama buveinė — ji įgyjama.

Lyg buveinei taip pat gali būti du ar vienas pamatinis elementas: gyvenimas ir intencija gyventi ten didžiąją pusę metų ar vien išgyvenimas didžiąją pusę metų. Didžiąją pusę metų čia sudaro pilni šeši mėnesiai ir dar nors trupučiukas septinto mėnesio. Taigi, kai kas apsigyvena kur ilgiau už šešis mėnesius, tuoj įgyja lyg buveinę. Niekam nereikia išgyventi mėnesio, kaip seniau kai kurių kanonistų klaidingai manyta; nereikia nė dienos. Toliau, kai kas iš tikrųjų išgyviena kur šešis mėnesius su trupučiuku, t. y. kai tik pradeda septintą mėnesį, tai tuo pačiu įvykiu įgyja lyg buveinę ir tai, nors pirma net nemanė tiek gyventi ir nors nemano toliau čia gyventi, tik tebepasilieka.

2. Buveinė ir lyg buveinė skirstoma šiaip:

1) P a r a p i n ė ir d i e c e z i n ė. Pirmoji yra tada, kai gyvenama kurioj parapijoj. Antroji, kai gyvenama kurioj vyskupijoj, t. y. kai, gyvenant tai šen, tai ten kurioj vyskupijoj, niekur nesustojama tiek, kad būtų galima įgyti parapijos buveinė ar lyg buveinė; arba kai gyvenama kurioj apaštališkoj prefektūroj ar vikariate, kur nėra parapijų arba, geriau sakant, lyg parapijų.

2) A s m e n i n ė, kai įgyjama paties, ir p a s k o l i n t a, kuri įgyjama iš asmenų, kurių priklausoma, pav., teisiai neišsiskyrusi žmona turi vyro buveinę.

3) L e g a l i n ė arba būtina ir l a i s v a. Legalinė vadinasi ta buveinė, kuri teisėmis savaime kyla iš tam tikros

sijos su kitu asmeniu ar gyvenant pareigų arba bausmės vietoj. Pirmojo atvejo pavyzdžiai: teisiai neišsiskyrusi žmona visada seka vyro buveinę ir turi taip pat jo lyg buveinę; iki 21 metų asmens seka tėvo ir, nesant jo, motinos ar globėjų buveinę ir turi jų lyg buveinę. Antrojo atvejo pavyzdys — klebonas savo parapijoj. Tretysis atvejis — kai nuteistas sėdi kalėjime ar yra ištremtas. Paskutiniaisiais dviejais atvejais įgyjama buveinė, jei pareigos ar bausmė yra amžinos, ir lyg buveinė, jei pareigos ar bausmės tėra laikinės, t. y. bent šešių su trupučiuku mėnesių. Laisva buveinė ar lyg buveinė yra ta, kuri galima savo valia įgyti ir pamesti.

Asmeninė buveinė ir lyg buveinė, apskritai, yra laisva. Išimtis — kai įgyjama iš bausmės ar rezidencialinių pareigų vietos. Tai legalinė buveinė ar lyg buveinė. Paskolinta buveinė ar lyg buveinė visada yra legalinė.

4) Individualinė — fizinių, ir juridinė — moralinių kolegialinių asmenų buveinė ar lyg buveinė.

5) Paprasta arba vientisa, kai viena buveinė ar lyg buveinė teturima; dvilypė, kai turimos dvi.

3. Kiekvienas fizinis ir moralinis kolegialinis savarankiškas (sui iuris) asmuo gali įgyti asmeninę buveinę. Išimtis — baudžiamasis draudimas. Kurs nėra savarankiškas (sui iuris), neturi tos teisės. Todėl asmeninės buveinės negali įgyti teisiai neišsiskyrusi žmona, nepilnametis (neturįs 21 m. amžiaus) ir bepročiai. Jie skolina buveinę resp. iš vyro, tėvų ar globėjų ir vieną teturi. Tik kai jie pasidaro savarankiški, tuoj gali įgyti savo buveinę, pav., teisiai išsiskyrusi žmona, sukakęs 21 metus amžiaus ir t.t.

Asmeninę lyg buveinę gali įgyti ne tik sui iuris asmens, bet dar šie: 1) septynerių metų vaikai ir 2) žmona, nors neteisiai išsiskyrusi. Atbulai, negali įgyti savo lyg buveinės vaikai iki septynerių metų ir bepročiai.

4. Asmeninės ir laisvos buveinės ar lyg buveinės nustojama, reališkai metus gyvenamąją vietą intencija nebegrįžti (kan. 95). Paskolinta buveinė ar lyg buveinė visada seka paskolintoją. Todėl kai paskolintojas pakeičia savo buveinę ar lyg buveinę, tai ir paskolinta buveinė ar lyg buveinė pasikeičia. Pav., iki tėvas tebeturi savo buveinę ar lyg buveinę, nepilnamečiai jo vaikai turi jo buveinę ir lyg buveinę. Tėvas metė gyvenamąją vietą intencija nebegrįžti, tai ir vaikas nustoja tos buveinės ar lyg buveinės. Tėvas įgijo naują buveinę ar lyg buveinę, tai vaikas savaime įgyja tą buveinę ar lyg buveinę. Čia net nesvarbu, kur vaikas gyvena — pas tėvą ar kur kitur.

Praėjus legalinei ar nustojus paskolintos buveinės ar lyg buveinės, galima ten pat įgyti savo buveinė ar lyg buveinė.

įgyjama, ten pat pasiliekant ar persikeliant gyventi. Tai savaime aišku.

5. Aukščiau paminėjome dvilypę buveinę ir lyg buveinę. Čia gali būti ir iš tiesų yra trupučiukas painiavos. Kodekse I. C. nieko nepasakyta apie kalbamąjį dvilypumą. Kalbant apie buveinės ir lyg buveinės dvilypumą, reikia skyrium imti buveinė ir lyg buveinė, ir skirti laisva ir būtina lyg buveinė.

Bendra kanonistų nuomonė — buveinė gali būti dvilypė, t. y. ji galima turėti dviejose vietose kartu. Nes konstitutyviniai buveinės elementai — gyvenimas ir intencija ten amžinai gyventi — galimi turėti kartu dviejose vietose, pav., vienoj vietoj gyvenama žiemą, antroj vasarą. Tik, žinoma, reikia gyventi kaip tikras gyventojas, tik ne kaip atėjūnas ar perėjūnas. Todėl ne dvi buveinės, jei vienoj parapijoj atliekami komercijos ar kiti reikalai, antroj nakvojama. Tai viena nakvynės buveinė. — Dar lengviau turėti kartu buveinė ir lyg buveinė atskirose vietose.

Dviejų laisvų lyg buveinių kartu įgyti ar turėti niekaip negalima, nes niekaip negalima sutaikinti kartu dviejose vietose konstitutyvinių lyg buveinės elementų. Iš tikrųjų, negalima kartu gyventi dviejose vietose didžiąją pusę metų; dvi didžiosios pusės tų pačių metų yra daugiau už metus ir, vieną pusę begyvendamas, antrosios nustoji. Taip pat negalima turėti intencijos išgyventi čia ir ten didžiąją pusę metų. Taigi. Neveizint į tai, kai kurie kanonistai sako, jog galima esą išvykti kur kitur gyventi didžiąją pusę metų, nebeturint intencijos sugrįžti atgal į senąją lyg buveinę — štai dvi lyg buveinės. Čia maišoma intencija atnaujinti pirmiau buvusi lyg buveinė su intencija sugrįžti į senąją buveinę.

Viena laisva, antra legalinė arba būtina lyg buveinė turėti kartu galimos. Nes legalinei lyg buveinei nereikia gyventi toj vietoj. Pav., nepilnamečiai vaikai, kitur gyvendami ir turėdami savo lyg buveinę, turi kartu ir tėvų lyg buveinę.

6. Buveinė ar lyg buveinė išorinėj srity teturi juridišką vertę, kai žinoma toj srity. Jei buveinė ar lyg buveinė įgyta vien faktu, t. y. gyvenant 10 metų ar resp. didžiąją pusę metų, jau užtenka žinoti faktas. Tai sužinoma taip pat, kaip ir kiti įvykiai. Jei buveinėj ar lyg buveinėj reikia žinoti taip pat intenc:ja gyventi, t. y. dar neišgyvenus toj vietoj 10 metų ar resp. didžiosios pusės metų, tai neužtenka tik asmens pasakymo ar tvirtinimo ir intencija turi būti formališkai įrodyta. Intencija įrodyti galima: 1) Spėjimais. Pav., didžiosios dalies turto pargabenimas, namų pastatymas ar nupirkimas ir t.t. rodo intenciją ten amžinai gyventi. Iš objekto arba tikslo, dėl ko čia atvykta gyventi, taip pat galima spėti, ar ilgai ma-

noma gyventi. Pav., bernas spėjamas pas ūkininką gyvensiąs didžiąją pusę metų. 2) Priesaika, liudytojais ir t.t.

7. Kas turi buveinę, tas vadinasi gyventojas (incola); kas teturi lyg buveinę — atėjūnas (advena); kas neturi nei buveinės nei lyg buveinės — perėjūnas (vagus). Todėl perėjūnas yra net tas, kas, metęs gyvenamąją savo vietą ir neturėdamas niekur jokios buveinės ar lyg buveinės, keliasi kur kitur ar ieško vietos, ir tai, iki atsisės naujoj buveinėj ar lyg buveinėj. Išimtis — jei tai būtų tos pačios vyskupijos ribose; nes tada, tebeturėdamas diecezinę buveinę ar lyg buveinę, negali vadintis „vagus".

8. Seniau įgyti buveinė ir lyg buveinė tebuvo galima parapijoj. Kur nebuvo parapijos, ten negalima buvo įgyti nė buveinės ar lyg buveinės. Kai būdavo įgyjama parapinė buveinė ar lyg buveinė, tada tik prasidėdavo diecezinė buveinė ir lyg buveinė. Tik kai kurie kanonistai pripažindavo taip pat diecezinę ar net valsčiaus buveinę ir lyg buveinę. Nūn išleista visai atskira ir nepriklausoma nuo jokių parapijų diecezinė buveinė ir lyg buveinė. Tai viena. Antra, pakeitus diecezinės buveinės ir lyg buveinės sąvoką, taip pat pakitėjo ir perėjūnų sąvoka. Seniau jais būdavo vadinami tie, kurie neturėjo bent parapinės lyg buveinės. Nūn perėjūnas tėra tas, kurs niekur neturi bent diecezinės lyg buveinės. Trečia, seniau, pripažįstant 10 metų buveinę ir didžiosios pusės metų gyvenimo lyg buveinę, remtasi spėjimu, kad, gyvenant 10 metų, turima intencija ten amžinai gyventi ir, gyvenant didžiąją pusę metų, turima intencija ten gyventi ir toliau tokį pat laiką. Spėjimas, žinoma, užleisdavo vietą tiesai. Nūn imama vien 10 metų ar didžiosios pusės metų įvykis ir pačiomis teisėmis uždedama buveinė ir lyg buveinė.

437. Mėnesinis sustojimas. — Mėnesiniam sustojimui užtenka tik išgyventi mėnesį vienoj vyskupijoj, jei tuokia vietos ordinaras, ar parapijoj, jei tuokia klebonas. Gyventi (habitare) čia suprantama bet kuria prasme. Todėl užtenka net būti (commorare), k. a., sustoti, viešėti, keliauti ir t.t. Nesvarbu, ar turėta intencija toj vietoj tiek ilgai išbūti ar ne.

Mėnuo imamas kalendoriaus. Pirmoji diena neįskaitoma. Metas baigiasi, pasibaigus tos pačios datos dienai, pav., nuo 12 sausio iki pasibaigiant 12 vasario. Jei kurs mėnuo neturi tos pačios datos dienos, tai metas pasibaigia, pasibaigus paskutinei mėnesio dienai, pav., nuo 30 sausio iki 28 ar 29 vasario (plg. kan. 34, § 3, nn. 1, 3 ir 4).

Gyventi reikia morališkai nuolat. Todėl vieną kitą dieną nebūti nenaikina nuolatumo ir nereikia papildyti. Tai pasakytina net tada, kai trumpai pasišalinama, manant nebegrįžti — visai išsikelta kur kitur ir po dienos kitos sugrįžtama.

Mėnuo galimas išgyventi net su pertraukomis. Tada jam reikia 30 dienų, kurios imtinos yra nuo momento iki momento (kan. 34, § 2).

Gyventi reikia ne tiek dienomis, kiek naktimis. Todėl jei vienur dirbama, kitur nakvojama, tai mėnesinis sustojimas yra ten, kur nakvojama.

Galop, kad mėnesinis sustojimas turėtų juridiškos vertės tuokiant, reikia ten gyventi iki pat jungtuvių. Todėl negalima tuokti, jei, nors prieš pat jungtuves, sužieduotiniai visai metė ten gyvenę.

438. Kas gali leisti tuokti perėjūnus ir emigrantus? — 1. Perėjūnai skirstomi šiaipjau ir aktuališko sustojimo. Paskutinieji vadinasi tie, kurie kur sustoja trumpesnį laiką už mėnesį.

Perėjūnus leistinai tuokti gali vietos ordinaras ir klebonas, kur abu ar bent vienas iš perėjūnų aktuališkai yra sustojęs. Tik turi būti įvykdyta tai, kas pasakyta n. 88.

2. Tuokiant emigrantus, reikia laikytis to, kas pasakyta n. 89.

439. Kuomet klebonui ar vietos ordinarui reikia leidimo tuokti? — 1. Jei tuokiami tie asmens, kurie toj vietoj neturi buveinės ar lyg buveinės ar mėnesinio sustojimo, tai klebonui ir vietos ordinarui reikia bet katros šalies buveinės ar lyg buveinės ar mėnesinio sustojimo klebono arba vietos ordinaro leidimo (kan. 1097, § 1, n. 3).

Šis leidimas yra tikrąja prasme. Jis griežtai skiriasi nuo aukščiau kalbėtojo leidimo arba įgaliojimo tuokti, kai tuokėjas neturi savo galios tikrai tuokti (nn. 423-430).

Leisti tuokti galima raštu ar žodžiu, pažymėtai ar įsaistytai. Jei tai būtų labai sunku prašyti, tai užtenka net spėjimo. Tik paskutiniuoju atveju pridera sutuokus pranešti savam šalių klebonui. Kalbamasis leidimas net galimas bendrai arba generališkai duoti. Pav., gretimų parapijų klebonai generališkai gali kits kitam leisti tuokti savo valdinius jų parapijose.

2. Kalbamojo leidimo nereikia vietos ordinarui ir klebonui štai kada: 1) Kai tuokiasi tie perėjūnai, kurie niekur nėra aktuališkai sustoję, tada stačiai laikytinasi yra taisyklių, apie kurias kalbėjome n. 88. 2) Dideliame reikale, t. y. kai iš to kiltų kuri didelė negerovė tuokėjui ar šalims, pav., būtų labai toli ir sunku kreiptis, pavojus civiliškai susituokti, reikalas tuoj išvykti ir t.t. Priežasties pakankamumas nuspręsti yra tuokėjo dalykas.

440. Katros šalies klebonas tuokia? — Kan. 1097, § 2: „Visada tebūna tuokiamasi prie sužieduotinės klebono, nebent jei būtų teisinga priežastis; o skirtingų Apeigų katalikai, ne-

sant ko kita pasakyta dalinėse teisėse, tuokiasi vyriškio apeigomis ir prie jo klebono".

Taigi bendra taisyklė — tuoktinasi yra prie sužieduotinės klebono. Jei jų būtų daug, tai laisvai galima pasirinkti.

Išimtys yra šios: 1) Jei būtų teisinga priežastis. Jos užtenka net mažos. Tokios priežastys yra, pav., sužieduotinio klebono bet katros šalies gentystė, jungtuvių patogumas, gyvenamosios sužieduotinės vietos atstumas ir t.t. Tik, ir galint leistinai tuokti sužieduotinio klebonui, pritinka pranešti sužieduotinės klebonui. 2) Kai tuokiasi skirtingų Apeigų katalikai, pav., vienas Rytų, antrasis Vakarų, tai tuoktinasi yra vyriškio apeigomis ir prie jo klebono. Bet ir čia veizėtina yra, ar nėra kitokių dalinių teisių.

Ginčijamasi, ar tuoktis prie sužieduotinės klebono įsakyta[1]) ar tik patariama[2]). Mano išmanymu, yra bent maža priedermė. Nes kitaip elgtis Kodeksas I. C. reikalauja teisingos priežasties; o kur nėra priedermės, ten kitaip elgtis nereikia jokios priežasties.

441. Įplaukos, neteisiai tuokiant. — 1. Kan. 1087, § 3: „Jei klebonas, neturėdamas įsakyto leidimo, tuoktų, tai jam nepridera stulos įplaukos, kas atiduotina yra savam šalių klebonui".

Tas įstatymas nėra bausmė. Jis tik paaiškina arba primena teisingumo priedermę sugrąžinti jungtuvių įplaukas tam, kam pridera. Todėl tai reikėtų padaryti, nors tokio įstatymo visai nebūtų. Be to, nereikia jokio paskelbiamojo sprendimo. Tik jei kas pats nesugrąžintų, tai tam galima iškelti civilinis ieškinys.

Stulos įplaukos suprantamos tai, ką klebonas tuokdamas teisiu įpročiu ar vyskupijos taksa gauna. Atbulai, čia neįeina mišių stipendija, draugiškos dovanos (dona ex amicitia) ir t.t.

2. Įplaukas sugrąžinti turi tas klebonas, kurs tuokia prieš kan. 1097, § 1, n. 3, apie kurį kalbėjome n. 439. Atbulai, tokios priedermės nėra, kai tuokia sužieduotinio klebonas, nors tai būtų padaręs be teisingos priežasties; nes jis neįeina į kan. 1097, § 1, n. 3. Taip pat nereikia grąžinti, jei be teisaus vietos ordinaro leidimo tuokiami aktuališki perėjūnai kan. 1032 (n. 88).

Kodeksas I. C. mūsų klausime nieko pažymėtai nesako apie įgaliotą tuokėją. Bet to dalyko net nereikėjo; nes, tuokiant įgaliota galia, stulos įplaukos savaime pridera savam

---

[1]) Taip tvirtina, pav.: Alb. Blat, Commentarium textus Codicis, III 1, 649; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 688; T. Farrugia, De matrimonio, n. 231.

[2]) Taip tvirtina, pav., I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 135, kurs išima dalines teises ir įproti.

klebonui, ne kam kitam. Išimtis — kai klebonas įplaukas imti leidžia savo igaliotiniui. Tik jei čia klebonas būtų igalioįęs tuokti prieš kan. 1097, § 1, n. 3, tai įplaukos vis dėlto grąžintinos.

3. Jungtuvių įplaukos sugrąžintinos yra savam šalių klebonui tuokėjui, būtent, sužieduotinės. Tai rodo kan. 1097, § 2 prasmė. Jei sužieduotinė turėtų daug savų klebonų, tai įplaukos lygiai yra padalintinos jiems visiems; nes jie visi turi lygią teisę ir tam pritaria kan. 1236, § 2 analogija.

Ginčijamasi, ar mėnesinio sustojimo klebonas taip pat įeinąs į katalogą, kur reikia sugrąžinti jungtuvių įplaukos. Tai kai kurie tvirtina ar bent abejoja[1]), kiti neigia[2]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, teisingesnė. Nes kan. 1097, § 3 pažymėtai pasakyta, jog stulos įplaukos sugrąžintinos yra savam šalių klebonui; o tik buveinės ir lyg buveinės klebonas tesivadina savas.

Jei klebonas, tuokdamas be teisaus leidimo, padovanotų visas ar dalį stulos įplaukų, tai veizėtina į atskirus atvejus. Ir tai, jei tai būtų teisingai padaręs, pav., esant šalims beturčiams, tai nėra jokios priedermės grąžinti. Jei būtų neteisingai dovanojęs, tai turi pats atsiteisti; nes neteisingai nuskriaudė kitą.

442. Bausmės. — Už draudžiamą tuokimą Tridento susirinkimas pačiu įvykiu bausdavo suspensa[3]). Ta bausmė atšaukta dekr. „Ne temere".

Kodeksas I. C. už draudžiamą tuokimą neturi tam tikrų bausmių.

IV. NEPAPRASTIEJI ATVEJAI.

443. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Mirties pavojuj, 3. Reikale, 4. Kunigo dalyvavimas, 5. Jungtuvių forma ir 6. Pakeitimai.

444. Apskritai. — Nepaprastaisiais atvejais vadinami yra mirties pavojus ir reikalas. Tais atvejais tam tikromis normomis tikrai ir leistinai galima tuoktis be klebono ar vietos ordinaro. Apie tai kalbama kan. 1098: „Jei be didelės negerovės nebūtų galima turėti ar pasiekti klebonas ar vietos ordinaras arba įgaliotas kunigas, kurie tuokia kan. 1095 ir 1096 norma, tai:

---

[1]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 583 išn. 3; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 135 išn. 3; A. Blat, Commentarium textus Codicis, III I, 650; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 647; T. Farrugia, De matrimonio, n. 232.

[2]) Pav.: Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 145; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 689.

[3]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 1.

1°. Mirties pavojuj moterystė yra tikra ir leistina, sueita tik prie liudytojų, ir, net nesant mirties pavojaus, kai protingai būtų numatoma, kad tokia padėtis tęsis mėnesį;

2°. Abiejais atvejais, jei lengvai galima gauti, reikia pakviesti kunigas, kad kartu su liudytojais dalyvautų jungtuvėse, nors jungtuvės yra tikros, susituokiant vien prie liūdytojų".

445. Mirties pavojuj. — Kas yra mirties pavojus ir apie jo kilimą, jau kalbėjome aukščiau n. 120.

Mirties pavojaus užtenka vienai šaliai. Taip pat užtenka, kai jis tėra apytikris.

Mirties pavojaus klaida nenaikina moterystės tikrumo.

Kad mirties pavojuj būtų galima tikrai tuoktis be klebono ar vietos ordinaro arba jųdviejų įgaliotinio, reikia šių sąlygų:

1) Kai be didelės negerovės negalima yra turėti ar pasiekti klebonas ar vietos ordinaras arba bet katro jųdviejų įgaliotas kunigas, kurie tikrai gali tuokti. Į leistinumą čia neveizima, nes pati kalbamoji padėtis kiekvienam paprastajam tuokėjui leidžia leistinai tuokti.

Negalima turėti klebono ir t.t., kai šalys ar kiti negali jo ir t.t. pakviesti arba kai klebonas ir t.t. kviestas ar nekviestas negali atvykti sutuokti sužieduotinių.

Negalima pasiekti klebonas ir t.t., kai šalys negali pas jį ir t.t. nuvykti susituokti.

Negalima turėti ar pakviesti klebonas ir t.t., kai jo fiziškai nėra toj vietoj ar, nors jis ten materiališkai yra, to padaryti negalima be didelės negerovės[1]).

Kalbamasis negalėjimas turėti ar pasiekti turi būti asmeninis. Atbulai, neužtenka tik bendro vietos negalėjimo. Be to, negalėjimas gali būti absoliutiškas ar relatyviškas. Pirmasis yra tada, kai paprastai nėra laiko ar negalima turėti ar pakviesti, pav., šalis jau miršta, ar negalima gauti įgaliojimo žodžiu ar raštu. Telegrafas, telefonas, automobilis, aeroplanas čion neįeina. Nes tai nepaprastos priemonės. Relatyviškas negalėjimas yra tada, kai turėti ar pakviesti negalima be didelės negerovės klebonui ir t.t., ar sužieduotiniams, ar visuomenei, ar kam kitam. Ta negerovė gali būti moralinė ar materialinė, pav., pavojus sulaužyti išpažinties paslaptį, relatyviškai didelės išlaidos, pavojinga kelionė, persekiojimai, didelės valstybės įstatymų bausmės ir t.t.

Jei jungtuvių vietoj nėra tokio tuokėjo, kurs galį tikrai tuokti, tai reikia kreiptis į kaimynes vietas ar parapijas. Jei ir čia būtų toks pat atvejis, tada tik galima tuoktis be tuokėjo.

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 10 mart. 1928 (Acta A. S., XX [1928] 120); 25 iulii 1931 (Acta A. S., XXIII [1931] 388).

Taigi negalėjimas turėti ar pasiekti kalbamąjį tuokėją turi būti relatyviškai visuotinis.

Dėl ko norima tuoktis, nesvarbu; nes to neklausia Kodeksas I. C.

2) Reikia tuoktis bent prie dviejų liudytojų. Vieno neužtenka. Liudytojų reikalaujama tam, kad paskum pakankamai būtų galimas įrodyti jungtuvių įvykis.

Liudytojai gali būti bet kas, kaip aukščiau n. 432. Jie jungtuvėse turi dalyvauti taip pat, kaip aukščiau n. 433.

Liudytojai, kaip ir kitais atvejais, netuokia, tik klauso ar veizi, kaip šalys pareiškia savo moterystės sutikimą.

446. Reikale. — Kalbamasis reikalas yra tada, kai protingai numatoma, kad per mėnesį nebus galima susituokti prie tuokėjo, kurs tikrai tuokia[1]).

Kad reikale būtų galima tuoktis be klebono ar vietos ordinaro arba bet kurio įgudviejų įgalioto kunigo, reikia štai ko:

1) Kai be didelės negerovės negalima turėti ar pasiekti klebonas ar vietos ordinaras arba bet katro įgudviejų įgaliotas kunigas, kurie gali tikrai tuokti, kaip aukščiau n. 445, 1.

2) Kai protingai numatoma, kad ta padėtis mėnesį tęsis.

Protingai numatyma tada, kai tikrai žinoma iš žinomo įvykio (ex facto notorio) ar ištyrus dalyką. Atbulai, neužtenka vien klebono nebuvimo[2]). Klaida vis dėlto nenaikina moterystės tikrumo.

Mėnuo turi būti be pertraukų ir ištisas.

Nesvarbu, ar jau seniai yra ta padėtis ar tik nuo šio momento. Moterystė yra tikra net tada, kai tyčia laukta ar nuvykta, kur yra tokia padėtis[3]).

3) Reikia tuoktis bent prie dviejų liudytojų, kaip aukščiau n. 445, 2.

447. Kunigo dalyvavimas. — Taip mirties pavojui, taip reikale, jei lengvai yra galima, reikia pakviesti kunigas, kad dalyvautų jungtuvėse. Tai yra leistinumui ir įsakyta štai dėl ko: 1) kad būtų pagerbtas moterystės vertumas ir šventumas, 2) kad sužieduotiniai gautų palaiminimą, 3) kad reikale būtų galima dispensuoti nuo kai kurių bažnytinių kliūčių ir 4) kad būtų apsaugotas moterystės sutarties tikrumas.

Kodeksas I. C. iš kalbamojo kunigo nereikalauja jokių savumų. Todėl kviestinas bet koks kunigas. Išimtis — veng-

---

[1]) Kalbamasis atvejis galimas labiausiai misijų kraštuose, kur maža ir retai tėra kunigų. Kartais vis dėlto gali atsitikti taip pat kitur, pav., per karą ar epidemijos metu, siaučiant persekiojimams ir tt.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 10 nov. 1925 (Acta A. S., XVII [1925] 583).

[3]) Plg. S C. de Sacramentis, *Romana et aliarum*, 13 mart. 1910, ad III.

tinai ekskomunikuotas ir apytikriau po paskelbiamojo ar pasmerkiamojo sprendimo šiaipjau ekskomunikuotas, interdiktuotas ir suspenduotas (plg. kan. 2261, 2275, n. 2 ir 2284).

Neįsakyta tikrumui, kad pakviestasis kunigas tuoktų. Tik tai jis gali ir patariama daryti. Bet jis turi palaiminti šalis ir gali dispensuoti nuo tų bažnytinių kliūčių, apie kurias kalbama kan. 1044.

448. Jungtuvių forma. — Tuokiantis mirties pavojuj ar reikale, tam tikros jungtuvių formos nėra įsakytos. Taigi bet kaip galimas pareikšti moterystės sutikimas. Tik patartina laikytis S. C. de Prop. Fide instrukcijos (ad. vic. Apost. Sinensem), 1830 m. 23 birž., pagal kurią: 1) Prieš jungtuves atkalbėtini tikėjimo aktai. 2) Po jungtuvių pasimelstina. 3) Tuoktinasi bažnyčioj. Jei negalima, tai tik tada tegalima tuoktis privatiniuose namuose. 4) Jei per jungtuves šalys nebūtų kunigo palaimintos, tai tuo paskiau galėdamos turi pasirūpinti.

449. Pakeitimai. — 1) Jau Tridentiškių teisių eroj buvo galima tuoktis vien prie liudytojų tada, kai buvo fiziškai ar morališkai negalima pasiekti klebonas ir numatoma tokią padėtį būsiant mėnesį[1]). Kalbamasis negalėjimas, bendrąja nuomone, turėjo būti bendras, ne tik asmens[2]).

Dekretu „Ne temere" kalbamoji padėtis turi būti jau mėnuo ir nesvarbu, kaip ilgai tęsis; pats negalėjimas turi būti bendras toj vietoj ar krašte (regionis). Tik kai kurie kanonistai reikalaudavo ir asmeninio negalėjimo[3]).

Kodeksas I. C. kalbamuoju atveju tereikalauja asmeninio negalėjimo ir protingai numatyti, kad tokia padėtis tęsis mėnesį, — kiek jau laiko praėjo, nebeveizima.

2) S. C. Inqu. 1888 m. 20 vas. leido tuoktis be tikro tuokėjo didžiausiame pavojuj, kilusiame iš ligos, civiliškai moterystei ar konkubinatui likviduoti.

Dekretu „Ne temere" leista tuoktis be tikro tuokėjo grūmojančiame mirties pavojuj (imminente mortis periculo) sąžinei patenkinti ar vaikams legalizuoti, dalyvaujant kunigui.

Kodeksas I. C. nereikalauja, kad mirties pavojus grūmotų, nebeveizi į jungtuvių motyvus ir kunigo dalyvavimas bėra leistinumui ir tai, kai jis lengvai galimas turėti.

---

[1]) S. C. C., 18 ian. 1663; 30 mart. 1669; Pius VI, ad episc. Geneven., 5 oct. 1793; card. Caprara, 2 maii 1803; S. C. S. Off., 6 iul. 1817; 1 iul. 1863; 15 ian. 1874.

[2]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 173 išn. 165.

[3]) Fr. Wernz, t. p., n. 188.

V. PASYVŪS JUNGTUVIŲ FORMOS SUBJEKTAI.

450. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Pasyvus Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektas ir 3. Pakeitimai.

451. Apskritai. — Bendra taisyklė: kas tik yra pakrikštytas, tas yra pasyvus bažnytinių įstatymų subjektas. Jei kas norimas atskirti, tai įstatymų leidėjas turi pažymėtai pasakyti.

Pagal kalbamąsias taisykles pasyvūs Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektai, apskritai, yra visi pakrikštytieji. Tik kadangi jungtuvių forma yra savotiška, tai Bažnyčia daug ką atskyrė iš to įstatymo. Taip daryta seniau, taip padaryta ir dabar.

452. Pasyvus Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektas. — 1. Ką saisto Kodekso I. C. jungtuvių forma, pasakyta kan. 1099, § 1. Jis skamba šiaip: „Turi laikytis aukščiau išleistos formos:

1°. Visi tie, kurie yra katalikų Bažnyčioj pakrikštyti ar į Ją atvirtę iš erezijos ar atskalos, nors taip šie, taip anie paskum nuo Jos atkrito, kai tuokiasi su vienas antru;

2°. Tie, apie kuriuos aukščiau, jei tuoktųsi su nekatalikais, pakrikštytaisiais ar nekrikštytaisiais, net gavę dispensą nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo kliūties;

3°. Rytų Apeigų asmens, jei tuoktųsi su Lotyniškųjų Apeigų asmenimis, kuriuos saisto ta forma".

Taigi pasyvūs Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektai yra: 1) katalikai, kai tuokiasi su vienas antru; 2) nekatalikai, kai tuokiasi su katalikais, ir 3) Rytų Apeigų asmens, kai tuokiasi su Vakarų Apeigų katalikais.

Katalikas čia vadinamas štai kas:

1) Kas tik katalikiškai yra pakrikštytas. Todėl čion įeina visi tie, kuriuos iškilmingai ar privatiškai yra pakrikštijęs paprastasis ar nepaprastasis krikštytojas (krikšto administratorius) katalikų Bažnyčios būdu ir intencija. Neveizima į tai, ar krikštytas paaugęs ar vaikas, prašant tėvams arba globėjams ar prieš jų valią. Jei tėvai buvo katalikai, tai taip pat nesvarbu, ar katalikiškai pakrikštytieji paskum katalikiškai auginti ar ne, ar tuokdamiesi tebėra katalikai ar virto eretikais, atskalūnais ar visai metė krikščionių tikybą.

Jei krikštas būtų abejojamas, tai laikytinasi yra kan. 1014, būtent, po įvykio moterystė laikytina tikra, nors susituokta ir ne Kodekso I. C. jungtuvių forma. Tai yra tada, kai susituokia abejotinai pakrikštytas su nekrikštytu ar taip pat abejotinai pakrikštytu arba su Rytų Apeigų asmenimis.

2) Atvirtėliai eretikai ar atskalūnai į katalikų Bažnyčią. Nesvarbu, ar jie dabar tebėra ar atvirtę perėjo per Bažnyčią

ir nuėjo senovės keliais ar kur kitur įklimpo į balas. Juos prilygsta tie, kurie nekatalikiškai pakrikštyti ir, atvirtus tėvams, pačių tėvų ar teisiai užimančių jų vietą nuo mažens katalikiškai auginti. Tas pat pasakytina apie nepribrendusius. Ir nereikia, kad jie tada ar paaugę (sukakę 21 metus) pažymėtai būtų pasakę, jog virstą katalikais. Nes pagal Bažnyčios praktiką vaikų valia krikštytis glūdi tėvų valioj. Išimtis — jei, atvirtus tėvams ir pradėjus katalikiškai auklėti, nepribrendę pažymėtai pasipriešintų[1]).

Nekatalikais vadinami: 1) visi nekrikštytieji; 2) nekatalikiškai pakrikštytieji, išskyrus ką tik kalbėtąjį atvejį, būtent, kai atvirtę tėvai katalikiškai auklėjo nuo mažens ir t.t., kaip aukščiau, ir 3) katalikiškai pakrikštytieji, kurie yra gimę iš nekatalikų, tikėjimo apostatų[2]) ar tikrąja ir platesne prasme mišrios moterystės, sueitos net su jungtuvių kaucijomis ir dispensa nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo kliūties[3]), ir nuo mažens, t. y. dar nesukakę septynerių metų, eretiškai, atskalūniškai ar betikybiškai auginti.

2. Ko nesaisto Kodekso I. C. jungtuvių forma, kalbama kan. 1099, § 2, kur pasakyta: „O neliečiant § 1, n. 1 įsakymo, nekatalikams, pakrikštytiesiems ir nekrikštytiesiems, kai tuokiasi su vienas antru, niekur nėra priedermės laikytis katalikų jungtuvių formos; taip pat yra, jei kas yra gimęs iš nekatalikų, nors būtų pakrikštytas katalikų Bažnyčioj, bet nuo mažens eretiškai ar atskalūniškai, ar nekrikščioniškai, ar betikybiškai užaugo, kai tuoktųsi su nekataliku".

Taigi pasyvūs Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektai nėra: 1) nekatalikai, kai tuokiasi su vienas antru, imant juos aukščiau kalbėtąja prasme, ir 2) Rytų Apeigų katalikai, kai tuokiasi su vienas antru ar su bet kuriais nekatalikais, imant šiuos taip pat aukščiau kalbėtąja prasme,

Kas nėra pasyvus Kodekso I. C. jungtuvių formos subjektas, tas tikrai ir leistinai tuokiasi savo įstatymais. Tik gali laikytis taip pat Kodekso I. C. jungtuvių formos.

3. Jei skyrium kalbėsim apie Rytų Apeigų jungtuvių formą, tai pasakytina štai kas: 1) Galicijoj[4]), Š. Amerikos J. Valstybėse[5]), Kanadoj[6]) ir Pietų Amerikoj uniotai turi laikytis

[1]) Fr. Wernz-Vidal, Ius caonicum, V n. 551. Plg. dar Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 598; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 138; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 700; T. Schäfer, Das Eherecht, 271.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 17 febr. 1930 (Acta A. S., XXII [1930] 195.

[3]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 20 iul. 1929 (Acta A. S., XXI [1929] 573).

[4]) S. C. de Prop. Fide, 5 maii 1911, sc. in dioecesibus: Leopolitana, Premisliensi et Stanislavpolitana.

[5]) S. C. de Prop. Fide, 17 aug. 1914.

[6]) S. C. de Prop. Fide, 18 aug. 1913.

dekreto „Ne temere" jungtuvių formos; 2) Maronitai turi prieškodeksinę „clandestinitatem"[1]); 3) Kitų Rytų Apeigų Bažnyčių, apskritai, nesaisto nei Tridento susirinkimo teisės, nei dekr. „Ne temere", nei Kodeksas I. C. Ko jie turi laikytis, veizėtina į jų pačių teises.

453. Pakeitimai. — Seniau, kaip rodo S. C. S. Officii raštas (ad. episc. Harlemen.), 1859 m. 6 bal., eretikai moterystės dalykuose buvo vadinami šie asmens: 1) Katalikiškai pakrikštytieji, kurie nuo mažens eretiškai auginami ar ereziją išpažįsta. 2) Kas ne tiek eretiškai, kiek eretikų auginamas, būtent, visai ar mažne nieko nėra mokytas eretiško mokslo, ir nelankydavo eretiškų apeigų, nebent retkarčiais. 3) Kas, dar vaikas būdamas, pateko į eretikų rankas ir priskirtas prie eretikų tikybos. 4) Katalikų Bažnyčios apostatai, kurie virto eretikais. 5) Gimę iš eretikų ir jų pakrikštyti, kurie užaugę jokiu būdu iškilmingai neišreiškė erezijos ir lyg būtų jokios tikybos.

Dekretas „Ne temere" išleido naują katalikų, eretikų ir atskalūnų jungtuvių sąvoką, kas priimta ir Kodekso I. C. Tik S. C. S. Officii 1911 m. 31 kovo buvo pareiškusi, jog atskirais atvejais reikią kreiptis į Apaštališkąjį Sostą tada, kai tuokiasi gimę iš nekatalikų, tik katalikiškai pakrikštyti, ir nuo mažens yra eretiškai, atskalūniškai, nekrikščioniškai ar visai betikybiškai išauklėti.

Be to, Kodeksas I. C. atšaukė konstituciją „Provida" — ji prieštarauja kan. 1099.

VI. LITURGINĖ JUNGTUVIŲ FORMA.

454. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Jungtuvių apeigos ir 3. Palaiminimas.

455. Apskritai. — Liturginė jungtuvių forma susideda iš pačių jungtuvių apeigų ir palaiminimo šalių.

456. Jungtuvių apeigos. — 1. Kan. 1100: „Tuokiantis, jei galima, tebūna laikomasi tų apeigų, kurias įsako Bažnyčios patvirtintos apeigų knygos ar yra padaręs girtinas įprotis".

Kaip matome, tuokiantis reikia laikytis tam tikrų bažnytinių apeigų.

2. Bažnytinės jungtuvių apeigos skirstomos:

1) Rašytinės ir nerašytinės. Pirmosios yra tos, kurios yra Bažnyčios patvirtintose apeigų knygose, arba ritualuose — Rituale Romanum ar vietos ritualai. Antrosios —

[1]) Syn. Provinc. Maron. in Monte Libano (1736).

girtinos įpročio apeigos. Jų reikia laikytis, kur kurių laikomasi, ir klebonai negali patys pakeisti.

2) Iškilmingosios ir paprastosios. Į pirmąsias įeina: giedojimas, grojimas vargonais, papuošimas bažnyčios. Antrosios — kitos apeigos.

3. Lietuvoj, be kitko, laiminami sužieduotinių žiedai ir rūtos. Žiedai laiminami net antrosiose jungtuvėse ir gali būti tie patys[1]). Rūtos laiminamos, kai tuokiasi tie, kurie niekada nėra buvę susituokę. Atbulai, našlių rūtų nelaiminama. Jei kas būtų nustojęs nekaltybės ir jungtuvių vietoj daugeliui būtų žinoma, tai jo rūtų taip pat nelaiminama. Tik, jei tai niekur ar bent jungtuvių vietoj niekam nėra žinoma ar težinoma vienam kitam, rūtos vis dėlto laimintinos. Nes slapti dalykai laikomi nežinomais išorinėj srity, ir kitaip galima įžeisti šalių šlovė. Be to, per jungtuves turi degti žvakės. Nes jungtuvės — viešos bažnytinės apeigos. O per šias turi degti žvakės.

Tai bendros taisyklės. Kitką rasi vyskupijos vartojamame rituale.

4. Įsakytos tėra paprastosios bažnytinės jungtuvių apeigos. Bet ir tai tik leistinumui. Jų nesilaikyti tegalima „in casu necessitatis" (reikale), pav., nesant laiko, mirties pavojuj, didelei negerovei išvengti ir t.t. Iškilmingųjų apeigų nėra įsakyta. Tik jos draudžiamos draudžiamuoju metu, kaip matysime žemiau.

Kai kurie sako, jog katalikai, tikrai susituokę be bažnytinių apeigų, pav., vien prie liudytojų, paskum būtinai turį papildyti tas apeigas. Kitaip labai nusidedą[2]). Bet Kodekse I. C. nematome tos priedermės. Todėl tai tik patartina.

Taip pat nėra įsakyta papildyti bažnytines apeigas, kai atvirsta abu ar tik vienas iš tikrai susituokusių nekatalikų. Tai tik galima ir patartina[3]).

Atlikti bažnytinės jungtuvių apeigos yra klebono dalykas (plg. kan. 462, n. 4).

Papildant bažnytines apeigas, neklausiama moterystės sutikimo ir praleidžiama jungtuvių formulė[4]).

457. Palaiminimas. — 1. Tuokiantis laiminamos šalys. Tas palaiminimas skirstomas paprastasis ir iškilmingasis. Pirmasis yra tas, kurs duodamas be mišių, bai-

---

[1]) Plg. S. R. C., *Rhedonen.*, 27 aug. 1836. — Jei jungtuvių žiedas pametamas, sulaužomas ar nusinešiojo, tai galima kitas palaiminti ta pačia jungtuvių formule. — Rytų Apeigų Bažnyčioj jungtuvių žiedų nėra įsakyta. Graikų sužieduotiniai vartoja aukso, o sužieduotinės sidabro žiedus.

[2]) Pav., H. Noldin, De sacramentis[13], n. 654.

[3]) Plg. S. C. S. Off., 26 iun. 1860.

[4]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 1806.

giant tuokti. Antrasis — kurs duodamas yra per mišias ir susideda iš trijų maldelių, būtent: „Propitiare", „Deus qui potestate" ir „Deus Abraham", kur yra mišiose „pro sponso et sponsa". Pirmosios dvi kalbamos betarpiškai po „Pater noster", o trečioji — prieš maldelę „Placeat Tibi, Sancta Trinitas".

2. Paprastasis palaiminimas yra įsakytas taip pat ir tuo pačiu metu, kur ir kitos paprastosios bažnytinės jungtuvių apeigos (n. 456). Todėl duodamas yra, taip pirmąjį kartą tuokiantis, taip antrąjį ir t.t. Išimtis — kai šalys iškilmingai laiminamos.

3. Apie iškilmingąjį šalių palaiminimą Kodeksas I. C. kalba šiaip: „Klebonas tepasirūpina, kad sužieduotiniai būtų iškilmingai palaiminti, kas galima jiems duoti, net ilgai gyvenus moterystėj, tik per mišias, pagal tam tikras rubrikas ir išėmus draudžiamąjį metą" — kan. 1101, § 1.

Iškilmingąjį šalių palaiminimą vieni laiko įsakytu, nors sub levi[1]); kiti — ne[2]). Apytikriau tai tėra patarimas; nes įsakymo nematyti Kodekse I. C. Bet jei ir būtų priedermė, tai vis dėlto jos nesilaikyti būtų galima net dėl bet kurios protingos priežasties.

Jei šalių tuokiantis iškilmingai nelaiminta, tai galima padaryti kitą kartą, net jau ilgai gyvenus moterystėj. Tai net patariama.

Jei iškilmingasis palaiminimas prašomas, tai klebonas turi duoti.

Jei atvirsta tikrai susituokę nekatalikai, tai galimi iškilmingai palaiminti. Tik ir čia nėra jokios priedermės.

Iškilmingasis palaiminimas tegalimas duoti tik per mišias. Jos turi būti „pro sponso et sponsa". Jei rubrikomis draudžiamos laikyti tos mišios, tai laikytinos dienos mišios ir pridėtina malda „pro sponsis". Tik šalių iškilmingai laiminti visai negalima per mišias „de requiem"[3]).

Nereikia, kad mišios, per kurias šalys iškilmingai laiminamos, būtų laikomos už pačias šalis arba jų intencija. Todėl mišios galimos laikyti kitų intencija ir už kitų stipendiją[4]).

Kalbamosios mišios reikia laikyti bažnyčioj. Koplyčioj, net privatinėj, vis dėlto galima laikyti tada, kai ten tuokiama, gavus tam tikrą leidimą[5]).

---

[1]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 611; S. Raia, De matrimonio, 180; N. Farrugia, De matrimonio, n. 241.

[2]) Pav.: I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 140; M. Leitner, Lehrbuch des Katholischen Eherechts[3], 360.

[3]) S. C. S. Off., 1 sept. 1841.

[4]) S. C. S. Off., 1 sept. 1841.

[5]) S. R. C., *Barcinonen.*, 31 aug. 1872.

Per tas pačias mišias galima iškilmingai laiminti net daug porų. Tada net nereikia pakeisti maldelių formulės daugiskaita ar atkartoti[1]).

Patartina, kad šalys per iškilmingojo palaiminimo mišias eitų komunijos — įsakyta nėra, kaip kai kurie neteisingai mano [2]).

Kad šalys būtų galimos iškilmingai palaiminti ne per mišias ar lauke arba privatiniuose namuose, reikia Apaštališkojo Sosto indulto. Priešingas įprotis — piktanaudojimas[3]).

Šalys iškilmingai laiminamos, apskritai, tą pačią dieną, kai tuokiasi. Tik dėl protingos priežasties tai daryti galima kitą kartą. Tai daryti galima net tada, kai draudžiamos yra mišios „pro sponso et sponsa"[4]).

Iškilmingai laiminti šalys visada galimos. Išimtys:

1) Draudžiamasis metas, t. y. Advente su Kalėdomis įimtinai ir Gavėnioj su Velykomis įimtinai (kan. 1101, § 1 ir 1108, § 2). Tada reikia vietos ordinaro leidimo, apie kurį kalbama kan. 1108, § 3.

2) Uždūšinė, nes tada telaikomos mišios „de requiem", o tada negalima iškilmingai laiminti.

3) Mišrios arba kataliko su nekataliku jungtuvės; nes tada negalima tuokti per mišias, o be mišių negalima iškilmingai laiminti šalis (plg. kan. 1102, § 2).

4) Jei sužieduotinė savo gyvenime jau būtų iškilmingai palaiminta (kan. 1143). Tada negalima laikyti nė mišių „pro sponso et sponsa". Atbulai, galima iškilmingai laiminti, kai sužieduotinė tėra paprastuoju būdu palaiminta. Taip pat galima, jei sužieduotinis savo gyvenime jau būtų iškilmingai palaimintas. Nes kalbamasis palaiminimas daugiau liečia moteriškę, nekaip vyriškį, ką rodo patys palaiminimo žodžiai ir kan. 1143. Todėl negalima sutikti su kai kurių nuomone, kad paskutiniuoju atveju šalys tegalimos iškilmingai laiminti tik ten, kur esąs toks įprotis[5]).

Kai kurie sako, jog negalima esą iškilmingai laiminti, kai sąlygiškai ar per prokūratorių tuokiamasi[6]). Tai neįrodyta. Tik jei iškilmingasis palaiminimas paskiau papildomas, tai tegalimas, esant abiem šalims kartu[7]).

5) Per generalinį vietos interdiktą (kan. 2271, n. 2), ir parapijos bažnyčioj, kai mestas yra dalinis interdiktas (kan. 2272, § 3, n. 2).

---

[1]) S. C. S. Off., 1 sept. 1841.
[2]) Plg. S. R. C., *Lavantina,* 21 mart. 1874; 30 iun. 1886.
[3]) S. R. C., *Montis Albani,* 14 aug. 1858; *Mexicana,* 25 sept. 1875.
[4]) S. C. R., *Baionen.,* 27 maii 1911.
[5]) Pav., T. Schäfer, Das Eherecht, 284.
[6]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 192; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 557.
[7]) S. R. C., *Baionen.,* 27 maii 1911.

6) Ekskomunikuotas (plg. kan. 2259 ir 2260, § 1).

„Iškilmingai palaiminti šalis tegali tas kunigas, pats ar per kitą, kurs gali tikrai ir leistinai tuokti" — kan. 1101, § 2. Nes tai yra jungtuvių dalis. Taigi iškilmingai palaiminti šalis tegali: klebonas, vietos ordinarai ir kan. 1098, n. 2 kunigas tuokėjas.

Kas gali paprastąja galia iškilmingai palaiminti šalis, tas gali kitą įgalioti. Kas įgaliojamas tuokti, tuo pačiu įgaliojamas taip pat iškilmingai palaiminti.

Praktikoj čia dažniausiai susiduriama su klebonu. Todėl ir kan. 462, n. 4 iškilmingai palaiminti šalys — klebono teisė ir priedermė. Paskutinioji yra tada, kai šalys teisiai prašo iškilmingai palaiminti. Nuo jos tepaleidžia protinga priežastis[1]).

Galima ir taip padaryti: vienas tuokia, antras laiko mišias ir iškilmingai palaimina šalis[2]).

VII. MIŠRIŲ JUNGTUVIŲ FORMA.

458. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Istorija, 3. Juridinė forma ir 4) Liturginė forma.

459. Apskritai. — Mišrių jungtuvių forma tesiskiria nuo kitų Kodekso I. C. jungtuvių formos liturgine forma. Tai pasakytina ne tik apie mišrias jungtuves tikrąja prasme, t. y. katalikų su krikščionimis, bet ir apie tas, kur tuokiasi katalikas su nekrikščioniu, kas galima pavadinti mišriomis jungtuvėmis netikrąja prasme.

460. Istorija. — Seniau klebonai negalėdavo tuokti katalikų su nekatalikais. Tam reikėjo tam tikro leidimo[3]).

---

[1]) S. C. de Prop. Fide, 21 sept. 1843.

[2]) Plg. S. C. S. Off., 1 sept. 1841. — Viduriniais amžiais buvo draudžiama pavartoti moterystė prieš iškilmingąjį palaiminimą šalių ir, sekant Tobijo paveikslą, dvi ar tris dienas po (plg. c. I, 5, 7, C. XXX, qu. 5). Nuo to draudimo galėdavo dispensuoti klebonas ir vietos ordinaras. Tada buvo mokama tam tikra taksa, kas vadindavosi „ius primae noctis". Pirmasis kalbamųjų draudimų visai atšauktas XIX amž. (S. C. S. Off., 1 febr. 1871; 31 aug. 1881); o antrasis jau seniai pats išnyko. Be to, „ius primae noctis" seniau vadindavosi mokestis, kurį vergai ir vasalai tuokdamiesi mokėdavo savo ponams. Galop, tuo vardu kartais vadindavosi simboliškos tam tikros vasalų jungtuvių apeigos. Kartais, tiesa, aname „ius primae noctis" būdavo ir piktanaudojimų. Tik Bažnyčia niekada nebuvo ir nėra leidusi ar bent toleravusi, kad ponas pirmąją naktį galėtų gulėti su savo valdinio žmona ir t.t. Tai yra pasakos, kur seniau kai kas pasakodavo. Tai tėra buvę kai kuriose stabmeldžių tautose. Tai ištvirkimas ir nuo tikros dorovės nukrypimas.

[3]) S. C. C., 22 iul. 1624.

Šv. tėvas Pijus VIII 1830 m. 25 kovo pirmasis Reino krašte leido pasyviai tuokti katalikus su nekatalikais[1]). Paskum tas pat padaryta Bavarijoj (1834 m.)[2]) ir Vengrijoj[3]). Dekretu „Ne temere" buvo atšaukta pasyvi jungtuvių asistencija. Tik S. C. S. Officii 1912 m. 21 birž. vėl paaiškino, jog klebonai gali pasyviai dalyvauti katalikų ir nekatalikų jungtuvėse, jei šalys visai nesutinkančios duoti mišrios moterystės kaucijų. Ta pati kongregacija 1916 m. 25 rugpiūčio dar paaiškino, jog pirmesnysis jos dekretas teliečiąs moterystes, sueinamas be kaucijų ir tokiose aplinkybėse bei tuose kraštuose, kur Apaštališkojo Sosto pirmiau buvę leista visai pasyviai tuokti. Abi šiedvi dispozicijas atšaukė Kodeksas I. C. (kan. 1102, § 1, plg. kan. 6, n. 1).

461. Juridinė forma. — Kan. 1102, § 1: „Tuokiant kataliką su nekataliku, sutikimo klaustina yra taip pat, kaip kan. 1095, § 1, n. 3". Taigi katalikas su nekataliku, t. y. nekrikščioniu ar krikščioniu, tuokti, apskritai, reikia juridine Kodekso I. C. jungtuvių forma. Todėl čia tuokti tegali tas, kas tikrai ir leistinai šiaip jau gali tuokti Kodeksu I. C., ir aktyviai, ne pasyviai tuoktina.

462. Liturginė forma. — Kan. 1102, § 2: „Tik draudžiamos bet kurios šventos apeigos; jei uždraudus būtų numatoma didesnė negerovė, tai ordinaras gali leisti kai kurias įprastas bažnytines apeigas, visada išėmus mišias".

Todėl tuokiant kataliką su nekataliku, draudžiama yra štai kas: 1) Bažnytiniai rūbai, pav., kamža ir stula — tuokiama tik su sutana ar įprastais dvasiškio drabužiais. 2) Pamokslas tikrąja prasme. Tik galima pasakyti keletas paraginamų žodžių. 3) Laiminti žiedai ir rūtos. 4) Šlakštyti švęstu vandeniu ir duoti krucifiksas bučiuoti. 5) Taip paprastai, taip iškilmingai laiminti šalys. 6) Laikyti mišios[3]). 7) Giedoti ar groti vargonais. 8) Deginti žvakės ir t.t.

Tai draudžiama tam, kad būtų parodyta, jog katalikų moterystės su nekatalikais yra Bažnyčios neapkenčiamos, ir kad būtų žmonėms priminta, jog tų moterysčių reikia vengti.

Tik didesnei negerovei išvengti vietos ordinaras gali leisti vieną kitą paprastą bažnytinę apeigą, pav., vartoti stulą ir kamžą, paprastai palaiminti šalis ir dar šį tą. Tik jis

---

[1]) Litt. ap. „Litteris altero", 25 mart. 1830.
[2]) Card. Bernetti, instr. 12 sept. 1834.
[3]) Gregorius XVI, litt. ap. „Quas vestro", 30 apr. 1841; card. Lambruschini, instr. 30 apr. 1841; 22 maii 1841.
[4]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 10 nov. 1925 (Acta A. S., XVII [1925] 583).

niekada negali leisti visų bažnytinių jungtuvių apeigų ar mišių.

Ką tik kalbėtosios didesnės negerovės pavyzdžiai: eretikų ar atskalūnų skundai, neapykanta katalikų, pavojus civiliškai ar nekatalikiškai susituokti, pavojus nesilaikyti kaucijų, katalikui pavojus mesti tikybą ir t.t.[1])

VIII. JUNGTUVIŲ METRIKOS.

463. Medžiaga. — 1. Visuotinės teisės, 2. Dalinės teisės, 3. Jungtuvių pažymėjimas krikšto knygose, 4. Dalinės teisės ir jungtuvių pažymėjimai krikšto knygose ir nuorašų siuntimas, 5. Jungtuvių metrikos, susituokus nepaprastaisiais atvejais ir 6. Jungtuvių įrodymas.

464. Visuotinės teisės. — Kan. 1103, § 1: „Susituokus klebonas ar kas jo vietoj buvo kuo greičiausiai teįrašo į jungtuvių knygas šalių ir liudytojų vardus ir pavardes, jungtuvių vietą, dieną, mėnesį, metus ir kitką pagal ritualines knygas ir savo ordinaro įsakymą; tas pat yra, kai būtų sutuokęs kitas kunigas, įgaliotas klebono ar ordinaro". Be to, jungtuvių metrikoj pažymėtina dispensa, jei ji būtų duota išorinėj srity (kan. 1046).

Jungtuvių metriką įrašyti, kaip matome kan. 1103, § 1, turi tas vietos klebonas, kur susituokta. Atbulai, tos priedermės savaime nėra tuokėjams: 1) vietos ordinarui; 2) savam klebonui, kai savo valdinius tuokia įgaliotas svetimoj parapijoj, ir 3) šiaipjau įgaliotam tuokėjui.

Jei kas kitas klebono vietoj rašo metrikas, tai ne klebono, tik šio yra priedermė rašyti jungtuvių metrikas. Būtų gera, kad tas asmuo būtų bent dvasiškis, ne šiaipjau pasaulininkas, vargonininkas ir t.t.[2])

Senajame Rituale Romanum buvo pasakyta: „Atlikus visa, klebonas savo ranka teįrašo"... jungtuvių metriką[3]). To Kodekse I. C. ir naujajame Rituale nebėra. Todėl tas dalykas nėra įsakytas.

Jungtuvės įrašytinos į jungtuvių knygas kuo greičiausiai (quamprimum). Tai reiškia — per 3-4 dienas. Dekrete „Ne temere" buvo pasakyta „statim" (tuoj).

Priedermė įrašyti jungtuvių metrikas yra didelė[4]), nes turi svarbų tikslą. O priedermė tai padaryti kuo greičiausiai tėra maža (sub levi). Pasidaro didelė, jei vilkinant kiltų didelis pavojus jungtuvėms likti neįrašytoms į knygas.

---

[1]) Plg. S. C. S. Off., litt. (ad vic. Mysurien.), 26 nov. 1862.
[2]) Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 603.
[3]) Tit. VII c. 2 n. 6.
[4]) H. Noldin, De sacramentis[13], n. 660.

465. Dalinės teisės. — Buv. Žemaičių vyskupijos įstatymuose jungtuvių metrikų dalyke pasakyta štai kas:

1) „Prie jungtuvių reikia reikalauti iš jaunavedžių krikšto metrikos ištraukos, iš kurių išrašomi jų vardai"[1]).

2) Pirma jungtuvės įrašomos į protokolų knygas. Čia pažymėtini šalių vardai ir pavardės, moterystė ir našlystė, tautybė, jungtuvių data, užsakų data, jungtuvių vieta, jungėjo vardas ir pavardė, moterystės sutikimo pareiškimas, šalių verslas, kur šalys yra prisirašiusios, gyvenamoji jų vieta, kurios parapijos, šalių amžius, šalių tėvų vardai ir pavardės, liudytojų vardai ir pavardės, ir pasirašoma šalių, liudytojų ir klebono. Paskum jungtuvės įrašomos į jungtuvių knygas[2]).

3) Jungutvių metrikos, kaip ir kitos, turi būti rašomos lietuviškai[3]).

4) Nuo 1922 m. 1 sausio „Metrikos turi būti rašoma į naujas knygas. Kas senesniųjų jau nebeturėtų, tie ir ankstybesnes, dar nebaigtas tvarkyti metrikas rašo į naująsias knygas"[4]).

5) „Pavardės, vardai turi būti rašomi nelaužant lietuvių kalbos dėsnių, kaip jie yra lietuvių kalboje tariami ir lietuvių kalbos fonetikos dėsniais einant. Ne lietuvių vardai ir pavardės rašoma, nekeičiant jų šaknies, tik prikergiant lietuviškas galūnes. Jei ne lietuvių kalba rašytuose dokumentuose, kuriais naudojamasi sustatant metriką, vardai ir pavardės buvo įrašyti ne pagal šias taisykles, tai metrikose, kad būtų tikriau, tie vardai ar pavardės turi būti įrašomi skliauteliuose iš tų dokumentų"[5]).

6) „Vietoms, kurios, svetimiems valdant Lietuvą, dokumentuose ir oficialiniuose raštuose buvo vadinamos kitokiu vardu, ne tuo, kuriuo tos pat vietos gyventojų vadinamos, į metrikas turi būti rašomas žmonių vartojamas vardas; senesniųjų metrikų vertimuose greta šio paskutinio vardo skliauteliuose turi būti įrašomas svetimų duotasis ir tose metrikose pavartotasis vardas"[6]).

7) „Metrikas turi rašyti klebonai ir kiti bažnyčiai tarnaujantieji kunigai. Jei patys visų parašyti neįstengia, gali pavesti rašyti kitiems ištikimiems asmenims, bet už metrikos tikrumą atsako klebonas ar bažnyčios rektorius"[7]).

---

[1]) Žemaičių Vyskupijos Kūrija, instr. „Apie metrikus", 1921 m. 25 rugs., n. 3004, vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 4 (1921) 68.
[2]) T. p., nn. 18-19, vz. t. p., 68-69.
[3]) T. p., n. 26, vz. t. p., 72.
[4]) T. p., pastaba.
[5]) T. p., n. 27, vz. t. p.
[6]) T. p., n. 28, vz. t. p., 72.
[7]) T. p., n. 30, vz. t. p., 74.

8) „Nevalia įrašinėti metrikų į atskirus poperėlius ar lapelius, arba jų įrašymą nors kiek atidėti, kad paskiaus jas įrašyti atmintinai"[1]).

9) „Metrikos turi būti įrašytos tą pačią dieną, kurią įvyko... moterystė..."[2]).

10) „Kas savaitę klebonas privalo kitų rašomąsias metrikas patikrinti, ar jos visos pilnai ir taisyklingai rašytos"[3]).

11) „Pavedama karo kunigams, kad visi... jungtuvių atsitikimai, kurie yra jų atliekami arba įvyksta jiems asistuojant, būtų nustatyta tvarka surašomi ir įtraukiami į atatinkamas... moteryste susijungusiųjų knygas tų parapijų bažnyčių, kurių ribose įvyksta minėtieji aktai. — Ta pat tvarka laikoma prie viršminėtų... jungtuvių atsitikimų, įvykstančių ligoninėse, kalėjimuose ar kitose panašiose įstaigose. Praneša apie tai registrų vedėjui, t. y. vietinės parapijos klebonui, artimiausieji giminės; jų nėsant, — atatinkamos įstaigos vyresnybė"[4]).

12) „Visos metrikų ištraukos turi būti duodamos interesuotiems asmenims ar įstaigoms rašytos vien lietuvių kalba. — Duodant pilnus nuorašus, jei metrikos rašytos svetima (nelietuvių kalba), turi būti pridėtas vertimas lietuvių kalba, kuomet interesuotieji asmenys ar įstaigos įrodo tokio vertimo reikalingumą"[5]).

13) Pagaminti metrikų knygos ir pirkti popierius metrikų ekstraktams yra klebono ar bažnyčios valdytojo priedermė. O vikarai turi metrikas švariai ir teisingai įrašyti į knygas. Jų dalykas taip pat yra daryti metrikų nuorašai, siunčiami vyskupijos kūrijai ir pasauliniams teismams. „Metrikų ir jų nuorašų rašymą prižiūri ir už jų teisingumą, einant įstatymu, atsako bažnyčių klebonai ir kiti bažnyčių valdytojai". „Jeigu tačiau kurioje nors bažnyčioje jos Palaikymo Tarybos kasa turėtų atliekamų lėšų, tai tomis lėšomis galėtų būti padengiamos pilnai ar dalimi ir metrikų rašymo išlaidos"[6]).

14) „Šiuo pavedama visoms metrikų aktus išdavinėjančioms įstaigoms ateityje visuomet aiškiai žymėti aktuose valstybės vardą, ne inicialais, bet pilnais žodžiais: Lietuvos

---

[1]) T. p., pastaba, vz. t. p.
[2]) T. p., n. 31, vz. t. p., 75.
[3]) T. p., n. 32, vz. t. p.
[4]) Žemaičių Vyskupijos Kūrija, „Paaiškinimas apie metrikų aktų vedimo tvarką", 1919 m. 12 lapkr., n. 2185, vz. „Ganytojas" (oficialinė dalis), n. 18 (1919) 426-427.
[5]) (Žemaičių Vyskupjos Kūrija) „Dėl metrikų kalbos", 1922 m. 10 rug., n. 3396, vz. „Ganytojas" (ofic. dal.), n. 8 (1922) 135.
[6]) (Žemaičių Vyskupijos Kūrija) „Apie darbo, lėšų ir atsakomybės pasidalinimą, rašant metrikas", 1923 m. 16 sausio, vz. „Ganytojas" (ofic. dal.), n. 1 (1923) 171. Sk. dar „Ganytojas" (of. d.), n. 7 (1923) 224; n. 9 (1923) 246; n. 5 (1924) 26; n. 9 (1924) 45.

Respublika, ypač, jei dokumentai skiriami užsieniui. Tam pažymėti tinkamiausia vieta yra kairysis aukštutinis kampas"[1]).

15) Švedų valstybės piliečių jungtuvių metrikų nuorašai siunčiami Tikybų Departamentui[2]).

16) „Arkivyskupijos Ordinariatas paveda visiems Arkivyskupijos kunigams, metrikų aktų vedėjams, griežtai laikytis Ordinariato pirmiau išleistųjų instrukcijų..., kuriomis įsakoma metrikų ištraukos ir nuorašai rašyti ant tam tikrų, **vienodo formato spausdintų blankų, kurie gaunami Arkivyskupijos Kūrijoje**"[3]).

466. Jungtuvių pažymėjimas krikšto knygose. — 1. Susituokus ir įrašius jungtuves į metrikų knygas ar sustačius jungtuvių protokolą, jungtuvės dar reikia pažymėti šalių krikšto knygose. Apie tai kan. 1103, § *2* šiaip kalbama: „ Be to, kan. 470, § *2* norma klebonas taip pat tepažymi krikštų knygose, kad šalis tokią ir tokią dieną jo parapijoj susituokė. Jei šalis kur kitur būtų pakrikštyta, tai jungtuvių klebonas sueitą moterystę pats betarpiškai ar per vyskupijos kūriją tepraneša krikšto klebonui, kad jungtuvės būtų pažymėtos krikštų knygose". Tai įsakyta tam, kad lengviau būtų sužinoti sueitos moterystės ir konsekventiškai ryšio ir svainystės kliūtys.

Jungtuvės pažymėtinos tam tikroj krikštų metrikų grafoj. Jei jos krikštų knygose nebūtų, tai galima knygų kraštuose.

Jei šalis ar šalys pakrikštytos ten pat, kur susituokta, tai jungtuves pažymėti turi tos bažnyčios klebonas ar kas jo vietą užima jungtuvių metrikų rašymo atžvilgiu. Jei abu ar viena šalis kur kitur pakrikštyta, tai reikia pranešti krikšto klebonui. Tai padaryti turi tos vietos klebonas, kurio teritorijoj įvyko jungtuvės, ar kas jo vietą užima jungtuvių metrikų rašymo atžvilgiu, kaip aukščiau. Taigi tokios priedermės neturi įgaliotas tuokėjas, pav., filialistas.

2. Pranešime reikia pažymėti šalių ir jų tėvų vardai ir pavardės, šalių amžius, jungtuvių vieta ir data, tuokėjo ir liudytojų vardai ir pavardės. Kad, gavus pranešimą, lengviau būtų surasti krikšto metrika, reikia pažymėti šalių krikšto vieta (parapija, bažnyčia), metai ir t.t.. Dar gera pažymėti krikšto metrikos numeris. Be to, reikia pridėti parapijos antspaudas ir turi pasirašyti klebonas — vardas ir pa-

---

[1]) Kauno Arkivyskupijos Kūrija, aplinkraštis, 1928 m. 6 birž., n. 1766 („Tiesos Kelias" [of. dal.], n. 78 [1928] 120-121).

[2]) Kauno Arkivyskupijos Kūrija, raštas 1928 m. 29 lapkr., n. 3835 („Tiesos Kelias" [of. dal.], n. 3 [1929] 52-53).

[3]) „Tiesos Kelias" (of. dal.), n. 11 (1932) 79-80.

vardė[1]). Jei šalis būtų našlys, tai taip pat pažymėtina. Kitaip kartais gali kilti perturbacija. Visa tai rašytina ant atskiro popieriaus.

Kuomet pranešti, visuotinėmis teisėmis nepasakyta. Kai kuriomis dalinėmis teisėmis tai įsakyta vėliausiai antrąją dieną po jungtuvių. Mes neturime tam tikro įstatymo. Mano išmanymu, pranešti reikia kuo greičiausiai, nes svarbus dalykas.

Pranešimas galimas įteikti pačiam, galimas siųsti per kitą ir net paštu. Tik reikia veizėti, kad neprapultų.

Kad pranešimas tikriau pasiektų savo vietą, Sakramentų kongregacija, instr. „Iterum", 1921 m. 4 liep., jungtuvių pranešimą liepia siųsti per vyskupijos kancelariją. Tai, mano išmanymu, griežtai teisakyta, kai siunčiama į kitą vyskupiją; o toj pačioj vyskupijoj jungtuvių klebonas gali betarpiškai siųsti[2]).

3. Krikšto klebonas, gavęs jungtuvių pranešimą, turi kuo greičiausiai pažymėti krikšto metrikoj. Dar būtų gera, kad jis atgal praneštų jungtuvių klebonui, jog jo pranešimą gavo. Tai visada galima betarpiškai padaryti[3]).

Jei krikšto klebonas rastų pranešamąjį asmenį jau susituokusį, tai tuoj per vyskupijos kancelariją[4]) ar toj pačioj vyskupijoj betarpiškai, kaip aukščiau, turi pranešti jungtuvių klebonui.

Jei susituokė katalikas su nekataliku, tai jungtuvės pažymėti užtenka kataliko krikšto knygose. Šiuo atveju ir tepranešama kataliko krikšto klebonui.

Jei krikšto vieta nežinoma, tai reikia sužinoti bent vyskupija, kur pakrikštyta. Spėjama ten pakrikštyta, kur gimta ir augta. Tais atvejais jungtuvės praneštinos šiam vietos ordinarui. Paskutinysis turi paieškoti krikšto vietos ir, ją radęs, įrašydinti pranešimą į krikštų knygas[5]).

4. Priedermė įrašyti jungtuves į krikštų knygas ir pranešti krikšto klebonui savaime yra didelė. Tai rodo įstatymo tikslas ir Sakramentų kongregacijos instrukcijos „Iterum" tekstas, kur pasakyta: „Ordinarai uoliai teveizi, kad įsakymai (kalbėtieji) ir kiti šventai būtų vykdomi, ir tepasirūpina

---

[1]) S. C. de Sacramentis, instr. „Iterum", 4 iul. 1921.

[2]) „Ganytojas", n. 12 (1921) 326: P. Malakauskis, Sakramentų Kongregacijos instrukcijos „Iterum", 1921 m. 4 liepos, paaiškinimas.

[3]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 719; N. Farrugia, De matrimonio, n. 251.

[4]) S. C. de Sacramentis, instr. „Iterum", 4 iul. 1921.

[5]) A. Vermeersch, De forma sponsalium ac matrimonii, n. 81; F. M. Cappello, t. p.; N. Farrugia, t. p.

priminti priedermę jų laužytojams, jei tokių atsirastų, pavartodami reikale kanonišką sankciją".

467. Dalinės teisės ir jungtuvių pažymėjimas krikštų knygose ir nuorašų siuntimas.—1. Buv. Žemaičių vyskupijos įstatymais taip pat įsakyti sutuokus pažymėti krikštų knygose šalių vardai ir pavardės, jungtuvių vieta ir data[1]). Be to, pasakyta: „Klebonas, pažymėjęs savo bažnyčioj pakrikštytųjų knygose, kas iš jo parapijoj gimusiųjų priėmė moterystės Sakramentą, tuojau duoda apie tai žinią Vyskupijos Kūrijai"[2]).

2. Buv. Žemaičių Vyskupijos įstatymais įsakoma daryti jungtuvių metrikų nuorašai ir siųsti kai kurioms įstaigoms, būtent: 1) „Metams pasibaigus, klebonai ne vėliau 15 d. sausio mėn. vieną ištikimai padarytą ir savo parašu paliudytą visų metrikų nuorašą prisiunčia vietos dekanui, kurs juos paliudijęs ir savo dekanato atatinkamus nuorašus surašęs į tris knygas pristato Vyskupijos Kūrijon. Metrikų nuorašai turi būti daromi ne metų gale, bet kiekvieno mėnesio gale, kad ir rašyti su sykiu nebūtų perdaug ir būtų lengviau patikrinti"[3]). 2) Kas mėnuo reikia siųsti jungtuvių statistikos žinias Centraliniam Statistikos Biurui[4]).

468. Jungtuvių metrikos, susituokus nepaprastaisiais atvejais. — 1. Kan. 1103, § 3: „Jei tuokiamasi kan. 1098 norma, tai kunigas, jei būtų dalyvavęs, kitaip liudytojai, turi priedermę in solidum su šalimis pasirūpinti, kad sueitoji moterystė kuo greičiausiai būtų įrašyta į įsakytas knygas".

Nepaprastaisiais atvejais, apie kuriuos kalbėjome nn. 443-449, jungtuvės turi būti įrašytos į jungtuvių knygas ir pažymėtos krikštų knygose.

Jungtuvių knygos čia suprantamos tos parapijos, kur susituokta, ar savos šalių parapijos. Praktikoj geriausia pranešti tam klebonui, kurs turi įrašyti jungtuves kan. 1103, §§ 1-2. Jei susituokta, kur visai nėra parapijos ar lyg parapijos ir neturima savo klebono, tai praneština vietos ordinarui.

Nepaprastaisiais atvejais jungtuves įrašyti į jungtuvių knygas turi šie asmens: 1) Kunigas, kurs tose jungtuvėse dalyvavo. 2) Jei jo nebūtų buvę, tai liudytojai ir šalys.

Kalbamoji kunigo ir liudytojų priedermė yra in solidum su šalimis, t. y. ar vienas ar kitas turi padaryti, ir tik tada teišnyksta priedermė, kai tai kas jau padarė.

Nepaprastųjų atvejų jungtuvės pažymėti krikštų knygose yra to klebono dalykas, kurs įrašė jas į jungtuvių knygas.

---

[1]) Žemaičių Vyskupijos Kūrija, instr. „Apie metrikus", 1921 m. 25 rugs., n. 3004, vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 4 (1921) 69.
[2]) T. p., n. 32, vz. t. p.
[3]) T. p., n. 33, vz. t. p., 75.
[4]) (Žemaičių Vyskupijos Kūrija), aplinkraštis, 1922 m. 4 bal., n. 1503.

Jei kur kitur pakrikštyta, tai taip pat jo dalykas yra pranešti krikšto klebonui, kad ten būtų pažymėta krikštų knygose. Visa tai tvirtinu įstatymų analogija su paprastaisiais jungtuvių atvejais ir taip aiškintas dekretas „Ne temere".

2. Jei sueinama į sąžinės moterystę, tai pažymėtina ne paprastose jungtuvių ir krikštų knygose, tik tam tikrose, kurios laikytinos slaptame vyskupijos kūrijos archyve. Tas pat pasakytina apie tas jungtuves, kurių negalima įrašyti ar pažymėti paprastose knygose dėl sakramentalinės paslapties, o turėti šiokią tokią metriką reikalautų legalizuotų vaikų gerovė. Tik čia reikia sutikimo tos šalies, kuri yra suinteresuota paslaptimi[1]). Kitaip kalbamųjų jungtuvių negalima pažymėti net slaptose knygose.

Buv. Žemaičių vyskupijos ordinaras yra išleidęs šį aplinkraštį: „Nutarta... pavesti aplinkraščiu Dvasiškijai laikytis sekančios tvarkos:

1. Jeigu apie... jungtuves..., atsitikusias Rusijoj yra pristatomas kunigo su bažnytiniu antspaudu paliudymas, tai apie tas... jungtuves... užrašyti pagal gauta dokumentą į tam tikrą atskirą knygą, kuri bus priedas prie Liber Status animarum, ir patį dokumentą įlipdinti į tą knygą.

2. Jei apie tuos atsitikimus nėra ir negalima gauti metrikų nei paliudymų, tai į tą pačią knygą įrašyti protokolą iš pareiškimo prašytojų ir ištikimųjų bent dviejų liudytojų, kurie savo pareiškimą duoda priesaiką padarę.

3. Padarytųjų užrašų ir protokolų nuorašai iš minėtosios knygos liber status animarum klebonų parašu ir bažnytiniu antspaudu paliudyti, turės paprastųjų metrikų reikšmę bažnyčios reikalams"[2]).

469. Jungtuvių įrodymas. — Sąžinės srity, labiausiai sakramentalinėj, jungtuvių nereikia įrodinėti — užtenka šalių pasakymo.

Išorinėj srity jungtuvės įrodytinos. Tai galima įvairiais dokumentais ir t.t. Ir tai: 1) Parapinės jungtuvių knygos ir kas jose pažymėta yra svarbiausias dokumentas jungtuvėms įrodyti. Jis vadinasi viešas dokumentas (plg. kan. 1813, § 1, n. 4 ir 1816). 2) Tas pat pasakytina apie autentines ar oficialines jungtuvių metrikų knygų kopijas ir ištraukas (plg. kan. 1813, § 1, n. 4 ir 1819). 3) Jei kas būtų susituokęs Amerikoj ar kituose tolimuose kraštuose, neturėtų dokumentų ir moterystės kitaip negalėtų teisiai įrodyti, k. a., tikėtinais liudytojais, visai ar labai sunkiai ir ilgai trukus, tai greitame

---

[1]) Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 605; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 218.

[2]) Žemaičių Vyskupijos Kūrija, instr. 1921 m. 20 rugs., vz. „Žemaičių Vyskupijos Kronika", n. 4 (1921) 84.

reikale užtenka šalims prisiekti, kad esančios susituokusios, ir jų moterystė laikytina teisia. Išimtis — kur teisėmis reikalaujama tikro įrodymo, pav., būtų liečiama kita moterystė ar aukštieji šventimai. Su priesaika tvirtinama moterystė reikia įrašyti į tam tikras atskiras knygas[1]). Šis dalykas, kaip matome, yra panašus į aukščiau kalbėtąją Žemaičių vyskupijos instrukciją, apie kurią kalbėjome n. 468. Tik čia maštabas platesnis. 4) Jei neturima oficialinio dokumento ir negalima jo gauti, tai jungtuvės galimos įrodyti tikėtinais liudytojais, kaip ir kiti įvykiai.

Pastebėjimas. — Sv. Z., X 1 str. 22 pasakyta, jog bigamijoms ir keturagamijoms užbėgti už akių kunigas sutuokęs abiejų šalių pasuose parašo, su kuo, kada ir kurioj bažnyčioj susituokta, ir pagal tai karo ir civilinė valdžia, pakeisdama ar išduodama naujus pasus, pažymi jų sutuoktuves. Šiandien tai atlieka pasų davimo įstaigos.

IX. KLEBONO ATPILDAS.

470. Medžiaga. — 1. Istorija, 2. Teisės.

471. Istorija. — C. 9, X, *de simonia*, V, 3 buvo draudžiama kas imti tuokiant. Tik šv. tėvas Inocentas III leido laikytis girtinų įpročių, kur žmonės ką duodavo tuokėjams[2]). Kiek duoti, laikytinasi buvo taip pat teisaus įpročio ir tik retkarčiais vyskupijų statutų.

S. C. Concilii 1896 m. 10 birž. kalbamajame dalyke įsakė laikytis Italijoj krašto taksos, o kitur — provincialinės taksos, patvirtintos S. C. Concilii. Tik, nesant tokios taksos, reikėjo laikytis įpročio ar vyskupijos statutų.

472. Teisės. — Kodeksas I. C. suponuoja, kad klebonas tuokėjas turi teisės į atpildą. Tai kan. 1097, § 3. Tas atpildas nutarti yra provincialinio bažnytinio susirinkimo ar provincijos vyskupų saneigos dalykas (kan. 1507, § 1). Pati taksa išleidžiama visai provincijai ir turi būti patvirtinta Apaštališkojo Sosto. Jei nėra teisios rašytinės taksos, tai laikytinasi yra teisaus įpročio (plg. kan. 463, § 1).

Klebonas tuokdamas net turi teisę reikalauti atpildo. Tik jis negali reikalauti daugiau už teisią taksą. Kitaip nusidėtų teisingumui ir turėtų sugrąžinti, ką perėmė (kan. 463, § 2). Jei kas pats duoda daugiau už taksą, tai kitas dalykas — jo valia ir galia.

Taip pat šalys turi priedermę mokėti kalbamąją taksą. Nuo to tėra laisvi tikrai beturčiai — jie veltui tuokiami.

---

[1]) S. C. de Sacramentis, *Venetiarum*, 6 mart. 1911.
[2]) C. 42, X, *de simonia*, V, 3.

Jei šalys prašytų ko nepaprasta, kas neįeina į paprastą jungtuvių formą, pav., mišių ar papuošti altorių, už tai galima imti skyrium.

Jungtuvių mokestis išimtinai pridera savam klebonui, nors kas kitas tuoktų (n. 441).

VII SKYRIUS.

SĄŽINĖS MOTERYSTĖ (DE MATRIMONIO CONSCIENTIAE)

(*kan. 1104—1107*).

473. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Istorija, ir 3. Įgimtis ir t.t.

474. Sąvoka. — Sąžinės moterystė vadinama ta, kur, leidžiant vietos ordinarui dėl didžiausios ir tam tikros priežasties, tuokiamasi be užsakų ir slapta, vien prie kunigo ir dviejų liudytojų, ir slapta laikoma. „Tik dėl didžiausios ir greičiausios priežasties", pasakyta kan. 1104: „ir tai paties vietos ordinaro, ne generalinio vikaro be tam tikro mandato, gali būti leista sueiti į sąžinės moterystę, t. y. susituokti be užsakų ir slapta šių kanonų norma".

Sąžinės moterystė savo vardą yra gavusi iš sąžinės, kur, reikalaujant jai, ir teleidžiama taip slapta tuoktis.

Sąžinės moterystė skiriasi nuo senovės „matrimonium clandestinum" tuo, kad čia tuokiamasi su Bažnyčios žinia.

Be to, sąžinės moterystė skiriasi nuo šiaipjau moterystės, kad slapta tuokiamasi ir slapta laikoma. Galop, sąžinės moterystė reikia skirti nuo „matrimonium morganaticum".

475. Istorija. — Šv. tėvas Benediktas XIV, encycl. „Satis vobis", 1741 m. 17 lapr., išleido normas, kurių reikia laikytis, einant į sąžinės moterystę. Tai klasiškas kalbamosios moterystės depozityvinis šaltinis. Iš jo net pats Kodeksas I. C. paėmė medžiagą šio dalyko kanonams.

476. Įgimtis ir sąlygos. — 1. Sąžinės moterystė savaime yra draudžiama, nes iš jos gali kilti daug negerovės, k. a., pavojus susituokti su ryšio kliūtimi, apgauti moteriškę (pames ir neįrodysi), papiktinti žmones (manys, kad konkubinate gyvenama), blogai išauklėti vaikus, draudžiama visų, galima sakyti, valstybių įstatymais ir t.t.

2. Kad sąžinės moterystė būtų leistina, reikia šių dalylykų:

1) Turi būti didžiausia ir tam tikra priežastis. Tik Kodeksas I. C. jų nei taksatyviškai nei pavyzdžiui neįvardijo. Tas priežastis tegalima rasti depozityviniuose bažnytinių teisių šaltiniuose ar įsivaizduoti, k. a.: a) Jei šalys gyvena slaptame konkubinate, visų laikomos teisiai susituokusiomis ir viešai negalima susituokti, nepapiktinus žmonių. Tai Šv. Peniten-

ciarijos stilius ir praktika. b) Jei kuriam valdininkui įstatymais draudžiama tuoktis, o jo sielai reikia tuoktis. c) Jei karininkas norėtų vesti moteriškę, kuri neturi dalies, reikalaujamos valstybės įstatymais ir t.t.

2) Reikia vietos ordinaro leidimo. Generalinis vikaras savaime negali leisti. Jam reikia tam tikro vietos ordinaro mandato.

Kad vietos ordinaras galėtų leisti sąžinės moterystę, reikia štai ko: a) Pirma turi ištirti, ar yra pakankama priežastis. b) Patyrinėti šalių asmens savumai ir padėtis, būtent, ar gali atlikti tos moterystės pareigas. c) Labiausiai turi būti laisvos padėties aiškūs ar neabejotini dokumentai. d) Šalys turi prižadėti taip elgtis, kad nebūtų papiktinimo. e) Primintina šalims, kad vietos ordinaras gali nesilaikyti šių jungtuvių paslapties kan. 1106 atvejais. f) Šalys turi prižadėti visus vaikus katalikiškai krikštyti ir auginti ir, krikštydami juos netikra pavarde, pranešti vietos ordinarui per 30 dienų, gerai aprašydami aplinkybes, kad būtų žinomas tų vaikų krikštas ir teisumas.

3) Sąžinės moterystė turi būti laikoma slapta. Apie tą dalyką kan. 1105 pasakyta: „Leidime eiti į sąžinės moterystę glūdi pažadėjimas ir didelė priedermė laikytis paslapties taip asistuojančio kunigo, liudytojų, ordinaro ir jo įpėdinių atžvilgiu, taip abiejų šalių be viena antros sutikimo". Asistuojančio kunigo ir liudytojų priedermė laikytis paslapties yra absoliutiška. Šalių tėra sąlygiška, iki antroji šalis sutiks atidengti paslaptį. Taip pat vietos ordinaro paslaptis yra sąlygiška, nes kan. 1106 pasakyta: „Tokio prižadėjimo priedermė nesaisto ordinaro, kai, laikantis paslapties, būtų kurs papiktinimas ar labai įžeidžiamas moterystės šventumas arba kai gimdytojai nesirūpintų krikštyti tos moterystės vaikų ar pakrikštytų netikromis pavardėmis ir nepraneštų ordinarui per trisdešimts dienų, kad vaikas yra gimęs ir pakrikštytas, kuo atviriausiai pažymėdami savo vardus ir pavardę, kai nesirūpintų krikščioniškai auklėti vaikų".

4) „Sąžinės moterystė pažymėtina ne paprastose jungtuvių ir krikšto knygose, tik tam tikrose, kurios laikytinos slaptame kūrijos archyve, apie kurį kalbama kan. 397"—kan. 1107. Tai darytina tam, kad moterystė neišeitų į aikštę. Iš tų knygų tegalima duoti ištrauka ar nuorašas tikrame reikale, būtent, reikiant ir kitaip negalint įrodyti moterystę. Pats reikalas turi būti įrodytas.

———

VIII SKYRIUS.

JUNGTUVIŲ METAS IR VIETA (DE TEMPORE ET LOCO CELEBRATIONIS MATRIMONII)

(*kan. 1108—1109*).

477. Medžiaga. — 1. Kuomet galima tuoktis?, 2. Kuomet draudžiama iškilmingai laiminti?, 3. Draudžiamojo meto istorija, 4. Draudžiamojo meto įgimtis ir platumas, 5. Dispensavimas nuo draudžiamojo meto, 6. Valstybės įstatymai ir 7. Pakeitimai.

I. JUNGTUVIŲ METAS.

478. Kuomet galima tuoktis? — 1. Kan. 1108, § 1: „Tuoktis galima bet kuriuo metu". Tai tikra ir leistina.

Taigi galima tuoktis net Gavėnėj ir Advente, per Velykas ar Kalėdas, paprastomis dienomis ir šventadieniais. Be to, galima tuoktis net vakarais ir naktimis.

Meto laikytis tuokiantis tereikia tada, kai šalys iškilmingai laiminamos. Tada tegalima tuoktis, kai galimos laikyti mišios, būtent, ne anksčiau už vieną valandą prieš aušrą (aurora) ir ne vėliau už pirmą valandą po pietų (plg. kan. 821),ir t.t.

2. Klausimas, ar vietos ordinaras gali savotiškai sutvarkyti jungtuvių metą. Taip, atskirais atvejais dėl teisingos priežasties jis tikrai gali uždrausti tuoktis tam tikru metu, pav., vakare ar naktį. Ar vietos ordinaras gali išleisti tokį įstatymą, kuriuo būtų draudžiama tuoktis tam tikru metu, pav., po pietų, vakarais ar naktimis, ginčijamasi. Tai vieni teigia[1]), kiti neigia[2]). Pirmosios nuomonės įrodymas: kan. 1171 vietos ordinaras gali paskirti valandą šventoms apeigoms laikyti; jungtuvės esančios šventos apeigos; taigi. Antrieji kalba, jog kan. 1108, § 1 žodžiai „bet kuriuo metu" reiškią taip dieną, taip valandą. Pirmosios nuomonės įrodymas stipresnis. Todėl ta nuomonė, mano išmanymu, yra apytikresnė. Taigi, kur prieš Kodeksą

[1]) Pav., M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 355.
[2]) Vz. F. M. Cappello, De matrimonio, n. 726.

I. C. dalinėmis teisėmis buvo draudžiama tuoktis vakarais ar naktimis, ten pasilieka po senovei.

479. Kuomet draudžiamos iškilmingai laiminti šalys? — Kan. 1108, § 2: „Tik iškilmingasis jungtuvių palaiminimas yra draudžiamas nuo pirmojo Advento sekmadienio iki pirmosios Kalėdų dienos įimtinai ir nuo Pelenų iki Velykų sekmadienio įimtinai". Tai draudžiamasis metas, kuris prieš Kodeksą I. C. vadinosi „tempus feriatum" ar „tempus clausum". Jis prasideda nuo 12 val. ir baigiasi 12 val. nakties arba 24 val. pasibaigus. Draudžiama tam, kad nebūtų kliudoma apgaila ar dvasinės iškilmės.

480. Draudžiamojo meto istorija. — Pirmaisiais krikščionijos amžiais nebuvo jokio rašytinio įstatymo, kuriuo būtų buvę draudžiama tuoktis. Tik IV amž. pirmąjį kartą jis išleistas, kuriame pasakyta, jog tuoktis nepriderą Gavėnėj ir „gimimo šventėse"[1]).

C. 10, C. XXXIII, qu. 4 „tempus sacrum" tęsėsi nuo sekmadienio „septuagesimae" iki Velykų oktavos, per tris savaites prieš šv. Joną ir nuo Advento iki Trijų Karalių. Po jungtuvių šalys buvo išskirtinos. Tai ne visur tebuvo ir pats metas ne vienodai buvo apskaičiuojamas[2]).

Šv. tėvas Urbonas II draudžiamuoju metu aiškiai laiko nuo „septuagesima" iki Sekminių oktavos ir nuo pirmojo Advento sekmadienio iki Trijų Karalių oktavos[3]). Šv. tėvas Klemensas III (1187-1191) draudžiamuoju metu laiko nuo Advento pradžios iki Trijų Karalių, nuo „septuagesima" iki Velykų oktavos, nuo „feria secunda rogationum" iki Sekminių oktavos ir tris savaites prieš šv. Joną. Tai įdėta į Grigaliaus IX kolekciją[4]) ir yra pirmosios visuotinės teisės.

Tridento susirinkimas draudžiamąjį metą bepaliko nuo Advento iki Trijų Karalių ir nuo Pelenų iki Velykų oktavos įimtinai. Tuokti buvo galima, tik buvo draudžiamos laiminti šalys, iškilmingai lydėti sužieduotinė (sponsam traducere) ir vestuvės. Tai visuotinių teisių draudžiamoji kliūtis plačiąja prasme. Nuo jos dispensuoti tegalėjo Apaštališkasis Sostas.

Nuo visuotinių teisių trupučiuką skyrėsi dalinės teisės, būtent: 1) Kai kur buvo visai draudžiama tuoktis pasninko dienomis (diebus abstinentiae et ieiunii). Taip daryta, kad būtų išvengta pavojaus sulaužyti pasninko įsakymą. 2) Kai kur buvo draudžiama tuoktis sekmadieniais ar šventadieniais

---

[1]) Conc. Laodicen. (343-381), c. 52, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 772.

[2]) Pav., syn. Salegunstad. (1022), c. 3, vz. C. I. Hefele, t. p., IV² 672, draudžiamuoju metu laiko nuo Advento iki Trijų Karalių oktavos, 14 dienų prieš šv. Joną ir vigilijas.

[3]) Vz. conc. Beneventana (1091), c. 3, vz. C. I. Hefele, t. p., V² 202.

[4]) C. 4, X, *de feriis*, II, 9.

arba vakarais. 3) Daugely kraštų buvo įsivyravęs įprotis, kuriuo buvo draudžiami draudžiamuoju metu visai sakyti užsakai ir tuoktis. Taip buvo ir Lietuvoj. Tai dalinių teisių draudžiamoji moterystės kliūtis. Nuo jos galėjo dispensuoti vietos ordinaras dėl teisingos priežasties.

Ką tik kalbėtosios dalinės teisės buvo ne prieš įstatymą, tik greta. Nes Tridento susirinkimas sako: „Jei kurioj provincijoj būtų kitokių to dalyko girtinų įpročių ir apeigų, nekaip kalbėjome, šv. Sinodas trokšta, kad jų visai būtų laikomasi"[1]).

481. Draudžiamojo meto įgimtis ir platumas. — Draudžiamasis metas dabar ne moterystės kliūtis, tik paprastas draudimas.

Draudžiamuoju metu draudžiamos laikyti mišios „pro sponso et sponsa" ar jų vietoj kitos mišios ir iškilmingai laiminti šalys, groti vargonais, giedoti, per daug išpuošti bažnyčia, per daug iškilmingai kelti vestuvės. Tai neleistina. Atbulai, nedraudžiama paprastai tuoktis, visiems jungtuvių dalyviams kartu ateiti ir išeiti iš bažnyčios, drauge visiems vykti namo ir kelti paprastos vestuvės, t. y. be muzikos ar šokių, nors trupučiuką galima ir pasilinksminti. Visa tai rodo kan. 1108, §§ *2-3*, kur § *2* kalbama apie iškilmingąjį šalių palaiminimą, o § *3* minimos per didelės iškilmės[2]).

482. Dispensavimas nuo draudžiamojo meto. — Kan. 1108, § *3*: „O vietos ordinarai, neliesdami liturgijos įstatymų, gali net kalbėtuoju metu leisti iškilmingai laiminti dėl teisingos priežasties, primindami šalims, kad nekeltų per daug didelių iškilmių".

Taigi vietos ordinaras draudžiamuoju metu dėl teisingos priežasties gali leisti laikyti mišias „pro sponso et sponsa" ir iškilmingai laiminti šalis. Tik turi atsižiūrėti į liturgijos įstatymus, būtent, negali leisti laikyti mišių „pro sponso et sponsa", kai jos draudžiamos rubrikomis. Tada galimos leisti laikyti šiaipjau mišios. Mišios gali būti net giedotinės. Atbulai,

---

[1]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 1: „Si quae provinciae aliis, ultra praedictas laudabilibus consuetudinibus et coeremoniis hac in re utuntur, eos omnino retineri sancta Synodus vehementer optat".

[2]) Al. De Smet, De sponsalibus[3], n. 199, tvirtina, jog draudžiamuoju metu taip pat esančios draudžiamos kelti vestuvės ir „traducere sponsam". Jo įrodymai: 1) tas dalykas esąs panašus į senovės teises, 2) kan. *2* įsakyta esą neliesti liturgijos taisyklių, 3) kan. 1108, § *2* įsakyta esą įspėti šalys nekelti per daug didelių iškilmių ir 4) Kodekso I. C. indekse visa pažymėta esą žodžiais „solemnitas nuptiarum". Į tai atsakytina štai kas: 1) Čia Kodeksas I. C. kaip tik skiriasi nuo senovės teisių, nes vartoja kitą terminologiją. Todėl dalykas yra aiškintinas taip, kaip skamba (plg. kan. 6, n. 3). 2) Tai ne liturgijos dalykas. 3) Kan. 1108, § 3 tedraudžiamos tik per didelės iškilmės. 4) Kodekso I. C. indeksas nėra autentinis bažnytinių teisių šaltinis.

draudžiamuoju metu vietos ordinaras negali leisti labai iškilmingai tuoktis ir kelti iškilmingas vestuves.

483. Valstybės įstatymai. — 1. Valstybių įstatymais nėra draudžiamojo meto. To dalyko vietoj jais dažnai draudžiama tuoktis visai kitu metu, pav., kareiviaujant, našlėms gedėjimo metu (tempus luctus pro vidua) ir t.t.

2) Lietuvos valstybės įstatymais: 1) Draudžiama vesti tarnaujantiems kareiviams. Išimtis — našliai, turį vaikų[1]). 2) Virštarnybiniams puskarininkams leidžiama vesti, gavus generalinio štabo viršininko sutikimą[2]). 3) Karininkams arba kariams leidimą tuoktis duoda savas viršininkas — divizijos vadas[3]).

Kalbamuosius įstatymus Žemaičių vyskupijos ordinaras yra pranešęs savo vyskupijos klebonams ir bažnyčių rektoriams jų „žiniai ir prisitaikymui" 1924 m. 2 birželio[4]). O Seinų vyskupijos kūrija yra išleidusi šį aplinkraštį: „Kūrija praneša, kad, einant įsakymu kariuomenei Nr. 111, § 4, vesti kareiviams yra draudžiama. Todėl klebonai neturi teisės laiminti karių jungtuves be atatinkamos dalies vado leidimo"[5]).

484. Pakeitimai. — Kodekso I. C. pakeista: 1) Draudžiamasis metas nebėra jokia moterystės kliūtis, tik draudimas. 2) Atšaukta dalinių teisių draudžiamojo meto kliūtis. 3) Pakeistas pats draudžiamojo meto objektas, nes nebeminima „traductio sponsae" ir „convivia". 4) Metas sutrumpintas. 5) Duota vietos ordinarams galia leisti iškilmingai laiminti šalis draudžiamuoju metu.

2. Jungtuvių vieta.

485. Medžiaga. — 1. Istorija, 2. Šiaipjau jungtuvių vieta, ir 3. Mišrių ir k. k. jungtuvių vieta.

486. Istorija. — Senovės visuotinėmis teisėmis nebuvo įsakyta, kur tuoktis. Todėl tai buvo galima daryti taip šventoj vietoj, taip bet kur kitur. Neveizint į tai, jau pirmaisiais krikščionijos amžiais buvo tuokiamasi bažnyčioj. Todėl ir senajame Rituale Romanum pasakyta, jog labai pritinka tuoktis bažnyčioj[6]).

---

[1]) Įsakymas kar., 1922 m. n. 111, § 4.

[2]) Įsakymas kar., 1923 m., n. 76,5.

[3]) Įsakymas kar., 1923 m., n. 162, § 2; Krašto Apsaugos Ministerijos raštas Žemaičių vyskupui 1925 m., n. 11598 (vz. „Tiesos Kelias" [ofic. dal.], n. 11 [1925] 70).

[4]) Žemaičių Vyskupijos Ordinariatas, praneš. „Dėl karių jungtuvių", 1924 m. 2 birž., n. 2125 („Ganytojas" [ofic. dal.], n. 6 [1925] 30).

[5]) Seinų Vyskupijos Kūrija, apl. „Apie kareivių jungtuves", 1922 m. 19 liepos, n. 1911 („Ganytojas" [ofic. dal.], n. 8 [1923] 133).

[6]) Tit. VII, c. 1, *de sacramento matrimonii*, n. 16.

Dalinėmis teisėmis daugely kraštų buvo draudžiama tuoktis privatiniuose namuose.

487. Šiaipjau jungtuvių vieta. — 1. Kan. 1109, § 1: „Katalikai su vienas antru tesituokia parapijos bažnyčioj; kitoj bažnyčioj ir viešoj ar pusiauviešėj koplyčioj tegalima tuoktis, leidus vietos ordinarui ar klebonui". Tai ne patarimas, tik tikras įsakymas — įsikymas visuotinis. Įsakyta veiksmo leistinumui. To nesilaikyti yra nuodėmė, nors maža[1]).

Tuoktis įsakyta bažnyčioj, kad būtų pagerbta pati moterystė. Įsakoma parapijos bažnyčioj, nes ji parapijonių širdis.

Vietos ordinaras ar klebonas gali leisti tuoktis kitoj bažnyčioj ir viešoj ar pusiauviešėj koplyčioj. Tai jie gali savo teritorijoj. Priežasties nereikalaujama.

2. Kodekse I. C. nepasakyta, kurioj bažnyčios vietoj tuoktina. Tinkamiausia vieta vis dėlto laikytina prie altoriaus ir, jei galima, prie didžiojo. Atbulai, tuoktį nepritinka zakristijoj. Išimtis — mišrios moterystės, kaip matysime žemiau (n. 488).

Šv. tėvas Benediktas XIV sako, jog dėl moterystės sakramento vertumo negalima esą tuokti bažnyčioj uždaromis durimis[2]). Apie tai Kodekse I. C. nieko nepasakyta. Todėl, nors, apskritai, neįprasta tuoktis uždaromis durimis, bet dėl protingos priežasties galima ir taip daryti.

3. Kan. 1109, § 2: „Tuoktis privatiniuose namuose vietos ordinarai gali leisti tik kuriuo nepaprastu atveju ir dėl teisingos ar protingos priežasties; tik ir to ordinarai teneleidžia seminarijos ar vienuolių moteriškių bažnyčioj ar koplyčioj, nebent greitame reikale ir atsargiai". Atbulai, klebono leidimo čia neužtenka.

Į privatinius namus čia įeina taip pat privatinės koplyčios.

Kalbamojo nepaprasto atvejo pavyzdžiu gali eiti, jei šalys yra dideli didžiavaldos ar labai skirtingos padėties, seniai ir t.t. Tik reikia teisingos ir protingos priežasties, pav., jei sunku nuvykti į bažnyčią, bijomasi kalbų ir t.t.

Tuokiantis privatiniuose namuose, reikia veizėti, kad vieta būtų padori (decens), pav., naminėj koplyčioj, klebonijoj ir t.t. Kur nėra koplyčios, ten pridera laikinai pastatyti altorėlis.

Kunigų seminarijų ir vienuolių moteriškių bažnyčioj ar koplyčioj, kaip matėme, visai draudžiama tuokti. Išimtis — greitas reikalas, pav., jei jungtuvių nebūtų galima atidėti be didelės negerovės ir nebūtų kitos bažnyčios ar koplyčios. Tik reikia visada atsargiai daryti, kad nekiltų kurios skriaudos auklėtinių ar vienuolių dvasiai.

---

[1]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 728.
[2]) Ep. encycl. „Satis vobis", 17 nov. 1741.

488. Mišrių ir t.t. jungtuvių vieta. — Kan. 1109, § 3: „Į moterystę tarp kataliko ir nekataliko tebūna einama ne bažnyčioj; jei ordinaras protingai manytų, kad to laikytis negalima be didesnės negerovės, tai paliekama jo išmintingai nuožiūrai dispensuoti nuo kalbėtojo dalyko, neliečiant kan. 1102, § 2 įsakymo". Jie tuoktini ar šventoriuj, ar klebonijoj, ar net privatiniuose namuose. Tik dar galima tuokti zakristijoj ir privatinėj koplyčioj[1]).

Kalbamojo įstatymo pamatas yra tas pats, kur ir kan. 1102, § 2, kurį minėjome n. 462.

Pastebėjimas. — Vakarų Bažnyčioj įprasta moterims po jungtuvių įsivesdinti. Tai girtina, tik neįsakyta. Moters įvesti tegalimos tik po katalikiškų jungtuvių. Be to, įprasta moterims įsivesdinti po mažo. Tai yra kilę iš Šv. P. Marijos paveikslo, kur Ji, pagimdžiusi J. Kristų, išpildė S. Įstatymo apsivalijimą. Šis įprotis taip pat girtinas, tik neįsakytas. Moters po mažo galimos įvesti net, gimus negyvam vaikui. Jų negalima įvesti, kai vaikas gimė ne iš moterystės ar iš nekatalikiškos moterystės, ar neleistinai pakrikštytas nekatalikų krikštytojo. — Klebonas, teisiai prašomas, turi įvesti moteris po jungtuvių ir po mažo (plg. kan. 467, § 1). Bet tai nėra vien jo privilegija — įvesti gali bet kurs kunigas bet kurioj bažnyčioj ar viešoj koplyčioj. Tik jei tai daroma svetimoj vietoj, reikia pranešti tos bažnyčios ar koplyčios rektoriui[2]).

---

[1]) Plg. instr. Secret. Status iussu Pii IX, 15 nov. 1858; S. C. S. Off., instr. 3 ian. 1871.

[2]) Plg. S. R. C., *Romana*, 21 nov. 1893.

IX SKYRIUS.

MOTERYSTĖS PADARINIAI (DE MATRIMONII EFFECTIBUS)

(*kan. 1110–1118*).

489. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Klausimo pastatymas, 4. Ryšys, 5. Malonė, 6. Šalių teisės ir priedermės viena antros atžvilgiu, 7. Tėvų teisės ir priedermės vaikų atžvilgiu, 8. Bausmės, 9. Vaikų teisumas ir 10. Vaikų legalizavimas.

490. Apibrėžimas. — Moterystės padariniai, apskritai, vadinasi visos gerybės ir privilegijos, šalių ir vaikų teisės ir priedermės, kurios kyla iš moterystės sutarties ir ryšio.

491. Padalinimas. — Moterystės padariniai skirstomi šiaip:

1) Padariniai, kurie liečia šalis, ir padariniai, kurie liečia vaikus.

2) Padariniai, kurie yra bendri taip vyrui, taip žmonai, ir padariniai, kurie teliečia vyrą ar žmoną skyrium.

3) Esminiai, konatūraliniai ir atsitiktiniai (accidentales). Pirmieji yra tie, kurie pačiomis Dievo teisėmis būtinai kyla iš moterystės ir negalima išskirti su jos substancija, pav., moterystės monogamija ir nesuardomumas, tėvų valdžia, vaikų teisumas. Antraisiais vadinami tie, kurie pridera ne prie moterystės substancijos, tik prie jos pilnaties (pertinet ad integritatem matrimonii) ir savaime galimi išskirti su moterystės substancija, pav., gyvenimas drauge. Tretieji yra tie, kuriuos moterystei priskiriami bažnytiniais ar valstybės įstatymais, pav., kai kurios moterystės kliūtys, bažnytinės ar valstybės teisės ir t.t.

4) Dvasiniai ar antagamtiniai ir bažnytiniai ar pasauliniai, veizint į jų įgimtį ir autorių.

5) Sakramentaliniai, moraliniai, juridiniai, asmeniniai ir realiniai (turtų — reales).

492. Klausimo pastatymas. — Kai kurie moterystės padariniai — dogmatinės ir moralinės teologijos dalykai. Kai kurie jau išnagrinėti, pav., ryšys (nn. 238-248), svainystė (nn. 320-332), viešas padorumas (nn. 333-343). Kai kas dar bus žemiau, būtent, išskyrimas. Todėl čia plačiau tekalbėsime

apie kai kuriuos moterystės padarinius, o kitus trumpai tepaliesime.

493. I. Ryšys. — Pirmučiausias ir svarbiausias moterystės padarinys — ryšys. Jis turi du esminius savumus — monogamiją ir nesuardomumą. Pirmajam prieštarauja poliginija ir poliandrija; antrajam — moterystės ardymas.

Moterystės ryšio monogamija ir nesuardomumas pridera kiekvienai moterystei, t. y. taip krikščionių, taip nekrikščionių. Tik anuodu krikščionių moterystės savumus išvidiniu būdu dar sutvirtina sakramentalumas.

494. II. Malonė. — Moterystės sakramentas duoda šalims malonę, kuri padeda joms santaikoj gyventi, gerai auklėti vaikus ir tinkamai atlikti kitas moterystės priedermes.

495. III. Šalių teisės ir priedermės viena antros atžvilgiu. — 1. „Nuo pat moterystės pradžios abi šalys turi lygią teisę ir priedermę savo moterystės lyties santykių atžvilgiu" — kan. 1111. Kitais žodžiais kalbant, vyras ir žmona turi lygią teisę reikalauti iš vienas antro leistinai moterystėj lytiškai santykiauti ir priedermę su tuo sutikti, kas yra net teisingumo dalykas. Atbulai, susituokę turi vengti draudžiamų dalykų, pav., onanizmo ir t.t. Be to, susituokusių lyties santykių teisė griežčiausiai draudžia lytiškai santykiauti su kitais. Tai svetimoteriavimas.

Susituokusių lyties santykių teisės ir priedermės įgyjamos nuo pat moterystės pradžios. Tai skiriasi nuo prieškodeksinių teisių, kur po jungtuvių per du mėnesius niekatrai šaliai nebūdavo priedermės sutikti su viena antros prašymu ar reikalavimu lytiškai santykiauti, kad galėtų pamąstyti, ar stos į vienuolyną, kas buvo galima įvykdyti, net prieštaraujant antrajai šaliai. Ta teisė Kodekso I. C. atšaukta. Pamatas — moterystės deordinacija ir kas nori vienuolyno, gali anksčiau pamąstyti.

Susituokusių teisė ir priedermė savaime yra amžina — tveria iki pat moterystės galo. Tik kartais sustabdoma. Štai kai kurie tie atvejai:

1) Kai abi šalys laisvai susitaria lytiškai nesantykiauti. Tai galima pažymėtai ir įsaistytai (implicite) padaryti. Pirmuoju atveju lyties santykių teisė ir priedermė laikinai sustoja. Sustoja tiek, kiek susitarta. Tik kaip susitarta, taip ta sutartis galima abiem atšaukti. Antrasis atvejis yra tada, kai abi šalys laikinai padaro nekaltybės apžadus. Jis tveria visą apžadų metą: laikinai, jei apžadai yra laikiniai, ir amžinai, jei yra amžini. Baigiasi: pasibaigus apžadams, dispensuojant nuo apžadų ir apytikriau pačios šalys gali vienas antro apžadus sustabdyti iki pat moterystės galo; nes, darydamos

skaistybės apžadus, tuo pačiu dar neišsižada kan. 1312, § 2 teisės [1]).

2) Jei viena šalis tepadaro paprastuosius skaistybės apžadus, tai sustoja jos teisė reikalauti ir prašyti lyties santykių. Antroji šalis tebeturi savo teisę ir, prašant ar reikalaujant jai, turi sutikti apsižadėjusi šalis. Išimtis — kai neapsižadėjusioji šalis pati nustoja ar neturi teisės prašyti „debitum coniugale". Tai pasakytina, neveizint į tai, ar skaistybės apžadai padaryti prieš jungtuves ar po.

Draudimas prašyti ar reikalauti „debitum coniugale" dėl vienos šalies skaistybės apžadų baigiasi taip pat, kaip aukščiau sub 1. Tik čia antroji šalis tikrai gali sustabdyti apžadus (kan. 1312, § 2).

Čia tekalbėjome apie paprastuosius skaistybės apžadus, nes iškilmingieji apžadai kliudo tikrai susituokti, o po jungtuvių jie patys draudžiami daryti.

3) Visiškas ir formališkas svetimoteriavimas sustabdo nusidėjėlio teisę reikalauti lyties santykių; tik jis gali prašyti ir turi sutikti, prašant ar reikalaujant antrajai šaliai. Pagaliau, ir teisė reikalauti apytikrai tenustojama, kai nekaltoji šalis tikrai sužino svetimoteriavimą. Nes čia atėmimas teisės yra lyg bausmė, kurios pats užsidėti niekas neturi priedermės [2]).

Šis dalykas baigiasi, kai nekaltoji šalis atleidžia nusidėjimą. Tai padaryti galima ne tik pažymėtai, bet taip pat įsaistytai. Paskutinysis atvejis gali įvykti dvejopai, būtent, kai nekaltoji šalis, žinodama svetimoteriavimą, laisvai lytiškai santykiauja su svetimoteriu ir, kai svetimoteriavus vienai šaliai, antroji taip pat svetimoteriauja. Paskutiniuoju atveju rekompensuojasi neteisingumas ir tuo pačiu abi šalys atgyja savo teises ir priedermę.

Čia dar reikia pasakyti, jog, atšaukus sekančią svainystės kliūtį, jokių genčių svetimoteriavimas nebepadaro kvalifikuoto draudimo prašyti vyrą lytiškai santykiauti — taikomos paprastos svetimoteriavimo taisyklės.

4) Jei viena šalis po jungtuvių visai išėjo iš proto ar tokia jau buvo prieš jungtuves, nežinant antrajai šaliai, tai sveikoji šalis neturi priedermės sutikti su juo lytiškai santykiauti. Atbulai, priešbuvė ir žinota beprotystė nenustabdo jokios lyties teisės ir priedermės.

Beprotystę prilygsta visiškas pasigėrimas.

5) Jei teismas išskiria lovos atžvilgiu, tai teisė reikalauti ir priedermė sutikti lytiškai santykiauti laikinai sustoja. Sustoja tolei, kolei išskirta.

---

[1]) H. Noldin, De sexto[18], n. 101.
[2]) H. Noldin, t. p., n. 100.

6) Įgijus po jungtuvių negalią, niekatra šalis negali lytiškai santykiauti.

7) Jei iš lyties santykio būtų didelė skriauda antrajai šaliai, tai gali atsisakyti nuo to veiksmo. Todėl visai galima atsisakyti lytiškai santykiauti artimame pavojuj užsikrėsti limpamąja didesne kuria liga, pav., sifiliu, džiova, raupais ir t.t. Tai yra, iki išgyjama visai ar bent tiek, kad liga nebekimba[1]).

2. Susituokę turi drauge gyventi, iš vien valgyti ir drauge gulėti (communitas habitationis, mensae et tori)[2]). Tas moterystės padarinys tepridera prie jos pilnaties (pertinet ad integritatem); nes kitaip negalima pasiekti, kaip reikiant, vyriausias ir antraeilis moterystės tikslai — patenkinti „debitum coniugale", išauginti ir išauklėti vaikai, rasti vienas antro paguodos ir pagalbos ir t.t.

Nors abi šalys turi teisę ir priedermę drauge gyventi, vis dėlto vyro dalykas yra pasirinkti buveinę. Paskui jį turi eiti žmona. Nuo tos priedermės žmona tėra laisva: 1) jei vyras be jos sutikimo valkiojasi po pasaulį, 2) jei ilga kelionė jai būtų labai pavojinga, 3) jei vyro parinktojoj vietoj būtų pavojus jos sielai, 4) jei vyras be reikalo keliautų į tolimą kraštą, 5) jei pirma padaryta sutartis nesikelti iš gyvenamosios vietos, 6) jei vyras nubaustas kalėti ir t.t.

Lovos bendrumas reiškia gulėti vienoj lovoj ar viename kambary arba atskirame kambary, kurs yra abiem lengvai pasiekiamas. To dalyko reikalaujama tam, kad visada būtų lengvai galima patenkinti leistini moterystės lyties santykiai.

Nuo misti skyrium pateisina tam tikros sutartys.

3. Kaip turi būti valdomi šalių turtai, laikytinasi valstybės įstatymų (X 1 str. 109-118).

4. Vyras yra žmonos galva. Žmona turi jo klausyti. Tai vyro valdžia (potestas maritalis).

Į vyro valdžią įeina šeimos tvarka ir civilinis vaikų mokymas ir auklėjimas. Atbulai, į ją neįeina antagamtinė šeimos sritis, arba moralinis vaikų auklėjimas, ir esminės moterystės teisės. Tuose dalykuose abi šalys yra lygios. Pagaliau, ir vyro valdžios srity žmona yra vyro draugė, ne vergė ir t.t. Todėl vyras net savo valdžios srity turi vadovautis meile (Ef. 5, 22) ir veizėti, kad visa būtų daroma abiejų naudai. Juo labiau vyras negali žmonos mušti.

Kadangi vyras yra žmonos galva, tai turi žmoną globoti, ginti ir prideramai išlaikyti (Ef. 5, 29). Tas pat buvo

---

[1]) Plačiau vz. moralistus, pav., H. Noldin, De sexto[18], nn. 87-92 ir 97-101.

[2]) Sv. Z., X 1 str. 103 pasakyta: „Susituokusieji turi gyventi drauge. Todėl: 1) labai draudžiamos bet kurios sutartys jiems patiems išsiskirti; 2) išsikeliant, gaunant tarnybą ar šiaip jau pakeičiant vietą, žmona turi sekti vyrą". Išimtys — str. 103 ir 104.

Sv. Z., X 1 str. 106. Lietuvos įstatymuose pridėta: „Šiame straipsnyje vyrui nustatytas pareigas — atatinkamose aplinkybėse neša ir žmona". Be to, kitur pasakyta: „Žmona privalo prisidėti atatinkamai savo ir savo vyro turtui prie bendrų išlaidų šeimynos išlaikymui ir net pilnai jas padengti, jeigu vyras beturtis ir neturi galimybės užsidirbti"[1]).

Vyro valdžia yra įgimtosios ir pozityvinių Dievo teisių[2]). Ta valdžia jam duota štai dėlko: 1) Moterystė yra draugija. Kiekvienai draugijai reikia pirmininko. 2) Pirmininkas būti tegali tas, kas turi daugiau tam tikrų kvalifikacijų. 3) Vyriškis kaip tik aukščiau stovi už moteriškę taip fiziologiniais ir psichologiniais kūno ir dvasios savumais, taip (ir tai svarbiausia) proto pribrendimu ir valios patvarumu, kurių paskutinieji du savumai kaip tik labai reikalingi kitiems valdyti. Kartais, tiesa, ir moteriškės turi tokių pat savumų, kaip ir vyriškiai, ar net ima viršų. Bet tai tėra atsitiktinai[3]).

Valstybė ir Bažnyčia, iš esmės laikydamosios vyro valdžios, toliau išrutuliuoja vyro ir žmonos santykius. Taip, kan. 1112 pasakyta: „Jei ko kita nėra pasakyta tam tikrose teisėse, žmona yra vyro padėties dalyvis kanoniškų padarinių atžvilgiu". Atbulai, vyras iš savo žmonos padėties nieko negauna. Todėl žmona: 1) įprastai įgyja vyro pavardę, padėtį, dignitatę ir privilegijas; 2) įgyja jo teismo forumą (kan. 1561); 3) gali pereiti į vyro apeigas (kan. 98, § 4); 4) nepasirinkus kapo, laidojama vyro kapuose (kan. 1229, § 2); 5) teisiai neišskirta, turi vyro buveinę (kan. 93, § 1); 6) nustoja, apskritai, tų prerogatyvų, kurias buvo gavusi iš tėvo ar pirmesnio vyro pareigų, pav., nebesivadina prezidentaite, ministrienė ir t.t. Atbulai, pasilieka tos prerogatyvos, kurias žmona pati ar jos šeima turėjo. Tai įgimtosios dignitatės ir aukšta kilmė (connatae dignitates et nobilitas).

Paminėtosios kan. 1112 tam tikros teisės yra bažnytinės, ne valstybės teisės ar privatinės sutartys. Tik bažnytinėse teisėse kartais veizima į valstybės teises. Taip yra pavardės, kilimo, titulų, kai kurių prerogatyvų, kai kurių privilegijų ir kitų dalyko klausimuose[4]).

---

[1]) „Vyriausybės Žinios", n. 85 (1922) eil. 732.

[2]) Gen. 18, 16; I Petr. 3, 1-6; I Kor. 7, 39; 14, 34; Ef. 5, 22-25; Kol. 3, 18; Leo XIII, encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.

[3]) Kai kuriose tautose yra buvęs ir tebėra matriarchatas arba ginekokratija (gynaecocratia). Tai kai kas laiko pirmykščia šeimos forma. Iš tiesų matriarchatas tėra patriarchato degeneracija. Tai mums sako Šv. Raštas ir tos tiesos niekas iki šiolei nėra sugriovęs tikrais dokumentais. Plg. V. Cathrein, Moralphilosophie[5], II 434.

[4]) Sv. Z., X 1 str. 100 pasakyta: „Žmona, jei žemesnio kilimo yra už vyrą, gauna iš savo vyro visas teises ir prerogatyvas, kurios yra susijusios su jo padėtimi, pareigomis ar pavarde"; „Žmona vadinasi vyro pavarde" — str. 101.

Galop, bažnytinėmis teisėmis žmonai pažymėtai pripažįstama daug teisių, kur ji gali veikti visai nepriklausomai vyro. Pav., žmona gali: 1) Iškelti ieškinį teisme ir stoti atsakovu (kan. 1646). 2) Teisiai išsiskyrusi su vyru, gali įgyti savo buveinę ir lyg buveinę; kitais atvejais gali įgyti savą lyg buveinę (kan. 93, §2, n. 2)[1]). 3) Gali pasirinkti kapus (kan. 1223, § 2). 4) Gali naudotis patronato teisėmis (kan. 1456) ir dvasinėmis malonėmis. 5) Gali sustabdyti vyro apžadus, kurie kaip nors liečia jos teises (kan. 1312, § 2). 6) Gali būti liudytojas ir t.t.

496. IV. Tėvų teisės ir priedermės vaikų atžvilgiu. — 1. „Gimdytojai turi didžiausią priedermę, kiek galėdami, taip religiškai ir morališkai, taip fiziškai ir civiliškai auginti ir auklėti vaikus ir net pasirūpinti pasauline jų gerove"—kan. 1113.

Auginti ir auklėti vaikai reiškia progresyviškai ir taisyklingai išrutuliuoti fizines ir moralines jų galias, kad jie taptų tobulais asmenimis. Nes vaikams yra gamtos duota įvairių galių. Jos generikiškai yra visų tokios pat. Tik žmogus turi tam tikrų palinkimų, gerų ir blogų. Auklėjimo yra dalykas išrauti blogieji palinkimai, sustabdyti blogosios aistros ir įstatyti žmogus į geras vėžas, o gerieji žmogaus savumai sutvirtinti, išdirbti, ir ta padėtis stabilizuoti. Tas darbas tegali palengvai ir progresyviškai eiti; nes daug yra kliūčių ir tokia jau žmogaus įgimtis, kad palaipsniui tegali pasidaryti tobulas.

Kad auklėjimas būtų tvarkingas, reikia auklėti visos žmogaus galios, taip kūno, taip dvasios — visas žmogus. Jei viena kuri žmogaus galių rūšis norima labiau išauklėti, tai reikia laikytis bent proporcijos, būtent, reikia veizėti, kad kūno kultūra nepakenktų dvasios progresui ir, atbulai, per didelė intelektualinė kultūra nepakenktų kūno sveikatai.

2. Auklėjimas skirstomas kūno, ką galime pavadinti auginimu, ir dvasios, ką vadiname auklėjimu. Pirmasis dar skirstomas fizinis ir civilinis. Į fizinį įeina gyvybė, maistas, apdaras ir kūno kultūra; į civilinį — pasauliniai mokslai, amatas, verslas ir t.t.

3. Įgimtąja teise priedermė ir teisė auginti ir auklėti vaikus tiesiog pridera gimdytojams. Nes pati gamta žmogų paleidžia į pasaulį taip silpnutį kūno ir dvasios atžvilgiais, jog rodyte rodo, kad jam reikia kitų asmenų rankų, nuolatinės pagalbos. Be to, pati gamta tėvus lenkia auginti ir auklėti vaikus — jiems įpilta meilė vaikų ir, apskritai, duotas tam tikras sugebėjimas ir galios.

---

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 1922 m. 15 liep. (Acta A. S., XIV [1922] 526), yra pasakiusi, jog žmona, savivališkai pametusi vyrą, negalinti įgyti savo buveinės. Tai ji tegalinti padaryti amžinai ar neribotai išskirta bažnytinio teismo.

Teisė ir priedermė auginti ir auklėtis vaikus pridera, apskrrtai, tėvui ir motinai in solidum, nes abu yra gimdytojai. Atsitiktinai tai gali priderėti vienam daugiau, antram mažiau, veizint į atskiro veiksmo ir darbo įgimtį. Pav., nuo mažens daugiau augina motina, paskum gal daugiau tėvas. Civiliškai auklėti yra mažne vien tėvo dalykas ir t.t.

Auginti ir auklėti vaikai reikia patiems gimdytojams. Tik jie, negalėdami atlikti anos priedermės, gali naudotis kitais, padėjėjais.

Kalbamosios tėvų teisės ir priedermės rubežius pareina nuo auklėjimo tikslo. Todėl juo vaikas yra mažesnis, juo didesnė yra pati teisė ir priedermė, ir juo jis auga ir tobulėja, juo teisė ir priedermė mažėja. Net visai pasibaigia, kai vaikas sukanka 21 metus (plg. kan. 88, § 1). Be to, anos teisės ir priedermės visai nustojama, priėjus prie iškabos: „Tai prieš auginimo ir auklėjimo tikslą" ar „Tai greta auginimo ir auklėjimo tikslo". Todėl, nors tėvai gali pareikšti savo norą, negali vis dėlto versti vaikų ar jiems kliudyti stoti į vienuolyną ar tapti kunigu. Nes luomo pasirinkimas daugiau liečia vaiką, asmenį, ne vaiką, žmogų, ir būsianti gyvenimą.

4. Jei in specie kalbėsime, ką tėvai turi daryti su savo vaikais, pasakytina štai kas:

1) Tėvai turi fiziškai auginti vaikus. Todėl jie turi sergėti vaikų gyvybę ir tai nuo pat pradėjimo iki gimimo, gimus ir t.t. Čia reikia, iš vienos pusės, saugoti vaikas nuo jo gyvybės ir sveikatos priešų ir, iš antros pusės, duoti visa, ko reikia jo gyvybei ir sveikatai. Pav., pastojus reikia saugotis sunkių darbų, susitrenkimų, negerti alkolio ir t.t. Dar labiau negalima daryti abortų ir t.t. Vaikui gimus, neduoti jam tokių valgių ar gėrimų, kurie ardo sveikatą; saugoti, kad nesusižeistų ir t.t.; maitinti, apdaryti, duoti butas ir visa, ko reikia padoriai gyventi pagal išgales ir padėtį. To reikia, iki vaikai patys galės sau visa parūpinti, ir kraštutiniame ar dideliame reikale net per visą gyvenimą.

2) Tėvai turi civiliškai auginti vaikus, būtent, turi jiems parūpinti tinkamą padėtį pagal savo išgales, iš ko vaikai paskiau galėtų tinkamai gyventi. Todėl tėvai turi vaikus išleisti mokslus ar išmokyti amato ir palikti tinkamą įpėdinystę.

3) Tėvai turi dvasiškai išauklėti vaikus. Tas dvasinis auklėjimas turi būti morališkas, religiškas ir katalikiškas. M o r a l i š k a s — auklėti reikia dorovės pradais, kurie tikrai rodo, kas yra gera ir kas bloga — kelias į Amžinąją Laimę. Nes auklėjimas turi teisingai išauklėti valią, o teisingumo norma yra dorovė. R e l i g i š k a s — dorovės pradai imtini yra ne iš kur kitur, tik iš tikybos. K a t a l i k i š k a s — reikalaujamoji tikyba turi būti ne bet kuri, tik katalikų — ji viena tėra teisinga.

4) Tėvai turi įvykdyti visa tai, ką padaryti tam tikrai įsako Bažnyčia, būtent:

a) Gimę vaikai turi būti kuo greičiausiai pakrikštyti (kan. 770). Pakrikštyti reikia katalikiškai.

b) Vaikų siela, taip proto, taip valios atžvilgiu, uoliausiai turi būti auklėjama tikėjimo šviesoj ne tik žodžiu, bet taip pat pavyzdžiu. Čion dar įeina išmokymas katekizmo (kan. 1335).

c) Pasiekus protą ir labiausiai mirties pavojuj vaikams turi būti parūpinta komunija (kan. 860).

d) Leisti mokslus tik katalikiškose mokyklose. Kitokios mokyklos lankyti tegalimos, leidus vietos ordinarui ir nesant artimo pavojaus paklysti (kan. 1374) ir t.t.

5. Iš antros pusės, tėvai turi teisę reikalauti, kad vaikai juos gerbtų, mylėtų ir klausytų pagal įgimtąją teisę ir pozityvines Dievo teises. Gerbti — visada. Mylėti ir klausyti — tam tikrais atvejais. Be kitko, galima tėvų neklausyti, suėjus į koaliziją su vyresne Dievo kuria teise — laikytinasi paskutiniosios. Tai yra, kai įsakoma daryti bloga ir t.t.

Toliau, turi teisę bausti vaikus už nusikaltimus ir neteisų neklusnumą. Tik tai daryti reikia išmintingai ir būtiname reikale. Kitaip bausmės nepasieks savo tikslo.

6. Niekas kitas, kaip gimdytojai, neturi tiesioginės priedermės ir teisės auginti ir auklėti vaikų. To dalyko net valstybė neturi. Nes: 1) Kalbamoji teisė ir priedermė pačios gamtos atiduotos betarpiškai tėvams. 2) Šeima yra pirmesnė už valstybę. 3) Anai teisei vartoti ir priedermei įvykdyti labiau tinka šeima, nekaip valstybė.

Juo labiau valstybė negali anos teisės atimti iš tėvų. Tik visuomenės gerovės atžvilgiu čia jai pridera tam tikra netiesioginė ir lyg hipotetiška ar devoliutyviška teisė. Taip, valstybė gali priminti tėvams apsileidėliams jų priedermę, gali jiems padėti ir net priversti eiti savo pareigas. Paskutinysis dalykas pasakytinas bent tada, kai tėvai perdaug apsileidžia. Jei nė prievarta nieko nebepadeda ar nebūtų tėvų, tada tik valstybė gali ir net turi pati naudotis tėvų teise ir atlikti jų priedermes[1]).

497. Bausmės. — Šalys ir tėvai už tam tikrus nusikaltimus baudžiami kan. 2319, būtent:

„§ 1. Pačiu įvykiu įkrinta į ordinarui rezervuotą ekskomuniką katalikai:...

2°. Kurie tuokiasi, pažymėtai ar įsaistytai susitarę nekatalikiškai auklėti visus ar kai kuriuos vaikus;

3°. Kurie žinodami drįsta krikštydinti savo vaikus pas nekatalikų krikštytoją;

---

[1]) P. Malakauskis, Katalikiška mokykla, Kaunas 1929, 12-22, 29-30; Viešosios bažnytinės teisės, Kaunas 1931, nn. 152-153. 155.

4⁰. Tėvai ar tėvų vietą užimą, kurie žinodami atiduoda vaikus nekatalikiškai auklėti ar mokyti.

§ 2. Tie, apie kuriuos kalbama § 1, nn. 2-4, dar yra įtariami erezija".

498. V. Vaikų teisumas. — 1. Vaikai skirstomi šiaip:

1) Gimtinis (naturalis) ir pasavintinis ar įsūnytinis (adoptatus). Paskutinieji kartais vadinami teisiais (legitimi).

2) Gimtiniai skirstomi į teisius (legitimi) ir neteisius (illegitimi). „Teisūs vaikai yra tie, kurie yra pradėti ar gimę iš tikros ar manomos moterystės, nebent jei tėvams dėl iškilmingųjų vienuolio apžadų ar aukštųjų šventimų būtų buvę draudžiama naudotis pirmiau sueita moteryste tada, kai pastota" — kan. 1114. Taigi teisus yra tas, kas pradėtas, esant tėvams tikroj ar manomoj moterystėj. Tas teisumas neišnyksta nė tada, kai paskiau tikrai paaiškėja manomos moterystės veidas—sužinota ją esant netikrą. Taip pat teisūs yra tie, kurie yra pradėti, neesant tėvams moterystėj ar esant netikroj nemanomoj moterystėj, tik gimė, kai tėvai jau tikrai ar manomai buvo susituokę ar moterystę paprastai ar iš šaknų pataisę. Atbulai, neteisūs yra tie, kurie nėra pradėti ar bent gimę tikroj ar manomoj moterystėj, gimę iš civiliškos krikščionių moterystės ar visai nesusituokusių ar kai prasidedant ar gimstant tėvams buvo draudžiama naudotis moteryste dėl iškilmingųjų vienuolių apžadų ar aukštųjų šventimų.

3) Neteisūs vaikai yra stačiai neteisūs (simpliciter illegitimi) ir „spurii". Pirmieji yra tie, kurie gimė iš tų tėvų, kurie, prasidedant ar gimstant tam asmeniui, galėjo tikrai susituokti. Neigiamu atveju vadinasi „spurii". Tik mažne visų valstybių teisėmis jie vadinami stačiai neteisiais.

4) „Spurius" vadinasi „nefarius", kai yra gimęs iš genčių ar svainių tiesiojoj linijoj; „incestuosus" — gimęs iš genčių ar svainių šalutinėj linijoj; šventvagiškas (sacrilegus) — kai bent vienas iš gimdytojų yra iškilmingųjų apžadų ar aukštųjų šventimų, ir svetimoteriautinis (adulterinus) — kai tėvas buvo vedęs kitą ar motina ištekėjusi už kito.

2. Vaikų teisumo klausime pažymėtini yra šie atvejai:

1) Jei vaikas gimsta, esant motinai ištekėjusiai, tai tėvu laikomas jos vyras ir pats vaikas teisiu. Tą dalyką sugriauti tegali aiškiausi įrodymai, pav., nuolatinis vyro nebuvimas namie per 10 mėnesių prieš vaiko gimimą, tikrai įrodyta vyro negalia tuo pat metu ir t.t. Atbulai, neužtenka tėvo svetimoterio tvirtinimo, net su priesaika, jog tas vaikas esąs jo, ar motinos prisipažinimo, taip pat su priesaika, kad vaiką iš kur

kitur esanti gavusi[1]). Todėl kan. 1115, § 1 pasakyta: „Tėvas yra tas, už kurį kalba teisingos jungtuvės, nebent jei aiškiausiais įrodymais būtų įrodyta priešinga". Nes svetimoteriavimas — retas atsitikimas.

2) „Spėjama, kad teisūs esą tie vaikai, kurie yra gimę, praėjus po jungtuvių bent šešiems mėnesiams, ar per dešimts mėnesių, pasibaigus moterystės ryšiui" — kan. 1115, § 2.

Romėnų teisėmis kalbamajam dalykui buvo skiriamas terminas nuo septynių iki dešimts mėnesių[2]). Tą romėnų teisių dėsnį paėmė senovės bažnytinės teisės. Tik patį metą apskaičiuodavo ne mėnesiais, bet dienomis, būtent, anam dalykui paskyrė nuo 180 iki 300 dienų. Čia sektas fiziologinis pradas, t. y. kad tuo metu vaikai įprastai gimsta — anksčiau ar vėliau gimę vargu gali gyventi.

Kodeksas I. C. šiek tiek pakeitė kalbamąsias senovės bažnytines teises, būtent, metą apskaičiuoja ne dienomis, tik mėnesiais, kaip ir romėnų teisėse. Be to, mėnesiai imtini yra iš kalendoriaus, gimimo dienos neįskaitoma ir metas baigiasi, pasibaigus paskutinei tos pačios datos dienai (kan. 34, § 3). Pav., jei susituokta 1 sausio, tai vaikas, gimęs 2 liepos, laikytinas teisiu, neveizint į tai, ar tie metai turi daugiau ar mažiau dienų.

Čia Kodeksas I. C. šiek tiek nutolsta nuo fiziologinio pamato ir stačiai juridiškai spėjama. Spėjimas tėra teisių. Todėl atskirais atvejais galima ir kas kita tvirtinti. Tik reikia tikrai įrodyti. Pačių tėvų tvirtinimo, nors su priesaika, neužtenka, kaip aukščiau.

Pagaliau, jei vaikas gimsta ir prieš šešis mėnesius po jungtuvių, vis dėlto laikomas yra tos moterystės. Tik čia vyras gali jo nepripažinti savu. Tam nereikia jokių įrodymų — vaikas laikomas neteisiu[3]).

3) Radžiai (radvilai) yra abejotino teisumo. Už jų teisumą kalba tai, kad kiekvienas žmogus laikytinas teisiu, iki priešinga įrodyta. Prieš kalba įrodymas „ex ordine contingentibus": teisūs vaikai nemėčiojami. Kanonistai čia ginčijasi. Ta nuomonė, kuri radžius laiko apytikriau teisiais, yra bendresnė[4]). Tik neveizint į tai, svarbesniais atvejais radžiai di-

---

[1]) S. Aichner, Compendium iuris ecclesiastici[10], § 195; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 150; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 420; S. Raia, De matrimonio, 197; X. M. Cappello, De matrimonio, n. 474.

[2]) Fr. 12, D. I, 5; fr. 29, D. 28, 2.

[3]) F. M. Cappello, t. p., n. 748.

[4]) Pav.: S. Aichner, t. p., P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1072; F. M. Cappello, t. p., n. 749. Priešingai mano, pav., Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 685. Abejoja I. Chelodi, t. p.

spensuojami nuo neteisumo atsargai (ad cautelam), pav., einant į kunigus.

3. Teisiems vaikams pripažįstamos visos bažnytinės ir valstybės teisės. Atbulai, neteisiems vaikams nepripažįstama kai kurių teisių. Taip, bažnytinėj srity jie yra „irregulares ex delicto" (kan. 984, n. 1), negalima priimti į kunigų seminariją (kan. 1363, § 1), negali tapti kunigu, kardinolu (kan. 232, § 2, n. 1), vyskupu (kan. 1331, § 1, n. 1), vyriausiu vienuolių vyresniuoju (kan. 504) ir t.t.

Nepripažįstant neteisiems vaikams visų teisių, jie nekaltinami ir nebaudžiami už tėvų nuodėmę. Ne; iš jų atimtos kai kurios teisės dėl to, kad į juos žmonės skersuoja — pažeminanti nota, ir todėl tokie asmens negali sėkmingai eiti kai kurių pareigų.

499. Vaikų legalizavimas. — 1. Vaikų legalizavimas yra jų neteisumo pašalinimas.

2. Vaikų legalizavimas skirstomas:

1) T e i s i ų i r į v y k i o (iuris et facti). Pirmasis yra tada, kai vaikai ar asmens legalizuojami pačiu įvykiu, susituokiant tėvams, dispensuojant juos nuo tam tikrų moterystės kliūčių ar padarant pačiam neteisiam asmeniui iškilminguosius vienuolio apžadus. Antrasis yra, kai šv. tėvas ar valstybė legalizuoja tam tikru reskriptu.

2) Teisių legalizavimas skirstomas į legalizavimą tikrąja prasme — kai pačiu įvykiu legalizuojami vaikai, susituokiant tėvams ar dispensuojant juos nuo kliūčių, ir į legalizavimą netikrąja prasme — kiti atvejai.

3. Romėnų teisėmis tikra moterystė legalizuodavo vaikus. Be to, vaikai buvo ir kitaip legalizuojami.

Bažnyčia vaikus pradėjo legalizuoti VII amž. Buvo legalizuojama mažne visai panašiai į romėnų teises.

4. Teisių legalizavimai yra šie:

1) Kan. 1116: „Paskiau sueinant tėvams į tikrą ar manomą moterystę, visai naujai ar ją pataisant, nors ji būtų pavartota, legalizuojami vaikai, jei tėvai būtų galėję tikrai susituokti su vienas antru, prasidedant ar gimstant tam vaikui, arba kai jo motina buvo nėščia". Tai kan. 10 išimtis.

Legalizavimas įvyksta pačiu įvykiu — kai susituokiama. Nesvarbu, ar greit susituokta ar negreit. Net ir tada legalizuojama, kai, pav., tėvas pirma buvo susituokęs su kita ir tik paskum susituokė su vaiko motina. Nereikia, kad tas legalizavimas būtų kieno patvirtintas ar paskelbtas. Įvyksta net, nenorint ar protestuojant tėvams ar patiems vaikams ir t.t. Tai pasakytina net tada, kai tėvai, gimdydami turėjo amžiaus ar kulto skirtumo kliūtį ir tuokiantis tų kliūčių nebebuvo[1]).

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 6 dec. 1930 (Acta A. S., XXIII [1031] 25).

Kalbamuoju būdu legalizuojasi visi vaikai. Išimtys: a) „Spurii", nes jų tėvai tam tikru metu negalėjo susituokti. b) Tie vaikai, kurių tėvai tuokiasi ne su vienas antru, pav., motina turi vaiką X, o tuokiasi su Y.

Prieš Kodeksą I. C. buvo ginčijamasi, ar manoma moterystė legalizuojanti vaikus ar ne. Teigiamoji nuomonė buvo bendresnė ir apytikresnė[1]). Šiandien tai yra tiesa.

Kan. 1117: „Legalizuotieji vaikai, paskiau susituokiant, kanoniškų padarinių atžvilgiu sulyginami visuose dalykuose su teisiais vaikais, nebent jei kas kita pažymėtai būtų pasakyta". Todėl jie, pav., nebėra „irregulares" ir gali stoti į kunigų seminariją[2]), tapti kunigu ir t.t. Teisėmis taip legalizuotiems pažymėtai tedraudžiama tapti kardinolu (kan. 232, § 2, n. 1), vyskupu (kan. 331, § 1, n. 1) ir abatu ar prolatu nullius (kan. 330, § 2).

2) Kan. 1051: „Jei dispensuojama nuo suardomosios kliūties paprastąja galia ar generaliniu indultu, ne atskirų atvejų reskriptu įgaliotąja galia, tai tuo pačiu legalizuojami tie vaikai, kurie yra jau gimę ar pradėti dispensuojamų asmenų, išėmus svetimoteriautinius ir švenvagiškuosius". Čia legalizuojami net „nefarii" ir „incestuosi". Tas legalizavimas atšaukia visus neteisumo padarinius.

3) Iškilmingieji vienuolių apžadai atšaukia neteisumą iregularitatės atžvilgiu (kan. 984, n. 1). Kitkas pasilieka. Tik tai vargu galima ir vadinti legalizavimu — anie apžadai daugiau stačiai panaikina iregularitatę.

5. Įvykio legalizavimas:

1) Šv. tėvas gali legalizuoti visus vaikus, net šventvagiškuosius, ir visų bažnytinių padarinių atžvilgiu. Iš tiesų paskutiniuoju būdu teįprasta legalizuoti „incestuosi"; nes „nefarii", labiausiai svetimoteriautinių ir šventvagiškųjų, galima sakyti, niekada nelegalizuojama. Pagaliau, ir teigiamaisiais atvejais šv. tėvas ne visada visai telegalizuoja. Todėl atskirais atvejais žiūrėtina, kaip legalizuojama.

Atsitiktiniais atvejais šv. tėvas gali legalizuoti vaikus net valstybės padarinių atžvilgiu. Tai yra tada, kai to dalyko reikalauja Bažnyčios gerovė ar reikale. Čia dispensuojama netiesiogine valdžia[3]).

---

[1]) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. 32 n. 57; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 686; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1133. Neigia An. Reiffenstuel, Ius canonicum universum, VI tit. 32 n. 35.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 13 iul. 1930 (Acta A. S., XXII [1930] 365).

[3]) Fr. Wernz, t. p., n. 687; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 752.

Galop, šv. tėvas dažnai iš dalies tedispensuoja nuo neteisumo, t. y. nuo atskirų neteisumo dalykų, pav., iregularitatės, vyskupo trūkumo ir t.t.

Visa tai šv. tėvas gali daryti pats. Tik tai atlieka išorinėj srity Sakramentų kongregacija, o sąžinės srity — Šv. Penitenciarija.

2) Valstybė gali legalizuoti vaikus pasaulinių padarinių atžvilgiu. Kaip tai daroma, veizėtini valstybės įstatymai. Sv. Z. apie tą dalyką kalba X 1 str. 144[1]: „Krikščionims išleistos šios vaikų legalizavimo taisyklės:

1) Neteisūs vaikai legalizuojasi, susituokiant jų tėvams.

2) Teismas legalizuoja vaikus taisyklėmis, apie kurias kalba Ustav Graždanskago Sudoproizvodstva, str. 1460[1]-1460[7].

3) Legalizuotieji vaikai laikomi teisiais nuo pat tėvų jungtuvių ir nuo to meto naudojasi visomis teisių tos moterystės vaikų teisėmis".

Taigi Lietuvos (buv. Kauno ir Vilniaus gub.) teisėmis vaikus visada legalizuoja teismas. Tai taikos teisėjas, kurio nuovadoj gyvena vaiko tėvai arba patys vaikai. Įsiteisėjus sprendimui, teisėjas išduoda legalizuotojo asmens gimimo liudijimą ir sprendimą praneša vyskupijos kūrijai pažymėti metrikų knygose. Marijampolės teismo apygardoj metrikos taisomos Civ. Proc. str. 1648-1798, t. y. jas taiso taikos teisėjas ir paskum sprendimas siunčiamas metrikų knygų vedėjui įtraukti į knygas.

Pastebėjimas. — Krikščionių vaikų teisumo klausimas savaime pridera Bažnyčiai. Tai absoliutiškai pasakytina, jei vaiko teisumo klausimas yra principališkas. Nes čia teisumas kyla iš moterystės ryšio ir todėl pirma reikia išspręsti paties ryšio tikrumas, kas tėra vien bažnytinio teismo dalykas. Jei teisumas yra „causa incidens", t. y. iškyla iš kitos bylos, ir bylos spendimas pridera nuo teisių klausimo, tai taip pat tikriausiai tik bažnytinis teismas tegali nagrinėti ir spręsti dalyką. Jei klausimas tėra įvykio, pavyzdžiui, ar susituokta, ar tas vaikas iš tikrųjų esąs gimęs iš to tėvo ir t.t., tai tikrai gali nagrinėti ir spręsti bažnytinis teismas. Ar tą pat gali valstybės teismas, ginčijamasi. Teigiamoji nuomonė yra apytikresnė[1]) ar gal net teisinga[2]).

6. Legalizuotų vaikų metrikų klausime, iki Lietuvos įstatymai bus pakeisti, praktikoj laikytinasi to, ką pasakėme aukščiau.

---

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2], n. 684; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1163.

[2]) Fr. M. Cappello, De matrimonio, n. 754.

X SKYRIUS.

IŠSKYRIMAS

(kan. 1118—1182).

I. APSKRITAI.

500. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija ir 4. Valstybės įstatymai.

501. Apibrėžimas. — Išsiskirti ar išskirti susituokę (išsiskyrimas ar išskyrimas) reiškia taip panaikinti moterystės ryšį, taip paskelbti netikrą moterystę, taip pradėti ar leisti gyventi skyrium[1]).

502. Padalinimas. — Išsiskyrimas skirstomas šiaip:

1) V i s i š k a s (separatio plena seu perfecta) ir n e v i s i š k a s (s. minus plena). Pirmasis yra tada, kai objektyviškai panaikinamas tikras moterystės ryšys, kas Kodekse I. C. vadinama m o t e r y s t ė s r y š i o p a n a i k i n i m u. Antrasis yra, kai, pasiliekant moterystės ryšiui, susituokę iš-

---

[1]) Prieš Kodeksą I. C. išskyrimas lotyniškai vadinosi „divortium". Tas žodis jau romėnams buvo plačiai žinomas. Tik jis reiškė moterystės ryšio panaikinimą, nes senovės romėnų teisėse nebuvo sąvokos „išsiskirti moterystės gyvenimo atžvilgiu" (separatio quoad torum et cohabitationem). Be to, romėnų teisėse išskyrimas dar buvo vadinamas „discidium, discessus, matrimonii solutio, renuntiatio, repudium".

N. Įstatyme kalbamoji sąvoka „išsiskirti" išreiškiama žodžiu „paleisti" (dimittere) ar „pamesti" (discedere).

Taip pat kalba senovės bažnytiniai susirinkimai. Bet greta terminų „dimissio" ir „discessus" buvo vartojamas žodis „separatio", pav., apgailos knygose (in libris poenitentialibus), ir labiausiai „divortium". Paskutinysis terminas įdėtas net į bažnytinių teisių rinkinius. Tik jis čia buvo plačiai ir generikiškai suprantamas, kur įeidavo trys tam tikros rūšys, būtent: 1) tikras moterystės ryšio panaikinimas, 2) separatio quoad torum et cohabitationem ir 3) netikros moterystės paskelbimas.

Šiaip jau bažnytinėj srity seniai imtos vartoti atskirais vardais šios keturios išskyrimo rūšys: 1) „solutio" arba „dissolutio matrimonii" — tikras ir teisus moterystės ryšio panaikinimas, 2) „divortium" (bent paskesniais laikais) — pasikėsintas arba draudžiamas moterystės ryšio panaikinimas, 3) „declaratio nullitatis matrimonii" — netikros moterystės paskelbimas ir 4) „separatio" (a toro et cohabitatione) — išskyrimas gyvenimo atžvilgiu.

Kodeksas I. C. visai nebevartoja žodžio „divortium". Vartojamas „dissolutio vinculi" ir „separatio". Neveizint į tai, daugelis kanonistų po senovei tebevartoja „divortium".

Valstybės įstatymuose taip pat skiriamas panaikinti ryšys ir išsiskirti ar išskirti.

skiriami ar išsiskiria quoad torum, mensam et cohabitationem (lyties santykių, stalo ir gyvenimo atžvilgiu), kas pagal Kodeksą I. C. vadintina i š s i s k y r i m u a r b a s e p a r a t a.

2) Moterystės panaikinimas dar skirstomas moterystės ryšio panaikinimas tikrąja prasme ir moterystės ryšio panaikinimas netikrąja prasme. Paskutinysis yra tada, kai autentiškai ar oficiališkai paskelbiama, jog nuo pat pradžios nesą buvę moterystės ryšio. Tai stačiai vadintina n e t i k r o s m o t e r y s t ė s p a s k e l b i m u.

503. Istorija. — Kadangi moterystė yra nesuardoma įgimtąja teise, tai nuo pat jos pradžios draudžiamas naikinti ryšys, ką Dievas dar paskelbė pirmiesiems mūsų tėvams Rojuj. Ilgainiui moterystės nesuardomumą pamynė po kojų kai kurios tautos. Be kitų, panaikinti moterystę leido kodeksas Hammurabi ir tai praktikuoti pradėjo net „išrinktoji tauta". Paskutiniųjų elgimasis paskiau dėl jų „širdies kietumo" Moizės legalizuotas tam tikrais atvejais. Tai išsiskyrimo raštas (libellum repudii), ką Kristus atšaukė ir pažymėtai paskelbė iš naujo moterystės nesuardomumą. Tik Kristus leido išsiskirti (separatą). Paskiau šv. Povilas paskelbė savo privilegiją.

Romėnų, graikų ir germanų teisėmis buvo leidžiama panaikinti moterystė. Su ta negerove kariavo Bažnyčia. Tik kai kurie daliniai bažnytiniai susirinkimai ir vyskupai toleravo ar net pažymėtai leido panaikinti moterystę[1]). Prieš tai stojo šv. tėvas ir daugelis dalinių bažnytinių susirinkimų.

Kada iškilmingieji skaistybės apžadai pradėjo panaikinti tvirtą ir nepavartotą moterystę, tikrai nežinoma. Tik tai šv. tėvas A l e k s a n d r a s III jau suponuoja[2]).

Prieš šv. tėvą Martyną V kai kurių kanonistų imta tvirtinti, jog šv. tėvas galįs dispensuoti nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės. Iš tiesų tik šv. tėvas M a r t y n a s V skyrium nuo iškilmingųjų apžadų pirmasis dispensavo nuo kalbamosios moterystės.

504. Valstybės įstatymai. — Sv. Z. katalikams leidžiama moterystės išskyrimą tvarkyti savo kanonais; X 1 str. 46-56 ir 57[1] pravoslavams leidžiama išsiskirti, o apie jų moterystės panaikinimą X 1 str. 45 pasakyta: „Moterystė gali būti panaikinta tik formališko dvasinio teismo, prašant vienai šaliai: 1) jei įrodoma antrąją šalį svetimoteriavus ar esant ją negalingą gyventi moterystėj; 2) jei viena šalis nubausta tokia bausme, kur nustojama visų teisių (vsech prav sostojanija), ir 3) jei antroji šalis būtų nežinia kur dingusi"; evangelikai-liuteronys eina XI 1 str. 364-386 ir t.t.; kiti — savo įstatymais.

---

[1]) Pav.: conc. Verber (753 ar 756), c. 5, 9) ir 17, vz. C. I. H e f e l e, Conciliengeschichte, III[2] 574-575; conc. Compend. (757 ar 758), c. 4 ir 19, vz. C. I. H e f e l e, t. p., 593 ir 595.

[2]) C. 2, 7, X. *de conversione coniugatorum*, III, 32.

II. MOTERYSTĖS RYŠIO PANAIKINIMAS (DE DISSOLUTIONE VINCULI).

505. Medžiaga. — 1. Nepanaikinamos ir panaikinamos moterystės: a) tvirta ir pavartota moterystė ir b) nepavartota moterystė, 2. Iškilmingieji vienuolių apžadai ir nepavartota moterystė: a) klausimo pastatymas, b) iškilmingųjų apžadų veikimo įgimtis ir c) objektas, 3. Šv. tėvo dispensa nuo nepavartotos moterystės: a) sąvoka, b) pasyvus subjektas, c) sąlygos ir d) procedūra, ir 4. Povilo privilegija: a) sąvoka, b) istorija, c) autorius, d) objektas, e) sąlygos, f) moterystės ryšio panaikinimas, g) kai kurių šv. tėvo indultų paplėtimas ir h) abejojimo atvejai.

1. Nepanaikinamos ir panaikinamos moterystės.

506. Tvirta ir pavartota moterystė. — 1. Tvirta ir pavartota moterystė yra taip iš vidaus (intrinsece), taip iš lauko (extrinsece) visai nesuardoma.

Tas dalykas, kad tvirta ir pavartota moterystė yra iš vidaus nesuardoma, aiškus yra iš to, ką kalbėjome apie bet kurios moterystės nesuardomumą (nn. 23-27). Kad kalbamoji moterystė taip pat yra nesuardoma iš lauko, kalba tai, jog nei valstybė nei Bažnyčia neturi galios ją suardyti. Neturi pirmoji, nes ji Dievo teisėse yra visai nekompetentinga. Neturi nė antroji; nes nėra įrodymų, kad Dievas Jai būtų davęs tokią galią, ir iš tiesų Bažnyčia nėra panaikinusi ir nenaikina tokios moterystės.

Tvirtą ir pavartotą moterystę tepanaikina tik mirimas. Todėl kan. 118 pasakyta: „Tikra, tvirta ir pavartota moterystė dėl jokios priežasties negali būti panaikinta jokio žmogaus, išėmus mirimą".

2. Tvirtos ir pavartotos moterystės absoliutiško nesuardomumo pamatas nėra vien įgimtoji teisė; nes S. Įstatyme buvo išsiskyrimo raštas ir N. Įstatyme yra Povilo privilegija, kuri panaikina nekrikštytųjų moterystes. Nėra nė vien moterystės sakramentalumas, nes bent tvirtą ir nepavartotą moterystę naikina iškilmingieji vienuolių apžadai ir šv. tėvas nuo jos dispensuoja. Todėl turime pasakyti, jog visas tvirtos ir pavartotos moterystės nesuardomumo pamatas yra įgimtoji teisė ir moterystės sakramentalumas drauge.

507. Nepavartota moterystė. — 1. Nepavartota moterystė savaime taip pat iš lauko yra nesuardoma. Jos visai negali panaikinti valstybė; nes Dievo teisės — ne jos kompetencija. Tik Bažnyčiai Dievas yra davęs galią panaikinti kai kurias moterystes dėl teisingos priežasties.

Bažnyčios galia panaikinti nepavartotas moterystes formuliuojama šiaip: „Nepavartota moterystė, į kurią suėjo pakrikštytieji asmens su vienas antru ar su nekrikštytu, panaikinama taip pačiomis teisėmis iškilmingiausiais vienuolių apžadais, taip Apaštališkojo Sosto dispensa, duota dėl teisingos priežasties, prašant abiem ar bet katrai šaliai, nors antroji šalis nesutiktų" — kan. 1119.

2. Kalbamasis moterystės panaikinimas yra teisių, kai įvyksta per iškilminguosius vienuolių apžadus, ir įvykio, kai šv. tėvas dispensuoja atskirais atvejais. Abiejais atsitikimais panaikinama ne tik tvirta moterystė, t. y. sueita pakrikštytųjų su vienas antru, bet taip pat sueita pakrikštyto su nekrikštytu. Tas pat pasakytina apie nepavartotą moterystę, sueita nekrikštytų su vienas antru, jei viena šalis atvirsta arba pasikrikštydina. Tik paskutiniaisiais dviejais atvejais nekrikštytieji bažnytinės jurisdikcijos tarpiškai, t. y. per pakrikštytąjį, teliečiami.

2. Iškilmingieji vienuolių apžadai ir nepavartota moterystė.

508. Klausimo pastatymas. — Nepavartotą moterystę panaikina iškilmingieji vienuolių apžadai. Tik jie turi būti tikri kan. 572. Atbulai, nepavartotos moterystės nenaikina paprastieji vienuolių apžadai, nors tam tikru Apaštališkojo Sosto įstatymu kliudytų tikrai susituokti, pav., jėzuitų. Taip pat nenaikina privatiniai bet kurie apžadai, vien įstojimas į vienuolyną ar vienuolių kongregaciją ir t.t.

509. Iškilmingųjų apžadų veikimo įgimtis. — Iškilmingieji vienuolių apžadai naikina nepavartotą moterystę pačiomis teisėmis arba pačiu įvykiu ir nereikia jokio paskelbimo ar pozityviško kurio veiksmo.

Teisės, kuriomis čia naikinama moterystė, yra ne įgimtoji ar pozityvinės Dievo, kaip seniau kai kas tvirtino, tik bažnytinės. Tai rodo net pati iškilmingųjų vienuolių apžadų įgimtis. Nes jie panaikina moterystę vien dėl to, kad yra iškilmingi. O jų iškilmingumas — Bažnyčios padaras.

Kalbamosios panaikinamosios bažnytinės teisės yra ne kas kita, kaip generalinė tam tikra šv. tėvo dispensa. Teisia jos priežastimi eina patys apžadai. Dispensa čia duodama ne sava, tik vikarine Dievo galia, t. y. „potestate ministeriali et instrumentali". Todėl galima dar išsireikšti, jog iškilmingieji apžadai nepavartotą moterystę panaikina betarpiškai bažnytiniais įstatymais, o tarpiškai pozityvinėmis Dievo teisėmis.

510. Objektas. — Iškilmingieji vienuolių apžadai panaikina tvirtą ir nepavartotą moterystę. Ginčijamasi, ar jie panaikina taip pat nekrikštytųjų pavartotą moterystę, kai abi šalys at-

virsta ir paskum moterystės daugiau nebepavartoja. Kadangi čia dalykas yra abejotinis, tai gal atskirais atvejais reikėtų kreiptis į Apaštališkąjį Sostą[1]).

3. Šv. tėvo dispensa nuo nepavartotos moterystės.

511. Sąvoka. — Šv. tėvas gali dispensuoti nuo n. 507 kalbėtosios nepavartotos moterystės atskirais atvejais. Tai rodo nuolatinė daugelio amžių ir dažna praktika; nes negalimas yra daiktas, kad šv. tėvas čia, taip svarbiame dalyke, būtų klydęs ir klystų.

Kad šv. tėvas gali dispensuoti nuo nepavartotos moterystės atskirais atvejais, nėra dogmatas. Tai tėra doctrina catholica (katalikiškas mokslas), kurią kai kurie vadina net „proxima fidei".

Šv. tėvo dispensa nuo nepavartotos moterystės nėra kanoniška dispensa tikrąja prasme, t. y. Dievo teisių atšaukimas atskirais atvejais. Ne; ji taip vadinasi netikrąja prasme. Nes čia šv. tėvas dispensuoja ne nuo Dievo teisių moterystės nesuardomumo, tik stačiai atriša moterystės ryšį, kurs in casu yra kilęs iš pačių žmonių valios, ir konsekventiškai Dievo ryšio įstatymas, nebeturėdamas ramsčio, pats išnyksta; arba paaiškina, jog Dievo teisė nebesaistanti. Tik ir čia daroma ne sava, tik vikarine Dievo galia, kaip ir aukščiau.

Šv. tėvo dispensoj nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės glūdi kan. 1053 dispensa, būtent, nuo nusikaltimo kliūties, kilusios iš svetimoteriavimo ir pažadėjimo ar pasikėsinimo tuoktis. Taip yra nuo 1912 m. 3 birž.

512. Pasyvus subjektas. — Šv. tėvas gali dispensuoti nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės pakrikštytuosius.

Ginčijamasi, ar šv. tėvas gali dispensuoti nuo tos moterystės, kur prieš krikštą susituokta ir pavartota ir, atvirtus vienai šaliai, vėl pavartojama ar nebepavartojama. Taį daugelis neigia[2]). Įrodymų kaip ir neturi. Dar daugiau kas teigia[3]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga.

[1]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 760.

[2]) Benedictus XIV, De synodo, VI c. 4 n. 3; XIII c. 21 n. 4; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. 34 n. 58, ir k.

[3]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, II disp. 17 n. 2; S. Alfonsus, Theologia moralis, VI n. 956; I. D'Annibale, Summula, III n. 338; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 699; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II 1108; Al. De Smet. De sponsalibus³, II n. 333; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, II n. 708; Pr. Cerato. Marimonium³, n. 119; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 154; H. Noldin, De sacramentis¹³, n. 524; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 426; F. M. Cappello, t. p., n. 791; N. Farrugia, De matrimonio, n. 317, ir t.t.

Jos įrodymai yra šie: 1) Faktas, kad šv. tėvas yra dispensavęs ir dispensuoja nuo tokios moterystės. Tai rodo, kad jis turi tą galią. Nieko nereiškia pirmosios nuomonės atstovų kalba, jog tie faktai esą tik dispensa nuo Povilo privilegijos interpelacijų — tai esąs Povilo privilegijos vartojimas. Nes žinome, kad nuo kalbamosios moterystės dispensuota net tokiais atvejais, kur stačiai trūksta sąlygų Povilo privilegijai, pav., šv. tėvų Povilo III konstitucijos „Altitudo", Pijo V konstitucijos „Romani Pontificis" ir Grigaliaus XIII konstitucijos „Populis" atvejai. 2) Jei šv. tėvas gali dispensuoti nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, juo labiau tai gali nuo moterystės, sueitos prieš krikštą, kurios ryšys vis dėlto yra silpnesnis, nekaip tvirtos moterystės. 3) Visai nesuardoma moterystė tėra tvirta ir pavartota. O nekrikštytųjų moterystė, nors net viena šalis atvirstų, nesivadina tvirta ir pavartota, tik teisi ir pavartota. Pasidaro tvirta, kai abi šalys atvirsta, ir pasidaro tvirta ir pavartota, kai po krikšto įgvviejų pavartojama moterystė.

Šv. tėvas taip pat gali dispensuoti nuo moterystės, sueitos prieš krikštą ir tada pavartotos, kai abu atvirsta ir daugiau nebepavartoja. Taip daugelis sako[1]). Įrodymai yra tie patys, kur aukščiau ką tik kalbėtosios nuomonės.

513. Sąlygos. — Šv. tėvo dispensai nuo nepavartotos moterystės reikia teisingos priežasties (causa iusta). Kitaip dispensa būtų net netikra. Nes čia šv. tėvas dispensuoja ne nuo savų, nuo Dievo teisių.

Priežasties teisingumą sprendžia šv. tėvas. Tik ji turi būti tam tikrai didelė (gravis et urgens), pav., šalių nesutarimas, nesant vilties susitaikinti; apytikrė baimė, kad gali kilti didelis papiktinimas, genčių barniai ir nesutikimai, abejotinė priešbuvė ar amžina negalia; apytikris abejojimas moterystės sutikimo trūkumu, negalint įrodyti visos tiesos; pusiautinis (semi-plenus) įrodymas, kad su suardomąja kliūtimi susituokta ar nebuvę sutikimo; sekanti limpamoji liga; pavojus paklysti; jei sueita į kitą moterystę, tiesa, netikrą, kurios negalima pamesti; didelė antrosios šalies savumo klaida tuokiantis; laisvas ir per ilgas vienos šalies delsimas pavartoti moterystę; antrosios šalies prapuolimas ir negalėjimas surasti, ilgas kalėjimas ar nelaisvė ir t.t. Atbulai, vien šalių susitarimo ar noro išsiskirti neužtenka.

Nuo nepavartotos moterystės dispensuojama, prašant „abiem ar vienai šaliai, nors antroji šalis nesutiktų" — kan.

[1]) Pav.: S. Alfonsus, Theologia moralis, VI n. 956; F. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 699; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 1108; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 333; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 426; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 792; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 628, ir t.t.

1119. Prieštaraujant abiem, nors Šv. tėvas gali dispensuoti dėl didžiausios tam tikros priežasties (causa urgentissima), bet nedispensuoja. Taip pat nedispensuoja, prašomas nešalių[1]).

514. Procedūra. — Dispensuoti nuo nepavartotos moterystės tegali Šv. tėvas pats.

Dispensuojant Šv. tėvui nuo nepavartotos moterystės, pirma ištiriamas pats moterystės nepavartojimas ir priežastys. Tai Sakramentų kongregacijos dalykas (kan. 249, § 3). Tik ji, savo nuožiūra, tai gali pavesti S. R. Rotai (kan. 249, § 3). Apie patį procesą kalbėsime žemiau.

Jei atvejis būtų slaptas ir nebūtų galima ištirti išorinėj srity be didelio papiktinimo ar šalių nešlovės, pav., sąžinės moterystėj, ir tikrai būtų žinoma, kad moterystė yra nepavartota, tai galima kreiptis į Šv. Penitenciariją, kad išrūpintų Šv. tėvo dispensą[2]).

4. Povilo privilegija.

515. Sąvoka. — Teisi, nors ir nepavartota, nekrikščionių moterystė įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis yra nesuardoma. Tik jei viena šalis atvirsta, tai, pasiliekant antrajai šaliai nekrikščioniu ir nenorint drauge ar ramiai ir neįžeidžiant Dievo gyventi, atvirtusioji šalis po krikšto gali mesti nekrikštytąją šalį ir leistinai ir tikrai sueiti į kitą moterystę. Tai padarius, pirmesnė moterystė išnyksta. Tai Povilo privilegija.

Povilo privilegija savo vardą yra gavusi iš Šv. Povilo, kurs tą dalyką aprašo štai kaip: „Kitiems ne Viešpats, aš sakau. Jei kurs brolis turėtų netikinčią pačią ir ji sutinka gyventi su juo, tenepaleidžia jos. Taip pat, jei kuri tikinti moteriškė turi netikintį vyrą, ir tas sutinka gyventi su ja, tegul ji nepaleidžia vyro. Nes netikintis vyras yra pašventintas tikinčios moteriškės ir netikinti moteriškė yra pašventinta tikinčio vyro. Kitaip jūsų vaikai būtų sutepti, dabar gi šventi. Bet jei netikintis skiriasi, tegul skiriasi; nes brolis ar sesuo nėra tokiuose atsitikimuose surišti; Dievas pašaukė mus ramybei" [3]).

Povilo privilegija dar vadinasi „apaštalo atvejis" (casus apostoli) ir „tikėjimo privilegija" (privilegium fidei).

Povilo privilegijos tikslas ir pamatas yra prielankumas krikščionių tikėjimui (favor fidei), būtent, kad būtų palengvinta atvirsti. Nes gali kas bijoti atvirsti manydamas, kad pa-

---

[1]) Plg. S. C. C., 15 mart. 1727; kan. 1973.
[2]) F. M. Cappello, De matrimonio, n. 765.
[3]) 1 Kor. 7, 12-15.

skum, nebegalėdamas santaikoj gyventi su antrąja šalimi, bus priverstas susitūrėti.

516. Istorija. — Aukščiau kalbėtuosius (n. 515) šv. Povilo žodžius Ambrosiaster (IV amžiaus gale) pirmasis ima aiškinti, jog čia galima esą eiti į kitą moterystę ir išnykstanti pirmesnė moterystė[1]). Kiti taip tada, tai paskiau kalbėjo daugiau prieš. Todėl, nors VIII ir IX amž. apgailos knygose Povilo privilegija jau figūruoja ir ją argumentais įrodinėjo Hincmarus Remensis ir Ivo Carnutensis, vis dėlto iki Gratiano ir Petro Lombardus tebebuvo šiek tiek abejojama. Tik paskutinieji du tą mokslą moksliškai įrodė ir glosatoriai galutinai pabaigė.

Bažnytiniuose įstatymuose esminius Povilo privilegijos bruožus randame nuo šv. tėvo Klemenso III (1187-1191) ir Inocento III (1198-1216).

Kiek vėliau dar išleistos trys tam tikros konstitucijos, apie kurias kalbėsime žemiau.

517. Autorius. — Kas yra Povilo privilegijos autorius, ginčijamasi. Vieni sako, jog betarpiškai pats Kristus, tik šv. Povilas paskelbęs[2]). Kiti tvirtina, jog paties šv. Povilo padaras — jis tą privilegiją išleidęs korintiečiams tam tikra apaštalų galia ir paskum, patvirtinant Bažnyčios galvai, šv. Petrui, paplėsta visai Bažnyčiai[3]).

Pirmajai nuomonei prielankios yra kai kurios R. kongregacijų instrukcijos, labiausiai S. C. S. Officii, 1866 m. 11 liep., kur ta privilegija vadinama Dievo teisių, duota Kristaus ir paskelbta apaštalo šv. Povilo ir t.t.

Svarbesni antrosios nuomonės įrodymai yra šie: 1) Povilo privilegija galima išaiškinti ir be Kristaus tarpiško dalyvavimo, būtent, nepaprastąja apaštalų galia ir paprastąja šv. tėvo galia; nes paskutinysis galįs dispensuoti nuo teisios ir nepavartotos ir net teisios pavartotos moterystės. 2) Tai daugiau sutinką su Šv. Rašto kontekstu, kur pasakyta: „Kitiems ne Viešpats, aš sakau"[4]), ir labiausiai Šv. Tėvų aiškini-

---

[1]) C. 2, C. 28, qu. 2.

[2]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VII disp. 74 n. 4; Benedictus XIV, De synodo, VI c. 4 n. 3; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 702; J. Pelczar, Prawo małżenskie³, § 43; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, II n. 718; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts³, 421-422; C. Zetta, II matrimonio, n. 375; Fr. Cerato, Matrimonium³, n. 120; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 631, ir k.

[3]) Pav.: G. Sebastianelli, Praelectiones: De rebus², 157; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 1084; A. Vermeersch, De casu apostoli, n. 2; Theologiae moralis, III n. 749; N. Farrugia, De matrimonio, n. 318 ir k.

[4]) 1 Kor. 7, 12.

mais. 3) Taip kalbant, lengva išspręsti esą daug sunkumų. 4) R. kongregacijų instrukcijos in casu nesančios dar nesugriaunamas ir decidyviškas įrodymas, kad pirmoji nuomonė esanti teisinga. Nes jos tesančios paprastos instrukcijos — kalbėta ne iš katedros. Be to, gal anas dalykas esąs kongregacijų pavadinta Dievo teisių ta prasme, kad yra įdėtas Šv. Rašte ir galų gale vis dėlto suredukuojamas į Kristų, kurs davė apaštalams nepaprastą galią.

Abi tiedvi nuomonės, mano išmanymu, yra apytikrės, nes turi rimtų įrodymų ir autoritetingų atstovų.

518. Objektas. — Povilo privilegijos objektas tėra teisi moterystė, t. y. sueita nekrikštytųjų su vienas antru. Nesvarbu, ar ji yra pavartota ar ne. Nes kan. 1120, § 1 pasakyta: „Nekrikštytųjų teisi moterystė, nors ji būtų pavartota, panaikinama Povilo privilegija dėl tikėjimo". Atbulai, „Tos privilegijos nėra moterystei, sueitai pakrikštyto su nekrikštytu, dispensavus nuo kulto skirtumo kliūties" — kan. 1120, § 2. Juo labiau čion neįeina pakrikštyto ir nekrikštyto moterystė, sueita be dispensos[1]). Be to, negali būti Povilo privilegijos moterystei, sueitai krikščionių arba pakrikštytųjų su vienas antru, iš kurių vienas yra pametęs krikščionybę ir virtęs stabmeldžiu, atejistu, žydu ir t.t. Šv. tėvas Celestinas III, tiesa, priešingai kalbėjo. Bet tą jo aiškinimą atšaukė šv. tėvas Inocentas III [2]).

Taip su dispensa nuo kulto skirtumo kliūties, taip be jos, taip nekrikščionimis virtusių kalbamojo dalyko pamatas yra tas, kad kitaip tikėjimui stačiai būtų skriauda; nes jie gautų atpildą už bloga ar nusikaltimą[3]).

Povilo privilegijai reikia, kad teisi moterystė būtų tikra. Atbulai, esant moterystei netikrai, reikia ji ne panaikinti, tik pataisyti ar paskelbti netikra. Pats kalbamosios moterystės tikrumas ir netikrumas imtinas yra įgimtąja teise, pozityvinėmis Dievo teisėmis, teisiu įpročiu ir valstybės įstatymais — jais tvarkoma nekrikštytųjų moterystė.

Jei moterystė būtų abejotina, tai, kaip matysime žemiau (n. 525), stovėtina yra už Povilo privilegiją.

519. Sąlygos: — I. Vienos šalies krikštas. — Pirma Povilo privilegijos sąlyga yra vienos šalies atvirtimas arba krikštas. Tai aišku taip iš pačių šv. Povilo žodžių, taip iš privilegijos tikslo. Tik nesvarbu, ar tas krikštas yra katalikiškas, eretiškas ar atskalūniškas[4]). Nes Povilo privilegijos pagrin-

[1]) S. C. Inqu., 5 aug. 1759; 11 iul. 1886.
[2]) C. 7, X, *de divortiis*, IV, 19.
[3]) Plg. S. C. S. Off., 5 mart. 1852.
[4]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 702; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 1085; Al. De Smet, De spon-

das yra krikštas, tik ne tikrasis tikėjimas. Tik katekumeno neužtenka[1]).

520. II. Antrosios šalies pasilikimas nekrikščioniu. — Antra Povilo privilegijos sąlyga yra ta, kad antroji šalis pasilieka nekrikščionis. Atbulai, jei ir antroji šalis atvirsta, tai nebegalima naudotis Povilo privilegija; nes tada jų moterystė iš teisios pasidaro tvirta ir todėl jau tvarkoma krikščionių moterystės įstatymais. Tai aišku iš šv. Povilo žodžių ir daugelio Apaštališkojo Sosto pareiškimų[2]).

Jei antroji šalis rengtųsi krikštytis, tai savaime vis dėlto galima naudotis Povilo privilegija. Tik čia trūktų trečios sąlygos, apie kurią kalbėsime n. 521. Nes nuoširdžiame pasirengime atvirsti kaip tik glūdi noras taikiai gyventi su vyru. Tik jei labai ilgai delsiamas krikštas, tai nekrikščionis galimas įtarti, kad jam nesą tokio noro ar ką kita manąs. Čia visą dalyką gali nutarti vietos ordinaras[3]).

521. III. Nekrikščionies nenoras taikiai gyventi su atvirtėliu. — 1. Trečia Povilo privilegijos sąlyga yra nekrikščionies nenoras taikiai gyventi su atvirtėliu. Tai yra tada, kai visai atsisakoma gyventi drauge ar, gyvenant drauge, būtų įžeistas Dievas, t. y. jei nekrikščionis stačiai ar nestačiai būtų padarančioji priežastis krikščioniui labai nusidėti. Ir tai:

1) Kai nekrikščionis atsisako drauge arba moterystėj gyventi su atvirtėliu. Jau fiziškas pasišalinimas ir negalėjimas drauge gyventi reiškia kalbamąjį atsisakymą.

Nesvarbu, dėl ko atsisakoma, pasišalinta ar negalima drauge gyventi — tyčia ar netyčia ir t.t. Išimtis — jei pats krikščionis būtų teisinga ir svarbi to dalyko priežastis ir tai po krikšto[4]). Tokia priežastis yra krikščionies nusikaltimai po krikšto, pav., svetimoteriavimas[5]). Tik jie turi būti šiek tiek žinomi nekrikščioniui, jo laikomi dideliu dalyku ir neatleisti[6]). Atbulai, čion neįeina tie nusikaltimai, kuriuos krikščionis padarė prieš krikštą; nes krikštas juos nuplauna[7]). Ne-

---

salibus[3], I n. 345; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 428; I. Chelodi, Ius matrimoniale, n. 157; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 769; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 631, ir k.

[1]) S. C. de Prop. Fide, 16 ian. 1803; S. C. S. Off., 13 mart. 1901.

[2]) Pav.: S. C. S. Off., 11 iun. 1866; 20 iun. 1866; 18 maii 1892; c. 8, X, *de divortiis*, IV, 19.

[3]) Plg. S. C. S. Off., 4 iul. 1855; 29 nov. 1882.

[4]) Plg. kan. 1123; S. C. S. Off., 5 aug. 1759; 22 nov. 1871; 11 iul. 1889; 8 iul. 1891; 26 aug. 1899.

[5]) Kan. 1123; S. C. de Prop. Fide, 30 ian. 1807.

[6]) Plg. S. C. S. Off., 19 apr. 1899; 6 aug. 1759; 15 ian. 1797.

[7]) Plg. S. C. S. Off., 19 apr. 1899; S. C. de Prop. Fide, 16 ian. 1797; 30 ian. 1807.

įeina taip pat nekrikščionies nuodėmės ar nusikaltimai, nes į ji neveizima. Tik jei nekrikščionis svetimoteriautų, tai atvirtėlis galėtų prašyti separatos; nes nusikalsta moterystės ištikimumui[1]). Čion dar neįeina nė krikščionies svetimoteriavimas, jei ir nekrikščionis, atvirtus krikščioniui, padarytų tą pačią nuodėmę; nes čia moterystės neteisingumas išsilygina (recompensatur).

Atsisakius nekrikščioniui drauge gyventi su atvirtusiuoju, galima naudotis Povilo privilegija net tada, kai nekrikščionis pats nori atvirsti. Tai iki atvirs[2]).

2) Jei, gyvenant drauge, būtų įžeistas Dievas. Tai yra, pav., jei nekrikščionis stengtųsi atitraukti krikščionį nuo tikėjimo[3]) ar įtraukti į didelę nuodėmę, labiausiai svetimoteriauti[4]); jei nekrikščionis gyventų konkubinate[5]), atsisakytų krikščioniškai krikštyti ar auklėti vaikus[6]) ir t.t.

2. Atbulai, nėra Povilo privilegijos, jei nekrikščionis pažada taikiai gyventi su krikščioniu, tik iš kur kitur ir be nekrikščionies kaltės krikščioniui būtų pavojus paklysti ar labai nusidėti, pav., iš nekrikščionies tėvų, genčių, namiškių ir t.t. Tai rodo kan. 1121, § 1, n. 2, ir S. C. de Prop. Fide atsakymas, 1816 m. 5 kov. Taip pat nėra Povilo privilegijos, jei nekrikščionis sutinka taikiai gyventi su atvirtėliu, tik atsisako krikštytis. Tai rodo kan. 1121, § 1, nn. 1-2. Tik paskutiniuoju atveju krikščioniui nėra įsakyta drauge gyventi su nekrikščioniu ir gali išsiskirti gyvenimo ir lovos atžvilgiais, kaip ir erezijos ar atskalos atveju. Net tai reiktų padaryti, jei būtų pavojus sielai. Šv. Povilas, tiesa, sako: „Jei kurs brolis turėtų netikinčią pačią ir ji sutinka gyventi su juo, tenepaleidžia jos" ir t.t. Bet tai, bendresne ir apytikresne nuomone, ne įsakymas, tik patarimas[7]).

522. IV. Interpelacijos. — 1. Ketvirta Povilo privilegijos sąlyga — interpelacijos. Apie jas kan. 1121 kalbama šiaip: „§ 1. Atvirtusioji ir pakrikštytoji šalis, prieš tikrai sueidama į naują moterystę, turi, neliečiant kan. 1125 įsakymo, paklausti nekrikštytąją šalį:

1°. Ar nori ji pati atvirsti ir krikštytis;

2°. Ar nori su juo bent ramiai, neįžeisdama Dievo, gyventi. — § 2. Tos interpelacijos visada darytinos, nebent Apaštališkasis Sostas ką kita deklaruotų".

[1]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 5 mart. 1816.
[2]) S. C. S. Off., 8 iul. 1891; 26 apr. 1899.
[3]) S. C. S. Off., 29 nov. 1882.
[4]) S. C. de Prop. Fide, 5 mart. 1816.
[5]) S. C. S. Off., 11 iul. 1866.
[6]) S. C. S. Off., 14 dec. 1848.
[7]) Benedictus XIV, De synodo, XIII c. 21 n. 1; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1088; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 157; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 772, ir k.

Interpelacijų tikslas yra tas, kad būtų sužinota, ar nekrikštytoji šalis pameta pakrikštytąjį ar ne ir ar sutinka su juo ramiai gyventi.

Kan. 1121, § 1, nn. 1-2 interpelacijos imtinos yra ne disiunctive, tik coniunctive.

Vieni sako, jog interpelacijos esančios įsakytos Dievo teisėmis, kiti — Apaštališkojo Sosto. Tas nuomonių skirtumas pridera nuo to, katros kas yra nuomonės apie pačios Povilo privilegijos įgimtį.

2. Interpelacijos visada darytinos, nors jos būtų nereikalingos ar net negalimos[1]), ar iš kur kitur būtų žinoma, kad nekrikščionis nesilaiko ar nesilaikys jų objekto[2]). Tai reikalaujama net pačios privilegijos tikrumui, kaip aiškiai pasakyta kan. 1121. Taip griežtai reikalaujama dėl to, kad būtų tikrai sužinota, jog nieko netrūksta privilegijos esmei.

Interpelacijos darytinos po atvirtusios šalies krikšto ir prieš antrosios šalies krikštą. Katekumenui interpeliuoti tegalima, leidus Apaštališkajam Sostui, kas kartais daroma dėl tam tikrų aplinkybių[3]). Kadangi katekumenas dar nėra Bažnyčios valdinys, tai šis manevras galimas suprasti taip, kad čia Bažnyčia stačiai (simpliciter) paskelbia, jog interpelacijų nereikią laikytis, ir po krikšto patvirtina interpelacijas, kurios, leidus jai, buvo padarytos prieš krikštą[4]).

Interpelacijos padaryti užtenka vieną kartą ir nereikia atkartoti, nors ir ilgai nusitęstų naujos jungtuvės[5]).

3. Nuo bet katros ar net abiejų interpelacijų dispensuoti gali Apaštališkasis Sostas ir Jo įgaliotiniai. Tokią galią šiandien turi kan. 1125 subjektai (n. 524).

Kalbamajai dispensai reikia tam tikros priežasties, pav., interpelacijos nereikalingumas, tikrai žinomas nekrikščionies nusistatymas, interpeliuoti visai negalima arba labai sunku ir pavojinga pačiam intepelantui ar tikintiesiems[6]). Priežasties buvimas tiriamas bent summarie et extraiudicialiter. Jos užtektinumą nutarti yra Apaštališkojo Sosto ar dispensatoriaus dalykas.

Apaštališkojo Sosto dispensa nuo interpelacijų pagal S. C. de Prop. Fide, 1820 m. 26 birž., teturi galią metus. Paskiau vėl reikia daryti interpelacija ar iš naujo prašyti dispensos. Tai leistinumui.

---

[1]) S. C. S. Off., 16 sept. 1824; 13 mart. 1901.
[2]) S. C. de Prop. Fide, 5 mart. 1810.
[3]) Plg. S. C. S. Off., 13 apr. 1859; 30 apr. 1908.
[4]) A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 778.
[5]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 26 iun. 1820.
[6]) Plg. S. C. de Prop. Fide, 17 ian. 1836; S. C. S. Off., 8 iun. 1836; 20 iun. 1866; 29 nov. 1882; 18 iun. 1884; 16 aug. 1895; 13 mart. 1901.

Jei kas susituokia su Apaštališkojo Sosto dispensa nuo interpelacijų, tai moterystė yra tikra net tada, kai tuo metu nekrikščionis buvo visai pasirengęs taikiai gyventi su krikščioniu ar net pats buvo atvirtęs ir pakrikštytas. Tokia yra Apaštališkojo Sosto praktika. Bet kadangi čia Povilo privilegijai trūksta esminių sąlygų (sutinkama taikiai gyventi, atvirstama ir t.t.), tai šis Apaštališkojo Sosto elgimasis yra aiškinamas tuo, kad atskiru atveju, paleidžiant nuo interpelacijų, įsaistytai (implicite) esą dispensuojama nuo teisios ar net tvirtos ir nepavartotos moterystės.

Atbulai, jei sueita į kitą moterystę be dispensos nuo interpelacijų, t. y. padarius jas ar be jų, ir tuo metu nekrikščionis būtų atvirtęs ir pakrikštytas, tai moterystė būtų netikra. Ši negerovė begalima pašalinti, prašant dispensos nuo pirmesnės tvirtos ir nepavartotos moterystės.

4. Interpelacijos turi būti tam tikros formos. Apie tą dalyką kan. 1122 pasakyta: „§ 1. Interpelacijos įprastai tebūna daromos bent summaria et extraiudiciali forma atvirtusios šalies ordinaro vardu. Tas ordinaras, prašomas šalies nekrikščionies, taip pat gali leisti jai tam tikrą laiką pamąstyti, tik įspėdamas, kad, tuo metu neatsakius, atsakymas spėjamas neigiamas. — § 2. Net privatiškai pačios atvirtusios šalies padarytos interpelacijos turi galią ir yra net leistinos, jei aukščiau įsakytos formos laikytis būtų negalima; tik išorinėj srity šiuo atveju interpelavimas turi būti įrodytas bent dviejų liudytojų ar kaip kitaip teisiai". To kanono § 1 interpelacijos vadinasi juridinės, o §2 interpelacijos — privatinės.

Apskritai, laikytinasi pirmosios interpelacijų formos. Interpeliuoja teisėjas ar teismo įgaliotinis, ar bent summarie et extraiudicialiter kas kitas prie dviejų liudytojų. Tik privatinės interpelacijos taip pat visada yra tikros. Leistinos tėra tada, kai negalima laikytis juridinės formos.

Jei interpeliuoti negalima pačiam (personaliter), tai užtenka raštu. Tik reikia asekuracijos, kad raštas neprapultų.

523. Moterystės ryšio panaikinimas. — 1. Įvykdžius visas Povilo privilegijos sąlygas, tuo pačiu dar nepanaikinama pirmesnės moterystės, tik įgyjama teisė eiti į kitą moterystę. Nes kan. 1123 pasakyta: „Jei Apaštališkojo Sosto deklaracija neinterpeliuota ar nekrikščionis į interpelacijas pažymėtai ar įsaistytai neigiamai atsakytų, tai pakrikštytoji šalis turi teisę eiti į naują moterystę su kataliku, nebent jei nekrikščionis ją dėl jos pačios teisingai būtų metęs".

Atvirtėlis tuoktis turi su kataliku. Tai bendra taisyklė. Jei atvirtėlis tuoktųsi su šiaipjau krikščioniu ar net su nekrikščioniu, tai vien dėl to moterystė vis dėlto nebūtų netikra, tik neleistina; nes Povilo privilegijoj leidžiama kita moterystė

vien dėl tikėjimo. Tik čia reikėtų dispensos nuo mišrios tikybos ar kulto skirtumo kliūties, kas, žinoma, sunkiau duodama, nekaip paprastais atvejais, ir net reikia tam tikros galios, arba neužtenka paprastos galios dispensuoti nuo šiaipjau mišrios tikybos ar kulto skirtumo[1]).

„Krikščionis, nors po krikšto iš naujo gyventų moterystėj su nekrikščioniu, vis dėlto nenustoja teisės eiti į naują moterystę su kataliku ir todėl gali naudotis ta teise, jei nekrikščionis, pakitėjęs paskiau pamestų jį be teisingos priežasties ar nebegyventų taikiai, neįžeisdamas Dievo" — kan. 1124. Tik čia reikia naujų interpelacijų, kaip aukščiau.

2. „Pirmesnės moterystės, sueitos nekrikščionybėj, ryšys panaikinamas tik tada, kai krikščionis tikrai sueina į naują moterystę" — kan. 1126. Ji panaikinama arba išnyksta pačiu įvykiu ir nereikia jokios deklaracijos. Tada ir nekrikščionis gali tikrai ir leistinai eiti į kitą moterystę. Atbulai, pirmesnės moterystės nepanaikinama, kai atvirtėlis vien tik pakrikštijamas ar kai nekrikščionis atsisako taikiai gyventi su atvirtėliu ar susituokia ir t.t.

524. Kai kurių šv. tėvo indultų paplėtimas. — Kan. 1125: „Moterystės dalykai, apie kuriuos kalbama konstitucijose Povilo III *Altitudo,* 1537 m. 1 birž., šv. Pijo V *Romani Pontificis,* 1571 m. 2 rugp., Grigaliaus XIII *Populis,* 1585 m. 25 saus., kas buvo parašyta tam tikroms vietoms, paplečiama taip pat kituose kraštuose tokiose pat aplinkybėse".

Trys kalbamosios konstitucijos įdėtos Kodekso I. C. gale. Pirmoji ir antroji kalba apie poligamus, trečioji — apie bet kuriuos nekrikščionis. Ir tai, šv. tėvas Povilas III konst. „Altitudo" atvirtusiems poligamams, nebeatsimenant, kuri jų žmonų yra pirmoji ir todėl teisi, leidžia pasirinkti iš savo žmonų tą, kurią jie nori. Šv. tėvas Pijus V konst. „Romani Pontificis" atvirtusiems indams poligamams, nors jie ir atsimintų, kuri jų žmonų yra pirmoji, leidžia pasilikti su ta, kuri jų taip pat pakrikštyta. Tik atvirtėlis turi pats paklausti tikrąją pačią, ar ji norinti krikštytis. Šv. tėvas Grigalius XIII konst. „Populis" vietos ordinarams, klebonams ir savo vyriausybės išpažintims klausyti aprobuotiems jėzuitams davė galią dispensuoti atvirtusius tuos negrus nekrikščionis, kuriuos buvo atvežę į Ameriką ispanai ir portugalai, nuo Povilo privilegijos interpelacijų, summarie et extraiudicialiter žinant, kad nekrikščionis dėl savo ten pat nebuvimo negalimas yra teisiai įspėti ar įspėtas paskirtu metu nieko nepareiškė. Be to, jis paskelbė, jog kalbamosios moterystės esančios ir pasiliekančios tikros, nors paskiau būtų sužinota,

[1]) Al. De Smet., De sponsalibus[3], I n. 354.

kad nekrikščionis tikrai negalėjęs pareikšti savo valios ar tuokiantis jau buvęs pakrikštytas.

Dabar visos trys anos konstitucijos padarytos visuotinės teisės. Todėl dabar tokiais pat atvejais nebereikia kreiptis į Apaštališkąjį Sostą ir: 1) Pačiu įvykiu ar teisėmis dispensuojama nuo Povilo privilegijos interpelacijų, kai atvirsta bei pakrikštijamas poligamas ir nežinoma, kurią žmoną jis yra vedęs pirmiau, ir gali pasirinkti bet kurią savo žmoną. Tai Povilo III konstitucijos „Altitudo" paplėtimas. 2) Pačiu įvykiu ar teisėmis dispensuojama nuo vienos interpelacijos, kai atvirtėlis poligamas atsimena, kuri jo žmonų yra tikroji. Nes užtenka paklausti teisiąją žmoną, ar sutinkanti atvirsti ir būti pakrikštyta. Neigiamu atveju gali pasirinkti vieną iš savo žmonų, kuri sutinka krikštydintis, ir po krikšto reikia atkartoti moterystės sutikimas. Jei jis norėtų vesti ne iš savo žmonų, tai reikia abiejų interpelacijų pirmajai žmonai, kaip ir kitais paprastais Povilo privilegijos atvejais. Tai paimta iš Pijo V konstitucijos „Romani Pontificis". 3) Vietos ordinarai, klebonai ir savo vyriausybės išpažintims klausyti aprobuotieji jėzuitai gali dispensuoti nuo Povilo privilegijos interpelacijų, atvirtus vienai šaliai, kai interpeliuoti morališkai negalima dėl tolumo ar nekrikščionies nebuvimo arba kai nekrikščionis įspėtas nieko neatsakė paskirtu metu. Tik tai reikia sužinoti summarie et extraiudicialiter. Naujoji moterystė yra tikra net tada, kai tuo tarpu antroji šalis pakrikštijama. Tai Grigaliaus XIII konstitucijos „Populis" paplėtimas.

Kalbamoji vietos ordinaro ir klebono galia yra paprastoji. Todėl juodu gali ją vartoti savo valdiniams, esantiems jų teritorijoj ar kur kitur; o svetimiems — kai jie yra jųdviejų teritorijoj. Be to, vietos ordinaras ir klebonas ana savo galia gali atskirais atvejais ir net nuolat įgalioti.

Jėzuitai tegali dispensuoti tik savo penitentus. Tai jie gali taip per išpažintį, taip ne per išpažintį. Tik jei dispensuojama išorinei sričiai (pro foro externo), tai reikia, kad pati dispensa būtų galima bet kaip teisiai įrodyti, pav., reikia sustatyti protokolas ir t.t. Tai leistinumui.

525. Abejojimo atvejis. — Kan. 1127: „Abejojant teisės yra prielankios tikėjimo privilegijai".

Kalbamojo abejojimo objektas gali būti įvairus, pav., nekrikščionių moterystės tikrumas, pirmosios žmonos asmuo, atvirtusiosios šalies krikšto tikrumas, nekrikščionies atsakymo teisingumas, priežasties užtektinumas dispensai nuo interpelacijų, naujos moterystės įvykis, visų Povilo privilegijos sąlygų įvykdymas ir t.t. Taip abejojant, klausimas sprėstinas yra prielankiai atvirtusiajai šaliai — reikia pripažinti jį galint sueiti į naują moterystę ar po įvykio nauja jo moterystė su kataliku laikyti tikra.

III. IŠSISKYRIMAS (DE SEPARATIONE TORI, MENSAE ET HABITATIONIS).

526. Medžiaga. — 1. Šalių priedermė drauge gyventi, 2. Teisė išsiskirti, 3. Išsiskyrimo padalinimas, 4. Bendrai susitarus, 5. Išsiskyrimas, nesutinkant antrajai šaliai, 6. Vaikų auginimas ir auklėjimas ir 7. Dalinis išsiskyrimas.

527. Šalių priedermė drauge gyventi. — Kan. 1128: „Susituokę turi drauge gyventi moterystėj, nebent jei juos pateisintų teisinga priežastis". Vadinasi, susituokę turi ne tik teisę, bet ir priedermę drauge gyventi tuose pat namuose (communio vitae), iš vien misti (communio mensae) ir drauge gulėti (communio tori). Nes kitaip, apskritai, negalima patenkinti moterystės lyties teisės, įvykdyti jos priedermės ir išauginti ir išauklėti vaikų.

528. Teisė išsiskirti. — Šalių teisė ir priedermė drauge gyventi, iš vien misti ir drauge gulėti nepridera prie moterystės esmės. Tai tepridera prie jos pilnaties (pertinet ad integritatem). Todėl dėl teisingos priežasties galima išsiskirti. Tai pažymėtai leidžia pats Kristus, sakydamas: „Aš gi jums sakau: Kiekvienas, kurs paleidžia savo pačią, išskyrus svetimoteriavimo priežastį, daro, kad ji svetimoteriauja, ir kas paleistąją veda, svetimoteriauja"[1]). Jis net giria, jei išsiskiriama tobulumui pasiekti. Štai Jo žodžiai: „Ir kiekvienas, kuris palieka namus, ar brolius, ar seseris, ar tėvą, ar motiną, ar pačią, ar vaikus, ar dirvas dėl mano vardo, gaus šimteriopai ir paveldės amžinąjį gyvenimą"[2]). Taip pat šv. Povilas rašo: „Tiems, kurie yra surišti moteryste, įsakau ne aš, bet Viešpats, kad moteris nesiskirtų nuo vyro; o jei atsiskirtų, kad pasiliktų netekėjusi ar susitaikintų su savo vyru"[3])... Taigi jis suponuoja, kad moteriškė galinti išsiskirti dėl teisingos priežasties. Todėl Tridento susirinkimas, prieštaraudamas protestantams, kurie neleidžia išsiskirti, sako: „Jei kas sakytų, jog Bažnyčia klystanti, tvirtindama, kad susituokę galimi esą laikinai ar nepažymėtai išskirti lovos ar gyvenimo atžvilgiu, tebūna pašalintas iš Bažnyčios"[4]).

---

[1]) Mat. 5, 32; vz. dar 19, 9. — Kodėl Kristus tik svetimoteriavimą pažymėtai telaiko priežastimi išsiskirti, aiškinama šiaip: 1) Kad svetimoteriavimas yra svarbiausia ir amžinai išsiskirti net vienintelė priežastis. 2) Tuo Kristus norėjo pakišti kartį po blogu žydų įpročiu, kur be jokios priežasties ar dėl menkniekio buvo metamos žmonos.

[2]) Mat. 19, 29.

[3]) 1 Kor. 7, 10-11.

[4]) Sess. XXIV, *de sacramento matrimonii*, can. 8: „Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad thorum seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit".

529. Išsiskyrimo padalinimas. — Išsiskyrimas skirstomas:

1) Visiškas (totalis) ir dalinis (partialis), veizint į tai, ar išsiskiriama lovos, stalo ir gyvenimo, ar ne visais tais atžvilgiais. Kodeksas I. C. tekalba apie visišką išsiskyrimą.

2) Amžinas ir laikinis, pav., vienerius, trejus, ketverius metus, iki susitaikins ir t.t.

3) Bendrai susitarus ir nesutinkant antrajai šaliai.

4) Privatinis ir teismo.

530. Bendrai susitarus. — Susituokę patys gali leistinai laikinai ir kartais net amžinai išsiskirti dėl įvairių priežasčių. Išimtis — kai yra artimas pavojus nesusitūrėti.

Patiems susitarus, amžinai išsiskirti tegalima šiais atvejais: 1) įstojant į vienuolyną ir 2) įsišventinant subdiakonu ar aukščiau. Tik čia reikia pirma gauti Apaštališkojo Sosto dispensą[1]).

Laikinai išsiskirti gali patys susitarę taip dėl bet kurios antagamtinės priežasties, t. y. dvasios tobulumui pasiekti, taip dėl padorios ir didelės pasaulinės priežasties, pav., dėl studijų, pareigų ir t.t.

Tik reikia atsiminti tai, kad ilgai išsiskirti susituokusiems pavojinga. Todėl patartina, kad jie nesiskirtų be tikrai didelės priežasties, labiausiai tebesant jauniems, ir, kur vykstant, praktikoj visada patartina, jei galima, abiem vykti.

531. Išsiskyrimas, nesutinkant antrajai šaliai:—I. Amžinai. — 1. Nesutinkant antrajai šaliai, amžinai išsiskirti tegalima dėl svetimoteriavimo, nes jis labai prieštarauja moterystės ištikimumui. Tai pozityvinės Dievo ir bažnytinės teisės. Pirmąsias matėme n. 528. Antrosios kalba štai kaip: „Dėl susituokusio svetimoteriavimo antroji šalis, pasiliekant ryšiui, turi teisės net amžinai išsiskirti, nebent jei ji pati būtų sutikusi su nusikaltimu ar jam buvusi priežastis arba tai būtų pažymėtai ar tyliai atleidusi arba pati padariusi tokį pat nusikaltimą" — kan. 1129, § 1.

2. Kad dėl svetimoteriavimo būtų galima teisingai amžinai išsiskirti, reikia štai ko:

1) Paties veiksmo atžvilgiu—svetimoteriavimas turi būti:

a) Visai padarytas (consummata copula carnali). Daugelis čia reikalauja „effusio seminis"[2]). Kiti sako, jog prak-

---

[1]) Plg. kan. 542, n. 1 ir 987, n. 2.

[2]) Pav.: J. Pelczar, Prawo małżenskie, 587; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1112; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 670; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 740.

tikoj užtenką „copula vera etiam sine effusione seminis"[1]). Paskutinioji nuomonė yra apytikresnė ir sektina. Nes ir taip savaime labai įžeidžiamos moterystės teisės; lytiškai santykiavus, „ex communiter contingentibus" visada laikoma buvus taip pat „effusio seminis", ir pirmojoj supozicijoj, lyties santykiui pasiliekant „sine conceptione", mažne niekada nebūtų sužinoma „seminatio". Atbulai, čion neįeina bučiavimasis, glamonėjimasis, dasilytėjimai ir t.t.

b) Formališkas, t. y. padarytas, žinant moterystės ryšį ir sutinkant. Atbulai, neužtenka priverstinai svetimoteriauti ar klaidingai manant, kad nuodėmės dalyvis esąs nesusituokęs.

c) Morališkai tikrai žinomas. Nes abejojant negalima atimti kito teisės. Tik nebūtinai reikia, kad svetimoteriavimas būtų juridiškai visai įrodytas — užtenka didelių pažymių arba indicijų ar vien spėjimų, kur protingai galima manyti, kad iš tikrųjų svetimoteriauta. Pav., užtenka įrodyti, kad svetimoteriai, būdami blogo vardo, susikibę sėdėję vieni tokioj vietoj, kur galima lytiškai susieiti. Čia užtenka net vieno liudytojo.

2) Antrosios šalies atžvilgiu — svetimoteriavimas neturi būti antrosios šalies:

a) Patvirtintas, pažymėtai ar įsaistytai sutinkant su ta nuodėme, k. a., leido ar, žinodama ir laisvai galėdama, nesukliudė ir t.t.

b) Išprovokuotas, t. y. antroji šalis neturi eiti tiesiogine ar netiesiogine priežastimi nusidėti. Netiesiog — dažnai atsisakydama lytiškai santykiauti, savivališkai liovusis drauge gyventi (deseruit vitam communem) ir t.t. Tolimai netiesioginė priežastis nelaikoma provokacija, pav., barniai, neapykanta, retkarčiais atsisakymas lytiškai santykiauti ir t.t.

c) Atleistas. Svetimoteriavimas galimas pažymėtai ir įsaistytai atleisti. Pažymėtai — žodžiu, sužinojus svetimoteriavimą. „Įsaistytai (tacite) atleidžiamas, jei nekaltoji šalis, sužinojusi svetimoteriavimo nusikaltimą, laisvai ir maritali affectu santykiautų su antrąja šalimi; tai spėjama, jei per šešis mėnesius neišvytų svetimoterio ar nepamestų arba teisiai neapskųstų" — kan. 1129, § 2. Atbulai, joks atleidimas, jei nekaltoji šalis, nežinodama svetimoteriavimo, ar iš baimės ir prievartos santykiauja su svetimoteriu.

S a n t y k i a u j a — kartu gyvena, iš vien valgo ir kartu guli, labiausiai reiškia meilės ženklus ar lytiškai santykiauja. 6 mėnesiai eina ne nuo svetimoteriavimo, tik nuo jo sužinojimo. Spėjimas tėra teisių. Jis galimas pašalinti, įrodant, kad sve-

[1]) Pav.: T h. S a n c h e z, De sancto matrimonii sacramento, X disp. 4 n. 13; B. O j e t t i, Synopsis[3], n. 1862; F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 826.

timoterio išvaryti, pamesti ar teisiai apskųsti nebuvo galima ar tebuvo labai sunku arba nekaltoji šalis nežinojusi tų teisių ir t.t.

d) Rekompensuotas. Tai yra tada, kai antroji šalis taip pat svetimoteriauja; nes čia rekompensuojasi įžeidimas vienas antro. Tik čion neįeina svetimoteriavimas prieš krikštą. Be to, rekompensuojamasis svetimoteriavimas turi būti padarytas prieš išskiriamojo teismo sprendimą. Ar vienos šalies svetimoteriavimas taip pat rekompensuojasi, svetimoteriaujant antrajai šaliai po teismo sprendimo, ir todėl atšauktinas yra pats sprendimas, ginčijamasi. Tai vieni neigia pagal teisių pradą: „Quod bene semel definitum est,... nulla debet iteratione retractari" (kas išspręsta, išspręsta)[1]). Kiti kalba teigiamai, sakydami, jog „res in eum casum incidisse videtur, a quo incipere non poterat"[2]). Čia, mano išmanymu, sektinas P. Gasparri, kurs sako, jog antroji šalis galinti reikalauti, kad teismas atšauktų savo sprendimą[3]). Jei privatiškai išsiskirta ir paskum nekaltoji šalis taip pat svetimoteriautų, tai tikrai turi grįžti ar priimti atgal antrąją šalį.

3. Jei svetimoteriavimas būtų tikrai žinomas ir viešas arba išorinėj srity įrodomas, tai nekaltoji šalis gali pati išsiskirti, kaip rodo kan. 1129, § 2 žodžiai „expulerit" (išvytų) ir „dereliquerit" (pamestų). Net galima amžinai išsiskirti. Tik iliuzijoms išvengti geriausia susilaikyti nuo tos teisės ir kreiptis į vyskupijos tribunolą ar bent pirma provizoriškai tesiskirti ir tada kreiptis į kalbamąjį tribunolą. Atbulai, jei svetimoteriavimas nebūtų tikrai žinomas ar būtų ne labai viešas, tai visada pirma reikia kreiptis į vyskupijos tribunolą. Nes tuo atveju, privatiškai išsiskyrus, paskum gali būti priversta grįžti pas antrąją šalį. Kad čia reikia kreiptis į tribunolą, tai sako kan. 1130 žodžiai „teismo sprendimu".

Sąžinės srity nekaltoji šalis gali liautis lytiškai santykiavusi, tikrai sužinojusi svetimoteriavimą, neveizint, ar jis yra viešas ar ne. Bet gyvenimo atžvilgiu išsiskirti negalima, nes kitaip galimi papiktinti žmonės ir kilti konfliktas su išorine sritimi.

4. Kaip kalbėjome, dėl svetimoteriavimo nekaltoji šalis gali išsiskirti. Tik meilės įsakymu kartais reikia atleisti svetimoteriavimas ir nesinaudoti išsiskyrimo teise, pav., kad žmona ar vaikai nenustotų gero vardo arba neturėtų didžiausios kurios kitos skriaudos, labiausiai tada, kai nusidėta pirmą kartą ir iš silpnumo (ex fragilitate).

---

[1]) Pav.: M. De Luca, Summa praelectionum: In librum IV, 964; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 441.

[2]) J. Pelczar, Prawo małżenskie[3], 588.

[3]) Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1113.

Priedermė išsiskirti dėl svetimoteriavimo tėra tada, kai to reikalauja antrosios šalies pataisymas ar reikėtų papiktinimui išvengti.

5. „Nekaltoji šalis, teisiai išsiskyrusi teismo sprendimu ar pati, neturi jokios priedermės iš naujo priimti svetimoterį drauge gyventi moterystėj; tik gali priimti ar reikalauti grįžti atgal, nebent jei ana šalis, sutinkant jam, būtų įstojusi į tokį luomą, kurs nesutaikomas su moteryste" — kan. 1130. Kalbamasis luomas — aukštieji šventimai ir vienuolių profesija.

Pastebėjimas. — Prieškodeksiniai ir šiandienykščiai kanonistai[1]), laikydamiesi senovės[2]), tvirtina, jog išsiskyrimo atžvilgiu svetimoteriavimą prilygstanti sodomija su kitu asmeniu ir bestialitatė. Tik reikalaujama, kad nusikaltimas būtų formališkai tikrai padarytas ir tikrai žinomas[3]). Pamatas — čia taip pat sulaužomas esąs moterystės ištikimumas. Tai, mano išmanymu, netiesa. Nes jau šv. Alfonsas yra pasakęs, jog ta nuomonė nesanti tikrai įrodyta[4]), ir apie tai tyli Kodeksas I. C. Taigi.

532. II. Laikinai. — 1. Laikinai išsiskirti be antrosios šalies sutikimo galima štai kada: „Jei antroji šalis įstotų į nekatalikišką tikybą; jei nekatalikiškai augintų vaikus; jei dažnai nusikalstų ar pažeminančiai gyventų; jei būtų labai pavojinga antrosios šalies sielai ar kūnui; jei barniais padarytų, kad labai sunku būtų bendrai gyventi; dėl to ir į tai panašių dalykų antroji šalis gali teisiai išsiskirti, išsprendžiant vietos ordinarui, ir net pačiam, jei anie dalykai yra tikrai žinomi ir yra greitas pavojus" — kan. 1131, § 1.

Tos priežastys tėra pavyzdžiui. Galima išsiskirti ir dėl kitų priežasčių, panašių į anas. Tai aiškiai pasakyta ką tik cituotajame kanone.

Įstoti į nekatalikišką tikybą reiškia prie jos formališkai prisidėti žodžiu ar įvykiu. Nekatalikiška tikyba — tikėjimo apostazija, erezija ir atskala. Tai senovės dvasinis svetimoteriavimas, ir dėl to buvo galima net amžinai išsiskirti[5]).

Nekatalikiškai auginti vaikai reiškia eretiškai, atskalūniškai ar bedieviškai.

---

[1]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 708; Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii³, II n. 740; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts³, 426; Al. De Smet, De sponsalibus³, I n. 255; Pr. Cerato, Matrimonium³, n. 130; I. Chelodi, Ius matrimoniale³, n. 161; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 440; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 826; T. Schäfer, Das Eherecht, 305; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 639, ir k.

[2]) C. 7, 11, 13, C. XXXII, qu. 2.

[3]) Th. M. Vlaming, t. p.

[4]) Theologia moralis, VI n. 962.

[5]) C. 2. X, *de divortiis*, IV, 19.

Pavojus dvasiai būtų, jei antroji šalis trauktų labai nusidėti, pav., moterystės nekaltybei, mesti katalikų tikybą ir tt. Pavojus kūnui yra, pav., mušimas, grūmojimas užmušti, turtų išaikvojimas (jei jų negalima atskirti ar uždėti globos), furiškoji beprotystė, limpamosios ir labai biaurios ligos (pav., lytiškos) ir t.t. Tik kalbėtųjų limpamųjų ligų atveju, jei liga įgyta prieš jungtuves ir slėpta ar po jungtuvių, tik esant kaltam pačiam ligoniui, tai galima visai išsiskirti. Atbulai, jei užsikrėsta po jungtuvių ir be kaltės, tai išsiskirti tegalima lovos arba lyties santykiavimo atžvilgiu. Dėl kitų ligų ir kitaip kalbėtose ligose išsiskirti negalima ir reikia vienas antrą gelbėti.

Labai sunkiai pakeliamą gyvenimą gali padaryti, pav.: 1) Žiaurus ir nepakenčiamas elgimasis. Tai sprendžiant, reikia atsižiūrėti į asmens savumus, amžių ir padėtį. Nes kas paprastam kaimiečiui yra nedidelis dalykas, tai gali būti nepakeliama gerai išauklėtam ir didžiavaldai, k. a., įžeidžią žodžiai, barimasis, rūgojimas ir t.t. 2) Nuolatiniai barniai ar įsisenėjusi neapykanta.

Į tai panaši priežastis yr , pav., jei viena šalis „malitiose" pametė antrąją šalį.

Kalbamosios priežastys turi nuolat (habitualiter) ar ilgai būti — neužtenka vieno antro karto.

2. Dėl kalbėtųjų priežasčių nekaltoji šalis gali laikinai išsiskirti. Priedermės nėra. Išimtis — jei būtų artimas pavojus paklysti jam pačiam ar vaikams arba papiktinti kitus. Pagaliau, dar atsimintinas meilės įsakymas, kaip aukščiau n. 531.

3. Kalbamaisiais atvejais išskirti šalis yra vietos ordinaro dalykas. Tai galima processu summario ir net administratyviškai padaryti — nereikia teismo[1]). Antrojoj instancijoj laikytinasi to paties proceso, kur ir pirmojoj instancijoj[2]). Pasaulinė valdžia ir pasaulinis teismas tegali išskirsti nekrikštytuosius.

Jei tikrai žinomas teisumas, tai greitame reikale galima išsiskirti pačiam. Tik jei ilgokai išsiskiriama, tai paskum reikia kreiptis į vietos ordinarą. Pamatas yra tas, kad išsiskyrimas yra visuomeninis dalykas ir prieštarauja moterystės įgimčiai.

Vietos ordinaras gali išskirti kelis mėnesius, kelerius metus ir iki praslinks priežastis. Pačiam tegalima laikinai išsiskirti, iki praslinks priežastis.

4. Laikinai išsiskyrus, reikia grįžti atgal į moterystę ir to antroji šalis gali reikalauti štai kada: 1) Praslinkus pa-

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 25 iun. 1932 (Acta A. S., XXIV [1932] 284).

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 25 iun. 1932 (Acta A. S., XXIV [1932] 284).

skirtam metui. 2) Atšaukus vietos ordinarui savo sprendimą. 3) Praėjus išsiskyrimo priežasčiai, jei išsiskirta privatiškai ar vietos ordinaro sprendimu, nepažymėjus termino. Tik paskutiniuoju atveju reikia vietos ordinaro dekreto. Nes kan. 1131, § 2 pasakyta: „Visais tais atvejais, praslinkus išsiskyrimo priežasčiai, reikia sugrįžti atgal į moterystę; tik jei išskirta būtų ordinaro, pažymėjus ar nepažymėjus termino, tai nekaltoji šalis priedermę grįžti teturi, išleidus ordinarui tokį dekretą ar praslinkus metui".

533. Vaikų auginimas ir auklėjimas. — „Išsiskyrus vaikai augintini ir auklėtini yra pas nekaltąją šalį; jei viena šalis būtų nekatalikas, tai pas kataliką, nebent jei abiejais tais atvejais ordinaras pačių vaikų gerovei, neįžeisdamas katalikiško jų auklėjimo, kitaip nutartų" — kan. 1132. Tik kaltoji šalis turi išlaikyti vaikus ir žmoną. Išlaikymo kiekį nutarti yra valstybės įstatymų dalykas. Sv. Z., X 1 str. 106[1] pasakyta, jog, teisiai išsiskyrus ir tai įvykus ne iš žmonos kaltės, vyras reikale turįs išlaikyti žmoną, kaip įsakyta str. 160.

534. Dalinis išsiskyrimas. — Išsiskirti lovos atžvilgiu gali pačios šalys. Tai savaime leistina, nesant antrajai šaliai priedermės sutikti „ad debitum reddendum". Net įgimtąja teise įsakyta taip išsiskirti, kai negalima „reddi debitum coniugale" ir drauge gulėti būtų artimas pavojus nusidėti.

Išsiskirti stalo ir gyvenimo atžvilgiais taip pat gali pačios šalys susitarusios. Tik negalima įžeisti lovos priedermės, ko neišvengiama, gyvenant toli viena antros.

Pastebėjimas. — Kadangi iš išsiskyrimo kyla daug negerovių, pav., neapykanta, ginčai, svetimoteriavimai, tai išsiskyrimas yra laikytinas paskutine priemone, vartotina tik didžiausiame reikale.

XI SKYRIUS.

MOTERYSTĖS PATAISYMAS (DE MATRIMONII CONVALIDATIONE)

(*kan. 1133—1141*).

535. Apskritai. — 1. Jei netikrai susituokta, tai teorijoj yra keturi išėjimai: gyventi kaip brolis su seseria, disimuliuoti, juridiškai paskelbti moterystė netikra ir pataisyti moterystė.

Šalių gyvenimas kaip brolis su seseria yra labai pavojingas. Todėl tik nepaprastais atvejais tegalima leisti, būtent, kai nebėra jokio kito išėjimo.

Disimulacija leistina tik tada: 1) kai moterystės netikrumas yra slaptas (niekas nežino); 2) abi šalys yra in bona fide, t. y. mano, kad įgudviejų moterystė esanti tikra; 3) manoma, kad šalys įspėtos nepaklausysiančios ir todėl formališkai maudysis nuodėmėse, ar būtų papiktinimas arba kita didelė skriauda — tada juodu paliekami in bona fide. Pagaliau, čia geriausia galint moterystė pataisyti iš šaknų. Atbulai, negalima disimiliuoti, jei moterystės netikrumas yra kitiems žinomas ar jei bent viena šalis yra in mala fide, t. y. žino.

Moterystės paskelbti netikra tegalima šiais atvejais: 1) jei jos negalima pataisyti, 2) jei šalių visai negalima sutaikinti, 3) jei yra pavojus paklysti vienai šaliai ir 4) jei yra didelių priežasčių eiti į kitą moterystę.

Visais kitais atvejais paprasta priemonė yra pataisyti moterystė. Tai net visada, kiek galint, statytina pirmojoj vietoj.

2. Moterystės pataisymas skirstomas šiaip: a) p a p r a s t a s i s p a t a i s y m a s (convalidatio simplex) ir b) p a t a i s y m a s i š š a k n ų (sanatio in radice).

I. PAPRASTASIS PATAISYMAS.

536. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Klausimo pastatymas, 3. Pataisymas moterystės, netikros dėl suardomosios kliūties, 4. Pataisymas moterystės, netikros dėl sutikimo trūkumo, 5. Pataisymas moterystės, netikros dėl jungtuvių formos trūkumo ir 6. Šalių priedermės iki moterystės pataisymo.

537. Apibrėžimas. — Paprastasis moterystės pataisymas yra teisus veiksmas, kuriuo, atkartojant moterystės sutikimą, papildoma ar pašalinama tai, kas kliudė moterystei būti tikrai. Savaime jis yra naujas savotiškas susituokimas.

538. Klausimo pastatymas. — Moterystė gali būti netikra dėl trijų dalykų, būtent, suardomosios kliūties, sutikimo trūkumo ir nesilaikymo jungtuvių formos. Visi tie trys atvejai nagrinėtini skyrium.

539. Pataisymas moterystės, netikros dėl suardomosios kliūties. — 1. Kan. 1133, § 1: „Pataisyti moterystei, kuri yra netikra dėl suardomosios kliūties, reikia, kad kliūtis baigtųsi ar nuo jos būtų dispensuota ir sutikimą atkartotų bent ta šalis, kuri žino kliūtį".

Čia kliūtis suprantama pašalinama. Todėl negalima pataisyti moterystės, netikros dėl įgimtosios teisės kliūties — ji nepašalinama.

Jei kliūtis būtų laikinė, pav., amžius, tai, pasibaigus jai, moterystei pataisyti užtenka vien atkartoti moterystės sutikimas. Tas pat pasakytina apie tas kliūtis, kurias gali pašalinti pačios šalys, pav., pagrobimą — atgabenus pagrobtąją moteriškę į laisvą vietą, negalią — padarius operaciją, kulto skirtumą — pakrikštijant nekrikštytąją šalį ir t.t.

Jei kliūtis yra pašalinama ir tebėra, tai pataisyti moterystei būtinai reikia pirma nuo jos dispensuoti ir paskum atkartoti moterystės sutikimas. „Tas atkartojimas bažnytinių teisių reikalaujamas tikrumui, nors iš pradžios abi šalys būtų pareiškusios sutikimą ir paskiau nebeatšaukusios" — kan. 1133, § 2. Atbulai, įgimtąja teise neįsakyta atkartoti moterystės sutikimas. Nes, jei moterystės sutikimas yra pareikštas ir neatšauktas ir tėra kurios kliūties sustabdytas, tai, pašalinus aną kliūtį, tuoj ima veikti moterystė ir pasidaro tikra.

Kadangi Bažnyčia reikalauja atkartoti sutikimą tikrumui, tai nuo to dalyko nepateisina bona fides, nežinojimas, negalėjimas, laikas ir t.t. Todėl, neatkartojant moterystės, nėra nė paprastojo pataisymo.

2. „Sutikimo atkartojimas yra naujas valios veiksmas, kuriuo sutinkama sueiti į moterystę, kuri nuo pat pradžios buvo netikra" — kan. 1134. Jis turi būti visai atskiras nuo pirmojo moterystės sutikimo. Todėl sutikimas turi būti atkartotas, žinant pirmesnio sutikimo netikrumą. Atbulai, čia neužtenka atkartoti sutikimas, nežinant moterystės netikrumo. Tai tebūtų senojo moterystės sutikimo atkartojimas, kurs buvo ir tebėra netikras. Be to, neužtenka spėjamo sutikimo, būtent, lytiškai santykiaujant, kaip pirma buvo manoma.

Įvairiais atvejais įvairiai atkartotinas moterystės sutikimas. Ir tai:

1) „Jei kliūtis yra vieša, tai sutikimą atkartoti turi abi šalys teisia forma" — kan. 1135, § 1.

Vieša kliūtis čia suprantama įgimtimi ar įvykiu.

Įsakyta jungtuvių forma suprantama ta, kurios reikia laikytis šiandienykštėmis (kan. 1094-1103), ne senovės teisėmis, nors taisomoji moterystė būtų sueita prieš Kodeksą I. C. Tik dėl teisingos priežasties vietos ordinaras gali dispensuoti nuo kai kurių tos formos viešumo dalykų, pav., gali leisti tuokti privatiniuose namuose.

Jei kliūtis yra įgimtimi slapta ir įvykiu vieša, tai reikia paskleisti žinia, kad moterystės sutikimas atkartotas. Kitaip gali būti papiktinimo.

Atkartojant moterystės sutikimą įsakyta forma, mano išmanymu, nereikia atkartoti tų dalykų, kurie turi būti ir jau yra įvykdyti prieš paprastas jungtuves, pav., užsakai ir t.t. Jei atvejis būtų nepaprastasis, tai taikintini yra kan. 1098-1099.

2) „Jei (kliūtis) būtų slapta ir abiem šalims žinoma, tai abiem šalims užtenka privatiškai ir slapta atkartoti sutikimas" — kan. 1135, § 2. Nes ši moterystė išorinėj srity laikoma tikra ir kitaip galėtų būti papiktinimo.

Privatiškai atkartoti moterystės sutikimas reiškia atkartoti, nesilaikant įsakytos jungtuvių formos, t. y. be klebono ir liudytojų. Slapta atkartoti moterystės sutikimas reiškia atkartoti, nežinant ar nematant kitiems. Be to, čia moterystės sutikimas atkartoti užtenka žodžiu, bet kuriuo ženklu ir t.t. Tik jis reikia išoriniu būdu pareikšti. To dalyko reikia dėl to, kad antroji šalis žinotų. Bet nereikalaujama, kad abi šalys atkartotų kartu — galima vienam pirma, antram kada paskiau. Tik, atkartojant antrajam, pirmojo atkartotas sutikimas turi būti neatšauktas.

3) „Jei (kliūtis) būtų slapta ir tik vienai šaliai težinoma, tai žinančiajai šaliai užtenka privatiškai ir slapta atkartoti sutikimas; tik antroji šalis neturi būti atšaukusi sutikimą" — kan. 1135, § 3.

Seniau, paprastuoju būdu taisant moterystę, dispensoj buvo įsakoma pranešti tikroji dalykų padėtis antrajai šaliai. Tai dažnai būdavo labai sunku ir net negalima. Todėl jau 1883 m. ana Apaštališkojo Sosto praktika buvo šiaip mitiguota: „Et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat renovato consensu iuxta probatos autores". Todėl drąsiai buvo galima laikytis šv. Alfonso ir kitų mokslo, kad užtenką „simplex copula affectu maritali habita". Visa tai atšaukė Kodeksas I. C., kan. 1135, § 3.

Nesvarbu, ką antroji šalis, paklausta ar žinodama visą dalyką, pasakytų. Nes tai, hipotetiška intencija, visai nenaikina sutikimo.

540. Pataisymas moterystės, netikros dėl sutikimo trūkumo. — 1. Kurie sutikimo trūkumai naikina moterystę, matėme nn. 305-392.

Moterystė, netikra dėl sutikimo trūkumo, tegalima pataisyti, atkartojant moterystės sutikimą, ko nė Bažnyčia negali papildyti ar nuo jo dispensuoti ir t.t.

2. Kad kalbamasis sutikimo atkartojimas būtų tikras, reikia štai ko:

1) Pirma reikia pašalinti tai, dėl ko pirmesnės moterystės sutikimas yra netikras, pav., klaida, baimė ir t.t.

2) Reikia žinoti, kad pirmesnė moterystė yra netikra. Kitaip atkartotasis moterystės sutikimas nėra naujas, tik senasis, kurs yra netikras.

3) Sutikimas atkartotinas kan. 1136, kuris skamba šiaip: „§ 1. Moterystė, netikra dėl sutikimo trūkumo, pataisoma, kai sutinka šalis, kuri buvo nesutikusi, jei tik antrosios šalies pareikštasis sutikimas tebebūtų. — § 2. Jei sutikimo trūkumas būtų visai išvidinis, tai užtenka savy sutikti nesutikusiajai šaliai. — § 3. Jei jis būtų išorinis, tai sutikimas reikia pareikšti net išoriniu būdu, arba teisia forma, esant trūkumui slaptam, ar kitaip privatiškai ir slapta, esant trūkumui viešam".

Čia pasakytina:

Prie § 1 — abiejų sutikimai turi sutapti, arba iš abiejų šalių turi pasidaryti tikras moterystės sutikimas. Todėl jei abiejų sutikimas buvo netikras, tai abu iš naujo turi pareikšti sutikimą; jei vieno, tai, atkartojant jam, antrosios šalies sutikimas turi tebebūti neatšauktas.

Prie § 2 — sutikimas laikomas pareikštu savy, kai nesutikusioji šalis eina moterystės pareigas, laisvai gyvena drauge su antrąja šalimi ir t.t.

Prie § 3 — sutikimo trūkumas yra viešas, kai išorinėj srity galimas teisiai įrodyti, pav., dviem tikėtinais liudytojais. Jei pirma buvo galima įrodyti, paskiau ne, pav., liudytojai mirė, tai trūkumas pasidaro slaptas. Jei sutikimo trūkumas yra viešas, tai privatinis ar slaptas moterystės sutikimo pareiškimas nepataiso moterystės. Todėl ir kanoniškoji jurisprudencija tokias moterystes nuolat skelbia netikromis net po 20-30 metų — neveizima į jokį drauge gyvenimo ilgumą, lyties santykius, turėjimą vaikų, privatinį sutikimo atkartojimą ir t.t.[1])

[1]) Pav., S. R. R., *Parisien.*, 26 febr. 1910 (2 dec.) moterystę paskelbė netikrą po 32 metų; 2 *Veszprimien.*, iun. 1911 — po 22 metų; *Tarvisin.*, 1 mart. 1912 — po 23 metų; 10 aug. 1912 — po 16 metų.

Ką reiškia privatiškai ir slapta pareikšti moterystės sutikimas, vz. aukščiau, n. 539.

541. Pataisymas moterystės, netikros dėl jungtuvių formos trūkumo. — „Moterystei, kuri yra netikra dėl formos trūkumo, padaryti tikrai reikia iš naujo į ją sueiti teisia forma" kan. 1137.

Jungtuvių formos trūkumas, dėl kurios moterystė yra netikra, matuojamas tomis teisėmis, kuriomis tuoktasi; o moterystė atkartotina yra šiandienykščia jungtuvių forma.

Be to, jei pirma tuokiantis neįvykdyta viso tai, kas įvykdytina prieš jungtuves kan. 1019-1034, apie kuriuos kalbėjome nn. 54-93, ir dar nėra praslinkę šešių mėnesių po atskiro dalyko įvykdymo, kur toks terminas reikalaujamas (pav., metrikos, užsakai ir t.t.), tai nereikia atkartoti ir galima stačiai iš naujo tuoktis įsakyta jungtuvių forma, t. y. prie klebono ir dviejų liudytojų. Jei kalbamieji dalykai nebūtų padaryti prieš jungtuves ar būtų padaryti seniau už šešis mėnesius, tai visa reikia įvykdyti, kas įvykdytina prieš jungtuves, ir tik tada tegalima iš naujo tuoktis įsakyta jungtuvių forma, kaip aukščiau. Jei to visa nebūtų galima įvykdyti, tai reikia prašyti vietos ordinarą ar Apaštališkąjį Sostą dispensos nuo tų dalykų.

Pagaliau, vietos ordinaras tam tikrais atvejais gali leisti slapta tuoktis prie klebono ir dviejų liudytojų, pav., jei moterystės netikrumas yra slaptas arba abi ar viena šalis nesutinka viešai atkartoti sutikimą.

Jei šalis nesutinka pati atkartoti moterystės sutikimą, tai galima padaryti per prokūratorių. Jei nė to padaryti nenorima, tai belieka moterystė pataisyti iš šaknų, kaip žemiau. Kitaip šalis turi išsiskirti — konkubinatas.

542. Šalių priedermės iki moterystės pataisymo. — Jei moterystės netikrumas yra viešas, tai tuoj reikia išsiskirti, iki moterystė bus pataisyta. Jei moterystės netikrumas tebūtų žinomas abiem šalims, tai galima drauge gyventi; tik draudžiama lytiškai santykiauti. Tik jei būtų pavojus nesusitūrėti, tai vis dėlto reikia išsiskirti. Jei moterystės netikrumas tebūtų žinomas vienai šaliai, tai visas dalykas reikia pranešti antrajai šaliai ir paprašyti lytiškai nesantykiauti. Jei pranešti negalima be pavojaus turėti didelę skriaudą, pati moterystė nebūtų galima tuoj pataisyti, būtų pavojus nesusitūrėti ir nebūtų galima išsiskirti be pavojaus turėti didelę skriaudą ar papiktinti kitų, tai taikintinas kan. 1045, §§ 2-3.

II. PATAISYMAS IŠ ŠAKNŲ.

543. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Moterystės, pataisomos iš šaknų, 5. Moterystės, nepataisomos iš šaknų, ir 6. Aktyvus subjektas.

544. Apibrėžimas. — 1. „Moterystės pataisymas iš šaknų yra tada, kai, pasibaigus kliūčiai ar nuo jos dispensuojant, dispensuojama nuo įsakymo atkartoti sutikimą ir moterystė teisių fikcija atitraukiama atgal kanoniškų padarinių atžvilgiu" — kan. 1138, § 1.

Šaknis, apie kurią čia kalbama, yra moterystės sutikimas, bent spėjamas tebesąs.

Į moterystės pataisymą iš šaknų įeina, galima sakyti, trys dalykai, būtent, dispensa nuo kliūties, dispensa nuo įsakymo atkartoti moterystės sutikimą ir pripažinimas moterystei kanoniškų padarinių nuo pat jos pradžios.

Jei kliūtis jau būtų savaime pasibaigusi ar pačių šalių pašalinta, tai pirmojo moterystės pataisymo iš šaknų elemento, t. y. dispensos nuo kliūties, nebereikia.

Antrajame elemente dispensuojama tik nuo bažnytinio įsakymo atkartoti moterystės sutikimą. Dispensuojama abi ar tik viena šalis. Tai apskritai. Nes kartais net pažymėtai įsakomas vienai ar net abiem šalims atkartoti sutikimas. Tai daroma abejojant, ar buvęs moterystės sutikimas yra tikras arba ar tebesąs pačios įgimtosios teisės moterystės sutikimas. Paskutinysis dalykas dažniausiai gali atsitikti, kai tuoktasi in male fide. Atbulai, negalima dispensuoti nuo įgimtosios teisės įsakymo atkartoti moterystės sutikimą, kai jo nebūta ar nebėra.

Tretysis elementas tarnauja labiausiai vaikams legalizuoti.

Kartais vien juridinių padarinių atžvilgiu moterystė tetaisoma iš šaknų. Tai daroma tada, kai viena ar abi šalys yra mirusios ar nustojusios sąmonės, pav., išėjusios iš proto. Tik kartais tretysis elementas taip pat visai praleidžiamas. Tai gali būti, kai nėra vaikų.

2. Moterystė galima pataisyti iš šaknų taip atskirų asmenų atskirais atvejais, taip bendrai visų kuriame krašte.

„Pataisymas įvyksta tada, kai duodama pati malonė; o padariniai atitraukiami iki moterystės pradžios, nebent jei kas kita pažymėtai būtų pasakyta" — kan 1138, § 2. Pav., juridiniai moterystės padariniai galimi atitraukti nuo moterystės pataisymo momento ir t.t.

3. „Dispensuoti nuo įsakymo atkaroti sutikimą galima net, nežinant vienai ar abiem šalims" — kan. 1138, § 3. Kartais moterystė taisoma iš šaknų, net prieštaraujant vienai šaliai.

Ginčijamasi, ar moterystė galima pataisyti iš šaknų, prieštaraujant abiem šalims. Čia bene teisingiau pasakyti: 1) Teorijoj Apaštališkasis Sostas gali pataisyti, jei yra reikiamos sąlygos. Iš tiesų atskirais atvejais visai netaiso. 2) Kartais taisoma net atskirais atvejais tik kanoniškų padarinių atžvilgiu, pav., vaikams legalizuoti. 3) Generališkai pataisyti galima ir taip daroma.

Ginčijamasi, ar pataisant moterystę iš šaknų, įgyjami taip pat civiliniai moterystės padariniai. Tai daugumas tvirtina[1]), kiti neigia[2]). Mano išmanymu, jie įgyjami, tik netiesiog ir konsekventiškai. Vadinasi, valstybė būtinai turi pripažinti moterystę, kuri Bažnyčios laikoma tikra; todėl ji teisiais turi pripažinti tuos vaikus, kuriuos tokiais laiko Bažnyčia; konsekventiškai turi pripažinti visus civilinius padarinius, kurie yra susiję su vaikų teisumu.

4. Kan. 1117 išimtis, apie kurią kalbėjome n. 499, neliečia tų, kurie yra gimę iš moterystės, pataisytos iš šaknų, t. y. gali tapti kardinolu, vyskupu ir abatu ar pralotu nullius.

5. Moterystės pataisymas iš šaknų skiriasi nuo paprastojo pataisymo šiuo: 1) Paprastuoju būdu taisant moterystę, reikia atkartoti moterystės sutikimą. To, apskritai, nereikia, taisant iš šaknų. 2) Paprastasis pataisymas veizi į būsimąjį laiką ir pradeda veikti nuo įvykdymo. O pataisymas iš šaknų veizi į praeitį ir pradeda veikti nuo malonės pradžios davimo.

545. Padalinimas. — Moterystės pataisymas iš šaknų skirstomas šiaip:

1) Visiškas (s. totalis, perfecta) arba tikrąja prasme, kai įeina visi trys aukščiau kalbėtieji elementai.

2) Dalinis (s. partialis, imperfecta), kai trūksta vieno ar dviejų anų elementų, pav., jei tetaisoma kanoniškų padarinių atžvilgiu, jei reikalaujamas vienai ar abiem šalims atkartoti moterystės sutikimas, jei moterystė padarinių atžvilgiu atitraukiama ne nuo pat moterystės pradžios.

3) Šiaipjau pataisymas ir generalinis arba en bloc (in globo). Paskutinysis yra tada, kai bendrai taisomas daugelis moteryščių.

546. Istorija. — Kiek žinoma, šv. tėvas Bonifacas VIII 1301 m. pirmasis pataisė moterystę iš šaknų. XIV amž. moterystės taisyti iš šaknų tebuvo nepaprastas dalykas. Daž-

---

[1]) Pav.: Th. Sanchez, De sancto matrimonii sacramento, VIII disp. 7 n. 4; Fr. Schmalzgrueber, Ius ecclesiasticum universum, IV tit. 17 n. 120; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 455.

[2]) Pav.: M. De Luca, Summa praelectionum: in librum IV, n. 814; Fr. Wernz, Ius decretalium, IV² n. 664; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 671.

niau imta taisyti XVII amž., labiausiai prie šv. tėvų Grigaliaus XIII ir Klemenso XI ir XII. Visas rekordas tepasiektas XVIII amž.

Moterystės taisytos iš šaknų ne tik atskirų asmenų, bet taip pat ištisų vyskupijų, provincijų ar kraštų. Pav., moterystes generališkai pataisė iš šaknų šv. tėvai Julijus III Anglijoj (1554 m.), Klemensas VIII — dėl gentystės ketvirtoj kartoj netikras graikų moterystes (1595 m.), Pijus VII — Prancūzijoj (1801 m. 14 rugp. ir 1809 m. 7 vas.), Pijus X — Vokietijoj (konst. „Provida"), Vengrijoj (S. C. de Sacramentis, 23 febr. 1909) ir visoj Bažnyčioj kan. 1053 atvejų atžvilgiu (S. C. de Sacramentis, 3 iun. 1912), Sakramentų kongregacija — Belgų kareivių, susituokusių per pasaulinį karą (21 iul. 1919).

547. Moterystės, pataisomos iš šaknų. — 1. Ne visos moterystės tegalimos pataisyti iš šaknų. Galimosios yra šios:

1) „Gali būti pataisyta iš šaknų bet kuri moterystė, natūrališkai sueita, pakankamai pareiškiant abiem šalims sutikimą, kurs tik juridiškai neturi galios dėl suardomosios kurios bažnytinės kliūties ar teisios formos trūkumo, jei tik sutikimas tebėra" — kan. 1139, § 1. Kitais žodžiais kalbant, galimos iš šaknų pataisyti tos moterystės, kurios yra netikros dėl suardomosios bažnytinės bet kurios kliūties ar esminės bažnytinių jungtuvių formos trūkumo; nes čia Bažnyčia gali dispensuoti. Išimtys — tos kliūtys, nuo kurių Bažnyčia niekada nedispensuoja, bent taisydama iš šaknų. Sąlygos — abiejų šalių moterystės sutikimas turi būti natūrališkai pakankamai pareikštas ir pataisymo metu tebeturi būti. Jei tik viena šalis tebūtų pareiškusi tokį sutikimą, tai antroji šalis turi jį papildyti. Paskutiniuoju atveju ir moterystė tetaisoma nuo papildymo.

Pareikštas sutikimas, apskritai, spėjamas tebesąs. Jis nelaikomas atšauktu net tada, kai šalys su viena antra nesutinka, yra pasiruošusios išsiskirti, prašė moterystę paskelbti netikra lite pendente. Tik paskutinuoju atveju Apaštališkasis Sostas netaiso moterysčių iš šaknų[1]). Be to, sutikimas nelaikomas atšauktu, jei kas šiaip jau atsisako jį atkartoti.

Nesvarbu, ar bona fide ar mala fide netikrai susituokta.

2) Moterystės, kurios neturi moterystės išvaizdos. Tik ir čia reikia, kad taisomosios moterystės sutikimas būtų natūrališkai tikras, kaip aukščiau. Tokio sutikimo nėra, jei laikinai tesusituokta.

Civiliškos moterystės, apskritai, tetaisomos iš šaknų, kai antroji šalis griežtai atsisako atkartoti moterystės sutiki-

[1]) S. C. C., 5 dec. 1863; S. C. S. Off., 22 aug. 1906.

mą Bažnyčioj. Tai Kūrijos stilius[1]). Toliau, jei kas sueitų į civilišką moterystę, laikydamas ją jokia moteryste ir manydamas paskum tikrai susituokti Bažnyčioj, ir tai įvykdyti nebūtų galima, pav., antroji šalis visai atsisakytų, tai pasakytina štai kas: Jei, civiliškai tuokiantis, nemanyta pareikšti tikro moterystės sutikimo, tenorėtos įvykdyti visai civilinės apeigos, tai tos moterystės negalima pataisyti iš šaknų. Atbulai, tai galima padaryti, jei pareikštas moterystės sutikimas (consensus matrimonialis). Praktikoj, civiliškai susituokus, spėjama, kad būta moterystės sutikimo. Nes vartojami žodžiai, kurie išreiškia moterystės sutikimą.

2. Bet kuriai pataisomai moterystei pataisyti iš šaknų reikia tam tikros didelės (gravis et urgens) priežasties, t. y. tokios, kuri kalbėtų už pataisymą iš šaknų. Kitaip Apaštališkojo Sosto pataisymas būtų neleistinas, jei tai daroma žinant, ir netikras, jei daroma nežinant. Jei įgaliotinis be teisios priežasties taisytų moterystę iš šaknų, tai jo veiksmas visada būtų neleistinas ir netikras.

Kanoniškos priežastys moterystei pataisyti iš šaknų, yra, pav.: jei viena šalis atsisako atkartoti moterystės sutikimą Bažnyčioj ir vis dėlto nori pasilikti moterystėj; jei moterystės netikrumas tėra žinomas vienai šaliai ir tai pranešti antrajai šaliai labai sunku (bijomasi, kad ji, sužinojusi realybę, visai gali atsimesti nuo moterystės); jei taisytina yra daug moterysčių ir kitaip pataisyti negalima; jei moterystė yra netikra dėl vietos ordinaro, klebono, kunigo ar nuodėmklausio trūkumo ir t.t.[2])

548. Moterystės, nepataisomos iš šaknų. — Moterystės, kurių negalima pataisyti ar netaisoma iš šaknų, yra šios:

1) „Moterystės, sueitos su įgimtosios teisės ar Dievo teisių kliūtimi, nors kliūtis jau būtų pasibaigusi, Bažnyčia netaiso iš šaknų nė nuo kliūties pasibaigimo momento" — kan. 1139, § 2.

Kadangi čia pasakyta, jog „Bažnyčia netaiso", ir nepasakyta, jog „Bažnyčia negali pataisyti", tai ką tik cituotojo kanono § 2 klausimas yra laikytinas ne teisių, tik įvykio — neliečiama klausimo, ar galima pataisyti. Jei mes patys kalbėsime, ar Bažnyčia gali iš šaknų pataisyti moterystes, netikras dėl Dievo teisių kliūties, tai pasakytina štai kas: Tikrai žinoma, kad Bažnyčia negali moterystės pataisyti iš šaknų, tebesant įgimtosios teisės ar Dievo teisių kliūčiai; nes čia Ji negali dispensuoti. Net pasibaigus anai kliūčiai, Bažnyčia negali tos moterystės pataisyti iš šaknų nuo pat mo-

---

[1]) C. Gennari, Consultazioni morali, I 232.

[2]) Plg. Benedictus XIV, decr. „Cum super", 27 sept. 1755; S. C. S. Off., 22 aug. 1906.

terystės pradžios. Nes kur negalima dispensuoti, ten negalima daryti nė teisių fikcijos. Galop, tikrai žinoma, kad Bažnyčia, pasibaigus kalbamajai kliūčiai, moterystę gali pataisyti iš šaknų nuo ano pasibaigimo momento, jei moterystės sutikimas buvo ir tebėra natūrališkai tikras. Nes čia nėra juridiško jokio pamato neigiamai kalbėti. Taip yra pataisiusi kai kurias moterystes Šv. Penitenciarija, pav., 1890 m. 25 bal.

Kan. 1139, § 2 moterystės taisyti iš šaknų pirmąjį kartą uždraustos S. C. S. Officii, 1904 m. 2 kovo.

2) Moterystės, sueitos su suardomąja bažnytine kliūtimi, paskum, iškilus suardomajai įgimtosios teisės ar pozityvinių Dievo teisių kliūčiai, iki paskutinioji tebėra. Nes negalima iš šaknų pataisyti tos moterystės, į kurią dabar niekaip negalima tikrai sueiti[1]).

3) Kan. 1140 moterystė, apie kurią pasakyta: „§ 1. Jei abiem ar vienai šaliai trūktų sutikimo, tai negalima pataisyti moterystės iš šaknų, taip iš pradžių nebuvus sutikimo, taip iš pradžių buvus, tik paskum atšaukus. — § 2. Jei iš pradžių nesutikta, tai moterystė galima pataisyti iš šaknų nuo sutikimo pareiškimo". Todėl negalima iš šaknų pataisyti konkubinato.

Ką tik kalbėtojo kanono pamatas yra tas, kad, nesant moterystės sutikimo, nėra nė pačios moterystės šaknies, kas būtų galima pataisyti.

549. Aktyvus subjektas. — Kan. 1141: „Moterystę pataisyti iš šaknų tegali Apaštališkasis Sostas". Išorinėj srity tai daro S. C. S. Officii, jei kliūtis yra kulto skirtumo; kitais atvejais — S. C. de Sacramentis. Sąžinės srity taiso Šv. Penitenciarija.

Be to, kalbamąja galia dažnai įgaliojama. Kas ją turi, veizėtina į atskirus asmenis.

Galop, galia iš šaknų pataisyti moterystę savaime neįeina į vietos ordinaro ir juo labiau į kitų asmenų galią, kur turima nepaprastaisiais atvejais, apie kuriuos kalbama kan. 1043-1045.

Pastebėjimas. — Moterystės pataisymas iš šaknų pažymėtinas yra jungtuvių metrikose žodžiais „obtenta sanatio", lietuviškai „pataisyta iš šaknų". Gera dar pridėti data ir aktyvus subjektas.

---

[1]) Plg. S. C. S. Off., 8 mart. 1900.

XII SKYRIUS.

NAUJOS JUNGTUVĖS (DE SECUNDIS NUPTIIS)

(kan. 1142—1143).

550. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Istorija, 3. Leistinumas ir vertė, 4. Palaiminimas, ir 5. Valstybės įstatymai.

551. Sąvoka. — Naujos jungtuvės čia suprantamos bet kurios jungtuvės, sueitos, pasibaigus pirmesnės moterystės ryšiui. Taigi gali jos būti antrosios, trečiosios, ketvirtosios ir t.t.

Naujos jungtuvės taip pat yra sakramentas, kaip ir pirmosios. Nes čia yra visa, kas sudaro sakramentą, būtent, medžiaga ir forma.

552. Istorija. — Senovės romėnų teisėmis našlei buvo draudžiama tekėti per 10 mėnesių, mirus vyrui. Tai gedėjimo metas. Nusikaltus tam įstatymui, taip našlė, taip antroji šalis buvo baudžiami „infamia"[1]). Imperatoriai krikščionys našlių „tempus luctus" įsakė net per ištisus metus ir išleido dideles bausmes[2]).

Katalikų Bažnyčia jau nuo pirmųjų savo dienų antrąsias ir kitas jungtuves visada laikė tikromis ir leistinomis. Todėl Ji niekada nėra buvusi kanonizavusi romėnų teisių 10 ar 12 mėnesių našlių „luctum". Niciejos susirinkimas net pasmerkė priešingą montanistų ir novicionų mokslą[3]), o Afrikos Bažnyčioj šventinami vyskupai buvo klausinėjami: „Si nuptias non improbet, si secunda matrimonia non damnat"[4]).

Rytų Bažnyčia IV amž. pradeda skersuoti į antrąsias jungtuves. Pasidaro įprotis. Jo kursas šokterėjo, prie jo prisidėjus šv. Baziliui D.[5]) Galop, Rytų Bažnyčia paskelbė, jog trečiosios ir labiausiai ketvirtosios jungtuvės esančios netikros. Tą griežtumą iššaukė graikų piktanaudojimas, kur buvo toleruojamos naujos jungtuvės, atrišus pirmesnį ryšį vien romėnų teisėmis prieš Dievo ir bažnytinius įstatymus.

---

[1]) C. 5, 9, *de secundis nuptiis,* L. 1, 2; D. 3, 2, *de his, qui. not. infamia,* L. I.

[2]) Nov. 22, c. 22 pr. et § 1; C. Theod. 3, 8, L. 1.

[3]) Can. 8, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 408.

[4]) Plg. c. 9, 10, 11, C. XXXI, qu. 1.

[5]) Šv. Baziliaus sankcijos cituojamos ir Vakarų Bažnyčios knygose „libri poenitentiales". Plg., pav., conc. Toletan. (400), c. 4, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 78.

Rytų Bažnyčios įpročio niekada nepatvirtino šv. tėvas. Jis net pažymėtai jį atmetė, kaip tai matome imp. Leono VI byloj[1]). Net knygų „poenitentiales" apgailos už antrąsias jungtuves jau prie Gratiano nebebuvo vartojamos[2]).

XI amž., įsigalėjus romėnų teisėms valstybėse, už antrąsias ir tolesnes jungtuves vėl imta bausti. Vakarų Bažnyčia ir šį kartą nepakeitė savo nuomonės, ir šv. tėvai Aleksandras III ir Inocentas III pareiškė, jog našlė, tekėdama prieš pasibaigiant „annus luctus", visai neįkrintanti į teisių nešlovę[3]).

Kadangi Rytų Bažnyčia ėjo prieš antrąsias ir labiausiai trečiąsias ir t.t. jungtuves, tai savaime suprantama, kad tokių šalių iškilmingai „nevainikuodavo" ir Vakarų Bažnyčia jų iškilmingai nelaimindavo[4]). Tik kai kuriuose kraštuose buvo įprotis laiminti tas antrąsias jungtuves, kur tuokėsi mergaitė.

553. Leistinumas ir vertė. — 1. Kan. 1142: „Nors skaisti našlystė yra gerbtinesnė, vis dėlto antrosios ir tolesnės jungtuvės yra tikros ir leistinos, neliečiant kan. 1069, § 2 įsakymo". Tas kanonas yra Šv. Rašto atbalsis, kur šv. Povilas rašo: „Moteriškė, surišta įstatymu, kolei jos vyras gyvas; jei jos vyras miršta, ji darosi laisva; tegul teka, už ko nori, tiktai Viešpaty. Bet ji bus laimingesnė, jei mano patarimu taip pasiliks"[5]); „Nevedusiems ir našlėms aš sakau: Gera jiems, jei taip pasilieka, kaip ir aš"[6]).

Taigi galima daug kartų tuoktis. Tai leidžiama dėl to, kad neprieštarauja moterystės tikslui ir nedraudžiama nei įgimtąja nei pozityvinėmis Dievo teisėmis.

2. Naujos jungtuvės kartais net įsakomos ar bent patariamos. Tai yra tada, kai tuoktis reikalauja sielos išganymas, pav., kad būtų išvengtas pavojus nesusitūrėti. Čia pasakytina tas pat, ką kalbėjome apie dar nevedusių ir netekėjusių priedermę tuoktis (n. 17).

Kas nori iš naujo tuoktis, tėra viena sąlyga — pirmesnis moterystės ryšys turi būti pasibaigęs ir tai turi būti teisiai žinoma, kaip aukščiau (n. 243).

3. Nieko nepasakyta, kuomet čia galima eiti į naują moterystę. Todėl, mirus antrajai šaliai, net tuoj galima tuoktis. Tik pagarba velionies ir gražiu kai kurių kraštų ir Lietuvos įpročiu patariama tuoktis ne tuoj, mirus vyrui ar žmonai. Be

---

[1]) C. I. Hefele, Conciliengeschichte, IV² 587-588.
[2]) C. 7, 10, C. XXXI, qu. 1, dictum.
[3]) C. 4, 5, X, *de secundis nuptiis*, IV, 21.
[4]) S. Nicolaus, respons. ad cons. Bulgar. (866), n. 3.
[5]) 1 Kor. 7, 39-40.
[6]) 1 Kor. 7, 8.

to, našlei lūkterėti, taip greit netekėjus, verčia gimsiančio vaiko gerovė; nes, tuoj tuokiantis, gali pasidaryti neaišku, ar jis yra pirmojo ar antrojo vyro.

4. Bažnyčia nedraudžia antrųjų ir t.t. jungtuvių. Iš antros pusės, skaisčią našlystę vis dėlto laiko vertesne už antrąsias ir tolesnes jungtuves antagamtiniu atžvilgiu. Čia maždaug yra tas pat, kas ir mergystėj (n. 18).

554. Palaiminimas. — Naujų jungtuvių šalys visada galimos ir, iškilmingai nelaiminant, net reikia paprastuoju būdu palaiminti (n. 457).

Kas kita iškilmingasis susituokusių palaiminimas. Apie jį kan. 1143 pasakyta: „Moteriškė, kuri vieną kartą yra iškilmingai palaiminta, nebegali būti iš naujo iškilmingai laiminama kitose jungtuvėse". Pamatas yra liturginis, ne neapykanta naujų jungtuvių ir t.t. Nes iškilmingai laiminamas ne tiek vyriškis, kiek moteriškė; o čia ji jau palaiminta. Atbulai, susituokę galimi iškilmingai laiminti, kai teka mergaitė už našlio ar tuokiasi dar niekada iškilmingai nepalaiminta našlė.

Pastebėjimas. — Bažnyčia nedraudžia kelti jungtuvių jubiliejų — 25 m., 50 ar 75 metų. Čia nekartojama moterystės sutikimo, tik padėkojama Dievui už malones, atkartojamas prižadėjimas ištikimai gyventi moterystėj iki mirimo ir palaiminami jubiliatai. Per tuos jubiliejus galimos laikyti mišios de B. M. V., „pro gratiarum actione" ar kita votiva pagal rubrikas. Tik draudžiamos mišios „pro sponso et sponsa". Mišių gale galimas giedoti „Te Deum laudamus".

555. Valstybės įstatymai. — Visų, apskritai, valstybių įstatymais draudžiama eiti į naują moterystę, iki pirmesnė moterystė tebėra nepanaikinta ar nepaskelbta netikra. Tik kadangi dažnai moterystės ryšys panaikinamas prieš įgimtąją ir pozityvines Dievo teises, tai, žinoma, naujos jungtuvės dažnai yra jokios.

Be to, daugelio valstybių įstatymais draudžiama eiti į naują moterystę tuoj, pasibaigus pirmesnei moterystei. Taip daroma, kad būtų žinomas vaiko tėvas.

Sv. Z., X 1 str. 20, 37 ir 62 draudžiama eiti į naują moterystę, tebesant pirmesnės moterystės ryšiui ar nepaskelbus moterystės netikra.

Be to, Sv. Z., X 1 str. 21 ir 37 pravoslavams draudžiama tikrai eiti į ketvirtąją moterystę. Už trečiąją pravoslavų moterystę paskiriama epitimija (uk. Sinoda, 1871 m. 5 bal.). Į ketvirtąją moterystę čia įeina net panaikinta moterystė. Išimtis — paskelbta netikra.

Pagal Sv. Z., X 1 str. 333-334 evangelikams-liuteronims našliams teleidžiama tuoktis po 6 savaičių, mirus žmonai; našlėms po 3 ar 6 mėn. ir daugiau (žiūrint į tam tikrus atvejus), mirus antrajai šaliai ar panaikinus ryšį ir t.t.

XIII SKYRIUS.

MOTERYSTĖS BYLOS

(1960—1962).

I. APSKRITAI.

556. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Padalinimas, 3. Istorija, ir 4. Klausimo pastatymas.

557. Sąvoka. — Moterystės bylos — bet kurios bylos, kurios liečia moterystę. Todėl čion įeina moterystės bylos taip tikrąja ir suglaustąja, taip plačiąja prasme, pav., kurių objektas yra visai civiliniai padariniai (kan. 1961).

558. Padalinimas. — Moterystės bylos skirstomos ne visų vienodai. Mes jas suskirstyti galime į šešias rūšis: 1) susižiedavimo tikrumo, 2) moterystės tikrumo, 3) susižiedavimo ar moterystės panaikinimo, 4) esminių moterystės padarinių, 5) kriminalinės moterystės bylos, — svetimoteriavimo, aborto ir t.t., ir 6) visai civilinių moterystės padarinių, pav., įpėdinystės, dalies ir t.t. Pirmosios keturios tų rūšių yra tikrąja ir suglaustąja prasme moterystės bylos, kitos dvi rūšys tėra plačiąja prasme.

Pats moterystės bylų procesas skirstomas: 1) paprastasis ir 2) summarius, veizint į tai, ar laikytinasi viso proceso ar ne.

559. Istorija. — Jau pirmaisiais krikščionijos amžiais Bažnyčia nagrinėdavo ir spręsdavo moterystės bylas[1]). Tik iš pradžių nedaug tokių bylų tebuvo; nes anais laikais, be kitko, maža tebuvo moterystės kliūčių, kurios yra gausiausias moterystės bylų šaltinis.

Dažniau imta bylinėtis moterystės srity, kai nuo VIII-IX amž. išleista daugiau kliūčių.

Gratianus išsiskyrimo bylas priskiria Bažnyčiai[2]). Tik ši byla iškelti dėl svetimoteriavimo jis teleidžia vyrui[3]).

---

[1]) 1 Kor. 5, 1-5; 6, 1-6; conc. Ancyr. (314), c. 25, vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, I² 1242; conc. Venetic. (465), c. 2, vz. C. I. Hefele, t. p., II² 594; conc. Agath. (506), c. 25, vz. C. I. Hefele, t. p. 654; c. I. C. XXXIII, qu. 2.

[2]) C. 1, 3, 4, C. XXXIII, qu. 2.

[3]) C. 10. C. XXXII, qu. 1.

Taip jis darė, aklai sekdamas romėnų teises. Glosatoriai Bernardus Papiensis ir Tancredus atmetė Gratiano nuomonę ir teisingai pripažino abiem šalims lygią teisę iškelti bet kurią moterystės bylą. Be to, Bernardus Papiensis ir Tancredus tvirtino, jog Bažnyčios dalykas taip pat esąs atsitiktinai spręsti pasaulinių moterystės padarinių ginčai, kurie kyla iš principalinės moterystės bylos.

Viduriniais amžiais moterystės bylas spręsti galėdavo net dekanai, arkidiakonai ir t.t. Tą galią atšaukė Tridento susirinkimas — vyskupai jas sprendžia[1]).

Seniau moterystės bylų procesas buvo toks pat, kur ir kitų bylų. Šv. tėvas Klemensas V 1311 m. moterystės byloms leido vartoti „processum summarium"[2]).

Šį tą pakeitė Konstancijos[3]) ir Tridento[4]) susirinkimai.

Didžiausias moterystės proceso reformatorius yra šv. tėvas Benediktas XIV[5]). Jis, be kitko, išleido moterystės ryšio gynėją ir įsakė du tokius pat sprendimus. Galop, dar šis tas paaiškinta konstitucijomis: S. C. C., 1840 m. 22 rugp.; 1875 m. 23 saus.; 1889 m. 14 gruod.; S. C. S. Off., 1883 m. 20 birž.; S. C. Inqu., 1889 m. 5 birž., ir k.

Jei apie moterystės bylas kalbėsime in specie, tai dar pasakytina, jog seniau dėl negalios šalys nebuvo išskiriamos, tik buvo įsakoma joms drauge gyventi kaip brolis su seserimi[6]). Tik greit pastebėta, kad tai nepatogu ir pavojinga. Tada šios bylos perkeltos į teismo sritį ir išleistas trejų metų tyrimas — tyrimas, ar šalys galinčios pavartoti moterystę[7]). po ko tik teismas tetardavo galutinį savo žodį. Paskum trejų metų tyrimas išnyko ir jo vietą užėmė „inspectio corporalis" ir t.t.

Be to, seniau moterystės pavartojimui ar nepavartojimui ištirti buvo vartojama „inspectio corporalis", pačių šalių prisipažinimas su priesaika ir liudytojai „septimae manus". Paskutinieji paimti iš germanų teisių ir liudijo šalių tikėtinumą.

Kodeksas I. C. paėmė paskutinių laikų mitiguotąjį moterystės procesą ir dar geriau pertvarkė. Po jo Sakramentų kongregacija išleido tam tikrą instrukciją 1923 m. 7 geg., kurios laikytinasi yra nepavartotų moterysčių bylose ir t.t.

560. Klausimo pastatymas. — Moterystės bylos yra nagrinėtinos visų pirmiausia savo kan. 1960-1992. Ko čia nėra,

---

[1]) Sess. XXIV, *de reform.*, c. 20.
[2]) C. 2, *de iudiciis*, II, 1, in Clem.
[3]) Vz. C. I. Hefele, Conciliengeschichte, VII² 338.
[4]) Sess. XXIV, *de reform.*, c. 20; sess. XXV, *de reform.*, c. 10.
[5]) Const. „Dei miseratione", 3 nov. 1741.
[6]) C. 4, X, *de frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi*, IV, 15.
[7]) C. 5, X, *de frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi*, IV, 15.

tai laikytinasi paprastojo proceso, apie kurį kalbama kan. 1552-1924. Tik kriminalinės moterystės bylos visai spręstinos kriminalinio proceso tvarka, būtent, kan. 1933-1959.

Čia tenagrinėsime tam tikrą moterystės bylų procesą. Nagrinėjame dėl to, kad būtų visas moterystės teisių vaizdas.

II. TEISMO KOMPETENCIJA (DE FORO COMPETENTI).

561. Medžiaga. — 1. Bažnyčios ir valstybės kompetencija, 2. Valstybės įstatymai, 3. Pirmoji bažnytinio teismo instancija ir 4. Teisėjo priedermė įspėti šalis, kad pataisytų moterystę.

562. Bažnyčios ir valstybės kompetencija. — 1. Moterystės bylų Bažnyčios kompetencija yra ši:

1) „Pakrikštytųjų moterystės bylos sava ir išimtina teise pridera bažnytiniam teisėjui" — kan. 1960.

Moterystės bylos čia suprantamos tikrąja ir suglaustąja prasme. Todėl čion įeina susižiedavimo ir moterystės tikrumas, leistinumas, panaikinimas, esminiai ir konatūraliniai padariniai, pav., vaikų legalizavimas ir t.t.

Kalbamosios moterystės bylos pridera Bažnyčiai tada, kai abi ar bent viena šalis yra pakrikštyta. Tai aišku jau iš to, ką kalbėjome apie moterystės tvarkymą (nn. 31-39). Atbulai, Bažnyčia negali nagrinėti ir spręsti nekrikštytųjų moterystės bylų.

Kas yra „priderėti sava ir išimtina teise", taip pat aukščiau kalbėjome (n. 36).

2) Bažnyčia sava teise gali nagrinėti ir spręsti visai civilinių moterystės padarinių bylas, jei iškeliamos yra greta kitos moterystės bylos tikrąja ir suglaustąja prasme ar iškyla per tokią bylą. Atbulai, Bažnyčia negali nagrinėti ir spręsti visai civilinių moterystės padarinių bylų, kai jos keliamos principališkai, t. y. stačiai ir nepriklausomai kitos moterystės bylos tikrąja ir suglaustąja prasme. Nes kan. 1961 pasakyta: „Visai civilinių moterystės padarinių bylos, jei principališkai nagrinėjamos, pridera pasauliniai valdžiai kan. 1016 norma; jei nagrinėjamos incidenter et accessorie, taip pat gali būti sava galia nagrinėjamos ir sprendžiamos bažnytinio teisėjo". Taigi tos bylos yra mišriosios. Todėl dėl jų galima kreiptis taip pat į pasaulinį teismą, iki nesikreipta į bažnytinį teismą ar bažnytiniame teisme neiškilo bylos ir šis teismas nėra dar pirmąjį kartą pakvietęs atsakovo į savo teismą. Paskiau nebegalima kreiptis į pasaulinį teismą ir ieškovas „gali būti nubaustas tinkamomis bausmėmis kan. 2222 norma ir nustoja teisės varyti bylą dėl to paties ir su juo susijusio dalyko prieš tą patį ąsmenį bažnytiniame teisme" — kan. 1554.

Kadangi kalbamosios bylos nagrinėti ir išspręsti nėra išimtinai Bažnyčios dalykas, tai praktikoj geriau jos palikti pasauliniam teismui.

3) Moterystės nusikaltimai, pav., svetimoteriavimas, „incestus", neteisus antrosios šalies pametimas ir t.t. Bet kadangi ir šios bylos yra mišriosios, tai čia laikytinasi yra „ius praeventionis" kan. 1553, § 2, t. y. jos nagrinėti ir išspęsti yra pasaulinio ar bažnytinio teismo dalykai, veizint į tai, katram jųdviejų pirma pateko byla ir pirmasis pakvietė pirmąjį kartą apskųstąjį į savo teismą.

Praktikoj visai kriminalinės moterystės bylos kelti patogiau pasauliniame teisme. Išimtis — jei yra tam tikras pamatas[1]).

4) Šiaipjau mišrieji moterystės klausimai, pav., išlaidų ieškinys, atsimetus nuo susižiedavimo[2]). Tik ir čia veizėtina į „ius praeventionis".

2. Valstybės kompetencijai pridera moterystės bylos:

1) Bet kurios nekrikštytųjų moterystės bylos.

2) Visai civiliniai pakrikštytųjų moterysčių padariniai, kai principališkai ar ne incidenter et accessorie nagrinėjami.

3) Moterystės nusikaltimai „iure praeventionis".

4) Šiaipjau mišrieji moterystės klausimai „iure praeventionis", kaip aukščiau.

5) Gali nagrinėti net pakrikštytųjų moterystės įvykio klausimą, būtent, ar kurs asmuo esąs susituokęs, neliečiant jungtuvių tikrumo ir t.t.

563. Valstybės įstatymai. — Prieškarinės Rusijos įstatymais krikščionių tikybų teismams priskiriama teisė nagrinėti moterystės bylas (moterystės teisumo bylas, gimimo aktus, išskyrimą ir t.t. — X 1 str. 72[1]). Be to, Bažnyčios yra dalykas, jau pradedant išskyrimo bylą, nutarti, katra šalis turi maitinti vaikus, iki byla bus baigta, ir sprendime pasakyti, katrai šaliai pridera auklėti vaikai, iki kurio amžiaus, ir katra šalis turi padengti išlaidas vaikams auginti ir auklėti. Laisvai nesusitarus šalims dėl kalbamųjų išlaidų kiekio ir visi turtų klausimai pridera pasauliniam teismui. Valstybės teismui, apskritai, paliekama spręsti tos moterystės bylos, kurios kyla iš vedybų ir kurios tėra susijusios su moteryste vyro ir žmonos ar jų vaikų asmens ir turtų teisės atžvilgiais (Civ. Proc., str. 1337). Str. 74[1] pasakyta, jog, esant šalims skirtingų krikščionių tikybų, nors jos būtų susituokusios abiejų bažnyčiose, spręsti jų moterystės tikrumas ir teisumas prideraąs tai tikybai, kurios dvasiškis pirmasis sutuokęs, ir

[1]) Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 733; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 867.

[2]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 2-3 iun. 1918, ad IV (Acta A. S., X [1918] 345).

spręsti priežasčių užtektinumas moterystei panaikinti ir pats jos panaikinimas ir nepanaikinimas prideraą tai tikybai, kuriai prideraą atsakovas; tik tas sprendimas negalimas išnešti prieš jungtuvių tikrumo ir teisumo sprendimą. Str. 73 išimamos tos moterystės, kurių viena šalis yra pravoslavas — visada jų moterystės bylos priderančios pravoslavų tikybai ir t.t.

564. Pirmoji bažnytinio teismo instancija. — 1. Vienų iš moterystės bylų pirmoji instancija yra Apaštališkasis Sostas, kitų — vyskupijos tribunolas.

2. Vien Apaštališkojo Sosto yra dalykas nagrinėti ir spręsti pirmojoj ir net aukštesnėj instancijose šios moterystės bylos:

1) „Moterystės bylas tų asmenų, apie kuriuos kalbama kan. 1557, § 1, n. 1, išimtinai nagrinėja ta kongregacija ar tas tribunolas arba tam tikra komisija, kurias šv. tėvas atskirais atvejais įgalioja; nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės dispensos bylas — S. C. de Sacramentis; Povilo privilegijos bylas — S. C. S. Officii" — kan. 1962.

Į minėtą kanoną 1557, § 1, n. 1 įeina vyriausi valstybių valdovai, pav., karaliai, prezidentai ir t.t., jų sūnūs, dukters, artimiausi jų valdžios įpėdiniai ir įsaistytai valstybių vyriausių valdovų žmonos.

Be to, kan. 1963: „§ 1. Todėl joks žemesnis teisėjas negali nagrinėti tų bylų, kur prašoma dispensos nuo tvirtos moterystės, nebent jei Apaštališkasis Sostas būtų davęs jam tokią galią. — § 2. Jei kompetentingas teisėjas savo galia būtų išnagrinėjęs moterystę negalios atžvilgiu ir toj byloj būtų įrodyta ne negalia, tik moterystės nepavartojimas, tai visi raštai tebūna nusiųsti į kongregaciją, kuri galėtų juos pavartoti tvirtos ir nepavartotos moterystės sprendimui".

2) S. C. S. Officii nagrinėja kulto skirtumo ir mišrios tikybos bylas (kan. 247, § 3). Išimtis — kur vietos ordinaras, servatis servandis, gali paskelbti netikrą moterystę dėl kulto skirtumo, žinodamas iš tikro ir oficialinio dokumento, kad turėta kliūtis ir susituokta be dispensos (kan. 1990).

3) „Bylas, kurias šv. tėvas pasiima sau, nagrinėja paties šv. tėvo paskirtas teisėjas" — kan. 1557, § 3. Tas pat pasakytina, jei dėl kurios moterystės bylos kreiptasi į patį šv. tėvą.

4) S. R. Rota pirmojoj instancijoj nagrinėja tas bylas, kurias jai paveda šv. tėvas (kan. 1599, § 2) ar kuri aukščiau kalbėtųjų kongregacijų (kan. 247, § 3 ir 249, § 3).

3. Kurios moterystės bylos nagrinėti ir spręsti pridera vyskupijos tribunolui, kalbama kan. 1964, kuris skamba šiaip: „Kitas moterystės bylas spręsti gali vietos teisėjas, kur susituokta ar kur atsakovas arba, jei viena šalis yra nekatalikas, katalikas turi buveinę ar lyg buveinę".

Kitos moterystės bylos čia suprantamos bet kurios moterystės bylos, išėmus ką tik kalbėtąsias sub 2, 1-4 su kulto skirtumo kliūties bylomis įimtinai[1]). Paskutiniojo dalyko pamatas yra tas, kad kulto skirtumo kliūties klausimai kan. 247, § 3 išimtinai priskiriami yra S. C. S. Officii ir kan. 1964 kalbama be restrikcijos (plg. kan. 1990).

Vyskupijos tribunolas gali nagrinėti ir spręsti tas moterystės bylas, kurios toj vyskupijoj sueitos — forum contractus, ar kur atsakovas arba, jei viena šalis yra nekatalikas, katalikas turi buveinę ar lyg buveinę — forum domicilii seu quasi domicilii. Pirmuoju atveju nereikia, kad toj vyskupijoj gyventų abi ar bent viena šalis; nes tos sąlygos nėra kan. 1964 ir tokia jau pirma buvo Apaštališkojo Sosto praktika[2]). Pirmoji ir iš dalies antroji atvejo dalis visai tetaikintina vyrui. Nes žmona, nors „malitiose" būtų pamesta vyro, tuo titulu (ratione fori domicilii seu quasi domicilii) tieson tegalima šaukti ne į savą lyg buveinės (savos buveinės ji net neturi), tik į vyro buveinės ar lyg buveinės tribunolą[3]). Tik jei vyras yra nekatalikas ir žmona neteisiai išsiskyrusi, tai galima pasirinkti vyro buveinės ar žmonos savos lyg buveinės tribunolas[4]).

Jei turima daug kompetentingų tribunolų, tai galima pasirinkti (kan. 1559, § 3).

Jei šalys yra skirtingų katalikų Apeigų, tai jų moterystės bylą sprendžia tas vietos ordinaras, kurs atsakovui yra savas Apeigų ir buveinės ar lyg buveinės atžvilgiais (plg. kan. 98, § 4).

4. „Dėl šv. tėvo primato visi visame katalikiškame pasauly savo bylą, taip civilinę, taip kriminalinę, bet kurioj instancijoj ir bet kurioj stadijoj gali nukelti ar siųsti Šv. Sostui spręsti" — kan. 1569, § 1. „Tik kreipimasis į Aapaštališkąjį Sostą, išskyrus apelacijos atvejį, nesustabdo teisėjo jurisdikcijos, jei byla jau pradėta nagrinėti; todėl jis gali toliau tęsti procesą iki galutinio sprendimo, nebent jei sužinotų, kad Apaštališkasis Sostas yra paėmęs visą bylą (causam ad se advocasse)" — kan. 1569, § 2.

565. Teisėjo priedermė įspėti šalis, kad pataisytų moterystę. — „Jei moterystė skundžiama dėl sutikimo trūkumo, tai visų pirmiausia teisėjas turi paveikti sutikimo neturėjusią

[1]) S. C. Consist., 21 ian. 1910; P. Noval, Commentarium Codicis Iuris Canonici, Liber IV: De processibus, Augustae Taurinorum - Romae 1920, 840; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 871; T. Schäfer, Das Eherecht, 319.

[2]) P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio², II n. 1169.

[3]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 14 iul. 1922, ad XIV (Acta A. S., XIV [1922] 529).

[4]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 14 iul. 1922, ad XIV (Acta A. S., XIV [1922] 530).

šalį, kad atkartotų sutikimą; jei skundžiama dėl esminės jungtuvių formos trūkumo ar suardomosios kliūties, nuo kurios galima dispensuoti ir įprastai dispensuojama, tai tepasistengia palenkti šalis, kad teisia forma atkartotų sutikimą ar prašytų dispensos" — kan. 1965. Nes taip privatinės, taip visuomenės gerovei svarbu, kad moterystės nebūtų ardomos ir nebūtų bylų. Juo labiau tai pasakytina, kai yra vaikų ar būtų numatoma, suardžius moterystę, kilsiant papiktinimą ar kitas negeroves. Tik jei teisėjo įspėjimai nieko negelbsti ar kai moterystės netikrumas yra nepašalinamas, tai byla pradėtina ir sprėstina.

III. TRIBUNOLO SĄSTATAS (DE TRIBUNALI CONSTITUENDO).

566. Medžiaga. — 1. Tribunolo steigimas, 2. Vyskupijos tribunolo sąstatas ir 3. Moterystės ryšio gynėjo priedermė ir teisės.

567. Tribunolo steigimas. — Nekalbant apie Apaštališkojo Sosto tribunolus, apie kuriuos kalbama kan. 1579-1605, įkurti žemesni bažnytiniai tribunolai yra vietos ordinaro dalykas (kan. 1572). Išimtis — generalinis vikaras (plg. kan. 1573, § 1).

568. Vyskupijos tribunolo sąstatas. — Vyskupijos tribunolą sudaro šie asmens:

1) T e i s ė j a i. Čia pastebėtina štai kas:

a) Moterystės ryšio bylos, pav., netikros moterystės paskelbimas dėl gentystės, negalios ir t.t., rezervuotos kolegialiniam trijų teisėjų tribunolui. Priešingas įprotis ir priešinga bet kuri privilegija atšaukta (kan. 1576, § 1, n. 1). Į kalbamąjį teismą įeina pirmininkas oficiolas ar viceoficiolas (kan. 1577, § 2) ir du sinodaliniai ar prosinodaliniai teisėjai (kan. 1574). Išimtis — jei vietos ordinaras kuriuo atskiru atveju paskirtų kitus teisėjus. Vyskupijos tribunolui pirmininkauti taip pat gali pats vietos ordinaras. Tik tai nepatariama.

Skaičius „trys" čia, pasak vienų, tėra leistinumui[1]), pasak kitų — tikrumui[2]). Pirmieji savo nuomonę remia tuo, kad nieko nepažymėta kan. 1576, § 1, n. 1, kaip kad pasakyta apie moterystės ryšio gynėją kan. 1587, § 1, ar aktuarą kan. 1585, § 1. Už antrąją nuomonę kalba kan. 1577, § 1, kur pasakyta, jog kolegialinis teismas turi kolegiališkai nagrinėti ir spręsti bylą daugumu balsu, ir kan. 101, § 1, n. 1, kur pasakyta, jog kitaip kolegialinių asmenų veiksmas yra netikras. Antrosios nuomonės pamatas yra tikriausias. Todėl ji yra teisinga.

---

[1]) Pav., Th. M. V l a m i n g, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 790.
[2]) F. M. C a p p e l l o, De matrimonio, n. 873.

Tik, mano išmanymu, vietos ordinaras gali nuolat paskirti ir kolegialinis vyskupijos tribunolas gali išrinkti atskiroms byloms auditorių. Jis galimas įgalioti taip atskiriems proceso veiksmams, pav., liudytojams pakviesti ir ištardyti, taip visai bylai iki bylos atidarymo įimtinai. Tik paskutinysis įgaliojimas teįimamas tada, kai šalis prašo[1]). Be to, auditorius, apskritai, nepridera įgalioti pradedamaisiais bylos veiksmais, būtent, priimti prašymą, pirmąjį kartą pakviesti šalis į teismą ir padaryti kontestaciją; nes tai daugiau tinka teisėjui. Galop, auditoriui visai negalima pavesti galutinai išspręsti byla (kan. 1582) ir galutinį sprendimą prilygstą dalykai, t. y. tai, kas bylą pabaigia, pav., transakcija, „iusiurandum decisorium", teismo įspėjimas ir t.t. Konsekventiškai jam taip pat negalima pavesti pats parengimas baigti bylą, pav., perveizėti rašytiniai apsigynimai (plg. kan. 1862-1866), nes iš čia teisėjas gali pasemti įrodymų morališkam įsitikrinimui (kan. 1869), ir uždaryti byla, nes kitaip teisėjas negalės pataisyti trūkumų, įsiskverbusių į teisimą.

b) Vietos ordinaras ir kitoms svarbesnėms byloms gali paskirti tris teisėjus, pav., našlystei paskelbti.

c) Išskyrimo ar laisvos padėties bylose, pav., našlystės paskelbimo, užtenka vieno teisėjo. Tik svarbesniais atvejais patariamas kolegialinis teismas[2]).

d) „Neliečiant kan. 1576, § 1, n. 1, vienas tėra teisėjas instruktorius, kurs varo nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės dispensos bylą" — kan. 1966.

e) Moterystės bylas dėl esminės jungtuvių formos trūkumo, pav., klebono nekompetentingumo, vieno liudytojo tebuvimo ir t.t., gali nagrinėti ir spręsti vienas teisėjas. Jei visai nebuvo jungtuvių formos, tai nereikia nė teismo — tai spręsti gali pats vietos ordinaras ar klebonas, tirdamas laisvą sužieduotinių padėtį ir atsiklausęs vietos ordinarą, kaip matysime žemiau.

2) Notaras. Kiekviename teismo procese turi dalyvauta notaras, kurs eitų aktuaro pareigas. Bet kurs teismo aktas yra netikras, kurs nėra jo ranka parašytas ar bent pasirašytas (kan. 1585, § 1).

3) Moterystės ryšio gynėjas (defensor vinculi matrimonii). „Taip moterystės netikrumo bylose, taip ten, kur nagrinėjamas moterystės nepavartojimas ir nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės dispensos priežastys, turi būti kviečiamas moterystės ryšio gynėjas kan. 1586 norma" — kan. 1967. Kitose moterystės bylose jis gali ir pritinka da-

[1]) I. Noval, De processibus, n. 135.

[2]) Ed. Eichmann, Lehrbuch des Kirchenrechts auf Grund des Codex Iuris Canonici, Paderborn 1923, § 272.

lyvauti, tik neįsakyta[1]). Jo nebūtinai reikia, pav., kai sprendžiamas esminės jungtuvių formos trūkumas, juo labiau jokios jungtuvių formos nebuvimas, išskyrimas, našlystės paskelbimas ir t.t. Tik paskutiniuoju atveju jis yra pageidaujamas, nes tas dalykas yra gan svarbus[2]).

Jei moterystės ryšio gynėjas įsakytais atvejais nebūtų kviestas, tai aktai yra netikri, nebent jei ir nekviečiamas vis dėlto dalyvautų. Jei jis teisiai pakviestas nedalyvautų tik kai kuriuose aktuose, aktai vis dėlto būtų tikri. Tik paskum turi juos perveizėti, kad taip raštu, taip žodžiu galėtų padaryti reikiamus ar tinkamus pastebėjimus (kan. 1587).

4) Teisingumo gynėjas (promotor iustitiae), kurio greta šalių dalykas yra iškelti bylas, kur moterystė yra netikra dėl įgimtimi viešų kliūčių (kan. 1971, § 1, n. 2).

569. Moterystės ryšio gynėjo priedermė ir teisės. — 1. Moterystės ryšio gynėjas turi ginti moterystės ryšį, kiek galėdamas ir padoriomis priemonėmis. Todėl jis turi tam tikrą priedermę ir teises.

2. Kan. 1968: „Ryšio gynėjo priedermė yra:

1°. Dalyvauti, tardant šalis, liudytojus ir ekspertus; įteikti teisėjui uždarytame voke su antspaudu klausimai, teisėjo atidarytini tardant ir statyti šalims ar liudytojams; duoti teisėjui nauji klausimai, kylą tardant;

2°. Išveizėti šalių pastatyti artikulai ir reikale jiems prieštarauti; patikrinti šalių pristatyti dokumentai;

3°. Rašyti ir iškelti pastebėjimai prieš moterystės netikrumą ir įrodinėti moterystės tikrumas ar pavartojimas, ir visa tai daryti, ką jis laikytų naudingu moterystei apginti".

Prie to visa pridėtina dar, kad taip teisėjas, taip ryšio gynėjas, tardant šalis ar liudytojus, gali žodžiu statyti kitus klausimus ex officio. Tik ryšio gynėjas tai daro per teisėją. Be to, ryšio gynėjas gali savo klausimus pakeisti ar kai kuriuos atsiimti.

3. Kan. 1969: „Ryšio gynėjui tebūna teisė:

1°. Visada ir kiekviename bylos momente veizėti proceso aktus, nors jie nebūtų dar paskelbti; reikalauti, kad būtų paskirtas naujas terminas rašytiniams dalykams parašyti, kas pailginama išimtinai teisėjo nuožiūra;

2°. Sužinoti įrodymus ar iškeltuosius klausimus, kad galėtų prieštarauti;

3°. Prašyti, kad būtų pastatyti kiti liudytojai ar tie patys būtų iš naujo ištardyti, net nebaigus ar paskelbus procesą, ir daryti naujus pastebėjimus;

---

[1]) Fr. Wernz--Vidal, Ius canonicum, V n. 694.

[2]) M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 381; Ed. Eichmann, Lehrbuch des Kirchenrechts, § 272; K. Šaulys, Kanoniškojo proceso teisė, Kaunas 1927, 344.

4⁰. Reikalauti, kad būtų padaryti kiti jo pasiūlyti dalykai, nebent jei tribunolas visais balsais su tuo nesutiktų".

IV. MOTERYSTĖS SKUNDIMAS IR PRAŠYMAS DISPENSOS NUO TVIRTOS MOTERYSTĖS (DE IURE ACCUSANDI MATRIMONIUM ET POSTULANDI DISPENSATIONEM SUPER RATO).

570. Medžiaga. — 1. Sąvoka, 2. Istorija, 3. Skundas, 4. Skundėjas, 5. Terminas ir 6. Pakeitimai.

571. Sąvoka. — Skųsti moterystė reiškia iškelti bylą teisme, kad būtų apginta moterystės teisė, pav., sukliudytos jungtuvės, moterystė paskelbta netikra, išskirtos šalys ir sugrąžinta neteisiai pabėgusi antroji šalis. Prašyti dispensos nuo tvirtos moterystės yra paduoti prašymą Apaštališkajam Sostui, kad būtų panaikinta tvirta ir nepavartota moterystė. Kalbamasis skundas ir prašymas skiriasi vienas nuo antro tuo, kad pirmasis ieško teisės, antrasis prašo malonės.

Be to, moterystės teisėse, kaip ir kitose procesualinėse teisėse, yra dar paprastas pranešimas — kai kas nekelia bylos, tik praneša vietos ordinarui ar teisingumo gynėjui, kad šis ją ex officio iškeltų.

572. Istorija. — Prieškodeksinės moterystės skundimo teisės trumpai suglaustos S. C. S. Officii instrukcijoj, 1883 m. 20 birž., kur pasakyta: „Kad bažnytinis tribunolas galėtų pradėti nagrinėti kurią moterystės bylą, pirma reikia paprastu ir teisiu būdu skųsti moterystė, į ką niekada nekreiptina akių, kolei nekelia bylos asmuo ar asmens, kuriems teisėmis leidžiama skųsti; be to, dėl kai kurių dalykų skųsti teleidžiama pačioms šalims, dėl kitų — gali net jų gentys ar svetimi. Galop, net ex officio galima ir kartais reikia patyrinėti (inquisitio), labiausiai tada, kai paprastu būdu yra pranešta kurią moterystę esant netikrą ar būtų pamatuoti gandai, kad yra kuri kliūtis".

573. Skundas. — Kan. 1970: „Kolegialinis teismas negali nagrinėti ar spręsti jokios moterystės bylos be paprasto skundo ar teisaus prašymo". Tas pat pasakytina apie vieno teisėjo teismą. Nes: 1) Be ieškovo negali būti nė teisimo. Kolegialiniame teisme ieškovu galėtų eiti vienas iš jo narių. Tik tai draudžiama. Juo labiau arba a fortiori tai pasakytina apie vieno teisėjo teismą, kur negalima nė įsivaizduoti jokio dualizmo. 2) Kan. 1971-1973 skųsti moterystė ar prašyti dispensos nuo tvirtos moterystės stačiai rezervuota tam tikriems asmenims. Čia išimami bet kurie teisėjai. Taigi nėra pamato į kan. 1970 įterpti to, kas kur kitur pažymėtai neigiama.

3) Dabar nebėra senovės tyrinėjamojo proceso (processus mere inquisitivus).

Išimtis — kan. 1990.

574. Skundėjas. — Kan. 1971, § 1, n. 1: „Moterystę skųsti gali štai kas":

1) „Šalys visose išskyrimo ir moterystės netikrumo bylose, nebent jei jie patys yra kliūties priežastis". Vadinasi, šalys gali iškelti bet kurią separatos bylą, pav., išskyrimo tikrąja prasme dėl teisingos priežasties, prieštaravimo neteisingam išskyrimui, prašymo sugrąžinti antrąją šalį ir t.t.

Be to, šalys gali iškelti bylą, kad moterystė būtų paskelbta netikra, nežiūrint į tai, iš ko tas netikrumas kyla, pav., iš negalios, sutikimo trūkumo, jungtuvių formos trūkumo ir t.t.

Tik šalys negali iškelti jokios moterystės bylos (nei išskyrimo nei netikrumo), jei pačios yra tos kliūties priežastis. Tai padaryti negali niekatras, jei abu yra kalti; negali kaltoji šalis, jei ji viena tėra kalta.

K l i ū t i s čia suprantama plačiąja prasme, būtent, bet kurs veiksmas ar dalykas, kurs sukliudė moterystei būti tikrai ir dėl ko keliama išskyrimo byla. Todėl moterystę paskelbti netikra negali prašyti ta šalis, kuri antrąją šalį yra įvedusi į esminę klaidą, privertusi tuoktis, slėpusi suardomąją kliūtį ar sąlygą, tyčia nesilaikiusi esminės jungtuvių formos ir t.t. Taip pat negali reikalauti separatos svetimoteris, mušeiva ir t.t. Tai draudžiama dėl to, kad ana negerovė nepadarytų jiems naudos.

Toliau, „Tik šalys teturi teisę prašyti dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės" — kan. 1973. Nes tai teliečia privatinius asmenis ir net betarpiškai tik pačias šalis.

Kai šalys pačios kelia moterystės bylą, tai gali betarpiškai kreiptis į tribunolą. Išimtis — moterystės nusikaltimai, kas tik pranešama vietos ordinarui ar teisingumo gynėjui. Paskutinieji eina toliau kriminalinio proceso tvarka (kan. 1933-1959).

2) „Teisingumo gynėjas (gali skųsti moterystę) dėl įgimtimi viešų kliūčių" — kan. 1971, § 1, n. 2.

Kalbamoji teisingumo gynėjo teisė eina greta pačių šalių teisės iškelti moterystės bylą.

Kai kurie sako, jog teisingumo gynėjas taip pat galįs iškelti moterystės bylas dėl įgimtimi slaptos ir įvykiu viešos kliūties[1]). Tai netiesa; nes prieštarauja aiškiam Kodekso I. C. pasakymui, kurį ką tik citavome.

Be to, teisingumo gynėjas turi teisę ir priedermę priminėti moterysčių, netikrų dėl įgimtimi viešų kliūčių, ir moterystės nusikaltimų pranešimus, ir a pari naudotis pamatuotais gandais, indicijomis ir t.t.

[1]) Pav., I. N o v a l, De processibus, n. 850.

Teisingumo gynėjas visus davinius turi įteikti vietos ordinarui. Paskutinysis, nesant dalykui tikrai žinomam, patyrinės; esant dalykui tikrai žinomam ar tyrinėdamas radęs pakankamų įrodymų teisimui pradėti, įsako teisingumo gynėjui galutinai išspręsti bylą.

„Niekas kitas, nors ir gentis, neturi teisės skųsti moterystės, tik gali pranešti moterystės netikrumą ordinarui ar teisingumo gynėjui" — kan. 1971, § 2. Net turi pranešti, jei to reikalauja visuomenės gerovė, pav., reikale pašalinti papiktinimas ar reikalaujant artimo meilei, t. y. kad šalys būtų ištrauktos iš nuodėmės versmės.

575. Terminas. — Moterystės bylos visada galimos iškelti, nes moterystės teisėse nėra užsigyvenimo ar įsisenėjimo (praescriptio).

Dėl moterystės netikrumo byla kelti reikia prie abiejų šalių gyvos galvos. Viena šalis mirė — visa pabaigta. Juo labiau kalbamosios bylos kelti draudžiamos, mirus abiem šalims.

Kalbamojo dalyko pamatas yra tas, kad tada nebėra pavojaus šalims maudytis nuodėmėj ir į kapus nuėjo ne vienas velionies įrodymas.

Be to, mirus vienai ar abiem šalims ir pirma neiškėlus jų moterystės bylos, pati moterystė spėjama buvusi tikra.

Išimtys: 1) Tikrame reikale, jei prie vienos ar abiejų šalių gyvos galvos visai nebuvo galima kelti bylos[1]). 2) Kai incidenter iškyla iš kitos bylos, pav., svetimoteriavimo, vaikų teisumo, įpėdinystės ir t.t.[2]) Tik ginčijamasi dėl to spėjimo rūšies, būtent, vieni sako, jog jis esąs teisių ir teisėmis (iuris et de iure[3]), kiti — tik teisių[4]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra apytikresnė. Nes kartais vis dėlto leidžiamas ir stačiai iškelti priešingas klausimas, kaip pasakyta kan. 1972: „Jei moterystė nebūtų buvusi apskųsta prie abiejų šalių gyvos galvos, tai, mirus vienai ar abiem šalims, spėjama buvusi tikra, taip jog prieš tą spėjimą nepriimama įrodymų, nebent jei klausimas iškiltų incidenter", ko visai negali būti teisių ir teisėmis spėjime (kan. 1826).

576. Pakeitimai. — Kodekse I. C. pakeista:

1) Seniau pats teisėjas galėdavo preventyviškai tyrinėti. Nūn taip daryti negalima.

---

[1]) Pav., *Barcinonen.*, 6 maii ir 16 dec. 1893.

[2]) K. Šaulys, Kanoniškojo proceso teisė, 346-347.

[3]) Pav.: Th. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 799; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 176; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 879; Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, V n. 698.

[4]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, Mechliniae-Romae 1923, III n. 287.

2) Seniau bet kas galėdavo iškelti moterystės bylas dėl įgimtimi viešų kliūčių.

Nūn tai daryti begali šalys ir teisingumo gynėjas.

3) Seniau teisingumo gynėjas negalėdavo iškelti moterystės bylų, išėmus kriminalines.

Nūn taip.

V. ĮRODYMAI (DE PROBATIONIBUS).

577. Medžiaga. — 1. Apskritai, 2. Liudytojai: a) šiaipjau liudytojai, b) būtinieji liudytojai ir c) pakeitimai, ir 3. Kūno apžiūrėjimas: a) reikalingumas, b) ekspertai ir c) bepročių apžiūrėjimas.

578. Apskritai. — Moterystės bylų įrodymai daug kuo skiriasi nuo kitų bylų.

Visų pirmiausia, moterystės bylose nieko nereiškia šalių prisipažinimai, nors tai būtų su priesaika; nes čia liečiamas visuomenės dalykas arba bonum publicum (plg. kan. 1751). Išimtys — išskyrimo bylos tikrąja prasme, pav., dėl svetimoteriavimo, antrosios šalies pametimo, įžeidimo ir t.t.[1])

Be to, šalys klausinėjamos prisiekusios, nes čia liečiama visuomenės gerovė (plg. kan. 1744). Išimtis — kriminalinės bylos.

Dar toliau, draudžiamas „iuramentum aestimatorium" ir „decisorium", apie kuriuos kalbama kan. 1832-1836; nes čia ne privatiniai dalykai. Tik leidžiamas „iuramentum suppletorium", reikalaujant antrajai šaliai ar ryšio arba teisingumo gynėjui, kai kitaip negalima sužinoti civilinės šalies padėties (plg. kan. 1829-1831) ir t.t.

1. Liudytojai (de testibus).

579. Šiaipjau liudytojai. — „Gentys ir svainiai, apie kuriuos kalbama kan. 1757, § 3, n. 3, gali būti liudytojai savo giminių (moterystės) bylose" — kan. 1974. Nes jie geriau už kitus žino ar net dažnai tik vieni težino moterystės įvykius ir moterystės teisėse nėra pamato jais netikėti — dvasiniuose ir taip svarbiuose dalykuose vargu gali meluoti.

580. Būtinieji liudytojai. — „Negalios ir nepavartojimo bylose, nebent jei negalia ar nepavartojimas iš kur kitur būtų tikrai žinomas, abi šalys turi pastatyti vadinamuosius septimae manus liudytojus, gentis, ar svainius ar bent kaimynus, gero vardo, ar žinančius dalyką, kurie galėtų prisiekti, kad šalys yra dorovingos ir labiausiai bylos dalyke teisingai kalba;

---

[1]) Ed. Eichmann, Das Processrecht des Codex Iuris Canonici, Paderborn 1921, § 83.

prie jų teisėjas gali ex officio pridėti kitus liudytojus kan. 1759, § 3" — kan. 1975, § 1.

Abi šalys galėdamos turi pastatyti kalbamųjų liudytojų po septynis. Jei tiek negali, tai pastatytina yra tiek, kiek gali.

Liudytojai septimae manus gali būti taip vyriškiai, taip moteriškės. Išimtys: 1) kurie visai negali būti liudytojai bet kurioj byloj kan. 1757, § 3, nn. 1-2, ir 2) įtartinieji kan. 1757, § 2, plg. kan. 1758. Tai rodo cituoto kan. 1975, § 1 žodis „testes" (liudytojai).

Liudytojų septimae manus nereikia, jei iš kur kitur būtų tikrai žinomas moterystės nepavartojimas ar negalia, pav., „ob carentiam utriusque testiculi, ob nimiam arctitudinem vaginae" ir t.t.

Greta liudytojų septimae manus teisėjas gali ex officio pastatyti kitus liudytojus, pasiūlant ryšio gynėjui ar ex mero officio, t. y. pats.

Liudytojų septimae manus objektas tėra šalių dorovingumas ir šioj byloj tikėtinumas. Atbulai, ne labai daug tereiškia jų liudijimas paties bylos objekto dalykuose. Nes kan. 1975, § 2 pasakyta: „Liudytojų septimae manus liudijimas tėra tikėtinumo įrodymas, kas sutvirtina šalių parodymus; tik visai neįrodo, nebent jei tai paremtų kitos aplinkybės (adminicula) ar įrodymai".

581. Pakeitimai. — Seniau negalios ir moterystės nepavartojimo bylose griežtai buvo reikalaujami septyni liudytojai septimae manus. Iš to skaičiaus kilęs yra ir jų pavadinimas „septimae manus". Prieš Kodeksą I. C. jau ne tiek griežtai beveizėta į 7 skaičių.

Dabar liudytojų septimae manus bereikalaujama septynių, jei tiek jų turėti galima. Jei ne, tai užtenka mažiau.

2. Kūno apžiūrėjimas (de inspectione corporali).

582. Reikalingumas. — Kan. 1979: „Negalios ir nepavartojimo bylose reikalaujamas abiejų ar vienos šalies kūno apžiūrėjimas, darytinas ekspertų, nebent jei iš aplinkybių būtų aiškiausiai matoma, kad tai nenaudinga". Pav., nereikia apžiūrėti moteriškės, kuri yra buvusi našlė ar turėtų vaikų arba tikriausiai žinoma, kad jos vyras turi negalią ar nebuvo laiko lytiškai susieiti ir t.t.

Jei šalys visai atsisakytų būti apžiūrėtos, tai teisėjas turi panagrinėti priežastis ir pagalvoti, ar tai papildytina kitais įrodymais.

Šalis apžiūri ekspertai.

583. Ekspertai. — 1. Paskirti ir išrinkti ekspertus yra tribunolo ar teisėjo dalykas, atsiklausus ryšio gynėją (kan. 1793, §§ 1-2).

„Renkant ekspertus, be kan. 1793-1805 taisyklių, tebūna laikomasi kitų kanonų įsakymų" — kan. 1977.

„Ekspertais, ceteris paribus (kitkuo esant lygiems), tebūna renkami tie, kurie kompetentingos valdžios yra pripažinti tinkami" — kan. 1795, § 1.

„Kas negali būti liudytojas kan. 1757 norma, tas negali taip pat būti ekspertas" — kan. 1975, § 2. Todėl ekspertais negali eiti: ne viso proto asmens (mente debiles), po paskelbiamojo ar pasmerkiamojo sprendimo ekskomunikuotas, prisiekę neteisingai liudiję teisme ar nustoję šlovės; kurie taip yra ištvirkę, jog nebėra tikėtini; vieši ir dideli šalies priešai; bylos šalys ar kas pastatytas yra jų vietoj; teisėjas ir jo asistentai, advokatas ir kiti, kurie toj pačioj byloj dalyvauja ar yra dalyvavę su šalimis; vyras žmonos byloj ir žmona vyro byloj, gentys ir svainiai bet kurioj tiesiosios linijos ir pirmojoj šalutinės linijos kartoj, išėmus atvejį, kai visai nėra kito eksperto. Be to, kan. 1978 pasakyta: „Tenebūna ekspertas, kas privatiškai yra apžiūrėjęs šalis dėl to objekto, kuriuo remiasi prašymas moterystę paskelbti netikra ar nepavartota; tik jie gali būti pastatyti liudytojai". Vadinasi, ekspertai negali būti tie, kurie seniau arba pirma nuolat ar vieną kartą yra privatiškai apžiūrėję abi ar vieną šalį dėl kalbėtojo objekto. Nes spėjama, kad jie esą linkę tą pat pasakyti, ką pirmiau yra pasakę. Atbulai, ekspertai gali būti tie, kurie dėl kito objekto yra apžiūrėję šalis, pav., patikrino jų sveikatos padėtį, gydė nuo kitos ligos ir t.t. Ta proga jie galėjo pažinti ar sužinoti taip pat aną dalyką — nesvarbu. Galop, kan. 1979 pasakyta: „§ 1. Vyriškiui apžiūrėti ekspertai turi būti ex officio paskirti du gydytojai. — § 2. O moteriškei apžiūrėti reikia paskirti dvi priėmėjos, turinčios teisų specialybės liudijimą, nebent jei moteriškė labiau norėtų būti apžiūrima dviejų gydytojų, taip pat paskirtų ex officio, ar tai ordinaras laikytų reikalingu".

Ekspertai gali būti atmesti dėl tų pačių priežasčių, kur ir liudytojai. Teisėjo dalykas yra savo dekretu išspręsti, ar tas atmetimas yra priimtinas ar ne, ir, priėmus atmetimą, atmestojo eksperto vietoj paskirti kiti (kan. 1796).

2. Ekspertai, pradėdami eiti savo pareigas, turi prisiekti, kad jas eis ištikimai. Nuo to meto prasideda ir jų pareigos (kan. 1797, § 1). Ekspertų priesaikoj gali dalyvauti šalys. Tik jos negali dalyvauti pačiame ekspertizme (plg. kan. 1797, § 2).

Jei ekspertai prisiekę paskirtu metu neįvykdytų mandato ar be teisingos priežasties nuo jo atsisakytų, tai turi atlyginti skriaudą (kan. 1798).

Teisėjas pagal prašymą savo dekretu turi pažymėti ekspertizmo objektą (kan. 1799, § 1). Jis taip pat gali paskirti terminą, iki kolei turi būti pabaigtas apžiūrėjimas ir parašytas

žodis, jei tai jam atrodytų reikalinga ar tinkama, ir net, atsiklausęs šalis, tą terminą pratęsti (kan. 1799, § 2).

„Moteriškė turi būti apžiūrima visai pagal krikščioniško padorumo taisykles ir visada prie dorovingos moteriškės, ex officio paskirtinos" — kan. 1979, § 3.

Kan. 1980: „§ 1. Priėmėjos ar ekspertai moteriškę apžiūrėti turi skyrium. — § 2. Kiekvienas gydytojas ar priėmėja skyrium teparašo pranešimą, pristatytiną teisėjo paskirtu metu. — § 3. Teisėjas, laikydamas naudingu, gali duoti priėmėjų pranešimus kuriam trečiam ekspertui gydytojui ištirti".

Kodeksas I. C. nieko nesako apie švaraus vandens pirti, kur S. C. Concilii instrukcija, 1840 m. 22 rugs., apžiūrėtina moteriškė pirma turėjo išbūti bent 45 min. prie ekspertų ir matronos. Todėl tai negalios bylose galima laikyti atšauktu. Atbulai, pirtis tebėra įsakyta nepavartotos moterystės bylose ir tai ne trumpiau už 30 min.; nes to pažymėtai reikalauja S. C. de Sacramentis instrukcija, 1923 m. 7 geg., n. 92. Išimtys — ten pat.

Jei apžiūrimas yra vyriškis, tai abu ekspertai gali apžiūrėti drauge. Tik pranešimas rašyti reikia skyrium. Bet teisėjas gali liepti, kad būtų parašytas vienas pranešimas, kur abu ekspertai pasirašo ir gerai pažymimi įvedžiejų nuomonių skirtumai (kan. 1802).

Taip vyriškių, tai moteriškių ekspertai savo pranešime turi aiškiai pažymėti, kaip padarė ekspertizmą ir kuriais įrodymais labiausiai remia savo nuomonę (kan. 1801, § 3).

Teisėjas gali reikalauti iš eksperto, kad daugiau paaiškintų reikiamus dalykus (kan. 1801, § 2).

Jei ekspertų nuomonės nesutinka su viena kita, tai teisėjas gali paklausti didesnį specialistą apie pirmųjų ekspertų pranešimus ar paskirti visai naujus ekspertus (kan. 1803, § 1). Tą pat jis gali padaryti, jei paskirti ekspertai pasidarytų įtartini ar negalėtų atlikti savo paskyrimo (kan. 1803, § 2).

„Parašius pranešimą, teisėjas tepaklausia ekspertus, priėmėjas ir matroną, kiekvieną skyrium pagal gynėjo iš anksto sustatytus klausimus, į ką jie, prisiekę, teatsako" — kan. 1981.

Teisėjas su dėmesiu turi pernagrinėti ne tik ekspertų nuomones, nors ir vienodas, bet taip pat kitas bylos aplinkybes arba dalykus (adiuncta — kan. 1804, § 1). O statydamas savo sprendimui pamatus, turi pažymėti, kodėl ekspertų nuomones priėmė ar atmetė (kan. 1804, § 2).

Ekspertų išlaidas ir atpildą paskiria teisėjas (kan. 1805).

584. Bepročių apžiūrėjimas. — Kan. 1982: „Net sutikimo trūkumo bylose dėl beprotystės tebūna klausiami ekspertai, kurie reikale turi apžiūrėti ligonį ir ištirti jo veiksmus medi-

cinos mokslo dėsniais; be to, turi būti klausiami liudytojų teisėmis tie ekspertai, kurie yra veizėję ligonį".

VI. PROCESO PASKELBIMAS, BYLOS UŽDARYMAS IR SPRENDIMAS (DE PUBLICATIONE PROCESSUS, CONCLUSIONE IN CAUSA ET SENTENTIA).

585. Medžiaga. — 1. Klausimo pastatymas, 2. Naujas liudytojų tardymas, 3. Ryšio gynėjo privilegijos ir 4. Tvirtos ir nepavartotos moterystės bylos.

586. Klausimo pastatymas. — Moterystės bylų procesas paskelbiamas, byla uždaroma ir sprendžiama taip pat, kaip ir šiaipjau bylose (kan. 1858-1877). Tik šis tas tėra speciališka.

587. Naujas liudytojų tardymas. — Kan. 1983, § 1: „Paskelbus procesą, šalys dar gali pastatyti kan. 1786 norma naujus liudytojus kitais klausimais".

Kiti klausimai čia suprastini tie, kuriais joks liudytojas dar nėra klaustas.

Paskelbus moterystės bylos procesą, kitais klausimais begalimi klausti nauji liudytojai tik tada, kai leidžiama kan. 1786, būtent: 1) Jei byla yra moterystės ryšio, tai atsargiai ir tik dėl didelės priežasties. Reikalaujama atsargumo ir didelės priežasties dėl to, kad pavojinga, jog šalys, žinodamos kitų liudytojų parodymus, gali papirkti naujuosius liudytojus. 2) Tose bylose, kurių objektas nėra ryšys, dėl didžiausios priežasties. Nes čia nėra tokio reikalo, kur ryšio klausimuose. 3) Teisėjas, priimdamas naujus liudytojus, pirma turi atsiklausti antrąją šalį ir ryšio ar teisingumo gynėją, jei šis dalyvautų byloj, ir tada tik sprendžia dalyką ir sustato tam tikrą dekretą.

Kas pasakyta apie naujus liudytojus kitais klausimais, tas pat pasakytina taip pat apie jau klaustus liudytojus, kai klausiami naujais klausimais.

Kan. 1982, § 2: „Jei liudytojai jau yra ištardyti ir iš naujo būtų klaustini tais pačiais klausimais, pirma pastatytais, tai tebūna laikomasi kan. 1781 įsakymo, neliečiant ryšio gynėjo teisės kelti tinkamas ekscepcijas". O kan. 1781 skamba šiaip: „Liudytojai, nors jau ištardyti, reikalaujant šaliai ar ex officio, galimi iš naujo tardyti prieš aktų ar parodymų paskelbimą, jei tai teisėjas laikytų reikalingu ar naudingu ir nebūtų jokio pavojaus šalims susitarti su liudytojais ar juos papirkti". Čia ryšio gynėjas taip pat gali daryti tinkamas ekscepcijas taip prieš patį reikalą klausti tuos pačius liudytojus, taip prieš jų neklausimą, taip prieš liudytojų asmenis ar naujus jų parodymus.

588. Ryšio gynėjo privilegijos. — Taip paskelbiant moterystės bylos procesą, taip uždarant bylą, pirma reikia atsiklausti ryšio gynėjas.

Be to, kan. 1984 pasakyta: „§ 1. Ryšio gynėjas pastebėjimuose, prašymuose ir atsakymuose raštu ar gindamas žodžiu, turi teisę būti klausiamas paskutinis. — § 2. Todėl tribunolas tenedaro galutinio sprendimo, iki ryšio gynėjas klausiamas nepareikš, jog jis nebeturįs nieko pasakytina ar tyrinėtina. — § 3. O jei gynėjas nieko nepareikštų teisėjo paskirtu metu, tai spėjama, kad jis nebeturįs nieko pareikšti".

589. Tvirtos ir nepavartotos moterystės bylos. — Kan. 1985: „Bylose, kurių objektas yra dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės, teisėjas instruktorius teneskelbia proceso ir tenesprendžia paties nepavartojimo ir priežasčių dispensuoti, tik visus aktus drauge su rašytiniu vyskupo ir ryšio gynėjo žodžiu tenusiunčia Apaštališkajam Sostui". Vyskupo čia negali atstoti generalinis vikaras ir juo labiau oficiolas.

VII. APELACIJA (DE APPELLATIONIBUS).

590. Medžiaga. — 1. Klausimo pastatymas, 2. Instancija, 3. Reikalingumas, 4. Pirmosios instancijos bylų apelacija, 5. Antrosios instancijos bylų apelacija, 6. Pažymėjimas metrikų knygose, 7. Moterystės sprendimo atšaukimas ir 8. Teismo išlaidos.

591. Klausimo pastatymas. — Galutiniam moterystės ryšio bylos sprendimui reikia dviejų tokių pat sprendimų. Antrasis sprendimas ieškomas apelacijos keliu. Todėl moterystės ryšio bylose apelacija ne tik tarnauja nepatenkintoms šalims, bet taip pat yra įsakyta, paskelbus moterystę netikra.

592. Instancija. — Antroji vyskupijos tribunolo moterystės bylų instancija yra arkivyskupijos metropolijos tribunolas (kan. 1594, § 1). Antroji arkivyskupijos metropolijos tribunolo instancija yra tos vyskupijos tribunolas, kurį arkivyskupas metropolitas yra pasirinkęs iš savo sufraganijų, sutinkant Apaštališkajam Sostui (kan. 1594, § 2). Šiaipjau arkivyskupijos arba betarpiškai Apaštališkojo Sosto priklausomos vyskupijos antroji tribunolo instancija yra tribunolas tos arkivyskupijos metropolijos, kuri kan. 285 pasirinkta plenariniams susirinkimams (kan. 1594, § 3).

Pagaliau, pirmosios ordinarų instancijos moterystės bylos, kaip ir kitos, visada galimos apeliuoti betarpiškai į Apaštališkąjį Sostą (kan. 1569, § 1). Tokias bylas nagrinėja S. R. Rota (kan. 1599, § 1, n. 1).

Trečioji visų moterystės bylų instancija yra S. R. Rota. Išimtis — kai kuriuose kraštuose tam tikra Apaštališkojo Sosto tvarka trečiosios instancijos yra ten pat. pav., Bres-

lave ir Poznaniuj — prosinodaliniai teisėjai, Müncheno arkivyskupijos vyskupijų — Bamberg ir šios arkivyskupijos vyskupijų — Münchenas, Rottenburg — Augsburg, Cöln — Freiburg, ir šio Köln[1]). Tais atvejais S. R. Rota yra ketvirtoji instancija.

593. Reikalingumas. — Šalys, nepatenkintos moterystės bylos sprendimu, gali apeliuoti į aukštesnę instanciją — antrąją, trečiąją ir t.t. Jei moterystė paskelbiama netikra, tai net įsakyta apeliuoti į antrąją ir kartais net į trečiąją instanciją, išėmus esminės jungtuvių formos trūkumą. Tada apeliuoja ryšio gynėjas.

Apeliuojant dėl moterystės bylų, laikytinasi bendrųjų apelacijos įstatymų, apie kuriuos kalbama kan. 1879-1891, ir tam tikrų, kur mūsų skyriuj. Iš bendrųjų kalbamųjų įstatymų čia tepažymėsime tai, jog moterystės bylose, kaip ir kitose, apelacijoms teduodama dešimts dienų, sužinojus paskelbtą teismo sprendimą.

594. Pirmosios instancijos bylų apelacija. — Kan. 1986: „Pirmajai instancijai paskelbus moterystę netikra, ryšio gynėjas teisiu metu turi apeliuoti į aukštesnį tribunolą, ir jei jis nepasirūpintų eiti tos savo pareigos, tepriverčia jį teisėjas". Čia teisėjas net gali bausti. Atbulai, jei moterystė nepaskelbiama netikra, tai ryšio gynėjui nereikia apeliuoti. Tai padaryti gali nepatenkintoji šalis.

595. Antrosios instancijos bylų apelacija. — Kan. 1987: „Po antrojo sprendimo, kur patvirtinamas moterystės netikrumas, jei apelacijos teismo ryšio gynėjas pagal savo sąžinę nelaikytų reikalingu daugiau apeliuoti, tai šalys, praslinkus dešimčiai dienų po sprendimo paskelbimo, turi teisę eiti į naują moterystę". Čia antrosios instancijos ryšio gynėjas gali apeliuoti dar aukščiau. Jei tai laikytų reikalingu, tai net turi apeliuoti. Tik čia jo niekas negali priversti.

Jei antroji instancija moterystę tepaskelbtų netikra, tai antrosios instancijos ryšio gynėjas užima pirmosios instancijos ryšio gynėjo poziciją ir eina kan. 1986.

Jei pirmoji ir antroji instancijos moterystės nepaskelbtų netikra ir tai tepadarytų trečioji instancija, tai paskutiniosios instancijos ryšio gynėjas gali, tik, apskritai, neturi priedermės apeliuoti aukščiau[2]).

596. Pažymėjimas metrikų knygose. — Kan. 1988: „Moterystę paskelbus netikra, vietos ordinaras tai turi pa-

[1]) L. Kaas, Kriegsvelschollenheit und Wiederverheiratung nach staatlichem und kirchlichem Recht, Paderborn 1919, 115; M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 391.

[2]) Benedictus XIV, const. „Dei miseratione", 3 nov. 1741.

žymėdinti krikštų ir jungtuvių knygose, kur yra pažymėtos jungtuvės".

Vietos ordinaras čia suprastinas pirmosios instancijos. Kalbamąjį dalyką atlikti taip pat gali generalinis vikaras. Atbulai, to padaryti negali oficiolas ar tribunolas. Tam dalykui reikia tam tikro vietos ordinaro įgaliojimo.

Kad vietos ordinaras galėtų atlikti kalbėtąją savo pareigą, oficiolas ar tribunolas turi jam pranešti galutinį sprendimą.

597. Moterystės sprendimo atšaukimas. — Kan. 1898: „Kadangi moterystės bylų sprendimas niekada galutinai neįgyja juridinės galios (nunquam transeat in rem iudicatam), tai, esant gataviems naujiems įrodymams, visada galimas atšaukti, neliečiant kan. 1903 įsakymo".

Moterystės bylos, kurios niekada galutinai neįgyja juridinės galios, yra šios: 1) moterystės netikrumo, 2) moterystės nepavartojimo ir 3) laisvos padėties dėl tariamo antrosios šalies mirimo arba našlystės liudijimo. Atbulai, čion neįeina išskyrimo, moterystės nusikaltimų, civilinių padarinių bylos ir tt.

Kai kurios moterystės bylos leidžiamos atšaukti štai dėlko: 1) Neteisingas moterystės bylos sprendimas yra nuodėmės brolis; nes išskiriami tikrai susituokę arba įsakoma gyventi moterystėj tiems, kurie visai neturi jokio moterystės ryšio. 2) Tikroji asmens padėtis liečia visuomenės gerovę. 3) Moterystė yra toks dalykas, kurio teismo sprendimas savaime negali nei panaikinti nei pataisyti.

Atšaukti moterystės teismo sprendimui reikia tam tikrų sąlygų, būtent: 1) Jei turimi nauji ir jau gatavi (praesto sint) įrodymai. Atbulai, negalima atšaukti, remiantis buvusiais įrodymais, kad jie esą negerai ištirti ar neteisingi. Taip pat negalima, jei naujieji įrodymai reikia dar žvejoti. 2) Jei moterystės byla turi jau du vienodus tribunolo sprendimus, tai sprendimas atšaukti begalimas, kai turimi „nauji ir svarbūs dokumentai" — kan. 1903.

Atšaukiamasis moterystės sprendimas galimas atšaukti net, išėjus bylai visas instancijas.

Atšaukia teismas. Tam reikia formališko dekreto.

Jei moterystės sprendimo nebegalima atšaukti, tai dar galima kreiptis į patį šv. tėvą, kurs paskiria tam tikrą komisiją[1]). Be to, jei S. R. Rota atsisako iš naujo nagrinėti bylą, tai galima kreiptis į Apaštališką Signatūrą (kan. 1603, § 1, n. 5)[2]).

598. Teismo išlaidos. — 1. Bažnytiniai teismai turi būti veltui. Tik galima reikalauti teismo išlaidoms. Bet jei šalys

[1]) Plg. Commissio specialis RR. PP. Cardinalium, *Versalien.*, 2 aug. 1918.

[2]) Plg. Sign. Ap., *Paderbornen.*, 31 maii 1919.

būtų visai beturčiai ar ne visa tegalėtų atsiteisti, tai jos galimos atleisti nuo visų ar resp. dalies išlaidų (kan. 1914-1916).

Teismo taksos išleisti yra provincialinio susirinkimo ar vyskupų saneigos dalykas (kan. 1909, § 1). Atbulai, jų išleisti ar paskirti negali atskirų vyskupijų ordinarai ir juo labiau patys tribunolai. Kitaip teismo taksoms reikia, kad Apaštališkasis Sostas patvirtintų.

Kitką apie teismo taksas vz. kan. 1908-1916.

2. Lietuvos Bažnytinės provincijos vyskupų saneiga 1926 m. 6-8 spal. išleido šias teismo taksas:

„1. Expensae iudiciales in causis contentiosis a parte quae petit vel ab actore antea deponendae penes tribunalis cancellariam quinque centesimae (5%) valoris causae, sed non minus quam. Lt. 50

2. Retributio advocatorum-3% valoris causae, sed non minus quam Lit. 25

3. Versio singularum paginarum in folio vel earum partium: a) in linguam latinam. Lit. 15
b) in alias linguas exteras. Lit. 10
c) in linguam lituanam. Lit. 5

4. Transcriptiones pro pagina in folio vel parte. Lit. 2

5. Pro examinandis versionibus vel transscriptionibus et fide facienda de earum fidelitate pro pagina in folio Lit. 1

6. Pro exscribendis ex archivo documentis-pro pagina in folio vel parte Lit. 3

7. Emendatio documentorum: a) facta actorum collatione (Žurnal. nutarimas). Lit. 10
b) facta praevia indagatione Lit. 25
(Darant tardymą).

8. Declaratio liberi status, si non est necessaria specialis indagatio praevia. Lit. 10

9. Declaratio mortis cum praevia indagatione. Lit. 30

10. Honoraria peritorum, ex libera conventione, habita ratione temporis, loci, consuetudinis.

11. Indemnitas testium — expensae itineris cum viatico et merces diurna.

12. Causa separationis a mensa et thoro. Lit. 50

13. Causa declarationis nullitatis matrimonii non minus quam. Lit. 50

Adnotatio. Vere pauperes eximuntur a quibusvis expensis, fere pauperibus expensae diminuuntur ad norm. Cann. 1914-1916"[1]).

Pastebėjimas. — Vaikai, gimę iš moterystės, kuri paskelbta netikra, pasilieka teisūs, jei ta moterystė buvo

[1]) „Tiesos Kelias" (ofic. dal.), n. 3 (1927) 31-32.

manoma. Kitaip jie yra neteisūs. Taip pirmieji, taip antrieji vaikai auginti ir auklėti savaime yra abiejų šalių teisė ir priedermė pagal įgimtąją teisę ir bažnytinius ir valstybės įstatymus, jei paskutinieji neprieštarauja įgimtajai teisei.

VIII. IŠIMTIES ATVEJAI (DE CASIBUS EXCEPTIS A REGULIS HUCUSQUE TRADITIS).

599. Medžiaga. — 1. Klausimo pastatymas, 2. Patys atvejai, 3. Apelacija, 4. Antroji instancija, 5. Pakeitimai ir 6. Paskelbimas moterystės, netikros dėl teisios jungtuvių formos trūkumo.

600. Klausimo pastatymas. — Moterystės bylų procesas, kaip matėme, yra komplikuotas, nes pačios bylos labai svarbios. Tik kartais moterystės netikrumas yra labai aiškus (evidens). Čia laikytis viso proceso nebebūtų prasmės. Todėl ir Kodeksas I. C. tam tikrais atvejais leidžia vartoti „processum summarium". Tai išimties atvejai.

601. Patys atvejai. — 1. Kurie yra išimties atvejai ir kurių sąlygų laikytinasi, kan. 1990 šiaip parašyta: „Kai iš tikro ir oficialinio dokumneto, kuriam negalima prikišti jokio prieštaravimo ar ekscepcijos, būtų žinoma, kad yra kulto skirtumo, aukštųjų šventimų, iškilmingųjų skaistybės apžadų, ryšio, gentystės, svainystės ar dvasinės gentystės kliūtis, ir taip pat tikrai būtų žinoma, kad nuo tų kliūčių nėra dispensuota, tai tais atvejais, aplenkus aukščiau įvardytąją procedūrą, ordinaras gali moterystę paskelbti netikra, atsiklausęs šalis ir dalyvaujant ryšio gynėjui".

Išimties atvejai įvardyti yra taksatyviškai. Kliūtys parinktos tos, kurios gali būti žinomos iš įprastai neabejotinų dokumentų.

2. Išimties atvejų sąlygos yra dvi:

1) Reikia tikrai žinoti, kad yra įvardytųjų bet kuri kliūtis. Tas žinojimas semtinas yra iš dokumentų. Paskutinieji suprantami yra plačiąja prasme, t. y. taip rašytiniai, taip kitas teisus būdas įvykiui įrodyti ir t.t.[1])

Kalbamasis dokumentas turi būti: a) Tikras, t. y. neabejotinai prideraąs prie nagrinėjamosios kliūties ir tos bylos subjekto. b) Oficialinis — originalas ar nuorašas su priedu, kad sutinkąs su originalu, ir su oficialinio asmens parašu. c) Kuriam negalima prikišti jokio prieštaravimo ar ekscepcijos, būtent, visai negalima įtarti, kad esąs savaime ir iš aplin-

[1]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 16 iun. 1931 (Acta A. S., XXIII [1931] 354).

kybių neteisingas ar klaidingas, pav., parašo ar antspaudo atžvilgiu ir t.t. Tai sprendžia vietos ordinaras, atsiklausęs ryšio gynėją. Į aiškiausiai nepamatuotus antrosios šalies priekaištus tiems dokumentams neveizima[1]). Jei kurs dokumentas savo įgimtimi būtų abejotinas, tai jo tikrumą ir autentingumą gali spręsti bažnytinis teismas „processu summario", dalyvaujant ryšio gynėjui. Tik čia jau reikia dviejų tokių pat sprendimų[2]).

2) Taip pat tikrai turi būti žinoma, kad nuo esančios kliūties nėra dispensuota. Vadinasi, tai taip pat reikia žinoti iš tikro ir oficialinio dokumento, kuriam negalima prikišti jokio prieštaravimo ar ekscepcijos, kaip aukščiau. Tik ryšio klausime reikia ne dispensavimo, tik antrosios šalies mirimo dokumento. Tai savaime aišku.

Pagaliau, dokumento, kur kalbėjome pirmojoj ir antrojoj išimties atvejų sąlygoj, visai tereikia pozityviškiems įvykiams įrodyti. Nes negatyviški įvykiai, pav., kad viena šalis yra nekrikštyta, ne visada stačiai ir pozityviškai tegalimi įrodyti. Todėl reikiamų žinių čia ne visada tepasemsi iš tikro ir oficialinio dokumento — jų nėra. Čia kan. 1990 supozicija yra papildytina teisiais spėjimais, paimtais iš įvykio aplinkybių.

3. Išimties atvejus spręsti tegali vietos ordinaras. Tai jis gali pats ar kitą įgalioti. Tos galios neturi generalinis vikaras. Tam dalykui reikia tam tikro mandato. Juo labiau to padaryti negali oficiolas ar vyskupijos tribunolas. Jei paskutinysis išimties atvejus nagrinėtų, tai turėtų laikytis visos moterystės teismo procedūros.

4. Išimties atvejis sprendžiamas „processu summario". Tai reiškia, kad būtinai tereikia laikytis tik kai kurių teisimo formalumų, būtent: 1) Turi būti teisėjas. Tai vietos ordinaras ar jo įgaliotinis. 2) Klaustinos šalys. Klausiamos prieš sprendimą[3]). 3) Turi dalyvauti ryšio gynėjas — teisėjas turi jį atsiklausti. 4) Daromas sprendimas (sententia). Jame turi būti pažymėta taip įvykio, taip teisių pamatai ir t.t., kaip pasakyta kan. 1873, § 3, n. 3. Kitaip ir ryšio gynėjas neturėtų pagrindo apeliuoti. 5) Kartais apeliuojama, kaip matysime kan. 1991. — Kitų moterystės proceso dalykų nereikia — galimi praleisti, pav., kolegialinio tribunolo sudarymas (kan. 1576, § 1, n. 1), šalių ar teisingumo gynėjo skundas (kan. 1970), liudytojai ir kiti įrodymai (išskyrus dokumentus), proceso paskelbimas, bylos uždarymas, būtina ryšio gynėjo apelacija (paskelbus moterystę netikra) ir t.t.

[1]) P. Noval, De processibus, n. 873.

[2]) P. Noval, t. p.; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 296; K. Šaulys, Kanoniškojo proceso teisė, 355.

[3]) Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 16 un. 1931 (Acta A. S., XXIII [1931] 354).

Išimties atvejų procesą vieni be įrodymų vadina administratyviniu[1]), kiti — teismo[2]). Paskutinioji nuomonė, mano išmanymu, yra teisinga. Nes: 1) Tai rodo kan. 1922 žodis „sprendimas" (sententia), kas reiškia galutinį teismo veiksmą (kan. 1868, § 1). 2) Kodeksas I. C. sprendimą aiškiai skiria nuo kitų teismo veiksmų, paskelbimų ir decizijų, kaip matome kan. 1839, 1840, §§ 1 ir 3, 1957, 1958, 2225. 3) Laikomasi yra šiokios tokios teismo procedūros, labiausiai yra apelacija, o administratyviniuose veiksmuose nėra apelacijos, tėra „recursus" (kreipimasis).

602. Apelacija. — Kan. 1991: „Tai paskelbus (moterystę netikra), ryšio gynėjas, pamatuotai manydamas, kad kliūtys, apie kurias kalbama kan. 1990, nesančios tikrai žinomos ar apytikriau esą nuo jų dispensuota, turi apeliuoti į antrosios instancijos teisėją, kuriam nusiųstini yra aktai ir kurs yra įspėtinas, kad čia esąs išimties atvejis". Be to, gali apeliuoti pačios šalys. Tai leidžiama kan. 1879. Apeliuotina yra į antrąją vyskupijos instanciją. Jos tribunolo oficiolas vienas gali išspręsti dalyką. Išimtis — jei išimties atvejis būtų buvęs išspręstas įgalioto kolegialinio tribunolo. Tada ir apelacija nagrinėtina tokio pat teismo (plg. kan. 1596).

Pats išimties atvejis pažymėtinas apelacijos rašte dėl to, kad teisėjas tuoj žinotų bylos rūšį.

603. Antroji instancija. — Kan. 1992: „Antrosios instancijos teisėjas, tedalyvaujant ryšio gynėjui, taip pat, kaip kan. 1990, sprendžia, ar sprendimas yra patvirtintinas ar verčiau bylą esą spręsti paprastu teisiu būdu; paskutiniuoju atveju ją siunčia į pirmosios instancijos tribunolą". Taigi apelacija sprendžiama taip pat „processu summario", kaip aukščiau (kan. 1990).

Kai kurie sako, jog ir antrojoj šioj instancijoj reikiančios klausti šalys[3]). To dalyko, mano išmanymu, nereikia, nes apelacijose šalys niekada neklausiamos ir kan. 1992 pažymėtai pasakyta „cum solo interventu defensoris vinculi" (tedalyvaujant ryšio gynėjui).

Pasakyta: „Antrosios instancijos teisėjas sprendžia..." Vadinasi, galutinai pasako, ar yra išimties atvejis ar ne. Pirmuoju atveju jis patvirtina atsiųstąjį sprendimą ir nebereikia kitos apelacijos. Antruoju atveju byla siunčiama pirmosios

---

[1]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 803; Pr. Cerato, Matrimonium[3], n. 169; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], n. 180; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 891.

[2]) Pav.: I. Noval, De processibus, n. 873; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II n. 297.

[3]) Pav.: I. Noval, t. p., n. 875; A. Vermeersch et I. Creusen, t. p.

instancijos tribunolui spręsti paprastąja moterystės proceso tvarka.

Pirmosios instancijos tribunolas pirma veizi, ar jis gali nagrinėti atsiųstąją bylą. Todėl, esant kulto skirtumo kliūčiai, oficiolas ar vietos ordinaras siunčia Šv. Oficijos kongregacijai. Jei tribunolas yra kompetentingas, tai byla įteikiama ryšio gynėjui, kad sustatytų formalinį skundą tribunolui, ir eina toliau paprasta moterystės bylų tvarka.

604. Pakeitimai. — S. C. S. Officii dekretas, 1889 m. 5 birž., leido vietos ordinarams aiškiais atvejais (in casibus evidentibus) skelbti moterystes netikromis paprastu keliu be apelacijos. Tie išimties atvejai buvo šie: kulto skirtumas, ryšys, gentystė, svainystė (kur kilo iš nedraudžiamo lyties santykio), dvasinė gentystė ir „clandestinitas".

Nūn išimties atvejų išleista daugiau, leidžiama ir kartais net reikalaujama apeliuoti, tik visa įvykdyti galima „processu summario".

605. Paskelbimas moterystės, netikros dėl teisios jungtuvių formos trūkumo. — Jei katalikas ar kitas pasyvus katalikų Bažnyčios jungtuvių formos subjektas susituokė su nekrikščioniu, eretiku, atskalūnu, apostata a fide catholica ar kitu kataliku, visai ne pagal esminę jungtuvių formą, taip sakant, ne Bažnyčioj, pav., civiliškai ar nekatalikiškai (prie pastoriaus, popo ir t.t.), tai tą dalyką išspręsti gali pats vietos ordinaras ar klebonas, atsiklausęs vietos ordinarą, tirdamas laisvą šalių padėtį. Taigi čia nereikia jokio teismo ir ryšio gynėjo[1]). Nes čia savaime aiškus dalykas. Tai bažnytinėj srity. Valstybės srity, kur tokios moterystės reikalaujamos paskelbti netikromis bažnytiniame teisme civiliniams padariniams, tai padaryti galima.

Jei susituokta teisia jungtuvių forma, arba Bažnyčioj, tik buvo esminis trūkumas, pav., klebonas tuokė ne savo parapijoj be vietos klebono įgaliojimo ar šiaipjau kunigas be jokio įgaliojimo, tebuvo vienas liudytojas ir t.t., tai toms moterystėms paskelbti netikromis savaime ir, apskritai, reikia vyskupijos tribunolo; nes čia moterystė turi moterystės išvaizdą. Tik klausiama, ar čia leidžiamas „processus summarius". Į tai kai kurie, nors šiek tiek abejodami, teigiamai atsako[2]). Mano išmanymu, reikia laikytis paprasto moterystės bylų proceso. Nes kan. 1990, kur taksatyviškai įvardyti išimties atvejai, visai nėra mūsų kalbamojo atvejo. Todėl jis ten įterpti būtų savivaliavimas.

---

[1]) Pontificio Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, 16 oct. 1919, ad XVII (Acta A. S., XI [1919] 479).

[2]) Pav.: Th. M. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], II n. 804; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 893.

IX. SAKRAMENTŲ KONGREGACIJOS INSTRUKCIJOS IR T. T.

606. Medžiaga. — 1. Klausimo pastatymas, 2. Instrukcija I, 3. Normos ir 4. Instrukcija II.

607. Klausimo pastatymas. — S. C. de Sacramentis 1923 m. 7 geg. yra išleidusi instrukciją[1]) ir 1929 m. 27 kovo normas, kurių reikia laikytis tvirtos ir nepavartotos moterystės byloj[2]). Be to, ta pati kongregacija 1929 m. 23 gruod. išleido lyg buveinės moterystės bylų instrukciją[3]). Jų tekstus čia įdedame.

608. Instrukcija: De processibus in causis dispensationis super matrimonio rato et non consummato. —

I.

DECRETUM.

Catholica doctrina est „matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvi tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita" (C. I. C., can. 1119).

Ut autem Apostolica Sedes dispensationem largiatur, duo sibi constare necesse est: matrimonium revera non fuisse consummatum et iustam extare causam pro dispensatione concedenda.

Quamvis uni tantum Romano Pontifici competat dispensationem concedere, tamen pro indaganda et comprobanda tum asserta matrimonii non consummatione, tum exsistentia legitimae causae dispensationis, solet Sancta Sedes locorum Ordinariis committere processus instructionem, unde factorum veritas tuto eruatur.

Inde duo consequuntur magni ponderis: primo quod huiusmodi causae, utpote quae non promoventur ab actione iudiciali contentiosa aut criminali, sed ex benigna concessione Sanctae Sedis annuentis oratoris precibus, non sunt vere iudiciales, sed magis gratiosae seu administrativae; quae tamen cum eo spectant ut Summus Pontifex legitime uti valeat Sua suprema potestate dispensandi super matrimonio rato et non consummato cum plena rerum cognitione, in his veritas inquirenda est non minus religiose ac sedulo, quam in negotiis proprie iudicialibus. Quare quae iudex decernit aut ordinat,

---

[1]) Acta A. S., XV (1923) 389-436.
[2]) Acta A. S., XXI (1929) 490-493.
[3]) Acta A. S., XXII (1930) 168-171.

vera iussa faciunt quibus parere necesse est; ac inobedientes fiunt contumaces.

Alterum dein consequitur, quod alte usque insidere debet in animo iudicum et testium ac praesertim partium dispensationem efflagitantium; videlicet, si res aliter se habeant ac ab oratoribus asseruntur, id est si matrimonium ratum reapse fuerit consummatum, et veritas in processu non detegatur, vel ex culpa aut oscitantia tribunalis, vel ex fraude aut desidia partium et testium, *pontificia dispensatio forte obtenta, utpote suo fundamento destituta, nullius est valoris;* et matrimonio, quod dispensatum ducitur, in suo valore permanente, si partes vinculo matrimoniali se solutas existiment, et alium matrimonium in facie Ecclesiae ineant, hoc revera est invalidum, proindeque putati coniuges filiique forte progeniti, graviorum malorum vinculis pene inextricabilibus implicantur. Hoc proinde *est solemniter praemonendum a iudice antequam iusiurandum praestetur, et animo reputandum ab omnibus qui in his causis partem habent, praecipue eo momento quo a partibus, a testibus, a peritis, respective, redduntur iuratae responsiones, attestationes, relationes.*

Quo vero locorum Ordinarii in huiusmodi causarum instructione tutius et expeditius, ad tramitem iuris communis, procedant, sequentes regulae praestitutae sunt. Quas cum maturo examini E. mi ac Rev. mi Patres Cardinales S. Congregationi *de disciplina Sacramentorum* praepositi subiecissent, in plenariis comitiis diei 27 aprilis c. a. easdem probarunt atque publici iuris fieri, si SS.mo placuerit, rescripserunt. Ss.mus autem D. N. Pius Papa XI, in audientia die 7 maii 1923 habita ab infrascripto Cardinali Praefecto, sententiam E. morum Patrom approbare et confirmare dignatus est, atque ut hae regulae ab omnibus ad quos spectat, rite et religiose serventur, easdem iussit edi in Commentario officiali Acta Apostolicae Sedis.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 7 maii, anno 1923.

M. Card. Lega, **Praefectus.**

A. Capotosti, Ep. Thermen., **Secretarius.**

L. S.

II.

Regulae servandae IN PROCESSIBUS SUPER MATRIMONIO RATO ET NON CONSUMMATO.

CAPUT I.

De foro competenti.

1. Ad unam Sacram Congregationem de disciplina Sacramentorum spectat congnoscere de facto inconsummationis

matrimonii et de exsistentia iustae causae ad dispensationem concedendam (Can. 249, § 3, et 1962).

2. Nullus iudex inferior potest processum in causis dispensationis super rato instruere, nisi Sedes Apostolica eidem facultatem fecerit (Can. 1963, § 1).

3. § 1. Si tamen iudex competens auctoritate propria iudicium peregerit de matrimonio nullo ex capite impotentiae, et ex eo, non impotentiae, sed nondum consummati matrimonii emerserit probatio, omnia acta, una cum libello unius vel utriusque coniugis pro Apostolica dispensatione impetranda, ad Sacram Congregationem transmittantur, quae iis uti potest ad sententiam super rato et non consummato ferendam (Can. 1963, § 2).

§ 2. Si vero probationes de non secuta matrimonii consummatione hactenus instructae, habeantur non sufficientes iuxta normas heic positas, eaedem compleantur et acta dein plene instructa ad H. S. C. remittantur.

4. Pariter si in iudicio in prima aut in altera instantia peragendo de matrimonii nullitate, ex alio capite (ex. gr. ex defectu consensus, ex vi et metu, etc.) matrimonii nullitas evinci non possit, sed incidenter dubium valde probabile emerserit de non secuta matrimonii consummatione, tunc integrum est alterutri vel utrique parti, libellum porrigere Romano Pontifici scriptum, pro dispensatione a matrimonio rato et non consummato; at quin preces ad hanc Sacram Congregationem remittantur pro obtinenda consueta commissione facultatum, fit potestas iudici, vi huius praescriptionis seu ex delegatione a iure, causam instruendi iuxta regulas heic determinatas.

CAPUT II.

De supplici libello ad petendam dispensationem.

5. § 1. Soli coniuges ius habent petendi dispensationem super matrimonio rato et non consummato (Can. 1973).

§ 2. Pro singulari natura huius processus, quem moderantur hae regulae, congruit ut coniux dispensationem efflagitans, non actoris, sed oratoris nomine nuncupetur, coniux vero ab altero coniuge in causam vocatus, proprie pars conventa appellabitur, nisi et ipse cum alio dispensationem petat.

6. § 1. Supplex libellus, qui semper Romano Ponifici erit inscribendus et ad Sacram Congregationem de Sacramentis transmittendus, contineat plenam et accuratam totius facti speciem et causas omnes, quae ad obtinendam petitam dispensationem conducere possunt (Constit. *Dei miseratione*, n. 15); appositis etiam die, mense et anno, seu data exhibiti libelli, nec non dioecesi in qua orator aut oratores commorantur.

§ 2. Curandum est ut libellus referat genuinam factorum narrationem ab ipsa parte, si fieri potest, scripto exaratam et subscriptam (cf. in Appendice, n. 1).

7. Quamvis cuilibet fideli integrum sit libellum ad Sanctam Sedem transmittere, expedit tamen, et semper suadendum est, ut id per proprium Ordinarium fiat, qui suam addere debet informationem.

8. § 1. Ordinarius proprius est Ordinarius loci in quo matrimonium celebratum est, aut in quo orator domicilium aut quasi-domicilium habet; aut, si pars oratrix sit illegitime separata ab altero coniuge, in quo haec pars conventa, dummodo sit catholica, domicilium aut quasi-domicilium habet (Can. 1964).

§ 2. Licet tamen oratori recurrere ad Ordinarium loci suae actualis commorationis, qui preces acceptare valet et commendare apud H. S. C., praesertim cum plerique testes audiendi in sua dioecesi degant.

9. § 1. Ordinarius, ut informationem addat cum factorum sufficienti cognitione potest investigationem facere in res et personas, sed non propriam inquisitionem cum partium aut testium interrogationibus in forma processus iudicialis (cf. in Appendice, n. II).

§ 2. Si contingat dispensationem peti a parte acatholica, Ordinarius petitionem ad hanc Sacram Congregationem aeque remittat; additis tamen necessariis et opportunis explicationibus de petitionis fundamento, de oratoris qualitatibus personalibus, aliisque adiuncto ad rem facientibus.

10. § 1. Curet Ordinarius, cum factorum et personarum sufficientem notitiam habuerit, ut partes inter se reconcilientur, ne abrumpatur coniugale consortium, adhibitis prudentiae et pastoralis charitatis officiis et argumentis in casu magis opportunis; nisi rerum et personarum adiuncta huiusmodi experimentum prorsus inutile esse suadeant.

§ 2. Nedum Ordinarii ad hoc utiliter parochorum operam adhibeant, sed parochi ipsi cum huiusmodi discordiarum aut difficultatum vitae coniugalis notitiam habeant, prouti in singulis casibus prudentia suggesserit, opportune consilia praebeant et exhortationis, ne aditus aperiatur dissolutioni consortii coniugalis.

11. § 1. Si ex supplici libello oratoris, vel ex causae instructione iam inchoata, vel ex aliis investigationibus iuxta n. 9, constiterit, matrimonii consummationem coniuges omnimodi devitasse ex detestabili onanismi vitio, tunc orator vel uterque coniux, si hi concorditer dispensationem petant, sunt monendi, causam non posse institui vel ad ulteriora produci.

§ 2. Quod si orator significet se criminis nullimode fuisse participem, sed depravatos alterius coniugis mores passum

esse, aut, etiamsi fateatur se non esse innoxium, ostendat tamen hodie res eo devenisse ut coniugalis consortii instauratio non sit possibilis, ac sincere facti poenitens, et serio promittat se in altero coniugio forte inituro huiusmodi nefando facinori nullimode operam esse daturum, tunc iudex rem deferat ad H. S. C.

12. Si, accepte libello, haec Congregatio censuerit precibus annuendus esse, solet Ordinario loci, qui oratorem commendavit, dare litteras delegationis pro causa instruenda, iuxta has regulas et cum clausulis opportunis.

CAPUT III.

De tribunali constituendo.

13. Ordinarius, facta sibi facultate a Sacra Congregatione de disciplina Sacramentorum conficiendi processum super asserta matrimonii inconsummatione, curabit tribunal, cum primum poterit, constituere, ad id adhibendo minitsros in sua Curia constitutos, vel alios etiam, quoscumque maluerit, eligendo et assumendo, nisi aliud in rescripto delegationis cautum sit, dummodo isti iis praediti sint qualitatibus, quae a iure pro singulorum munere praescriptae sunt (Can. 1607, § 1).

14. Ordinarius, quatenus utatur facultate subdelegandi, actum subdelegationis scripto redigat, facta mentione delegationis ab Apostolica Sede tributae cum addita potestate subdelegandi, expressis nominibus coniugum, de quorum matrimonio causa agitur, et relatis instructionibus, si quae ab hac Sacra Congregatione datae fuerint.

15. Eodem vel altero actu, scriptis pariter confecto, Ordinarius deputet defensorem vinculi et actuarium, qui iis dotibus praediti sint quae in iure requiruntur (Can. 1589, § 1); nisi extraordinarios ministros constituendos mandaverit ipsi subdelegato, qui secus, uti debet ministris Curiae dioecesanae (Can. 1607, § 2. Cf. in Appendice, n. V).

16. § 1. Ordinarius, etsi delegatus a Sede Apostolica ad causam instruendam, vel iudex subdelegatus, eam non suscipiat, in qua, ratione consanguinitatis vel affinitatis, vel ratione tutelae et curatelae, intimae vitae consuetudinis, magnae simultatis vel lucri faciendi aut damni vitandi, aliquid ipsius intersit. vel in qua antea advocatum vel procuratorem egerit, ad praescriptum can. 1613, § 1.

§ 2. Iisdem in audiunctis a suscipiendo munere abstinere debet defensor vinculi (Can. 1613, § 2).

17. § 1. Ordinarius qui ob legitimam suspicionis exceptionem causam instruendam non susceperit, debet vel iudicem

subdelegare, si haec facultas ei competat, vel rem ad Sacram Congregationem remittere.

§ 2. Si exceptio suspicionis adversus iudicem subdelegatum proponatur Ordinarius vel obiectam suspicionem definit, vel alium iudicem subdelegat, si hac potestate polleat, vel rem ad H. S. C. remittit (Can. 1614, § 1 et 2).

18. In ipsa tribunalis constitutione, vel in toto causae cursu, Ordinarius vel iudex, ad normam n. 15, alios viros aeque idoneos eligere poterit, qui iudicis et aliorum officialium vices gerant pro casu quo primi electi fuerint impediti, vel uti suspecti legitime habiti. Cum eorum opera in causae decursu occurrerit, de subrogatione secuta et de subrogationis motivo in actis mentio fiat; et opportunum erit ut hi cum dictione *substituti* subscribant aut denotentur in actorum textu.

19. Excepto Episcopo, quando per se iudicis instructoris munere fungitur, omnes qui tribunal constituunt, in prima sessione iusiurandum de officio rite ac fideliter implendo et de secreto servando praestare debent.

CAPUT IV.

De officio iudicis et tribunalis ministrorum.

20. Iudicis, postquam ei legitime commissa fuerit processus instuctio, est inquisitionem iudicialem instituere super asserta matrimonii inconsummatione, iuxta regulas heic traditas. Inquisitio versari dabet circa omnia quae inconsummationem probant, vel impugnant, et circa causas legitimas dispensationis. Argumenta autem ad detegendam veritatem in his causis praecipue sunt: a) utriusque coniugis iurata confessio; b) testes septimae manus ex utroque latere; nec non testes ex officio inducti, vel etiam ad instantiam partium, prouti res ferat; c) inspectio corporum per peritos facta; d) authentica documenta, etiam extraiudicialia, cuiuscumque generis, veluti litterae, itemque acta iudicialia in foro civili confecta, quatenus ad rem faciant; e) indicia et praesumptiones.

21. Iudex in primis moderator est actorum. Ipsius itaque erit: a) tribunal convocare et sessiones indicere; b) vinculi defensorem, partes et testes citare, ut in iudicium compareant; c) peritos medicos et obstetrices, audito vinculi defensore, designare, si inspectio corporalis facienda sit; d) partes, testes et peritos, tum quaesita a vinculi defensore confecta, tum nova ex officio proposita adhibendo, interrogare; e) atque ea omnia statuere, quae eius prudentiae et sagacitati aptiora videbuntur ad factorum veritatem eruendam.

22. § 1. Petitiones partis oratricis aut partis conventae, quibus instatur pro testium productione aut interrogatione aut

alia probatione obtinenda, aut quocumque alio actu processuali conficiendo, iudex admittet aut reiiciet, audito defensori vinculi, suo decreto, in quo, si rei gravitas ferat, explicabit breviter rationes admissionis aut reiectionis (Can. 1840, § 3).

§ 2. Pars, quae iudicis decreto se laesam sentiat, potest iudicem adire ut decretum revocet aut corrigat (Can. 1841); at appellationi nullimode datur locus, salvo tamen recursu ad Ordinarium, nisi ipsemet sit iudex.

23. Si quando pars aut testes examinandi sint alienae dioecesis vel sint extra diocesiam degentes, et hi sine gravi incommodo ad tribunalis sedem, ubi causa instruitur, accedere nequeant, iudex Ordinarium illius dioecesis rogabit, ut, constituto tribunali, partem ac testes citet, examinet et ab eis documenta requirat, iuxta interrogationes a defensore vinculi, mandato iudicis instructoris, confectas et ab ipso iudice transmissas, additis instructionibus opportunis, si casus ferat (Can. 1570, § 2; 1770, § 2, n. 3). Ordinarius hac de re requisitus, servatis iuris praescriptionibus, acta, per se vel per alium confecta, ad iudicem remittat.

24. § 1. Pars vel testes, qui in dioecesi quidem commorantur, sed in locis ob dioecesis vastitatem et asperitatem aut defectum viarum ita dissitis a tribunalis sede, ut sine magna temporis iactura et gravibus impensis neque ipsi iudicem adire, neque a iudice instructore, defensore vinculi et actuario adiri possint, interrogari debent per parochum, si fieri potest, vel alias per sacerdotem dignum et idoneum, ad hoc a iudice instructore delegatum, qui ipsi parti vel testi propior sit (Can. 1770, § 2, n. 4).

§ 2. Huic cum litteris delegationis transmitti debent interrogationes faciendae et instructiones ad rem opportunae. Delegati autem erit, pro facultate in litteris expresse facta, sibi adscire duos ministros, quorum unus defensoris vinculi munere fungatur, et hic sacerdos esse debet, et alter actuarii, qui et laicus esse potest, dummodo probatae fidei, ut examen huius partis vel testis legitime perficiatur et in actis redigatur.

§ 3. Sacerdos delegatus iusiurandum de officio rite et fideliter adimplendo ac de secreto servando coram actuario praestare debet et defensor vinculi et actuarius coram delegato: et de hoc mentio fiat in actis.

§ 4. Si delegatus haud possit habere sacerdotem quem sibi adsciscat in munere defensoris vinculi, id notet in actis et ipse ex officio faciat interrogationes aut alia animadvertat: itemque si desit, in regionibus parum vel nullimode excultis, qui actuarii munus expleat, facta debita adnotatione in actis, ipse iudex actum exceptae atestationis, cum debitis notis, redigat.

25. Iudex, ut aeque aestimari possit uniuscuiusque attestationis pondus, de singulorum in iudicium vocatorum aut vocandorum probitate et credibilitate nunquam inquirere praetermittat, et ad hoc curabit ut ab eorum parochis litterae testimoniales exhibeantur quae, si haberi non possint, erunt a Curia alia documenta perquirenda; et haec omnia sedulo in actis referantur (cf. in Appendice, nn. XI-XIV).

26. Si acciderit partem conventam vel testem inductum a parte, vel ex officio vocatum, aut peritum in iudicium non venire, de non secuta comparitione in iudicium, et de causa saltem probabili non accessus, an ex. gr. agatur de impossibilitate vel de inobedientia seu de contumacia, in actis mentio fiat. Et si de contumacia agatur, haec declaretur (Can. 1843) et in actis apposita documenta referantur (cf. in Appendice, n. XXV). Si vero quis examini subiiciendus e vita migraverit, mortis documentum inter acta recensetur, nisi aliter de eius morte satis constet.

27. § 1. In processu de matrimonii inconsummatione et de causis ad dispensationem super rato adductis, requiritur praesentia vinculi defensoris; eoque non citato, acta irrita sunt, nisi ipse, etsi non citatus, revera interfuerit (Can. 1587, § 1).

§ 2. Si legitime citatus aliquibus actis non interfuerit, acta quidem valent, verum postea eius examini subiicienda omnino sunt, ut ea omnia, sive voce sive scriptis, possit animadvertere et proponere quae necessaria aut opportuna iudicaverit (Can. 1587, § 2).

28. Defensor vinculi officium est: a) examini partium, testium et peritorum adesse; b) exhibere iudici interrogatoria clausa et obsignata, in actu examinis a iudice aperienda, et partibus, testibus aut peritis proponenda; c) novas interrogationes ab examine emergentes iudici suggerere; d) articulos a partibus propositos perpendere, eisque, quatenus opus sit, contradicere; e) documenta a partibus exhibita recognoscere; f) animadversiones pro adstruenda matrimonii consummatione scribere et allegare; g) eaque omnia deducere, quae ad matrimonium tuendum utilia censuerit (Can. 1968).

29. Defensoris vinculi ius esto: a) quolibet causae momento acta processus invisere; b) novos terminos ad acta perficienda flagitare, prudenti iudicis arbitrio prorogandos; c) de omnibus probationibus vel allegationibus ita certiorem fieri, ut contradicendi facultate uti possit; d) petere ut alii testes inducantur, vel iidem iterum examini subiiciantur, processu etiam absoluto et clauso, novasque animadversiones edere; e) exigere ut alia acta, quae suggesserit, conficiantur, nisi iudex dissentiat; quo in casu, si iudex non sit ipsemet Ordinarius, adhunc recurere fas est vinculi defensori (Can. 1969).

30. Actuarii, qui notarii seu cancellarii in processu partes explet, praecipuum munus erit legitime actis conficendis intendere, acta fideliter custodire ne cuipiam extraneo pateant, transumpta conficere et de eorum authenticitate testari.

31. Tam iudex instructor quam defensor vinculi curent ut pars vel testis vel peritus interrogationi ipso delatae respondeat quoad omnes partes in quas dividitur. Si quandoque parti aut testi aut perito difficile sit memoria totam interrogationem retinere, ei per partes illa proponatur, quo facilior responsio et plenior evadat.

32. Fas erit iudici, audito vinculi defensore, auctuario assignare audiutorem, qui eum coadiuvet in scriptione actorum et in transumptis conficiendis. Is, sicuti ceteri ministri tribunalis, ex momento quo assumitur, iusiurandum praestet de munere fideliter obeundo et de secreto servando.

CAPUT V.

De initio processus et citationibus faciendis.

33. § 1. Si omnia expleri non possunt unica sessione, processus in sessiones dividitur; videlicet, quoties tribunal a iudice legitime convocatur ad processus acta explenda, sessio habetur.

§ 2. De decreto iudicis quo sessio clauditur et alia vel tunc indicitur vel erit opportuno tempore indicenda, nisi instructio causae sit absoluta, mentio in actis facienda est.

34 § 1. In prima sessione tribunal coadunatur et etiam copletur si aliqui desint administri. Siquidem in ea iudex communicat: a) litteras Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, quibus processus instructio Ordinario committitur, b) litteras Ordinarii, nisi ipse per se praesit, quibus iudicis officium subdelegat; c) deputationem defensoris vinculi et actuarii iam ab Ordinario peractam, vel ab ipso iudice, vi specialis delegationis, vel iam factam, vel in hac sessione faciendam; d) electionem officialium substitutorum; e) supplicem libellum oratoris inquisitionis introductorium; f) denique praestandum est iusiurandum, ad tramitem n. 19 (cf. in Appendice, nn. VI-IX).

§ 2. Ista propria sunt primae sessionis, in qua tamen et alia expleri possunt acta, vel ipsa instructio absolvi, si ita res patiatur: quod non contingere solet; quare in reliquis habetur conventus personarum tribunal constituentium ad certa processus acta conficienda. Conventus autem habetur die et loco determinatis in superiore proxima sessione; nisi iudex maluerit

statuere ut sessio habeatur die et loco dein determinandis et indicendis.

35. Aliquot diebus antequam tribunal congregetur, iudex citat eum qui examini est subiiciendus, itemque defensorem vinculi et actuarium, nisi hi iam in superiore sessione invitationem exceperint, ut in n. 34, § 2 (cf. in Appendice, nn. X et XXII).

36. Citatio parti et testi fit per litteras in modum invitationis, tamen praeceptive; quae litterae contineant: a) praeceptum iudicis ad comparendum; b) nomen, cognomen et domicilium illius qui in ius vocatur; c) iudicem coram quo comparere iubetur; d) locum et horam audientiae; e) causam, ob quam convenitur, satis significatam, seu saltem generalibus verbis indicatam (Can. 1715, § 1); f) iudicis et actuarii subscriptionem et tribunalis sigillum (cf. in Appendice, n. XV).

37. Citatio clausa Curiae cursori, ne evulgationi ansa praebeatur, tradetur; et per eundem cursorem erit private et personaliter intimanda. Altera citationis scheda asservatur in actis (Can. 1716). Si ob distantiam vel aliam causam, per cursorem fieri non possit intimatio, scheda citationis, iussu iudicis, transmitti poterit per tabellarios publicos, dummodo commendata et cum syngrapha receptionis, vel alio modo, qui, secundum locorum leges et conditiones, tutissimus sit (Can. 1719). Cursor si per se intimationem peregerit, de ea in scriptis, ad calcem schedae in actis asservatae, manu propria subsignatis, ad iudicem referat (cf. in Appendice, n. XVI); si vero intimatio facta fuerit per publicum tabellariorum officium, in actis adservetur fides eiusdem officii.

38. § 1. Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ignoretur ubi commoretur pars conventa aut etiam testis, si rei gravitas postulet, locus est citationi per edictum. Hoc autem fit affigendo per cursorem ad fores Curiae schedam citationis ad modum edicti, per tempus prudenti iudicis arbitrio determinandum, et in aliqua publica ephemeride eam inserendo. Si vero utrumque fieri nequeat, alterutrum sufficiet (Can. 1720; cf. in Appendice, n. XXIII).

§ 2. Si citatus praecepto comparendi obtemperare renuerit, videat iudex an renovanda sit citatio (Can. 1843, § 2), vel aliis modis magis opportunis et efficacibus uti expediat, ut foret interventus personae amicae vel auctoritate gravis. A remediis, coërcitivis, ut flectatur contumacia, abstinere ut plurimum prudens erit.

§ 3. Iudex videat etiam an partis vel testis non comparitio seu contumacia, per alios testes, de re circa quam illi interrogati fuissent, edoctos, suppleri possit.

CAPUT VI.

De iureiurando a partibus, testibus et peritis praestando et de interrogationibus iisdem faciendis.

39. Iudex, antequam cuipiam in ius vocato interrogationes deferat, exquirat iusiurandum de veritate dicenda, tacto s. Evangeliorum libro (cf. in Appendice, nn. XVIII et XXIX). Si citatus suas attestationes sub iureiurando reddere renuat, et iudex instructor censeat eius attestationes esse utiles ad veritatem detegendam, potest eas excipere, facta tamen in actis mentione de iurisiurandi recusatione eiusque causa.

40. Iudex partem, testem aut peritum ad iusiurandum recipiens, eum, prouti casus ferat, commonefaciat de sanctitate actus et de gravissimo delicto quod admittunt iurisiurandi violatores, adnotando peculiarem gravitatem iurisiurandi in subiecta materia et periurii funestissimos effectus, iuxta ea quae in Decreto adnotantur; item, si pro qualitate personarum opportunum hoc videatur, moneat de poenis quibus obnoxii fiunt in foro Ecclesiae qui falsum in iudicio iurati affirmant. Poenas contra iurisiurandi violatores sunt: a) interdictum personale, si periurus sit laicus; b) suspensio, si clericus (Can. 1743, § 3).

Has tamen poenas iudex ne ferat inconsulto Ordinario.

41. Examen faciendum est a iudice, cui adsistant oportet defensor vinculi et notarius ceu actuarius. In examine interrogationes non ab alio quam a iudice, vel ab eo qui eius locum tenet, faciendae sunt. Quapropter si a defensore vinculi novae interrogationes testi faciendae sint, has non testi, sed iudici, vel eius vicem gerenti, proponere debet, ut eas ipse deferat (Can. 1773, §§ 1-2).

42. Interrogationes proponendae dividuntur in *generales* et *particulares:* priores ordinantur ad exquirendum de generalibus personae adiunctis, hoc est de nomine, cognomine, origine, aetate, religione, conditione, domicilio et necessitudine cum partibus in causa; hae semper et omnibus indistincte sunt deferendae, nisi iudex existimet unam vel alteram esse in casu particulari omittendam. Posteriores ordinantur ad veritatem eruendam circa factum inconsummationis et causas dispensandi. Praeterea a teste semper exquirenda est scientiae causa, nempe unde, quando et quomodo ea quae asserit, habeat cognita (Can. 1774).

43. § 1. Interrogationes sint breves, non suggestivae, non plura complectentes, pertinentes ad causam de qua agitur, testis intelligentiae accommodatae et vulgari sermone expressae (Can. 1775).

§ 2. Partes et testes et periti oretenus responsiones reddant. Ne praemoneantur de interrogationibus faciendis, nec eis permittatur depositionem legere, nisi in aliquo casu particulari iudex opportunum censeat sinere ut pars interrogata aliquod grave documentum legat, quod eius dicta comprobare vel eius memoriam adiuvare valeat (Can. 1776-1777).

44. § 1. Partis, testis et periti responsio ex continenti redigenda est scripto ab actuario, non solum quod ad substantiam spectat, sed etiam quod attinet ad editi testimonii verba (Can. 1778).

§ 2. Si verba referri non possunt, vel quia nimis praecipianter prolata, vel quia impropria et inter se non logice connexa, iudex dictabit responsionem in actis redigendam.

§ 3. Actuarius interrogationes iam in scriptis exaratas non referet; sed responsiones ex ordine designabit eodem numero quo notantur relativa interrogatoria; interrogationes vero *ex officio* additas ad verbum referet.

45. Actuarius in actis accurate singulis vicibus adnotet iurisiurandi praestationem, et generaliter omnia memoria digna, quae forte acciderint cum examina explentur (Can. 1779).

46. Parti et testi et perito antequam ab auditorio discedant, debent legi quae actuarius de iis quae viva voce quisque testatus est, scripto redegit, data eidem parti et testi et perito facultate addendi, supprimendi, corrigendi, variandi. Cum autem is responderit se nihil amplius habere quod dicat aut mutet, iterum iusiurandum de veritate dictorum et de secreto servando emittat (cf. in Appendice, n. XX), et deinde depositioni subscribere iubeatur, et post eum subscribant iudex, defensor vinculi et actuarius (Can. 1780, §§ 1-2).

47. § 1. Pars oratrix aut conventa poterit iterum ad examen vocari vel ad instantiam partis aut defensoris vinculi, vel ex officio a iudice, audito vinculi defensore; et partes etiam poterunt inter se *conferri* (vulgo *confrontare),* si expediat et omne rixae aut scandali sit remotum periculum.

§ 2. Item testes et periti poterunt, partibus aut defensore vinculi id postulantibus, vel id statuente iudice *ex officio* et audito vinculi defensore, denuo ad examen vocari, et circa iam attestata, vel circa nova facta vel quaestiones ex processu emergentes, interrogari (Can. 1772, §§ 2-3).

§ 3. Quoties id expostuletur a partibus, iudicis est suo decreto, audito vinculi defensore, eiusmodi postulationem reiicere vel admittere, cauto, si admittat, quod potissimum omnis collusionis aut corruptelae periculum absit (Can. 1781).

§ 4. Cum pars vel testis vel peritus novo examini submittitur, eadem serventur, congrua congruis referendo, quae de partium et testium examine infra edicuntur n. 68. § 2, et 69.

48. In conficiendis actis, seu in relatione scriptis redacta de iis quae fiunt aut decernuntur in sessionibus tribunalis, lingua latina adhibeatur; citationes vero, iusiurandum a partibus, testibus et peritis praestandum, interrogationes et responsiones, nec non relationes et vota peritorum, lingua vernacula exprimi possunt.

49. Documenta, quae lingua latina, italica aut gallica exarata non sint, latine reddantur ad verbum. Item acta quae lingua latina, italica aut gallica redacta non sint, in unam ex iis linguis authentice vertantur. Si ad versionem faciendam interpres foret adhibendus, is a iudice, audito vinculi defensore, eligatur, eique, sicuti aliis tribunalis ministris, duplex iusiurandum erit deferendum, nempe de munere fideliter obeundo et de secreto servando (cf. in Appendice, n. XXI).

CAPUT VII.

De examine partium.

50. § 1. Primo ille coniux audiatur, qui supplicem libellum porrexit et est veluti actor in causa. Iudex eidem, praemisso iureiurando, interrogationes deferat a defensore vinculi concinnatas et clausas sibi traditas. Alias addat *ex officio*, si necessarium aut utile putaverit ad veritatem accuratius exponendam: in interrogationibus conficiendis et proponendis, subiecta in Appendice specimina inspiciantur.

§ 2. Si uterque coniux dispensationem efflagitet, opportunum, ut plurimum, est uxorem antea examini subiicere, et in examine erunt praecipue diligenter perquirendae rationes ob quas ambo coniuges in dispensatione efflagitanda consentiunt et concordant.

§ 3. Quia his in adiunctis maxime pertimescenda est collusio, veritas sedulo perquirenda erit per testes *ex officio* inducendos.

51. Uxori, oratrici vel conventae, post interrogationes generales, interrogationes speciales, prudenter pro adiunctis variandae, deferantur (cf. in Appendice, sub n. XIX).

52. Item viro, oratori vel convento, eaedem interrogationes proponi poterunt, quibus aliae pro rerum adiunctis magis accommodatae, adiiciendae erunt (cf. in Appendice, sub n. XXIV).

53. Cum uxor virum de impotentia, sive absoluta sive relativa, insimulet, tunc a viro expetatur ut sese submittat corporali inspectioni, ad normam ss. canonum et harum regularum, n. 84.

54. Nisi certo aliunde constet, nunquam praetermittenda est interrogatio parti facienda, ut referat quando et a quo didicerit matrimonium ratum et non consummatum a Romano Pontifice posse dispensatione dissolvi.

55. § 1. Parti quae secundo loco interrogatur, si eius responsiones in pluribus et notabiliter discrepent a responsionibus alterius coniugis, erunt a iudice novae *ex officio* vel ad instantiam defensoris vinculi, proponendae interrogationes, ad difficultatem et dubitationem diluendam, facta vel minus mentione coniugis contradicentis, prouti casus ferat et prudentia suggerat.

§ 2. Quoties rei gravitas postulet, iudicis est, audito vinculi defensore, *ex officio* vel instante altero coniuge aut vinculi defensore, partem ad novum examen vocare ad praescriptum n. 47, in quo novae interrogationes seu contestationes proponentur.

§ 3. Si responsiones in novo examine exceptae rem non undequaque expediant, sed viam videantur aperire ulteriori veritatis investigationi, altera parte quae primo loco fuit interrogata iterum ad examen vocata, eidem in constetatione ponantur responsiones ab adverso soniuge redditae, non exclusa collatione partium inter se et firmo praescripto n. 47.

56. § 1. Iudex nunquam omittat interrogare partes circa existentiam causae ad impetrandam dispensationem invocatae.

§ 2. Huiusmodi interrogationem iudex etiam faciat testibus, qui de re edocti verosimiliter praesumantur.

57. § 1. Antequam finiatur examen et praestentur quae statuuntur n. 46, iudex a parte petat ut producat testes septimae manus; et alios etiam, si quos habeat, de petitae dispensationis obiecto instructos.

§ 2. Sedulo quaerendum est a parte, quoties alter coniux sit contumax, ut indicare velit testes qui cum sint de istius familiae aut vicinia aut eius res domesticas cognoscant, probabiliter utile testimonium praestare valeant.

CAPUT VIII.

De testium productione et aliis probationibus ad rem facientibus.

58. In his causis, debet uterque coniux testes, qui *septimae manus* audiunt, inducere, sanguine vel affinitate sibi coniunctos, sin minus vicinos bonae famae, aut alioquin de re edoctos, qui iurare possint de ipsorum coniugum probitate, et praesertim de veracitate circa rem deductam in controversiam (Can. 1975, § 1).

59. Testimonium septimae manus, ut ipsa denominatio innuit, septem testibus ex utraque parte inductis, hoc est septem ab una et septem ab altera, constare debet. Quod si tot testes haberi nequeant, sufficere poterunt pauciores; ratio tamen in actis referenda est, cur septenarius numerus haberi non potuerit.

60. § 1. Testimonium septimae manus est argumentum credibilitatis, quo robur addit depositionibus coniugum, sed vim plenae probationis non obtinet, nisi aliis adminiculis aut argumentis fulciatur (Can. 1975, § 2).

§ 2. Testes septimae manus, quatenus sunt de credibilitate, eo maiorem sibi conciliant fidem, quo potiora habent documenta de sua probitate. Habendi sunt autem quasi testes *de scientia* et hinc maximam faciunt fidem, cum referunt se ex coniugibus aut ex proximioribus parentibus, tempore non suspecto (ut infra, n. 70), didicisse matrimonium manisse inconsummatum.

61. Testibus septimae manus iudex alios testes *ex offcio* adiungere potest, imo debet, quando scilicet testes septimae manus vel a parte non inducantur, vel tres tantum aut quatuor inducantur, vel ad rei veritatem illustrandum, etsi septem vel plures ab utraque parte producantur, insufficientes sint.

62. Inductio testium ex *officio* non est praetermittenda, cum ex actorum instructione ediscitur, alias adesse personas de re controversa edoctas, vel quae alio modo utilem attestationem reddere valent.

63. § 1. Si partes, aut earum altera, petant sibi pandi nomina testium ab adversa parte aut ex officio productorum, iudex, audito vinculi defensore, excluso quovis periculo corruptionis aut collusionis, et nisi aliquod obstet impedimentum, id indulgere vale suo decreto, quod in actis referri debet.

§ 2. Iudicis tamen est differre, prouti causus ferat, nominum publicationem, postquam testes suam reddiderint attestationem.

64. § 1. Argumentum ex corporis mulieris inspectione deductum, per se, semper requiritur, nisi ex adiunctis inutile evidenter appareat (Can. 1976; cf. infra, sub n. 85), vel aliunde haberi non possit, prouti si mulier sit vidua aut corrupta.

§ 2. Quod si pars, non obstante iudicis decreto, absolute renuat inspectioni subiicere, ex adiunctis aestimandum erit cuinam causae attribuenda sit haec recusatio: et utrum huius probationis defectui suppleri debeat per alia argumenta seu probationes.

65. Praeter argumentum physicum, quod natum est complere probationem per partium confessionem et per testes septimae manus aliosque testes exhibitam, adsunt quoque ar-

gumenta et adminicula; et argumentis accencemus documenta; adminiculis, indicia et praesumptiones.

CAPUT IX.

De examine testium septimae manus.

66. Inchoatur horum testium examen ab iis qui inducti sunt a parte oratrice, et quidem a parentibus proximioribus, qui praesumuntur magis instructi, postea audiantur extranei, uti famuli et viciniores, si qui sint. Hic ordo tamen in auditione testium non est necessario servandus, et integrum est iudici unum alteri praeferre. Si quis testis inductus obierit, vel in iudicium non comparuerit, servetur n. 26; si vero ea, ubi tribunal adunatur, se conferre non possit, audiatur iuxta normas nn. 23 et 24.

67. In his testibus examinandis iudex, delato iureiurando et factis interrogationibus generalibus, testi proponat interrogationes sibi a vinculi defensore tradendas clausas et obsignatas, quae esse poterunt uti habentur in Appendice, specimine n. XXVII.

68. § 1. Antequam testis dimittatur, ei legendae sunt responsiones factae a coniuge qui eum uti testem produxit, ut dicat utrum asserta in attestatione veritati respondere censeat et fide digna habeat.

§ 2. Si iudici non videatur opportunum aut non expedire integram depositionem legere, vel quia ea refert quae verosimiliter coniux non vult testibus nota fieri, vel quia periculum subesse potest collusionis, ex parte legere valet, vel etiam nullimodo legere, salva eiusdem iudicis facultate proponendi appositas interrogationes *ex officio* vel curandi ut a defensore vinculi opportunae contestationes fiant in interrogatorio ab eodem de more concinnando, firmo praescripto n. 47.

69. Excepto examine, legitur testi integra depositio, rogatur an menti suae plene respondeat, et, vel habito responso affirmante vel factis expetitis emendationibus aut additamentis et praestito duplici iureiurando, iuxta 46, subscribit ipse, et cum eo subscribunt iudex, defensor vinculi et actuarius.

70. In his testibus excutiendis, maxime curandum est, ut si quid protulerint causae meritum directe attingens, semper ab eius exquiratur, *unde, quomodo, quando* haec didicerint, ut pateat an tempore non suspecto ea cognita habuerint (Can. 1774). Causam enim valde iuvant partium confessiones extraiudiciales tempore non suspecto prolatae; eo nempe tempore, quando de hac quaestione introducenda ne cogitabatur quidem, nec aliae suberant rationes veritatem occultandi aut falsum proferendi.

CAPUT X.

De testibus, praeter alios septimae manus, ad instantiam partium vel ex officio a iudice inducendis.

71. § 1. Cum proprium sit testimonii septimae manus ut sit argumentum credibilitatis (Can. 1975, § 2), quoties alios testes inducere praestat ad complendam probationem, hi de scientia magis quam de credibilitate sint oportet.

§ 2. Hi producuntur vel *ex officio,* a iudice, audito vinculi defensore, aut hoc instante; vel ad instantiam partium.

72. Quoties prudenter timeatur collusio inter partes, aut inter testes septimae manus et partem producentem, vel ipsum testimonium septimae manus insufficiens habeatur, nisi aliis argumentis aliunde veritas evincatur, citandi sunt testes *ex officio.*

73. Quod si argumentum physicum impotentiam neque probet neque excludat, aut physicam mulieris integritatem non adesse arguat, sed non excludat laesiones potuisse aliude oriri quam ex naturali matrimonii usu, tunc expendat iudex an sit locus complemento probationum aut per testes aut alia argumenta.

74. Interrogationes his non minus ac aliis testibus faciendae, sunt a defensore vinculi concinnandae, ac iudici exhibendae modo et ratione supra determinatis; iudici autem fas est, alias interrogationes *ex officio* proponere.

CAPUT XI.

De instrumentis.

75. Redditas attestationes magis explicant, quatenus res ferat, et corroborant instrumenta. Haec, alia sunt *publica* et alia *privata.* In his causis inter instrumenta publica potissimum habetur fides authentica celebrati matrimonii, e paroeciae regestis deprompta, quoties haec in causae instructione requiratur. His accensentur acta et sententiae tribunalis civilis, si apud allud de controverso matrimonio aliqua causa pertractata fuerit. Documenta privata communiter sunt epistolae a coniugibus inter se vel ad alios datae, et scriptae attestationes in favorem unius vel alterius partis exaratae.

76. Utriusque generis documenta aliquando partes sponte exhibent, sed aliquando iudicis erit ex auctoritate sua perquirere, et de iis partes vel testes in examine interrogare. Si pars aut testis documentum exhibere recuset, iudex, audito vinculi defensore, vel eo postulante, decreto suo statuat an et quomodo eiusdem documenti exhibitio facienda sit (Can. 1824).

77. § 1. Documenta quaecumque fidem non faciunt, nisi constet esse authentica et genuina.

§ 2. Documentum privatum, uti epistola, etc., probat pro vel contra suum auctorem, perinde ac attestatio seu confessio extraiudicialis, cuius pondus ex circumstantiis desumitur, et in genere haec documenta aestimantur maxime a tempore quo prolata fuerunt, ad normam n. 70.

78. Si documentum alicuius momenti in causa exhibeatur carens debitis formis pro fide facienda, iudicis erit curare *ex officio* aut ad instantiam defensoris vinculi aut partium, ut quae necessaria sunt compleantur, ne causa tali adiumento privetur.

CAPUT XII.

De indiciis et praesumptionibus.

79. § 1. Matrimonium non praesumitur manisse inconsummatum; quare in singulis casibus allegata causa inconsummationis sedulo investiganda est.

§ 2. Factum vero cohabitationis coniugum praesumptionem iuris constituit de secuta consummatione (Can. 1015, § 2).

80. Matrimonii inconsummatio ex sequentibus causis impedientibus, ut plurimum, procedere solet: a) ex defectu veri consensus in matrimonium; b) ex vi et metu; c) ex aversione et odio in ipso vitae coniugalis initio exortis inter sponsos; d) ex impotentia, sive absoluta sive relativa.

81. Externa vitae coniugalis ratio et circumstantiae, ex quibus ad causam inconsummationis adstruendam argumentari fas est, illud probationis genus constituunt, quod *ex indiciis et praesumptionibus* appellatur. Indicia et praesumptiones sunt *levia, gravia* et *gravissima,* pro minore vel maiore cum inconsummationis causa necessitudine.

82. Facta vero et circumstantiae, quae unam vel alteram ex causis n. 80 recensitis indicant, praesumptionem faciunt in favorem inconsummationis.

83. Iudicis et defensoris vinculi officium erit aptis interrogationibus e testium ore colligere, cuinam causae inconsummatio tribuenda sit. Res est magni momenti, cui omni cura adlaborandum est; facta enim et circumstantiae quae unam alteramve ex praefatis causis indicant et determinant, probationes iam aliunde collectas valde corroborant.

CAPUT XIII.

De inspectione corporali.

84. § 1. In causis inconsummationis requiritur uxoris inspectio corporalis, per peritos facienda, uti infra exponetur,

nisi ex adiunctis inutilis evidenter appareat; quo in casu processus ad exitum erit perducendus ex morali argumento, adminiculis suffulto, seu aliis probationibus ad normam n. 64.

§ 2. Viri corporalis inspectio quae, ut plurimum, valde confert ad tute adstruendum factum inconsummationis, non est praetermittenda cum inconsummatio tribuatur eius impotentiae absolutae vel relativae, et aliunde de uxoris physica integritate plena non habeatur probatio.

§ 3. Hisce in casibus si vir renuat se inspectioni subiicere, probabiles rationes huius recusationis sunt in actis referendae, et suppletoriae probationes, si haberi possint, erunt comparandae.

85. In casu dubii de corporali inspectione facienda aut omittenda, decisio spectat ad iudicem, audito vinculi defensore, salvo iure defensoris vinculi se opponendi decreto, ad tramitem nn. 22 et 28.

86. Inspectio corporis uxoris omittitur, utpote inutilis, in sequentibus casibus: a) si consummatio haberi non potuit, quia nec tempus nec locus nec modus adfuerunt matrimonii consummandi; b) si certo iam constet de mulieris defloratione (can. 1976).

87. Iudicis est peritos, medicos aut obstetrices eligere vel designare, audito vinculi defensore (cf. in Appendice, n. XXVIII). Ii prae ceteris eligantur, qui non tantum idoneitatis testimonium a competente magistratu obnituerunt, sed etiam qui artis suae experientia insignes habentur, et honestatis ac religionis fama praefulgent. Qui non habiles ad testimonium ferendum sunt iuxta can. 1757, nec ad periti munus exercendum assumi possunt. Item nec assumantur, qui in adiunctis versantur in can. 1613, § 1, adnotatis, si nempe ob consanguinitatem vel affinitatem cum partibus, aut propter amoris vel odii sensus erga partes easdem, aut etiam ob commodum vel incommodum sibi obveniens ex causae decisione, suspicio de eorum probitate in iudicio vel voto ferendo oriri possit.

88. Ad periti munus exercendum etiam illi ne admittantur, qui coniuges private inspexerint circa factum cui innititur petitio declarationis inconsummationis. Licet tamen et congruit hos tamquam testes inducere (Can. 1978); nunquam tamen praetermittatur, quatenus fieri possit, eorum scriptas attestationes referre inter instrumenta.

89. § 1. Ad mulierem vero inspiciendam duae obstetrices, quae legitimum peritiae testimonium habeant debitaquae in arte sua experientia polleant, *ex officio* designentur. Integrum est tamen mulieri inspiciendae expetere ut loco obstetricum, a duobus medicis, pariter *ex officio* designandis, inspiciatur; quod et Ordinarius, si necessarium duxerit, decernere potest, audito vinculi defensore, praecipue ob aliquod dubium

fraudis, scilicet quod praesidia artis adhibita sint ad reparandas partium laesiones (Can. 1979, §§ 1-2).

§ 2. Quod si, ob singulares locorum circumstantias, impossibile vel valde difficile aliquando fuerit, ut duae peritae obstetrices aut duo medici reperiantur, tolerari poterit ut inspectio fiat ab uno perito et ab una obstetrice (cfr. Instr. S. C. S. O., a. 1883, *Quemadmodum matrimonii foedus*, tit. VI, art. 5, n. 49). Si, ob easdem circumstantias, neque hoc obtineri valeat, tolerari etiam poterit ut inspectio fiat a duabus matronis seu mulieribus nuptis, moribus et aetate gravibus, et ad rem idoneis. Quoties peritia a duabus matronis, uti supra, peracta fuerit, curandum erit ut earum relationes examinandae subiiciantur uni vel duobus in arte peritis, ibidem vel alibi commorantibus, ut suum proferant votum circa conclusiones ex matronarum relationibus deducendas.

90. In inspectione mulieris, sive ea a peritis medicis, sive ab obstetricibus fiat, sequentia observanda sunt: a) plene serventur christianae modestiae regulae; b) adstet semper honesta matrona, *ex officio* designanda; c) inspectionem exsequantur seorsim singuli, vel singulae; d) in exploratione honesta quidem methodus et cautelae adhibeantur, prout scientia ac prudentia opportune suggesserit; et de iis quae adhibita sint, mentio in relationibus fiat; e) pariter singuli vel singalae seorsim conficiant relationes intra terminum a iudice praefinitum tradendas; f) relationes sive a medicis sive ab obstetricibus confectas, iudex alterius medici examini subiicere potest, si id opportunum existimaverit (Can. 1979-1980).

91. In matronam eligatur mulier aetate gravis, religione et honestate spectabilis, corruptioni et deceptioni non facile obnoxia, quae, praestito iureiurando, officii sui partes eiusque gravitatem intelligat, ac de eo rite functo, coram tribunali relationem reddere valeat (cf. in Appendice, sub n. XXIX).

92. Ratio exsequendae inspectionis haec erit. Iudex locum designat, in quo ea est peragenda, et mandabit quod mulier prius balneo subiiciatur, servatis suetis conditionibus aquae tepentis, et temporis, quod non brevius dimidia hora esse debet. Quod si designati periti, medici vel obstetrices, censeant in casu balneum vel omnino esse inutile, vel potius nocivum, iudex, perpensis adiunctis, rem definiat, audito defensore vinculi, prout in casu magis expedire iudicaverit. Periti autem expleant suum examen, ut distincte refferre valeant de singulis signis quae mulieris integritatem inferre sinunt, vel potius eidem refragantur; in id etiam caute advertentes, ne apparens integritas callide, medicinalis artis ope, fingi potuerit.

93. § 1. Periti, medici aut obstetrices, suam seorsim scriptam relationem peragant (cf. n. 90, e) circa conclusiones ex inspectione deductas, et postea erunt singuli a iudice inter-

rogandi, iuxta interrogationes seu articulos a defensore vinculi antea concinnatos, iisque ipsi, praestito iureiurando, respondeant; et examen absolvatur servato praescripto n. 46. Vinculi autem defensor peculiares articulos et interrogationes praesertim eruat ex relationibus ab iisdem peritis exhibitis (Can. 1981; cf. in Appendice, nn. XXX et XXXII). Periti vero perspicue indicare debent qua via et ratione processerint in peragenda inspectione, et quibus potissimum argumentis sententia ab ipsis prolata nitatur (Can. 1801, § 3).

§ 2. Quod si periti discordent sive quoad ea quae perlustrando repererint, sive in conclusione finali, iudex poterit relationem unius periti submittere iudicio alterius, ut explicet ex quo repetenda sit contradictio; et, si casus ferat, etiam permittere poterit ut inspectio fiat collegialiter et votum collegiale habeatur, sed deinde seorsim periti interrogentur (cf. can. 2031, n. 1); nisi idem iudex peritiorem eligere magis expedire iudicaverit, qui super relatis a primis peritis suffragium proferat, facta ei quoque, si casus ferat, potestate inspectionem denuo peragendi; aut novos de integro peritos adhibere (cf. can. 1802 et 1803).

94. Postremum in iudicio vocanda erit matrona, quae inspectioni adstitit, et, delato iureiurando, ad rem interrogetur (cf. in Appendice, n. XXXI).

95. Ad inspiciendum virum, si casus ferat, duo periti medici *ex officio* deputari debent (Can. 1979, § 1); qui, praestito iureiurando de munere fideliter implendo et de secreto servando (cf. in Appendice, n. XXIX), monendi erunt, ut artis praesidiis utantur licitis et honestis, et referant, iuxta medicinalis doctrinae placita, indicia seu argumenta quae potentiam virilem adstruere aut excludere videantur.

CAPUT XIV.

De processus conclusione.

96. § 1. Iudex processum clausum ne decernat, nisi prius vinculi defensor declaraverit sibi nihil inquirendum superesse, et etiam ad hoc auditis partibus.

§ 2. Antequam decretum conclusionis edat, iudex acta attente consideret, partium ac testium depositiones inter se et cum ceteris e processu emergentibus conferat, et videat an sint quaedam incompleta et contradictoria aut ambigua. Si quae huius generis repererit, audito vinculi defensore, partes aut testes, prout opus fuerit, iterum citet et, appositis interrogationibus, quae vel supplenda vel declaranda sunt exquirat, aut etiam per testes ex officio inductos, suppleri vel declarari satagat.

§ 3. Item antequam conclusioni annuat vinculi defensor, actorum examen instituat, ut expendat utrum ea sint ulterius complenda ad normam harum regularum (cf. in Appendice, n. XXXIII).

97. § 1. Clausa processus instructione, iudex neque ad ipsius processus publicationem, neque ad sententiam super ipsa inconsummatione et causis ad dispensandum deveniat (Can. 1985).

§ 2. Nihilominus si partes aut harum altera, post conclusionem, petant sibi ostendi vel testium nomina aut eorum responsiones vel aliquod documentum, idque postulent gravi de causa, iudex, audito defensore vinculi, necnon parte cuius intersit, si causus ferat, hoc indulgere valet, intra limites tamen probatae necessitatis et excluso quovis periculo collusionis et corruptionis; de publicatione autem processus aut alicuius partis, expressa mentio in actis facienda erit.

98. § 1. Clauso processu, vinculi defensori acta omnia tradantur, qui suas animadversiones conficere debeat, in primis animadvertens an regulae hucusque traditae in processus instructione observatae fuerint, necne.

§ 2. Deinde acta omnia una cum voto scripto Episcopi (Can. 1985), vel, sede vacante, Vicarii capitularis vel Administratoris apostolici, vel alterius legitime Episcopi vices facientis (Can. 429 et 431), et defensoris vinculi, transmittantur ad H. S. C.

99. Praesentes regulae in instruendis processibus de non consummatione semper erunt adamussim observandae, et si aliquando ab eis aequa ratio suadeat esse recedendum, iudex de huius rei motivo rationem reddat in actis, ut constet de inobservantiae causa.

100. Harum regularum observantia Ordinariis potissimum committitur, ad eos spectat a se ipsis constituta tribunalia vigilare, ne ab iis deflectant. Ipsis propterea integrum est, pro sua prudentia, quovis processus momento, acta examinare, consilia et monitiones officialibus dare, et eos, gravi de causa, ipso iudice subdelegato non excluso, audito vinculi defensore, removere. Si quando his remediis fuerit locus, vel aliud secutum sit inconveniens, cum acta transmittuntur, de re Apostolica Sedes certior reddatur.

101. § 1. Acta iudicialia, sive *acta causae,* sive *acta processus* (cf. can. 1642), transmittantur ad H. S. C. in authentico exemplari, cum indice omnium actorum et documentorum, ad normam can. 1644.

§ 2. Quod si valde grave sit, sive ob necessarias expensas, sive alia de causa, exemplar authenticum ad S. C. transmittere, fas sit Curiae transmittere ipsa acta originalia, iis ta-

men cautionibus adhibitus, quae pro locorum conditionibus suppetunt ad tutam documentorum transmissionem.

CAPUT XV.

De rescripto pontificiae dispensationis eiusque expeditione.

102. Dispensatio super matrimonio rato et non consummato a Romano Pontifice directe conceditur, et expeditur per rescriptum in forma gratiosa, ab Emo Cardinali Praefecto Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, vel ab alio Emo Cardinali eius vice fungente, nec non a R. P. D. Secretario, aut a Subsecretario eiusdem S. C. subsignatum.

103. Attenta eiusmodi forma, rescriptum effectum habet a temporis momento quo in die audientiae Summus Pontifex dispensationem concessit, dummodo tamen eo momento preces veritati nitantur, tum quoad matrimonii inconsummationem, tum quod dispensationis causas (Can. 41). Quod si unum vel alterum desit, rescriptum, utpote obreptionis vel subreptionis vitio infectum, impetranti minime suffragatur.

104. In rescripto dispensationis super matrimonio rato et non consummato continetur, quamvis non expressa, vi can. 1053, altera dispensatio, si forte opus sit, ad impedimento ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii proveniente.

105. Dispensationis rescriptum, solutis expensis, parti impetranti idemque postulanti traditur aut remittitur, et Ordinario exhibendum est (Can. 51); verum ex officio ipsa Sacra Congregatio eidem Ordinario exemplar authenticum rescripti dispensationis directe dabit.

106. Ordinarius, de dispensatione per authenticum documentum certior factus, parocho tum loci contracti matrimonii tum suscepti baptismatis sive viri sive mulieris, prouti casus ferat, quamprimum mandabit ut in libris matrimoniorum et baptismorum de obtenta dispensatione adnotatio fiat.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 7 maii, anno 1923.

M. Card. **Lega**, *Praefectus.*

A. Capotosti, Ep. Thermen., *Secretarius.*

L. S.

III.

Appendix

SEU PRAECIPUORUM ACTORUM FORMULAE, QUAE UTILITER ET OPPORTUNE ADHIBENTUR IN HIS CAUSIS.

I.

Supplex libellus uxoris oratricis.

Beatissime Pater,

N. N., filia..., e dioecesi..., civitate..., annos nata..., conditione..., domicilium habens in civitate..., via..., sub paroecia..., ad pedes Sanctitatis Vestrae humiliter provoluta, quae sequuntur exponit:

Die..., mense..., anno..., oratrix, tun annum agens..., praemissis denunciationibus a iure statutis ac ritu civili, matrimonium, in paroeciali ecclesia..., cum N. N., filio..., e dioecesi..., et civitate..., tunc annorum..., professione..., rite contraxit.

Sed hoc matrimonium, contra oratricis ingenium, ad exitum perductum fuerat ab eius matre, quae omnem movit lapidem ut filiae animum sibi conciliaret; et cum nullum ab eiusmodi nuptiis daretur effugium, oratrix ad matrimonium celebrandum accessit, sperans fore, ut sensim sine sensu amor erga virum enasceretur.

At spem fefellit eventus, nam coniugali consortio vix instituto, vir pravam indolem pandidit, ideoque defectus amoris in aversionem prorupit. Quapropter quindecim ab inito matrimonio diebus elapsis, vir, oratrice relicta, ad partenam domum remeavit; postero autem die, ipsa urgente matre, virum assequi debuit; cum quo tamen vix quinque diebus transactis, ad matrem reversa est, malens potius mori, quam cum eo intolerabilem vitam ducere.

Tum ex hoc capite vir separationem a civili tribunali petiit atque obtinuit. Oratrix vero, apprime sibi conscia de non secuta matrimonii consummatione, tum ob perversam viri voluntatem, tum ob defectum amoris, imo aversionem ipsius oratricis, ad pedes Sanctitatis Vestrae confugit, Apostolicam dispensationem super matrimonio rato et non consummato misericorditer implorans.

Rationes autem ad petendam dispensationem sunt: 1^0 invincibilis oratricis aversio erga virum, absque ulla spe reconciliationis; 2^0 incontinentiae periculum, attenta eius iuvenili aetate; 3^0 desiderium transeundi ad alias nuptias, eidem nuper oblatas.

Et Deus, etc.
Datum..., die..., mensis..., anno...
N. N. (Subscriptio, si fieri potest, manu ipsius oratricis).
Si libellus detur a viro, similiter exaratur, mutatis mutandis, genuina peracta factorum expositione.

II.

Litterae Ordinarii ad parochum, vel ad alium in casu magis idoneum, pro informatione et coniugum reconciliatione.

Revmus Ordinarius N., adnexum libellum N., uxoris oratricis, transmitti iubet ad Reverendum N., parochum N., eique committit ut reconciliationem oratricis cum coniuge N., pro viribus et pastorali prudentia, per se aut per alium, curet. Quatenus vero praefati coniuges ad concordiam adduci nequeant, idem parochus distincte instructam hanc Curiam reddat de antecedentibus, concomitantibus et subsequentibus matrimonii celebrationem, nec non de causis petitae dispensationis matrimonii inter eos initi; ac simul de probitate dispensationis tum viri tum uxoris: et congruit ut allegetur fides de huius matrimonii celebratione ex integro, prout iacet in regesto matrimoniorum.
Interim, etc. Die...

N., Vic. Gen.
N., Curiae Ep. cancellarius.

L. S.

Si forte parocho non expediat dare mandatum reconciliationis coniugum, alii personae prudenti et idoneae (si fieri queat, sacerdoti) committi potest.

III.

Responsum parochi, si partes reconciliationem renuant.

Illme ac Revme Domine,

N. *(mulierem, si eam antea interrogari expediat),* antea alloqui curavi, quae sui matrimonii vicissitudines exposuit, et suam valetudinem coniugali convictu labefactari, necnon necessitatem dissolvendi matrimonii monstravit. Post eam alloctus sum virum, qui ad cohabitationem restaurandam se paratum exhibuit, sed omnino desperat, ob uxoris pervicaciam.
In reconciliatione non ulterius insistendum censui, cum matrimonium saltem absque amore ex parte mulieris initum videatur, ac verisimilis sit inconsummatio, et aliunde peri-

culum incontinentiae exstet ex parte oratricis, quod ut causa pro dispensatione adducitur. Ex percontationibus peractis, de probitate et credibilitate utriusque coniugis satis constare videtur, ita ut fides eorum assertionibus praestari possit.

Praesentibus allegatur testimonium de celebratione matrimonii dictorum coniugum, in authentico exemplari.

Datum ex paroecia N., die...

Obsequentissimus subditus
N.

L. S.

IV.

Informatio Ordinarii ad S. C. de disciplina Sacramentorum et petitio facultatis conficiendi processum.

Eme ac Revme Domine,

Transmitto ad Em. Vestram Revmam adnexum libellum quo mulier N. dispensationem implorat matrimonii ab eadem contracti cum N., utpote tantum rati; ac simul transmitto documenta *(uf informationem parochi et alia quae habeantur)*, necnon testimonium de celebratione matrimonii, ex quibus colligi potest oratricem fidem mereri. Quapropter cum libellus fundamento niti videatur, illum commendo, humiliter postulans, ut quatenus E. V. visum fuerit, facultas mihi tribuatur conficiendi processum super eiusmodi matrimonio, quod contenditur ratum et non consummatum, facta expressa facultate subdelegandi.

Interim sacram Purpuram reverenter deosculor.

Datum..., ex Curia Epli, die...

Addictissimus famulus
N., Episcopus,
N., Curiae cancellarius.

L. S.

V.

Actus subdelegationis peractae ab Ordinario et deputationis officialium.

Cum Emus ac Revmus Dominus..., S. R. E. Card., Praefectus S. C. de disciplina Sacramentorum, litteris datis die..., Nos instructos fecisset de mandato ab eadem S. C. Nobis commisso, ut processum conficiendum curemus ad normam iuris, praesertim *Regularum* eiusdem S. C. diei 7 maii 1923, super asserta inconsummatione matrimonii contracti ab N. cum N..., et causis petitae dispensationis, expresse addita potestate subdelegandi; Nos per praesentes litteras ad eiusmodi processum conficiendum Iudicem subdelegamus Rvmum D. N.,

qui sese gerat in omnibus ad tramitem Codicis I. C. et iuxta citatas *Regulas,* necnon iuxta peculiares instructiones a S. C. in praefatis litteris datas. Simul autem eligimus ac deputamus:

Defensorem vinculi R. D. N.

Actuarium R. D. N.

Datum... ex aedibus Nostris, die mensis... anno...

N., Episcopus.

N., Cancellarius.

L. S.

Si gravitas causae vel alia difficultas id suadeat, eodem decreto, vel in causae decursu, simili forma eliguntur qui vice iudicis subdelegati fungatur, necnon defensor vinculi et actuarius *substituti.*

VI.

TRIBUNALIS CONSTITUTIO.

Dioecesis N.

Dispensationis matrimonii N. — N. quod contenditur ratum et non consummatum.

Sessio I.

Anno Domini..., mense..., die..., hora..., in urbe..., in aedibus..., adsunt:

Iudex subdelegatus Revmus D. N.

Defensor vinculi Rev. D. N.

Actuarius Rev. D. N.

Revmus Iudex communicat:

1) Litteras S. C. de disciplina Sacramentorum, datas die..., quibus Ordinario N. committitur instructio processus in causa super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N.

2) Litteras Revmi Ordinarii N., datas die..., quibus *(nisi ipse per se gerat suum munus)* subdelegat officium iudicis eidem Revmo D. N.; nec non deputat alios offciales supra scriptos: videlicet ut defensorem vinculi Rev. D. N., et ut actuarium Rev. D. N.

3) Supplicem libellum N., uxoris oratricis, pro instituendo processu.

Tum Iudex instructor *(nisi sit ipse Episcopus,* cf. *Regulas,* n. 19) ac singuli ministri tribunalis iusiurandum praestant de suo cuiusque officio rite ac fideliter adimplendo et de secreto servando, formulis adhibitis quae exstant in Appendice *Regularum* S. C. (v. infra nn. VII-IX).

Quibus peractis, Iudex decernit ut exemplar libelli intimetur viro, parti conventae necnon ut idem libellus allegetur actis inquisitionis, prout etiam praefatae litterae S. C. et litterae subdelegationis Revmi Ordinarii.

Item Iudex constituit diem..., horam..., et aedes...., pro tribunalis proximo conventu, in quo oratrix examini subiiciatur, mandans ut eadem citetur; ac D. N. deputat ut cursorem, qui schedas citationis afferat.

De hisce omnibus redacta est praesens relatio, quae subscribitur a Revmo Iudice subdelegato et a ministris tribunalis.

N., Iudex subdelegatus.
N., defensor s. vinculi.
N., actuarius.

L. S.

VII.

Iusiurandum praestandum a iudice subdelegato.

Ego N., a Revmo Dno Ep. N., subdelegatus iudex instructor *(vel* deputatus ut vices geram iudicis instructoris) in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N., iuro me officium iudicis instructoris rite ac fideliter impleturum, servatis, quantum per me fieri poterit, praescriptionibus C. I. C., ac potissimum *Regulis* a S. C. de disciplina Sacramentorum editis die 7 maii 1923, quavis personarum acceptione posthabita, et secretum servaturum. Sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia, quae manibus meis tango.

VIII.

Iusiurandum defensoris vinculi.

Ego N., a Revmo Domino Ordinario N. defensor vinculi legitime deputatus *(vel* defensor vinculi substitutus), pro instruendo processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N., iuro me munus mihi collatum diligenter et incorrupte expleturum, iuxta praescriptiones C. I. C. et *Regulas* a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum editas die 7 maii 1923; et omnia voce ac scriptis deducturum, quae ad matrimonii iura tuenda conferri poterunt, posthabito omni humano respectu; atque officii mei secretum religiose servaturum. Sic me Deus adiuvet, etc.

IX.

Iusiurandum ad aliis officialibus praestandum.

Ego N., iuro me munus actuarii (*seu* actuarii substituti) in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N., mihi ab Illmo et Revmo Domino Ordinario N. commissum, rite ac fideliter, iuxta praescriptiones Cod. I. Can. atque *Regulas* S. Congregationis de disciplina Sacramentorum diei 7 maii 1923, in omnibus expleturum, et de rebus quas ratione mei officii cognoscam, secretum omnimode servaturum. Sic me Deus adiuvet, etc.

X.

Decretum pro citatione uxoris oratricis.

Anno Domini..., die..., mensis..., in aedibus palatii episcopalis..., coram Revmo D. N. Iudice..., Rev. D. N. defensore vinculi meque infrascripto actuario:

Visis litteris Sacrae Congr. de disciplina Sacramentorum diei..., quibus Rmo Ordinario... facultas tribuitur conficiendi processum super asserta inconsummatione matrimonii inter N. et N., et causis petitae dispensationis;

Attentis litteris Revmi Ordinarii..., diei..., quibus Revmum N. subdelegat ad eiusmodi processum instruendum;

Idem Iudex subdelegatus, audito vinculi defensore, ad examen uxoris oratricis procedendum esse decrevit; ideoque dictam uxorem citari mandat, ut compareat coram praefato Iudice, in aula sessionum huius s. Tribunalis, in via..., num..., anno..., mense..., die..., hora..., ut examen subeat in causa matrimoniali a se intentata.

Simul nuncium dat defensori vinculi, ut ante praedictum diem exhibeat interrogatoria clausa et obsignata, uxori oratrici proponenda; atque ut examini praefatae mulieris, loco, die et hora ut supra, intersit.

N., Iudex instructor.
N., defensor vinculi.
N., actuarius.

L. S.

De his quae mandat et iubet iudex, in actis actuarius refert; et hoc semel pro semper advertisse sufficiat.

Similiter, mutatis mutandis, conficitur decretum pro citationibus partis conventae ac testium.

Insuper Iudex mandat, ut interea a parochis tam uxoris oratricis, quam viri conventi, ac testium qui sunt excutiendi, sin minus a Curia, exquirantur litterae testimoniales seu documenta, quibus, accuratiore modo quo fieri possit et sub

secreto, significentur notae de honestate, religione et vericitate utriusque coniugis ac testium, necnon alia referantur quae necessaria et opportuna ad eorundem depositiones estimandas videantur.

XI.

Litterae iudicis ad parochum partium, pro informatione super probitate et credibilitate coniugum et testium.

(Sub secreto).

Cum ex facultate S. C. de disciplina Sacramentorum diei..., et ex subdelegatione Remvi Ordinarii huius dioecesis, in hoc Tribunali instruatur causa super asserta inconsummatione matrimonii initi inter N. et N., et causis imploratae Apostolicae dispensationis, instante praefata uxore N., necesse est, ad normam *Regularum* eiusdem S. C. diei 7 maii 1923, ut sedulo investigetur et legitimum testimonium praebeatur de utriusque coniugis ac testium qui inducuntur credibilitate.

Quapropter infrascriptus Iudex instructor in eadem causa, praesentibus mandat R. D. N. sponsorum parocho, ut pro pastoralis sui officii sanctitate et sollicitudine, ad rem accurate inquirat et distincte huic Tribunali significet notas de religione et honestate utriusque coniugis ac testium qui inducuntur videlicet...: an nempe praecepta religionis adimpleant, an bonis moribus sint imbuti, qua fama gaudeant et an eis credi debeat, etiam cum deponant de rebus quae ipsorum intersint, seu circa assertam matrimonii inconsummationem.

Insuper, pro sua prudentia, idem parochus referre velit de omnibus aliis quae ad utriusque coniugis ac testium depositiones rite aestimandas necessaria et opportuna videantur, ita ut suffciens plenum testimonium ad praefatam S. Congr. transmitti possit, circa rem quae ad controversum matrimonium pertinet.

Quod si coniuges vel aliqui eorum non fuerint cogniti, opportunas inquisitiones instituat, ope sacerdotum ecclesiae paroeciali addictorum, vel alius prudentis personae, sibi bene visae, et quidem sub secreto, sed ita, ut congruae et certae notitiae colligantur.

Datum ex aedibus... die... anno...

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

L. S.

Si sponsi in diversis paroeciis commorentur, parochi utriusque paroeciae sunt rogandi.

Quod si coniuges ac testes potiusquam ubi impraesentiarum degunt, alia in paroecia magis cogniti fuerint, infor-

mationes ab illo parocho opus exquirere, vel etiam ab utroque parocho utriusque commorationis.

Quoad etiam peritos, qui et ipsi probitatem quidem et credibilitatem praeseferre debent, non semel usuvenit quod eiusmodi informationes sint exquirendae.

XII.

Informatio parochi.

Specimen responsionis a parocho dandae, si informationes sint respective parti, aut partibus, aut testibus favorabiles; factis in textu litterarum necessariis mutationibus, pro subiecta materia.

Quod attinet ad informationes a Revmo ludice instructore in causa... expetitas litteris diei..., infrascriptus parochus Ecclesiae N. pro suo munere respondet, se N. uxorem oratricem, in finibus huius paroeciae commorantem, pluribus abhinc annis perspectam habere; ac praesentibus litteris, quatenus sibi constiterit, fidem facit eandem mulierem religione et honestis moribus imbutam esse, ac bona existimatione gaudere, ita ut mendacio obnoxia non existimetur. Quibus attentis, oratrix incapax periurii putatur, etiam in sui favorem, et credibilis apparet quoad assertionem de inconsummatione sui matrimonii. Ceterum cum idem parochus, occasione porecti libelli pro huius causae introductione, rogatus a Revmo Ordinario, investigationes peregerit et cum praefata muliere collocutus fuerit, censuit eandem sinceram et veridicam esse.

Quod autem ad virum conventum spectat, etc.

In fidem.

Ex paroecia..., die..., anno...,

L. S. N., parochus.

Ex adverso, si informationes non sint favorabiles, parochus iis utatur verbis, quae a veritate minime deflectant, quaeque prudentia pro diversis casibus suggerat.

Si parochus sponsos, vel testes, vel peritos non probe noverit, neque certas de iisdem informationes aliunde, pro sua conscientia, colligere queat, iudicem in sua responsione, adductis rationibus, aperte doceat.

Iudex autem tunc alias personas probas et apprime instructas per se rogabit, vel, si ita censuerit, per Ordinarium informationes ad rem exquiret.

XIII.

Litterae iudicis ad Ordinarium (quoties hic non sit iudex, et eius opera utiliter ponstuletur) pro exquirendis informationibus.

Illme ac Revme Domine,

In causa dispensationis matrimonii N-N., quae ex sub-

delegatione facta ab A. T. die..., in hoc Tribunal instruitur, cum parochus sponsorum, *(vel* testium..., *vel* peritorum...) apposite rogatus responderit se eosdem coniuges *(vel* testes..., *vel* peritos...) haud bene cognitos sibi habere, neque informationes tuto haurire aliunde posse, et hoc Tribunali eiusmodi informationes ex aliis fontibus excipere non potuerit, A. T., pro sua ampliore auctoritate et rerum ac personarum cognitione, dignetur directe inquirere de religione, honestate et veracitate partium *(vel* testium, *vel* peritorum), ita ut eorum depositiones seu relationes rite aestimari valeant.

Interim, etc.

Datum..., die..., anno...

Addictissimus famulus
N., Iudex subdelegatus.
L. S. N., actuarius.

XIV.

Litterae Ordinarii ad colligendas praefatas extraordinarias informationes.

(Sub secreto)

Illme Domine,

Cum ex facultate S. Congr. de disciplina Sacramentorum, in hoc dioecesano Tribunali, ad instantiam uxoris N., instruatur causa super matrimonio ab eadem muliere inito cum N., quod asseritur minime fuisse consummatum, et ideo a Summo Pontifice gratia dispensationis efflagitetur; cumque Nobis constiterit te religione et probitate vitae, nec non personarum ac rerum scientia et prudentia pollere, atque tibi praefatam mulierem oratricem *(vel* testis *aut* periti personam) cognitam esse, praesentibus litteris te rogamus ut, pro caritate et obsequio quibus erga Ecclesiam praestas, velis Nobis accuratas et distinctas praebere notitias, secreti lege quidem interposita, de religiositate, honestate et veracitate dictae mulieris *(vel* testis *vel* periti), praesertim in iudiciali et iurata assertione circa assertam matrimonii inconsummationem, ita ut dignoscatur utrum in re tanti momenti fide digna habenda sit necne.

Interim Deus, etc.

Datum..., die..., anno...

N., Ordinarius.
N., Cancellarius.
L. S.

XV.

Citatio uxoris oratricis.

De mandato Revmi N., Iudicis instructoris in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consumma-

tum, inter N. et N., domina N., habitans in via..., num..., uxor oratrix in causa, personaliter compareat coram praefato Iudice, in aula sessionum huius Tribunalis, in via..., num..., anno..., mense..., die..., hora..., ut iuratum examens subeat in causa a se intentata.

Datum..., ex aedibus..., die.....,

N., Iudex.
N., actuarius.

L. S.

Eiusmodi citationis fiunt duo exemplaria, quorum unum traditur cursori, remittendum parti, iuxta praescriptum Codicis, can. 1717 ss.; alterum asservatur in actis, et in calce eiusdem cursor referet ea quae peregit.

XVI.

Relatio intimationis a cursore peractae, facienda in exemplari in actis asservato.

Refero me infrascriptum deputatum cursorem Revmae Curiae Episcopalis N., hodie intimasse et reliquisse authenticum exemplar citationis dominae N., in ipsius domicilio, via..., num..., tradendo praefatum exemplar in manus eiusdem dominae N. *(vel* personae de eius familia *aut* famulatu) et ad normam can. 1721 ss.

In fidem, etc. Die..., mense..., anno...

N., cursor deputatus.

Similiter exaratur scheda citatoria et fit relatio intimationis pro parte conventa et pro aliis in ius vocandis.

XVII.

Defensor vinculi exhibet interrogatoria oratrici proponenda.

N., in causa assertae inconsummationis matrimonii inter N. et N. defensor vinculi legitime deputatus, exhibet sequentia interrogatoria, clausa et obsignata, et nonnisi in actu examinis a Iudice aperienda, atque instat ut super iisdem examinetur domina oratrix N., in causa a se intentata, servata forma a iure statuta; alioquin protestatur, etc. Haec cum facultate alia addendi, delendi, corrigendi, etc.

Datum..., die...

N., defensor vinculi.

Item exhibentur interrogatoria pro examine partis conventae, testium ac peritorum.

XVIII.

Iusiurandum praestandum a partibus ac testibus de veritate dicenda.

Iudex gravibus verbis coniuges ac testes antea moneat de sanctitate iurisiurandi et de gravissimo delicto quod admittunt iurisiurandi violatores, adnotans peculiarem qualitatem iurisiurandi in subiecta materia, et *periurii funestissimos effectus,* iuxta ea quae in Decreto admonentur; et prout personae qualitas ferat, si ipse opportunum ducat, commonefaciat de poenis, quibus periurii noxii fiunt in foro Ecclesiae, quaeque recoluntur in *Regulis,* sub n. 40.

Deinceps iudex partem vel testem alloquitur:

Velis invocare Nomen divinum in testem veritatis, tactis sanctis Evangeliis, sequenti formula:

Ego N. iuro me totam ac solam veritatem dicturum, tam super articulis, quam super re universa prout eandem veritatem coram Deo et conscientia compertam habeo, et plene ac fideliter expositurum, quin aliquid addam, omittam vel immutem. Sic me Deus adiuvet, etc.

XIX.

Examen uxoris oratricis.

Sessio...

In Dei nomine. Amen.

Anno Domini..., die..., hora..., in urbe..., in aedibus..., coram R. D. N., Iudice subdelegato, atstantibus R. D. N., defensore vinculi, et infrascripto actuario, comparuit D. N., oratrix in causa dispensationis sui matrimonii, pro hac die et hora rite citata.

Iudex iusiurandum ab oratrice petit et accipit iuxta modum et formulam praescriptam *(prout sub n. XVIII).*

Deinceps, postulante defensore vinculi, Iudex schedam quam idem defensor clausam exhibuerat, continentem interrogatoria uxori proponenda, reserat, et statim procedit, iuxta eadem interrogatoria, ad examen oratricis, quae ad singulas quaestiones respondet ex ordine ut sequitur.

. . . . . .

Ac, praestito iureiurando, subscribunt oratrix, iudex, defensor vinculi et actuarius.

N., oratrix.
N., Iudex instructor.
N., defensor vinculi.
N., actuarius.

L. S.

Si oratrix scribere nesciat, aut legitime impediatur quominus subscribat, id in actis adnotetur.

Si examen in unica sessione non absolvatur, suspenditur, facta adnotatione causae suspensionis, ex. gr.: „Ob horae tarditatem, suspensum fuit examen, animo et ordine prosequendi eodem loco, die..., hora".

Ad partis examen allegentur litterae testimoniales de eiusdem credibilitate expetitae et obtentae, ut supra diximus.

XX.

Iusiurandum de veritate dictorum et de secreto servando.

Ego N. iuro me solam ar totam veritatem dixisse, et nunquam antequam praesens causa penitus absolvatur, evulgaturum sive propositas interrogationes, sive responsiones datas. Sic me Deus adiuvet, etc.

XXI.

Iusiurandum ab interprete praestantum.

Ego N., a Revmo Iudice in processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N., deputatus interpres, iuro me dictum munus fideliter impleturum, acta et documenta processus de verbo ad verbum diligenter et adamussim reddendo, ac simul secretum de omnibus quae in processu acceperim, servaturum. Sic me Deus adiuvet, etc.

XXII.

Decretum pro citatione partis conventae.

Revmus N., Iudex instructor etc., audito vinculi defensore, in ius vocari mandat N., virum conventum, eique dici diem..., mensis..., horam..., in aedibus..., in via..:, num..., ut iuratum examen subeat in processu ab N., uxore eiusdem viri, intentato, quod in hoc Tribunali conficitur ex mandato S. C. de disc. Sacr., diei..., super asserta inconsummatione matrimonii dictorum coniugum, et causis Apostolicae quae efflagitatur dispensationis; cum declaratione quod si idem vir conventus, die et hora praestituta, non comparuerit, et, eo absente, instante defensore vinculi matrimonialis, ad ulteriora in iudicio procedetur.

Datum..., die...

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

L. S.

XXIII.

Citatio partis conventae per edictum.

ROMANA

Dispensationis matrimonii N. — N.

Cum ignoretur locus actualis commorationis D. N., filii..., conditionis..., in hac causa conventi, oriundi ex loco vulgo..., dioecesis..., qui anno..., degebat in loco..., via..., num..., per hoc edictum praefatum virum peremtorie citamus ad personaliter comparendum, anno..., mense..., die..., hora..., in aedibus huius s. Tribunalis (via..., num...), coram infrascripto Iudice instructore, ad depositionem faciendam, iuxta interrogatoria eidem proponenda, in causa assertae inconsummationis matrimonii, ab eius uxore N. intentata, ad implorandam Apostolicam dispensationem, et quae ex mandato S. C. de disciplina Sacramentorum diei..., in hoc Tribunali peragitur.

Quod nisi compareat die et hora designatis, neque absentiae vel suae rationis agendi excusationem attulerit, contumax habebitur, et, eo absente, ad ulteriora procedendum erit, instante revmo defensore vinculi in eadem causa.

Ordinarii locorum, parochi, sacerdotes et fideles quicumque notitiam habentes de domicilio aut commorationis loco praefati viri, curare debent, si et quatenus fieri possit, ut de hac edictali citatione ipso moneatur.

Datum..., die...

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

L. S.

XXIV.

Examen viri conventi.

Serventur formae ut pro examine uxoris oratricis, et similes interrogationes proponi possunt; sed aliae pro rerum adiunctis magis accommodatae, adiiciendae erunt, aliae autem ommittendae, aut de integro conficiendae; iuxta prudentiam et sagacitatem iudicis ac defensoris vinculi, qui eas exigant declarationes, quae, pro qualitate facti et personae, veritatem illustrare natae sint. Quoad vero corporalem viri inspectionem requirendam, attendantur quae praescripta sunt in *Regulis*, n. 84, §§ 2-3.

Ac parti quae secundo loco interrogatur, si casus ferat, in fine examinis fiant contestationes circa responsiones alterius partis, quae etiam ad examen iterum vocari poterit, iuxta *Regulas*, n. 55.

Si pars conventa in locum ubi tribunal coadunatur venire non possit, sive in aliena dioecesi sive in eadem degat, audiatur iuxta *Regulas*, nn. 23-24; idque observatur etiam quoad alios in ius vocatos, qui in similibus versentur adiunctis.

Quod si pars conventa coram iudice non comparuerit, de non secuta comparitione in iudicium et de causa saltem probabili non accessus, an ex. gr. agatur de impossibilitate vel de contumacia, in actis mentio fiat. Et quidem si de renuentia ad obtemperandum agatur, iusta causa absentiae non allata, iudicis est, audito vinculi defensore, perpendere an renovanda sit citatio, vel aliis modis magis opportunis utendum sit, veluti interventu personae amicitia coniunctae vel auctoritate gravis; et idem dicatur pro contumacia aliorum in ius accitorum. Documenta vero contumaciam comprobantia in actis referantur et, praesertim pro parte conventa, declaratio contumaciae edatur (Cf. *Regulas*, n. 26).

XXV.

Decretum declarationis contumaciae partis conventae.

ROMANA

Dispensationis matrimonii N. — N.

In causa *Romana, Dispens. matr.* initi inter N. et N., quam Revmus N., Iudex, ex rescripto S. C. de discipl. Sacrament. diei..., instante uxore, instruendam curat, cum vir N., pars conventa, legitime citatus fuerit, (*vel* iterum citatus fuerit ad normam can. 1843, § 2, *vel* opportuna media adhibita fuerint ad eundem arcessendum) iuxta decretum praefati Iudicis diei..., et revera constiterit citationem tempore utili ad notitiam dicti viri pervenisse, iuxta intimationem rite peractam a cursore Curiae die..., (*vel* iuxta syngrapham receptionis per publicos tabelliones delatam), ac simul constiterit eundem conventum, die et hora praescripta, neque dimidia parte horae immediate sequentis, coram iudice non comparuisse, et absentiae excusationem affere neglexisse, neque ullo modo ab eiusmodi inobedientia recedere voluisse, Revmus Iudex instructor, audito defensore vinculi, eundem virum contumacem declarat; mandans ut, servatis servandis, ad ulteriora procedatur, usque ad conclusionem processus: idque parti contumaci notum fiat *ex officio*.

Ad hoc decretum adiiciuntur documenta contumaciam eiusdem partis conventae comprobantia.

Datum ....., die .....

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

L. S.

XXVI.

Decretum citationis testium septimae manus ab oratrice inductorum.

Revmus N., Iudex instructor in causa....., audito vinculi defensore, testes septimae manus a muliere oratrice inductos, examini iudiciali subiici mandat, et ideo ad rem citari; videlicet:

1. N. (ex gr. patrem eiusdem oratricis).
2. N. (matrem, etc.).
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....
7. .....

Datum..., die...

N., Iudex instructor.
N., actuarius.

L. S.

Allegentur litterae testimoniales quae obtentae sunt circa testium excutiendorum fidem et probitatem.

Fiant schedae citatoriae, in forma simili ac pro partibus, mutatis mutandis; et similiter fiat intimatio.

XXVII.

Iudiciale examen testis N. ab oratrice inducti.

Sessio.....

Serventur formae ut pro examine oratricis. Iudex testi defert iusiurandum, iuxta formulam sub n. XVIII, et reserat schedam exhibitam clausam a defensore vinculi, et continentem interrogatoria, quae deinde proponit.

. . . . . .

Ac praestito iureiurando, subscribunt testis, iudex, defensor vinculi et actuarius.

N., testis.
N., Iudex instructor.
N., defensor vinculi.
N., actuarius.

L. S.

Simili modo agendum est quoad ceteros testes septimae manus, et alios qui producuntur vel ad instantiam partis, vel *ex officio*.

XXVIII.

Iudex obstetrices, vel medicos, et matronam ad corporalem uxoris oratricis inspectionem ex officio designat.

Die..., mense..., anno..., in processu super matrimonium quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N.

Revmus N., Iudex instructor, audito defensore vinculi, decrevit:

Procedatur ad legalem inspectionem corporis mulieris N., uxoris oratricis; et ad hoc eligantur, prout praesenti decreto eliguntur, in obstetrices N. et N. (*vel* in peritos medicos N. et N.); in matronam N.

Idque eis notificetur, et moneantur ut die..., mense..., hora..., se sistant in aedibus..., via..., n..., ad memoratam inspectionem peragendam, iuxta C. I. C. et *Regulas* S. C. de disc. Sacr., diei 7 maii 1923.

Quod tum praefatae N., mulieri oratrici, tum defensori vinculi significetur.

N., Iudex.
N., actuarius.

L. S.

Quod spectat ad ipsam inspectionem mulieris peragendam necne, cf. *Regulas,* nn. 84-86.

Quoad qualitates requisitas in eligendis obstetricibus vel peritis, cf. ib. nn. 87-89; et quoad qualitates matronae, ib., n. 91.

Item, mutatis mutandis, editur decretum deputationis pro duobus peritis ad inspiciendum virum, si casus ferat.

XXIX.

Iusiurandum ab obstetricibus, vel medicis, et a matrona praestandum.

Iudex obstetrices, vel peritos, ac matronam moneat de iurisiurandi gravitate, praesertim in huiusmodi processibus, iuxta ea quae in *Decreto* significantur.

Deinceps obstetrices, vel praefati medici, iusiurandum praestant, tactis s. Evangeliis, sequenti formula, mutatis mutandis:

Ego N., deputata ut obstetrix *ex officio,* ad peragendam peritiam canonicam super muliere N., iuro me commissum officium fideliter obituram, eaque omnia exquisituram et deducturam, quae, per experimentum iuxta medicae artis principia absolutum, ad admittendam aut excludentam matrimonii consummationem conferre censeam; servatis praesertim

praescriptionibus *Regularum* S. C. de disciplina Sacramentum, diei 7 maii 1923, cap. XIII; et tam in scripta relatione, quam in orali interrogatiore, omnia expositurum iuxta veritatem; necnon secretum servaturam. Sic me Deus adiuvet, etc.

Pariter, tactis s. Evangeliis, matrona iurat:

Ego N., designata *ex officio* ut adstem corporali inspectioni mulieris N., iuro me officium meum fideliter impleturam, observando potissimum praescriptiones *Regularum* S. C. de disc. Sacr., diei 7 maii 1923, cap. XIII, ac praesertim curaturam ne fraus committatur, atque ut pudoris leges sartae et tectae serventur; necnon in orali interrogatione omnia exposituram iuxta veritatem, et secretum servanturam. Sic me Deus adiuvet, etc.

De iis quae in peragenda inspectione servari debent, ac de ratione eiusdem inspectionis exsequendae, confer *Regulas*, nn. 91 et 93.

Si vero iudex dubitet de sufficienti instructione obstetricum, adhibeant peritum medicum qui easdem ad rem instruat.

Inspectionem obstetrices vel periti seorsim exequi debent, servatis *Regulis*, n. 93.

Peracta inspectione, pariter singuli seorsim relationem factae inspectionis et suam sententiam scripto consignent, in attestationibus tradendis intra terminum a iudice praefinitum, et quae actis integrae allegandae erunt.

Iudex autem designat locum, diem et horam ad orale examen peritorum et matronae.

XXX.

Orale examen periti vel obstetricis.

Anno, coram iudice, adstantibus, comparuit D. N. (ut in aliis sessionibus; cf. initium examinis uxoris oratricis, mutatis mutandis).

Iudex instructor, perito vel obstetrici iterum delato, si ita existimet, iureiurando de veritate dicenda, reserat schedam obsignatam, ubi continentur articuli concinnati a defensore vinculi, quos hic praesertim eruerit ex relationibus ab iisdem peritis exhibitis, iuxta generales et peculiares circumstantias et difficultates, quae in casu actualis inspectionis sunt quidem animadvertendae.

Eiusmodi autem articuli, praeter eos qui in schemate infra notantur, desumi debent ex vulgatis a S. Sede instructionibus, seu ex Instr. Congr. Concilii, *Cum moneat glossa*, diei 22 augusti 1840; ex Instr. S. C. S. Off., *Iudex ad hoc deputatus*, a. 1858, et ex Instr. eiusdem S. O., (ad Episcopos Rituum Orientalium), *Queadmodum matrimonii foedus*, an-

1883, tit. VI, art. 5; atque ex consulto viri periti, pro difficultatibus alicuius peculiaris casus.

. . . . . .

Praestito iureiurando de veritate dictorum et de secreto servando sequuntur subscriptiones, ut de more.

XXXI.

Orale examen matronae.

Serventur formae ut pro orali examine peritorum, mutatis mutandis.

Post rursus praestitum, si iudici videatur, iusiurandum de veritate dicenda, et post interrogationes generales, sequuntur quaestiones speciales . . . . . .

. . . . . .

Si balneum adhibitum non fuerit, secunda interrogatio, uti patet, est omittenda.

Emisso iureiurando de veritate dictorum et de secreto servando, fit subscriptio.

XXXII.

De viri inspectione.

Quatenus viri inspectio requiratur (ad normam *Regularum*, n. 84, § 2), duo medici *ex officio* deputari debent, qui, praestito duplici iureiurando, de munere fideliter adimplendo et de secreto servando (ut dictum est pro obstetricibus, vel medicis, quoad mulieris inspectionem, mutatis mutandis), a iudice moneantur ut singuli seorsim inspectionem viri, servata honestate, perficiant, et perscrutentur ea quae in *Regulis*, n. 95, adnotantur.

Expleta inspectione, singuli seorsim relationes scripto consignent et iudici exhibeant, quae in actis integrae inseruntur, et ex quibus defensor vinculi suas expromit interrogationes.

Fit autem orale examen singulorum medicorum, in quo, si iudici videatur, post rursus praestitum iusiurandum de veritate dicenda, et post interrogationes generales, proponendae sunt quaestiones peculiares prout eruuntur ex Instructionibus a S. Sede typis editis, quae supra memoratae sunt, n. XXX, iuxta casus adiuncta.

In genere prae oculis habendae sunt quae sequuntur, *ex Regulis*, cit. n. 95:

. . . . . .

Et ad veritatem detegendam iudex, audito defensore vinculi, cuncta experiatur, ad normam *Regularum*, et ut adno-

tatum fuit in examine peritorum pro mulieris inspectione, congrua congruis referendo.

Demum, post delatum iusiurandum de veritate dictorum et de secreto servando, sequitur de more subscriptio.

XXXIII.

Conclusio instructionis processus.

In processu super matrimonio quod contenditur ratum et non consummatum inter N. et N.,

Interrogatis tum partibus, quae responderunt se nihil aliud habere quod deducant; tum defensore vinculi, qui declaravit sibi nihil amplius inquirendum superesse;

Perpensis omnibus actis, partium, testium ac peritorum depositionibus, relationibus et adnexis documentis;

Cum causa, attentis personarum ac rerum adiunctis, satis instructa sit, Iudex decernit clausam esse instructionem processus, et omnia acta, in authentico exemplari, una cum *voto scripto Illmi ac Revmi Episcopi* et *defensoris vinculi,* transmittenda esse ad S. Congregationem de disc. Sacr.

Ex aedibus..., die...

N., Iudex.

L. S. N., actuarius.

Votum autem defensoris vinculi, nisi agatur de re evidenti, ne adstipuletur parti dispensationem postulanti, sed difficultates moveat, quae tum quoad ordinem processualem, tum quoad quaestionis meritum, refragantur, quamvis sophistis argumentationibus non sit indulgendum.

XXXIV.

Testificato de authenticitate exemplaris actorum.

Facta collatione praesentis actorum exemplaris cum omnibus actis et documentis originalibus existentibus in archivo huius Tribunalis, testor ego infrascriptus constare de fideli transcriptione et integritate eiusdem exemplaris, quod transmittitur ad Sacram Congregationem de disciplina Sacramentorum.

Datum..., die...

In fidem, etc.

N., Iudex.

N., actuarius.

L. S.

610. Normos: Normae servandae in processibus super matrimonio rato et non consummato ad praecavendam dolosam personarum substitutionem. —

In processibus conficiendis super matrimonio rato et non consummato aliquando malo fato evenire potest, quod quis coram tribunali ad deponendum, aut ad se subiiciendum peritorum examini physicorum sistens, alteram personam in ius vocatam, aut quomodolibet in processu partem habentem, dolo substituat. Praesertim in magnis urbibus, ob tam facilem et frequentem de uno in alium locum transmigrationem, hoc facinus est praecavendum.

Haec Sacra Congregatio proinde de sanctitate tanti Sacramenti sollicita, et ne iudicialis inquisitio ad fraudes potius texendas quam ad veritatem dignoscendam inserviat, in huiusmodi processibus has normas servandas esse decrevit.

1. § 1. Officiales huiusmodi causis instruendis praepositi in processus instructione de identitate personarum, quae in tribunali sistunt, et in primis oratoris partisque conventae, diligenter inquirant; et ad hoc expostulent appositum documentum a potestate ecclesiastica aut civili rite confectum, in originali aut in authentico exemplari in actis asservandum.

§ 2. Authenticum exemplar, si singulas personarum notas in huiusmodi documentis signari solitas referre non valeat, ut puta imaginem arte photographica expressam, eas tamen sedulo referat, quae unam personam ab alia non aequivoce distinguant.

§ 3. Quod si huiusmodi documentum haberi non possit, per alia aequipollentia documenta, vel per testes, in tuto ponatur personarum identitas: et huiusmodi documenta aut aetestationes in actis pariter serventur.

§ 4. Si vero iudex instructor aut vinculi defensor aut actuarius probe noscant oratorem seu oratricem aut partem conventam, praetermisso apposito documento identitatis, de certa qua pollent notitia ipsorum in actis fidem faciant.

2. In iudiciali continuanda inquisitione eaedem cautelae serventur quod testium personas et peritorum quoque, seu obstetricum.

3. Huiusmodi cautelas studiosus, prouti qualitas personarum expostulat, observare oportet, quoties aut orator, aut pars conventa, aut testes aut periti ex commissione rogatoria apud aliam Curiam excutiendi sint.

4. § 1. Quoties orator vel pars conventa physicum experimentum subire debeat, documenta de personae identitate iam in actis asservata, aut eorum exemplaria dentur peritis aut obstetricibus, ut ipsis bene explorata sit persona examini subiicienda.

§ 2. Quoties periti, obstetrices aut matrona, respective, quodam in examine partem habentes, personam explorandam personaliter cognoscant, adeo ut sit supervacaneum praefata documenta transmittere, de hac circumstantia in actis fides fiat.

§ 3. Peracto examine, dum peritis aut obstetricibus consueta interrogatoria fiunt, ad comparendum coram tribunali citetur etiam persona examini subiecta, ut de personae identitate interrogationes ei appositae fiant.

§ 4. Quod si persona comparere nolit aut non possit, de identitate ipsius experimento submissae aeque fiant interrogationes, habita ratione tum peritorum relationis, tum documentorum, quae ad hunc finem transmissa fuere, ut dictum est in § 1.

5. Huiusmodi cautelae severius, prout casus feret, erunt observandae, si experimentum habeatur apud aliam Curiam ex mandato rogatorio.

6. Fieri potest quod nonnullis omissis cautelis, vel iisdem non rite observatis, aut non satis proficientibus, substitutio personae dolosa accidat et detegatur, idque contingat:

1⁰ processu adhuc durante;
2⁰ clauso processu, sed nondum Romam transmisso;
3⁰ processu iam Romam transmisso.

1⁰ — § 1. Processu adhuc durante, iudex inquirat an orator seu oratrix aut pars conventa substitutionem procuraverit; et si hanc pars oratrix comparaverit, et conventa non se opponat, audito vinculi defensore, decernat partem oratricem iure decidisse instantiam ulterius producendi, et hoc apposito decreto declaret, in actis asservando.

§ 2. Si pars conventa se opponat, iudex, aeque audito vinculi defensore, statuat utrum et quibus adhibitis diligentiis sit ulterius procedendum.

§ 3. Quod si pars conventa sibi comparaverit dolosam substitutionem, iudex, audito oratore seu oratrice et vinculi defensore, edicat quid in casu praestandum sit ad fraudis effectus penitus removendos, et factorum veritatem stabiliendam attentis omnibus casus circumstantiis.

§ 4. Si pars oratrix et conventa in dolosam substitutionem conspiraverint, processualem inquisitionem haud ulterius procedere posse declaret et decernat iudex, eidemque finem imponat.

§ 5. Parti oratrici, quae facti poenitens se excuset, et novis adductis argumentis petat ad ulteriora procedi, iudex instructor, re collata cum defensore vinculi, habita ratione praecipue novarum deductionum, et alterius fraudis omni excluso periculo, poterit annuere, decernendo ulteriorem instructionis prosecutionem.

§ 6. Si substitutio dolo facta sit non a parte oratrice aut conventa, sed ab alia persona, iudex statuat, accedente defensoris vinculi consilio, quomodo fraudis effectibus consuli

possit, ne veritas aliarum attestationum, aut totus processus labefactetur.

2⁰ — § 1. Detecta dolosa substitutione, et clauso iam processu, ad Romam nondum transmisso, Ordinarius, audito iudice instructore et defensore vinculi, statuat utrum ex dolosa substitutione sua vi destituatur integer processus, aut tantum ex quadam parte; et utrum expediat per actorum supplementum occurrere dolosae substitutionis vitio.

§ 2. Casu quo dolosa substitutio acciderit ad impetendam oratoris aut oratricis intentionem, adeo ut eamdem magis confirmari praesumi liceat, Ordinarius in transmittendis actis Romam, rem distincte explicet et declaret.

§ 3. At non semel expediens erit, servatis servandis, ut acta processus ulterius compleantur, ad facta clarius explicanda.

3⁰ Quoties detegatur dolosa substitutio, processu iam Romam transmisso, Ordinarius satagat illico ad hanc Sacram Congregationem transmittere suas animadversiones, audito iudice instructore et vinculi defensore, referens singulas circumstantias facti, et praesumptam causam fraudis et occasionem.

7. Ad compescendum huiusmodi facinus, iudices instructores et Ordinarii prae oculis habeant praescripta canonum 1743 § 3⁰, 1755 § 3⁰ et 2362 eaque applicent, congrua congruis referentes.

In his edendis normis, mens est huic Sacrae Congregationi, ut hae censeantur quid unum efficere cum Regulis editis die 7 Maii 1923; quae iam uberes fructus attulerunt in processum instructione super matrimonio rato et non consummato, atque maiores in posterum allaturas esse sperare fas est, si istae exactius in usum forensem traducantur et intimius perspiciatur earundem intentio, quae plurimum in partium ac testium bona fide fundatur; haec autem asseritur et confirmatur per iusiurandum, quo in praestando, maxime partes exploratum et sibi firme persuasum habere debent, tantummodo veritati obsequendum esse, ne animabus suis, et forte filiis, malum paene irreparabile inferant. Hoc sedulo iudex explicare et inculcare numquam praetermittat.

Cum porro Emi ac Revmi Patres Cardinales Sacrae Congregationi de disciplina Sacramentorum praepositi, praefatas normas maturo examini subiecissent, in plenariis Comitiis diei 23 martii c. a. easdem probarunt et publici iuris fieri, si ita SSmo placuerit, rescripserunt. SSmus autem D. N. Pius Papa XI, in Audientia die 27 Martii 1929 habita ab infrascripto Secretario S. C., haec omnia adprobare et confirmare dignatus est.

Datum Romae, ex aedibus eiusdem Sacrae Congregationis, die 27 Martii 1929.

M. Card. **Lega**, Episcopus Tusculanus, *Praefectus.*

L. S.

D. Jorio, *Secretarius.*

611. Instrukcija: De competentia iudicis in causis matrimonialibus ratione quasi-domicilii. —

In tam effraena divortiorum cupiditate hodie invalescente, quae efficit ut apud omnes fere gentes funestissima vigeat lex civibus tribuens facultatem coniugale vinculum abrumpendi quasi pro lubitu aut saltem non gravibus, et quod peius est, ex industria et fraude confectis causis, consecutum est, ipsos catholicos coniuges facile abripi desiderio nuptias dissolvendi quum matrimoniale consortium ipsis non eam attulerit felicitatem et pacem, quam sensibus nimio indulgentes sibi sponderant.

Verum Ecclesia Christi quamcumque respuit divortii facultatem, quia *quod Deus coniuxit* homini separare non licet; at abiudicare non poterat ius fidelibus instituendi iudicia, quibus comprobare intendant initum matrimonium nullius esse valoris ob aliquod inhaerens coniugali foederi impedimentum dirimens; verumtamen maxime interest iudiciales cognitiones de exsistentia impedimenti fieri servatis adamussim normis a iure statutis. Experientia autem docuit non semel, malo fato, coniuges magis suae libidini quam veritati studentes, satagere causam institui in loco quasi-domicilii, quod sibi facile comparant, potshabito loco domicilii aut matrimoniales contractus.

Etsi in causis matrimonialibus titulus competentiae iudicis, ratione quasi-domicilii iuridicus sit, ad normam can. 1964, tamen nemo est qui non videat pericula quibus idem obnoxius evadat: nedum quia, deficiente animo aut sufficienti causa ad quasi domicilium acquirendum, prout ius requirit, fraudis occasio commode praebetur ad eiusdem titulum fictum seu putativum assequendum; sed maxime quia, translato iudicio apud iudices rerum et personarum ignaros, facilis aperitur aditus fraudibus et improbitati tum coniugum, adversus sanctitatem et contra unitatem matrimonii christiani coniurantium, tum etiam eorum qui lucrum tantum inhiantes, ipsos coniuges edocent de modo quo causam instaurare debent, atque de exitu causae solliciti, non de veritate factorum, testes comparant et instruunt, ut ea deponant et confirment quae optatis conspirent.

Ad eiusmodi tam lugenda incommoda praecavenda, Sacra haec Congregatio, cui vigilantia et tutela disciplinae Sacramentorum commisae sunt, in plenariis Comitiis habitis die 13 Decembris 1929, in Civitate Vaticana, sequentem dedit Instructionem, cui Officiales curiarum aliique ecclesiastici iudices

in causis matrimonialibus titulo quasi-domicilii competentes, ob rei peculiarem gravitatem, fidelissime parere debebunt.

I. — Antequam Officialis uniuscuiusque curiae libellum admittat introductionis causae nullitatis matrimonii ob competentiam ex titluo quasi-domicilii advenarum, praesertim exterae alicuius nationis, causae delibatio, assistente sacri vinculi Defensore, facienda est super his, qui sequuntur, articulis,

1. An titulus quasi-domicilii, ob quem causae nullitatis matrimonii, coram ipsius tribunali, introductio petitur, iuridico fundamento innitatur, seu canonice acquisitus haberi debeat.

2. An et quaenam adducantur rationis, quibus innixi coniuges, causam praedictam inire desiderant extra locum domicilii vel contractus.

3. Quodnam sit causae nullitatis caput, pro matrimonio impetendo.

4. Quaenam probationes et documenta a partibus facilius ibi adduci queant, quum ipsae tam longe distent a loco domicilii aut contractus.

5. Informationes super veritate precum seu libelli, et super adductis probationibus exposcere oportebit ab Ordinario curiae domicilii et contractus; ita ut antequam huiusmodi informationes habeantur et sufficientes censeantur, ad ulteriora procedere minime fas sit. Quod si praefatus Ordinarius asserat coniuges sibi comparare intendisse forum ex quasi-domicilio, ad insidias veritati struendas, quamobrem causam sibi avocare postulet, super hoc potissimum erit inquirendum, utrum nempe conveniens sit Ordinarii petitioni assentire.

II. — In huiusmodi praeiudiciali inquisitione sacri vinculi Defensoris est ad normam iuris communis canonum 1968, 1969, 1984:

1. Opportunas interrogationes facere super praedictis articulis.

2. Responsiones partium aut exhibita documenta perpendere, et super his suas peragere animadversiones, et petere ut aliquis testis audiatur, aut aliae informationes exquirantur prouti casus ferat.

III. — Quamvis in eiusmodi causa incidentali praeiudiciali vinculi Defensor praecipuas partes agat — adeo ut asserere liceat, quae hac Instructione praecavere intendimus incommoda, evitari posse, si vinculi Defensor suum officium diligenter expleret — nihilominus Officialis curiae, cui causa defertur titulo quasi domicilii, erit causam incidentem moderari, et instruere et ea decernere quae incidentem quaestionem ad aequam definitionem perducant ad normam canonum 1837-1841.

IV. — 1. Proinde Officialis satagat in ius vocare coniuges, aut etiam testes ad instantiam partium vel Defensoris vinculi,

seu ex officio adductos, eosque interrogationibus submittere, adhibitis interrogationum formulis a vinculi Defensore ad normam iuris concinnatis.

2. Officialis autem erit rem ita moderari, ne nimii testes adducantur, neque instrumenta aut documenta ad rem stricte non facientia exhibeantur; secus quaestio, suapte natura praeiudicialis et expedito processu definienda, nimis implicata evaderet et difficilioris solutionis, atque ita fraudibus et malitiis aperiretur aditus.

3. Quare quoties Officiali videatur quaestio satis instructa probationibus et deductionibus, audito Defensore, decernat causae praeiudicialis instructionem esse clausam.

4. Dein omnibus perpensis quae deducta sunt, et acceptis vinculi Defensoris animadversionibus, et attente consideratis Ordinarii domicilii et contractus informationibus, maxime si hi expetant causam a se avocari, decretum ipse edat quo, causam vel attribuat iudici quasi-domicilii, vel iudici domicilii aut contractus.

5. Si huic decreto vinculi Defensor non acquiescit et petit causam nullitatis deferri iudici domicilii aut contractus, exarare idem debet animadversiones, quibus suam oppositionem congruis argumentis sustentet.

6. Integrum est partibus vel harum alterutri se opponere iudicis decreto, et ad hoc exhibere suas deductiones aut documenta.

7. His sedulo perpensis, Officialis curiae vi can. 1841 potest suum decretum corrigere aut revocare.

8. Si iudex omnibus perpensis persistat in suo decreto, idemque confirmet, quaestio incidentalis deferenda erit per recursum Defensoris vinculi ad hanc Sacram Congregationem pro definitione.

V. — 1. Quoties autem quaestio de nullitate definita sit apud iudicem quasi-domicilii, et huiusmodi competentiam haec Sacra Congregatio suo rescripto non probaverit, in secunda instantia Defensor vinculi debet in primis ad examen adducere acta praeiudicialis instantiae de competentia circa quasi-domicilium, et si censeat rem non bene fuisse definitam, ad hanc Sacram Congregationem rem deferat.

2. Si causa de nullitate, ad curiam primae instantiae, vi quasi domicilii partis conventae, delata sit antequam edita fuerit haec Instructio, Defensoris vinculi erit huiusmodi quaestionem de competentia delibare, et ea omnia advertere et deducere, quae in Domino ei magis expedire, videantur, pro gravitate sui officii, et quaestionem ad hanc Sacram Congregationem deferre, si suspicio non spernenda adsit, fraudem, dolum aut saltem errorem in perpendendo isto titulo competentiae non defuisse.

3. Idem ius et officium est Defensoris vinculi in tertia et ulteriore instantia.

Praesentem Instructionem in Audientia diei 22 Decembris an. 1929 SSmus Dñus Noster Pius divina Providentia Pp. XI, audita relatione infrascripti Secretarii Sacrae Congregationis ratam habere et adprobare dignatus est, eamque exsecutioni in omnibus curiis dioecesanis, Archiepiscoporum et Episcoporum onerata conscientia, mandari iussit: quibuscumque contrariis minime obstantibus.

Datum Romae ex aedibus Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 23 Decembris 1929.

M. Card. **Lega**, Episcopus Tusculanus, *Praefectus*.

D. Jorio, *Secretarius*.

L. S.

XIV SKYRIUS.

CIVILIŠKOS JUNGTUVĖS (DE MATRIMONIO CIVILI).

612. Medžiaga. — 1. Apibrėžimas, 2. Padalinimas, 3. Istorija, 4. Įgimtis ir vertė, 5. Bausmės ir 6. Valstybės išskyrimas.

613. Apibrėžimas. — Civiliškos jungtuvės plačiąją prasme yra tada, kai valstybės įstatymais įsakyta tikybiškai tuoktis, t. y. kiekvienam savo bažnyčioj, arba prie savo dvasiškio. Pati moterystė yra tvarkoma ne bažnytiniais, tik valstybės įstatymais.

Civiliškos jungtuvės suglaustąja ir tikrąja prasme yra tada, kai civiliškai tuokiamasi, arba prie valstybės atstovo ar valdininko, pav., viršaičio, burmistro ir t.t. Tas jungtuves ir moterystę visai tvarko valstybė, t. y. leidžia visus moterystės įstatymus, nutaria šalių teises ir priedermes, moterystę skelbia netikra, panaikina tikrą moterystę, išskiria šalis ir t.t. Čia dažniausiai nesvarbus pats Dievas — nesvarbios įgimtoji ir pozityvinės Dievo teisės. Juo labiau nesvarbūs bažnytiniai įstatymai.

Atbulai, civiliškomis jungtuvėmis nevadinama to, kai šalys padaro dalies sutartį. Taip pat ne civiliškos jungtuvės ar moterystė, kai šalys, tikybiškai susituokusios, tai praneša pasaulinei valdžiai. Iš naujo civiliškai nebesituokiama. Valstybės valdžia jų moterystę tik įregistruoja savo knygose. Tai daroma civiliniams moterystės padariniams gauti.

614. Padalinimas. — Civiliškos jungtuvės skirstomos šiaip:

1) Būtinos, įsakytos ar priverstinės (m. necessarium seu obligatorium). Tai yra tada, kai visiems valstybės valdiniams įsakyta valstybės įstatymais ir civiliškai tuoktis. Bažnytinių jungtuvių visai nepripažįstama. Vien tikybiškai susituokę nelaikomi tikrai susituokusiais. Jų vaikai laikomi neteisiais ir t.t. Jei leidžiama ir tikybiškai eiti į tą pačią moterystę, tai įprastai tik po civiliškų jungtuvių.

2) Laisvos (m. liberum sive facultativum). Tai yra tada, kai valstybės įstatymais leidžiama laisvai taip tikybiškai, taip civiliškai tuoktis. Abi tiedvi moterystės yra laikomos tikromis ir lygiomis su viena antra.

3) Papildomosios (m. subsidiarum) — kai tam tikrais atvejais leidžiama civiliškai tuoktis. Jos dar skirstomos

teisingos, neteisingos ir toleruojamos. Pirmosios yra tada, kai civiliškai tuoktis leidžiama nekrikštytiesiems asmenims. Antrosios — kai į civilišką moterystę eiti leidžiama tiems pakrikštytiesiems, kurie negali tikybiškai tuoktis dėl Dievo teisių ar nepašalinamų bažnytinių kliūčių, nesančių valstybės įstatymuose. Trečiosios — kai civiliškai tuoktis leidžiama tiems pakrikštytiesiems, kurie iš tiesų nepridera prie Bažnyčios ar kitos kurios tikybos, pav., pravoslavų, liuteronių ir t.t.

615. Istorija. — Pirmaisiais krikščionijos amžiais civiliškos jungtuvės ir moterystė krikščionims buvo visai svetima. Taip pat buvo viduriniais amžiais. Tik daugeliui valstybių valdovų nepatiko krikščioniška moterystė, kuri nesutiko su jų puikybe ir kūno geiduliais, ir pradėjo galvoti, kaip paėmus moterystę į savo rankas. Jiems į talką pasisiūlė kai kurie mokslininkai, pav., W. von Occam, Marsilius Patavinus ir t.t., kurie jų pasikėsinimus ant krikščioniškos moterystės įvyniojo į teorijos rūbelį. Tik visa tai ilgai ilgai vis atsimušdavo į Apaštališkojo Sosto uolą ir subirėdavo.

Ko nepajėgta padaryti iš pradžių, tai padarė protestantizmas. Jis paskleidė tokių teorijų, kurios stumte pastūmė pasaulį į civilišką moterystę. Geriausią ir ryškiausią vėliavą civiliškoms jungtuvėms ir moterystei iškėlė Liuteris. Nes jis stačiai pasakė, jog moterystės dalykai tesą pasauliniai ir todėl turį priderėti valstybei[1]). Į tai panašiai yra kalbėjęs taip pat Kalvinas.

Galutinai pabaigė civiliškas jungtuves Pracūzijos XVIII amž. bedieviški filosofai.

Civiliškos jungtuvės išleistos pirmiausia Olandijoj. Tai padaryta 1580. Jos buvo laisvos — visi nekalvinai, taip katalikai, taip nekatalikai, galėjo tuoktis prie reformatorių dvasiškio ar civiliškai. Tik žydams buvo lengviau. Paskum civiliškos jungtuvės išleistos šiose valstybėse: Anglijoj — 1653 m. (priverstinės), Austrijoj — 1783 m., Prancūzijoj — 1792 m. (galutinai)[2]), Italijoj — 1866 m. (priverstinės), Vokietijoj — 1875 m. (visoj valstybėj), Vengrijoj — 1895 m. (būtinos) ir t.t.

Šiandien civiliškos jungtuvės ir moterystė viešpatauja šiuose kraštuose: 1) būtinos — Prancūzijoj, Belgijoj, centralinės Amerikos respublikose (Meksikoj, Chili, Argentinoj, Brazi-

[1]) „Soll man den Juristen befehlen und unter das weltliche Regiment werfen, weil der Ehestand gar ein weltliche äusserlich Ding ist"; vz. M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], 63.

[2]) Paskum civiliškos jungtuvės įdėtos į Napoleono kodeksą. Tas kodeksas pateko ar bent daug atsiliepė kitų kraštų įstatymų leidybai. Todėl su juo daugely kraštų prigijo ir civiliškos jungtuvės. Tai yra, be kitko, viena iš priežasčių, kodėl taip paplito civiliškos jungtuvės.

lijoj), Olandijoj, Vokietijoj, Portugalijoj, Latvijoj, SSSR. ir t.t.; 2) laisvos — Italijoj, Anglijoj, Irlandijoj ir dar kai kuriose valstybėse; 3) papildomosios — Norvegijoj, Švedijoj ir t.t.

Prieškarinės Rusijos įstatymais draudžiama civiliškai tuoktis ir nepripažįstama civiliškos savo valdinių moterystės, sueitos kur kitur. Išimtis — jei moteriškė civiliškai ištekėjo už kitos valstybės piliečio ten, kur tokios jungtuvės pripažįstamos; nes ji tada nustoja savo pilietybės. Vadinasi, prieškarinėj Rusijoj buvo tik tikybiškos jungtuvės ir moterystė (Sv. Z., X 1 str. 31, 65 ir 90). Tik starovierams arba raskolninkams 1874 m. 19 bal. buvo išleistos jungtuvės, panašios į civiliškas, kur jie galėjo tuoktis be dvasiškio, vien įsirašydami į tam tikras metrikų knygas. Tai padaryta dėl to, kad Rusija nepripažindavo nei starovierų tikybos nei jų dvasiškių.

616. Įgimtis ir vertė. — 1. Papildomosios teisingos civiliškos jungtuvės ir moterystė yra tikros ir nedraudžiamos. Tai pasakytina taip pačios valstybės, taip nekrikštytųjų šalių atžvilgiu. Nes čia valstybės kompetencija (n. 38). Tik reikia laikytis įgimtosios ir pozityvinių Dievo teisių. Todėl ir tos moterystės yra nesuardomos ir t.t.

Visos kitos civiliškos jungtuvės ir moterystė savaime yra netikros, neveizint į tai, ar į jas eina pakrikštytieji su vienas antru ar pakrikštytieji su nekrikštytaisiais. Todėl jų negali leisti ar pripažinti valstybė. Be to, valstybė čia neturi jokios galios (nn. 32-39). Taip pat nė katalikai negali į jas eiti.

Pasakiau s a v a i m e n e t i k r o s. Nes išimami tie, kurie nėra pasyvūs katalikų Bažnyčios jungtuvių formos subjektai — civiliška jų moterystė yra tikra. Bet tai ne dėl to, kad laikomasi civilinių formalumų. Tai dėl to, kad laikantis anų formalumų tikrai pareiškiamas moterystės sutikimas. Tik neturi būti suardomosios Dievo ar kitos kliūties[1]). Ar tokia intencija iš tiesų turėta, nagrinėtini atskiri atvejai[2]). Atbulai, civiliškos jungtuvės ir moterystė yra netikra net, turint intenciją tikrai susituokti, kai šalis saisto katalikų Bažnyčios jungtuvių forma[3]). Tik dėl anos intencijos moterystė gali būti pataisyta iš šaknų (n. 547). Todėl tie katalikai, kurie, pamynę po kojų bažnytines jungtuves, tik civiliškai susituoktų ir toj moterystėj gyventų, būtų ne kas kita, kaip vieši konkubinai[4]).

---

[1]) S. C. Inqu., 3 apr. 1878; 6 sept. 1876.

[2]) Plg. S. R. R., *Argentinen.*, 22 iul. 1912; 18 nov. 1918; *Colonien.*, 27 aug. 1910.

[3]) Plg. B e n e d i c t u s XIV, const. „Reddite", 17 sept. 1746; Syllabus errorum, prop. 71 ir 73.

[4]) S. Poenit., instr. 15 ian. 1866; S. C. C., 31 iul: 1867; L e o XIII, ep. encycl. „Inscrutabili", 21 apr. 1878; ep. encycl. „Arcanum", 10 febr. 1880.

2. Civiliškos jungtuvės ar moterystė, išėmus papildomąsias teisingas su aukščiau kalbėtąja išimtimi, yra draudžiamos. Nes: 1) Valstybė neturi jokios galios pakrikštytųjų moterystėj. 2) Dažnai laužomos įgimtoji ir pozityvinės Dievo teisės, pav., panaikinama moterystė ir leidžiama poligamija, einant tokiems asmenims į kitą moterystę. 3) Braunamasi į Bažnyčios sritį. 4) Varžoma katalikų sąžinės laisvė, priverstinai liepiant civiliškai tuoktis. 5) Kurstomas religinis indiferentizmas. 6) Žeminama pati moterystė, nuplėšiant nuo jos religinį rūbelį ir pridengiant netinkamu civilišku skarmalu. 7) Kenkia šeimai ir tarpiškai visuomenei, labiausiai tada, kai leidžiama moterystė panaikinti ir eiti į kitą. 8) Įžeidžiama vieša dorovė; nes proteguojamas, ginamas, laikomas teisiu viešas konkubinatas, poligamija, leidžiama neteisiai išskirti ir sėti papiktinimas[1]).

3. Nors visos civiliškos jungtuvės ar moterystės, išėmus papildomąsias teisingas, kaip kalbėjome aukščiau, yra smerktinos, bet visų blogiausios jų yra priverstinės. Nes jos visai varžo katalikų laisvę, dėl negausingos dalelės netikinčių žmonių dažnai užmetamas didžiajai daliai piliečių nepakeliamas jungas ir nereikalinga našta, ir nepripažįstama bažnytinės moterystės. Bloga ir tai, kai civiliškai tuoktis įsakoma pirma ir tik paskiau leidžiama tikybiškai tuoktis; nes tai yra Bažnyčios pažeminimas ir varžoma katalikų laisvė eiti sakramentų.

4. Daug blogo pasauly toleruojama dar didesnei negerovei išvengti. Todėl kur civiliškos jungtuvės per fas nefas yra būtinai įsakytos, toleruojama štai kas:

1) Galima civiliškai tuoktis civiliniams padariniams gauti. Tik turi būti tenorimos atlikti visai civilinės apeigos, ne sueiti į kitą moterystę[2]). Kur leidžiama, pirma reikia susituokti Bažnyčioj. Jei įsakyta pirma civiliškai tuoktis, tai kuo greičiausiai reikia tikrai susituokti Bažnyčioj ir iki tolei negalima drauge gyventi ir lytiškai santykiauti[3]). Jei būtų bažnytinė kliūtis, tai net, jau civiliškai tuokiantis, pirma reikia gauti bažnytinė dispensa.

2) Kartais net reikia civiliškai susituokti. Tai yra tada, kai, to nepadarius, kiltų didelė negerovė šalims, vaikams ar Bažnyčiai. Tik ta priedermė yra ne valstybės įstatymų atžvilgiu (nes jie prieštarauja Dievo teisėms ir todėl yra jokie arba pseudo-įstatymai). Tai įsako meilės dėsniai, kurie liepia vengti negerovės sau, vaikams ir t.t.

---

[1]) P. Malakauskis, Civilinės jungtuvės, Kaunas 1926, 26-29.

[2]) S. Poenit., instr. ad episc. Italiae, 15 ian. 1866; S. C. pro neg. eccl. extr., ad episc. Argentinae, 20 febr. 1889; S. C. C., *Olomucen.*, 7 ian. 1899.

[3]) S. Poenit., instr. ad episc. Italiae, 15 ian. 1866.

3) Klebonai, apskritai, negali leisti tuoktis tiems, kuriems valstybės įstatymais draudžiama civiliškai tuoktis. Kitaip būtų vaikams didelė skriauda ir kiltų daug pavojaus pačioms šalims (labiausiai poligamijos), jei valstybė jų nelaikytų tikrai susituokusiais. Tik jei čia būtinai reikėtų tuoktis, būtent, sąžinei patenkinti, vaikams legalizuoti, tai eitina yra į sąžinės moterystę ar prašytina yra dispensos susituokti prie dviejų liudytojų arba taikintinas yra nepaprastasis atvejis, apie kurį kalbama kan. 1098.

5. Valstybės valdininkas leistinai tegali aktyviškai dalyvauti civiliškose jungtuvėse civilinėms apeigoms įvykdyti. Kitaip jo veiksmas yra savaime (intrinsece) blogas ir todėl visada blogas[1]).

Labai ginčijamasi, ar valstybės atstovas galįs leistinai dalyvauti civiliškose jungtuvėse, žinodamas, kad šalys paskum nebeis tikybiškai tuoktis, ar kad yra kanoniška ar Dievo teisių kliūtis, kuri nepripažįstama valstybės įstatymais. Tai kai kurie leidžia. Pamatas — S. C. S. Officii 1886 m. 27 geg. ir Šv. Penitenciarijos 1883 m. 28 lapkr. atsakymai[2]). Bet daugelis tai laiko draudžiamu[3]). Nes taip S. C. S. Officii, taip Šv. Penitenciarijos atsakyme nesą pasakyta, jog anas veiksmas esąs „intrinsece" blogas, ir to neleistinumo nesą matyti daiktų įgimtimi. Paskutinioji nuomonė yra apytikresnė ir „practice tuta". Todėl dėl didžiausios ir proporcingos priežasties leistinai galima aktyviškai dalyvauti civiliškose jungtuvėse atskirais atvejais.

617. Bausmės. — Kas civiliškai tuoktųsi draudžiamais atvejais ar netikybiškai, tas užsitrauktų štai kurias bažnytines bausmes: 1) užsitraukia įvykio nešlovę (kan. 2293, § 3); 2) kas gyvena civiliškoj moterystėj, tas pašalintinas yra nuo teisių bažnytinių veiksmų (kan. 2294, § 2, plg. 2357, § 2); 3) negalimas katalikiškai laidoti, jei nė mirdamas nedarė apgailos (kan. 1240, § 1, n. 6); 4) negalima išrišti nuodėmių, iki pataisys moterystę ar pames antrąją šalį; 5) negali būti krikšto ar sutvirtinimo tėvai; 6) negalima laiminti (kan. 2357, § 2, 1078, 2256, n. 2), ir 7) vaikai yra neteisūs ir iregularūs.

Be to, iš civiliškos moterystės, viešo ir žinomo konkubinato, kyla viešo padorumo kliūtis (n. 338).

---

[1]) S. Poenit., instr. 15 dec. 1865.

[2]) I. Bucceroni, Theologia moralis, II 983; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[2], II n. 1554; plg. B. Ojetti, Synopsis[3], n. 3894.

[3]) Pav.: Fr. Wernz, Ius decretalium, IV[2] n. 208; Al. De Smet, De sponsalibus[3], I n. 406; C. Gennari, Consultazioni morali, 226; F. M. Cappello, De matrimonio, n. 734; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 673.

618. Valstybės išskyrimas. — 1. Pasaulinis teismas gali išskirti civilišką moterystę, jei šalys nėra tikrai tikybiškai susituokusios. Taip pat gali civiliškas moterystes paskelbti netikromis, kai tokios yra Dievo teisėmis ir joms nepriešta-raujančiais valstybės įstatymais. Atbulai, pasaulinis teismas negali panaikinti civiliškos moterystės, tikros Dievo teisėmis (įgimtąja ir pozityvinėmis Dievo teisėmis), ar kai šalys dar yra tikrai suėjusios į bažnytinę moterystę. Juo labiau tai pasakytina, kai vien tikybiškai susituokta.

Ginčijamasi, ar pasaulinis teismas galįs leistinai išskirti šalis, taip civiliškai, taip tikybiškai susituokusias, didžiausiame reikale. Tai vieni neigia, nes tai esą savaime bloga[1]). Kiti leidžia, sakydami, jog tai nesą savaime bloga[2]). Paskutinioji nuomonė yra bendresnė.

2. Kas čia pasakyta apie pasaulinį teismą, tas pat, apskritai, pasakytina apie tuos, kurie pasaulinį teismą prašo panaikinti moterystę. Bepridėtina tai, kad galima prašyti pasaulinį teismą paskelbti bet kurią moterystę netikra vien civilinių padarinių atžvilgiu. Atbulai, neleistina prašyti panaikinti tikrą moterystę ar išskirti taip, jog būtų galima eiti į kitą moterystę prieš Dievo teises ar bažnytinius įstatymus.

Šiaip jau Bažnyčia nereikalauja civilišką moterystę panaikinti ar paskelbti netikra, einant į naują moterystę.

---

[1]) Pav.: I. Bucceroni, Theologia moralis, II 983; I. Gasparri, Smet, De sponsalibus[3], I, n. 401; H. Noldin, De sacramentis[13], n. 673.

[2]) Pav.: I. Pighi, De sacramento matrimonii[2], n. 131; Al. De Tractatus canonicus de matrimonio[3], II n. 1554.

XV SKYRIUS.

PRAŠYMŲ PAVYZDŽIAI IR T.T.

I. IŠORINĖJ SRITY.

619. Prieš jungtuves. — I. Prašymas vyskupui. — 1) Nuo kliūties greitame reikale:

Antonius N., aetatis 30 annorum, viduus, parochiae N., et Anna N., aetatis 26 annorum, coelebs, parochiana mea, matrimonium inter se inire exoptant. Nunc vero, postquam omnia parata sunt ad nuptias et nupturientes ad alienam regionem sunt discessuri, adeo ut matrimonium, sine gravissimo incommodo, nequeat differi, usquedum a S. Sede impetrata fuerit dispensatio, innotuit impedimentum consanguinitatis, in tertio gradu aequali lineae collateralis. Quare humillime supplicant Excellentiae Reverendissimae, ut super eo impedimento, vi can. 1045, § 1 cum ipsis dispensare dignetur.

Causae sunt: 1) aetas oratricis superadulta et 2) orator viduus et quatuor prolibus minorennibus oneratus adiutorio uxoris indiget.

Testor oratores, orthodoxae fidei cultores, esse divites.

Cum summae venerationis sensu subscribo.

N., parochus parochiae N.

Die... mensis... anni...

2) Nuo nerezervuotųjų apžadų:

N. N., aetatis 30 annorum, coelebs, parochiae X, olim, aetatis decimum octavum annum nondum adepta, votum castitatis privatim emisit. Nunc vero, ut conscientiae suae consulat, cupit matrimonium inire. Quare humillime supplicat Excellentiae Reverendissimae, ut super dicto voto, vi can. 1313, n. 1, cum ipsa dispensare dignetur.

Causa est: stimulis carnis exagitata, matrimonio indiget in remedium concupiscentiae.

Testor oratricem, orthodoxae fidei cultricem, esse pauperem.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., parochus parochiae N.

Die... mensis... anni...

3) Nuo užsakų:

N.N. et N.N., parochiani mei, matrimonium quantocius contrahere cupientes, humillime petant dispensationem super duabus *(vel una)* matrimonii publicationibus.

Causa est...

Quae supra exposita sunt, facta diligenti inquisitione, vera me reperisse testor.

Amplitudinis Vestrae humillimus famulus
N.N., parochus N. parochiae.

620. II. Prašymas vyskupui gauti Apaštališkojo Sosto dispensą. — 1) Nuo gentystės ir svainystės:

Iosephus N., aetatis 35 annorum, viduus, parochiae X, et Magdalena N., 30 annorum, vidua, parochiana mea, matrimonio inter se copulari cupiunt. Obstat vero impedimentum affinitatis in primo gradu lineae collateralis aequalis, ex eo proveniens quod orator sit viduus ex sorore oratricis. Quare humillime supplicant Excellentiae Reverendissimae, ut super dicto impedimento dispensationem S. Sedis impetrare dignetur.

Causae sunt: periculosa vitae conversatio, sponsus duabus prolibus minorennibus gravatus uxoris indiget adiutorio et oratrix ad eas proles educandas idonea dicitur.

Testor oratores, orthodoxae fidei cultores, adeo pauperes ac miserabiles esse ut solo manuum labore vivant. Solvent tamen pro expensis... litus, quos apud me deposuerunt.

Cum summae venerationis sensu subscribo
N. parochus in N.

Die... mensis... anni...

Tada vietos ordinaras rašo prašymą Apaštališkajam Sostui:

Iosephus N..., annorum, viduus, et Magdalena N., coelebs..., annorum, diocesis N. subditi, matrimonium inire confidentes, ad pedes S. V. humiliter provoluti, devote implorant dispensationem super impedimento affinitatis in primo gradu lineae collateralis aequalis, ex eo poveniente quod orator sit viduus ex sorore oratricis.

Causae sunt..., kaip aukščiau.

N. N., Episcopus N., testatur oratores, dioecesis N. subditos, esse vere pauperes et miserabiles, ex sua industria et manuum labore viventes, ac nullius taxae esse capaces.

2) Nuo mišrios tikybos:

Anna N., catholica, 23 annorum, parochiana mea, matrimonium inire cupit cum Francisco N., baptizato, sed N. haeresi addicto, et in errore hucusque pertinaci.

Quare humillime supplicat Excellentiae Reverendissimae, ut super impedimento mixtae religionis dispensationem S. Sedis impetrare dignetur.

Causae sunt: 1) vani conatus ut oratrix matrimonio renuntiet; 2) fundata spes conversionis partis acatholicae, et 3) periculum matrimonii civilis.

De caetero ambae partes, catholica et acatholica, cautiones ad normam iuris praestiterunt; nec ullum serium subest motivum de earum implemento dubitandi.

Pars catholica pro expensas apud me deposuit..... litus.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., parochus N.

Die..., mensis....., anni....

621. Po jungtuvių. — I. Prašymas vietos ordinarui. — Greitame reikale:

Petrus N., 30 annorum, parochiae N., et Maria N., 23 annorum, parochiana mea, praemissis de more publicationibus antenuptialibus, matrimonium in facie Ecclesiae bona fide contraxerunt et successive consummaverunt. Innotuit vero impedimentum consangvinitatis in secundo gradu aequali collaterali; non potest autem matrimonii convalidatio, absque gravis mali periculo, differi usquedum a S. Sede dispensatio obtineatur, siquidem pseudo-coniuges nec separari possunt, per tempus recursui Romano necessarium, nec attenta nullitatis revelatione in parochia, simul cohabitare gravi populi christiani offensione queunt. De caetero parati sunt ambo renovare consensum in facie Ecclesiae.

Quare cupientes matrimonium convalidare, humillime supplicant Excellentiae Vestrae, ut super praefato impedimento, vi can. 1045, § 2, dispensare dignetur.

Causae sunt: 1) matrimonium bona fide contractum, 2) formalitates civiles, et 3) proles legitimanda, kaip aukščiau.

622. II. Prašymas vietos ordinarui gauti Apaštališkojo Sosto dispensą. — 1) Dispensuoti:

Ioannes N., aetatis 40 annorum, et Casimira N., aetatis 35 annorum, parochiani mei, praemissis de more publicationibus antenuptialibus, matrimonium in facie Ecclesiae bona fide contraxerunt et successive consummaverunt; innotuit autem impedimentum affinitatis in secundo gradu lineae collateralis, ex eo proveniens quod vir viduus duxerat consobrinam germanam praesentis putatae uxoris.

Quare humillime supplicant Excellentiae Vestrae, ut super memorato impedimento dispensationem S. Sedis impetrare dignetur.

Causae sunt...

Testor oratores..., kaip aukščiau.

2) Pataisyti iš šaknų:

Franciscus N., aetatis 30 annorum, et Maria N., aetatis 28 annorum, parochiani mei, praemissis de more publicationibus, quin detectum fuerit impedimentum, matrimonium in facie Ecclesiae bona fide, cum vero ac sincero utriusque consensu, qui asseritur adhuc perseverare, contraxerunt, ac successive consummaverunt, prole inde suscepta.

Obstat vero impedimentum publicum consanguinitatis in tertio aequalis gradu collaterali.

Uterque contrahens a paucis diebus nullitatis matrimonii conscius existit, sed vir nullo modo ad renovandum consensum (per se vel per procuratorem) adduci potest.

Quare oratrix Maria N., ad consulendum conscientiae suae, ac coniugem gratiarum matrimonii participem reddere prolemque legitimare cupiens, humillime supplicat Excellentiae Vestrae, ut sanationem in radice praefati matrimonii a Sede Apostolica procurare dignetur.

Cum summae venerationis sensu subscribo

Die..., mensis..., anni... N. parochus in N.

II. SĄŽINĖS SRITY.

623. Prieš jungtuves. — 1. Prašymas vietos ordinarui.— 1) Nuo vien sąžinės srities kliūties:

Titus et Titia, dioecesis N. subditi, inter se matrimonialiter coniungi cupiunt. Obstat vero impedimentum criminis, ex adulterio cum fide data proveniens. Impedimentum est occultum nec timetur manifestandum; omnia autem sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, usquedum ab Apostolica Sede obtineri possit dispensatio, absque scandali et nupturientium infamiae periculo differi potest.

Quare humillime suplicat Excellentiae Vestrae, ut cum ipso, vi can. 1045, § 1, dispensare dignetur.

Causae sunt: 1) omnia ad nuptias parata, et 2) scandala gravia vitanda.

Cum summae venerationis sensu subscribo

Die..., mensis..., anni.... N., confessarius in N.

2) Nuo sąžinės srities kliūties, susibėgus su išorinės srities kliūtimi:

Titius et Titia, volentes inter se matrimonialiter copulari, dispensationem obtinuerunt super impedimento consanguinitatis in tertio aequali gradu collaterali. Iamvero in confessione innotuit impedimentum, omnino occultum et nullatenus manifestandum, criminis, absque machinatione, ex eo quod sponsi adulterium admiserint et mutuo fidem dederunt de ineundo matrimonio.

Quare, cum omnia sint ad nuptias parata nec matrimonium, usquedum ab Apostolica Sede obtineri possit dispensatio, absque periculo gravis scandali et sponsorum infamiae differi queat, humillime deprecantur Excellenciam Vestram, ut, revalidando dispensationem super memorato impedimento publico obtentam super isto quoque criminis impedimento dispensare dignetur.

Causa est: scandala et gravissima mala praecavenda.

Cum omni venerationis sensu

Die..., mensis..., anni.... N., confessarius.

624. II. Prašymas vietos ordinarui gauti Apaštališkojo Sosto dispensą. — 1) Nuo vien slaptos kliūties:

Titia, dioecesis nostrae subdita, olim, decimum octavum aetatis annum adepta, votum perpetuae castitatis (vel ingrediendi religionem approbatam) emisit. Iamvero prudenter iudicatur statum coniugalem, cuius opportuna occasio sese offert, ipsi futurum esse magis salutarem.

Quare humillime supplicat Excellentiae Vestrae, ut dispensationem Sanctae Sedis super praefato voto procurare ipsi dignetur, ut matrimonium inire valeat.

Causa est: 1) quod, nisi nubat in certo periculo salutis versatur, 2) quod ad negotia gerenda iam viro carere non potest, et 3) quod, quum sit pauperrima, hoc matrimonio melius vitae sine egestate transigendae consulit.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., confessarius.

Die..., mensis..., anni....

2) Nuo slaptos kliūties, susibėgus su vieša kliūtimi:

Titius et Titia dispensationem obtinuerunt super impedimento affinitatis in primo gradu lineae collateralis. Iamvero in confessione innotuit occultum impedimentum criminis...

Quare recurrunt oratores, de praemissis dolentes, ad Excellentiam Vestram, humillime rogantes ut super detecto impedimento criminis dispensationem simul ac dispensationis nulliter concessae convalidationem a S. Sede impetrare dignetur.

Causae sunt....

3) Nuodėmklausio prašymas Apaštališkajam Sostui:

Titius et Titia matrimonialiter ad invicem copulari cupiunt. Atvero contraxerunt impedimentum criminis, ex eo quod, vivente Titii uxore, adulterium inter se comiserint ac mutuo matrimonium promiserint, post mortem dictae uxoris

ineundum. Cum autem praefatum impedimentum occultum sit, et, nisi oratores nuptias ineant, periculum immineret scandalorum, ad huiusmodi scandala evitanda et pro suae conscientiae quiete, vehementer exoptant per Sedem Apostolicam absolvi secumque dispensari super contracto impedimento criminis.

Quare Eminentiae Vestrae enixis precibus oratores supplicant, ut sibi de opportuno remedio providere faveat.

Dignetur Eminentia Vestra exsecutionem dispensationis comittere confessario ex approbatis ab oratore eligendo, atque rescriptum dirigere ad infrascriptum E. V. humillimum famulum N. N., in civitate..., via...

4) Kitas prašymas:

Infrascriptus confessarius Sancitati Vestrae humiliter exponit, Titium et Caiam a nuptiis ineundis prohiberi ex occulto impedimento quod contraxerunt ex promissione sibi invicem facta futuri matrimonii durante coniugio quo utraque pars prius ligebatur; dum in foro externo iidem oratores implorant dispensationem ab impedimento publico consanguinitatis in secundo gradu lineae collateralis aequalis. Ne vero, nisi nuptiae iam paratae ineantur, gravia oriantur scandala, idem confessarius enixe postulat ut ab expositis impedimentis releventur.

Et Deus. N., confessarius.

625. Prašymas pataisyti moterystę. — I. Prašymas ordinarui. — 1) Greitame reikale:

Titius et Titia, morte, ex communi consilio et conspiratione, illata in uxorem legitimam oratoris, matrimonium inter se praemissis de more publicationibus, in facie Ecclesiae contraxerunt ac succenssive consummaverunt.

Cum autem dicti oratores, ob impedimentum, ex mortis machinatione, de qua plurimum dolent, proveniens, quod occultum est, in dicto matrimonio remanere nequeant absque dispensatione, cumque convalidatio, sine gravis incontinentiae periculo, differri nequeat, usquedum a. S. Sede dispensatio impetretur, humillime supplicant Excellentiae Vestrae, ut super dicto impedimento, vi can. 1045, § 2, dispensare dignetur.

2) Nuo nusikaltimo:

Titius et Titia, alias, adhuc vivente prima oratoris uxore, se carnaliter cognoverunt, fidemque sibi invicem dederunt de matrimonio inter se contrahendo, si dicta uxor praemoreretur; qua deinde e vivis erepta, neutro tamen oratorum in eius mortem machinante, matrimonium inter se, praemissis de more publicationibus, in facie Ecclesiae mala fide contraxerunt ac successive consummaverunt.

Dum autem dicti oratores, ob impedimentum ex praemissis, de quibus plurimum dolent, proveniens, quod occultum est, in dicto matrimonio remanere nequeant absque dispensatione, pro suae conscientiae quiete, humillime recurrunt ad Excellentiam Vestram, cum ipsis super memorato impedimento, vi indulti apostolici, dispensare dignetur.

Causae sunt: gravissima scandala vitanda et periculum concubinatus. Cum omni....

626. II. Prašymas vietos ordinarui gauti Apaštališkojo Sosto dispensą. — 1) Paprasta dispensa:

Titius et Bertha, adhuc vivente prima oratoris uxore, se carnaliter cognoverunt, fideque sibi invicem data de matrimonio ineundo, si dicta uxor praemoreretur, intuitu matrimonii mortem intulerunt uxori Titii, effectu secuto; qua eadem Titii uxore e vivis erepta, praefati oratores matrimonium publice ac praemissis publicationibus, in facie Ecclesiae contraxerunt ac successive consummaverunt.

Quare, de praemissis, quae occulta manent nec manifestanda timentur, quamplurimum dolentes, humillime rogant Excellentiam Vestram, ut cum ipsis super memorato impedimento dispensationem apostolicam impetrare dignetur, ad hoc ut matrimonium sic nulliter initum convalidari valeat.

Causae sunt...

2) Pataisyti iš šaknų:

Titius et Titia, cum vero sincero Titiae consensu, qui asseritur adhuc perseverare, praemissis de more publicationibus, matrimonium in facie Ecclesiae contraxerunt ac successive consummaverunt. Iamvero hoc matrimonium invalidum est ob impedimentum (omnino occultum ac nullatenus manifestandum) criminis, ex adulterio cum fide data proveniens.

Nunc vero, Titia oratrix, de praemissis quamplurimum dolens, pro suae conscientiae quiete matrimonium convalidare cupit, dum Titius pseudo-coniux impedimenti conscius consensum renovare renuit.

Quare, optans in gratiam Dei redire et numerosam sobolem legitimare, humillime deprecatur oratrix Excellentiam Vestram, ut sanationem in radice praefati matrimonii a Sede Apostolica impetrare dignetur.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., confessarius in N.

Die... mensis... anni...

627. Prašymas Apaštališkajam Sostui sąžinės srity:

1) Paprastu būdu pataisyti moterystę:

Infrascriptus confessarius Sanctitati Vestrae humiliter exponit, Titium et Caiam bona fide nuptias in forma iure

praescripta inivisse; iam autem in foro interno innotuisse occultum impedimentum quod nuptias ineuntes iam contraxerant et promissione sibi invicem facta futuri matrimonii durante coniugio alterutra pars prius ligabatur. Quapropter confesarius enixe postulat ut ab exposito impedimento releventur.

Et Deus.

N., confessarius.

(Data ir adresas).

2) Pataisyti moterystę iš šaknų:

Infrascriptus confessarius Sanctitati Vestrae humiliter exponit, Titium et Caiam bona fide in forma iure praescripta nuptias inivisse, quae tamen invalidae erant ob promissionem sibi invicem factam futuri matrimonii durante coniugio quo alterutra pars prius ligabatur. Perdolens Caia de contacto impedimento suaeque conscientiae consulere exoptans, sed tamen ne Titius, qui matrimonii invaliditatem ex hoc impedimento consequi ignorat, consensum priorem perseverantem revocet, vel saltem eium renovare, etiam privatim et secreto, renuat, humiliter a Sanctitate Vestra implorat sanationem in radice praesentis matrimonii a parte viri putativi.

Et Deus.

N., confessarius.

(Data ir adresas).

III. PAPILDOMOS DISPENSOS PRAŠYMAS NETIKRAI MOTERYSTEI PATAISYTI.

628. Prašymas vietos ordinarui. —

Iacobus N., et Anna N., parochiani mei, in eo sunt ut nuptialiter copulentur, dispensatione S. Sedis ab Excellentia Vestra procurata et fulminata super impedimento consanguinitatis in tertio gradu lineae collateralis aequalis. Atvero bona fide reticitum est in instantia consaguinitatem fuisse duplicem, omissa mentione consanguinitatis in secundo gradu aequali.

Quare, attenta casus urgentia, quatenus omnia parata sunt ad nuptias nec matrimonium, sine probabili gravis periculo differri potest usquedum a S. Sede convalidatio obtineatur, humillime supplicam Excellentiae Vestrae, ut revalidationem obtentae dispensationis concedere dignetur.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., Parochus in N.

Die... mensis... anni...

629. Prašymas vietos ordinarui gauti Apaštališkojo Sosto dispensą. —

Leo N., et Elisabeth N., parochiani mei, matrimonium inituri, dispensationem apostolicam obtinuerunt super consanguinitate in primo mixto cum secundo gradu lineae colateralis. Ast innotuit obstare impedimentum cognationis spiritualis, ex eo quod orator oratricem e fontibus levaverit, quod impedimentum bona fide fuit reticitum.

Quare humillime supplicant Excellentiae Vestrae, ut dispensationis convalidationem simul ac dispensationem super cognatione spirituali a S. Sede impetrare dignetur.

Causae sunt... etc.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., parochus N.

Die... mensis... anni...

630. Prašymas vietos ordinarui sąžinės srity. —

Titius et Titia dispensationem a S. Sede impetrarunt ab impedimento occulto criminis, neutro machinante, oriente ex adulterio et fide data tantum. Innotuit autem adulterio non tantum accessisse promissionem mutuam de matrimonio post mortem uxoris Titii ineundo, sed etiam facto occultam machinationem mortis, quatenus Titius orator, intuitu matrimonii cum Titia, mortem intulerit uxori suae, effectu secuto.

Cum autem casus sit urgens, siquidem omnia parata sunt ad nuptias, nec potest, absque gravis mali periculo, matrimonium differri usquedum recursus ad S. Sedem instituatur. Titius et Titia, de crimine multum dolentes, supplicat Excellentiae Vestrae, ut dispensationis sanationem simul ac dispensationem super noviter detecto impedimento concedere dignetur.

Causae sunt...., kaip aukščiau.

IV. KITOS FORMULĖS.

631. Jungtuvių pranešimas. —

1) Rever. Domine,

Reverentiam Vestram certiorem facio N. N., aetatis...., filium (filiam) N. N. et N., in parochia tua...., die...., mensis..... anni...., baptizatum (baptizatam), coram me infrascripto (vel R. D..., a me specialiter delegato) contraxisse matrimonium cum N. N., filia (filio) N. N. Quod matrimonium dignetur Reverentia Vestra in baptismi librum referre.

Veneranter subscribo

N., parochus N.

X..., die..., mensis..., anni... (sigillum parochiale).

2) Lietuviškai:

N. bažnyčios klebonui.

Pranešama pažymėti N. bažnyčios jungtuvių knygose,

kad N. N., gimęs(usi) N. parapijoj, ...m. ...m. ...d., susituokė su N., N. bažnyčioj, ...m. ...m. ...d.

N., N, parapijos (ar bažnyčios) klebonas.

....m.....mėn....d. Nr...

3) N. Vyskupijos Kūrijai, Metrikų Skyriui

N. klebono

Pranešimas.

Pranešu, kad, pasiremiant N. klebono pranešimu ....m. ...mėn. ....d. Nr...., N. bažnyčios jungtuvių (ar krikštų) knygose.... su Nr.... metrikoj mano pažymėta štai kas: .....susituokė su ...N, N. bažnyčioj, ...m. ...mėn. ..,d.

N. bažnyčios klebonas.

...m. ...mėn. ...d. Nr....

632. Prašymas leisti tuokti perėjūnus (vagus). —

Theresia, parochiana mea, nuptias ambit ineundas cum Leonardo, ex diocesii N. oriundo, nunc incertas sedes habente nec ullibi domicilium vel quasi domicilium retinente.

Diligenti facta inquisitione, nihil potui reperire quod sponsi libertati obstet nec parentes dissentiunt.

Quare Excellentiae supplico, ut mihi quid facto opus sit significare dignetur.

Cum summae venerationis sensu subscribo

N., parochus N.

Die..., mensis..., anni...

633. Leidimas tuokti.

R — do D — ino N.... N.... Parocho
(respect. Rectori) ecclesiae N.

Parocho N. conceditur licentia assistendi in ecclesia N. N., matrimonio nupturientium N. N., ex parochia N. oriundi et, N. N., parochianae huius ecclesiae N., servatis de iure servandis.

Lege praescripta publicationes matrimoniales factae sunt in utraque ecclesia et omnia quae ius constituit pro libertate status comprobanda sunt rite expleta.

Jei būtų dispensuota, tai rašoma: Ordinarii loci dispensatio a trina publicatione matrimoniali concessa est oratoribus die..., mensis...., sub num..... et omnia quae ius constituit pro libertate status comprobanda sunt rite expleta.

N. (vieta). die..., mensis..., anni....

N. parochus N.

634. Nepaprastųjų atvejų formulė. —

Anno Domini..., die..., mensis..., N. N., filius N. et N., natus in N, et habitans in N., aetatis..., annorum, in imminenti mortis periculo constitutus, et consulere exoptans conscientiae (vel legitimationi prolis), prorsus deficiente tempore advocandi ordinarium vel parochum loci, aut opportunam dele-

gationem impetrandi, ad tramites can. 1098, § 2, coram N. N. sacerdote et duobus testibus N. et N. matrimonium legitime contraxit cum N., filia N. et N. etc. Et ego N., subscripsi et testor rem ita se habere.

635. Kaucijų formulė. — 1) Kataliko:

Aš, N. N., katalikas (kė), manydamas tuoktis, leidus Bažnyčiai, su N. N. nekataliku (kurios tikybos), viešai pažadu, kad visus mudviejų vaikus katalikiškai pakrikštydinsiu ir auklėsiu.

N. N. (kataliko parašas)
N. N. (klebono parašas)
N. N. (dviejų liudytojų parašas).

N. (vieta), ...m. ....mėn. ....d.

2) Nekataliko:

Aš, N. N., tvirtinu ir viešai pažadu, kad N. N., su kuria manau tuoktis, niekada nekliudysiu ištikimai atlikinėti savo katalikų tikybos priedermių. Taip pat pažadu leisti visus mudviejų vaikus katalikiškai krikštyti ir auklėti.

N. N. (nekataliko parašas)
N. N. (klebono parašas)
N. N. (dviejų liudytojų parašas).

N. (vieta), ...m. ....mėn. ....d.

636. Klebono dispensa. —

Cum N. N., parochianus meus (parochiana mea) in concubinatu vivat cum N. N., ipsi autem matrimonium inter se inire non possint, obstante impedimento publico dirimente...; cum porro praefatus N. N. parochianus meus aegrotet et, in gravissimo mortis periculo constitutus, matrimonium ineundo conscientiae suae consulere (et prolem a dicto N. N. iam susceptam vel suscipiendam legitimare desideret), atque pro dispensationis gratia impetranda ne ad Ordinarium quidem reccurendi tempus suppetat;

Attenta facultate hisce in adiunctis canone 1044 Codicis I. C. concessa;

Ego, N. N., parochus N., praemisso diligenti examine compertum habens et attestans omnia supra exposita ver. existere nullumque aliud, in quantum scio, praeter expositum impedimentum adesse, — vi praedictae facultatis a iure mihi concessae cum dictis oratoribus, in gratiam praesertim N. N. graviter aegrotantis, dispenso in exposito impedimento, quatenus valide ac legitime matrimonium (omissis ob temporis angustiam proclamationibus antenuptialibus) contrahere in eoque licite permanere possint contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum, die..., mensis..., anni....

N., parochus N.

GENERALINĖ KANONŲ RODYKLĖ

Kan.	Num.
1012	1—12
1013	13—28
1014	29
1015	30
1016	31—39
1017	40—50
1018	51—53
1019	54
1020	55—62
1021	63—65
1022	66—70
1023	71—73
1024	74—75
1025	76
1026	77
1027	78
1028	79
1029	82
1030	83
1031	85—86
1032	88—89
1033	95—97
1034	91—93
1035	99
1036	100—101
1037	100
1038	103—107
1039	175—180
1040	105
1041	105
1042	100
1043	120
1044	125
1045	120
1046	130—132
1047	131
1048	139
1049	140
1050	140
1051	143
1052	144
1053	145
1054	160
1055	166
1056	171—174
1057	169
1058	182—186
1059	187—192
1060	193—205
1061	199—200
1062	201
1063	202
1064	203
1065	207—208
1066	207—209
1067	211—219
1068	220—237
1069	238—248
1070	249—259
1071	258
1072	260—271
1073	272—280
1074	281—290
1075	291—304
1076	305—319
1077	320—332
1078	333—343
1079	344—355
1080	356—358
1081	360—364
1082	267—369
1083	371—379
1084	375
1085	376
1086	380—383
1087	384—392, 441
1088	394—396
1089	397
1090	397
1091	397—398
1092	399—410
1093	411—413
1094	415—417, 431—433
1095	418—424
1096	425—429
1097	435—440, 471—472
1098	444—449
1099	451—453
1100	445—456
1101	457
1102	459—462
1103	464—469
1104	474—476
1105	476
1106	476
1108	478—484
1109	486—488
1110	490—494
1111	495
1112	495
1113	496
1114	498
1115	498
1116	499
1117	499
1118	501—506
1119	507—509, 511—514
1120	515—521
1121	522
1122	522
1123	523
1124	523
1125	524
1126	523

Kan.	Num.
1127	525
1128	527—530
1129	531
1130	531
1131	532
1132	533
1133	535—539
1134	539
1135	539
1136	540
1137	541—542
1138	544—546
1139	547—548
1140	548
1141	549
1142	551—553
1143	554
1960	557—562
1961	562
1962	564
1963	564
1964	564
1965	565
1966	568
1967	568
1968	569
1969	569
1970	571—573
1971	574
1972	574
1973	574
1974	579
1975	580, 583
1076	583
1977	583
1978	583
1979	582—583
1980	583
1981	583
1982	584,—587
1983	587
1984	588
1985	589
1986	591—594
1987	595
1988	596
1989	597
1990	601
1991	602
1992	604—605

ALFABETINĖ RODYKLĖ

Amžius, kliūties apibrėžimas 212, istorija 213, įgimtis 214, krašto amžius 215, valstybės įstatymai 216, kadencija 217, pakeitimai 218, priedai 219.

Aparagium 30.

Apžadai, paprastųjų apžadų kliūties apibrėžimas 183, istorija 184, įgimtis 185, kadencija 186, iškilmingųjų apžadų kliūties apibrėžimas 273, istorija 274, įgimtis 275, platumas 276, bausmės 277, valstybės įstatymai 278, kadencija 279, pakeitimai 280, iškilmingieji apžadai ir nepavartota moterystė 508—510.

Atpildas, tuokėjo 441, 671—672.

Aukštieji šventimai, kliūties apibrėžimas 261, padalinimas 262, istorija 263, įgimtis 264, platumas 265, sekanti kliūtis 266, Rytų Bažnyčios kliūtis 267, bausmės 268, valstybės įstatymai 269, kadencija 270, pakeitimai 271.

Baimė, apibrėžimas 384, padalinimas 385, istorija, 386, teisės 387, naikina moterystę 388, nenaikina moterystės 389, valstybės įstatymai 390, kadencija 391, įrodymas 392.

Bejėgiškumas, žr. negalia.

Bylos, sąvoka 557, padalinimas 558, istorija 559, klausimo pastatymas 560, teismo kompetencija 561—565, tribunolo sąstatas 566—569, moterystės skundas ir prašymas dispensos nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės 571—577, įrodymai 378, liudytojai 579—581, kūno apžiūrėjimas 582—584, proceso paskelbimas, bylos uždarymas ir sprendimas 586 - 589, apeliacija 590—597, teismo išlaidos 598, išimties atvejai 600—605, Sakramentų kongregacijos instrukcijos ir tt. 607—610.

Buveinė 436.

Celibatas 183, 263, 264.

Civiliškos jungtuvės, apibrėžimas 613, padalinimas 614, istorija 615, įgimtis ir vertė 616, bausmės 617, valstybės išskyrimas 618.

Disparagium 30.

Dispensa, apibrėžimas 110, padalinimas 111, istorija 112, pamatas 113, dispensatorius 115, Šv. Sostas 116 - 118, vietos ordinaras 119 - 123, klebonas, nuodėmklausis ir kunigas tuokėjas 124—128, pažymėjimas 130—132, paprastoji galia 134, įgaliotoji galia 135, nuolatinės galios 136, papildymas 137, kas glūdi galioj dispensuoti 138, dispensatorių precedencija 139, galios aiškinimas 141, padariniai 143—145, prašymo klaida ir tiesos nutylėjimas 144, įsaistyta dis-

pensa 145, priežastys 147–151, prašymas 153–162, tikrumas 165, įvykdymas 166—107, nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės 511—514, taksos 175–174, nuo užsakų 79—80.

Draudimas, apibrėžimas 176, padalinimas 177, istorija 178, aktyvas subjektas 179, kadencija 180.

Draudžiamosios kliūtys, apskritai 181, in specie 182—205.

Dvasinė gentystė, apibrėžimas 345, padalinimas 346, kliūties apibrėžimas 347, padalinimas 348, istorija 349, įgimtis 350, platumas 351, dauginimasis 352, valstybės įstatymai 353, kadencija 354, pakeitimai 355.

Emigrantų, jungtuvės 89, 438.

Forma, jungtuvių formos sąvoka 415, padalinimas 416, istorija 417, tikrasis tuokėjas 418–422, įgaliotas tuokėjas 423—430, liudytojai 431—433, leistinas tuokėjas 435—442, nepaprastieji atvejai 444—449, pasyvus subjektas 451—453, liturginė 455–457, mišrių jungtuvių 459—462, moterystė, 12.

Gentystė, apibrėžimas 306 padalinimas 307, kelmas, linijos ir karta 308, apskaičiavimas 309, suradimas linijos ir kartų 310, kliūties apibrėžimas 311, istorija 312, įgimtis 313, platumas 314, dauginimasis 315, bausmės 316, valstybės įstatymai 317, kadencija 318, pakeitimai 319, dvasinės gentystės apibrėžimas 345, padalinimas 346, dvasinės gentystės kliūties apibrėžimas 347, padalinimas 348, istorija 349, įgimtis 350, platumas 351, dauginimasis 352, valstybės įstatymai 353, kadencija 354, pakeitimai 355, legalinės gentystės apibrėžimas 188, 357, padalinimas 189, istorija 190, įgimtis 191, kadencija 192.

Hermafroditai 232.

Iškilmingieji apžadai, kliūties apibrėžimas 273, istorija 274, įgimtis 275, platumas 276, bausmės 277, valstybės įstatymai 278, kadencija 279, pakeitimai 280, iškilmingieji apžadai ir nepavartota moterystė 508—510.

Išpažintis 96.

Išskyrimas, apibrėžimas 501, padalinimas 502, istorija 503, valstybės įstatymai 504.

Išsiskyrimas, teisė 528, padalinimas 529, bendrai susitarus 530, nesutinkant antrajai šaliai 531—532, vaikų auginimas ir auklėjimas 533, dalinis 534.

Įsakymas, tuoktis 17.

Įplaukos, tuokėjo 441, 471—472.

Jaunųjų, kvotimas 62, pamokymas 62.

Jungtuvės, dokumentai 82—83, forma 414—472, metrikos 464—469, metas 478—484, vieta 486—488, naujos 571—555.

Karta 308, 310.

Kaucijos, mišrios tikybos 200, kulto skirtumo 258.

Kelmas 308.

Klaida, apibrėžimas 370, padalinimas 371, atsiliepimas moterystei 372, istorija 373, įvykio 374, teisių 375, valstybės įstatymai 377, kadencija 378.

Klauzulės 168.

Kliūtis, apibrėžimas 99, padalinimas 100, išleidimas ir atšaukimas 103, 105—106, aiškinimas 104, pasyvus subjektas 107, kadencija 109, draudžiamosios 181—205, suardomosios 210—358.

Komunija 97.

Krikšto metrikos 64—65.

Kulto skirtumas, apibrėžimas 250, istorija 251, įgimtis 252, platumas 253, bausmės 255, valstybės įstatymai 257, kadencija 258, pakeitimai 259.

Legalinė gentystė, apibrėžimas 188, 357, padalinimas 189, istorija 190 įgimtis 191, kadencija 192.

Legalizavimas, vaikų 143

Lygi[illegible] **veinė** 436.

Linijos 308, 310.

Liudytojai, reikalingumas 431, savumai 432, dalyvavimas 433.

Mėnesinis, sustojimas 437.

Metas, jungtuvių 478, draudžiamasis 479 - 484.

Metrikos, krikšto 64—65, 82—83, jungtuvių 464—469.

Mergystė, apžadai 183.

Mirties pavojus 120, 445.

Mišri tikyba, apibrėžimas 194, padalinimas 195, istorija 196, kadencija 198, dispensa 199 — 201, nekatalikų apeigos 202, vietos ordinarų ir klebono priedermė 203, bausmės 204.

Monogamija 21—22.

Moterystė, apibrėžimas 2, kilimas 5—7, Sakramentas 9—11, medžiaga, forma ir administratorius 12, tikslas 14—15, leistinumas 16, įsakymas 17, savumai 19—20, monogamija 21—22, nesuardomumas 24—28, teisių prielankumas 29, padalinimas 30, tvarkymas 32 — 39, dispensa 110—174, sutikimas 359 — 364, sutikimo trūkumai 365—392, pareiškimas 393 — 398, sąlyginė 399 — 410, sutikimo tęsimasis 411—413, sąžinės 474—476, padariniai 490—499, panaikinimas 506—525, pataisymas 535—549, bylos 556 - 610.

Negalia, sąvoka 221, padalinimas 222, kliūties apibrėžimas 223, istorija 224, įgimtis 225, platumas 226, nevaisingumas 228, vasektomija 230, hermafroditai 232, laikinė 233, po jungtuvių 234, valstybės įstatymai 235, kadencija 236, pakeitimai 237.

Nepaprastieji atvejai, apskritai 444, mirties pavojus 445, reikalas 446, kunigo dalyvavimas 447, jungtuvių forma 448, pakeitimai 449.

Nevertumas 207—209.

Nesuardomumas 24—27.

Nusikaltimas, apibrėžimas 292, padalinimas 293, istorija

294, platumas 296—299, dauginimasis 300, bausmės 301, valstybės įstatymai 302, kadencija 303, pakeitimai 304.

Pagrobimas, sąvoka 282, padalinimas 283, istorija 284, įgimtis 285, platumas 286, bausmės 287, valstybės įstatymai 288, kadencija 289, pakeitimai 290.

Pamokymas, žmonių 52—53, sužieduotinių 95.

Palaiminimas 457.

Paprastieji apžadai, kliūtis 183—186.

Pareiškimas mot. sutikimo, sąvoka 394, būdas 396, jungtuvių prokūratorius ir vertėjas 397, pakeitimai 398.

Pataisymas moterystės, paprastasis 536—542, iš šaknų 544—549.

Pavartota, moterystė 30.

Perėjūnas, jungtuvės 88, 438.

Povilo privilegija, sąvoka 515, istorija 516, autorius 517, objektas 518, sąlygos 519—522, ryšio panaikinimas 523.

Prievarta, apibrėžimas 384, padalinimas 385, istorija 386, teisės 387, naikina moterystę 388, nenaikina moterystės 389, valstybės įstatymai 390, kadencija 391, įrodymas 392.

Prokūratorius, jungtuvių 397—398.

Proto trūkumas 367.

Ryšys, apibrėžimas 239, istorija 240, įgimtis 241, platumas 242, leistinumo dalykas 243, bausmės 245, valstybės įstatymai 246, kadencija 247, pakeitimai 248, panaikinimas 506—525.

Sąlyginė, moterystė 400—410.

Sąžinės moterystė, sąvoka 474, istorija 475, įgimtis ir sąlygos 476.

Spėjama, moterystė 30.

Status liber 54.

Suardomosios, kliūtys 30, 210—358.

Susižiedavimas, apibrėžimas 41, padalinimas 42, istorija 43, subjektas 44, sutikimas 45, forma 46, padariniai 47, kadencija 48, užstatai, bausmės ir dovanos 49, pakeitimai 50.

Sutikimas, apibrėžimas 360, reikalingumas 361, istorija 363, savumai 364, trūkumai 365—392, pareiškimas 393—398, sąlyginis 399—410, tęsimasis 411—413, tėvų 91—93.

Svainystė, apibrėžimas 321, padalinimas 322, apskaičiavimas 323, kliūties apibrėžimas 324, istorija 325, įgimtis 326, platumas 327, dauginimasis 328, bausmės 329, valstybės įstatymai 330, kadencija 331, pakeitimai 332.

Svetimoterystė ir moterystės nesuardomumas 27.

Taksa 171—174.

Teisi, moterystė 30.

Tėvų sutikimas 91—93.

Tyrimas, de statu libero 54—62.

Tuokėjas, paprastasis 420—422, įgaliotas 423—430, leistinas 435—442.

Tvirta, moterystė 30.

Užsakai, apibrėžimas 67, istorija 68, tikslas 69, įsakymas 70, sakytojas 71—73, metas 74, vieta 75, forma 76, draudimas 77, pranešimas kliūčių 78, dispensa 79.

Vasektomija 230.

Veidmainingas, sutikimas 380, 382.

Vertėjas, jungtuvių 397—398.

Vikaras, tuokėjas 426.

Viešas padorumas, apibrėžimas 334, padalinimas 335, istorija 336, įgimtis 337, platumas 338, bausmės 340, valstybės įstatymai 341, kadencijos 342, pakeitimai 343.

Vieta, jungtuvių 486—488.

Vetos ordinaras, dispensos 169.

Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-Filosofijos Fakulteto leidiniai.

I. KNYGOS:

1) P. Malakauskis, **Moterystės teisės,** Kaunas 1923, I 1, I-VII-114 in 8⁰ (nebėra).

2) Pr. Būčys, **Teologijos enciklopedijos kursas,** Marijampolė 1925, I-VIII-246 in 8⁰ (nebėra).

3) Al. Grigaitis, **Senojo Įstatymo problemos,** Marijampolė 1925, I dal. 174 in 8⁰, 7 lit.; Kaunas 1925, II dal. 108 in 8⁰, 4 lit.

4) J. Eretas, **Heinrich Seuse,** Kaunas 1929, 64 in 8⁰, 3 lt.

5) J. Eretas, **Meister Eckehart,** Kaunas 1930, I-VIII-146 in 8⁰, 4 lit.

6) J. Eretas, **Jonas Tauleris,** Kaunas 1930, 125 in 8⁰, 5 lt.

7) J. Grinius, **O. V. Milašius — poetas,** Kaunas 1930, I-XV-196 in 8⁰, 7 lit.

8) Pr. Kuraitis, **Pagrindiniai gnoseologijos klausimai,** Kaunas 1930, 104 in 8⁰, 3,50 lit.

9) P. Malakauskis, **Viešosios bažnytinės teisės** (Bažnyčia, valstybė, įgdviejų santykiai ir t.t.), Kaunas 1931, I-X-268 in 8⁰, 7 lit.

10) A. Maliauskis, **Teodiceja,** Kaunas 1931, 180 in 8⁰, 5 l.

11) J. Eretas, **Vokiečių literatūros istorija,** Kaunas 1931, I tom. I-XII-250 in 8⁰, 10 lit.

12) Pr. Venckus, **Fundamentalinės teologijos paskaitos,** Kaunas 1931, I dal. 192 in 8⁰, 6 lit.

13) Pr. Kuraitis, **Ontologija,** Kaunas 1931, 160 in 8⁰, 6,50.

14) P. Malakauskis, **Bažnytinių teisių šaltiniai,** Kaunas 1931, I-X-117 in 8⁰, 4 lit.

15) P. Malakauskis, **Bažnytinių teisių šaltiniai,** Kaunas 1931, 117 in 8⁰, 3 lit.

16) Pr. Venckus, **Fundamentalinės teologijos paskaitos** (įvadas), Kaunas 1932, 40 in 8⁰, 1 lit.

17) J. Grinius, **Putino lyrika,** Kaunas 1932, 108 in 8⁰, 3 lt.

II. ŽURNALAI:

1) „Soter" (religijos mokslų žurnalas):

1924 m.	— 6 lit.	1929 m.	— 5 lit.
1925 „	— 3 „	1930 „	— 2,50
1926 „	— 5 „	1(1931) „	— 5 „
1927 „	— 7,50	2(1931) „	— 5 „
1928 „	— 9,50	1(1932) „	— 4 „
		2(1932) „	— 4 „

10485

2) **„Logos"** (filosofijos žurnalas):

1922 m. — 5 lit.	1927 m. — 8 lit.
1923 „ — 5 „	1928 „ — 6,50
1924 „ — 5,50	1929 „ — 3,75
1925 „ — 7,50	1930 „ — 4,50
1926 „ — 15	1931 „ — 6
	1932 „ — 6

3) **„Athenaeum"** (kalbos, literatūros ir istorijos žurnalas):

1(1930) — 2,50 lit.	1(1931) — 6 lit.
2(1930) — 2, lit.	2(1931) — 4 lit.

Visų Teol.-Filosofijos Fakulteto leidinių komisionierius yra Šv. Kazimiero Draugijos Centralinis knygynas Kaune.

KKS biblioteka
142 00019616 8

Karo cenzūros leista.